

1984

శ్రీ రస్తు.

HEC-25

మహేశ్వరసూరి విరచిత

వి శ్వ కో శ ము

స టీ క ము.

1963

491.22
MAH

చె న్న పు రి :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ వారిచే

ప్ర క టి త ము.

1931.

All Rights Reserved.

796

విషయసూచీ.

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
నియామాః.	4	చ	
క		చాంతో ద్విపద్యః.	53
కాంత ఏకపద్యః.	5	చాంత స్త్రీపద్యః.	54
కాంతో ద్విపద్యః.	„	చాంత శ్చతుర్వద్యః.	55
కాంత స్త్రీపద్యః.	9	చాంతః పంచపద్యః.	56
కాంత శ్చతుర్వద్యః.	29	చ	
కాంతః పంచపద్యః.	36	ఛాంతో ద్విపద్యః.	56
కాంత ఋషద్యః.	38	జ	
ఖ		జాంత ఏకపద్యః.	57
ఖాంత ఏకపద్యః.	39	జాంతో ద్విపద్యః.	„
ఖాంతో ద్విపద్యః.	„	జాంత స్త్రీపద్యః.	59
ఖాంత స్త్రీపద్యః.	40	జాంత శ్చతుర్వద్యః.	61
ఖాంత శ్చతుర్వద్యః.	41	జాంతః పంచపద్యః.	62
ఖాంతః పంచపద్యః.	„	ఝ	
గ		ఝాంత పద్యః.	62
గాంత ఏకపద్యః.	42	జ	
గాంతో ద్విపద్యః.	„	జాంత పద్యః.	62
గాంత స్త్రీపద్యః.	46	ట	
గాంత శ్చతుర్వద్యః.	50	టాంతో ద్విపద్యః.	63
గాంతః పంచపద్యః.	51	టాంత స్త్రీపద్యః.	68
ఘ		టాంత శ్చతుర్వద్యః.	71
ఘాంత ఏకపద్యః.	51	త	
ఘాంతో ద్విపద్యః.	„	తాంతో ద్విపద్యః.	73
ఘాంత స్త్రీపద్యః.	52	తాంత స్త్రీపద్యః.	74

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
తాంత శ్చతుర్వర్ణః.	75	దాంత శ్చతుర్వర్ణః	146
డ		దాంతః పంచవర్ణః	148
డాంతో ద్వివర్ణః.	76	ధ	
దాంత స్త్రీవర్ణః.	80	ధాంతో ద్వివర్ణః	148
దాంత శ్చతుర్వర్ణః.	82	ధాంత స్త్రీవర్ణః	151
ధ		ధాంత శ్చతుర్వర్ణః	153
ధాంతో ద్వివర్ణః.	82	ధాంతః పంచవర్ణః.	154
ణ		న	
ణాంతో ద్వివర్ణః	84	నాంతో ద్వివర్ణః.	155
ణాంత స్త్రీవర్ణః	88	నాంత స్త్రీవర్ణః	158
ణాంత శ్చతుర్వర్ణః	96	నాంత శ్చతుర్వర్ణః	175
ణాంతః పంచవర్ణః	99	నాంతః పంచవర్ణః	185
ణాంత షడ్వర్ణః	100	నాంత షడ్వర్ణః	188
త		ప	
తాంతో ద్వివర్ణః	101	పాంతో ద్వివర్ణః	188
తాంత స్త్రీవర్ణః	111	పాంత స్త్రీవర్ణః	190
తాంత శ్చతుర్వర్ణః	128	పాంత శ్చతుర్వర్ణః	191
తాంతః పంచవర్ణః	135	పాంతః పంచవర్ణః	193
తాంత షడ్వర్ణః	136	ఫ	
తాంత సప్తవర్ణః.		ఫాంతో ద్వివర్ణః	193
భ		బ	
భాంతో ద్వివర్ణః	136	బాంతో ద్వివర్ణః	193
భాంత స్త్రీవర్ణః	138	బాంత స్త్రీవర్ణః	194
భాంత శ్చతుర్వర్ణః	140	బాంత శ్చతుర్వర్ణః	195
ద		బాంతః పంచవర్ణః	,,
దాంతో ద్వివర్ణః	140	భ	
దాంత స్త్రీవర్ణః	142	భాంత ఏకవర్ణః	195
		భాంతో ద్వివర్ణః	196
		భాంత స్త్రీవర్ణః	197
		భాంత శ్చతుర్వర్ణః	199

విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	విషయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
మ		వాంత శ్చతుర్వర్ణః.	303
మాంత ఏకవర్ణః	199	వాంతః పంచవర్ణః	304
మాంతో ద్వివర్ణః	"	శ.	
మాంత స్త్రీవర్ణః	205	శాంతో ద్వివర్ణః.	304
మాంత శ్చతుర్వర్ణః	207	శాంత స్త్రీవర్ణః.	306
మాంతః పంచవర్ణః	208	శాంత శ్చతుర్వర్ణః.	309
య.		శాంతః పంచవర్ణః.	310
యాంత ఏకవర్ణః.	208	ష.	
యాంతో ద్వివర్ణః.	"	షాంతో ద్వివర్ణః.	311
యాంత స్త్రీవర్ణః.	218	షాంత స్త్రీవర్ణః.	313
యాంత శ్చతుర్వర్ణః.	225	షాంత శ్చతుర్వర్ణః.	315
యాంతః పంచవర్ణః.	227	స.	
ర.		సాంతో ద్వివర్ణః.	316
రాంత ఏకవర్ణః.	228	సాంత స్త్రీవర్ణః.	318
రాంతో ద్వివర్ణః.	218	సాంత శ్చతుర్వర్ణః.	323
రాంత స్త్రీవర్ణః.	243	సాంతః పంచవర్ణః.	325
రాంత శ్చతుర్వర్ణః.	262	సాంత ష్టదర్శణః.	326
రాంతః పంచవర్ణః.	270	హ.	
ల.		హాంతో ద్వివర్ణః.	326
లాంతో ద్వివర్ణః.	271	హాంత స్త్రీవర్ణః.	328
లాంత స్త్రీవర్ణః.	279	హాంత శ్చతుర్వర్ణః.	329
లాంత శ్చతుర్వర్ణః.	291	హాంతః పంచవర్ణః.	331
లాంతః పంచవర్ణః.	294	క్ష.	
వ.		క్షాంతో ద్వివర్ణః.	331
వాంత ఏకవర్ణః.	295	క్షాంత స్త్రీవర్ణః.	333
వాంతో ద్వివర్ణః.	"	క్షాంత శ్చతుర్వర్ణః.	334
వాంత స్త్రీవర్ణః.	299		

అవ్యయ పరిచ్ఛేదః.

విషయసంఖ్య.

పుటసంఖ్య.

విషయసంఖ్య.

కాంతవర్ణః

336

భాంతవర్ణః

గాంతవర్ణః

,,

మాంతవర్ణః

చాంతవర్ణః

,,

యాంతవర్ణః

ఞాంతవర్ణః

337

రాంతవర్ణః

తాంతవర్ణః

,,

లాంతవర్ణః

ణాంతవర్ణః

,,

వాంతవర్ణః

తాంతవర్ణః

,,

షాంతవర్ణః

థాంతవర్ణః

339

సాంతవర్ణః

దాంతవర్ణః

340

హాంతవర్ణః

సాంతవర్ణః

,,

క్షాంతవర్ణః

పాంతవర్ణః

341

బాంతవర్ణః

,,

వీరిక.

విశ్వకోశ మనునది నానార్థములను దెల్పునిఘంటువు. ఇమ్మహా గ్రంథమును రచించినకవి మహేశ్వరుఁడు. ఇతఁ డుత్తరదేశస్థుఁడు.

“స్తువీమహి మహామోహక్షేశాంతకభిషగ్వరం,
త్రైధాతుకనిదానజ్ఞం సర్వజ్ఞం దుఃఖహానయే.

అని ముఖఖండప్రారంభమున స్తోత్రముచేసెను. అందువలన బౌద్ధమతస్థుఁ డనియు, వైద్యశాస్త్రప్రవీణుఁ డనియుఁ జెప్పనగును.

“...హరిచంద్రనామా స్వవ్యాఖ్యయా చరకతంత్రమలంకకార, ఆసీదసీమవసు ధాధిపవందనీయే తస్మాన్వయే...”

అనుటవలన సర్వరాజన్యపూజితమగు హరిచంద్రవంశజుఁ డనియుఁ దేలుచున్నది.

ఇతనిపూర్వులు వైద్యశాస్త్రనిపుణు లనియుఁ, దనకుఁ గూడ నిపు ణత గలదనియు ముఖఖండమున

“శ్రీ సాహసాంకన్యపతేరనవద్యవైద్యవిద్యాతరంగపదమద్వయమేవ బిభ్రత్,
యశ్చంద్రచారుచరితో హరిచంద్రనామా-

అనియు,

...యో వైద్యకత్రయ సరోజసరోజబంధుః.”

అనియుఁ జెప్పుకొనెను.

మఱియు నితఁ డీవిశ్వప్ర కాశమును రచించుటకు భోగీంద్రుఁడు, కాత్యాయనుఁడు, సాహసాంకుఁడు, వాచస్పతి, వ్యాడి, విశ్వరూపుఁడు, అమలమంగళుఁడు, శుభాంగుఁడు, గోపాలితుఁడు, భాగురుఁడు మున్న గువారలు రచియించిన కోశములసాహాయ్యమును గొనెనని యీ క్రిందిశ్లోకములఁ దెలియనగును.

“భోగీంద్రకాత్యాయనసాహసాంకవాచస్పతి వ్యాడిపురస్సరాణాం
సవిశ్వరూపామలమంగళానాం శుభాంగగోపాలితభాగురాణాం
కోశావకాశాత్ప్రకటప్రభావసంభావితానర్ఘ్యగుణస్స ఏషః.”

ఈగ్రంథ మిన్నిగ్రంథములసారముగాన నిది చదివినపిమ్మట
మఱియొకగ్రంథము చూడ నవసరముండదని కవియే చెప్పెను.

“శ్రీమాన్ మహేశ్వర ఇతి ప్రథితః కపీంద్రః.....
యస్సాహసాంకచరితాదిమహాప్రబంధనిర్మాణనైపుణగుణాగతగౌరవశ్రీః.”

అనుటవలన నితః డాకాలపురగుళలలో మేటియైనట్లును దిగంతవిశ్రాంత
కీర్తిగలవాఁడైనట్లును స్పష్టముగనున్నది. ఈగ్రంథమునకుఁ బూర్వము
సాహసాంకచరితాద్యనేకగ్రంథముల రచించినట్లు దెలియవచ్చుచున్నది.
కాని తద్గ్రంథములలో నొకటియైనను గనుపించుట లేదు.

ఈగ్రంథకాలమును నీక్రిందిశ్లోకమునఁ జెప్పుకొనెను.

“రామానలవ్యోమరూపైశ్వకకాలేఽభిలక్షితే
కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛ్రిమహేశ్వరః.”

అనఁగా శాలివాహనశకము ౧౦౩౩ నకు సరియగు క్రీస్తుశకము
౧౧౧౧ సంవత్సరము. దీనికిఁ బిమ్మట రచించిన శబ్దభేదప్రకాశము
అమరవివేకమనెడి యమరకోశవ్యాఖ్యయుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

ఈకోశమునకు విశ్వప్రకాశమని పేరిడినట్లు కవియే “కోశం
విశ్వప్రకాశాఖ్యం” అని చెప్పియుండెను. కాని మల్లినాథాదికృత
వ్యాఖ్యానములయందు “ఇతి విశ్వః” అని యున్నది. ఇట్లుండుటచే నిది
వ్యాఖ్యాత లిచ్చినదానికంటె భిన్నమని పెక్కురు తలంచుచున్నారు.
కాని యట్లు కాదు. కవినైపుణ్యమునుబట్టియుఁ దాఁజూచిన గ్రంథ
నిర్దేశములను బట్టియు నీగ్రంథము చూచినవారలకు రెండు నొక
టియే యని తెలియక మానదు. వ్యాఖ్యాతలు “విశ్వః” అని యనుట
యుచ్చారణసౌకర్యమునకే యని యూహింపవలసియున్నది. మల్లినా
థునికాలముమండి విశ్వప్రకాశమని సార్థకమయినట్లుఁ దోచుచున్నది.

కాని విశ్వకోశమునిపేరుగూడ నప్పటినుండియే వచ్చియుండును ఇది త్రికాండ, హేమచంద్ర, మేడిన్యాదికోశములకంటెఁ బూర్వము రచింపఁబడెను. మేడినీకోశమందు నీగ్రంథనామము “విశ్వప్రకాశ కోశం చ సువిచార్య” అని పేర్కొనఁబడియున్నది.

సంస్కృతమున 80 నిఘంటువు లున్నవని కొందఱుండితుల యభిప్రాయము. కాని 23 మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి. అందునను నీవిశ్వకోశమున కెక్కుడు ప్రచారమున్నదని వ్యాఖ్యానగ్రంథముల వల్లఁ దెలియనగును. మఱియు శబ్దరత్నాకరాదిగ్రంథములందువలె నీ గ్రంథమునందుఁ బదాంత్యవర్ణక్రమము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది పదా న్వేషకులకు సులభముగ సూచీక్రమముగ నేర్పరుపఁబడియున్నది. ఈగ్రంథము గీర్వాణభాషాజిజ్ఞాసువులకు నత్యంతోపయోగమని చెప్పుచున్నాఁడను.

నానార్థకోశములలో మిగుల పేరెన్నికగన్న యీ విశ్వకోశము చిరకాల ముద్రితముగ నుండి ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమున నాగరి లిపిలో మూలము మాత్రము వారాణసీనగరమున చౌకాంబాగ్రంథ మాల వారిచే ముద్రింపఁబడెను. పదపడి ౧౯౧3-వ సంవత్సరమున శ్రీ మొదలి అప్పన్న శాస్త్రి గారు వ్రాసి తెలుఁగుటీకతో నొకటియు ముద్రిం పఁబడెను. కాని దీనిలోనిమూలమును టీకయుఁ జాల దోషములతోఁ గూడి యుండెను. మూలమువిషయములో నాగరిలిపి ప్రతికిని దీని కిని జాల పాఠభేదములును దోషములును గలవు. ఒకదానికొకటి సరిపడలేదు. వ్యాఖ్యాతలిచ్చు నుదాహరణములకు నించుమించు తెలుఁగులిపిప్రతిమాత్రము సరిపడుచున్నది. అందువలన నీగ్రంథ మును నిర్దోషముగఁ బ్రకటింపఁ దలంచినవారై సంస్కృతాంధ్రద్రవి డాదిభాషాపరిపోషకులు బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలవారు సమగ్రముగఁ బరిష్కరించుటకై నాకొక వ్రాతప్రతి నొసంగిరి. నేనును బై రెండుప్రతులనాధారముగఁ గొని యింకను శబ్దకల్పద్రుమము, వాచ

స్వత్యము, వామనశివరామఆష్టేగారి సంస్కృతాంగ్లనిఘంటువు, శబ్ద
రత్నాకరము మున్నగు గ్రంథముల సహాయమునఁ బూర్తిగఁ బరిష్కరించితిని. ఈ వ్రాతప్రతికి శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులును మిక్కిలి సహాయపడిరి. ఇంతటి సహాయముచేఁ జూచినను “బలవదపి శిక్షితానామాత్మన్యప్రత్యయంచేతః” యనునట్లు నింకను దోషము లుండవచ్చును. అయ్యవి పాఠకమహాశయులు తెలిపిన పునర్ముద్రణమున సరిచేయఁబడును. ఇట్టికష్టకాలమున వ్యయమును బరిగణింపక గీర్వాణభాషాజిజ్ఞాసువులకు సులభముగ బోధపడునట్టి గ్రంథమునకుఁ డీకను వ్రాయించి ప్రకటించిన బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారెంతయుఁ బ్రశంసార్హులు. ఇంకను నిటువంటి గ్రంథములకుఁ డీకలు వ్రాయించి ప్రకటింపించుటకు భాషాభిమానులు శ్రీ శాస్త్రులవారిని బ్రోత్సహింతురుగాక !

26—9—31. }
చెన్నపురి.

ఇట్లు, భాషా సేవకుఁడు,
ఉత్పల వేంకటరంగాచార్యులు.

సంకేతాక్షర వివరణము.

పుంలింగమునకు	...	...	పు.
స్త్రీలింగమునకు	...	...	స్త్రీ.
నపుంసకలింగమునకు	...	...	న.
పుంస్త్రీలింగములకు	...	...	పు.
పున్నపుంసములకు	...	...	పు.
స్త్రీనపుంసకములకు	...	...	స్త్రీ.
త్రిలింగమునకును, విశేష్యనిఘ్నమునకును	...	...	త్రి.
ఆవ్యయమునకు	...	...	ఆవ్య.
ఉపసర్గమునకు	...	...	ఉప.
నిత్యబహువచనమునకు	...	...	ని. బ.

ఆవ్యయపరిచ్ఛేదమున నవ్యయభిన్నమునకు మాత్ర మాయా
లింగములు చేర్పబడినవి.

టీకయందు మూలపదక్రమముననుసరించి యర్థములు వ్రాయఁ

సతాం పుస్తకసంభారభారమూఁక కృత మయా,
నామానుశాసనమిదం సంపూర్ణం తన్వతాఽద్భుతమ్. ౨౦

యద్యపూర్వతయా కించిన్నామాత్ర ప్రతిభాతి చ,
త త్తదన్విష్యతాం సద్భిర్నామపారాయణాదిషు. ౨౧

ఏతత్కవీంద్రైరథ పండితేంద్రైః
ప్రయోగసంబోధఫలద్వయాఽప్తైః,
యైర్నామకంఠాభరణం కృతం తై
స్సర్వజ్ఞ తా స్వప్రణయీ కృతైవ. ౨౨

క్షోణీశ్వరోదీరితశబ్దకోశ
రత్నాకరాలోడనలాలసానాం,
సేవ్యః కథం నైష సువర్ణశైలో
విశ్వప్రకాశో విబుధాధిపానామ్.

౧౫

భోగీంద్ర కాత్యాయన సాహసాంక
వాచస్పతి వ్యాడి పురస్సరాణాం,
సవిశ్వరూపామలమంగళానాం
శుభాంగవోపాలితభాగురాణామ్.

౧౬

కోశావకాశాత్ ప్రకటప్రభావ
సంభావితా నర్మ్యగుణస్స ఏషః,
సంపాదయన్నేష్యతి వాంఛితార్థాన్
కథం న చింతామణితాం కవీనామ్.

౧౭

ఆమిత్రశైలచరమాచలమేఖలాద్రి
కైలాసభూమివలయాద్యదిహః స్తి కించిత్
ఏకత్ర సంభృత మగోచరశబ్దరత్న
మాలోక్యతాం తదఖిలం సుధియః కవీంద్రాః.

౧౮

యద్యస్తి వాఙ్మయమహర్ణవమంథనేచ్ఛా
ప్రాప్తం పదం ఘణిపతేర్యది కౌతుకం వః,
విశ్వప్రకాశ మనిశం తదిదం నిషేవ్య
సంభావ్యతాం పరమశాబ్దికశేఖరశ్రీః.

౧౯

సతాం పుస్తకసంభారభారమోక్షః కృతో మయా,
నామానుశాసనమిదం సంపూర్ణం తస్యతాద్భుతమ్.

౨౦

యద్యపూర్వతయా కించిన్నామాత్ర ప్రతిభాతి చ,
తత్తదన్విష్యతాం సద్భిర్నామపారాయణాదిషు.

౨౧

ఏతత్కవీంద్రైరథ పండితేంద్రైః
ప్రయోగసంబోధఫలద్వయాప్తైః,
యైర్నామకంఠాభరణం కృతం తై
స్సర్వజ్ఞతా స్వప్రణయీ కృతైః.

౨౨

సై వ్విరప్రచారైః పరికల్పితాభిః

శబ్దార్థసంబోధకథాప్రధాభిః,

వ్యాఖ్యాభిరప్రాప్తముదాం ప్రమోద

మాధాతు మత్రైష పరిశ్రమో నః.

౨౩

ఏతాం కృతిం కృతధియః కృతకృత్యభావ

మాపాదయన్న సదయం సదయంతు చేతః,

నిత్యం మహేశ్వరకవేః పరిభావయంతః

సంతః పరోన్న తిరతాపి భవంతి లోకే.

౨౪

రామానలవ్యోమరూపై శ్శకకాలే అభిలక్షితే,

కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛ్రిమహేశ్వరః.

౨౫

నియమాః.

శ్లో. ఏక ద్విత్రి చతుః పంచ షడ్వర్ణానుక్రమోజ్జ్వలైః,

కాంతాదివర్ణై ర్నానార్థసంగ్రహోఽయం వితన్యతే.

౧

తా. ఒకయక్షరముమొదలు ఆఱు అక్షరములవఱకుఁగల పదసముదాయముతో. నొప్పుచున్న కాంతాదివర్ణములతో నానార్థ సంగ్రహముగలిగి యీవిశ్వనిఘంటువు విస్తరింపఁబడినది.

నానార్థః ప్రథమాంతోఽత్ర సర్వత్రాదౌ ప్రదర్శితః,

సప్తమ్యంతేషు శబ్దేషు వర్తమాన స్సునిశ్చితః.

౨

తా. ఈవిశ్వనిఘంటువునం దంతటను సప్తమియంతముగాఁ గలశబ్దములందు వర్తించునవియుఁ జక్కఁగా నిశ్చయింపఁబడినవియుఁ బ్రథమాంత విభక్తిగలవియు నగు నానార్థశబ్దములు ఆదియందుఁ బ్రదర్శింపఁబడెను.

దృష్టాంతేన సహ క్వాపి సప్తమ్యాధారవచః,

స్పష్టాయ లింగభేదాయ క్వాప్యత్ర పునరుక్తతా.

౩

తా. ఈ నిఘంటువునందుఁ బదము ఒక్కొక్కచోట దృష్టాంతముతోఁగూడ సప్తమివిభక్తియాధారముగల శబ్దమునందే వర్తించును. మరియు నొక్కొక్కచోట నానార్థపదముల పునరుచ్ఛారణము లింగభేదములు స్పష్టపఱచుటకుఁ జేయఁబడెను.

అథ కాంత ఏకవర్ణః.

కాంత ఏకవర్ణము.

కో బ్రహ్మ త్తానిలా ర్కే షు
శమనే సర్వనామ్ని చ,
పావకే చ మయూరే చ
సుఖశీర్షజలేషు కం. ౪.

కః—(పు) బ్రహ్మ, ఆత్మ, వాయువు, సూ
ర్యుఁడు, యముఁడు, సర్వనామము,
అగ్ని, నెమిలి. కం—(న) సుఖము, శిర
ము, జలము.

అథ కాంతో ద్వివర్ణః.

కాంత ద్వివర్ణము.

అకం పాపే చ దుఃఖే చ
శకో రాజస్యదేశయోః,

అకం—(న) పాపము, దుఃఖము.
శకః—(పు) శాలివాహనాదిరాజు,
దేశవిశేషము.

బకస్తు బకపుష్పే స్యాత్క
హ్వే శ్రీదే చ రక్షసి.౫.
శుకో వ్యాససుతే కీరే రావ
ణస్య చ మంత్రిణి. గ్రం
థిపల్లె శిరీషే చ శుకం
స్యాచ్ఛోణకే క్వచిత్. ౬.

బకః—(పు) బకపుష్పవృక్షము, వాలు
కొంగ, కుబేరుఁడు, బకాసురుఁడు.
శుకః—(పు) శుకమహర్షి, చిలుక, రావ
ణునిమంత్రి. శుకం—(న) స్థాణేయమను
గ్రంథము, దిరిసెన చెట్టు(న్న)దుండు
గవుఁజెట్టు.

ద్వికః కాకే చ కోకే చ
సృకో బాణానిలోత్పలే,
అర్కోఽర్క పల్లె స్ఫటికే
రవౌ తామ్రే దివస్పతౌ.
కర్కః కర్కే రాశిభేదే శు
క్లాశ్వే దర్పణే ఘటే,
తర్కః కాంక్షావితర్కోహ
కర్మ భేదేషు కీర్త్యతే. ౮.

ద్వికః—(పు) కాకి, చక్రవాకము.
సృకః—(పు) బాణము, వాయువు, కలువ.
అర్కః—(పు) జిల్లేడుచెట్టు, స్ఫటికము,
సూర్యుఁడు, రాగి, ఇంద్రుఁడు.
కర్కః—(పు) ఎండ్రకాయ, కర్కటక
రాశి, తెల్లనిగుట్టము, అద్దము, కుండ.
తర్కః—(పు) ఆశ, సందేహమైనయూ
హ, ఊహ, కర్మవిశేషము.

శ్లోకో యశసి పద్యే చ
లోకస్తు భువనే జనే,
స్తోకోఽల్పే చాతకే

శ్లోకః—(పు) కీర్తి, పద్యము.
లోకః—(పు) లోకము, మనుజుఁడు.
స్తోకః—(త్రి) స్వల్పము, (పు) వాన
కోయిల

తోకం త్వపత్యే తనయేఽపి
చ. ౯.

తోకం—(న) ఆడుమగసంతానము
కొడుకు.

కోకశ్చక్రే వృకే జ్యేష్ఠ్యాం కోకః—(పు) చక్రవాకము, తోఁడేలు,
 ఖర్జూరీద్రుమభేకయోః, బల్లి, ఖర్జూరవృక్షము, కొంగ.
 రోకో దీప్తాబిలే రోకం నా రోకః—(పు) ప్రకాశము. రోకం—(న)
 కాక్రయణభేదయోః. రంధ్రము, ఓడ, కొనుట.

౧౦.

ఛేకో విదగ్ధే ఛేకస్తు విశ్వ ఛేకః—(త్రి) నేర్పరి, అలవాటుపడిన
 స్తమృగపక్షిణోః, పశువులు పక్షులుమున్నగునవి.
 రేకో విరేకే శంకాయాం రేకః—(పు) విరేచనము, సందేహము,
 రేకస్సాదవమేఽపి చ. నీచుఁడు.

౧౧.

కాకస్సాద్వాయసే వృక్ష కాకః—(పు) కాకి, కొండగోగుచెట్టు,
 ప్రభేదే ఫీతసర్పిణి, కాకా కుంటివాఁడు. కాకా—(స్త్రీ) కాకిదొండ
 స్యాత్కాక నాసాయాం చెట్టు, తేలుమణిచెట్టు, వెలుమసంధి
 కాకోలీకాకజంఘయోః. చెట్టు, గురివెండచెట్టు, బ్రహ్మమేడి
 ౧౨. రక్తికాయాం మల చెట్టు, కాచిచెట్టు. కాకం—(న) స్త్రీలరతి
 య్యాం చ కాకమా బంధవిశేషము, కాకులగుంపు. (ష్ట) సంతాపపొడుము, ముదుసలివాఁడు,
 చ్యాం చ కీర్తితా, కాకం తలరుద్ధుకొనుట, పరిమాణము, ద్వీప
 స్త్రీరతబంధే స్యాత్కా కానాం సంహతావపి. భేదము.

౧౩. వేశవారే చ ధృష్టే
 చ జ్యేష్ఠే చ క్వచిదిష్య
 తే, శిరోఽవక్షాలనే మా
 నవిశేషద్వివభేదయోః.

౧౪.

పాకశ్శిశౌ జరానిష్ఠా పచన పాకః—(పు) పిల్లవాఁడు, ముదుసలితన
 క్షేదనేషు చ, ము, వంటచేయుట, పండుట.
 శాకో ద్వీపాంతరే శక్తౌ నృప శాకః—(పు) శాకద్విపము, సామర్థ్యము.
 ద్రుమవిశేషయోః. ౧౫. శాకవంశపురాజు, శాకవృక్షము,
 శాకం హరితకే చాపి శాకం—(ష్ట) కరకచెట్టు.
 నాకస్స్వర్గాంతరిక్షయోః, నాకః—(పు) స్వర్గము, ఆకాశము.

మూకోఽపవాక్కుతౌ దీనే మూకః—(పు) మూగవాఁడు, దీనుఁడు.
శూకోఽనుక్రోశ శృంగ శూకః—(పు) దయ, కొమ్ము.

యోః. ౧౬.

భూకశ్చిద్రే మరాశే చ భూకః—(పు) రంధ్రము, హింస.
భేకో మందూక మేఘయోః. భేకః—(పు) కప్ప, మబ్బు.

ఏకం తు కేవలే శ్రేష్ఠ ఇతర ఏకః—(త్రి) అసహాయమైనది, శ్రేష్ఠమైనది, వేటుగనున్నది.
స్తింశ్చ వాచ్యవత్. ౧౭.

శౌకం శుకసమూహే చ శౌకం—(న) చిలుకలగుంపు, స్త్రీలరతి
స్త్రీణాం చ కరణాంతరే, బంధవిశేషము.

అంక స్థానేఽంతికే మంతౌ అంకః—(పు) ప్రదేశము, సమీపము,
రూపకో త్సంగలక్ష్యసు. అపరాధము, నాటకవిశేషము, తొడ

౧౮. నాటకాదిపరిచ్ఛేదే ముందరిభాగము, గుర్తు, నాటకము
చిత్రయుద్ధే చ భూషణే, నందలిభాగము, యుద్ధవిశేషము, అలంకారము.

కంకశ్చద్వద్విజే ఖ్యాతో లో కంకః—(పు) బ్రాహ్మణవేషధారి, రాబం
హపృష్ఠకృతాంతయోః. ౧౯. దు, యముఁడు.

వంకః పల్యాణభాగే స్యాన్న వంకః—(పు) గుఱ్ఱపుంగళైము ముందు
దీపాత్రే చ భంగురే, భాగము, నదీవక్రము, వ్యర్థమైనది.

టంకః కపిత్థభేదే స్యాన్తానాం టంకః—(పు) నల్లవెలగచెట్టు, రెండు
తర ఖనిత్రయోః. ౨౦. ధరణముల ప్రమాణము, త్రవ్వ

కోపేఽసికోశే జంఘా గోల, కోపము, కత్తియొర, పిక్క,
యాం టంకణే గ్రావదా వెలిగారము, తాళ్లువలచు ఉలి.
రణే,

రంకస్తు కృపణే మల్లే రంకః—(పు) లోభి, జెట్టవాఁడు.

పంకః కర్దమపాపయోః. ౨౧. పంకః—(పు) బురద, పాపము.

న్యంకుర్చ్ఛగే ఋషే న్యంకుః—(పు) జంకపోతు, ఒకముని.

నాకు ర్వామలూరౌ మునౌ నాకుః—(పు) పుట్ట, ఒకముని, పర్వతము.

గిరౌ,

శంకుః కీలే శివేఽస్త్రే చ సంశంకుః—(పు) మేకు, శివుఁడు, అస్త్రవిశే

ఖ్యాపాదప భేదయోః. ౧౨. యాదోభేదే చ పా పే చ స్థానావపి చ మే హనే,	షము, సంఖ్యాభేదము, వృక్షవిశే షము, నీటిపంది, పాపము, కొమ్మలు లేని మొరడు, శిశ్నము.
కల్కః పాపాశయే పాపే దం భే విట్కిట్టయోరపి. ౧౩.	కల్కః—(పు) దురాలోచనము, పాప ము, కపటము, పురీషము, చీమిడి మొదలగు పండ్రెండు విధముల శరీర మలము.
వల్కంతు వల్కలే ఖండే శల్కం శకలవల్కయోః, శుల్కం ఘట్టాదిదేయే స్యా జ్ఞామాతుర్బంధకేఽపి చ. ౨౪.	వల్కం—(న) నారపట్ట, తునుక. శల్కం—(న) తునుక, నారపట్ట. శుల్కం—(న) మార్గస్థులు గేటువద్ద నిచ్చుసుంకము, అల్లునివద్ద పుచ్చు కొను ద్రవ్యము.
నిష్కమప్రాధికస్వర్ణశతే దీ నారకరయోః, వత్సలం కరణేహేమమాత్రే హే మపలేఽపి చ. ౨౫.	నిష్కం—(న) నూటయెనిమిది స్వర్ణ ముల యెత్తుగల బంగారు నాణెము, డెబ్బది గురిగింజల యెత్తు సరిగల మూర్త్రక, ఎనుబది గురిగింజలయెత్తు (కర్షము) హారములోని నతకము, బంగారము, పలమెత్తు బంగారము.
ముష్కోఽండకోశే సంఘాతే ముష్కో మోక్షే చ పా దపే,	ముష్కః—(పు) వృషణము, సమూ హము, మోక్షము, వృక్షవిశేషము.
కిష్కర్వితస్తా హస్తే చ ప్ర కోష్ఠే కుత్సితేఽపి చ. ౨౬.	కిష్కః—(పు) జేన, మూర, ముంజేలు, నిందితుడు.
త్రికా కూపస్య నేమకా స్యా త్రికం పృష్ఠాధరే త్రయే,	త్రికా—(సీ) నూతిమీఁది గిలుక, ముడ్డి పూస, మూడు వస్తువుల సమూ హము.
లంకా రక్షఃపురీ శాఖా శా కినీ కులటాసు చ. ౨౭.	లంకా—(సీ) రావణునిపట్టణము, కొమ్మ, భూతవిశేషము (శాకిని) వ్యభిచరిం చున్న.

శంకా త్రానే వితర్కే చ
రాకాతు సరిదంతరే, కచ్చా
నవరజఃకన్యా పూర్ణేందు
పూర్ణిమాసు చ. ౨౮

శంకా—(సీ) భయము, సందేహము.
రాకా—(సీ) నదీవిశేషము, గజ్జి, కొ
త్తగా రజస్వలయైన చిన్నది, నిండు
పున్నమ.

అథ కాంతస్త్రీవర్ణః.

కాంత స్త్రీవర్ణము.

కనకం చంపకే స్వర్ణే కింశుకే
నాగకేసరే, దుత్తూరే
కాంచనారే చ కాలేయే
౭పి క్వచిన్తతమ్. ౨౯
కరకస్తు కరంకే స్యాద్దాడిమే
చ కమండలౌ, పక్షిభేదే
కరే చాపి.

కనకం—(న) సంవేగపూవు, బంగారము,
మోదుగుచెట్టు, నాగకేసరపుంజెట్టు,
ఉమ్మెత్తచెట్టు, దేవకాంచనవృక్షము,
కృష్ణాగురు.
కరకః—(పు) తలపుట్టె, దానిమ్మచెట్టు,
కమండలువు, కరకపక్షి, హస్తము.

కరకా చ ఘనోపలే. ౩౦.
నరకో నిరయే దైత్యే
సరకస్సీధుభాజనే, అభిన్నా
ధ్వగపంక్తౌ చ సీధుపానే
చ సీధుని. ౩౧.

కరకా—(సీ) వడగండ్లు.
నరకః—(పు) నరకము, నరకాసురుడు.
సరకః—(పు) కల్లుకుండ, ఎడతెగని బాట
సారులవరుస, కల్లుద్రాగుట, కల్లు.

ఖనకశ్చిత్తతత్త్వజ్ఞేసంధి(పథి)
చోరే చ మూషకే,

ఖనకః—(పు) మనస్తత్వవేత్త, కన్నుల
దొంగ, పందికొక్కు.

జనకః పితృరాజర్ష్యో
యతకం సంశయే యుగే.
౩౨. యాతకే చ లనా
గే చ స్త్రీవస్త్రాంచలయు
క్తయోః,

జనకః—(పు) తండ్రి, జనకమహారాజు.
యతకం—(న) సందేహము, జంట,
పెండ్లికూతున కిచ్చుతోడవు, చేట
కొన, స్త్రీపైటచెంగుకొన, కూడు
కొన్నది.

కృషకః కర్షకే ఫాలే (పాపే)
రజకో ధావకేశుకే. ౩౩.

కృషకః—(పు) కృషివలుడు, నాగలికట్టు.
రజకః—(పు) చాకలివాడు, చిలుక.

మధుకో వందిభేదే స్యాద్య
ప్యా హ్యేవిహగాంతరే,
మధుకోమధుపర్ణ్యాంస్యా

మధుకః—(పు) స్తుతిసాతకుడు, యష్టి
మధుకము, పక్షివిశేషము, తిప్పతీగె,
గుమ్మడుచెట్టు.

దణుకో నిసృణాల్పయోః.

38

వసుకశ్శివమాల్యాం స్యాద
ర్కపల్లరే చ రోమకే,
శిశుకశ్శింశుమారే స్యాద్భా
లకోలూపినోరపి. 39.

క్రముకః పట్టి కాలోధే భద్ర
ముస్తకపూగయోః, ఫలే
కార్పాసికాయాం చ క్ర
ముకో బ్రహ్మదారుణి.

39.

బహుకః కర్కశేఽర్కే చ
దాత్యూహే జలఖాతకే,
ధనికస్సాధుధన్యాక ధవేషు
ధనికా స్త్రియాం. 32

ప్రియకః పీతసారే స్యాన్నీ
పే చిత్రమృగేఽభిని, కుం
కుమే చ ప్రియంగౌ చ

పుథకశ్శిపిశే శిశౌ. 35

యమకం యమజే శబ్దాలం
కారే సంయమేఽపి చ,

మశకః కథ్యతే తుద్రరోగ
జంతువిశేషయోః. 36.

కులకం తు పటోలే స్యా
చ్చోకసంబంధగుచ్ఛకే,
కులకః స్యాత్కులశ్రేష్ఠే
వల్లికే శాకతిందుకే. 40.

తిలకం చిత్రకే ప్రాహుర్లలా
మే తిలకాలకే, రోగా
శ్వద్రుమభేదేషు క్లోమ్ని

అణుకః—(పు) నేర్పరి, అల్పఁడు.

వసుకః—(పు) ఒకపుష్పవృక్షము, జిల్లేడు
చెట్టు, చవిటిఉప్పు.

శిశుకః—(పు) పిడకమొసలి, శిశువు,
ఉలుచమీనము.

క్రముకః—(పు) ఎఱ్ఱలొద్దుగుచెట్టు, భద్ర
తుంగమునై, పోకచెట్టు, ప్రేంకణపుఁ
జెట్టు, ప్రత్తిచెట్టు, గంగరావిచెట్టు.

బహుకః—(పు) ఎండ్రకాయ, జిల్లేడు
చెట్టు, కూకురు గుడ్డంగిపిట్ట, సంగడి.

ధనికః—(పు) సాధువు, దనియాలు, వెని
మిటి. ధనికా—(సీ) ఆడువి.

ప్రియకః—(పు) వేగిమ్రాను, కడిమిచెట్టు,
చిత్రవర్ణములయిట్టి, తుమ్మెద, కుంకు
మ, ప్రేంకణపుఁజెట్టు.

పుథుకః—(పు) అటుకులు, పిల్లవాఁడు.

యమకం—(న) కవలబిడ్డలు, యమక
మనుశబ్దాలంకారము, తపస్సు.

మశకః—(పు) అల్పరోగము, దోమ.

కులకం—(న) పొట్లచెట్టు, ఏకాన్వయము
గల నాలుగుకంటె నెక్కువశ్లోకము
లు, కులకః—(పు) కులమునందలి తమ్ముఁ
డు, పుట్ట, చిట్టతుమికిచెట్టు.

తిలకం—(న) బొట్టు, ముఖ్యవస్తువు,
పుట్టుమచ్చ, రోగవిశేషము, అశ్వము,
బొట్టుగుచెట్టు, గర్భకోశమునందలి

సౌవర్చలేఽపి చ. ౪౧.

కుడి ప్రక్కనున్న మాంసఖండము,
సౌవర్చలవణము.

కులికో నాగభేదే స్యాద్ధృ కులికః—(పు) సర్పభేదము, వృక్షభేదము,
భేదే కులసత్తమే, కులశ్రేష్ఠుఁడు.

కుశికః స్యాన్తునౌ తై లశేషే కుశికః—(పు) కుశికముని, నూనెమడ్డి,
సజ్జాఁడువృక్షయోః. ఏవె చెట్టు, తాడిచెట్టు.

౪౨.

చషకం తు సురాపాత్రే మేఘ చషకం—(న) కల్లు ద్రావెడిగిన్నె, మేఘ
మద్యప్రభేదయోః, ము, ఒకవిధమగు మద్యము.

చటకః కలవింకే చ చటకా చటకః—(పు) ఊరపిచ్చుక, చటకా—(సీ)
స్త్రీస్త్రివృత్తయోః. ౪౩. ఆఁడు పిచ్చుక, ఆఁడు పిచ్చుకపిల్ల.

కటకం వలయే సానౌ రాజ కటకం—(న) కంకణము, కొండచటేయ,
ధానీనితంబయోః, సా రాజధాని, పిరుఁడు, సముద్రపుఉప్పు,
ముద్రలవణే దంతమండ ఏనుఁగు దంతములపైని యలంకా
నే దంతినామపి. ౪౪. రము.

కటుకం కటురోహిణ్యాం కటుకం—(న) కటుకరోహిణి, త్రికటుక
వ్యోమేఽపి కటుకం స్తృ ములు (శుఁతి, పిప్పలి, మిర్యాలు.)
తం,

చులుకః ప్రసృతౌ భాండభే చులుకః—(పు) చేరెఁడు, చులుకం—(న)
దే చ చులుకం మతం. చిన్నకుండ.

౪౫.

పులకః క్రిమిభేదే స్యాద్ధృ పులకః—(పు) చెట్టునందుఁ బుట్టుపురుగు,
చ్ఛార్జమణిదోషయోః, పూపులగు త్తి, సూర్య కాంతమణిలో
గజాన్నపిండే రోమాంచ నిమచ్చ, (పటలము) ఏనుఁగునకుఁ
హరితాశే శిలాంతరే. బెట్టు అన్నకబళము, గగుర్పాటు,
అరిదము, వజ్రము.

౪౬

రుచకం మంగళద్రవ్యే గ్రి రుచకం—(న) మంగళద్రవ్యము, హార
వాభరణదంతయోః, ఉ విశేషము, దంతము, వేడుక, మాదీ
త్కంతే బీజపూరే చ ఫలపుఁజెట్టు, సౌవర్చలవణము, వాయు
సౌవర్చలవిడంగయోః. విడంగము, గోరోచనము, అశ్వాభర

౪౭. రోచనాయాం చ   ణము, పూలదండ.
 రుచక మశ్వాభరణ మా
 ల్యయోః,
 తురకః కోకిలాక్షే స్యా ద్దో   తురకః—(పు) గొలిమిడిచెట్టు, ఎనుగు
 తురే తిలకద్రుమే. ౪౮.   పల్లెరుచెట్టు, బొట్టుగుచెట్టు.
 కాముకః కమనేఽశోకపాద   కాముకః—(పు) కాముకుడు, అశోక
 పే చాతిముక్తకే,   వృక్షము, పూలగురిగింజచెట్టు.
 పాతుకః పతయాశౌ స్యా   పాతుకః—(పు) పడిపోవు చున్నవాడు,
 త్ప్రపాతజలహస్తినోః.   కొండచటియ, నీటియెనుగు.
 ౪౯.
 ఆనకః పటహే భేర్యం మృ   ఆనకః—(పు) తప్పెట, భేరి, మద్దెల, ఉరు
 దంగే స్వనదంబుదే,   ముచున్న మేఘము.
 ఆధకం మానభేదే స్యాత్తువ   ఆధకం—(న) కొలభేదము (తూము)
 ర్యామాధకీ మతా. ౫౦.   ఆధకీ—(నీ) సురాష్ట్రదేశపుతువరి
 మన్ను.
 కారకః కర్తరి (నతే) ప్రోక్తః   కారకః—(పు) పనిచేయువాడు. కార
 కర్తాదావపి కారకం,   కం—(న) పనులు.
 చారకః పాలకేఽశ్వాదేస్సాస్య   చారకః—(పు) గజాశ్వపాలకుడు, సంచ
 త్సంచారకబంధయోః.   రించుట, మొందెము.
 ౫౧.
 తారకః కర్ణధారే చ దైత్యే   తారకః—(పు) పడవ నడుపువాడు,
 చ దృశితారకం, కనీని   తారకాసురుడు, తారకం—(న) నేత్ర
 కాయాం నక్షత్రే తార   ము(న్న) కంటిగుడ్డు, నక్షత్రము.
 కం తారకేతి చ. ౫౨.
 వారకోఽశ్వగతావశ్వ విశే   వారకః—(పు) గుట్టిపునడక, అశ్వవిశే
 షేఽపి నిషేధకే,   షము, నివారించువాడు.
 పావకోఽగ్నౌ సదాచారే   పావకః—(పు) అగ్ని, ఆచారవంతుడు,
 వహ్నిమంథే చ చిత్రకే.   నెల్లికూర, చిత్రమూలము, బీడిచెట్లు,
 ౫౩. భల్లాతకేవిడంగే చ   వాయువిడంగము.
 సాయకశ్శరఖడ్గయోః,   సాయకః—(పు) బాణము, ఖడ్గము.

రల్లకః కంబళమృగే కంబళే రల్లకః—(పు) మృగవిశేషము, గొంగడి.
చ నిగద్యతే. ౫౪.

నాయకో నేతరి శ్రేష్ఠే హార నాయకః—(పు) రక్షకుడు, శ్రేష్ఠుడు,
మధ్యమణావపి, నాయకమణి.

ప్రాణకస్స త్వజాతీయే జీవక ప్రాణకః—(పు) ప్రాణవాయువు, వేగిస
ద్రుమబోలయోః. ౫౫. చెట్టు, బాలింతబోలు.

జాలకం కోరకే ప్రోక్తం కు జాలకం—(న) మొగ్గ, పిట్టగూడు, పొట్ల
లాయే జాలినీఫలే, ఆనా కాయ,వల, గర్వము, జాలికా—(స్త్రీ)
యే దంభభేదే చ వస్త్ర వలవలె వెలితిగా నేసినవస్త్రము.
భేదే చ జాలికా. ౫౬.

బాలకోఽజ్ఞే శిశౌ కేశే వాజి బాలకః—(పు) మూఢుడు, బాలకుడు,
వారణవాలధౌ, అంగు వెండ్రుకలు, ఏనుగులయొక్క గాని
లీయకప్రీతేర పారిహ గుట్టముల యొక్కగాని కుంచెతోక,
ర్యేషు బాలకం. ౫౭. బాలకం—(న) ఉంగరము, కురువేరు,
బంగారు సూడిగాజులు.

వార్ధకం వృద్ధసంఘాతే వృద్ధ వార్ధకం—(న) ముసలివాండ్రగుంపు,
త్వే వృద్ధకర్తణి, ముసలితనము, ముసలివారు చేయు
పని.

మామకం మమతాయుక్తే మామకం—(త్రి) ఇదినాదియనుట (పు)
మాతులే మామక స్తన్య మేనమామ,
తః. ౫౮.

యాజకో యాజవిఖ్యాతో యాజకః—(పు) యజ్ఞము చేయుచు
యాజకో రాజకుంజరే, వాడు, రాజెక్కు మదగజము.

గ్రాహకో ఘాతవిహగే వ్యా గ్రాహకః—(పు) బోయవానిచే జంపఁ
శానాంచ గృహీతరి. ౫౯. బడినఁజేసి, పాములవాడు.

దారకో భేదకేఽపత్యే దారకః—(పు) భేదించువాడు, సంతా
నము.

రాత్రకం సంచరాత్రకే,యేన రాత్రకం—(న) విదురాత్రుల సమూ
వేశ్యాగృహే నీతో హము,రాత్రకః—(పు) వేశ్యాగృహ
వత్సరస్స తు రాత్రకః. మున సంవత్సరమున్నవాడు.

లాసకోఽలసకే లాస్యకారి లాసకః—(పు) ఆలస్యము చేయువాఁడు,
 ణ్యపి మయూరకే, నాట్యము చేయువాఁడు, నెమిలి.
 శార్కకః శర్కరాపిండే దు శార్కకః—(పు) ముద్దచక్కెర, సాల
 గ్ధేఫేనేఽపిశార్కకః. ౬౧. మీఁదినురుగు.
 హారకః కితవే చోరే గద్య హారకః—(పు) జూదరి, దొంగ, గద్యము,
 విజ్ఞానభేదయోః, విజ్ఞానవిశేషము.
 స్థానకాఖ్యాతు చార్చికే స్థానకః—(పు) చందనాది లేనము, నీరు
 జలాదేరపి బుద్బుదే. ౬౨ మొదలగువానిపైఁ గలబుడగ.
 ద్రావకస్తు శిలాభేదే విదగ్ధే ద్రావకః—(పు) అయస్కాంత భేదము,
 ఘోషకేఽపి చ, నేర్పరి, చేతివీణచెట్టు,
 భ్రామకోజంబు కేధూర్తే సూ భ్రామకః—(పు) నక్క, విటుఁడు, సూర్య
 ర్యావర్తాశ్చ భేదయోః. మండలము, సూదంటుతాయి

౬౩.

పిణ్యాకస్సిక్ధ కే హింగౌ తిల పిణ్యాకః—(పు) మైనము, ఇంగున, తెలిక
 చూర్ణేఽపి కుంకుమే, పిండి, కుంకుమ.
 పినాకో హారకోదండే పాం పినాకః—(పు) శివునివిల్లు, పొంగవర్షము,
 సువర్షత్రిశూలయోః. త్రిశూలము.

౬౪.

కావృకః కృకవాకౌ స్యాత్ప్రీ కావృకః—(పు) కోడి, పచ్చతుంగమునై,
 తము స్తకకోకయోః, చక్రవాకపక్షి.
 తూరకః పక్షిమత్స్యాదిపిట తూరకః—(పు) పక్షులు మత్స్యములు
 కే జాలకేఽపి చ. ౬౫. మున్నగునవి వేయుబుట్టి, మొగ్గ.
 పాటకస్సాస్తృహఃష్కా కట పాటకః—(పు) నలుబది రెండంగుళముల
 కాంతరవాద్యయోః, ప్రమాణము, రాజునివసించు పట్టణ
 అక్షాదిడోలనే మూల మధ్యభాగము, వాద్యవిశేషము,
 ద్రవ్యాపచయరోధసోః. పాచికలు మొదలగునవి దొడ్లించుట,
 మూలద్రవ్యము, పీనము, బిడ్డు.

౬౬.

వరాకస్సంగరే శోచ్యే వరా వరాకః—(పు) యుద్ధము, అనాన.గుఁడు,
 కో ప్రతఖడ్గయోః, ప్రతము, ఖడ్గము.
 పులాకస్తుచ్ఛధాన్యే స్యా పులాకః—(పు) పొల్లు, సంక్షేపము,

త్సంక్షేపేభక్తసిక్తకే. ౨.

అన్నపుకణము.

విపాకః కథ్యతే స్వాదౌ పరి
ణామే చ దుర్గతౌ, విపా
కః చ చనే స్వేదేఽప్యస
త్కర్తృఫలేఽపి చ. ౬౮.

విపాకః—(పు) రుచి, పరిపక్వము, దుర
వస్థ, వంటచేయుట, చెమట, దుష్క
ర్తములవలనఁ గలుగుఫలము

లంపాకో లంపటే దేశే

లంపాకః—(పు) ఆసక్తిగలవాఁడు, ఒక
దేశము.

శింఘాక శృఙ్గమూర్ఖయోః,
శంపాక స్తర్కకే ధృష్టే శం
పాక శ్చతురంగుళే. ౬౯.

శింఘాకః—(పు) గుట్టపుడెక్కి, మూర్ఖుఁడు
శంపాకః—(పు) ఊహచేయువాఁడు,
ధైర్యశాలి, రేలచెట్టు.

మోచకః కదళి శిగ్రు నిర్హో
చక విరాగిషు,

మోచకః—(పు) అరటిచెట్టు, మునగ
చెట్టు, మడమలుమూసినపాదరత్న,
సన్యాసి.

పేచకో గజలాంగూలమూల
పర్యంతఘూకయోః. ౭౦

పేచకః—(పు) ఏనుఁగుతోఁక మొదలు,
గుడ్లగూబ.

మేచకో బర్హి చంద్రే స్యా
స్తేచకో శ్యామలేఽపి చ,
తిమిరే కృష్ణవర్ణే తు మే
చకం వాచ్యవద్భవేత్.

మేచకః—(పు) నెమిలికన్ను, నల్లరంగు,
మేచకం— (న) చీకటి, (త్రి) నల్లని
వస్తువు.

సూచక స్త్రీవనద్రవ్యే బోధ
కే పృషదంశకే, పశునే
శుని కాకే చ

సూచకః—(పు) సూది, బోధకుఁడు, పిల్లి.
కొండెగాఁడు, కుక్క, కాకి.

సేచక స్సేక్తమేఘయోః.

సేచకః—(పు) తడిపెడివాఁడు, మేఘము.

లోచకో మాంసపిండే స్యా
దక్షిణారేచ కజ్జలే, లలా
టాభరణే స్త్రీణాం కదళీ
నీలవస్త్రయోః. ౭౩. ని
ర్బుద్ధౌ కర్ణపూరేచ మా
ర్వాన్యం భూశ్లథచర్త
ణోః,

లోచకః—(పు) మాంసపిండము, కను
గుడ్డు, కాటుక, పాపటబొట్టు, అరటి
చెట్టు, నల్లగుడ్డు, బుద్ధిలేనివాఁడు, చెవి
కమ్మ, వింటినారి, కనుబొమ్మ, ముడు
తలుపడిన చర్మము.

మోదకో హర్ష కే జ్ఞేయం మోదకః—(పు) సంతోషము కలుగఁజే
ఖాద్యభేదేఽపి మోదకం. యువాఁడు, ఉండ్రము.

భేలకః పాకవల్క్యే పూగకోశ భేలకః—(పు) శిశువు, పుట్ట, పోక కాయ
శిరస్త్రస్థే, లగెల, కుల్లాయి.

గోళకో విధవాపుత్రే జారా గోళకః—(పు) విధవకు జారత్వమువలనఁ
చ్చ మణికే గుడే. ౭౫. బుట్టినకొడుకు, బాన, ఉండ.

కూపకో గుణవృక్షే స్యా కూపకః—(పు) ఓడకొయ్య, నూనెపాత్ర,
తైలపాత్రే కుకుందరే, స్త్రీపిరుదులపైఁగలగుంట, బావి, చితి,
ఉదపానే చితా యాంచ కూపికా—(స్త్రీ) నూతినీటిలోని శిల.
కూపికాంభోగతోపలే.

కూలకః కృమిశైలే చ ప్రతీర కూలకః—(పు) లక్కజనించుకొండ, ఒడ్డు,
స్తూపయోరపి, దిబ్బ.

రూపకం నాటకేధూర్తే కా రూపకం—(న) నాటకము, (త్రి) మోస
వ్యాలంకరణే విదుః. ౭౭. గాఁడు (న) రూపకాలంకారము.

చూతకః కూపకేఽప్యమే చూతకః—(పు) ఓడకొయ్య, మామిడి
చెట్టు.

సూతకం రసజన్తనోః, సూతకం—(న) పాదరసము, పుట్టుక.
లూనకస్స్యా తృశౌ ఛిన్నే లూనకః—(పు) పశువు (త్రి) భేదించఁబడి
నది.

శూకకః స్త్రావతు రసే. ౭౮. శూకకః—(పు) పెద్దగొయ్య, పాదరసము.
కీచకో దైత్యభేదే చ శుష్క కీచకః—(పు) ఒకరాక్షసుఁడు, వెదురు
వంశే ద్రుమాంతరే, బొంగు, వృక్షవిశేషము.

కీటకః కృమిభేదే స్యాన్నిష్ఠు కీటకః—(పు) పురుగు, (త్రి) నిష్ఠురమై
రే కీటకోఽన్యవత్. ౭౯. నది.

జీవకః వీతశాలే స్యా త్తపణే జీవకః—(పు) వేగిమ్రాను, తుషణగుఁడు,
వృద్ధిజీవిని, సేవిని ప్రాణ వడ్డితో బ్రదుకువాఁడు, సేవకుఁడు,
కేఽప్యహితుండికే పా ప్రాణము, పాములవాఁడు, జీవకమను
దపాంతరే. ౮౦. గ్రంథ్యము.

ఆజీవే జీవికామాహు ర్జీవం జీవికా—(స్త్రీ) జీవనోపాయము, పాలకూర.

త్యామపి కుత్రచిత్,	
దీపకం వాగలంకారే దీపకో దీపకం—(న) అలంకారభేదము, దీపకః—	
దీప్తికారకే. ౮౧.	(పు) ప్రకాశింపజేయువాడు.
చీరకోఽధిక్రియా లేఖే పతం చీరకః—(పు) అధికారపత్రము, మిడుత.	
గ్యాం చీరకా మతా,	
సేవకస్తు ప్రసేవే స్యాదను సేవకః—(పు) వీణయొక్క కరివె, సేవా	
జీవిని వాచ్యవత్. ౮౨.	వృత్తిచే జీవించువాడు.
అశోకో వంజులే మానే ద్రు అశోకః—(పు) అశోకవృక్షము, గర్వవి	
మనిశ్శోకయోర్తతః, అశో	శేషము, కంకేళివృక్షము, దుఃఖము
కాకటురోహిణ్యామశో	లేమి, అశోకా—(సీ) కటుకరోహిణి.
కం పారదే స్మృతం. ౮౩.	అశోకం—(న) పాదరసము.
అలోకో దర్శనే ద్యోతే అలోకః—(పు) చూచుట, ప్రకాశము,	
చాలోకో వందిభాషణే,	స్తోత్రపాఠకుల సంభాషణము.
పేటకం పుస్తకాదీనాం మం పేటకం—(న) పుస్తకములు నున్న గునవి	
జూషాయాం కదంబకే.	యుంచుపెట్టె, సమూహము.
౮౪.	
హేరుకో బుద్ధభేదే స్యాన్త హేరుకః—(పు) బుద్ధవిశేషుడు, ఈశ్వ	
హికాలగణేఽపి చ,	రుని ప్రమథగణము.
ధేనుకం కరణే స్త్రీణాం ధే ధేనుకం—(న) రతిబంధవిశేషము, గోవు	
నూనామపి సంహతౌ.	లసమూహము.
వివేకస్స్యా జ్వలద్రోణ్యాం వివేకః—(పు) నీళ్లుతోడు సాధనము,	
విచారేఽపి రహస్యపి,	బ్రహ్మవిచారణము, రహస్యము.
గైరికం కనకే ధాతౌ గైరికం—(న) బంగారము, ధాతువిశే	
	షము.
ప్రసేక స్సేవనే చ్యుతౌ. ౮౬.	ప్రసేకః—(పు) తడుపుట, జారుట.
వైజికం శిగుతై లేచ హేతౌ వైజికం—(న) మునగనూనె, హేతువు,	
సద్యోఽంకురేఽపిచ,	(పు) అసుడు పుట్టినమొలక.
కోరకం కుట్టలే విద్యా త్త కోరకం—(న) మొగ్గ, తక్కులఫలము,	
కోకలక మృణాళయోః.	తామరతూడు.
విశ్వకో—3	

కౌతుకం చాభిలాషే స్యా
దుత్సవే సర్వహర్షయోః,
పరంపరా సమాయాత
మంగళే చ కుతూహలే.
౧౮. వినాహసూత్ర
గీతాది భోగకాలేషు చ
స్మృతం,

కౌశికో నకులే వ్యాశగ్రాహే
గుగ్గులు శక్తయోః ౧౯.
విశ్వామిత్రే చ కోశజ్ఞో
లూకయోరపి కౌశికః,
కౌశికీ చండికాయాం చ
నదీభేదేచ కౌశికీ ౨౦.

ప్రతీకో ౭ వయవే ఖ్యాతః
ప్రతికూలవిలోమయోః,
భూతీకమపి భూనింబే దీప్య
కర్పూరకత్తణే. ౨౧.

అభీకః కాముకే క్రూరే క
వౌచ భయవర్జితే,
వల్మీకో వామలూరా స్యా
స్తునిరోగవిశేషయోః.

అనీకం తు రణే సైన్యే
వ్యలీకో నాగరే స్మృతః,
వ్యలీక మప్రియాకార్య
వైలక్ష్యేష్వపి పీడనే.
నాళీకం పద్మపండేఽష్టే నాళీ
కశ్మరశల్యయోః,

అలీక మప్రియే ఫాలేఽప్య
లీక మన్మతేఽపి చ. ౨౨.

కౌతుకం—(న) అపూర్వవస్తు వాంఛ,
ఉత్సవము, ప్రేమ, సంతోషము, పరం
పరగా వచ్చుశుభములు, వేడుక,
వివాహదులలోఁ జేతికేఁ గట్టుకొను
దారము, గానాదులు, భోగ కాలము.

కౌశికః—(పు) ముంగిస, పాములవాడు,
గుగ్గులు వృక్షము, దేవేంద్రుడు,
విశ్వామిత్రుడు, శబ్దశాస్త్రము నెఱిం
గినవాడు, గ్రుడ్ల గూబ, కౌశికా—
(స్త్రీ) పార్వతి, కౌశికీనది.

ప్రతీకః—(పు) అవయవము, వ్యతిరేక
మగుట, తలక్రిందుగ నున్నది.

భూతీకం—(న) నేలవేము, ఓమము,
కర్పూరము, కామంచిగడ్డి.

అభీకః—(పు) విటుడు, దుర్భాస్యుడు,
కవి, భయములేనివాడు.

వల్మీకః—(పు) పుట్ట, వాల్మీకమహాముని,
రోగవిశేషము (యోనికందము.)

అనీకం—(న) యుద్ధము.

వ్యలీకః—(పు) శుంఠి, వ్యలీకం—(చ)
ఇష్టములేని పని, దుష్కార్యము,
సిగ్గు, పీడ.

నాళీకం—(న) పద్మ సమూహము, పద్మము.
నాళీకః—(పు) బాణము, బాణము
అలుగు.

అలీకం—(న) అనిష్టము, నుదుగు, అస
త్యము, ఆకాశము.

అనూకం తు కు లే శీ లేఁ ప్య అనూకం—(న) కులము, మంచిబుద్ధి, అ
నూకో గతజన్తని, నూకః—(పు) పూర్వజన్తము.

ఉలూకః కురుయోధే స్యా ఉలూకః—(పు)భారతయోధుడు, గ్రుడ్ల
తేచకే జంభ భేదిని. ౯౫. గూబ, దేవేంద్రుడు.

శంబూకో గజకుంభాంతే దై శంబూకః—(పు) ఏనుఁగుకుంభస్థలము
త్యభేదే చ ఘోంగకే,జ వైభాగము, శంబూక రాక్షసుడు,
లశుక్లాతు శంబూక శ్శం జలజంతువిశేషము, కప్పచిప్పలు.
బూకాపి నిగద్యతే. ౯౬.

బంధూకో బంధుభీవే స్యా బంధూకః—(పు) మంకెనపూవు, వేగిన
ద్బంధూకః పీతసాలకే, మ్రాను.

మండుూకో బంధభేదేపి దద్దు మండుూకః—(పు) బంధవిశేషము, కప్ప,
రే శోణకే విదుః. ౯౭. దుండుగపుఁజెట్టు, మండుూకీ—(స్త్రీ)

మండుూకపర్వాయం మం మంజిష్ఠయనుగ్రంథ్యము.
డుూకీ

వర్ణక శ్చారణే స్త్వతః, విలే వర్ణకః—(పు) నాట్యముచేయువాడు,
పనే చందనే చ వర్ణకం వర్ణకం—(స) మైపూత, మంచి
స్యాద గంధము.

థార్భకః. ౯౮. డింభే మూర్ఖే అర్భకః—(పు) పిల్లవాడు, మూర్ఖుడు,
కృశే భూణే కృశించినవాడు, గర్భము.

వర్తకోఽశ్వఖురే ఖగే, వర్తకః—(పు) గుట్టిపుడెక్క, పక్షి.

పుష్పకం రీతికానేత్ర రోగ పుష్పకం—(న) ఇత్తడిచిట్టెము, నేత్రరో
యో రత్నకంకణే. ౯౯. గము, రత్నకంకణము, కుబేరపుష్ప
కుబేరస్య విమానేచ కా కము, అన్నభేది, రసాంజనము, లో
సీసే చ రసాంజనే, లోహ పాముతోఁగలసియున్నకంచు, మట్టి
కాంస్యే మృదంగార శక కుంపటి.

ట్యామపిపుష్పకం. ౧౦౦.

పూర్ణకస్త్వర్ణచూడే స్యా పూర్ణకః—(పు)పాలపిట్ట,పూర్ణి కా—(స్త్రీ)
న్నాసాభిన్యాం తు పూ ముక్కుచెంత నరుకువలెనుండు నొక
ర్ణికా, పక్షి.

దర్శకస్త్వత్ప్రతీహారే దర్శ దర్శకః—(పు)ద్వారపాలకుడు, చూపు

యిత్య ప్రవీణయోః.

వాఁడు, నేర్పుగలవాఁడు.

పద్మకం పద్మకాష్టేభ బిందు
జాలకయో రపి,

పద్మకం—(న) తామరకాడ, ఏనుఁగు మేని
మీఁది తెల్లనిమచ్చలు.

దీప్యకం చాజమోదాయాం
యవానీ బర్హిచూడ
యోః ౧౦౨.

దీప్యకం—(న) ఓమము, ఓమములోని
భేదము, మయూర శిఖియనుగ్రం
ధ్యము.

సస్యకస్యా స్తౌ ఖడ్గే నారి
కేశస్య చాంతరే,

సస్యకః—(పు) మాణిక్యవిశేషము, ఖడ్గ
ము, టెంకాయలోని భాగము.

రక్తకోఽమ్లానబంధూక రక్త
వస్త్రానురాగిషు. ౧౦౩.

రక్తకః—(పు) తెల్ల పెద్దగోరంటచెట్టు,
మంకెనచెట్టు, ఎఱ్ఱనివస్త్రము, అనురా
గశాలి.

చిత్రక స్యాత్తరువ్యాఘ్ర
భేదయో ర్భేషజాంతరే,

చిత్రకః—(పు) ఆముదపుఁజెట్టు, చిలుత
పులి, చిత్రమూలము.

వృశ్చికస్తు ద్రుణేరాశౌ శూ
కకీటే తథాపథే. ౧౦౪.

వృశ్చికః—(పు) తేలు, వృశ్చికరాశి, కంది
రీగ, తెల్లగలిజేరు.

అంశుకం వస్త్రమాత్రే స్యా
త్సూక్ష్మ వస్త్రోత్తరీయ
యోః,

అంశుకం—(న) వస్త్రము, సన్ననివస్త్రము,
పైఁటచెరఁగు.

అంతికం నికటే చుల్యా మం
తికా శీతలాపథే. ౧౦౫.
తథా జ్యేష్ఠభగిన్యాం చ
నాట్యోక్తా కీర్త్యతేఽం
తికా,

అంతికం—(న) సమీపము, అంతికా-(స్త్రీ)
ప్రాయ్య, చలువచేయుమందు, నాట్య
పరిభాషయందు పెద్ద తోఁబుట్టువు.

స్వస్తికో మంగళద్రవ్యే చ
తుష్క గృహభేదయోః.
౧౦౬. పిష్టకస్య వికారే
చ స్వస్తికో రతతాలికే,

స్వస్తికః—(పు) మంగళద్రవ్యము, నాల్గు
వైపుల చావడులు గలయిల్లు, ద్వార
భేదముచేఁగట్టఁబడిన రాజగృహము,
పిండివంటలలో భేదము, విటుఁడు.

కంచుకోవారవాణే స్యాన్ని
ర్తోకేకవచేఽపి చ. ౧౦౭.
వర్ధాపక గృహీతాంగ స్థి

కంచుకః—(పు) యుద్ధభటుని చొక్కా,
పాముకుబుసము, కవచము, ఒక విధ
మగు అంగీ, చొక్కాయి (అవికయని

తవస్త్రే చ చోలకే, ఔష కొందఱుందురు.) కంచుకీ—(సీ) ఒకా
ధౌ కంచుకీ చాథ నొక యోషధి.

వంచకః ఖలధూర్తయోః. వంచకః—(పు) దుష్టుఁడు, గడుసరివాఁడు,
౧౦౮. జంబుకే గృహ నక్క, ఊరముంగిస.

బభ్రౌ చ
గృహ్యక శ్చేకనిఘ్నయోః, గృహ్యకః—(పు) పెంపుడు చేసిన పశువు
లు పక్షులు మున్నగునవి, పరాధీ
నుఁడు.

బంధకస్సాస్య ద్వినిమయే పుం బంధకః—(పు) ఒకటిచ్చి ఇంకొకటి గై
శ్చల్యామపి బంధకీ. కొనుట, (తాకట్టు) బంధకీ—(సీ) అం
కుటాలు.

గాంధికో లేఖకే ప్రాహు గాంధికః—(పు) వ్రాయువాఁడు, సుగంధ
స్సుగంధివ్యవహారిణి, వస్తువులను విక్రయించువాఁడు.

గ్రంధికం విష్పలీమూలే గ్రం గ్రంధికం—(న) విష్పలిదుంప. గ్రంధికః—
ధికో గుగ్గులుదుమే. (పు) గుగ్గులు చెట్టు, సహదేవుఁడు,
౧౧౦. మాద్రేయే చ కరి వెదురుగుంపు, జ్యోతిశ్శాస్త్ర పండి
రేచ దైవజ్ఞేచ ప్రకీర్తితః, తుఁడు.

బాష్ణికో దేశభేదే శ్వే బా బాష్ణికః—(రూ) బాష్ణికః—(పు) దేశ
ష్ణికం ధీరహింగునోః. విశేషము, బాష్ణికదేశపుగుఱ్ఱము,
౧౧౧. అనయోరపి బాష్ణికం—(రూ) బాష్ణికం—(న)
బాష్ణికో కుంకుమ, ఇంగువ.

యాజ్ఞికో యాజకే శుకే, యాజ్ఞికః—(పు) ఋత్విజుఁడు, చిలుక.
వార్షికం త్రాయమాణే స్యా వార్షికం—(న) కలుకానుగు, వర్షా
ద్వర్షాకాలభవేనవత్. కాలమునందుఁ బుట్టినది.

ఖడ్గికో మాహిషీక్షీరఘ్న నై నికయోరపి, ఖడ్గికః—(పు) గేదెపాలపైఁ గలనురుగు,
నై నికుఁడు.

ఆహ్నికం దిననిర్వర్త్యే భో ఆహ్నికం—(న) ప్రతిదినము చేయఁదగు
జనే నిత్యకర్తృణి. ౧౧౩. పనులు, భోజనము, నిత్యకర్తృము.

గుండకో మలినేధూళౌకలో గుండకః—(పు) మలినము, పరాగము,
క్తిన్నేహపాత్రయోః, మధురభాషణము, నూనెపాత్రము.

- గండకః ఖడ్గిని ఖ్యాత స్సం గండకః—(పు) ఖడ్గమృగము, సంఖ్యా
ఖ్యావిద్యాప్రభేదయోః. విశేషము, విద్యావిశేషము, విచ్ఛే
గండకః. అవచ్ఛేదేంతరా దము, విఘ్నము, గండకీ—(స్త్రీ) గండకీ
యేచ గండకీ సరిదంతరే, యనునది.
- తండకః ఖంజనే ఫేనే సమాస తండకః—(పు) కాటుకపిట్ట, నురుగు,
ప్రాయవాచిని. గండకీ. సమాసముతోఁ గూడిన వాక్యము,
వాదారౌతరు స్తంధమా ఇంటిదూలము, చెట్టుమొదలు, మా
యాబహుళయోరపి, యలమారి.
- కంటకః కుద్రశత్రౌచ కర్తస్థా కంటకః—(పు) అల్పశత్రువు, కార్య
నకదోషయోః. గండకీ. స్థానము, దోషవిశేషము, వెనుక,
వేణౌ ద్రుమాంగే రో ముల్లు, గగుర్పాటు, మొసలి.
మాంచే కంటకో మకరే
- పిచ,
- తక్షకః ఫణిభేదే చ వర్ధకీ ద్రు తక్షకః—(పు) తక్షకుఁడను సర్పరాజు,
మభేదయోః. గండకీ. వద్రంగి, ఒకానొక వృక్షవిశేషము.
- పక్షకః పార్శ్వమాత్రేచ పక్ష పక్షకః—(పు) పార్శ్వసామాన్యము,
ద్వారే చ పక్షకః, దొడ్డివాఁకిలి.
- శంఖకం వలయే కంబో శిరో శంఖకం—(పు) కడియము, శంఖము,
రోగే చ శంఖకః. గండకీ. శిరమునఁ బుట్టిన రోగవిశేషము.
- నందకో హరిఖడ్గే చ హర్షకే నందకః—(పు) విష్ణుని ఖడ్గము, సంతో
కులపాలకే, షము కలుగఁ జేయువాఁడు, కులము
కాపాడువాఁడు.
- శీతక శీతకాలే చ సుస్థితే దీ శీతకః—(పు) శీతకాలము, సుఖముగా
ర్థ సూత్రిణి. గండకీ. నున్నవాఁడు, బౌషధము.
- ఉష్ణకస్తు నిదాఘేస్యా దాతు ఉష్ణకః—(పు) గ్రీష్మకాలము. రోగపీడి
రే క్షిప్ర కారిణి, తుఁడు, తొందరగాఁ బనిచేయు
వాఁడు.
- దుచ్ఛకో గంధకుట్యాంస్యా దుచ్ఛకః—(పు) మురయనునోషధి, విహ
ద్వి హా రాభ్యవ కా శ రించుట, వ్యవధానము.
యోః. గండకీ.

దుండుక శ్లోణకే క్రూరే

దుండుకః—(పు) దుండిగపుఁజెట్టు, కుటి
లుఁడు.

క్షుల్లకః స్వల్పనీచయోః,

క్షుల్లకః—(పు) స్వల్పము, నీచుఁడు.

పిష్టకో నేత్రరోగే చ ధాన్యా
దిచనుసే ౭పి చ. ౧౨౧.

పిష్టకః—(పు) నేత్రరోగము, ధాన్య
ముల పిండితోఁజేయు భక్ష్యములు.

భస్మకం రోగభేదే స్యాద్వి
డంగ కలధౌతయోః,

భస్మకం—(న) రోగవిశేషము, వాయు
విడంగములు, వెండి.

చుంబక స్యాద్భహుగురు
ధూర్తాయస్కాంత కా
ముకే. ౧౨౨.

చుంబకః—(పు) అనేక గురువులు గల
వాఁడు, వంచకుఁడు, సూదంటు
తాయి, విటుఁడు.

జంబుకః ఫేరవే నీచే ప్రతీచీ
దిక్పతావపి,

జంబుకః—(పు) నక్క, నీచుఁడు, వరుణ
దేవుఁడు.

కార్తుకం వంశధనుషోః కర్త
శక్తే తు వాచ్యవత్.

కార్తుకం—(న) వెదురు, ధనువు, (వి)
కర్తయందు సామర్థ్యము గలవాఁడు.

నిర్దోకం మోక్షకే వ్యోమ్ని
సన్నాహే సర్పకంచుకే,

నిర్దోకం—(న) మోక్షము, ఆకాశము,
కవచము, పాముకుబుసము.

హుడుక్కో వాద్యభేదే చ
దాత్యూహే మదమత్త
కే. ౧౨౪.

హుడుక్కః—(పు) డక్క, కూకురుగుడ్డం
గిపిట్ట, గంజాయిచెట్టు.

తురుష్కః సిల్హకే మ్లేచ్ఛజా
తౌ శ్రీవాసకే క్వచిత్,

తురుష్కః—(పు) అందుగుబంకధూప
ము, తురక, దేవదారుబంకతోఁజేసిన
ధూపము.

ఇత్వాకుః కటుతుంభ్యాం చ
సూర్యవంశస్పపే౭పి చ.

ఇత్వాకుః—(పు) చేతిఆనవకాయ, ఇత్వా
కుమహారాజు.

కుతాకుశ్చ దురాధర్షే దుశ్శీ
లే చ విలేశయే,

కుతాకుః—(పు) పాండశక్యముగానిది,
దురాచారుఁడు, సర్పము.

కుషాకు ర్మర్మకే భానౌ
పరోత్తాపిని పావకే.

కుషాకుః—(పు) కోతి, సూర్యుఁడు, పరుల
నుబాధ పెట్టువాఁడు, అగ్నిహోత్రము.

పృదాకు ర్వృశ్చికే వ్యాఘ్రే
చిత్రకే చ సరీసృపే,

పృదాకుః—(పు) తేలు, పెద్దపులి, చిలు
తపులి, పాము.

సృదాకు రనిలే వజ్రే దావా
గ్నో ప్రతిసూర్యకే.

గోరంకుః పక్షిజాతౌ స్యాద్భృ
వేన్నగ్నకవందినోః,

త్రిశంకుః శలభే రాజవిశేషే
పుషదంశకే. ౧౨౮.

పల్యంకో మంచపర్యంక బృ
షీపర్యస్తికాసు చ,

కరంకో మస్తకాస్థి స్యా
న్నారికేశఫలాస్థిని. ౧౨౯.

కలంకో౭ ౦ కే౭ పవాదే చ
కాలాయసమలే౭పి చ,

భాలాంకః కరపత్రే స్యాచ్ఛా
కభేదేచ రోహితే. ౧౩౦.

మహాలక్షణసంపన్న పురు
షే కచ్చపే హరా,

వృషాంక శృంకరే సాధౌ
భల్లాతకమహల్లయోః.

మృగాంకో మారుతే చంద్రే
స్తబకః శుభ్రగుచ్ఛయోః,

ఆతంకో రోగసంతాపశంకా
సు మురజధ్వనౌ. ౧౩౧.

పాలంకః శల్లకీశాకభేదయోః
ప్రాజిపక్షిణి,

అలర్కః ధవళార్కే స్యా
ద్రోగోన్మాదితకుర్కురే.

ఉదర్కః ఏష్యత్కాలీయ
ఫలే మదనకంటకే,

సంపర్కః స్ఫురతే పృక్తో
వితర్కస్సంశయోహయోః

సృదాకుః—(పు) వాయువు, వజ్రయుధ
ము, దావానలము, సూర్యఃరివేషము.

గోరంకుః—(పు) గోరువంకపక్షి, నగ్నక
పక్షి, స్తోత్రపాఠకుఁడు.

త్రిశంకుః—(పు) మిడుత, త్రిశంకుమహా
రాజు, పిల్లి,

పల్యంకః—(పు) మంచము, పరుపు, తివా
చి, యోగపట్ట.

కరంకః—(పు) తలపుట్టె, కుంకాయబుట్టె

కలంకః—(పు) గులుతు, అపవాదము,
ఇనుపచిట్టెము.

భాలాంకః—(పు) అంశము, శాకవిశేష
ము (తోటకూర) ఎలుపురంగు, సా
ముద్రికలక్షణసంపన్నుఁడు, శాంతిలు,
విష్ణువు.

వృషాంకః—(పు) శంకరుఁడు, సజ్జనుఁడు,
జీడిచెట్టు, అంతఃపురరక్షకుఁడు.

మృగాంకః—(పు) వాయువు, చంద్రుఁడు.
స్తబకః—(పు) నిర్మలమైనది, గుత్తి.

ఆతంకః—(పు) రోగవిశేషము, విరిశాప
ము, సందేహము, మద్దెలమ్రోత.

పాలంకః—(పు) అందుగుచెట్టు, శాక
విశేషము, పాలంకిపిట్ట.

అలర్కః—(పు) తెల్లజిల్లేడు, రోగము
చేతఁ బిచ్చియై త్తినకుక్క.

ఉదర్కః—(పు) ఉత్తరకాలఫలము, వృక్ష
విశేషము

సంపర్కః—(పు) రతి, తాకుట.
వితర్కః—(పు) సందేహము, ఊహ.

అంబికా పార్వతీ పాండుజన న్యోరపి మాతరి.	అంబికా—(సీ) పార్వతి, పాండురాజు తల్లి, తల్లి.
అంధికా కైతవే మిశ్రే సర్వ ప్యామపి కీర్త్యతే. ౧౩౫.	అంధికా—(సీ) జూదము, కలియుట, కాటుకపిట్ట.
అంబకో జనకే బాణనేత్ర మండేషు చాంబకం, పిండే రత్నే మహారత్నే ఘటికా బద్ధపారదే.	అంబకః—(పు) తండ్రి. అంబకం—(న) బాణము, నేత్రము, మీఁగడ. ఘటికా—(సీ) మాత్ర, రత్నము, నాయ కమణి, రసగుళిక.
అమ్లికా తింత్రీణీకామ్లార్ద్రా కాంగేరికాసుచ, యూధికాఽమ్లానకే పుష్ప విశేషాంబష్టయోరపి.	అమ్లికా—(సీ) చింతచెట్టు, పులుసు, పులి చింతచెట్టు. యూధికా—(సీ) తెల్లపెద్దగోరంట, పు ష్పవిశేషము, అడవిమొల్ల చెట్టు.
రాజికాపిచ కేదారే రాజసర్వ పరేఖయోః, రసికాపి రసాలాయాంకాంచీ రసనయోరపి. ౧౩౬.	రాజికా—(సీ) వరిమడి, నల్లావాలు, రేఖ. రసికా—(సీ) తీయమామిడిచెట్టు, మొల నూలు, నాలుక.
రుండికా ద్వారవీథ్యాం చ దూతికాయాం రణక్షితౌ, భూమికా రచనాయాం స్యా న్తూర్త్యంతరపరిగ్రహే.	రుండికా—(సీ) ద్వారపంక్తి, దూతిక, యుద్ధరంగము. భూమికా—(సీ) చేయుట, వేషమును ధరించుట.
కర్ణికా కరిహస్తాగ్రే కరమ ధ్యాంగుళావపి, క్రము కాదిచ్ఛటాంశే చ కర్ణికా కర్ణభూషణే. ౧౪౧. సీజ కోశే సరోజస్య కుట్టన్యా మపి కుత్రచిత్,	కర్ణికా—(సీ) ఏనుఁగు తొండపుఁగొన, చేతినడిమివ్రేలు, పోకచెట్టు మొదల గువానిగెల, కర్ణభూషణము, నామర పువ్వులోని గద్దె, కుంటెనకత్తె.
కణికా కథ్యతేఽత్యంత సూ క్ష్మవస్త్రాగ్నిమంథయోః. ౧౪౧. గోధూమ చూర్ణే సూచ్యాం చ తూలికా	కణికా—(సీ) సన్ననివస్త్రము, నెల్లికూర, గోధుమరవ్వ, సూది, చిత్తరువులు ము న్నగునవి వ్రాయుకుంచె.

- యాంచ కీర్తితా,
గణికా యూధికా వేశ్యా గణికా—(స్త్రీ) అడవి మొల్ల చెట్టు, వేశ్య,
తక్కారీ కరిణీషు చ. తక్కెళ్ల చెట్టు, ఆడేనుగు.
- గణకోఽపి చ దైవజ్ఞే గణకః—(పు) బోయితిమ్మడు.
కారికా నటయోషితి, కృతౌ కారికా—(స్త్రీ) నాట్యస్త్రీ, వాగ్రూప
వివరణశ్లోకే యాతనా కార్యము, సూత్రార్థము గల శ్లోకము,
యాంచ కారికా. ౧౪౩. తీవ్రమగు వేదన, మంగలి మొదలగు
నాపితాదికశిల్పేఽపి వాండ్ర పనితనము.
- జాలికా జాలినీఫలే, భటా జాలికా—(స్త్రీ) పొట్లకాయ, పూతితోఁ
నామశ్చరచి తాంగరక్షి జేసినడాలు, ఇనుము, జలగ, నేల
ణ్యాం చ జాలికా. ౧౪౪. నేరేడు చెట్టు, వితంతువు. జాలికా—
గిరిసారే జలూకాయాం (పు) గ్రామసమూహము, చెంబడివాడు
- నాదేయాం విధవాస్త్రీ
యాం, జాలికః పునరుద్ధి
ప్రో గ్రామకూటే చ ధీవరే.
- నీలికా నీలినీక్షుద్ర రోగశేఫా నీలికా—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, తుద్ర రోగవిశే
లికాసుచ, మక్షికాయాం షము, నల్లపూలవావిలిచెట్టు, ఈగ.
- కాలికాతు స్వర్ణదోష పరిస్థు కాలికా—(స్త్రీ) బంగారములోని దోష
తోః. కాలికా యోగినీ ము, కల్లు, యోగినీవిశేషము, నలుపు,
భేదే కాష్ఠ్యే గౌర్యాం పార్వతి, మేఘపంక్తి, ప్రతినెలక్రమ
ఘనావళౌ, క్రమదేయే ముగ నిచ్చువడ్డి, కిన్నరస్త్రీ, నల్లని
వస్తుమూల్యే భూసరీ నవ మబ్బు, పొట్లతీగ, రోమరాజు, జటా
మేఘయోః. ౧౪౫. పటా మాంసి, కాకి, నాగదంతి చెట్టు.
- లశాఖా రోమాళీ మాం
సీ కాకిషు కథ్యతే, తథా
వృశ్చికపత్రేఽపి
- మాలికా సరిదంతరే. గ్రైవే మాలికా—(స్త్రీ) నదీవిశేషము, కంఠ
యే పుష్పమాలాయాం హారము, పూలదండ, పక్షివిశేషము.
- పక్షిమల్లేఽపి మాలికా,
బాలికా వాలుకా బాలా బాలికా—(రూ) వాలికా—(స్త్రీ) ఇసుక.

పిచ్చోలా కర్ణభూషణే.
తూలికా కథితా లేభ్యే కూ

ర్చికా తూలశయ్యయోః,
చూళికా నాటకస్యాంగే

కర్ణమూలే చ దంతినాం
మల్లికాతృణశూన్యేఽపి మీ

నమృత్పాత్ర భేదయోః,
మల్లికా^{౧౪} హంసభేదేఽథ

ఝిల్లికా ఝిల్లికే త్యుభే.
౧౫౧. విలేపనేమలే ఝి

ల్యామూతపస్య రుచి
స్తృతా,

వాలుకా సీకతాసుస్యా ద్వా
లుకం త్వైలవాలుకే.

నగ్నికాతు కుఘార్యాం స్యా
దథ ఊషణవందినోః, నగ్న

ధేనుకా ధేనా స్త్రీకరణోః
ప్రసూతయోః. ౧౫౩.

రేణుకాపి హరేణౌస్యా జ్జమ
దగ్నిస్త్రీయామపి,

జతుకాజినపత్తాయాం జతు
కం హింగులాక్షయోః.

కూర్చికా సూచికాయాం చ
తూలికాయాంచ కుట్టలే,

కవాటకీలకే క్షీరవిస్ఫృతా
వపి కూర్చికా. ౧౫౫.

మాతృకా ధాత్రికా మా
త్రోర్ధాత్మకం కరణేస్వరే,

పతాకా వై జయంత్యాం చ
పతాకా

కన్య,మీనవల్లంకిపిట్ట,కర్ణభూషణము
తూలికా—(స్త్రీ) కలము, చిత్తరువులు

వ్రాయుకుంచె, దూదిపరుపు.
చూళికా—(స్త్రీ) నాటకభాగము, ఏనుఁగు

చెవిమొదలు.
మల్లికా—(స్త్రీ) మల్లెచెట్టు, మత్స్యవిశే

షము, మూకుడు. మల్లికః — (పు)
హంసవిశేషము.

ఝిల్లికా—(స్త్రీ) నలుగుబెట్టినపిండి, చిమ
ట, ఎండకాంతి.

వాలుకా—(స్త్రీ) ఇసుక. వాలుకం—(న)
కూతురుబుడమచెట్టు.

నగ్నికా—(స్త్రీ) పదిసంవత్సరములోపుగల
వెండ్లిగాని స్త్రీ. నగ్నకః—(పు) ఊషణ

మతస్థుఁడు, స్తుతిపాఠకుఁడు.
ధేనుకా—(స్త్రీ) గోవు, ప్రసవించిన స్త్రీ,

ప్రసవించిన యేనుఁగు.
రేణుకా— (స్త్రీ) రేణుకమనుగ్రంథ్య

ద్రవ్యము, పరశురాముని తల్లి.
జతుకా—(స్త్రీ) చీకురువాయిపురుగు. జతు

కం—(న) ఇంగువ, లక్క.
కూర్చికా— (స్త్రీ) సూది, చిత్తములు

వ్రాయుకుంచె, మొగ్గ, కుంచెకోల మొద
లగునవి, జున్ను.

మాతృకా—(స్త్రీ) పెంపుడుతల్లి, తల్లి. మా
త్మకం—(న) నాట్యవిశేషము, స్వరము.

పతాకా—(స్త్రీ) పెక్కెము, సిందూరము,

సౌభాగ్యాంకధ్వజేఽపి

గురుతుజేండా.

చ. ౧౫౬.

స్వాత్పుత్రికా పుత్తలికా పుత్రికా—(స్త్రీ) వస్త్రదంతాదులతోఁ
దుహిత్రో ర్యావతూలకే, జేయు బొమ్మ, కూతురు, లక్ష్మిదూది.

పుత్రక శ్శలభే ధూరే శైల పుత్రకః—(పు) మిడుత, మోసగాఁడు,
వృక్షప్రభేదయోః. ౧౫౭. పర్వతవిశేషము, వృక్షవిశేషము.

ఉష్మికా మృత్తికాభాండ భే ఉష్మికా—(స్త్రీ) మంటికుండ, ఆఁడుఒంట.
దేఽపి కరభస్త్రియాం,

డింబికా జలబింబే స్యాత్స్యోస్య డింబికా—(స్త్రీ) నీటిదొండచెట్టు, దుండిగ
నాకే కాముకస్త్రియాం. పుచెట్టు, అంకుటాలు.

స్యమికా నీలికాయాంచ స్య స్యమికా—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, స్యమికాః—
మికా నాకువృక్షయోః, (పు) పుట్ట, వృక్షవిశేషము.

దూషికా తూలికాయాంచ దూషికా—(స్త్రీ) రంగులు వేయుకుంచె,
దూషికా నేత్రయోర్థ కంటిపుసి.

లే. ౧౫౯.

ఊర్మికా త్వంగుళీయే స్యా ఊర్మికా—(స్త్రీ) వ్రేలియుంగరము, బట్ట
ద్వస్త్రభంగతరంగయోః, కుచ్చెళ్లు, తరంగము, వేడుక, సంగీత
తథోత్కంఠో ద్భావం
లక భృంగస్వానేషు చో
ర్మికా. ౧౬౦.

సూచ్యాం శలాకా మదన శలాకా—(స్త్రీ) సూది, వ్రంగచెట్టు,
శాలికా శల్యయో శ్శలే, గసిగ, ఏదుషందిముల్లు, గొడుగు ము
భత్రపంజరకాప్యాంచ న్నగువానికిట్ట.

శల్లకీ పశువృక్షయోః. ౧౬౧ శల్లకీ—(స్త్రీ) ఏదుషంది, అంబుగుచెట్టు.

నర్తకీ లాసికాయాం చ కరి నర్తకీ—(స్త్రీ) నాట్యస్త్రీ, ఆఁడేనుఁగు,
ణ్యామపి నర్తకీ, నర్తకః నర్తకః—(పు)కత్తివాయివైన నృత్య
కేలకే పోటగళచారణ ముచేయువాఁడు, కిక్కిసగడ్డి, నృత్య
యోర్న టే. ౧౬౨. ముచేయువాఁడు, దుండిగపుచెట్టు.

చుల్లకీ శింశుమారే చ కుండీ చుల్లకీ—(స్త్రీ) పిడఁ మొసలి, పాత్రవిశే
భేదే కులాంతరే, షము, కులవిశేషము.

చతుష్కీ మశకహర్యాం చ చతుష్కీ—(సీ) కప్పకొను వస్త్రము, నా
తుష్కీయష్టికాంతరే. లుగుపేటల ముత్యములదండ.

జాహకో ఘోంఘనూర్జాల జహకః—(పు) ఒకజంతువు, పిల్లి, మంచ
ఖట్వాకా రుండికాసుచ, ము, నీటికోడి.

అథ కాంతశ్చతుర్వర్ణః.

కాంత చతుర్వర్ణము.

అళిమకః పిక్వే భేకే మధూశే అళిమకః—(పు) కోకిల, కప్ప, ఇప్పచెట్టు,
పద్మకేసరే. ౧౬౮. పద్మకింజల్కము.

భవే దళిసఖో భృంగే లోకిలే అళిమకః—(పు) తుమ్మెద, కోకిల, విటుడు.
రతహిండకే,

స్తృతః కురవక శ్శోణామ్లాన కురవకః—(పు) ఎఱ్ఱపెద్దగోరంటచెట్టు,
ఝింటి ప్రభేదయోః. ములుగోరంటచెట్టు.

భవే స్తరువకః పుష్పవిశేషే మరువకః—(పు) పుష్పవిశేషము, మ్రంగ
మదనద్రుమే, చెట్టు.

బలాహకో గిరా మేఘే దై బలాహకః—(పు) బలాహకపర్వతము,
త్యనాగవిశేషయోః. బలాహకమనుమేఘము, రాక్షసుడు,
ఒక సర్పవిశేషము.

భ్రమరకో జలే భృంగే గిరి భ్రమరకః—(పు) జలము, తుమ్మెద, చిట్టె
కే చూర్ణకుంతలే, లుక, ముంగురులు.

వరాటకః స్థూలరజ్జే పద్మబీజే వరాటకః—(పు) మోకుత్రాడు, తామర
కపర్దకే. ౧౬౯. పూస, గవ్వ.

శృంగాటకో భవే ద్వారికం శృంగాటకః—(పు) జలచరవిశేషము,
టకేచ చతుష్పదే, నాలుగు త్రోవలు కలియుచోటు.

గోకంటకో గోతురకే స్థపు గోకంటకః—(పు) ఏనుగు పల్లెరుచెట్టు,
తే చ గవాంఘరే. ౧౭౦. నిమ్నాన్నతమైన ప్రదేశము, గోవుల
డెక్క.

అకల్పక స్తమోమోహగ్రం అకల్పకః—(పు) చీకటి, మోహము, ము
ధీమాత్కలికాముదోః, డి, వేడుక, సంతోషము.

ఆతే పకోఽనిలవ్యాధౌ ఆతేపకః—(పు) వాతరోగవిశేషము,
వ్యాధే నిందాకరేఽపిచ. బోయవాడు, నిందజేయువాడు.

ప్రచలాక శ్శరాఘాతే దంద ప్రచలాకః—(పు) బాణముచేగల్గినగా
 శూకే భుజంగమే, యము, దందశూకాసురుఁడు, సర్పము.
 బృందారక స్సురే శ్రేష్ఠే మ బృందారకః—(పు) దేవత, (త్రి) శ్రేష్ఠ
 నోజ్ఞే పునరన్యవత్. ౧౨౦ మైనది, మనోహరమైనది.
 నియామకః కర్ణధారే పోత నియామకః—(పు) పడవనడుపువాఁడు,
 వాహే నియంతరి, పడమీఁదనుండి త్రోవఁజూపువాఁడు,
 నియంత.

వినాయకస్తు హేరంబే తా వినాయకః—(పు) పిల్లారి, గరుత్మంతుఁడు,
 ర్యే విఘ్నే జినే గురౌ. విఘ్నము, బుద్ధదేవుఁడు, గురువు.
 నిశ్చారకః పురీషస్య క్షయే నిశ్చారకః—(పు) మలబద్ధము, యథేష్ఠ
 స్వరే సమీరణే, ము, వాయువు.
 భట్టారక స్సురే రాజ్ఞి కథి భట్టారకః—(పు) దేవుఁడు, రాజు, మునీ
 తశ్చ తపోధనే. ౧౨౧. శ్వరుఁడు.
 దాసేరక స్సాత్కరభేదాసీ దాసీరకః—(పు) ఒంట, లంజెకొడుగు,
 పుత్రే చ ధీవరే, పల్లెవాఁడు.

అంగారకః కుజే విద్యా దు అంగారకః—(పు) అంగారకుఁడు, నిప్పు
 ల్లుకాంశే కురంటకే. బొగ్గు, పచ్చపూవులగోరంటచెట్టు,
 అంగారికేక్షు కాండే స్యా అంగారికా—(సీ) చెటుకుకట్టి, మోదుగు
 తోరకే శింశుకస్య చ, మొగ్గ.
 దలాధకస్తు కుండేస్యా త్కరి దలాధకః—(పు) మొల్ల మొగ్గ, ఏనుఁగు
 కర్ణశిరీషయోః. ౧౨౨. చెవి, దిరిసెనచెట్టు, తనంత మొలచిన
 స్వయంజాతతీలే ఫేనే నూవుచెట్టు, నురుగు, అగడ్త, నాగ
 ఖాతకే నాగకేసరే, వా కేసరపుచెట్టు, సుడిగాలి, తూకూర,
 త్యాయాం పృశ్ని కా ధాతువిశేషము, మిగుల గొప్పవస్తువు.
 యాం చ గైరికే చ మహా
 త్తరే ౧౨౩.

పూర్ణానకం వస్తుపూర్ణపాత్రే పూర్ణానకం—(న) వస్తువులచే నిండిన
 పటహపాత్రయోః, పాత్రము, ధక్కా వాద్యము,
 పాత్రము.

ప్రకీర్ణకం గ్రంథభేదే చామ ప్రకీర్ణకం—(న) గ్రంథవిశేషము, సురట.

రే విస్తరే హయే. ౧౭౬	విస్తారము, గుఱ్ఱము.
స్మృతః పుష్కలకో గంధ	పుష్కలకః—(పు) స్మృతిమృగము,
మృగే క్షుణ్ణకీలయోః,	క్షుణ్ణమతస్థుఁడు, మేను
కోశాతకః కచే జ్యోత్స్న	కోశాతకః—(పు) కేశపాశము, కోశాతకీ-
కటోః ఘోషికాసు చ.	(సీ) పొట్లచెట్టు, చేదుపొట్ల, చేదుబీట
౧౭౭. కోశాతకీ	చెట్టు.
వాణిజ్యో బడబాగ్నో వణి	వాణిజకః--(పు) బడబానలము, వర్తకుఁడు.
జ్యపి,	
నిర్గ్రంథః స్వాత్మ తపణే నిష్ఫ	నిర్గ్రంథకః—(పు) క్షుణ్ణమతస్థుఁడు, ని
లేఽప్యపరిచ్ఛదే. ౧౭౮	ష్ఫలమైనది, పరివారము లేఁపోవుట.
స్వాదశ్శంతక ముద్ధానే మల్లి	అశ్శంతకం—(న) ప్రాయ్యి, దీపపుస్తమిద
కాచ్ఛదనేఽపి చ,	యొక్క ఆవరణము (లాంతరు)
కటిల్లకస్తు పద్మాశే వర్షాభూ	కటిల్లకః—(పు) నల్లగగ్గరచెట్టు, గలిజేరు
కారవేల్లయోః. ౧౭౯	చెట్టు, కాకరచెట్టు.
కపర్దకే వరంతు స్యా జ్జటా	కపర్దకః—(పు) గవ్వ, శివునిజటాజూటము,
జూతు చ ధూర్జతుః,	
గోమేధికం పీతమణౌ కాకో	గోమేధికం—(న) గోమేధికమణి, విషము,
లే పత్రకేఽపి చ. ౧౮౦	ఆకుపత్రి.
మండోదక శ్చిత్రరాగే భవే	మండోదకః—(పు) విచిత్రవర్ణము, మం
దాతర్పణేఽపి చ,	గళార్థమగు చందనాదులపూత.
శతానీకం మునే ర్భదేవృద్ధే	శతానీకః—(పు) మునివిశేషము, ముదు
చాథ	సలివాఁడు.
ఖరాళికః. ౧౮౧. గ్రామణీ	ఖరాళికః—(పు) గ్రామనాయకుఁడు, వృ
భం డినా రాచోపధానే	క్షువిశేషము, (మంజిష్ఠ) బాణము తల
షు ప్రయుజ్యతే,	గడ,
లేఖనికో లేఖహారే యస్స్వ	లేఖనికః—(పు) జాబులు తెచ్చువాఁడు,
హస్తం విలేఖయేత్.	తాను వ్రాసినట్లు పరులచే జాబు
౧౮౨. లేఖేషు పరహ	వ్రాయించువాఁడు.
స్తేన తత్రాప్యేష ప్రద	
ర్భితః,	

భవేన్మండలకం బింబే కుష్ఠ
భేదే చ దర్పణే ౧౮౩.

విష్పలకం స్తనవృంతే మతం
సీవనసూత్రకే,

పిండితకస్సాస్య తగరే మద
నే చ ఫణిజ్ఞకే ౧౮౪.

త్రివర్ణకం గోక్షురకే త్రిఫ
లాయాం కటుత్రికే,

సాలావృక స్సృగాలేఽపి
సారమేయే వలీముఖే.

కాలేయక స్సారమేయేమహా
కాముక శక్రయోః, కాలే
యకః కులశ్రేష్ఠే వా
చ్యలింగః ప్రకీర్తితః.

సుప్రతీక శ్శోభనాంగే భవే
దీశానదిగ్గజే,

జైవాతృకః కృశే చంద్రే
భైషజ్యాయుష్మతోరపి.

౧౮౭.

రతర్ధికస్సాస్య ద్దివసే సుఖస్నా
నేఽష్టమంగళే,

వైనాసికస్సాస్యత్ క్షణికే పర
తంత్రోర్ణనాభయోః

౧౮౮.

వైదేహకో వాణిజకే శూద్రా
ద్వైశ్యాసుతే నృపే,

మండలకం—(న) సూర్యాది బింబములు,
గుండ్రముగానుండు కుష్ఠము, అద్దము.

విష్పలకం—(న) కుచాగ్రము, కుట్టు
వారము.

పిండితకః—(పు) గ్రంధితగరము, మ్రంగ
చెట్టు, మరువము.

త్రివర్ణకం—(న) ఏనుఁగు పల్లేరు, పర
తాడి ఉసిరికలు, శుంఠిపిప్పలి మిర్య
ములు.

సాలావృకః—(పు) నక్క, కుక్క, పోతి.

కాలేయకః—(పు) కుక్క, అతికాము
కుఁడు, ఇంద్రుఁడు, (త్రి) మంచికుల
మునందు జనించినది.

సుప్రతీకః—(పు) సుందరావయవములు
గలవాఁడు, ఈశాన్య దిక్కుననుండు
దిగ్గజము.

జైవాతృకః—(పు) కృశించినది, చంద్రు
డు, ఔషధవిశేషము, దీర్ఘాయుష్షం
తుఁడు.

రతర్ధికః—(పు) దినము, సుఖవైన స్నాన
ము, తెల్లనిముఖము, వక్షము, కేశ
ములు డెక్కలు తోకగలగుట్టము.

వైనాసికః—(పు) బుద్ధవిశేషుఁడు, (క్షణి
కవిజ్ఞానవాది) పరాధీనుఁడు, సాలె
పురుగు.

వైదేహకః—(పు) వర్తకుఁడు, శూద్రు
నివలన వైశ్యస్త్రీకి జనించినవాఁడు,
విదేహరాజు.

వితున్నకంతు ధాన్యాకే త వితున్నకం—(న) కొత్తిమేరు, నేలఉసిరి
ధా రూటామలౌషధౌ. కచెట్టు, మైలుతు త్తము.

గోకుణికః కేశరే స్యా త్పంక గోకుణికః—(పు) మెల్లకొటివాడు, బుర
స్థేగవ్యపేక్షకే, దయందున్నగోవునుదీయ ను పేక్షిం
చినవాడు.

భాగ్యాటికో భవేద్భార్యా భాగ్యాటికః—(పు) భార్యచేజయింపబడి
నిర్జితే హరిణాంతరే. నవాడు, ఒకవిధమగు లేడి.

కాపటికోఽన్యమర్తజ్ఞే ఛాత్ర కాపటికః—(పు) అన్యుల మర్తము నెఱిం
స్యా కాదశాసిని, గినవాడు, శిష్యుడు, కూరదినసులం
దనుటను విధించువాడు.

కౌక్కుటికో దాంభికే స్యా కౌక్కుటికః—(పు) దంభముగలవాడు, అ
దదూరప్రేరి తేక్షణే గం. డుగు పెట్టుచోటుజూచుభిక్షాశనుడు

లాలాటికః ప్రభోర్భావదర్శి లాలాటికః—(పు) అభిప్రాయము నెఱుం
న్యాశ్లేషణాంతరే, కా గ రాజుగారిముఖము జూచువాడు,
ర్యాక్షమే ఽస్యాకథితః ఆలింగనవిశేషము, పనులయం దసమ
ర్థుడు. [మీది గృహము.

శిలాటక శిలాట్యయోః. ౧౯౨ శిలాటకః—(పు) తాయి, ప్రాకారము
కర్కోటకస్యా న్దాలూర కర్కోటకః—(పు) మారేడుచెట్టు, క
కాద్రవేయప్రభేదయోః ర్కోటకమను సర్పశేషము.

వరండకస్తు మాతంగవే వరండకః—(పు) ఏనుగును గట్టివేయు
ద్యాం యశావన కంటకే. అరుగు, యశావనమునఁబుట్టు మొటి
౧౯౩. సంవర్తులే మెలు, గుండ్తనిది.

ప్యాఖనిక శ్చోరే క్రోడేచ ఆఖనికః—(పు) కన్నపువొంగ, పంది, ఎలుక
మూషకే,

వైతాళికో బోధకరే ఖేటి వైతాళికః—(పు) మేలుకొలుపువాడు,
తాళేఽప్యదీరితః. స్తోత్రపాఠకుడు.

తిక్తశాకస్తు ఖదిరే వరుణే తిక్తశాకః—(పు) చండ్రచెట్టు, ఉలిమిడి
పత్రసుందరే, చెట్టు, వృక్షవిశేషము.

మయూరకో ఽన్యసామార్గే మయూరకః—(పు) ఉత్తరేణుచెట్టు. మ
తుత్థకేఽపి మయూరకం. యూరకం—(న) మైలుతు త్తము.

విశేషకస్యా త్రిలకే విశేషా విశేషకః—(పు) బొట్టు, అతిశయము
వాహకేఽపి చ, పొందినవాఁడు.

విదూషక శ్చాటువటౌ పర విదూషకః—(పు) వాక్పాతుర్యముచే
నిందాకరేఽపి చ. ౧౯౬ తను, ఆకారముచేతను నవ్వుపుట్టించు
వాఁడు, పరనిందకుఁడు.

భవే త్సైకతీకం మాతృ సైకతీకం—(న) తల్లితో ప్రయాణము
యాత్రా మంగళసూత్ర జేయుట, మంగళసూత్రము, సన్నాన్య
యోః, తథా సన్యస్త సం సి, సందేహింపఁబడిన జీవనము గల
దేహ జీవక్షేపణకేష్వపి. వాఁడు, క్షేపణమతస్థుఁడు.

ఏడమూక స్మృత్యో ధీరై ఏడమూకః—(పు) మోసగాఁడు, చెవుడు,
శ్మరే వాక్కులివర్జితే, మూగతనము గలవాఁడు.

వర్తరూకో నదీభేదే కాకనీ వర్తరూకః—(పు) నదీవిశేషము, కాకి
దే జలావటే. ౧౯౮. గూడు, నీళ్లబావి.

కాకరూక ఉలూకేస్యాన్ని కాకరూకః—(పు) గ్రుడ్లగూబ, దరి
స్వే స్త్రీజితదంభయోః, ద్రుఁడు, ఆఁడుదానిచే జయింపఁబడిన
దిగంబరే భీరుకే చ వాఁడు కపటము, వస్త్రవిహీనుఁడు,
పిఱికివాఁడు.

దందశూ కోఽపిరత్నసోః. దందశూకః—(పు) పాము, రాక్షసుఁడు.
మృష్టేరుకో వదాన్యేఽపి మృష్టేరుకః—(పు) దాత, తిండిపోతు,
మృష్టాశిన్యతిధిద్విషి, అతిధి ద్వేషి.

కృకవాకుర్తయూరేఽపి సర కృకవాకుః—(పు) నెమిలి, తొండ, కోడి.
తే చరణాయుధే. ౨౦౦.

రాధరంకుస్తు నాసీరే శీకరే రాధరంకుః—(పు) సేనాముఖము, జల
చ ఘనోపలే, బిందువు, వడగండ్లు.

కలవింక స్తన్యతో గ్రామచట కలవింకః—(పు) ఊరపిచ్చుక, కూకటి
కే చ కళింగకే. ౨౦౧. మూగపిట్ట.

సౌగంధికం తు కల్పారే పద్మ సౌగంధికం—(న) ఎఱ్ఱకలువ, పద్మరాగ
రాగే చ కత్తుణే, గం ము, కామంచిగడ్డి. సౌగంధికః—(పు)
ధోపలే గాంధికే తు సౌ గంధకము సుగంధద్రవ్యము లమ్ము
గంధిక ఇతి ధ్వనిః. ౨౦౨. వాఁడు.

సోమవక్తస్తు ధవళ ఖ ది రే
ఖట్ట లేఽపి చ,
భయానకస్సృతౌ వ్యా
ఘే సైంహికేయేఽపి
భీషణే. ౨౦౩.

పుండరీకం సితాంభోజే సిత
చ్ఛత్రే చ భీషణే, కోశ
కారాంతరే వ్యాఘే
పుండరీకోఽగ్నిదిగ్గజే. ౨౦౪.
జర్జరీకం బహుచ్ఛద్రే జర్జరీ
కో జరాతురే,
చర్చరీకో మహాకాశే కేశవి
న్యాసశాకయోః. ౨౦౫.
తర్జరీకం వహిత్రేస్యా తర్జ
రీశ్చ పారగే,

ఫర్ఫరీక శ్చపేటేస్యా త్ఫర్ఫ
రీకం తు మార్దవే. ౨౦౬.
భవే దుత్కలితోత్కంతా
హేలా సలిలవీచిషు,
సృగాలికా శివాయాం స్యా
త్రాసాదపి పలాయనే.
చండాలికా కిన్నరాయా ము
మాయా మోషధీభిని,
పాంచాలికాభవేద్వస్త్రపుత్రి
కాగీతభేదయోః. ౨౦౭.
కనీనికా తారకేఽక్షస్యా
త్కనిస్థాంగుళావపి,
భవే ద్గుణనికా సృత్యే శూ
న్యాంకే పాఠనిశ్చితౌ

సోమవల్కః—(పు) తెల్లచండ్రచెట్టు, తేకు
మ్రాను.

భయానకః—(పు) పెద్దపులి, రాహువు,
(త్రి) భయంకరమైనది.

పుండరీకం—(న) తెల్లతామరపూవు, తెల్ల
గొడుగు, ఓషధీవిశేషము, పట్టుకాయ
లోనిపట్టుపురుగు, పుండరీకః--(పు) తెల్ల
చెఱుకు, పెద్దపులి, ఆగ్నేయదిగ్గజము.

జర్జరీకం—(వ) జల్లెడ. జర్జరీకః—(పు)
ముదిమిచేతఁ దొట్టుఁడువాఁడు.

చర్చరీకః—(పు) ముసిఁడిచెట్టు, కేశపాశ
ము, శాఙ్గివిశేషము.

తర్జరీకం—(న) ఒకవిధమగునోడ, (తెప్ప)
తర్జరీకః—(పు) పారము నొందిన
వాఁడు.

ఫర్ఫరీకః—(పు) చెంపకాయ. ఫర్ఫరీకం-
(న) మృదుత్వము,

ఉత్కలికా—(సీ) వేడుక, విలాసము,
తరంగము.

సృగాలికా—(సీ) ఆడునక్క, భయము
వలనఁ బరుగెత్తుట.

చండాలిక—(సీ) వీణ, పార్వతి, ఓషధీవిశే
షము.

పాంచాలికా—(సీ) వస్త్రాదులతోఁ జేయు
బొమ్మ, పాంచాలీగీతిభేదము.

కనీనికా—(సీ) కంటిలోని నల్లగుడ్డు,
చిటికెనవ్రేలు.

గుణనికా—(సీ) నాట్యము, శూన్యపు
గుర్తు, పాఠమును ధ్రువపఱుపఁజెప్పి

	నది తిరిగి చెప్పుట.	
సంతానికాపి క్షీరాదిసారే	సంతానికా—(సీ) పాలు పెరుగు పై నిగల	
మర్కటజాలకే,	మీఁగడ, సాలెపురుగు, మగ్గము.	
సందంశికాతు సుచుటీ లో	సందంశికా—(సీ) పటకారు, పట్టుపట్టెడి	
హయంత్రవిశేషయోః.	యంత్ర విశేషము.	
సంఘాటికాతు యుగ్ధే స్యా	సంఘాటికా—(సీ) జంట, కుంటనకత్తె,	
త్కుట్టనీ ఘ్రాణయోరపి,	ముక్కు.	
జీవంతికాతు జీవాఖ్య శాక	జీవంతికా—(సీ) నీటిచిట్టిచెట్టు, బదనిక,	
వందీ గుదూచిషు. ౨౧౧	తిప్పతీగ.	
విద్యా ద్భృహంతికాభిఖ్యా	బృహతికా—(సీ) తొడ, ఉత్తరీయము.	
మూరు వస్త్రప్రభేద		
యోః,		
బకేరుకో బలాకాభి ద్వాత	బకేరుకః—(పు) బెగ్గురుకత్తి, గాలికి వం	
వేల్లితశాఖయోః. ౨౧౨.	గిన కొమ్మలు గలచెట్టు.	
స్తృతా ఘర్షరికా తుద్ర	ఘర్షరికా—(సీ) చిలుగంటలు, వేలాలు,	
ఘంటికా బ్రష్టధాన్య	వాద్యవిశేషము, వాయించునట్టి, నదీ	
యోః, వాద్యప్రభేద వా	విశేషము.	
దిత్రే దండయో రాప		
గాంత రే. ౨౧౩.		

అథ కాంతక పంచవర్ణః.

కాంత పంచవర్ణము.

స్వాదాచ్ఛురితకంహాస నఖా	ఆచ్ఛురితకం—(స) ఎత్తిపొడుపుతోఁ	
ఘాతవిశేషయోః,	గూడిన నవ్వు, నఖాతుతవిశేషము.	
ప్రతిసూర్యక మిచ్ఛంతి కృ	ప్రతిసూర్యకం—(స) తొండ, సూర్యుని	
కలాసోపసూర్యయోః.	సమీపముననుండు ప్రతిబింబము	
౨౧౪.	(ప్రతివేషము).	
అనేడమూక మిచ్ఛంతి వా	అనేడమూకః—(త్రి) చెవుడు, మూగత	
కృశ్మతివివర్జితే,	నముగలవాడు.	
రాజపట్టస్య కాచస్య గుడకే	కాచవర్తికః—(పు) కృత్రిమమణి విశే	
కాచవర్తికః. ౨౧౫.	షము, గాజుకాయ.	

గోజాకరిక మిత్యాహం ర్మం
గలే కంటకారకే,

స్యాత్కృమికంటకం చిత్రా
విడంగోదుంబరేషు చ.

సువసంతక ఇత్యేష వాసం
త్యాం మదనోత్సవే,

కక్షావేక్షక మిచ్ఛంతి శుద్ధాం
తోద్యానపాలయోః

౨౦౭. ద్వారపాలే కవే
షింగే రంగాజివన్యపి
చిత్,

నాగవారిః ఉద్దిష్టో హస్తీపే
ంజకుంజరే. ౨౦౮. గణ

స్థరాజే గరుడే చిత్రమేఖ
లకే క్వచిత్,

స్యా ద్వీపీహిరాజకః కామలి
కాయాం చీనధాన్యకే

౨౦౯.

శీతచంపకశబ్దోఽయం స్యా
దాతర్పణ దీపయోః,

అంధౌ జలకరంకః స్యాన్నారి
కేశఫలేఽంబుదే. ౨౧౦

శంభో జలలతాయాం చ
భ్యతే

జలవాపికాః, కాకచీ రాదిశ
ఫరమత్స్యయోః

కటఖాదకః. ౨౧౧. ఖాదకే
కాచ కలశే బలిప్రప్తే చ

జంబుకే,

స్యా చ్చిలనీలికా కంఠీ భేదే

గోజాకరికం—(న) శుభము, గోచారికః—
(పు) వాకుడుచెట్టు.

కృమికంటకం—(న) ఎలిక చెవిచెట్టు, వా
యువిడంగము, మేడిచెట్టు.

సువసంతకః—(పు) బండిగురివెంద, వసం
తకాలమునఁ జేయుమదనోత్సవము.

కక్షావేక్షకః—(పు) అంతఃపురగక్షకుఁడు,
ఉద్యానవనపాలకుఁడు, ద్వారపాల
కుఁడు, కవి, విటుఁడు, నాట్యము
చేయువాఁడు.

నాగచారికః—(పు) మావటివాఁడు, రా
జులెక్కెడి యేనుఁగు, వినాయకుఁడు,
గరుత్మంతుఁడు, నెవలి.

ద్వీపీహిరాజకః—(న) రోగవిశేషము, (కా
మలరోగము) కొఱ్ఱలలో భేదము.

శీతచంపకః—(పు) చందనాదులమైపుఁత,
దీపము.

జలకరంకః—(పు) తెంకాయ, మేఘము,
శంఖము, తరంగము.

జలవాపికః—(పు) కాకోచియను చేప,
ఇల్లీసకమను మత్స్యవిశేషము.

కటఖాదకః—(పు) భక్షించువాఁడు, గా
జుపాత్ర, కాకి, నక్క.

చిలనీలికా—(న) కంటెనానువంటి కంఠ

ఖిద్యోతవిద్యుతోః.

౨౨౨.

భూషణము,

మిణుగురుపురుగు,

మెలుపు.

స్యా న్నవఫలికా నవ్యే నవ నవఫలికా—(సీ) నూతనవస్తువు, క్రొత్తగా
జాతరజస్త్రియాం, సమర్థాడిన పడుచు,
స్యా చ్చతపర్వికా దూర్వా శతపర్వికా—(సీ) గఱికిగడ్డి, వస.
వచయో

రుపకారికా. ౨౨౩. పిష్టభేదే ఉపకారికా—(సీ) నీటతో తడిపిన పిండి,
గృహే రాజ్ఞా ముపక రాజగృహమున నుపకరించునది.
త్రై మపీష్యతే,
స్యాద్వ్యవహారికా లోక వ్యవహారికా—(సీ) లౌకికవ్యవహారము,
యాత్రా సంమార్జనీం చీపురుకట్ట, గారచెట్టు.
గుదే. ౨౨౪.

స్యాద్ధేమపుష్పికా యూ హేమపుష్పికా—(సీ) చ్చపూవులఅపవి,
ధ్యాం చంపకే హేమ మొల్లచెట్టు. హేమపుష్పికః—(పు)
పుష్పకః. సంవెంగచెట్టు.

అథ కాంతః పద్యర్ణవః.

కాంత పద్యర్ణవము.

లూతామర్కటకః పుత్ర్యాం లూతామర్కటకః—(పు) వృక్షవిశేషము,
నవమాల్యాం స్లవంగమే. విరజాజిచెట్టు, క్రోతి.
సిందూరతిలకో నాగేసిందూ సిందూరతిలకః—(పు) ఏనుగు, సిందూ
రతిలకా స్త్రియాం, రతిలకా—(సీ) మువ్వెనీపు.
వర్ణవిలోడక శ్లోకేచ్ఛాయా వర్ణవిలోడకః—(పు) శ్లోకభావములను
హరిణి కుంభిలే. ౨౨౬. దొంగలించు దుష్కువి, కన్నపుదొంగ.
మాతులపుత్రకో ధూర్త మాతులపుత్రకః—(పు) ఉవ్వెనీపుయ,
ఫలే స్యాన్తాతులాత్తజే, మేనమామకుమారుడు.
గ్రామమద్ధురికా శృంగాం గ్రామమద్ధురికా—(సీ) బొళ్లదాయియను
గ్రామయుద్ధే చ కీర్త్యతే, నాడుచేస, గ్రామయుద్ధము.
స్యాన్తదనశలాకాతు సా మదనశలాకా—(సీ) గోరుచంక, మర్కతో
ర్యంకామోదయోషధౌ. దీపనమగు నౌషధము.

అథ ఖాంత ఏకవర్ణః.

ఖాంత ఏకవర్ణము.

ఖ మింద్రియసుఖే స్వర్గే
శూన్యే బిందావిహాయసి,
పురే సంవేదనేక్షేత్రే
కులాపాలఫలేక్వచిత్. ౧.

ఖం—(న) నేత్రాదీంద్రియములు, సౌ
ఖ్యము, స్వర్గము, లేకపోవుట, అను
స్వారము, ఆకాశము, పట్టణము, తెలి
వి, వరిమడి, అలంబుషవృక్షఫలము.

అథ ఖాంతో ద్వివర్ణః.

ఖాంత ద్వివర్ణము.

నఖః కరయహి పండే గంధ

నఖః—(స) గోటిచిప్ప, నపుంసకుడు.

ద్రవ్యే నఖం, నఖి,

(స్న) శంఖమును గంధద్రవ్యము.

ముఖం నిస్సరణే వక్త్రే ప్రారం
భోసాయయోరపి. ౨.

ముఖం—(న) ఇంటిముందుండు తావు,
ముఖము, ఆరంభము, ఉపాయము.

సుఖం కర్తృణి నాక్షే చ సుఖా

సుఖం—(న) సుఖము, స్వర్గము, సుఖా-

పుర్యాం ప్రచేతసః,

(సీ) వరుణదేవుని పట్టణము.

శంఖో నిధ్యంతరే కంబు లలా
టాస్థి నఖిషు చ. ౩.

శంఖః—(స) కుబేరునినిధి, శంఖము,
ఫాలస్థలమునుదలె యెముక, శంఖ
మును సుగంధవస్తువు.

రేఖా స్యాదల్పకే ఛద్దిన్యాం
భోగోల్లేఖయో రపి.

రేఖా—(సీ) తీటః సిందచెట్టు, నెపము,
రచనాదులపూర్తి, గీత.

లేఖో లేఖ్యే సురే లేఖాలిపి
రాజికయోర్తతా. ౪.

లేఖః—(త్రి) వ్రాయఁబడినది, లేఖః—
(స) దేవత, లేఖా—(సీ) వ్రాత,
పంక్తి.

న్యూంఖ స్సన్యజ్ఞోజ్ఞేఽపి
సామ్నః పట్ప్రణవేషుచ,

న్యూంఖః—(స) బాగుగనున్నది, మనో
హరమైనది, సామవేదనియతమగు

ప్రణవపట్కము.

శిఖా శిఫాయాం చూడా

శిఖా—(సీ) ఊడ, కేశపాశము, అగ్ని

యాం జ్వాలాయామగ్ర

జ్వాల, కొన, తరిగొట్టుచెట్టు, కొమ్మ,

మాత్రకే. ౫. లాంగ

నెమలిజుట్టు. (నెమిలితలపయినుండు

ల్యాశ్చాపి శాఖాయాం

ఈకలు).

చూడాయాం చ శిఖం

దినః.

సఖా మిత్రే సహాయే చ

సఖా—(ఇ-పు) చెలిమికాఁడు, సహాయము చేయువాఁడు.

శాఖా పక్షాంతరే భుజే. ౬

శాఖా—(సీ) ఒక పక్షము, భుజము, వేదవిభాగము, కొవ్వు, సమీపము.

శాఖా వేదవిభాగే చ

పాదపాంగేఽంతిక్షేఽపి చ,

ప్రేంఖా పర్యటనే నృత్యే భవేదశ్వగతావపి. ౭.

ప్రేంఖా (సీ) తిరుగులాడుట, నాట్యము, గుఱ్ఱపునడక.

ఖంఖా గతవిశేషేఽపి కూక

ఖంఖా—(సీ) అశ్వగమనవిశేషము, దూలగొండి చెట్టు, నాట్యము.

శింఖ్యాం చ నర్తనే,

అథ ఖాంత స్త్రీవర్ణః.

ఖాంత స్త్రీవర్ణము.

త్రిశిఖం శేఖరే విద్యా త్రిశూలే రాక్షసాంతరే.౮.

త్రిశిఖం—(న) కిరీటము, త్రిశూలాయుధము. త్రిశిఖః—(పు) త్రిశిఖుఁడను రావణపుత్రుఁడు.

సుముఖం తార్క్ష్యతనయే ఫణిభేదే చ పండితే,

సుముఖః—(పు) గరుడనిపుత్రుఁడు, సర్పవిశేషము, పండితుఁడు.

దుర్ముఖో నాగరాజేఽపి ముఖరే వానరాశ్వయోః.౯.

దుర్ముఖః—(పు) సర్పవిశేషము, దుర్భిషలాడువాఁడు, కోతి, అశ్వము.

గోముఖం కుటిలాగారే వాద్యభాండే చలేపకే,

గోముఖం—(న) వంశగానముండు ఇల్లు, వాయింతుకుండ, మైపుఁత.

ప్రముఖః ప్రథమే శ్రేష్ఠే

ప్రముఖః—(పు) ముఖ్యమైనది, శ్రేష్ఠమైనది.

విశిఖ స్తోమరే శరే. రథ్యాం ఖనిత్ర్యాం విశిఖా నాళికాయామపి క్వచిత్.

విశిఖః—(పు) నేజాయనునాయుధము, బాణము. విశిఖా—(సీ) రాజనీధి, త్రపుగోల, బాణపుములికి.

మయాఖస్త్విట్కరజ్వాలే

మయాఖః—(పు) కాంతి, కిరణము, అగ్నిజ్వాల.

వైశాఖో రాధ మంథయోః.

వైశాఖః—(పు) ఒక నెల, కవ్వము.

అథ ఖాంత శ్చతుర్వర్ణః.
 అగ్నిముఖో నివిజే దేవే భ
 ల్లాతే చిత్రకే క్షచిత్,
 పంచనఖౌ గజే కూర్తే
 శిలీముఖోఽలిబాణముః.
 భవే ద్వాప్యఘనఖః కంద
 గంధద్రవ్యవిశేషయోః,
 మహాశంఖో నరాస్థి స్యా
 న్నిధిసంఖ్యాప్రభేదయోః.
 ఇందులేఖాఽమృతా సోమ
 లతా శశికళాసు చ,
 శశిరేఖా కళాభాగే వాకుచీ
 వృత్తభేదయోః. ౧౮.
 లాంగలిక్యా మగ్నిశిఖా కుం
 కుమేఽగ్నిశిఖం మతం,
 స్యాజ్జటాయాం బద్ధశిఖా
 బాలే బద్ధశిఖో మతః. ౧౯.

ఖాంత చతుర్వర్ణము.
 అగ్నిముఖః—(పు) బ్రాహ్మణుఁడు, దేవత,
 జీడిచెట్టు, చిత్రమూలము.
 పంచనఖః—(పు) ఏనుఁగు, తాఁబేలు.
 శిలీముఖః—(పు) తుమ్మెద, బాణము.
 వ్యాఘ్రనఖః—(పు) ఒకానొకదుంప, పులి
 గోరుచెట్టు.
 మహాశంఖః—(పు) మనుష్యునియొముక,
 కు బేరునినిధి, పదిఖర్వములపరిమితి.
 ఇందులేఖా—(సీ) తిప్పతీగ, సోమలత,
 చంద్రరేఖ.
 శశిరేఖా—(సీ) చంద్రకళ, తిప్పతీగె,
 ఈమేరుగల యొకపద్యము.
 అగ్నిశిఖా—(సీ) తరిగొట్టుచెట్టు. అగ్ని
 శిఖం—(న) కుంకుమపూవు.
 బద్ధశిఖా—(సీ) జడ. బద్ధశిఖః—(పు)
 బాలుఁడు.

అథ ఖాంతః పంచవర్ణః.
 స్యాన్తలినముఖః ప్రేతే గో
 లాంగూలేఽసలే ఖలే,
 అథ శీతమయూఖోఽపి శ
 శాంక ఘనసారయోః. ౧౮.
 సర్వతోముఖ మాఖ్యాత
 మంతరిక్షే చ సాధసి, విధి
 క్షేత్రజ్ఞ రుద్రేషు కథిత
 స్సర్వతోముఖః. ౧౯.

ఖాంత పంచవర్ణము.
 మలినముఖః— (పు) పీనుఁగు, కొండ
 ముచ్చు, అగ్నిహోత్రము, నీచుఁడు.
 శీతమయూఖః—(పు) చంద్రుఁడు, పచ్చ
 కర్పూరము.
 సర్వతోముఖం—(న) ఆకాశము, జలము.
 సర్వతోముఖః—(పు) బ్రహ్మ, జీవుఁడు,
 శంకరుఁడు.

అథ గాంత ఏకవివర్ణః.

గాంత ఏకవివర్ణము.

గాః స్వర్గే వృషభే రశ్మౌ
వజ్రే చంద్రమసి స్తృతః,
అర్జునీ నేత్రదిగ్బాణ భూ
వాగ్వారిషు గౌర్వతా. ౧

గాః—(పు) స్వర్గము, వృషభము, కిరణ
ము, వజ్రాయుధము చంద్రుడు—
(సీ) గోవు, నేత్రము, దిక్కు, బాణ
ము, భూమి, వాక్కు, జలము.

అథ గాంతో ద్వివివర్ణః.

గాంత ద్వివివర్ణము.

అగః శైలేద్రుమేభానా నగవ
త్పవనాశనే,

అగః—(రూ) నగః—(పు) సర్వతము,
వృక్షము, సూర్యుడు, సర్పము.

ఖగ స్సూర్యే గ్రహే దేవే
మార్గణేచ విహంగమే. ౨

ఖగః—(పు) సూర్యుడు, శుక్రాదిగ్రహ
ము, దేవత, బాణము, పక్షి.

భగ మైశ్వర్యమాహత్త్య
జ్ఞానవైరాగ్యయోనిషు,
యశోవీర్యప్రయత్నే
చ్ఛాశ్రీధర్తరవిము
క్తిషు. ౩. యుగం కృ
తాదౌ యుగళే వృద్ధినా
మౌషధేఽపి చ, యుగం
హస్తచతుష్కేఽపి రథ
సీరాంగయో ర్యుగః. ౪.

భగం—(న) విశ్వర్యము, ప్రభావము,
జ్ఞానము, విరక్తి, యోని, కీర్తి, యో
క్తవము, ప్రయత్నము; కోరిక, సం
పద, ధర్మము, సూర్యుడు, ముక్తి.

మృగః పశౌ కురంగే చ కరి
నక్షత్రభేదయోః, యా
చ్ఛా యాం మృగ
యాయాంచ మృగీ స్యా
ద్వనితాంతరే. ౫.

మృగః—(పు) పశువు, లేడి, గజపశేష
ము, మృగశీర్షానక్షత్రము, యాచన,
వేట. మృగీ—(సీ) పులహుడును మునీ
శ్వరునిభార్య.

భృగు శ్శుక్రే ప్రపాతే చ జ
మదగ్నో పినాకిని,

భృగుః—(పు) శుక్రుడు, కొండచరియ,
జమదగ్నిముని, ఈశ్వరుడు.

భాగో రూపార్థకే ప్రాక్టో
భాగధేయైకదేశయోః. ౬

భాగః—(పు) నాటకాదులభాగము, భా
గ్యము, ఏకదేశము.

నాగంతుసీసకే రంగేస్త్రీబంధే

నాగం—(న) సీసము, తగరము, రతిబంధ

కరణాంతరే, నాగః
పన్నగమాతంగ క్రూరా
చారిషు తోయదే. 2.
నాగకేసరపున్నాగ నాగ
దంతక ముస్తకే, దేహా
నిలప్రభేదేచ శ్రేష్ఠే స్యా
దుత్తరస్థితః. ౩.

యాగోఽనురక్తా మాతృర్యే
క్లేశాదౌ రోహితాదిషు,
గాంధారాదౌ నృపే
రాగ

స్వాగోవర్జనదానయోః.

భోగస్సుఖే ధనే చాహౌ శృ
రీరఫణయోస్తన్వితః, పా
లనేఽభ్యవహారేచనిర్యే
శేషణ్యయోషితాం ౧౦.

యోగోఽపూర్వార్థసంప్రా
ప్తౌ సంగతి ధ్యానయుక్తి
షు, వపుష్టైర్వ్యక్తయో
గే చ విష్కంభాదిషు భే
షజే. ౧౧. విస్రద్ధభూతిని
ద్రవ్యోపాయసన్నహనే
ష్వపి, కార్తణేఽపి చ
యోగస్సౌ

ద్రోగః కుష్మాపథే గదే.
వేగో జవే ప్రవాహే చ
మహాకాలఫలేఽపి చ,
పూగస్తు క్రముకే బృందే

విశేషము, నాగకరణము, నాగః—
(పు) సర్పము, ఏనుఁగు, క్రూరాచా
రుఁడు, మబ్బు, నాగకేసరవృక్షము,
పొన్న చెట్టు, గజదంతము, తుంగము
నై, దేహమునందలివాయు విశేషము,
సమాసోత్తరపదమున శ్రేష్ఠవాచకము.

రాగః—(పు) అను రాగము, పరాభివృద్ధి
సహింపకపోవుట, క్లేశాదులు, ఎటు
పు, సిందూరము, బాలింతబోలుమున్న
గాంధాతువులు, గాంధారము మున్న
గు రాగ రాజములు.

త్యాగః—(పు) విడుచుట, ఈవి.

భోగః—(పు) సుఖము, ధనము, సర్ప
ము యొక్క శరీరము, పడగ, పరిపా
లించుట, భుజించుట, జీతమిచ్చి వేశ్య
నుంచుకొనుట.

యోగః—(పు) పూర్వములేనిద్రవ్యాదు
లు లభించుట, కూటమి, ధ్యానము,
కూర్పుట, శరీరస్థైర్యము, ప్రయోగ
ము, విష్కంభాదికాంగయోగము
లు, కౌషధయోగము, విశ్వాసఘా
తుకునకు, ధనము, ఉపాయము, కవ
చాదిసన్నాహము. మూలికతో స్తంభ
నాదులు చేయుట. [ము, రోగము.

రోగః—(పు) కుష్మరోగనివారణౌషధ

వేగః—(పు) వేగము, నదీప్రవాహము,
ముసిడిపండు.

పూగః—(పు) పోక చెట్టు, సమూహము.

చంగ శ్శోభనదత్తయోః. ౧౩ చంగః—(పు) శుభము, సమర్థుడు.

అంగం గాత్రాంతికోపాయ అంగం—(న) శరీరము, సమీపము, ఉ
ప్రతీకే ష్వప్రధానకే, పాయము, అవయవము, అప్రధాన
మైనది.

అంగా దేశవిశేషే స్యు రంగ అంగాః—(పు) నిత్యబహువచనము. అం
సంబోధనేఽవ్యయం. ౧౪. గ దేశము, (అవ్య) సంబోధనము.

ఇంగస్స్యా దద్భుతే జ్ఞానే ఇంగః—(పు) ఆశ్చర్యము, జ్ఞానము, ఇం
జంగమేంగితయోరపి, గం—(న) మనుష్యశుశక్త్యాదులు,
మనోభావము.

టంగః కృపాణభేదే స్యా జ్ఞం టంగః—(పు) ఖిద్ధవిశేషము, పిక్క, త్ర
ఘాయాం చ ఖనిత్రకే. వ్యుగోల.

తుంగః పున్నాగనగయో తుంగః—(పు) పొన్న చెట్టు, వర్షతము—
స్తుంగస్యాదున్న తేఽవ్యవ (వి) ఉన్నతమైనది. తుంగీ—(స్త్రీ) వా
త్, బర్హరా నిశయో మంటిచెట్టు, నసుపు.
స్తుంగీ

వంగం సీస కరంగయోః. వంగం—(న) సీసము, తగరము, వంగః—
౧౬ వంగః కార్పాసహ (పు, ప్ర) త్తిచెట్టు, వంగచెట్టు, వంగ
ర్తక దేశభేదేషు కీర్తితః, దేశము.

లంగ స్సంగే చ పిద్యే చ లంగః—(పు) కలిసికొనుట, విటుడు.

వ్యంగో హీనాంగ భేకయోః. వ్యంగః—(పు) అంగహీనుడు, కన్న.

భంగ స్తరంగేరుగ్భేదే భేదే భంగః—(పు) తరంగము, వాతరోగము,
జయ విపర్యయే, భంగా భేదము, సరాజయము. భంగా—(స్త్రీ)
శణాఖ్యసస్యేఽపి జనుము.

భృంగో ధూమ్యాట పిద్య భృంగః—(పు) కూకటి మూకపిట్ట, విటు
యోః. ౧౮. డు, తుమ్మెద, భృంగం—(స్త్రీ) గుంట
మధువ్రతేఽపి, భృంగంతు కలగరచెట్టు, లవంగపుచెట్టు.

కేశరాజ గుడత్వచోః,

రంగో రణస్థలే రాగే నాట్య రంగః—(పు) యుద్ధస్థలము, రక్షణ, నా

రంగం త్రపుణ్యపి. ౧౯. ట్యము, రంగం—(న) తగరము.

లింగంచి హ్నోఽనుమానేఽపి లింగం—(న) గుర్తు, అనుమానమందలి

సాంభ్యోక్తప్రకృతావపి,
శివమూర్తివిశేషేచమే
హనేచప్రచక్షతే. ౨౦.

సాధ్యసాధకహేతువు, సాంఖ్యశాస్త్రో
క్తప్రకృతి, శివలింగము, శిశ్నము.

శృంగం ప్రభుత్వే శిఖరే
చిహ్నా క్రీడాంబుయం
త్రకే, విషాణోత్కర్ష
యోస్సానౌ శృంగస్సాన్య
త్కార్చశీర్షకే. ౨౧. శృంగీ
విషాయామృషభే స్వర్ణ
మీనవిశేషయోః,

శృంగం—(న) ప్రభుత్వము, పర్వతశిఖ
రము, గుర్తు, చిహ్ననక్రోవి, కొమ్మ, ఉ
త్కర్ష, కొండచరియ. శృంగః—(పు)
జీవకమను గంధద్రవ్యము. శృంగీ—
(సీ) అతివస, ఋషభమను గ్రంధ్యము,
బంగారము, మద్దురియను నాడుచేప.

గాంగస్టు గంగాసంభూతే
భీష్మే శక్తిధరేఽపిచ. ౨౨.

గాంగః—(త్రి) గంగాయందుఁబుట్టినది.
గాంగః—(పు) భీష్ముఁడు, కుమార
స్వామి.

పింగః పిశంగే పింగీతు
శమ్యాం పింగంతు బాల
కే, రామరే నాళికా
యాంచ పింగా గోరోచ
నోమయోః. ౨౩.

పింగః—(పు) పింగశవర్ణము. పింగీ—
(సీ) జన్మిచెట్టు. పింగం—(న) బాలుఁ
డు. పింగా—(సీ) ఇంగువ, గొట్టము,
గోరోచనము, పార్వతీదేవి.

ఖడ్గో గంధక శృంగాసి బుద్ధ
భేదేషు గంధకే,
దుర్గస్సాన్య పార్థమే దుర్తి
గౌరి నీలక యూరపి. ౨౪.

ఖడ్గః—(పు) ఖడ్గమృగముకొమ్ము, ఖడ్గ
ము, బుద్ధవిశేషుఁడు, ఖడ్గమృగము.
దుర్గః—(త్రి) చేరరానిది(కోట)దుర్గా—
(సీ) పార్వతీదేవి, నీలిచెట్టు,

సర్గస్సాన్య నిశ్చయాధ్యాయ
మోహోత్సహాత్త సృష్టి
షు,

సర్గః—(పు) నిశ్చయము, పురాణాదుల
లోనుండు అధ్యాయము, మోహ
ము, ఉత్సాహము, సృష్టి.

మార్గో మృగమదే మాసస్య
భేదేఽన్వేషణాధ్వనోః.
౨౫. (వాచ్యన స్మృగసం
బంధే మార్గోఽపి మృగ
శీర్షభే)

మార్గః—(పు) కస్తూరి, మార్గశీర్షమాస
ము, వెదకుట, త్రోవ—(త్రి) [మృగ
సంబంధమైనది.—(పు) మృగశీర్షనక్ష
త్రము] ఇది అధికపాఠము.

శార్ఙ్గం కార్డుకమాత్రేఽపి వి శార్ఙ్గం—(న) విల్లు, విష్ణుధనువు.

ప్రోరపిశ రాసనే,

వల్లు శ్చాగే మనోజ్ఞేతు వల్లు వల్లుః—(పు) మేఃకపోతు—(త్రి) మనో
భాషిత మన్యవత్. ౨౬. హరమైనది.

ఫల్లుః ప్రోక్తా ౭మలస్వాంచ ఫల్లు—(సీ) కుక్క మేడిచెట్టు. (త్రి) సార
నిస్సారేఫల్లువాచ్యవత్, ము లేనిది.

శృంగీ వటామ్రాతకయోః శృంగీ—(సీ) మట్టిచెట్టు, అంబాశపుర
పర్కట్యామపి విశ్రుతా. జెట్టు, జువ్వి చెట్టు.

అథ గాంధీ స్త్రీవర్ణః.

గాంధీ త్రివర్ణము.

పన్నగం పద్మకాష్ఠేస్యా త్ప పన్నగం—(న) తామరకాడ, సాము
న్నగోఽపి భుజంగమే,

ప్లవగో వానరే భేకే సారథౌ ప్లవగః—(పు) కోతి, కప్ప, అనూరుడు.
చోష్ణదీధితేః. ౨౭. [సాము.

జిహ్వగో మందగో సర్పే
విహగ శ్చాశుగే ఖగే,

జిహ్వగః—(పు) మెల్లంగు బోవువాడు,
విహగః—(పు) బాణము, ః ట్టి.

సర్వగం సలిలే ఖ్యాతం సర్వ
గ శృంకరే విభౌ. ౨౮

సర్వగం—(న) జలము, సర్వగం—(పు)
శివుడు, ప్రభువు.

ఆభోగో వరుణచ్ఛత్రే పూ
ర్ణతా యత్నయోరపి,

ఆభోగః—(పు) వరుణదేవుని గొడుగు,
పరిపూర్ణత్వము, ప్రయత్నము.

ఆయోగో వ్యాపృతౌ రోద
గంధమాలోయ పహర

ఆయోగః—(పు) వ్యాపారము, తీరప్రదే
శము. గంధమాల్యాదుల కానుక.

యోః. ౩౦.

అయోగో విధురే కూటే
విశ్లేషే కఠినోద్యమే,

అయోగః—(పు) భౌతికవియోగమైన
వాడు, కపటము, వియోగము, కఠి

నప్రయత్నము.

ఆశుగో మారుతే బాణే

ఆశుగః—(పు) వాయువు, బాణము.

పుష్పద్యేగం క్రముకీఫలే. ౩౧

ఉద్యేగం—(న) పోక కొయ, ఉద్యేగః—

ఉద్యేగ స్థిమితే క్షేత్రే

(పు) నిశ్చలత్వము, దుఃఖము, భయ

భయే మంధరగామిని,
ఉద్యోగో పృథ్విహల
కోద్యోజ నాకోద్ధమేపి చ.
సంభోగ స్సురతే భోగే
స్యాత్తుండేజినశాసనే,

ము, నెమ్మదిగాఁ బోవువాఁడు, ఉన్న
తభుజుఁడు, ఉద్ధర్థభాగమును గది
లించుట, ఆకాశమున కెగిరిపోవుట.
సంభోగః—(పు) రతి,చందనతాంబూలా
దు లనుభవించుట, గజతుండము,
బుద్ధుని ఆజ్ఞ.

పరాగః పుష్పరజసి ధూళి
స్నానీయయోరపి. 33.
గిరిప్రభేదే విఖ్యాతా
పుష్పంగే చ చందనే,
ప్రయాగ స్తీర్థభేదేస్యా ద్య
జ్జేశతమఖాశ్వయోః. 34.
ప్రయోగః కార్తవే ప్రోక్తః
ప్రయుక్తౌ చ నిదర్శనే,

పరాగః—(పు) పుష్పాడి, ధూళి, నలుగు
పిండి మున్నగు స్నానార్థవస్తువులు,
పర్వతవిశేషము, విఖ్యాతి, సూర్యా
దిగ్రహణము, గంధము.

ప్రయాగః—(పు) ప్రయాగక్షేత్రము,
యజ్ఞము, ఇంద్రుఁడు, గుఱ్ఱము.

ప్రయోగః—(పు) మూలికలతోఁ జే
యు సంభనోచ్ఛాటనాది కర్త, ప్ర
యోజనము, దృష్టాంతము.

వాతిగః కథితో భంట్యాం
ధాతువాదిని వాచ్యవ
త్. 35.

వాతిగః—(పు) నేలములగచెట్టు, ధాతు
పువాదము నెఱింగినవాఁడు.

తడాగస్తు జలాధారవిశేషే
కటకేఽపిచ,

తడాగః—(పు) చెలువు, బంగారు కడి
యము.

పున్నాగః పురుషశ్రేష్ఠే పాం
డునాగే సితోత్పలే. 36.
జాతీఫలేఽపి పున్నాగం

పున్నాగః—(పు) పురుషశ్రేష్ఠుఁడు, తెల్ల
శ్రాంచుపాము, తెల్లగలువ. పున్నా
గం—(న) జాజికాయ.

నిసర్గ శీలసర్గయోః,
విసర్గ స్త్రాగవద్ధానే విసర్గో
మలనిర్గమే. 37. విసర్జనీ
యేఽప్యయనప్రభేదేఽపి
విభావసోః,

నిసర్గః—(పు) నడవడి, సృష్టి.
విసర్గః—(పు) త్యాగశబ్దమువంటిది, దాన
ము,మలము విసర్జించుట, విసర్జింపఁదగి
నది, సూర్యుని అయచవిశేషము.

ఉత్సర్గో వర్జనే త్యాగే సా
మాన్యన్యాయదానయోః.

ఉత్సర్గః—(పు) హింస, విడుచుట, సామా
న్యవిధి, దానము.

త్రివర్గో ధర్మకామార్థే త్రిఫ
లాయాం కటుత్రికే,
వృద్ధిస్థానక్షయే సత్త్వర
జస్తమసి చేష్యతే. ౩౯.

తాతగుః క్షుద్రతాతేస్యా
జనయిత్రి హితేఽపిచ,
అనంగో మదనేఽనంగమా
కాశమనసోస్తృతం. ౪౦.

మృదంగః పటహే ఘోషే
భుజంగక్షింగసర్పయోః,
పతంగశ్శలభే శాలిప్రభేదే
విహగే రవౌ. ౪౧. పతం

గం పారదే క్వాపి
నరంగంతు వరండకే, శేఫే
నరంగమప్యహు

ర్నిషంగస్సంగతూణయోః.
విడంగం కృమిఘ్నఖ్యాతం
విడంగో నాగరేఽన్యవత్,
కళింగః పూతికరజేఢూమ్యా
తే నీవృదంతరే. ౪౩.

కళింగం కౌటజఫలే కళిం
గా యోషితి స్తృతా,
కాళింగో భూమికర్కారౌ
దంతావళభుజంగయోః.
కాళింగీ రాజకర్కట్యాం

ధారంగః ఖడ్గతీర్థయోః,
అపాంగమంగహినే స్యాన్నే
త్రాంతే తిలకేఽపిచ. ౪౪.

వరాంగం యోని మాతంగ
మస్తకేషు గుడత్వచి,

త్రివర్గః—(పు) ధర్మార్థకామములు, కరక
తాడి ఉసిరకలు, శుంఠి, పిప్పలి, మిరి
యాలు, వృద్ధి, స్థానక్షయము, సత్త్వర
జస్తమోగుణములు

తాతగుః—(పు) పినతండ్రి, తల్లికిహితుఁ
డు.

అనంగః—(పు) మన్తభుండు. అనంగం—
(న) ఆకాశము, మనస్సు.

మృదంగః—(పు) మద్దల, ధ్వని.

భుజంగః—(పు) విటుండు, సాము.

పతంగః—(పు) మిడుత, సస్యనిశేషము,
పక్షి, సూర్యుండు, పతంగం—(న) పా
దరసము.

నరంగం—(న) మొలమెలు, శిశ్నము.

నిషంగః—(పు) కలయుక, అశ్శులపాని.

విడంగః—(న) వాయువిషంగము—(త్రి)
నేర్పరి.

కళింగః—(పు) నెమిలియడుగుచెట్టు, మా
కటిమూగపక్షి, కళింగదేశము, కళిం
గం—(న) కొడితెండు కళింగా—
(స్త్రీ) కళింగదేశ స్త్రీ.

కాళింగః—(పు) నేలగుళ్ళడిచెట్టు, ఏనుఁ
గు, సర్పము. కాళింగీ—(స్త్రీ) నక్క
దోసతీగె. [నది.

ధారాంగః—(పు) కత్తి, తీర్థము పుణ్య

అపాంగం—(న) అవయవములు లేనిది. అ

పాంగః—(పు) నేత్రాంతము, తలకము.

వరాంగం—(న) యోని, ఏనుఁగు, తల,
లవంగపుచెట్టు.

పత్రాంగం పద్మకే భూర్జే పత్రాంగం—(న) ఏనుఁగు శరీరముమీఁది
పత్రాంగం రక్తచందనే. మచ్చలు, భుజపత్రి చెట్టు, ఎఱ్ఱచంద
నము.

రథాంగ శక్రవాకేఽపి ర రథాంగః—(పు) చక్రవాకపక్షి, రథాం
థాంగం చక్రఐష్యతే, గం—(న) బండి మున్నగువాని
చక్రము.

రక్తాంగం విద్రుమే భామే రక్తాంగం—(న) పగడము, రక్తాంగః—
విద్యాత్కంపిల్లధీగయోః. (పు) అంగారకుఁడు—(న) కాంపిల్య
రః. రక్తాంగ శ్చాపి జీవం మనునోషధి, కుంకుమ, పాలకూర
త్యాం చెట్టు. [నుఁగు.

మాతంగ శ్వప్నచే గజే, మాతంగః—(పు) మాదిగవాఁడు, ఏ
హేమాంజ్ఞో ద్రుహితే తాత్త్వే హేమాంగః—(పు) బ్రహ్మ, గరుత్మం
తుఁడు.

నారంగం పిష్పలీరనే. రః. నారంగం—(న) పిష్పలిరసము, నారంగః
నాగరంగే విటే జంతౌ (పు) నారింజచెట్టు, విటుఁడు, ప్రాణి,
యమజేఽపి ప్రకీర్తితం, కవలపిల్లలు.

సారంగ శ్చాతకే భృంగే కు సారంగః—(పు) వానకోయిల, తుమ్మెద,
రంగే చ మతంగజే. రః. లేడి, ఏనుఁగు, పక్షివిశేషము, (కోకిల)
పక్షిభేదే చ సారంగస్స (త్రి) శబలవర్ణము.
రంగశ్శబలేన్యవత్,

ప్రియంగుః ఫలినీ కంగు ప్రియంగుః—(పు) ప్రేంకణపుఁ జెట్టు,
పిష్పలీ రాజికాసుచ. రః. కొల్లలు, పిష్పలిచెట్టు, నల్లవాలు.

నీలాంగుః కృమి భేదే స్యా నీలాంగుః—(పు) కీటకభేదము, తుమ్మెదల
ద్భ్రమరాళీముసారయోః, గుంపు, ఇంద్రనీలమణి.

తురంగీ చాశ్వగంధాయాం తురంగీ—(సీ) వెన్నెగుగడ్డ, తురంగః—
తురంగ శ్చిత్త హుజినోః. (పు) మనస్సు, గుఱ్ఱము.

చక్రాంగీ కటురోహిణ్యాం చక్రాంగీ—(సీ) కటుఁరోహిణి, చక్రాం
చక్రాంగో మానసోఽసే. గః—(పు) హంస.

అథ గాంత శ్చతుర్వర్ణః.

గాంత చతుర్వర్ణము.

ఈహామృగౌ ఏకే జంతౌ

ఈహామృగః—(పు) తోడేలు, జంతువు,
నాటకవిశేషము.

ప్ర భేదేహాపకస్యచ. ౫౨.

మల్లనాగోఽభ్రమాతం గే వా
త్సాయనమునావపి,మల్లనాగః—(పు) ఐరావతము, వాత్సా
యనముని.

ఉపరాగః రీవాదే రాహు

ఉపరాగః—(పు) నిందించుట, చంద్రసూ

గ్రస్తార్కచంద్రయోః

ర్యుల రాహుగ్రహణము, అవినీతి,

౫౩. దుర్నయే గ్రహ

గ్రహకల్లోలము.

కల్లోలేఽ

పవర్గస్త్వాగమోక్షయోః,

అపవర్గః—(పు) విడిచిపెట్టుట, ముక్తి,

క్రియావసానసాఫల్యేఽ

పనిచేసినపిదపఁ బొందుఫలము.

ప్యపవర్గః ప్రయుజ్యతే.

ఉపవర్గః స్మృతో రోగభేదో

ఉపవర్గః—(పు) రోగవిశేషము, ఉప

పష్టవయోరపి,

ద్రవము.

సమాయోగస్తు సంయోగే

సమాయోగః—(పు) కలిసికొనుట, సమూ

సమవాయే ప్రయోజనే.

హము, ప్రయోజనము.

సంప్రయోగం రతే విద్యా

సంప్రయోగః—(పు) సంభోగము, సం

దన్వితౌ కార్తణేఽపి చ,

బంధము, మూల్యలతోఁ జేయు సంభ

నము, మోహనాదీలు.

దీర్ఘాధ్వగః శృంఖలకే లేఖ

దీర్ఘాధ్వగః—(పు) ఒంట—(త్రి) బాబు

హారేతు భేద్యవత్. ౫౬.

లు తెచ్చువాఁడు.

అభిషంగస్తు శపథే స్యా దా

అభిషంగః—(పు) ప్రతిజ్ఞచేయుట, తిట్టు

క్రోశే పరాభవే,

ట, తిరస్కారముచేయుట.

చత్రభంగోఽపివైధవ్యే స్వా

చత్రభంగః—(పు) భర్తగతిం ముండ

తంత్ర్యనృపనాశయోః.

మోయుట, స్వాతంత్ర్యము, ప్రభు

నాశనము.

కటభంగస్తు సస్యానాం హస్త

కటభంగః—(పు) హస్తప్రమాణముగాఁ

చ్ఛేదే నృపాత్యయే,

బైరులు కోయుట, ప్రసనాశనము.

అథ గాంత పంచవర్ణః.

గాంత పంచవర్ణము.

కథాప్రసంగో వాతూలే విష కథాప్రసంగః—(పు) వాయుసమూహ
వైద్యే చ వాచ్యవత్, ము, విషవైద్యుఁడు.
నాడీతరంగః కాకోలే హిం నాడీతరంగః—(పు) సంచరించు చుండు
డకే రతహిండుకే. వాఁడు, నల్లకాకి, విటుఁడు.

అథ ఘాంత ఏకవర్ణః.

ఘాంత ఏకవర్ణము.

ఘోఘుర్వ రేచ ఘంటాయాం ఘః—(పు) గ్రుడ్లగుబ, గంట, ఘా—
కాంచికా ఘాతయోరపి, (సీ) మొలనూలు, దెబ్బ.

అథ ఘాంతో ద్వివర్ణః.

ఘాంత ద్వివర్ణము.

అఘంతు వ్యసనే ప్రోక్తచుఘం అఘం—(న) దౌత్యాదులవలని శ్రమ,
పాతకదుగ్ధియోః. ౧. పాము, దుగ్ధము.

అర్ఘః పూజావిధౌ మూల్యే అర్ఘః—(పు) పూజావిధి, వెల.
వ్యంఘ్రి పాదర్తములయోః, అంఘ్రిః—(పు) పాదము, చెట్టువేరు.
ఓఘో బృందే పయోవేగే ఓఘః—(పు) బృందము, నీటిప్రవాహ
ద్రుతన్యత్యోపదేశయోః. ము, తొందరగా నాట్యము గావిం
౨. ఓఘఃపరంపరాయాంచ చుట, మంత్రాదులు చెప్పుట, వరుసగా
నుండుట.

మేఘ స్వస్థుస్తకే ఘనే,
లఘు ర్తనోజ్జనిస్సారా గురు
ఘప్రథితో లఘు. ౩. కృ
ష్టాగురుణి శీఘ్రేచ స్ఫు
క్కాయాం చ స్ఫుటాల
ఘః,

మేఘః—(పు) తుంగమునై, మబ్బు.
లఘుః—(త్రి) మనోహరమైనది, నిస్సార
మైనది, నీచమైనది, లఘు—(న) కృష్టా
గురు, శీఘ్రము. లఘూ—(సీ) స్ఫుటకా
యనెడు గ్రంథ్యవిశేషము.

ఉద్ఘస్వ త్పావకేహస్త పు
టకే దేహజానిలే. ౪.

ఉద్ఘః—(పు) అగ్ని, అఱచేయి, దేహము
నందలి వాయువు.

మోఘాఽపి పాటలాయాం
స్యా స్తోఘో నిష్ఫలహీన
యోః,

మోఘా—(పు) పాటలవృక్షము, (త్రి)
నిష్ఫలమైనది, దైన్యముగలది.

మఘామఘీచ నక్షత్రే భేషజే మఘా—(సీ) మఘానక్షత్రము, మఘీ—
చ యథాక్రమం. ౫. (సీ) ఓషధీవిశేషము.

శ్లాఘా మతాప్రశంసాయాం శ్లాఘా—(సీ) స్తుతి, పరిచారకము, కో
పరిచర్యాభిలాషయోః, రిక.

అథ ఘాంత స్త్రీవర్ణః.

ఘాంత స్త్రీవర్ణము.

అనఘో నిర్మలాపాప మనో అనఘః—(త్రి) స్వచ్ఛమైనది, నిర్దుష్టమై
జ్ఞేష్వభిధేయవత్. ౬. నది, మనోహరమైనది, సాపరహితుడు

ఫలిఘః కాచకలశఘటప్రాకా ఫలిఘః—(పు) గాజుపాత్రము, మంట
రగోపురే, కుండ, ప్రాకారము, వెలివాకిలి.

పరిఘోయోగభేదే స్యాన్తు పరిఘః—(పు) శంఖాంగయోగములలోఁ
ద్వరేఽర్గళఘాతయోః. ౭. బందొమ్మిదవది ఆయుధము, అడ్డుకట్ట,
హింస.

ప్రతిఘః ప్రతిఘాతే చ రో ప్రతిఘః—(పు) మారణము, క్రోధము.
షేచ ప్రతిఘోమతః,

కాచిఘః కాంచనేప్రాక్తోఽన్న కాచిఘః—(పు) బంగారము, తండ్రి లేని
మండే మూషకేఽపిచ. ౮. వాడు, ఎలుక.

మహార్ఘస్థు మహామూల్యే మహార్ఘః—(పు) గొప్పవిల్లు, లావకవిట్ట.
తథా లావకపక్షిణి,

నిదాఘో గ్రీష్ణకాలే స్యా నిదాఘః—(పు) గ్రీష్ణర్తువు, వెడిమి,
దుష్టస్వేదాంబునోరపి. ౯. చెమట.

ఉల్లాఘస్థు శుచౌ హృష్టే ద ఉల్లాఘః—(త్రి) శుచియైనది, సంతోషించి
క్ష నీరోగయోరపి, నది, సమర్థమైనది, రోగములేనిది.

సర్వాఘో గురువేగార్థసర్వ సర్వాఘః—(పు) మిగులవేగము, సైన్య
సన్నహనార్థయోః. ౧౦. మంతయు యుద్ధముజేయుట కాయిత
మగుట.

అమోఘ స్పృహలేఽమోఘా అమోఘః—(త్రి) సఫలమైనది, అమో
విడంగా భయయో స్తృఘా—(సీ) వాయువిడంగము, చరక
తా, చెట్టు.

అథ చాంతో ద్వివర్ణః.

చాంత ద్వివర్ణము.

కచః కేశే గురోః పుత్రే బం
ధే శుష్కవ్రణే కచః,
కచా కరిణ్యాం

కాచస్తు మణౌ శిశ్యే మృ
దంతరే. ౧. నేత్రరోగో
ఽపి

నీచస్తు వామనే పామర
స్మృతః,
మోచ శ్శోభాంజనే ప్రాక్
మోచా శాల్మలి రంభ
యోః. ౨

పిచు స్థూలే చ కర్నై చ కుష్ఠ
రోగేఽనురాంతరే, భైర
వస్య ప్రభేదే చ పిచుః
క్వాపి క్రికీర్తితః. ౩.

కూర్చో వికత్తనే మధ్యే భు
వోశ్శశ్రుణి కైతవే,

క్రౌంచః ఖగనగద్విఃప్రభేదేషు
ప్రయుజ్యతే. ౪.
చంచో నలాది నిర్మాణే చం
చాతు తృణపూరుషే,
చంచుః పంచాంగుళే త్రో
ట్యాం గోనాడీకేఽపి ప
త్యతే. ౫.

శుచి శ్శుద్ధేఽనుపహతే శృం
గా రాషాఢయో స్నితే,
గ్రీష్మే హంతవహేఽపి
స్యా దుపథా శుద్ధమం

కచః—(పు) జుట్టు, బృహస్పతికుమా
రుఁడు బంధము, ఎండినకురుపు, కచా
—(సీ) ఆడయేనుఁగు.

కాచః—(పు) గాజు రాయి, ఉట్టి, ఒకవిధ
మగుమట్టి, నేత్ర రోగవిశేషము.

నీచః—(పు) పొట్టివాఁడు, తుచ్చుఁడు.

మోచః—(పు) మునగ-చెట్టు, మోచా—
(సీ) అరటిచెట్టు, బూరుగుచెట్టు.

పిచుః—(పు) మాది, తాండ్ర చెట్టు, కుష్ఠ
రోగము, పిచుఁడును రాక్షసుఁడు, భైర
వుఁడు.

కూర్చః—(పు) కపటము, కనుబొమ్మల
మధ్యభాగము, మీసము, గడ్డము,
నెఱము.

క్రౌంచః—(పు) క్రౌంచపక్షి, క్రౌంచపర్వ
తము, క్రౌంచద్విపము.

చంచః—(పు) అగ్ని కుండమునకుఁ దొ
లుచుట, చంచా—(సీ) వెఱబొమ్మ.

చంచుః—(పు) ఆముదపుఁజెట్టు, పక్షి
ముక్కు, శాకవిశేషము.

శుచిః—(త్రీ) పరిశుద్ధమైనది, కొట్టబడ
నిది—(పు) శృంగారరసము, ఆషాఢ
మాసము, తెల్లరంగు, గ్రీష్మర్తువు,
అగ్నిహోత్రము, యుక్తాయుక్త

త్రిణి. ౬.

మెఱింగిన యోగ్యుడగుమంత్రి.

రుచి ర్తయూభే శోభాయా రుచిః—(స్త్రీ) కిరణము, కాంతి, అత్యా

మభిష్వంగాభిలాషయోః, సక్తి, కోరిక.

వీచి స్వల్పే తరంగేస్యా దవ వీచిః—(పు) స్వల్పము, తరంగము, అవ

కాశే సుభేఽపి చ. ౭ కాశము, సౌఖ్యము.

సూచిః క రాద్యభినయే నారి సూచిః—(స్త్రీ) అభినయమునందలి హస్త

ణాం కరణాంతరే, (క్షేత్రకీ విశేషము, స్త్రీలచేయు అవయవ

ముకుతాగ్రేఽపి సూచిః విశేషము [మొగలిమొగ్గకొనమీఁది

క్వాఙ్ఘ్రి ప్రదర్శితః.) సూచీ ముల్లు ఇది పాఠాంతరము.] సూచి.

తు సీవనద్రవ్యే

శచీంద్రాణ్యాం శతావరో.౮. శచీ—(స్త్రీ) ఇంద్రుని భార్య, పిల్లిపీచర.

కాంచీస్యా న్నేఖలా దామ్ని కాంచీ—(స్త్రీ) మొలనూలు, గురిగింజ

గుంజాయాంనీవృదంతరే, తీగ, కాంచీనగరము.

వచాస్యా దుగ్రగంధాయాం వచా—(స్త్రీ) నల్లవస, గోరువంకః ట్టి, వచ

సారికాయాం శుకేవచః. —(పు) చిలుక.

అర్చా పూజా ప్రతిమయో అర్చా—(స్త్రీ) పూజ, విగ్రహము.

శ్చర్చా స్థాసకచింతయోః, చ చర్చా—(స్త్రీ)చందనాదులఁ బూసికొనుట,

ర్చికాయాం చ విచారణము, పార్వతీదేవి.

రుక్ష్భా కిరణేచ్ఛాసు చే రుక్—(స్త్రీ) కాంతి, కిరణము, కోరిక.

ష్యతే. ౧౦.

[పు] చట్టు

త్వక్చర్మవల్కయో స్త్వాచే త్వక్—(స్త్రీ) చర్మము, నారఁ ట్టు, లవంగ

నృజ్జీచేనిమ్న కార్ణ్యయోః, నృజ్—(త్రి) నీచమైనది, చల్లమైనది,

గుబిలి.

వాగ్వచనే సరస్వత్యాం భా వాక్—(స్త్రీ) భాషా, గీః, భారతీ శబ్ద

షాగీర్భారతీయథా. ౧౧. ములవలెమాట, సరస్వతి.

అథ చాంత స్త్రీవర్ణః.

చాంత స్త్రీవర్ణము.

కవచో గర్దభాండే స్యా త్స కవచః—(పు) కలుజావ్విచట్టు, కవచము,

న్నా హే పటహేఽపిచ, నగారా.

వికచః క్షుపణే కేతుగ్రహేచ వికచః—(పు) క్షుపణమతస్థుఁడు, కేతువను

స్ఫుటి తేఽన్యత ౧౨.	గ్రహము, (త్రి) విశసించినది.
క్రకచః కరపత్రే స్యా ద్గ్రంథి	క్రకచః—(పు) అంశము, వెణుతురు చెట్టు.
లాఖ్యదు మేఽపిచ,	
సంకోచమపి కాశ్చీరే సంకో	సంకోచం—(న) కుంకుమ, సంకోచః—
చో మీనబంధయోః.	(పు) చేప, బంధించుట.
నా రాచో లోహబాణేస్యా	నా రాచః— (పు) లోహముతోఁ జేసిన
న్నా రాచో జలహస్తిని,	బాణము, నీటియేనుఁగు, నా రాచీ—
నారాచ్యేషణికాయాంచ	(స్తీ) శాణము.
సమ్య క్సమ్మతపౌద్యయోః.	సమ్యక్—(త్రి) కూడుకొన్నది, మనో
	హరమైనది.
ప్రపంచ స్సంచయే ప్రోక్తో వి	ప్రపంచః—(పు) సమూహము, విస్తారము,
స్తారే చ ప్రణారణే,	వంచనము
మరీచిః కృపణే దీప్తా ఋషిభే	మరీచిః—(పు) లోభి, ప్రకాశము, మరీ
ద మనూఖయోః. ౧౩.	చిముని, (శశ్యపమహర్షి తండ్రి)—
	(ప్ర) కిరణము.
మారీచోరక్షసోభేదే క	మారీచః—(పు) మారీచాసురుఁడు, మి
లే యాజఃద్విజే,	ర్యాలు, యజ్ఞముచేయించు బ్రాహ్మ
	ణుఁడు.
మారీచీ దేవణాభేదే	మారీచీ—(స్తీ) వజ్రకాళియనుశక్తి.
నముచిస్త్సరదైత్యయోః.	నముచిః—(పు) మన్తభుఁడు, రాక్షసుఁడు.
కనీచిః సప్షిటలతా గుంజ	కనీచిః—(పు) పూలుపుసినతీగ, గురు
యో శ్శకమేఽపిచ,	వెండతీగ, బండి [లేని నీరు.
ఆవీచి ర్నరకానూర్త్యో	ఆవీచిః—(పు) నరకవిశేషము, తరంగము
ర్విపంచీ కేళివీణయోః. ౧౪.	విపంచీ—(స్తీ) క్రీడ, వీణ.

చాంత శ్చతుర్వర్ణః.

చాంత చతుర్వర్ణము.

మలిష్లు చోఽనిలే చోరే	మలిష్లుచః—(పు) వాయువు, దొంగ.
జలసూచి ర్జలౌకసి, శృంగాశు	జలసూచిః—(స్తీ) జలగ—(పు) నాలుగు
శింశుమారేచ కంకేశేటి	వీధులు కలియుచోటు, పడక మొసలి,
యుషేఽపి చ ౧౫.	కంకశేటియను మత్స్యవిశేషము.

అథ ఛాంతః పంచవర్ణః.

ఛాంత పంచవర్ణము.

రతనారీచ ఇత్యేష కథితో ర రతనారీచ—(పు) మన్తధుఁడు, కుక్క,
 తివల్లభే, కుక్కురే రత ఉత్తమకాంతల సీతార్కరము.
 నారీచ సీతార్కరే వర
 యోషితాం. ౧౯.

అథ ఛాంతో ద్వివర్ణః.

ఛాంత ద్వివర్ణము.

అచ్చ స్ఫటిక భల్లూక నిర్త అచ్చః—(పు) స్ఫటికమణి, వెలుగుగొడ్డు,
 లేవచ్చమవ్యయం, ఆ నిర్తలము, (అవ్య) అభిముఖమగుట.
 భిముఖ్యేఽథ

కచ్చసాన్య దనూపే తున్నక కచ్చః—(పు) జలప్రాయమగుతావు, నంది
 ద్రుమే. ౧. నౌకాంతే సరి చెట్టు, చుక్కాని, పట్టుకొను సంచె
 ధానస్య పశ్చా దంచలప గోచి చెఱఁగు, కచ్చా --(సీ)మిడుత,
 ల్లవే, కచ్చాతు చీరికా బ్రాహ్మ మున్నగు సత్కమాత్మ లలో
 యాంచవా రాహ్యంచ ని నొకతే.
 గద్యతే. ౨.

స్వాద్ధుచ్చస్తబకే స్తంభేహార గుచ్చః—(పు) పూలగుత్తి, గడ్డిదుబ్బు,
 భేదకలాపయోః, ముప్పదిరెండు సరములముఖ్యాలహ
 రము, పించము.

పుచ్చః పాశ్చాత్యభాగే స్వా పుచ్చః—(పు) వెనుకభాగము, పుచ్చః—
 ల్లాంగూలే పుచ్చమిష్య (న) వెనుకభాగము, తోక.
 తే. 3.

మైచ్చః పాపరతే జాతిభేదే మైచ్చః—(పు) పాపాత్ముఁడు, శబరపులిం
 స్వా దపభాషిణి. దాదిజాతి, దుర్భషణము.

పిచ్చాతు శాల్తలీ వేష్టే మం పిచ్చా—(సీ) బూరుగుబం, గంజిర,
 డే చాశ్వపదామయే. ౪. అశ్వపాదమునఁ బుట్టురోగము, వరు
 ముక్తా పూగచ్చటాకోశ స, పోకచెట్టు, సమూహము, మొగ్గ,
 మోచావిజయినేఘచ, పి అరటిచెట్టు,బిడ్డుగలవస్తువు, పిచ్చ —
 చ్చః పుచ్చే (పు) తోక.

మహాకచ్చ స్సముద్రే చ ప్రచే | మహాకచ్చః—(పు) సముద్రము, వరుణ
తసి. ౫.

అథ జాంత ఏకపర్ణః.

జాంత ఏకపర్ణము.

జూ రాకాశే సరస్వత్యాం జూః—(సీ) ఆకాశము, సరస్వతి, విశాచ
విశాచ్యాం జవనేఽపి చ, స్త్రీ, వేగము.
జో జన్యాం జాతమాత్రే చ జః—(పు) జనించుట, పుట్టినది, శంకరు
మృత్యుంజయే జనార్దనే. డు, విష్ణుమూర్తి.

అథ జాంతో ద్విపర్ణః.

జాంత ద్విపర్ణము.

కంజః కేశే విరించౌ చ కంజం కంజః—(పు) వెండ్రుకలు, బ్రహ్మ. కంజం-
పీఠూషపద్మయోః, (న) అమృతము, పద్మము.
అజో హరా హరే కామే వి అజః—(పు) విష్ణువు, శంకరుడు, మన్మ
ధౌ ఛాగే రఘోస్సుతే. థుడు, బ్రహ్మ, మేఃక, అజమహారాజు.
వ్రజో గోష్ఠాధ్వబృందేషు వ్రజః—(పు) గోశాల, మార్గము, సమూ
హము.

నిజ మాత్తీయనిత్యయోః, నిజః—(త్రి) తనకు సంబంధించినది, నిత్య
మైనది.

ధ్వజం విహ్నీ పతాకా ధ్వజం—(న) గుర్తు, జెండా. ధ్వజః—
యాం ధ్వజ శ్శౌండికశేఫ (పు) కల్లమ్ముకొని జీవించువాడు,
సోః. 3. ఖట్యాంగే చ శిశ్నము, ఆయుధవిశేషము.

స్వజం రక్తే స్వజః ప్రసేవ స్వజం—(న) రక్తము. స్వజః—(పు)
పుత్రయోః, చెమట, కుమారుడు.

ద్విజోవిప్రేఽండజేదంతేభార్గ ద్విజః—(పు) బ్రాహ్మణుడు, పక్షిసర్పదు
రేణుకయోర్ద్విజా. ౪. లు, దంతము. ద్విజా—(శ్రీ) గంటు
భారంకి, రేణకమనుగ్రంధ్యము.

వీజం రేతసితత్వే చ హేతా వీజం—(న) శుక్లము, యథార్థము, కార
వంకురకారణే, ఆధానేఽ ణము, విత్తనము, గర్భాధానము.
పి చ

సజ్జస్యా త్సంనద్ధే సంభృతే సజ్జః—(త్రి) సిద్ధమైనది, సంపాదించబడినది
విశ్వకో—8

పిచ. ౫.

వాజం ఘృతేఽపు యజ్ఞేఽ
న్నే వాజో నిస్వనపక్ష
యోః, వాజో జవేమునౌ
వాజో

వాజం—(న) నేయి, జలము, యజ్ఞము,
అన్నము. వాజః—(పు) ధ్వని, తెక్క,
వేగము, ఒకముని.

వ్యాజ శ్శార్థ్యాపదేశయోః.
భుజః పాతౌ చ బాహూ చ
కుజస్సాస్యన్నరకారయోః,
అబ్జో ధన్వంతరా చంద్రే
నిచుశే శంఖపద్మయోః.

వ్యాజః—(పు) కపటము, నెపము.

భుజః—(పు) హస్తము, బాహువు. [డు.

కుజః—(పు) నరకాసురుడు, అంగారకుడు.

అబ్జః—(పు) ధన్వంతరి, చంద్రుడు, నీటి

ప్రబ్బచెట్టు. అబ్జం—(న) శంఖము,

పద్మము.

2. అబ్జం స్యా దధ

కుబ్జోఽపి న్యుబ్జే స్యా త్పాద
పాంతరే,

కుబ్జః—(త్రి) గూనివాడు, పుష్పవృక్ష
విశేషము.

న్యూబ్జంతు కర్తరంగేస్యా న్ను
బ్జః ప్రోక్తః కుశస్రుచి. ౮.
అథోముఖే చ కుబ్జే చ
న్యూబ్జో వాచ్యవదిష్యతే,

న్యూబ్జం—(న) కర్తరంగఫలము. న్యూబ్జః—

(పు) కుశవికార మగుస్రుక్కు (త్రి)

తలవంచినది, గూనుది.

ఆజి స్సమావనౌ యుద్ధే

ఆజిః—(స్తీ) సమానమగు భూమి, యుద్ధము.

రాజిస్సాస్య త్పంక్తిరేఖయోః.

రాజిః—(స్తీ) వరుస, గీత.

లాజాః స్యుర్భ్రష్టధాన్యేషు

లాజాః—(పు) నిత్యబహువచనము, పేలా

లాజస్సాస్య దార్ద్రతండు

లు. లాజః—(పు) తడిబియ్యము.

లే, ఉశీరలాజముద్దిష్టం

లాజం—(న) వట్టివేరు. [జనము.

ప్రజా సంతానలోకయోః.

ప్రజా—(స్తీ) స్త్రీ, పుంశాః సంతానము,

గుంజాపి పటహే ప్రోక్తా

గుంజా—(స్తీ) తప్పెట, పూసలగురివె

కాకచించ్యాంకలధ్వనౌ,

దలత, అవ్యక్తమధురధ్వని.

గంజా ఖనౌ సురాగేహే

గంజా—(స్తీ) గని, కల్లుఅమ్మెడిగృహము.

స్యాద్భాండా గారరీధ

గంజః—(పు) బొక్కసపుటిల్లు, నివసించు

యోః. ౧౧. గంజః

చుట.

కుంజో నికుంజేఽపి హనౌ

కుంజః—(పు) పొదరిల్లు, దవుడ, ఏనుగు

దంతే చ దంతినాం,

దంతము.

సంజః ప్రజాపతౌ రుద్రే	సంజః—(పు) బ్రహ్మ, శంకరుడు.
లంజస్సౌ త్వదకచ్ఛయోః.	లంజః—(పు) పాదము, గోచి, చెఱుగు.
ఊర్జో బలే మహాత్సాహే	ఊర్జః—(పు) బలము, అధికమగు నుత్సాహ. [ము.
ఖజా మంథప్రహస్తయోః,	ఖజా—(సీ) కవ్వము, చాచఁబడినహస్త
పింజా తూలే హరిద్రాయాం	పింజా—(సీ) దూది. పసుపు—(త్రి) వ్యా
పింజస్తు వ్యాకులేఽన్యవత్.	కులమైనది.
పింజో బలే చయే పింజం	పింజః—(పు) బలముం. పింజ—(న) సమూ
	హము.
రజ్జు ర్వేణ్యాం గుణేఽపిచ,	రజ్జుః—(సీ) జడ, త్రాడు.
ఖర్జూః కండ్వాం చ కీటే చ	ఖర్జూః—(సీ) దురద, పురుగు, కర్జూరపు
ఖర్జూరీ పాదపేఽపి చ.	చెట్టు.
మర్జూ స్సౌ ద్రజకే శుద్ధా	మర్జూః—(పు) చాకలివాడు (సీ) శుద్ధి.
సర్జూ ర్వణిజి విద్యుతి,	సర్జూః—(పు) వర్తకుడు. (సీ) మెఱుపు.

అథ జాంత శ్రీవర్ణః.

జాంత శ్రీవర్ణము.

కరజస్తు కరంజే స్యా న్నఖే	కరజః—(పు) కానుగుచెట్టు, గోళ్లు, వ్యా
వ్యాఘ్రనఖేఽపి చ. ౧౫.	ఘ్రనఖమను గంధద్రవ్యము.
కుటజో వృక్షభేదే స్యా దగ	కుటజః—(పు) గిరిమల్లి కావృక్షము, అవిసె
స్య ద్రోణయోరపి,	చెట్టు, తుమ్మి చెట్టు.
సహజస్తు నిసర్గే స్యా త్సహా	సహజః—(పు) స్వభావము (త్రి) తోడఁ
త్థే పునరన్యవత్. ౧౬.	బుట్టినది.
నీరజం కమలే కుష్మే	నీరజం—(న) పద్మము, కుఘ్రోగము.
జలజం శంఖపద్మయోః,	జలజం—(న) శంఖము, తామరపూవు.
వలజం గోపురే క్షేత్రే సస్య	వలజం—(న) పురద్వారము, వరిమడి, సస్య
సంగరయోరపి. ౧౭. వల	ము, యుద్ధము. వలజా—(సీ) ఉత్తమ
జా వరయోషాయాం వ	కాంత, భూమి.
సుమత్యామపి స్త్వయో,	
కారుజ శ్శిల్పినాంచిత్రే కలభే	కారుజః—(పు) వస్త్రంగి మున్నగువారి
నాగకేసరే. ౧౮. స్వయం	పనితనము, ఒగులుపిల్ల, నాగకేసర

జాతతిలే ఘేనే వల్లికే గైరికేఽపి చ,	వృక్షము, కారునువ్వు, నురుగు, పుట్ట, ధాతువి శేషము.
బాహుజః క్షత్రియే కీరే స్వయం జాతతిలేఽపి చ.	బాహుజః—(పు) క్షత్రియుఁడు, చిలుక, కారునువ్వు.
వనజో ముస్తకే పద్మే వనజం వనజో గజే, వనజా ముద్గ పద్మ్యాం చ	వనజః—(పు) తుంగముస్త. వనజం—(న) పద్మము, (పు) ఏనుఁగు. వనజా—(స్త్రీ) పిల్లివెసర.
వణి గ్వాణిజ్యజీవిని. ౨౦. వ ణిక్కరణభేదే చ వాణి జ్యాయా మపీష్యతే,	వణిక్—(పు) వర్తకముచే జీవనము చేయువాఁడు, పంచాంగకరణము, వర్తకముచేయుట.
సామజస్తు గజే ప్రోక్తస్సామో త్థే పునరన్యవత్. ౨౧.	సామజః—(పు) ఏనుఁగు (త్రి) సామము వలనఁ బుట్టినది.
భూమిజో నరకేఽంగారే నీ తాయామపి భూమిజా,	భూమిజః—(పు) నర కాసురుఁడు, అంగార కుఁడు. భూమిజా—స్త్రీ సీత.
గిరిజం చాభ్రకే ఖ్యాతం శి లాజితు సుగంధయోః. ౨౨. లోహేఽపి గిరిజా గౌరీ మాతులుంగ్యోరు దీరితా,	గిరిజం—(న) అభ్రకము, శిలాజితు, తాతి పువ్వు, లోహము. గిరిజా—(స్త్రీ) పా ర్వతి, మాదీఫలపువ్వు.
కంభోజో హస్తీభేదే స్యా చ్ఛంఖదేశవిశేషయోః.	కంభోజః—(పు) కాంభోజదేశపు ఏనుఁ గు, శంఖము, దేశవిశేషము.
అంగజం రుధిరేఽనంగే రోష్ణి పుత్రే మతోఽంగజః,	అంగజం—(న) నెత్తురు. అంగజః—(పు) మన్మథుఁడు, రోమములు, కుమారుఁడు.
కాంభోజ స్తురగే సోమ వ త్కే పున్నాగపాదపే.	కాంభోజః—(పు) కాంభోజదేశపు గుట్టి ము, చంద్ర చెట్టు, పొన్న చెట్టు.
కాంభోజీ మాషపర్ణ్యాం చ హింగుపర్ణ్యామపిక్వచిత్,	కాంభోజీ—(స్త్రీ) కారుమినుము, వృక్ష విశేషము.
అండజః కృకలాసే స్యాత్థగే మీన భుజంగయోః ౨౩. కస్తూర్యామండజా ప్రోక్తా	అండజః—(పు) తొండ, వత్స, చేమ, సర్ప ము. అండజా—(స్త్రీ) కస్తూరి.

పరంజ నైలయంత్రకే, ఘనే
చ కరవాలే చ పరంజం
తురికాఫలే. ౨౬.

హిమజాపి నదీ గౌర్యో రై
నాకే హిమజః స్మృతః,

పరంజః—(పు) నూనెగానుగ, నురుగు,
పెద్దకత్తి. పరంజం—(న) బట్టంకిపండు.

హిమజా—(సీ) గంగ, పార్వతి హిమజః
—(పు) మైనాకపర్వతము.

అథ జాంత శ్చతుర్వర్ణః.

జఘన్యజోఽనుజే శూద్రే
భారద్వాజః స్మృతో మునా.
౨౭. ద్రోణే చ వనకార్ప
స్యాం భారద్వాజీతి కథ్య
తే, భారత్వాజో గురోః
పుత్రే వ్యాఘ్రాటాఖ్య
విహంగమే. ౨౮.

కాశ్మీరజా ఖ్యాతివిషా కుష్ఠ
కుంకుమపౌష్కరే,

క్షీరాబ్ధిజం తు సాముద్రలవ
ణే మాక్తికేఽమృతే,
౨౯. క్షీరాబ్ధిజా శ్రీయాం
ప్రోక్తా చంద్రే క్షీరాబ్ధిజో
భవేత్,

ద్విజరాజ శ్శశధరే సువర్ణేఽ
నంతభోగిని. ౩౦.

ధర్మరాజో యమే బుద్ధే ధ
ర్మరాజో యుధిష్ఠిరే,

రాజరాజః కుబేరేఽపి సార్వ
భౌమే సుధాకరే. ౩౧.

భృంగరాజస్తు మధుపే మా
ర్కవే విహగాంతరే,

జాంత చతుర్వర్ణము.

జఘన్యజః—(పు) తమ్మండ, శూద్రుడు.
భారద్వాజః—(పు) భారద్వాజముని,
ద్రోణాచార్యుడు. భారద్వాజీ—
(ఈ. సీ) అడవిప్రతిచెట్టు (పు) బృహ
స్పతికుమారుడు, ఏత్రింతపక్షి.

కాశ్మీరజా—(సీ) అతివస. కాశ్మీరజం—
(న) కుష్ఠురోగము, కుంకుమపువ్వు,
పుష్కరపూల మనుగంధ్యము.

క్షీరాబ్ధిజం—(న) సముద్రలవణము, ము
త్యము, అమృతము. క్షీరాబ్ధిజా—(సీ)
లక్ష్మి. క్షీరాబ్ధిజః—(పు) చంద్రుడు.

ద్విజరాజః—(పు) చంద్రుడు, గరుత్మంతు
డు, శేషువు.

ధర్మరాజః—(పు) యముడు, బుద్ధదేవు
డు, ధర్మరాజు (పాండవేయుడు).

రాజరాజః—(పు) కుబేరుడు, సమస్త
భూమిని బాలించువాడు, చంద్రుడు

భృంగరాజః—(పు) తుమ్మెద, గుంటగల
గరచెట్టు, కూకటిమూగపిట్ట.

గ్రహరాజో రవౌ చంద్రే
వ్యహిభుక్ కేకితార్థ్యయోః.
యక్షరాట్ త్ర్యంబకసఖే
మల్లానాం రంగచత్వరే,

గ్రహరాజః—(పు) సూర్యుడు, చంద్రుడు.
అహిభుక్—(పు) నెమిలి, గరుత్మంతుడు.
యక్షరాట్—(పు) కుబేరుడు, గరిడి
చేయునట్టి ప్రదేశము.

అథ జాంతకః పంచవర్ణః.

జాంత పంచవర్ణము.

మునిభేషజమాగస్త్యే హరీ
తక్యాం చ లంఘనే. 33.
వృషభధ్వజశబ్దోఽసౌ శంక
రే చార్వాదంతరే,

మునిభేషజః—(స) అవినైనూనె, కర
క్కాయచెట్టు, దాటుట.
వృషభధ్వజః—(పు) శివుడు, బుద్ధవిశే
షుడు.

అథ యూంతవర్ణః.

యూంతవర్ణము.

యూం యూధ్వనివిశేషేఽపి యం
యూల్పజలవర్షణే, (యం
యూచాఘోరసంరావవృ
ష్టి సంయుక్తమూరుతే).
యూం యూవాతే తారవా
యానష్టేఽపి పరికీర్తితా.

యూం యూ—(సీ) ధ్వనివిశేషము, తుమార
వర్షము, వాయువు, (మిగుల గొప్ప
గాలి,) గొప్పధ్వని, నష్టము. (కుండిలీ
కరణములలోనివి అధికపాఠము.)

అథ జ్ఞాంతవర్ణః.

జ్ఞాంతవర్ణము.

జ్ఞో విరించే బుధే సౌమ్యే

జ్ఞః—(పు) బ్రహ్మ, పండితుడు, బుధ
గ్రహము.

చాజ్ఞస్తు జడమూర్ఖయోః,

అజ్ఞః—(పు) మందమతి, బుద్ధిహీనుడు.

ప్రజ్ఞా బుద్ధౌ పండితేఽపి

ప్రజ్ఞా—(సీ) బుద్ధి (త్రి) పండితుడు.

ప్రజ్ఞో వాచ్యవదిష్యతే.

సంజ్ఞా నామని గాయత్ర్యం

సంజ్ఞా—(సీ) పేరు, గాయత్రి, జ్ఞానము,

చేతనా యాం రవిశ్రీ

సూర్యనిభార్య, హస్తాదివిన్యాసముల

యాం, అర్థసూచనికా

చేత మనోగతభావము తెలుపుట.

యాం చ హస్తాద్యైరపి

కథ్యతే. ౨.

ప్రాజ్ఞావిదుష్యాంయువత్యాం ప్రాజ్ఞా—(సీ) విద్వాంసురాలు. ప్రాజ్ఞీ—
ప్రాజ్ఞీ ప్రజ్ఞాయుతస్త్రి (సీ) ప్రజ్ఞావంతురాలగు కాంత.
యాం,

సర్వజ్ఞ శృంకరే బుద్ధే సర్వజ్ఞః—(పు) శృంకరుడు, బుద్ధదేవుడు.
కృతజ్ఞః కుర్కురేఽపి చ. 3. కృతజ్ఞః—(పు) కుక్క, మేలుమఱువని
వాడు.

దైవజ్ఞో గణకేఽపి స్యా త్తే దైవజ్ఞః—(పు) జ్యోతిష్కుడు, జ్ఞాని.
త్రజ్ఞ శ్చేకఆత్తని. త్రజ్ఞః—(పు) పెంపుడు మృగపక్ష్యా
దులు, ఆత్మ.

అథ టాంతో ద్విపర్ణః.

టాంత ద్విపర్ణము.

కటః శ్రోతౌక్రియాకారేలిం కటః—(పు) పిరుదులు, సనిచేయువాడు,
జేఽతిశయే శవే, సమయే చేచ, అతిశయము, శవము, సమయ
గజగండే చ పిష్పల్యాంచ ము, ఏనుగుగంధస్థలము. కటీ—(సీ)
కటీ మత్నా. ౧. పిష్పళ్లు.

ఖటోంధకూపకఫయోఃప్రహా ఖటః—(పు) మిగుల లోతుగలబావి, శ్లే
రాంతరటంకయోః, ప్లము, ఆయుధవిశేషము, రాళ్లమలి
చెడుడలి.

భటః పామరభేదే చవీరే చ భటః—(పు) తుచ్చుడు, యుద్ధభటుడు,
ప్రగుణే భటః. ౨. యోగ్యుడు.

ఘటస్సమాధిభేదేభ శిరఃకూ ఘటః—(పు) కుంభకమనుసమాధి, ఏను
టకు తేషుచ, ఘటాఘటన గుశిరోగ్రము, కడవ. ఘటా—(సీ)
గోష్ఠీభ ఘటనాసుచ దృ కూర్పుట, సభ, సంగ్రామమున నేనుగు
శ్యతే. 3. గుంపులఁ బ్రోగుఁజేయుట.

కుటః కోటే ఘటే గే హే కుటః—(పు) కోట, కడవ, గృహము,
శిలాకుట్టకపూరుషే, రాళ్లమలచువాడు.

స్యాత్కుటీ కుంభదాస్యాంచ కుటీ—(సీ) నీళ్లుమోయు స్త్రీ, ముర
మురాయాం చిత్రగు యనుగంధద్రవ్యము, వివిధవర్ణముల
చ్చక్షే. ౪. పూలగుత్తి.

పటః ప్రియాలవృత్తే చ సుచే పటః—(పు) మొరళిచెట్టు, మంచివలువ
లే చ పురస్కృతౌ, ముందుగానుంచుట.

లటః ప్రమాదవచన దోష లటః—(పు) పొర సాటుమాట, దోషము.

యో రఘ్వదాహృతః. ౫.

వటో గోశేగుశే భక్ష్యే వట నటః—(పు) ఉంక, బెల్లము, భక్ష్యవిశే
స్సామ్యవరాటయోః, వ షము, సామ్యము, గవ్వ, శివునిజటా
టః కపర్దే న్యగ్రోధే శుల్బ జూటము, ముట్టిచెట్టు. వటీ—(సీ) దార
రక్తికయోర్వటీ. ౬. ము, గురుగింజపూస.

విటోఽద్రాలవణేషి ద్వేమూ విటః—(పు) పర్వతము, ఉష్ణ, నిటుడు,
షకే ఖదిరేఽపి చ, ఎలుక, చంద్రచెట్టు.

స్ఫుటోవ్యక్తేప్రపుల్లేచ వ్యా స్ఫుటః—(త్రి) స్పష్టమైనది, వికసించినది,
ప్తేచ కలితేఽన్యవత్. ౭. విస్తరించినది, కూడుకున్నది.

నిర్భిన్నకర్కటీసన్యేపాదసోఘ స్ఫుటిః—(సీ) కోయబడిన దోస్తైరు,
తే స్ఫుటిర్కతా, కాలిబొబ్బరొగము.

కూటం యంత్రేఽన్యతేరా కూటం—(న) యంత్రవిశేషము, అపత్య
శౌనిశ్చలేలోహముద్గరే ము, ధాన్యాదులకలి, కివలమందుట,
౮. మాయాద్రి శృంగ ఇనుపగునియ, మాయ, కన్యతశృం
యోస్తుచ్ఛే నీరావయవ గము, నీచమైనది, నాగంబకట్టు,
దంభయోః, పురద్వారేచ దంభము, కట్టణద్వారము.
శంసంతి

లాటో దేశాంతరే శుకే. ౯ లాటః—(పు) లాటదేశము, చిలుక.

రూటో నికుంజే కాంతారే రూటః—(పు) పొదరిల్లు, అడవి, గాయ
ప్రణసంమార్జనేఽపి చ, ము తుడుచుకుంచె.

వాటో వృతౌ చ మార్గే చ వాటః—(పు) కంచెకోట, మార్గము.
వాటీతు గృహనిష్కృతే. వాటీ—(సీ) గృహోద్ధానము.

చటు శ్చాటోపిచండే చ వ్రతి చటుః—(పు) ప్రియనాక్యము, కివరము,
నామాసనాంతరే, యోగుల ఆసనవిశేషము.

కటు స్సుగంధే తీక్ష్ణే స్యాద కటుః—(త్రి) మంచివాసనగలది, తీవ్రమై
కార్యే మత్సరేఽప్రియే. నది, దుష్కార్యము, దీక్షకోధము,

౧౧. కటుః ప్రియంగు అనిష్టము. కటుః—(సీ) ప్రేంకణపు

కటుకా రాజికా స్వధ దూషణే, కటుప్రోక్తం పటు స్తీక్షణీ నీరోగేచతురే న్యవత్. ౧౨. పటుఃపటో ల పత్రేఽపి ఛత్రాలవణ యోః పటుః,	కటుకరోహిణి, నల్లావాలు. కటుం— (న) దూషించుట. పటుః—(త్రి) వాడియైనది, రోగములేని వాడు. నేర్పరి—(పు) చేదుపొట్ల చెట్టు, సదాశచెట్టు, లవణము.
ఖేటః కఫేగ్రామభేదే నిందితే చ సునందకే. ౧౩.	ఖేటః—(పు) క్షేష్టము, పల్లెగ్రామము— (త్రి) తుచ్చమైనది, బలరాముని గదా యుధము.
అట్టం భక్తే చ శుష్కే చ షౌ మేత్యర్థే గృహంతరే,	అట్టం—(న) అన్నము—(త్రి) ఎండినది. అట్టః—(పు) పట్టుబట్టు, ఆతిశయము, కోటమీడి సావిడి.
పట్టః పేషణ పాషాణే వ్ర ణాదీనాంచ బంధనే. ౧౪. చతుష్పథేచ రాజాది శా సనాంతర పీఠయోః,	పట్టః—(పు) సన్నెకల్లు, గాయములకు వేయుపట్టి, నాలుగుత్రోవలు కలియు చోటు, దానపత్రము మొదలగు రాజ శాసనములు, పీఠము.
పట్టి లలాట భూషాయాం ప ట్టి లాఘాప్రసాదనే. ౧౫. క్రుష్టం చ రోదనే రావే కష్టంగహనకృచ్ఛయోః, ఇష్టమాశం సితే పూజ్య తమే ప్రయతమేన్యవత్. ఇష్టంసంసార యోగేచ యాగేచ క్రతుకర్తణి, రిష్టం క్షేమా శుభాభావకృ పాణేషు ప్రయుజ్యతే. స్లిష్టమవ్యక్తవాచిన్యాత్ స్లి ష్టం మ్హానే న్యవన్తతం, దిష్టం దైవేచ కాలేన్యా ద్దిష్ట	పట్టి—(సీ) ఫాలాలంకారవిశేషము. పట్టిః—(పు) ఎఱ్ఱలొద్దుగుచెట్టు. క్రుష్టం—(న) ఏడ్చుట, ధ్వని. కష్టం—(న) అడవి, కష్టము ఇష్టం—(త్రి) చెప్పబడినది, పూజింపఁదగి నది. ఇష్టమైనది—(న) యజ్ఞమునందు సంస్కరించుట, యజ్ఞము, హోమాది కర్త రిష్టం—(న) క్షేమము, అమంగళము, లేకపోవుట, పెద్దఖడ్గము. స్లిష్టం—(న) స్పష్టముకానివాక్యము— (త్రి) వాడిపోయినది. దిష్టం—దైవము. విష్టః—(పు) కాలము.

సృష్టం తు నిర్మితే. ౧౮. యు సృష్టం—(త్రి) సృజింపఁబడినది, కూడుకొ
 క్తనిశ్చి త్తయోః ప్రాజ్యే న్నది, నిశ్చయింపఁబడినది, విస్తారమైనది.
 హృష్టోహృషి తవన్తతః, రో హృష్టః—(త్రి) హృషితశబ్దమువలె సం
 మాంచి తే ప్రహసితే తోష మొందినవాఁడు, గగుర్పిటాంది
 జాతహర్షేచ విస్థితే. ౧౯ నవాఁడు, నవ్వినవాఁడు, సంతోష మొం
 దినవాఁడు, ఆశ్చర్య మొందినవాఁడు.

వృష్టం దినే ప్రభాతే చ ఫలే వృష్టం—(న) దినము, ప్రాతఃకాలము,
 పర్యుషితేఽపి చ, ఫలము, తొలిరోజు చేసినపదార్థము.
 త్వష్టా శిల్పినిదేవానాం త త్వష్టా—(ఋ-పు) దేవశిల్పి, వస్త్రంగి,
 థావర్ధకి సూర్యయోః. సూర్యుఁడు.

విష్టి కర్తకరేభద్రే పేషణే విష్టిః—(త్రి) పనిచేయువాఁడు—(సీ)
 వేతనేఽపి చ, భద్రవాకరణము, పంపుట, కూలి.

ఇష్టిస్యా దభిలాషేఽపి సం ఇష్టిః—(సీ) ఇచ్చు, సంక్షేపముగాఁ జేయఁ
 గ్రహశ్లోకయాగయోః. బడినశ్లోకము, యజ్ఞము.

దిష్టిః పరిమాణముద్రోః దిష్టిః—(సీ) కొలఁత, సంతోషము.

దృష్టిర్థి దర్శనాదిషు, దృష్టిః—(సీ) బుద్ధి, చూపునేత్రము.

రిష్టిః ఖడ్గే సమృద్ధౌ చ రిష్టిః—(పు) కత్తి, సంపద.

కృష్టిస్యా త్కర్షణే బుధే. కృష్టిః—(సీ) దున్నుట—(పు) పండితుఁడు.

సృష్టి స్వభావే నిర్తాణే సృష్టిః—(సీ) స్వభావము, నిర్తాణము
 చేయుట.

పృష్టిర్వృద్ధౌ చ పోషణే, పృష్టిః—(సీ) వృద్ధి నొందుట, పోషించుట.

యష్టిర్వారలతా శస్త్రభేద యష్టి—(సీ) హారపుసరము, ఆయుధవిశే
 యోర్ధ్వజదండకే. ౨౩. షము, (లాటికట్ట) జెండాకట్ట, గంటు

భార్గ్యాంచ మధుయష్ట్యాం భారంకి, యష్టిమధుకము.

చ ముష్టిర్బద్ధకరేపలే, ముష్టిః—(సీ) పిడికిలి, నాలుగుతులముల
 పరిమాణము.

వృష్టిరుక్తా సమృద్ధాస్యా వృష్టిః—(సీ) సమృద్ధి, తపస్సువ్రతములు
 న్నియమాది ఫలేఽపి చ. మున్నగువాని ఫలము.

భృష్టిస్యా దృష్టనే శూన్య భృష్టిః—(సీ) వేయించుట, శూన్యప్రదే
 వాటికాయాంచ కథ్యతే, శము.

గృప్తిస్సకృ త్వ్రసూతాగో వ రాహక్రాంతయో రపి.	గృప్తిః—(సీ) తొలిచూలు ఈనినగోవు, వృక్షవిశేషము.
ఘృప్తిసాన్య ధ్వరణే విష్ణు క్రాంతాస్థర్థాకి రిష్వపి, జటాలగ్న కచేమూతే ప్లక్ష మాంసికయో ర్జటీ. ౨౬.	ఘృప్తిః—(సీ) ఒరయుట, విష్ణుక్రాంతవృ క్షము, వైరము, వరాహము. జటా—(సీ) జడకట్టినవెండ్రుకలు, వేరు. జటీ—(సీ) జువ్విచెట్టు, జటామాంసి.
సటాజటాకే సరయోః స్ఫటాతు ఫణదంభయోః, ఘోంటాస్యా ద్భదరేపూగే ధటీఖండే చ వాససః. ౨౭.	సటా—(సీ) జడ, సింహముమీఁదివెండ్రుక స్ఫటా—(సీ) పడగ, డాంబికము. [లు. ఘోంటా—(సీ) రేఁగుచెట్టు, పోక చెట్టు. ధటీ—(సీ) వస్త్రఖండము.
పరీహార్థతులాయాం చ ధటస్సూరిభి రిష్యతే, పటిః పటవిశేషేస్యా ద్వాగు జౌకుంభికాద్రుమే ౨౮.	ధటః—(పు) త్రాసు పటిః—(సీ) దుప్పటి, క్రాలుగచ్చచెట్టు, తేకుచెట్టు.
స్యాత్కోటి రశ్రౌ చాపా గ్రే సంఖ్యాభేదప్రకర్ష యోః,	కోటిః—(సీ) ఆయుధధార, వింటికోస, కోటిసంఖ్య, ఉత్కర్ష.
స్యాత్తుటి స్సంశయే లేశేసూ క్షేలా కాలమానయోః.	తుటిః—(సీ) సందేహము, స్వల్పపరిమా ణము, సన్నయేలకులు, తుటికాలము.
త్రోటస్యా త్కట్ఫలే చం చ్వాం ఖగమీన విశేష యోః,	త్రోటః—(సీ) తేకుచెట్టు, పక్షిముట్టె, పక్షివిశేషము, మత్స్యవిశేషము.
ఖాటిః కిణే శర్పరథే ఖాటి రేకగ్ర హేఽపిచ. ౩౦.	ఖాటిః—(సీ) గాయముపడి కాచుగాచి నది, శవములకుఁ గట్టురథము, బాలు రకు సోకుగ్రహము.
నటీ మాట్టవిలాసిన్యాం శో ణ కే నర్తకే నటః.	నటీ—(సీ) నఖమను గంధద్రవ్యము. నఖః—(పు) దుండిగపుఁజెట్టు నాట్య కాఁడు.

అథ టాంత శ్రీవర్ణః.

టాంత శ్రీవర్ణము.

అవటస్సాస్య త్థిలే గర్తే కూ అవటః—(పు) దున్నినభూమి, గోయి,
వే కుహకజీవిని. 30. నూయి, మోసము చేసి బ్రదుకువాడు.

వికట స్సందరేప్రోక్తో విశా వికటః—(త్రి) సుందరమైనది, విస్తార
లవికరాశయోః, మైనది, మిగుల భయంకరమైనది.

కరటో గజగండేస్యా త్కు కరటః—(పు) ఏనుగు గండస్థలము, కు
సుంభే నింద్యజీవిని. 31. సుంభవృక్షము, నింద్యజీవనము గల
ఏకాదశాహశ్రాద్ధే చ దు వాడు, పదునొకండవనాశ్రాద్ధము,
ద్వయాశే చ వాయసే, కర నాస్తికుడు, కాకి, వాద్యవిశేషము.
టో వాద్యభేదేఽపి

నిర్దటో నిర్దయే స్త్వతః. 32. నిర్దటః—(త్రి) దయలేనివాడు, కరుల
పరాపవాదసంరక్తే నిర్దటే యపవాదము విన నాసక్తిగలవాడు,
ష్ప్రియోజనే, ప్రయోజనము లేనిది.

చిపిటిః ఖాద్యభేదేఽపి చి చిపిటః—(పు) అటుకులు (త్రి) విస్తరింపఁ
పిటో విస్తృతేఽన్యవత్. జేయఁబడినది.

జకుటో యమాశ్లేఖ్యాతో వా జకుటః—(పు) కవలపిల్లలు, వంగపూవు,
ర్తాక కుసుమేశుని, కుక్కు

నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే నిష్కుటః—(పు) గృహసమీకమున గల
కేదారకకవాటయోః. పూదోట, పంటభూమి, తోలుపు.

హర్దుటః కచ్చపేసూర్యే హర్దుటః—(పు) తాంబేలు, సూర్యుడు.

పుష్కట స్తీవ్రమత్తయోః, ఉత్కటః—(త్రి) వాడియైనది, మడించి
నది.

చర్పట స్సారవిపుల చపేటే చర్పటః—(త్రి) చాచినవ్రెళ్లు గలహస్త
పర్పటేఽపిచ. 33. ము, అప్పుడము.

పర్పటః పిష్టవికృతౌ పర్ప పర్పటః—(పు) అప్పుడము, పర్పటకమను
టో భేషజాంతరే, నొక యోషధివిశేషము.

పిచ్చటో నేత్రరోగేస్యా త్పి పిచ్చటః—(పు) నేత్రరోగవిశేషము, పిచ్చ
చ్చటం త్రపుసీసయోః. టం—(న) తరగము, సీసము.

త్ర్యంకటం శిక్యభేదేఽపి దౌ త్ర్యంకటం—(న) ఉట్టి, వృక్షవిశేషము.
తాంజన్యామపి స్త్వతం.

కర్దటః కరహాపేస్యా త్వంక
పంకారయో రపి. 3౮.

కర్దటః—(పు) తామరదుంప, బురద, పాచి
తీగ.

కృపీట ముదరే నీరే
కార్పటో జతు కార్యణోః,

కృపీటం—(న) బొట్ట, జలము
కార్పటః—(పు) లక్క, పనికిఁబూనిన
వాడు.

కుక్కుట స్తామ్రచూడేస్యా
తుక్కు భేఽగ్నిః తేఽ
పిచ. 3౯. నిషాదశూద్ర
యోః పుత్రే తాళమధ్యే
తు కుక్కుటం, కుక్కుట్య
నృతచ ర్యయా

కుక్కుటః—(పు) కోడి, బెడగువ్వ, అగ్ని
గణము, కిరాతపుత్రుడు, శూద్రపు
త్రుడు. కుక్కుటం—(న) వాద్యతాళ
పు మధ్యకాలము. కుక్కుటీ—(సీ)
అబద్ధపుచర్య.

ముచ్చటా దంభచర్యయోః.
కేశట శ్శోణకేపిష్ఠా
వర్గటోఽంతర్గళే గళే,
కర్కటః కరణేస్త్రీణాం రంశి
భేదకులీరయోః. 4౦. శా
ల్మలీఫలవాలుః కర్క
టీ కర్కటః ఖగే,

ముచ్చటా—(సీ) కపటము, చేష్ట,
కేశటః—(పు) దుండుగుచెట్టు, విష్ణువు.
వర్గటః—(పు) కంఠభాగము, కంఠము.
కర్కటః—(పు) స్త్రీరతిబంధవిశేషము,
కర్కట రంశి, ఎండ్రకాయ, బూరుగు
కాయ. కర్కటీ—(సీ) నక్కదోసచె
ట్టు. కర్కటం—(న) రామబంధు
రక్షి.

కీకట స్తురగే నిస్సేవే శేభే
దే మితం. చే. ౪౧.

కీకటః—(పు) గుట్టము, దరిద్రుడు, కీకట
దేశము, లోభి.

మోచాటః పృష్ఠజీరేస్యాద్రం
భాస్థి మలయోద్భవే,
చక్రాటో విషవై ద్యేఽపి ధూ
ర్తదీనారయో రపి. ౪౨.

మోచాటః—(పు) నల్లజీలకఱ్ఱ, అరటి
తూట, మంచిగంధము.

చక్రాటో విషవై ద్యేఽపి ధూ
ర్తదీనారయో రపి. ౪౩.

చక్రాటః—(పు) పాములవాడు, పంచ
కుడు, ముప్పదిరెండు గురిగింజల
యెత్తుబంగారునాణెము.

వర్ణాటో గాయనే చిత్ర కారే
స్త్రీకృతజీవిని,

వర్ణాటః—(పు) గానముచేయువాడు,
చిత్రరువులు వ్రాయువాడు, ఆడు
దానిచే బ్రదుకువాడు.

భావాటో భావకే సాధునివే

భావాటః—(పు) అభిప్రాయము, సాధు

శే కాముకే ౭పిచ. ౪౪.	పులయిల్లు, విటుడు.
శై లాటో దేవలే సింహే శు	శై లాటః—(పు) పూజారి, సింహము,
క్ష కాచకిరాతయోః,	తెల్ల గాజు, బోయవాడు.
ద్రోహః రథితో గాధాప్ర	ద్రోహః—(పు) కథావిశేషము, మృగ
భేదే మృగలుబ్ధకే. ౪౫.	ములను వేటలాడువాడు, కపటము
బై డాల వృత్తికేచా ౭పి	గాఁ దపముఁజేయువాడు.
ధారాట శ్చాతకాశ్వయోః,	ధారాటః—(పు) చాతకము, అశ్వము.
మోరటస్తు భవేదిక్షు మూ	మోరటః—(పు) చెఱకుపేరు, డొడుగు
లాంకోటప్రభేదయోః.	చెట్టు. మోరటా—(స) ఈనినపదప
౪౬. సప్తరాత్రాత్పరేక్షీ	ఏడవనాడు పితికిన ఆవుపాలు, చాగ
రే మూర్వికాయాం తు	చెట్టు.
మోరటా,	
వేకటస్సా ద్వైకటికే తథా	వేకటః—(పు) రత్నములను సానబట్టు
సంజాతయావనే. ౪౭.	వాడు, యావనవంతుడు.
వేరటో మిశ్రితే నీచే వేర	వేరటః—(త్రి) కలుఁబడినది, తుచ్చమై
టం బదరీఫలే,	నది. వేరటం—(స) రేగుబండు.
త్రికూటం సింధులవణే త్రి	త్రికూటం—(స) సముద్రపులవణము.
కూటశ్చ సువేలకే. ౪౮.	త్రి కూటః—(పు) సువేలవర్షితము.
భాకూటః కథ్యతే మినభే	భాకూటః—(పు) మత్స్యవిశేషము, కర్వ
దే శైలాంతరే ౭పిచ,	తవిశేషము.
అరిష్టః ఫేనిలే నింబే లశునే	అరిష్టః—(పు) కుంకుడుచెట్టు, వేలిచెట్టు,
కాకకంకయోః. ౪౯. అరి	వెల్లియుల్లి, కాకి, రామబంధుడు. అరి
ష్టం సూతికాగారే తక్రే	ష్టం—(స) పురియిటులు, మట్టిగ, మ
చిహ్నా శుభే ౭శుభే,	రణచిహ్నము, శుభము, అశుభము.
సంసృష్టం సంగతే విద్యా ద్వి	సంసృష్టం—(త్రి) కూడుకొనినది, వస్త్రా
శుద్ధే వసనాదినా. ౫౦.	దులచేతఁ బరిశుద్ధపెను.
అవటుః కథితో ఘాటాకూప్	అవటుః—(ప్ర) ముచ్చిలగుంట, నూయి,
గర్తేషు సూరిభిః,	గోయి.
పరీష్టిః పరిచర్యాయాం ప్రా	పరీష్టిః—(స) పరిచారము, శంకునియ
కామ్యే ౭పి గవేషణే.	వైశ్వర్యములలో నొకట, వెదకుట.

వరటా హంసయోషాయాం వరటా—(సీ) ఆండుహంస, కందిరీగ.

గంధోఽశ్యాం వరటాపిచ,

త్రిపుటా మల్లికాయాం చ త్రిపుటా—(సీ) వర్షాకాలపు మల్లెచెట్టు,
సూత్రైలా త్రివృతోరపి. సన్నయేలకులు, తెల్ల తెగడ. త్రిపుటః
౫౨. సతీనకేచ తీరేచ త్రి —(పు) లంకలనునధ్యాము, ఒడ్డు.

పుటః సముదాహృత,

పర్వటీ వ్రీహిభేదేష్యా ద్వ పర్వటీ—(సీ) ధాన్యవిశేషము, వెల
ర్వటీ వణ్యయోషితి. ౫౩ యాలు.

పర్కటీ నూతనఫలే పూగా పర్కటీ—(సీ) పోక చెట్టు మున్నగువాని
దేః ప్లక్షపాదపే, పుచ్చె, జువ్విచెట్టు.

మర్కటీ వానరిశూకశింఖ్యో మర్కటీ—(సీ) ఆండుకోతి, దూలగొండి
స్యా త్కరజాంతరే. ౫౪. మ చెట్టుతీగె, కానుగుచెట్టు. మర్కటం
ర్కట స్మార్తనాభేఽపి క —(పు) సాలెపురుగు, కోతి, రతి
పా స్త్రీరణేఽపి చ, బంధవిశేషము

కురంటీ దారుపుష్పాశ్రయం చ కు కురంటీ—(సీ) కొయ్యబొమ్మ. కురంటిః
రంటో యుటికాంతరే. —(పు) పచ్చపూవుల ములుగోరంట.

చిరంటీతు సువాసిన్యాంస్యా చిరంటీ—(సీ) ముత్తైదువు, యావన
ద్వితీయవసుస్త్రిన్యాం. వతి.

అథ టాంత శ్చతుర్వర్ణః.

టాంత చతుర్వర్ణము.

శ్రుతీకటః ప్రాంచలోహే ప్రా శ్రుతీకటః—(పు) ప్రాతలోహము, పాళని
యశ్చిత్త భుజంగయోః. వృత్తికొఱకుచేయు ప్రాయశ్చిత్తము,
సర్పము.

ఉచ్చింగటో మీనభేదే త ఉచ్చింగటః—(పు) తృణగండ మను
థా కోవనపూరుసే, మత్స్యము, కోవనస్వభావుఁడు.

కుటం నటస్తు శోణా కే క్రైవ కుటంనటః—(పు) దుండుగపు జెట్టు, తుంగ
ర్తీ ముస్తకేఽపి చ. ౫౭. మునై.

ఖడ్గారీటస్తు ఫలకాసిధారా ఖడ్గారీటః—(పు) డాలు, అసిధారావ్రత
వ్రతచారిణోః, ముగావించువాఁడు.

కుండకీటస్తు చార్వాక వచ కుండకీటః — (పు) చార్వాకవాక్యము

నాభిజ్ఞ పూరుషే. ౫౮.
జారజ బ్రాహ్మణీపుత్ర దాసీ
కాముక యోరపి,

లెఱింగినవాఁడు, జారిణియగు బ్రాహ్మ
ణికి జనించినవాఁడు, దాసితో వ్యభి
చరించువాఁడు.

నారకీటో శ్చ కీటేస్యా త్వద
త్తాశావిహంతరి. ౫౯.

నారకీటః—(పు) కృమివిశేషము, ఆశ పెట్టి
విఫలముఁ జేయువాఁడు.

కార్యకూటస్తు కృషణో న్న
త్తానర్థక రేష్వపి,

కార్యకూటః—(పు) లోభి, పిచ్చివాఁడు,
ఘాతుకుఁడు.

కామకూటస్తు వేశ్యాయాః
ప్రియవిభ్రమయోర్తతః.

కామకూటః — (పు) వేశ్యారతుఁడు,
వేశ్యయొక్క విలాసచర్య.

చక్రవాటః క్రియారోహే
పర్యంతే చ శిఖితరౌ,

చక్రవాటః — (పు) పనిబూనినవాఁడు,
సమీపము, దీపపుఁగుండి.

వర్కరాటః కటాక్షేస్యా త్త
రుణాదిత్యరోచిషి. ౬౦.

వర్కరాటః — (పు) కేగంటఁజూచుట,
లేతయెండు, కుచాగ్రమున విటుఁడు

స్త్రీణాం వత్సవయోత్సం
గ కాంతద త్తనభేఽపిచ,

జేయు నఖిక్షతము.

కరహాటోబ్జకందేస్యా త్పుష్ప
వృక్షప్రభేదయోః. ౬౧.

కరహాటః—(పు) శామరదుంః, పుష్ప
విశేషము, మంగచెట్టు.

పరపుష్టః పరభృతే పరపుష్టా
౭౭పణస్త్రీయాం,

పరపుష్టః—(పు) పోకిల, వెలయాలు.

ప్రతికృష్టం మతంగుహ్యే
ద్విరావృత్యాచ కర్షితే.

ప్రతికృష్టం—(పు) మత్తంగము, రెండు
మారులు దున్నినభూమి.

ప్రతికృష్టః ప్రేషితేస్యా త్ప్ర
ఖ్యాస్యా తేచ వాచ్యవత్,

ప్రతికృష్టః—(త్రి) పంపఁబడినది, నిరసిం
పఁబడినది.

శిపివిష్టస్తు ఖలతౌ శివే దుశ్చ
ర్తణిస్తృతః. ౬౪.

శిపివిష్టః—(పు) బట్టతలగలవాఁడు, శివుఁ
డు, కుష్టురోగి.

చతుష్షష్టి ర్భవ్యాచే చతు
ష్షష్టికలాస్వపి,

చతుష్షష్టిః—(సీ) ఋగ్వేదము, అరువది
నాలుగువిద్యలు.

స్వాద్ధాథముష్టిః కృషణే కృ
పాణాదిషు చేష్యతే. ౬౫.

గాథముష్టిః—(పు) లోభి, గండ్లగొడ్డలి,
ఖడ్గము మొదలగు నాయుధవిశేషము

అథ స్యాద్దశనోచ్ఛిష్టో నిశ్వా | దశనోచ్ఛిష్టః — (పు) నిష్టూరుపుగాలి,
సాధరచుంబయోః, అథరచుంబనము.

అథ తాంతో ద్వివర్ణః.

తాంత ద్వివర్ణము.

కతస్త్విర రుచాంభేదే స్యా కతః—(పు) స్త్విరవిశేషము, కతఋక్కులు,
త్తదధ్యేతృ వేదినోః.ము కతఋక్కుల నేర్చినవాఁడు, కతశాఖి
నావపి యుఁడు, కతముని.

హతో వారిపర్ణ్యాం స్యాత్ప్ర హతః—(పు) తూటికూర, బలాత్కా-
సభేఽపి చ. ౧. రము.

శతో మధ్యస్థపురుషే శతో శతః—(పు) వివాహాదులలో మధ్య
దుత్తూరధూర్తయోః, శతో వర్తి, ఉష్మేత్తచెట్టు, మందమతి,
ఽలనే చ మూర్ఖే చ మూర్ఖుఁడు.

కుంతో కర్తణ్యమూర్ఖయోః. కుంతః—(పు) సోమరి, మూర్ఖుఁడు.

పాతస్సాత్ప్రతనే విద్ధపర్ణ్యాం పాతః—(పు) చదువుట, పాతా—(సీ)
పాటచెట్టు.

కంతో గళే సన్నిధానే ధ్వ కంతః—(పు) మెడ, సమీపము, ధ్వని,
నౌ మదనపాదపే. 3. ఉష్మేత్తచెట్టు.

వంతస్సా దకృతోద్వాహే వంతః—(పు) వెండ్లికానివాఁడు, పొట్టి
ఖర్వే కుంతాయుధేఽపి చ, వాఁడు, బల్లెము.

పృష్ఠం చరమమాత్రే స్యా ద్దే పృష్ఠం—(న) వెనుకవైపు, దేహమునం
హస్యావయవాంతరే. ౧. దలి వెనుకవైపు.

కోష్ఠః కుసూలే చాత్తియే కు కోష్ఠః—(పు) గావే—(త్రి) తనకు సంబం
క్షే రంతర్దృహస్య చ, ధించినది — (పు) ఉదరమధ్యము,
గృహమధ్యము. [చెట్టు.

కుష్ఠో రోగే సుగంధే చ కుష్ఠః—(పు) కుష్ఠరోగము, సుగంధిపాల
గోష్ఠం గోష్ఠానః. ౭పి చ. ౫. గోష్ఠం—(న) శువులదొడ్డి,
గోష్ఠీ సభాయాం సంలాపే గోష్ఠీ—(సీ) సభ, ప్రీతితోసలుపు పర
స్పరభాషణము.

దుష్టుస్సా ద్దుర్బలేఽధమే, దుష్టుః—(పు) బలము లేనివాఁడు, దుర్వి
నీతుఁడు.

ప్రప్తః శ్రేష్ఠాగ్రయోరుక్తః ప్రప్తః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ముందుగా జరిగినది, ఒకయోషధి.

జ్యేష్ఠ శ్రేష్ఠేఽతివృద్ధే చ జ్యేష్ఠ—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, మిగులకాలము గడిచినది—(పు) జ్యేష్ఠమాసము.

జ్యేష్ఠో మాసాంతరేఽపి చ, జ్యేష్ఠా—(సీ) బల్లి, జ్యేష్ఠానక్షత్రము.

గృహగోధర్మయోర్జ్యేష్ఠా [నది.

శ్రేష్ఠో వై శ్రవణే వరే. 2 శ్రేష్ఠః—(పు) కుబేరుడు—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది.

కాష్ఠా దారుహరిద్రాయాం కాష్ఠా—(సీ) మ్రానుపసుపు, మిదినెని

కాలమాన ప్రకర్షయోః, మిదినిమిషములకాలము, దిశ, చోటు.

స్వాద్దిశి స్థానమాత్రే చ కాష్ఠం—(న) ఇంధనములు.

కాష్ఠ మాఖ్యాత మింధనే. ౮.

నిష్ఠా నిష్పత్తినాశాంతయా నిష్ఠా—(సీ) కార్యము నెరవేరుట, నశించుట, అంత్యము, యాచించుట, నిర్వహించుట.

చా నిర్వహణేషు చ,

హించుట.

షష్ఠీ షణ్ణాం చ పూరణ్యాం షష్ఠీ—(త్రి) ఆఠవది, పార్వతీదేవి.

కాత్యాయ న్యామపీష్య

తే. ౯.

అథ తాంత స్త్రీవర్ణః.

తాంత స్త్రీవర్ణము.

కమతః కచ్చపే భాండభేదే చ కమతః—(పు) తాంబేలు, కమతం—(న)

కమతం మతం,

సన్యాసులభిక్షాపాత్రము.

జరతః కర్కశే పాండా జర

జరతః—(త్రి) కఠకయినది, తెల్లనిది, కఠిన

తః కఠినేఽన్యవత్. ౧౦

మైనది.

నర్తత శూచుకే పిద్దే

నర్తతః—(పు) చూచుకము, విటుడు.

వై కుంతః కృష్ణశక్రయోః,

వై కుంతః—(పు) కృష్ణుడు, ఇంద్రుడు.

శ్రీకంతః ఖండపరశౌ శ్రీకం

శ్రీకంతః—(పు) శంఖుడు, కురుదేశము

తః కురుజాంగలే. ౧౧.

నందలి మరుదేశము.

వరిష్ఠస్సా దురుతరే ప్రవరే

వరిష్ఠః—(పు) మిగుల విస్తారమైనది, మి

తిత్తిరావపి, వరిష్ఠం మరి

గుల శ్రేష్ఠమైనది, వరిష్ఠం — (న)

చే తామ్రే

మిర్యాలు, రాగి.

[జ్యోడు.

సాధిష్ఠోఽతి దృఢార్యయోః. సాధిష్ఠః—(పు) మిగులదృఢమైనది, పూ
అంబష్ఠో దేశభేదేఽపి విస్త్రా అంబష్ఠః—(పు) దేశవిశేషము, బ్రాహ్మణు
దైవశ్యా సుతేఽపిచ, అం నకు వైశ్యస్త్రీకి జనించినవాడు, అం
బష్ఠా చామలలోక్యాం బష్ఠా—(స్త్రీ) పులిచింత, పాటచెట్టు,
స్యా త్పాతా యూధిక అడవిమొల్ల చెట్టు.
యోరసి. ౧౩.

కనిష్ఠోఽల్పేఽనుజే యూని క కనిష్ఠః—(త్రి) స్వల్పమైనది, వెనుక జనిం
నిష్ఠా దుర్బలాంగుళౌ, చినది, పిన్నవయస్సుది, కనిష్ఠా—(స్త్రీ)
చిట్కెనవ్రాలు.

లఘిష్ఠోఽత్యల్పకే భేలేఽ

లఘిష్ఠః—(త్రి) మిగుల చుల్కనయైనది
—(పు) తేష్ప.

వ్యఃష్ఠః కాలవామయోః.

అవ్యఃష్ఠః—(పు) కాలము—(త్రి) ఎడమ
వైపుఉన్నది.

ప్రకోష్ఠో విస్తృతకరే భూప కక్షాంతరేఽపిచ, కూర్ప
రా దధరేచాపి

ప్రకోష్ఠః—(పు) చాచినహస్తము, రాజ
గృహమునందలికక్ష్య, మణిబంధము
నకు ఈవలిభాగము.

ప్రతిష్ఠా స్థానమాత్రే. ౧౪. ప్రతిష్ఠా—(స్త్రీ) ప్రదేశము, గౌరవము,
గౌరవే యాగనిష్పత్తిచ యాగము నెరవేర్చుట, నాలుగువర్ణ
తురక్షరపద్యయోః, ముల ఛందస్సుగల పద్యవిశేషము.

మకుష్ఠో నీహిభేదేస్యాన్త మకుష్ఠః—(పు) అడవిపెసలు — (త్రి)
కుష్ఠో మంధరేఽన్యవత్. మెల్లగా నడుచువాడు.

అథ తాంత శ్చతుర్వర్ణః.

తాంత చతుర్వర్ణము.

దంతశతస్యా జ్వంబీరే కపిత్థే దంతశతః—(పు) నిమ్మచెట్టు, వెలగచెట్టు,
కర్కరంగకే, నాగరంగేఽ ములువెలగచెట్టు, నారింజచెట్టు,
పిచాంగేర్యాం స్తృతా దంతశతా—(స్త్రీ) పులిచింతచెట్టు.
దంతశతాబుధైః. ౧౭.

సూత్రకంఠో ద్విజేప్రోక్తః ఖం సూత్రకంఠః—(పు) బ్రాహ్మణుడు, కాటుక
జరీటకపోతయోః, పిట్ట, పావురము.

హరికంఠః పరభృతే హరా హరికంఠః—(పు) కోకిల, హరాలంకృత
న్వితగళేఽపిచ. ౧౮. మగు కంఠ ప్రదేశము.

కాలకంఠ స్తు దాత్యూహే కాలకంఠః, (నీలకంఠః)—(పు) కూకురు
కలవింక స్తు ఖంజనే, సితా గిడ్డంగిపిట్ట, ఊరపిచ్చుక, కాటుకపిట్ట,
పాంగే హరే పీతసారకే నెమిలి, శంకరుడు, పీతచందనము.
నీలకంఠవత్. ౧౯.

కలకంఠః కలధ్వానే హంసే కలకంఠః — (పు) అవ్యక్తమధురధ్వని,
పారావతే పికే, హంస, పావురము, కోకిల.

దేవకాష్ఠంతు సరళదేవదారు దేవకాష్ఠం—(న) సరళదేవతారువృక్ష
మహీరుహాః. ౨౦ ము, దేవదారువృక్షము.

కాలపృష్ఠం భవేత్కర్ణచాపే కాలపృష్ఠం—(న) కర్ణునిధనువు, సామా
కోదండమాత్రకే, కాల న్యమగుధనువు, కాలపృష్ఠః—(పు) ఒక
పృష్ఠస్తు సారంగ విశేషే విధమగుజింక, రాంబందుః క్షీ.
కంకపక్షిణి. ౨౧.

అథ డాంతో ద్వివర్ణః.

డాంతద్వివర్ణము.

గుడస్వా ద్దోళకే హస్తిన గుడః—(పు) వర్జులాకారము, ఏనుగు
న్నా హేతువికారయోః, నకువేయు కవచాదులు, బెల్లము, గు
గుడా స్నుహీగుళికయో డా—(స్త్రీ) జెముడుచెట్టు, ఉంటి.

గ్గడోమీనాంతరాయయోః గడః—(పు) మత్స్యవిశేషము, పిఘ్నుము.

జడో మూర్ఖే హిమగ్రస్తే జడః—(పు) మూర్ఖుడు, చలిచే మొద్ద
శూకబింబ్యాం జడా బారినవాడు, జడా—(స్త్రీ) దూల
మతా, గొండిచెట్టు.

గడుః పృష్ఠగుడే కుజ్జే గడుః—(పు) వీపుపై కణితి, గూనువాడు.

షడః పేయాంతరే భిది. ౨. షడః—(పు) సానీయవిశేషము, భేదము.

వ్యాడో హింస్రపశౌ సర్పే వ్యాడః—(పు) క్రూరజంతువు, సాము.

తాడ స్తాడనఘోషయోః తాడః—(పు) కొట్టుట, శబ్దము, పిడికిటి

ముష్టిమేయతృణాదౌ చ లో నిముడదగిన గడ్డమున్న గువవి,

తాడీతాళఫలద్రుమే. ౩. తాడీ(స్త్రీ) తాడిచెట్టు.

నీడం స్థానే కులాయే చ సకా నీడం—(పు) ప్రదేశము, క్షీగుడు,

రః పూర్వకోఽంతికే,
క్రోడ స్సూకరపాతంగోః
క్రోడం క్రోడాచ వక్షసి.ర.
చోడః కూర్పాసకే దేశభేదే
ప్రావరణాంతరే,
క్షేడః కర్ణామయే ధాన్వనే
గరళే కుటలేఽపి చ. గి.
లోహితార్కఫలే క్షే
డం ఘోషపుష్పే దురా
సదే, యోధానాం సిం
హనాదేతుక్షేడా స్యా
ద్వంశశల్యః. ౬.
అండం ఖగాదికోశే స్యాన్తు
ష్కే వీర్యేఽపి చ క్వచి
త్.

స్యాత్థండ శ్శక్తిలే చేక్షువి
కారమణిదోషయోః ౭.
గండః కపాలే పిటకే యోగ
భేదేచ గండకే, గండః ప్ర
వీరేచిహ్నో స్యా దశ్వభూష
ణబుద్ధుదే. ౮.
చండో దైత్యాంతరే తీవ్రే
చండోదాసే యమస్యచ,
ధనహారి శంఖపుష్పో
శ్చండా చండోఽతిహ
నే. ౯.
చండీకాత్యాయనీ హింస్రా
కోపనస్త్రీషు సమ్మతా,
షండం పద్మాదిసంఘాతే షం
డస్యా ద్గోపతావపి.

సనీడ, సమీపము.
క్రోడః—(పు) పంది, శనిగ్రహము, క్రోడా.
—(న్న) బాహుమధ్యప్రదేశము.
చోడః—(పు) అవిక, చోడదేశము, ఉత్త
రీయము.
క్షేడః—(పు) కర్ణరోగము, ధ్వని, కాల
కూటవిషము—(త్రి) వక్త్రమైనది క్షే
డం(న) ఎఱ్ఱజిల్లేడుకాయ, ఆవడపుష్ప
ము.—(త్రి) పొంద శక్యముగానిది,
క్షేడా—(సీ) సింహనాదము, వెదురు
మొలక.
అండం—(న) పత్యౌదుల గ్రుడ్డు, వృష
ణము, రేతస్సు.
ఖండః—(పు) తునుక, కలకండ, రత్న
దోషము.
గండః—(పు) గండస్థలము, కురుపు, గండ
మనుయోగము, ఖడ్గమృగము, వీరుఁ
డు, గుర్తు, అశ్వాభరణవిశేషము, నీటి
బుడగ.
చండః—(పు) చండాసురుఁడు—(త్రి)
తీవ్రమైనది—(పు) చండుఁడనుయమ
దూత, చండా—(సీ) నల్లకచ్చారము,
శంఖమాలినీవృక్షము—(త్రి) మిగుల
గోషముగలది.
చండీ—(సీ) పార్వతి, హింసించుస్వభావ
ముగలది, కోపముగలస్త్రీ.
షండం—(న) కమలసమూహము, షండః
—(పు) ఆఁబోతు, నపుంసకుఁడు, అంతః

౧౦. పండఃక్లిబే వంశ
కరే భార్గవే వంధ్యపూ
రుషే,

కుండం దేవజలాధరే పితరే
ధ కమండలౌ. ౧౧.

కుండీకుండస్కృతోజా
రా తృతివత్సీసుతేఽపిచ,
దండో యమే మానభేదే
లగుడే దమనై న్యయోః.
వ్యూహభేదే ప్రకాం
డేఽశ్వే కోణమంథాన
యో రపి, అభిమానే గ్ర
హే దండశ్చండాంశోః
పారిపార్శ్వకే. ౧౩.

గోండః సామరజాతౌ చ వృ
ద్ధనాభౌ చ వాచ్యవత్,
పిండం సాంద్రే బలే బోలే గృ
హంశే జీవనాయసోః పిం
డో దేహే జపాపుష్పే
నివాసే సిల్పకేపిచ, పిండి
స్యాత్తగరేఽలాబు ఖ
ర్జూరీభేదయో రపి. ౧౪.

పండః పండే ధియాం పండా
పాండుః కుంతీవతౌ సితే,

మండం మస్తునిశాకేచ మండ
స్యాత్సారపిచ్ఛయోః.
౧౬. ఏరండే భూషణే
చాథ మండా ధాత్ర్యా
ముదీరితా,

పురముగాచు కొజ్జావాఁడు, శుక్రా
చార్యుఁడు, పుంస్త్రీయు వ్యర్థము
చేసినవాఁడు.

కుండం—(న) స్వర్గతటాకము, సాత్రము,
కుండీ—(సీ) కమండలువు, కుండః—
(పు) భర్తయుండఁగా జూరునకుఁ బుట్టిన
వాఁడు.

దండః—(పు) యమధర్మనాజు, తక్కిడ
దండి, కట్ట, దండోపాయము, నై న్య
ము, దండమను వ్యూహము, చెట్టు
కొవ్వలక్రిందిభాగము, గుట్టము, వా
యించుకట్ట, కవ్వము, అభిమానము,
గ్రహవిశేషము, సూర్యనిక్రమితుం
డు విఘ్న దేవత.

గోండః—(పు) ఆటవికజాతి (గోండులు)
(త్రి) పెద్దబొడ్డుగలవాఁడు.

పిండం—(న) దట్టము, బలము, బాలింత
బోలు, గృహభాగము, సవనాధార
ము, ఇనుము, పిండః—(పు) శరీరము,
మంకెనపూవు, పార్వణపుముద్ద, పిండి
—(సీ) గ్రంథితగరపం, అనుగుచెట్టు,
ఖర్జూరవృక్షము. [బుద్ధి.

పండం—(పు) నపుంసకుఁడు, పండా—(సీ)
పాండుః—(పు) పాండునాజు — (త్రి)
తెల్లనిది

మండం—(న) పెరుగుమీగడ, కూర—(పు)
చేవ, జిగట, ఆముదపుచెట్టు, అలం
కారము, మండా—(సీ) భూమి.

ముండో దై త్యాంతరే రా ముండః—(పు) ముండాసురుడు, రా
హూ మూర్ధముండితయో హువు, శిరస్సు—(త్రి) బోడితలగల
రపి. ౧౭. వాడు.

శౌండో మత్రేఽపి విఖ్యాతః శౌండః—(త్రి) కల్లుమత్తుచే మదించిన
శౌండి పిప్పలిచవ్యయోః, వాడు, శౌండి—(సీ) పిప్పలిచెట్టు, చవ్య
మను గంధద్రవ్యము.

కాండం నాశే తరుక్కుంధే కాండం—(న) కాడ, చెట్టుమ్రాను, బాణ
బాణేఽవసరసీపయోః. ము, సమయము, జలము, కొటిల్యము,
౧౮. కుత్సితే రహసి రహస్యము, స్తంభము, గర్వము, గు
స్తంభే కాండం గర్వేఽ ట్టము, సమూహము.
శ్వవర్గయోః,

భాండం భూషణమాత్రేఽపి భాండం—(న) అలంకార సామాన్యము,
భాండం మూలవణిగ్ధనే. వర్తకమునందలి పెట్టుబడిసొమ్ము, నది
౧౯. నదీపాత్రే తురం గట్టులమధ్యభాగము, అశ్వభూషణ
గాణాం భూషణే భాజ ము, కుండి.
నేఽపి చ,

ఇడా వాచి గవిష్యాణ్యామి ఇడా—(సీ) మాట, గోవు, భూమి,
డాచ బుధయోషితి. ౨౦. బుధునిభార్య.

క్రీడా కేళిప్రకారే స్యాత్థ క్రీడా—(సీ) స్త్రీపురుషుల, విహారము,
లా వజ్రానయోరపి, కందు కాది ఫేలనము, పరిహాసము.

చూడా శిఖాయాం వలభౌ చూడా—(సీ) పురుషుని శిరోమధ్యస్థకేశ
చూడా బాహువిభూష ములు, ముంజూరు, దండకడియము.
ణే. ౨౧.

పీడా కృపా శిరోమాలా వ పీడా—(సీ) దయ, తలనున్నపూలదండ,
మర్దసరశస్రము, పీడకలిగించుట, దేవదారువృక్షము.

నాడి నాశే శింగండదూర్వ నాడి—(సీ) గొట్టము, బోలుగనుండునర
యోసన్య ద్రవణాంత ము, ఒకపిథమగు గరిక, గాయము,
రే. ౨౨. నాడి పట్ తుణ ఆటు తుణములకాలము, కుత్సితుని
కాలేఽపి చ రాయాం కు చేష్టలు.
హకస్య చ,

రండా మూషకపక్ష్యాంచ రం రండా—(సీ) ఎలుక చెవి చెట్టు, వితంతువు.
డా విధవయోషితి. ౨౩.

వండాపి పాంసులాయాం వండా—(సీ) అంకుటాలు, వండః—(పు)
స్వాద్వందోహస్తాదివర్జితే, చేతులుమున్నగు నవయవములు లేని
వాడు.

శుండాపి జలహస్తిన్యాం మ శుండా—(సీ) నీటియేనుఁగు, కల్లు, ఏనుఁ
దిరా కరిహస్తయోః. గుతుండము, తామరతీగ, వేశ్య,
౨౪. నళిన్యాం వారయో శుండః—(పు) మదప్రవాహము.
షాయాం శుండస్తు మద
నిర్ఘరే,

అథ డాంత స్త్రివర్ణః.

డాంత స్త్రివర్ణము.

గారుడం స్వాన్తరకతే విష గారుడం—(న) గరుడపచ్చ, విషము
శాస్త్రే౭పి గారుడం. ౨౫ హరింపఁజేయు మంత్ర శాస్త్రము.

ద్రావిడస్వా జ్జనపదే వేదము ద్రావిడః—(పు) ద్రావిడి దేశము, కమ్మ
ఖ్యక శంఖయోః, రము, శంఖము.

ప్రచండో దుర్వహే శ్వేత ప్రచండః—(త్రి) అసాధ్యమైనది—(పు)
కరవీరే ప్రతాపిని. ౨౬. తెల్లగన్నేరు, (త్రి) ప్రతాపముగలది.

పిచండ ముదరే విద్యా త్ప పిచండం—(న) కడుపు, పశువులయవయ
శోరవయవే౭పి చ, వము.

తరండో బడిశీసూత్రబద్ధవ తరండః—(పు) గాలము ప్రాకిరిగట్టిన
స్తుని భేలకే ౨౭. బెండు, కట్టమొదలగునవి, తెప్ప.

వరండో౭ప్యంతరావేద్యాం వరండః—(పు) వేదిమధ్యభాగము, స
సందోహముఖరోగయోః, మూహము, ముఖరోగవిశేషము (మొ
టిమెలు)

పూత్యండో గంధకీఠే౭పి త పూత్యండః—(పు) పక్షిని శేషము, జవ్వా
థాగంధమృగే౭పిచ. ౨౮. దిపిల్లి.

మార్తండ స్తపనే క్రోడే మార్తండః—(పు) సూర్యుడు, వరా
హము.

శిఖండో బర్హమాడయోః, శిఖండః—(పు) నెమలిపురి, తలవెండ్రుకలు.

ప్ర కాండో విటవేశస్తే మూ లస్కంధాంతరే తరోః.	ప్ర కాండః—(పు) కొమ్మ (త్రి) శ్రేష్ఠమైన ది, చెట్టుకొమ్మలక్రిందిభాగము.
కోదండో భూలతాయాం స్యా ద్వేశభేదేచ కార్ముకే, సరండ స్సరతే ధూర్తే సరం దోభూషణాంతరే ౩౦.	కోదండః—(పు) కనుబొమ్మ, కోదండ దేశ ము, కోదండం—(న) ధనువు. సరండః—(పు) తొండ, దుడుకువాడు, భూషణనిశేషము.
మారుణోఽన్ద్రేభుజంగానాం మార్గేగోమయమండలే, కరండో మధుకోశాసికారం దేషు దలాడకే. ౩౧.	మారుండః—(పు) పాముగుడ్డు, త్రోవ, గోమయముతో నలికినతావు. కరండః—(పు) తేనెతుట్టె, ఖడ్గము, కన్నె లేడియనుపక్షి, నువ్వుచెట్టు.
కూష్మాండో గణభేదే స్యా ద్భూణే కర్కారుకేఽపి చ,	కూష్మాండః—(పు) దేవతాగణము, గర్భ ము, గుమ్మడిచెట్టు.
భేరుండా దేవతాభేదే పక్షి భేదే చ భీషణే. ౩౨.	భేరుండా — (సీ) దేవతావిశేషము— (కాళి.) —(పు) భేరుండపక్షి—(త్రి) భయంకరమైనది.
వారుండస్సేకపాత్రే స్యా న్త లే దృక్కర్తయోరపి, ఫ ణిస్థరాజే వారుండే ద్వా రపిండ్యాముదీరితా. ౩౩.	వారుండః—(పు) ఓడలోనిజలముతీయు పాత్రము, కంటిపుసి, చెవిలోనిగుబిలి, శేషుడు, వారుండి—(సీ) గడప.
తి త్తిడో భూరుహే కాల దాసే దైత్యాంతరేఽపి చ,	తి త్తిడః—(పు) చింతచెట్టు, యమదూత, రాక్షసవిశేషము.
తింతిడ స్తింతిడీతు స్యా చ్చిం చావృక్షాప్లుయోరపి ౩౪.	తింతిడః—(పు) తింతిడీ—(సీ) చింతచెట్టు, చింతపండు.
వరండా శారికావర్తి ఖడ్గ భేనుషు వర్తతే, వితండా వాదభేదే స్యా త్క చ్ఛీశాకే శిలాహ్వాయే ౩౫. వితండా కరవీ	వరండా—(సీ) గోరువంక, దీపపువత్తి, కత్తి, ఆవు. వితండా—(సీ) తనపక్షము సమర్థింపక పర పక్షము దూషించువాదము, శాకవిశే షము, శిలాజిత్తు, గన్నేరుచెట్టు.

ర్యాంచ

నిర్గుండీ సింధువారకే, నీలశే నిర్గుండీ—(సీ) వావిలిచెట్టు, నల్లపూవుల
ఫాలికాయాం చ కరహా వావిలిచెట్టు, తామరదుంప.
శేఽపి కుత్రచిత్. 3౬.

అథ ఢాంత శ్చతుర్వర్ణః.

భవే ద్వాతధుడోవాత్యా వాతధుండః—(పు) వాయుసమూహము,
వామయోర్వాతశోణితే, కాంత, ఒకవ్యాధివిశేషము, జిడ్డువస్తు
పిచ్చిలస్ఫోటికాయాం చ పులవైః దేలుబుడగ.
దేవతాడస్తు ఘోషకే. 3౭. దేవతాడః—(పు) ఆవడ చెట్టు, రాహువు,
నైఁహికేయగ్రహే చాపి అగ్నిహోత్రుఁడు.
దేవాతోడో హుతాశనే,
చక్రవాడోఽద్రిభేదేస్యాచ్చ చక్రవాడః—(పు) లోకాలోకపర్వతము,
క్రవాడంతు మండలే. 3౮. చక్రవాడం—(న) వర్తులాకారము
గలది.

జలరుండో జలావర్తేపయో జలరుండః—(పు) నీటిసుడి, నీటితుంపు
రేణౌ భుజంగమే, రులు, పాము.
అపోగండస్తు శిశుకే విక అపోగండః—(త్రి) బాలుఁడు, వికలాం
లాంగేఽతిభీరుకే. ౩౯. గముగలది, భయంకరమైనది.

అథ ఢాంతో ద్విపర్ణః.

దృఢ స్థూలే భృశే శక్తే ప్ర దృఢః—(పు) లావైనది, విస్తారమైనది,
గాఢేఽపి దృఢో మతః, బలమైనది, విస్తారము.
బాఢం దృఢే ప్రతిజ్ఞాయాం బాఢం—(న) ఎక్కువ, అంగీకారము.
మూఢ స్తంద్రితబాలయోః మూఢః—(పు) అవివేకి, బాలుఁడు.
గూఢం రహసి గుహ్యే చ గూఢం—(న) రహస్యము, మర్తాంగము,
సంవృతే పునరన్యవత్, —(త్రి) దాగియున్నది.
పూఢస్సంహతవిన్యస్త పృ పూఢః—(పు) పూహబద్ధమగునైన
ధులేషు చ భేద్యవత్. ౪౦. ము, విస్తారమైనది.
షంఢో వర్షవరే క్లిబే గోష షంఢః—(పు) కొజ్జా, నపుంసకుఁడు, ఆ

డాంత చతుర్వర్ణము.

డాంత ద్విపర్ణము.

తో పంధ్యపూరుషే, బోతు, వ్యర్థేంద్రియండు. [సారథి.
 వోధాస్యా ద్భారితే సూతే వోధాః(బుపు) భారము మోయువాడు
 సోధా మర్షణశక్తయోః. 3. సోడా(బుత్రి) ఓరిమిగలది, సమర్థమైనది.
 రాధా సూక్ష్మేచశోభాయాం రాధా—(సీ) సూక్ష్మము, కాంతి.
 దాధా దంష్ట్రాభిలాషయోః. దాధా—(సీ) కోరిక, కోరిక.
 మాధిః పత్రాదిభంగేస్యా న్తా మాధిః—(సీ) మకరికాపత్రాదులు, దైన్య
 ధి దైన్యప్రకాశనే. ౪. మును బ్రకటించుట.

అథ ధాంత స్త్రీవర్ణః.

ధాంత స్త్రీవర్ణము.

ఆషాఢో వ్రతినాం దండే ఆషాఢః—(పు) బ్రహ్మచారుల పలాశ
 మాసే మలయపర్వతే, దండము, ఆషాఢమాసము, మలయ
 పర్వతము.

వారూఢ శ్శబలేఽపి స్యా ద్వ వారూఢః—(పు) దారిబత్తెము, పైట
 స్త్రాంచలకవాటయోః. ౫. చెఱంగు, తలుపు, చిలుక మొదలగు
 పంజరే పావకే చాథ వానిపంజరము, అగ్ని.

ప్రరూఢో జతరే స్తృతః, ప్రరూఢః—(పు) ఉదరము—(త్రి) దృఢ
 బద్ధమూలే ముగా నాటుకొన్నది.

విరూఢస్తు సంజాతేఽంకురి విరూఢః—(త్రి) పుట్టినది, అపుడంకురించి
 తేఽన్యవత్. ౬. నది.

సమూఢః పుంజితే భుగ్నే స సమూఢః—(త్రి) రాశిచేయబడినది, విరిగి
 ద్యోజాతేఽనుపప్లుతే, నది, అపుడుపుట్టినది, ఉపద్రవములేనిది.

ఉదూఢ ఉఢేష్ఠూలే స్యా ఉదూఢః—(త్రి) వివాహమైనది, లావై
 నది.

ఉపోఢో నిక టోఢయోః. ఉపోఢః—(త్రి) సమీపమైనది, వివాహ
 మైనది. [నది.

నిగూఢో గర్హితే గుప్తే నిగూఢః—(త్రి) నింద్యమైనది, దాచబడి
 ప్రమీఢో మూత్రితే ఘనే, ప్రమీఢః—(త్రి) అతిమూత్రరోగి, అధి
 కమైనది. [మైనది.

సంరూఢోఽంకురితే ప్రాఢే సంరూఢః—(త్రి) అంకురించినది, గంభీర
 ప్రగాఢో దృఢకృచ్చయోః. ప్రగాఢః—(త్రి) దృఢమైనది, కష్టమైనది.

అధ్యాధా కృతసాపత్న్యం
నార్యా మధ్యాధ ఈశ్వరే,
అధ్యారాధం సమారాధే
ఽత్యధికే చాపి భేద్యవత్.

అధ్యాధా—(సీ) పెద్దభార్య, అధ్యాధః
—(పు) ప్రభువు.
అధ్యారాధం—(త్రి) అధిష్ఠించినది,
మిగుల విస్తారమైనది.

అథ ణాంతో ద్వివర్ణః.

ణాంత ద్వివర్ణము.

కణోఽతిసూక్ష్మే ధాన్యాంశే
కృష్ణజీరకయోః కణా,
షణో వరాటమానే స్యాన్తు
లేకార్షపణే గ్లహే.
౧. క్రయ్యశాకాదికే
ద్యూతే వ్యవహారే భృ
తౌ ధనే,

కణః—(పు) మిగులసూక్ష్మమైనది, నూక,
కణా—(సీ) పిప్పళ్లు, బీలకట్ట.
షణః—(పు) గవ్వప్రమాణము, వెల, ము
ప్పదిరెండు గురిగింజలయెత్తు రాగి
నాణెము, పందెము, కొనఁదగినకూర,
జూదము, వ్యవహారము, జీతము,
ధనము.

గణ స్సమూహే ప్రమధే సం
ఖ్యానై న్యప్రభేదయోః.
ఘ్రాణం ఘ్రాతే చ నాసాయాం

గణః—(పు) సమూహము, ప్రమథగణము,
సంఖ్యావిశేషము, నై న్యవిశేషము.
ఘ్రాణం—(త్రి) వాసనచూడఁబడినది—
(న) ముక్కు.

కాణః కాకై కచక్షుషోః,
బాణస్సౌ త్కేవలే కాండే
కాండావయవ దైత్య
యోః. ౩. బాణా యిం
ట్యాం మతా ధీరై
శ్శణో మాషచతుష్టయే, కష
ణే కరపత్రే చ శాణీ
ప్రావరణాంతరే. ౪.

కాణః—(పు) కాకి, ఒంటికంటివాఁడు.
బాణః—(పు) ఒక్కటి, బాణము, అలుగు,
బాణాసురుఁడు, బాణా—(సీ) నల్ల
పూవుల పెద్దగోరంటచెట్టు.

త్రాణాతు త్రాయమాణా
యాంరక్షితేరక్షణేఽపిచ,
పాణో హృన్తారుతే బోలే
కావ్యజీవేఽనిలే బలే. ౫.
వాచ్యవత్పురితే ప్రాణం

శణః—(పు) నాలుగుమాషములబరువు,
ఒరిపుడుతాయి, అంశము, శాణీ—
(సీ) వస్త్రవిశేషము.
త్రాణా—(సీ) కలుకానుగుచెట్టు—(త్రి)
రక్షింపఁబడినది, త్రాణం—(న) రక్షించుట.
ప్రాణః—(పు) ప్రాణవాయువు, బాలింత
బోలు, కావ్యప్రాణము, వాయువు,
బలము—(త్రి) నిండింపఁబడినది, (బహు

ప్రాణాశ్వాసుషు కీర్తితాః,
ద్రుణం చాపేచ ఖడ్గే చ ద్రుణో
వృశ్చికభృంగయోః. ౬.
ద్రుణీ కచ్చపికాయాంచ జ
లద్రోణ్యా ముదాహృతః,
ద్రోణః కృషీపతౌ కృష్ణకాకే
వృశ్చిక ఆధకే. ౭. ఆధ
కానాం చతుష్కేపి
ద్రోణీ స్యాన్నీవృదంతరే,
ద్రోణీ కాష్ఠాంబువాహి
న్యాం గవాం ఘాసభువి
స్తృతా. ౮.

మోణ శ్శుష్కఫలే నక్రమ
క్షీ కాహికరండయోః,
కోణో వాద్యప్రభేదే స్యా
తోకోణోఽస్త్రే లగుడేఽ
ర్కజే. ౯. వీణాదివాద
నోపాయేఽవ్యేకదేశే గృ
హస్య చ,
శోణ స్సోన్య నాకనదయో
శ్శోణః కోకనదచ్చవా.
౧౦. లోహితాశ్వే కృ
శానా చ

భూరిణః స్త్రీగర్భడింభయోః,
తీక్ష్ణం సాముద్రలవణే విష
లోహగ్నిముష్కకే. ౧౧.
తీక్ష్ణతారేచ తిగ్ధాత్తత్యా
గినో ర్వాచ్యవద్భవేత్,
కర్ణః పృథాజ్యేష్ఠసుతే సువ
ర్ణాశౌ శ్రుతావపి. ౧౨.

వచనమున) పంచప్రాణములు.

ద్రుణం—(న) ధనువు, కత్తి, ద్రుణః—(పు)
తేలు, తుమ్మెద, ద్రుణీ—(సీ) తుద్ర
రోగవిశేషము, బావినీరు పారించు
గాడి.

ద్రోణః—(పు) ద్రోణాచార్యులు, బొంత
కాకి, తేలు, తూమెడుపరిమాణము,
నాలుగుతూములపరిమాణము, ద్రోణీ
—(సీ) దేశవిశేషము, దోనె, గోవులు
మేయుప్రదేశము.

మోణః—(పు) ఎండినకాయ, నీటిదోమ,
పాములను బెట్టుబుట్ట.

కోణః—(పు) వాద్యవిశేషము, ఆయుధ
ధార, కట్ట, శనిగ్రహము, వీణాదులను
వాయించుకుడుపము, ఇంటిమూల.

శోణః—(పు) దుండిగపుచెట్టు, శోణమును
నదము, ఎట్టుకలువవంటిరంగు, ఎట్టుని
గుట్టము, అగ్ని.

భూరిణః—(పు) స్త్రీలగర్భము, బాలుడు.

తీక్ష్ణం—(న) సముద్రలవణము, విషము,
ఇనుము, తీక్ష్ణః—(పు) అగ్ని, మొక్క
పుచెట్టు, యవతొరము—(త్రి) తీవ్ర
మైనది, జీవమును విడుచువాడు.

కర్ణః—(పు) కర్ణుడు, సువర్ణాళీ వృక్ష
ము, చెవి.

జర్ణ శ్చంద్రే చ వృక్షే చ
 వర్ణః కాంచనయజ్ఞయోః, వ
 ర్ణో ద్విజాదౌ శుక్లాదౌ
 స్తుతౌ రూపయశోక్షరే.
 ౧౩. విలేపనే కుఢాయాం
 చ వర్ణస్యాస్య ద్గుణ
 భేదయోః,

వర్ణం స్యాత్కింశుకే పత్రే
 శీర్ణం తనువిశీర్ణయోః. ౧౪.
 పూర్ణశ్చక్తే సమగ్రే చ పూరి
 తేచాఽపి వాచ్యవత్,
 చూర్ణః క్షోదే తూరభేదే
 చూర్ణాని వాసయుక్తిషు

శీర్ణం ఛన్నే పరిక్షిప్తే హింసి
 తే చాఽపి వాచ్యవత్,
 జీర్ణం పక్ష్యే పురాణే చ
 దీర్ణం దారితభీతయోః. ౧౬.

ఉష్ణస్యాదాతపే గ్రీష్మే
 దక్షే

కృష్ణస్తు కేశవే, వ్యాసేఽర్జునే
 కోకిలేచ కృష్ణం మరిచలో
 హయోః. ౧౭. కృష్ణాతు
 ద్రాక్షదీ నీలి హారహూ
 రాసు కథ్యతే, వాచ్యవ
 న్నేచకే కృష్ణం

జిష్ణుశ్చక్తే ధనంజయే. ౧౮.
 జిత్వరే చాథ

విష్ణుస్యాత్కృష్ణేఽర్చే వసు

జర్ణః—(పు) చంద్రుడు, వృక్షము.

వర్ణః—(పు) బంగారము, యజ్ఞము, బ్రా
 హ్మణాదివర్ణములు, తెలుపుమొదలగు
 రంగులు, స్తుతి, ఆకారము, కీర్తి—
 (ప్ర) హల్లులగు వర్ణములు, పూత—
 (పు) ఏనుఁగు పయివేయు చిత్రకంబళ
 ము, గుణము, భేదము. [ఆకు.

వర్ణః—(పు) మొదుగు చెట్టు, వర్ణం—(న)
 శీర్ణం—(త్రి) సూక్ష్మమైనది, శిథిలమైనది.
 పూర్ణః—(త్రి) సమర్థమైనది, అంతయు,
 జలాదులు నిండినకలశము.

చూర్ణః—(పు) పొడుము, సున్నము,
 చూర్ణం—(న) గంధపుపొడి మున్న
 గునవి.

శీర్ణం—(త్రి) కప్పబడినది, చిమ్మబడినది,
 హింసింపబడినది.

జీర్ణం—(త్రి) పండినది. పురాతనమైనది.
 దీర్ణం—(త్రి) ఛేదించబడినది, భయమొం
 దినది.

ఉష్ణః—(పు) ఎండ, గ్రీష్మర్షువు—(త్రి)
 నేర్పరి.

కృష్ణః—(పు) కృష్ణుడు, వ్యాసమహా
 ముని, అర్జునుడు, కోకిల, కృష్ణం—
 (న) మిర్యాలు, ఇనుము.

కృష్ణా—(సీ) ద్రాక్షదీ, నీలిచెట్టు, ద్రాక్ష,
 లత—(త్రి) నల్లనిది.

జిష్ణుః—(పు) ఇంద్రుడు, అర్జునుడు—
 (త్రి) జయశీలుడు.

విష్ణుః—(పు) విష్ణుమూర్తి, ద్వాదశా

దైవతే,

దిత్యులలో నొకఁడు, ధనిష్ఠానక్షత్రము.

గేష్ఠుర్నతే గాయనే చ

గేష్ఠః—(పు) నాట్యముచేయువాఁడు, పాటపాడువాఁడు. [ముగానిది.

దేష్ఠుర్దాతరి దుర్దమే. ౧౯.

దేష్ఠః—(పు) దాత—(త్రి) పాండశక్య

వృష్టిస్తు యాదవే మేషే వృ

వృష్టిః—(పు) యాదవుఁడు, పొటేలు—

ష్టిః పాషండచండయోః,

(త్రి) పాషండమతస్థుఁడు, తీవ్రమైనది.

పార్జిః పాశ్చాత్యభాగే స్యా

పార్జిః—(పు) వెనుకభాగము, చీలమం

త్వాద మూలోన్మదస్త్రి

డలకు క్రిందిభాగము—(సీ) పిచ్చి

యోః. ౨౦. సేనాపుష్టే

పట్టినస్త్రీ, సైన్యమునకు వెనుకభాగ

చ కుంత్యాం చ

ము, కుంతీదేవి.

తృష్ఠా లిప్సా పిపాసయోః,

తృష్ఠా—(సీ) ఆశ, దప్పిక.

ఊర్ణా మేషాదిలోమ్ని స్యా

ఊర్ణా—(సీ) మేకరోమములు, కను

దంతరావర్తకే భ్రువోః.

బొమ్మల మధ్యనుండునుడి.

మణిర్గోళే మేహనాగ్రై రత్నే

మణిః—(పు) ఉండ, శిశ్నాగ్రభాగము,

చాజాగళస్తనే,

రత్నజాతి, మేకమెడక్రింది చన్ను.

అణి రాణివదత్సాగ్రకీలే స్యా

అణిః—(రూ) అణిః—(పు) బండిచక్ర

దసిసీమయోః. ౨౧.

ము కొననుండుసీల, ఖడ్గధార, పొలి

మేర.

కుణిస్తున్నకవృక్షే చ కుణి

కుణిః—(పు) నందివృక్షము—(త్రి) వీల

స్యా త్కుకరేన్యవత్,

చేతులవాఁడు.

ఝూణిః క్రముకభేదేన్దిదు

ఝూణిః—(సీ) పోకచెట్టు, కఠినుఁడు.

ప్రదైవశ్రుతావపి ౨౩.

శ్రేణిః సంక్తా సేకపాత్రే శ్రేణి

శ్రేణిః—(సీ) వృక్షాదులవరుస, ఓడలోని

స్వా త్కారుసంహతా,

జలముతీయు పాత్రము, వడ్డంగి

చాకలి మున్నగు పనివాండ్ర సమూ

హము.

వాణిఃస్వాధ్యాయతిభారత్యో

వాణిః—(సీ) నేత, సరస్వతి, వాణిః—

ర్వాణిర్హులే వలాహకే.

(పు) వెల, మేఘము.

వేణీ కచస్యబంధే స్యా న్న

వేణీ—(సీ) సర్పాకారముగా నల్లినజడ,

దీనాం
మేళకేఽపిచ, దేవతాదే చ
తూణీతు నీల్యాం తూణీని
షంగకే. ౨౫.

ఘృణా జుగుప్సా కృపయోః
ఘాణి ర్దుఃఖకరంభయోః,

శ్రాణా యవాగ్వాన్యం షక్వేతు
శ్రాణం

స్థూణాయసఃస్తృతా. ౨౬. ప్ర
తిమాయాంగృహస్తంభే

వీణా వల్లకివిద్యుతోః,
వేణు ర్భూషాంతరే వంశే
స్థాణుః కీలేన్ధిరే హరే. ౨౭.

రేణుః పర్పటకే ధూశ్యా మ
థాణు ప్రీహిసూక్ష్మయోః,

నదీ ప్రవాహముల సమ్మేళనము, దేవ
తాడిచెట్టు.

తూణీ—(పు) నీలిచెట్టు—(స్తీ) అమ్ముల
పొది.

ఘృణా—(స్తీ) నింద, దయ.

ఘాణి—(స్తీ) బెల్లము, పెరుగుకలిపిన
పేలపిండి.

శ్రాణా—(స్తీ) గంజి—(త్రి) సచన మొనర్పఁ
బడినది.

స్థూణా—(స్తీ) లోహవిగ్రహము, ఇంటి
లోని స్తంభము.

వీణా—(స్తీ) వీణ, మెఱుపుతీగ.

వేణుః—(పు) ఒక రాజు, వెదురు.

స్థాణుః—(పు) మొరడు—(త్రి) స్థిరమై
నది—(పు) శివుడు. [గము.

రేణుః—(పు) పర్పటకము—(స్తీ) పరా

అణుః—(పు) సన్ననిధాన్యము—(త్రి)
సూక్ష్మమైనది.

అథ కాంతస్త్రీవర్ణః.

అరుణోఽవ్య క్తరాగేఽర్కే
సంధ్యారాగేఽర్క- సా
రథౌ. ౨౮. నిశ్శబ్దే
కపిలేకుష్ఠే ద్రవ్యే వాచ్య
వదిష్యతే, అరుణాతివిషా
శ్యామా మంజిషా త్రివృ
తాసు చ. ౨౯

కరుణస్తు రసే వృక్షే కృపా
యాం కరుణా మతా,
వరుణ స్సప్తతో నీరే స్వర్గో

కాంత స్త్రీవర్ణము.

అరుణః—(పు) కొంచె మెఱుపురంగు,
సూర్యుడు, సంధ్యారాగము, అనూ
రుడు, ధ్వని లేకుండుట, కడిలవర్ణము,
కుష్టురోగము—(త్రి) ఎఱ్ఱనివస్తువు
అరుణీ—(స్తీ) అతివస, నల్ల తెగడ, మం
జిష్ఠలత, తెల్ల తెగడ.

కరుణః—(పు) కరుణరసము, వృక్షవిశేష
ము, కరుణా—(స్తీ) దయ.

వరుణః—(పు) జలము, స్వర్గలోగము,

కే హరమేష్ఠిని. 30. వరుణ స్తరుభేదేఽపి క్రతీచీపతి సూర్యయోః,	బ్రహ్మ, ఉలిమిరిచెట్టు, వరుణదేవుడు, సూర్యుడు.
వరణస్తి క్తశాఢేఽపి ప్రాకా రే వరణం వృతౌ. 31.	వరణః—(పు) ఉలిమిరిచెట్టు, కోట, వర ణం—(న) ఊరిచుట్టునుండు కంచె కోట.
తరుణస్సాన్యన్న వే యూని కు బ్జపు షోరుబూకయోః,	తరుణః—(త్రి) నూతనమైనది, పిన్నవయ స్సుగలవాడు. తరుణం—(న) కుబ్జ కపుష్పము—(పు) ఆముదపుచెట్టు.
చరణంబహ్వౌచాదౌచమూ లే గోత్రే పదేఽపిచ. 32. చరణం భ్రమణేఽత్తౌచ	చరణం—(ష్ట) ఋగ్యజుశ్శాఖాదులు, వేలు, కులము, పాదము—(న) తిరు గుట, తినుట.
రవణం రాసభధ్వనౌ, రవణః కరభే భృంగే	రవణం — (న) గాడిదెకూత — (పు) ఒంటె, తుమ్మెద.
రావణో రాక్షసాధిపే. 33. ప్రధానకుంజరే ఘోరే రావణో నాద కేఽన్య వత్,	రావణః—(పు) రావణాసురుడు, గుంపు లో ముందేగువనుగు—(త్రి)భయం కరుడు, ధ్వనిచేయువాడు.
లవణో రసరక్షోఽబ్ధి భేదేషు లవణాన్వితే. 34. కరణం సాధనక్షేత్ర కాను కాయస్థకర్తసు, గీతాంగ హరి సంవేశ క్రియాభే దేన్ద్రియేషుచ. 35. బా లవాదౌచ కరణస్త్వత శూద్రాపిశో స్సుతే,	లవణః—(పు) ఉప్పు, లవణాసురుడు, లవణ సముద్రము—(త్రి) ఉప్పునివస్తువు. కరణం—(న) సాధనము, పంటభూమి, శరీ రము, గ్రామముయొక్క ఆయవ్యయ ములు వ్రాయుకరణము, కర్త, గాన విశేషము, శరీరము విదలించుట, ఆస నము, కార్యము, కన్ను మొదలగు ఇంద్రియము, పంచాంగకరణము, కర ణః(పు) శూద్రస్త్రీయందు వైశ్యనకుఁ బుట్టినవాడు.
జరణం జీరకా జాఙ్గహింగు సౌవర్చలేష్వపి. 36.	జరణం—(న) జీలకఱ్ఱ, తెల్లజీలకఱ్ఱ, ఇంగువ, జరణః—(పు) సౌవర్చలవణము.

ధరణం మానభేదేఽపి ధార ధరణం—(న) ఇరువదినాల్లు గురుగింజల ణే ధరణీ భువి, బరువు, ధరించుట, ధరణీ—(సీ) భూమి.	
రమణం స్యాత్పటోలస్యమూ రమణం—(న) పొట్ల వేలు, రమణః—(స)	
లేఽపి రమణః ప్రియే. 1 భర్త.	
శరణం వధరక్షిత్రో శ్శరణం శరణం—(న) చంపుట, రక్షించుట, గృ రక్షణే గృహే, హాము.	
కత్త్రణం తృణభేదేఽపి వారి కత్త్రణం—(న) కామంచిగడ్డి, తూటి పర్ణ్యాంచ కత్త్రణం. 3౮. కూర.	
యంత్రణం స్యాన్నియమనే యంత్రణం—(న) నియమించుట, కట్టుట, బంధనే రక్షణేఽపిచ, రక్షించుట.	
ప్రఘణ స్తామ్రకుంభేస్యాదళిం ప్రఘణః—(పు) రాగిబిందె, ఇంటిముం దే లోహముద్గరే. 3౯. దటి వాకిలి, ఇనుపగుడియ.	
ద్రుఘణో ముద్గరేఽపి స్యా ద్రుఘణః—(పు) ఇనుపగుడియ, గంస్త్ర ద్రుఘణా చ పరశ్వథే, గొడ్డలివంటి యస్త్రము.	
ప్రవణః క్రమనిమ్నోర్వాప్య ప్రవణః—(త్రి) క్రమముగఁ బల్లమైన మాయతే చ చతుష్పథే. భూమి, విస్తారమైనది—(పు) నాలుగు రం. ప్రగుణే చ ఊణేఽ త్రోవలుకలిసినతావు—(త్రి) తిన్నని పి స్యా ది, ఊణము.	
దీరిణం శూన్య ఊషరే, ఈరిణం—(త్రి) శూన్యము, చొటినేల.	
గ్రహణం తూషలబ్ధోస్యాదా గ్రహణం—(న) పొందఁబడుట, ఆద దరే గ్రహణం కరే. ౪౦. రము, హస్తము, సూర్యోపగ్రహణ గ్రహోపరాగస్వీకారవందిషు ము, తీసికొనుట, ప్లేదు.	
గ్రహణం మతం, ఈక్షణం—(స) చూచుట, నేత్రము.	
ఈక్షణం దర్శనే దృష్టా ప్రోక్షణం—(స) తడుపుట, చంపుట.	
ప్రోక్షణం సేచనే వధే. ౪౧. ప్రోక్షణం—(న) తడుపుట, చంపుట.	
లక్షణం నామ్ని చిహ్నా చ లక్షణం—(న) పేరు, గురుతు, లక్షణః—	
సామిత్రే చాపి లక్షణః, (స) లక్షణస్వామి.	
లక్షణం లాంఛనే నామ్ని రా లక్షణం—(స) గురుతు, పేరు, లక్షణః—	
మభ్రాతరి లక్షణః. ౪౩. (స) లక్షణస్వామి, లక్షణా—(సీ)	
లక్షణౌషధిసారస్యో స్స ఓషధి విశేషము (నాగః త్రి చెట్టు)	

శ్రీకే చాభిధేయవత్,	సారసపక్షి—(త్రి) సంపదగలది.
దక్షిణ స్వరశాఽవామ పర	దక్షిణః—(త్రి) యోగ్యమైనది, కుడిప్ర
చ్ఛందానువ_రిషు. ౪౪.	క్కది, పరుచిత్తమెరింగి మెలఁగుట,
వాచ్యవ ద్దక్షిణాఽవాచీ	దక్షిణా—(స్త్రీ) దక్షిణదిశ, యాగ
యజ్ఞదాన ప్రతిష్ఠయోః,	సంభావనము, ఖ్యాతి.
ద్రవిణం కాంచనే విత్తే ద్రవి	ద్రవిణం—(న) బంగారము, ధనము, పో
ణం చ పరాక్రమే. ౪౫.	టరితనము.
మసృణోఽక ర్క శేన్నిగ్ధే	మసృణః—(త్రి) మెత్తనిది, నున్నది,
క్షుమాయాం మసృణా	మసృణా—(స్త్రీ) నల్లవినె చెట్టు.
మతా,	
ఊషణం మరిచేఖ్యాతం కణా	ఊషణం—(న) మిఠ్యాలు, ఊషణా—(స్త్రీ)
యా మూషణా మతా.	విస్ఫుల్లా.
ధిషణ స్త్రీదశాచార్యే ధిష	ధిషణః—(పు) బృహస్పతి—(స్త్రీ) బుద్ధి.
ణా ధియి సమ్మతా,	
ధర్షణం స్యా త్పరిభవే రతే	ధర్షణం—(న) తిరస్కరించుట, సంభోగ
సత్త్వాం తు ధర్షణీ. ౪౬.	ము, ధర్షణీ—(స్త్రీ) అంకులాడి.
భీషణో దారుణే గాఢ భీష	భీషణః—(త్రి) భయంకరమైనది, గాఢ
ణో శల్లకీరసే,	మైనది—(పు) అందుగుచెట్టు, భయా
	నకిరసము.
హరణం యతాతకద్రవ్యే ధ	హరణం—(న) వివాహకాలమందలి శు
జేఽపి హరణం హృతౌ.	ల్కము, భుజము, హరించుట.
హరిణస్స్యా త్కురంగేఽపి	హరిణః—(పు) జింక—(త్రి) తెల్లనిది.
హరిణః పాండురేఽన్య	
వత్,	
హరిణీ హరితాయాం చ చా	హరిణీ—(స్త్రీ) పచ్చనివన్నెగలది, చక్కని
రుస్త్రీ వృత్తభేదయోః.	స్త్రీ, హరిణీవృత్తము, బంగారుబొమ్మ.
సువర్ణప్రతిమాయాంచ	
హర్షణోఽక్షిగుగంతరే, హ	హర్షణః—(పు) నేత్రరోగవిశేషము—
ర్షకే యోగభేదే చ శ్రాద్ధ	(త్రి) సంతోషము కలిగించునది, పదు
దేవేఽపిచ క్వచిత్. ౪౭.	నాలుగవ పంచాంగ యోగము,

యముఁడు.

శ్రవణం స్యాద్వృక్షభేదే
శ్రవణం శ్రుతికర్ణయోః,
శ్రావణో మాసి పాపంఁడే ద
ధ్యాశ్యాం శ్రావణా మ
తా. ౫౧.

శ్రమణో యతిభేదేఽపి శ్రమ
ణో నింద్యజీవిని, సుదర్శనా
ముండితి కా మాంసీషు
శ్రమణాం విదుః. ౫౨.

కళ్యాణమక్షయే స్వర్ణేకళ్యా
ణం మంగళేఽపి చ,

కృపాణోఽసౌ కృపాణీ తు
ఛురికాయాం చ కర్తృణా.

సింహాణం కాచపాత్రే చ లో
హనాసికయోర్నలే,

పురాణం వాచ్యవత్ప్రతే
పురాణం పంచలక్షణే. ౫౩.

ప్రమాణం నిత్యమర్యాదా
సత్యవాది ప్రమాతృషు, ఏ
కతాయామియత్తాయాం
హేతౌ శాస్త్రేషు చ స్మృ
తం. ౫౪.

నిర్వాణం వారణాపాంగదే
శే మోక్షే చ నిర్గమే,

నిర్తాణం నిర్మితౌ సారే నిర్తా
ణం చ సమంజసే. ౫౫.

నిర్వాణ మస్తంగమనే నిర్వృ
తౌ గజమజ్జనే, అపవర్గే చ

శ్రవణః — (ష) శ్రవణానక్షత్రము,
శ్రవణం—(న) ఆలకించుట, కర్ణము.
శ్రావణః—(పు) శ్రావణమాసము, పాపం
డుఁడు, శ్రావణా—(సీ) వృక్షవిశే
షము.

శ్రవణః—(పు) బుద్ధసన్న్యాసి—(త్రి)
నింద్యజీవనుఁడు, శ్రమణా—(సీ) ఓ
షధీవిశేషము, అలంబుషవృక్షము,
జటామాంసి.

కళ్యాణం—(న) నాశనము లేమి, బంగా
రము, వివాహాదిశుభము.

కృపాణః—(పు) పెద్దకత్తి, కృపాణీ—
(సీ) చూరకత్తి, కత్తె.

సింహాణం—(న) గాజుపాత్రము, ఇనుప
చిట్టెము, చీమిడి.

పురాణం—(త్రి) పురాతనప్రానది, మ
త్స్యాదిపురాణములు.

ప్రమాణం—(న) నిత్యప్రానది, హద్దు,
సత్యమువలకువాఁడు, కొలుచువాఁ
డు, ఏకత్వము, ఇంతముఁద్రమనుషరి
మితి, కారణము, శాస్త్రములు.

నిర్వాణం—(న) ఏనుఁగు క్రేగంటతావు,
మోక్షము, బయలుదేరుట.

నిర్తాణం—(న) నిర్మించుట, బలము, సరి
యగుట.

నిర్వాణం—(న) నాశనము, సుఖము,
ఏనుఁగునీటిలో మునుఁగులాడుట,
మోక్షము.

- సుషేణః కరమద్దేపి విష్ణుసు 'సుషేణః—(పు) కలవిచెట్టు, విష్ణుమూర్తి,
గ్రీవవైద్యయోః, సుగ్రీవుని వైద్యుడగు సుషేణుడు.
రోషణః పారదే హేమఘర్ష రోషణః—(పు) పాదరసము, బంగారు,
ణోపలయో స్తథా. ౬౮. ఒకపుడుతాయి.
- రోషణేపి విషాణంతుక్రోడ విషాణం—(న) పందికోట, గజదంతము,
ద్విరదదంతయోః, పశో పశువులకొమ్ము. విషాణీ—(స్త్రీ) పరా
శ్శృంగే విషాణీతు మేష టకశృంగి.
శృంగ్యాం ప్రకీర్తితా.
- కరేణు ర్గజహస్తిన్యోః కర్ణి కరేణుః—(పు) ఏనుగు—(స్త్రీ) అండేను
కారేపి చ క్వచిత్, గు,—(పు) కొండగోగుచెట్టు.
- హరేణస్తు సతీలే స్యా ద్రేణు హరేణుః—(పు) లంకలనుధాన్యము—(స్త్రీ)
కాకులయోషితోః. ౬౯. రేణుకమనుగంధద్రవ్యము, మలకాంత.
- సువర్ణంస్వర్ణమాత్రే స్యా త్సు సువర్ణం—(న) బంగారము, కర్ణమెత్తు
వర్ణం కర్ణవిత్తయోః, సు బంగారునాణెము, ధనము, సువర్ణః—
వర్ణశ్చ సువర్ణాలు కృష్ణా (పు) వృక్షవిశేషము, నల్ల అగురు,
గురుమఖాంతరే. ౭౦. యజ్ఞవిశేషము.
- సుపర్ణ స్పర్ణచూడే స్యాద్గ సుపర్ణః—(పు) పాలపిట్ట, గరుడుడు, రేల
రుడే కృతమాలకే, సుప చెట్టు, సుపర్ణి—(స్త్రీ) పద్మలత, గరు
ర్ణా కమలిన్యాం చ సుపర్ణి డునితల్లి.
- తార్క్ష్యమాతరి. ౭౧.
- శ్రీపర్ణ మగ్నిమంథేబ్జే శ్రీ శ్రీపర్ణం—(న) కూరనెల్లి చెట్టు, పన్నము,
పర్ణి శాల్మలౌ హరే, శ్రీపర్ణి—(స్త్రీ) బూరుగుచెట్టు, తూటకూర.
- దుర్వర్ణం చ కువర్ణే స్యా ద్వా దుర్వర్ణం—(త్రి) దుష్టవర్ణముగలవి—
స్తుకే రజతేపి చ. ౭౨. (న) చక్రవర్తికూర, వెండి.
- పత్రోర్ణం ధాతకాశేయే పత్రో పత్రోర్ణం—(న) తెల్లపట్టు, పత్రోర్ణః—(పు)
ర్ణ శ్శోణకేపి చ, దుండిగపుచెట్టు.
- సంకీర్ణం నిచిత్రోక్త మశుద్ధే సంకీర్ణం—(న) నిరవకాశము, మలినమై
చాపి భేద్యవత్. ౭౩. నది.
- గోకర్ణోఽశ్వతరే సర్పే సా గోకర్ణః—(పు) కంచరగాడిద, పాము,
రంగే ప్రమథాంతరే, అంగు ఒకవిధమగు జింక, గోకర్ణుడను ప్రమ

షానామికోన్తానే గోకర్ణి మూర్వికౌషధౌ. 20.	భదేవత, లొడితెడు పరిమాణము, గోకర్ణి—(సీ) చాగచెట్టు.
అరణి రవహ్నిమంధేఽపి స్తృ తో నిర్తంధ్యదారుణి, తరణి స్తరణే భానా కుమా ర్యోషధినౌఽయోః. 21.	అరణిః—(పు) కూరనెల్లి చెట్టు, అగ్నిమధిం చుకట్ట. తరణిః—(పు) తెప్పకొయ్య, సూర్యుడు— (సీ) ఘృతకుమారీలత, నావ.
విషణిః షణ్యవీథ్యాం చ భవే దాషణషణ్యయోః, ప్రవేణి ర్వేణికుఢయౌ స్సరణిః సంక్తివర్తనోః. 23.	విషణిః—(షు) బజారు, అరిగడి, అమ్మఁ దగిన వస్తువు. చిత్రకంబళి. ప్రవేణిః—(సీ) జడ, ఏనుఁగుపైఁబఱచు సరణిః—(సీ) వరుస, మార్గము.
నిశ్శ్రేణి స్వధిరోహిణ్యాం ఖర్జూరీపాదపేఽపి చ, భరణి శోణకే ఋక్షే భరణం వేతనే భృతౌ. 24.	నిశ్శ్రేణిః—(సీ)నిచ్చెన, ఖర్జూరపుచెట్టు. భరణి—(పు) దుండిగపుచెట్టు—(సీ) భ రణి నక్షత్రము. భరణం—(న) జీత ము, కూలి.
భ్రమణి కారుండికాయాం క్రీడాద్యాయామధీశితుః, గ్రామణి ర్భౌగికే షత్యాప్ర ధానే నాపితేఽపిచ. 25.	భ్రమణి—(సీ) జలగ, రాజులక్రీడ. గ్రామణిః—(పు)గుట్టములుకాచువాఁడు, ప్రభువు, ముఖ్యుఁడు, మంగలివాఁడు —(సీ) నీలిచెట్టు, గ్రామమునందలి కాంత, వెలయాలు.
గ్రామణి నీలికాయాం చ గ్రామేయీ షణ్యయోషి తోః, ధారణి నాడికాయాం చ బు ద్ధో క్షమంత్రభిద్యపి. 26.	ధారణి—(సీ) నరము, బుద్ధుఁ డుపదేశం చినమంత్రము.
ఇంద్రాణి కరణే స్త్రీణాం పా లోమిసింధువారయోః, ఏషణి వ్రణమార్గానుసారి ణ్యాం చ తులాభిని. 22.	ఇంద్రాణి—(సీ) స్త్రీలవిలాసచేష్ట, శచీదేవి, వావిలిచెట్టు. ఏషణి—(సీ) పుండులోనుండు నొకవిధ మగు పురుగు, త్రాసు.
క్షేపణి జాలభేదేఽపి నాకా దండేఽపి కథ్యతే,	క్షేపణి—(సీ) ఒకవిధమగువల, పడవనడు పుగడ, కట్ట.

వారుణీ గండదూర్వాయాం 'వారుణీ—(సీ) ఒకవిధమగుగణిక, పశ్చిమ ప్రతీచీసురయోరపి. ౭౮. దిశ, మద్యము.

సారణీ స్వల్పసరితి ప్రసార సారణీ—(సీ) నెలయేరు, గొంతెమగొమరు ణ్యాంచ సారణీ, చెట్టు.

సారణస్సా దతీసారే సచివే సారణీ—(పు) అతిసారవ్యాధి, రావణా రావణస్యచ. ౭౯. సురుని యమాత్యుఁడు.

కాకిణీ కణతుర్వాంశే మాన కాకిణీ—(సీ) ఇరువదిగవ్వలవెల, కొలత దండేఽపి కాకిణీ, కృష్ణలై కట్ట, గురిగింజ, గవ్వ, నలుతుము కవరాటకోయ స్యాదున్తా ధాన్యములో నొకభాగము. నాంశకేఽపి చ. ౮౦.

బ్రాహ్మణీ ఘంజికా స్ఫుక్కా బ్రాహ్మణీ—(సీ) గంటుభారంకి, స్ఫుక్కా ద్విజపత్నీషు విశ్రుతా, వి యను గంధద్రవ్యము, బ్రాహ్మణుని ప్రేతు బ్రాహ్మణో వేదే భార్య, బ్రాహ్మణః—(పు) బ్రాహ్మణుఁ డు, వేదము, బ్రాహ్మణం—(న) బ్రాహ్మ ణసమూహము.

పక్షిణీ పూర్ణిమాయాం స్యా పక్షిణీ—(సీ) పూర్ణిమ, శాకములుగల త్పక్షిణీ శాకినీభిని, ఆగా ప్రదేశము, రాబోవునవి జరుగునవి మి వ ర్తమానాహర్యక్తా యగు పగళ్లుగల రాత్రి. యాం నిశిపక్షిణీ. ౮౧.

రోహిణీకటురోహిణ్యాంరో రోహిణీ—(సీ) కటుకరోహిణి, ఎఱ్ఱనిరం హిణీ లోహితాగవోః, గు, గోవు, కంతమందుగల రోగవిశే కంతరోగాంతరే భేచసో షము, రోహిణీనక్షత్రము, తెల్ల మవలెక్కచ రోహిణీ. ౮౩. చంద్రచెట్టు.

అథ శాంతశ్చతుర్వర్ణః.

శాంతచతుర్వర్ణము.

ఆతర్పణంచ సోహిత్యే వి ఆతర్పణం—(న) తృప్తినిొందుట, మంగ ద్యా దాలేపనేఽపి చ, శార్థమగువైపూత.

అధర్వణోఽప్యధర్వజ్ఞ బ్రాహ్మ అధర్వణః—(పు) అధర్వణవేదము జది ణో చ పురోధసి. ౮౪. విన బ్రాహ్మణుఁడు, పురోహితుఁడు.

ఆరోహణం స్యాత్సోహనే ఆరోహణం—(న) చిన్న మెట్లు, ఉన్నత

సమారోహే ప్రరోహణే, రక్తరేణుస్తు సింధూరే పలా శకలికోద్ధమే. ౮౫	స్థలమునకెక్కుట, మొలచుట. రక్తరేణుః—(పు) సింధూరము, మోదు గుమొగ్గ.
ఉత్తేపణం తు వ్యజనే ధాన్య మర్దనవస్తుని, ఉద్ధరణం సుముద్ధారవాంతా న్నోన్ములనేష్వపి. ౮౬	ఉత్తేపణం—(న) విసనకట్ట, రోకలి. ఉద్ధరణం—(న) ఎత్తుట, క్రక్కినయన్న ము, పెల్లగించుట.
నిగరణం భోజనేఽపి గళే నిగ రణో మతః, నిస్సరణం స్యాన్త రణోపాయ నిర్యాణము క్తిషు. ౮౭	నిగరణం—(న) భుజించుట, నిగరణః— (పు) కంతము. నిస్సరణం—(న) మరణము, ఉపాయము, బయలుదేరుట, మోక్షము.
సంసరణం రణారంభే పురనిర్గ మగోపురే, ఘంటాపథేచ సంసారేఽప్యసంబాధచ మూగతౌ. ౮౮.	సంసరణం—(న) యుద్ధారంభము, బహి ద్వారము, పదిధనువులవెడల్పుగల రాజవీధి, సంసారము, సమృద్ధము లేకుం డ సైన్యము నడుచుట.
1) నిస్తరణం స్యాదుపాయే ని స్తారే నిర్గమేఽపి చ, విదారణం రణే భేదే విడం భేచ విదారణం. ౮౯.	నిస్తరణం—(న) ఉపాయము, దాటుట, బయలుదేరుట. విదారణం—(న) యుద్ధము, భేదించుట, మోసము.
నిరూపణం స్యాదాలోకే వి చారేఽపి నిదర్శనే, నారాయణోఽచ్యుతేఽభీరు గౌర్యోర్నారాయణీం విదుః. ౯౦	నిరూపణం—(న) చూచుట, విచారిం చుట, దృష్టాంతము. నారాయణః—(పు) విష్ణువు, నారాయణీ —(సీ) పిల్లిపీచర, సార్వతి.
పరాయణమభీష్టే స్యాత్తత్ప రాశ్రయయోరపి, పారాయణం సమాసంగే కార్త్యేన్యపారగతావపి.	పరాయణం—(త్రి) ఇష్టమైనది, ఆసక్తిగల ది, ఆధారమైనది. పారాయణం—(న) కలసికొనుట, సమ స్తము, తుదముట్టుట.
కార్షాపణః కార్షికే స్యాత్పణ షోడశకేఽపి చ, విశ్వకో—13.	కార్షాపణః—(పు) కర్ష మెత్తుగల వెండినా ణెము, పదియాలుకర్షములరాగిముద్ర.

- కామగుణ స్తస్మిన్ రాగే కామగుణః—(పు) అనురాగము, భోగ
విషయాభోగయో రపి. సాధనపదార్థము, పరిపూర్ణత్వము.
పరీరణస్సాస్యత్కమరే దండే పరీరణః—(పు) తాఁబేలు, దండము, పట్టు
స్యా త్పట్టశాటకే, శాటిక.
సమీరణస్సాస్య త్వవనే పథి సమీరణః—(పు) వాయువు, మార్గస్థుఁ
కేచ ఫణిజ్ఞ కే. ౯౩ డు, మరువపుఁజెట్టు.
పర్వరీణస్తు పర్వస్యశిరాయాం పర్వరీణః—(పు) ఆకులయందలియూనె,
ద్యూతకంబశే, పర్వవృంత జూదమాడుటకు పఱచినకంబడి, ఆకు
రనేఽపిస్యా త్పర్వరీణం తొడిమెలరసము, కణుపు.
తుపర్వరీ. ౯౪
తందురీణః కీటమాత్రే పర్వ తందురీణః—(పు) పురుగు—(త్రి)తుచ్చ
రే తండులోదకే, మైనది. బియ్యపుఁగడుగు.
మీనామ్రాణో దర్దురామ్రే మీనామ్రాణః—(పు) వ్యంజనవిశేషము,
మీనామ్రాణశ్చ ఖంజనే. కాటుకపిట్ట.
ప్రవారణంనిషేధేస్యాత్కా ప్రవారణం—(న) నివారించుట, కోరిన
మ్యదానే ప్రవారణం, వస్తువులను జూనముచేయుట.
జుహురాణోఽన లేఽధ్వ జుహురాణః—(పు) అగ్ని, అధ్వర్యుఁడు.
శ్చ
రేరిహాణోహరేఽంబరే. ౯౬ రేరిహాణః—(పు) శివుఁడు, ఆకసము.
దేవమణిశ్చివేఽశ్వస్య కంతా దేవమణిః—(పు) శివుఁడు, గుఱ్ఱము మెడ
వర్తేచ కౌస్తుభే, క్రిందనుండు సుడి, కౌస్తుభమాణి
క్యము.
చూడామణిశ్చిరోరత్నే కాక చూడామణిః—(పు) శిరమున ధరించు
చించాఫలేఽపిచ. ౯౭ రత్నము, గురిగింజవిత్తనము.
పరవాణిః స్తస్మిన్ ధర్మాధ్యక్ష పరవాణిః—(పు) ధర్మకార్యములయందు
వత్సరయో రపి, నియోగింపఁబడిన అధికారి, సంవత్స
రము.
శరవాణి శ్శరముఖే సాయ శరవాణిః—(పు) బాణముములికి, బాణ
కే శరజీవిని. ౯౮. ము, పదాతి. [పోఁతు.
లంబకర్ణస్తస్మిన్ లంబకర్ణః—(పు) డొడుగుచెట్టు, మేఁక

పాదపే ఛగలే ౭పిచ,	
రాగచూర్ణ స్స రే దంతథా రాగచూర్ణః—(పు) మన్తభుండు, చంద్ర	
వనే రక్తవాలుకే. ౯౯.	చెట్టు, సిందూరము.
హస్తీకర్ణోరుబూకే స్యాత్ప హస్తీకర్ణః—(పు) ఆముదపుచెట్టు, మో	
లాశగణభేదయోః,	దుగుచెట్టు, దేవతాగణవిశేషము.
చీర్ణపర్ణస్తునింబేస్యా ఖర్జూ చీర్ణపర్ణః—(పు) వేపచెట్టు, ఖర్జూర	
రీ భూరుహే ౭పిచ. ౧౦౦	వృక్షము.
తైలపర్ణి మలయజే శ్రీవానే తైలపర్ణి—(పు) మంచిగంధము, తురు	
స్విల్వాకే ౭పిచ,	ష్కుదేశపు దేవదారుబంకతోడజేయు
	ధూపము. అందుగు బంకతోడజేయు
	ధూపము.
పీలపర్ణి తు బింబాయాం మూ పీలపర్ణి—(పు) దొండచెట్టు, చాగచెట్టు,	
ర్వాయామోషధీభిది.	చేకోణాదిచెట్టు.
దాక్షాయణీ త్వపర్ణాయాం దాక్షాయణీ—(సీ) పార్వతీదేవి, రోహిణీ	
రోహిణ్యాం తారకాసు నక్షత్రము, ఇరువదియేడు నక్షత్రములు.	
చ,	
పుష్కరిణీసరోజిన్యాం హస్తీ పుష్కరిణీ—(సీ) పద్మలత, ఆడేనుగు,	
న్యాంచ జలాశయే. ౧౦౨	తటాకము.
శిఖరిణీ స్యాద్ద్రోమాఖ్యాం ర శిఖరిణీ—(సీ) రోమరాజి, పెరుగుతో	
సాలావృత్తభేదయోః,	జేయుపానీయవిశేషము, శిఖరిణీవృత్త
స్త్రీ రత్నే మల్లికాయాంచ ము, ఉత్తమస్త్రీ, మల్లెతీగ.	
ప్రోక్తాశిఖరిణీ బుధైః.	
అంగారిణీ హసంత్యాం చ అంగారిణీ—(సీ) కుంపటి, సూర్యుడువిడి	
భాస్కరత్యక్తదిశ్యపి,	చినదిశ.
భవేద్వైతరిణీనద్యాం ప్రేతా వై తరిణీ—(సీ) నరకమునందలి నది, రాక్ష	
నాం యాతుమాతరి.	సులతల్లి.

అథ కాంతః పఞ్చవర్ణః.

కాంత పంచవర్ణము.

అవగ్రహణమిత్యాహుః ప్ర అవగ్రహణం—(న) అభ్యంతరము, తిర
తిరోధే ౭ప్యనాదరే, స్కారము.

ప్రవిదారణమాఖ్యాతం సం ప్రవిదారణం—(న) యుద్ధము, ఛేదిం
గరే చ విదారణే. ౧౦౫. చుట,

అవతారణంభూతాదిగ్రహే అవతారణం—(న) భూతపిశాచాదిగ్రహ
వస్త్రాంచలేఽర్చనే, ము.వస్త్రపుఁగొంగు, పూజ.

రోమహర్షణమిత్యేత ద్రో రోమహర్షణం—(న) గగుర్పటు, రోమ
మాంచేఽపి విభీతకే. హర్షణః—(పు) తాండ్రచెట్టు.

పరిభాషణమాలాపే నియ పరిభాషణం—(న) సంభాషణము, నియ
మే పరిభాషణం, నిందో మము, నిందాగర్భితహేళనము.

పాలంభవచనే పరిభాష
ణమిష్యతే. ౧౦౬.

మత్తవారణమిచ్ఛంతి దానక్లి మత్తవారణః—(పు) మదముచేఁ దడిసిన
న్నకటద్విపే, మహాస్రాసా గండస్థలములుగలయేనుఁగు, మత్తవా
దవీధీనాం వరండే చా రణం—(న) మేడచోహవైకిటకటాలుకట్టి
ప్యపాశ్రయే. ౧౦౮. నవసారా, ఇంటిముందటయావరణము.

వాతరాయణఉన్మత్తే నిష్ప్ర వాతరాయణః—(పు) పిచ్చివాఁడు, పనికి
యోజనపూరుషే, కాండే మాలినవాఁడు, బాణము, అంఘము,
చ కరపత్రే చ కూటే చ సానఁట్టు యంత్రవిశేషణము, బాణ
శరసంక్రమే. ౧౦౯. ప్రయోగము.

మండుకపర్ణోఽరభుకే శ్యో మండుకపర్ణః—(పు) పెద్దమ్రానుచెట్టు,
నాకే చ కపీతనే, మండు దుండిగపుఁజెట్టు, దిరిశెనచెట్టు, మండు
కపర్ణీ —(సీ) మంజిష్ఠ, మండుకః బ్రహ్మ
జిహ్వీకాసు చ. ౧౧౦. వృక్షము, ఎద్దునాలుకచెట్టు.

అథ ణాంత షడ్వర్ణః.

ణాంత షడ్వర్ణము.

దోహదలక్షణం గర్భే వయ దోహదలక్షణం—(న) స్త్రీలగర్భము,
స్సంధౌ చ దృశ్యతే, బాల్యయావనాదివయస్సంధి.

యావనలక్షణాభిఖ్యా లావ యావనలక్షణం—(న) స్త్రీలమేనినిగనిగ,
ణ్యోచ పయోధరే. ౧౧౧ స్తనము.

అథ తాంత ద్వివర్ణః.

తాంత ద్వివర్ణము.

తతం వితతవద్వాప్యస్తే వి
స్తృతే వాచ్యవన్తతం,
తతం వీణాదివాద్యే స్యాత్ప్ర
వమానే తతఃపునః. ౧

తతం—(త్రి) వితతశబ్దమువలె, వ్యాప్త
ము, విస్తారము.
తతం—(న) వీణాదివాద్యము, తతః—
(పు) వాయువు.

ఇతం గతేచ విజ్ఞాతే
రతం సురతగుహ్యయోః,
ఋతముంచశిలే తోయే దీ
ప్తే సత్యేభిపూజితే.

ఇతం—(త్రి) గడచినది, తెలియఁబడినది.
రతం—(న) సంభోగము, మర్త్యావయవము.
ఋతం—(న) ఉంచశిలావృత్తి, జలము—
(త్రి) ప్రకాశింపఁజేయఁబడినది —(న)
సత్యము—(త్రి) పూజ్యము.

కృతం యుగేఽపి పర్యాప్తే
విహితే హింసితే ఫలే,

కృతం—(న) కృతయుగము, సమృద్ధి—
(త్రి) చేయఁబడినది, హింసింపఁబడినది
—(న) ఫలము.

ఘృతం నూజ్యే ప్రదీప్తేచ సలి
లేచ ఘృతం మతం. ౩.

ఘృతం—(న) నేయి—(త్రి) ప్రకాశింపఁ
బడినది—(న) ఉదకము.

మృతం స్యాద్ద్యాచితే మృ
త్యో మృత్యుమత్యభిధే
యవత్,

మృతం—(న) యాచనావృత్తి, మరణము
—(త్రి) మరణించినవాఁడు.

[నది.

గతం తు యాత్రాదిగతే
మతం పూజితసమ్మతే. ౪.

గతం—(న) నడచుట—(త్రి) పొందఁబడి
నది.
మతం—(త్రి) పూజింపఁబడినది, ఇష్టమై
[నది.

ధృతం త్యక్తే విధూతే చ
ధూతం కంపిత భర్త్రితే,

ధృతం—(త్రి) విడువఁబడినది, కదల్పఁబడి
ధూతం—(త్రి) కదల్పఁబడినది, బెదరిం
పఁబడినది.

పూతం పవిత్రే రటితే పూతం
చ బహుళీకృతే. ౫

పూతం—(త్రి) పవిత్రమైనది, చెప్పఁబడి
నది—(న) తూర్పెత్తినధాన్యము.

శ్రుతం శాస్త్రావధృతయోః
సూతమూతప్రసేవయోః,
నతం స్యాద్వాచ్యవన్నమై
నతస్తగరపాదపే. ౬

శ్రుతం—(న) శాస్త్రము—(త్రి) వినఁబడినది.
సూతం—(త్రి) కుట్టఁబడినది(పు) పల్లికతట్ట
నతం—(త్రి) వంగినది, నతః—(పు) గ్రం
థితగరపుచెట్టు.

- ద్రుతం శీఘ్రేవిలీనేచ విద్రావే ద్రుతం—(త్రి) శీఘ్రము, కరగినబంగారు
చాభి ధేయవత్, మున్నగులోహములు, పరుగెత్తుట.
- యుతం హస్క-చతుష్క-స్యా యుతం—(న) నాలుగుచేతుల పరిమాణ
ద్యుతం యుక్తే ౭పుథ ము-(త్రి) కలసియున్నది, వేటుగానిది.
గ్యుతం. ౭
- స్థితం భవేద్గతాభావే సుప్ర స్థితం—(న) గమనరహితమైనది, ప్రతిష్ఠ
తిష్ఠే సునిశ్చితే, చేయఁబడినది, నిశ్చయింపఁబడినది.
- సిత స్సమాప్తే ధవళే నిబద్ధ సితః—(త్రి) సమాప్తినొందినది, తెల్లనిది,
జ్ఞాతయోరపి. ౮. కట్టఁబడినది, తెలియఁబడినది.
- శితం శాతంచ నిశితే కృశే శితం శాతం—(త్రి) తీక్ష్ణమైనది, సన్నమై
శాతంచ శర్మణి, నది—(న) సుఖము.
- హితం ధృతే గతే పథ్యే హితం—(త్రి) ధరింపఁబడినది, పొందఁబడి
నది, హితమైనది.
- సుతః పార్థివపుత్రయోః. ౯. సుతః—(పు) రాజు, కుమారుఁడు.
- పుతం తురంగమగతౌ పుత్ర మాహు స్త్రిమాత్రకే, పుతం—(న) అశ్వగతివిశేషము, పుతః—
(పు) త్రిమాత్ర కాలము.
- ప్రోతస్తు గుంభితే వస్త్రే ప్రోతః—(త్రి) గ్రుచ్చఁబడినది, ప్రోతం—
(న) వస్త్రము. [చచ్చినవాఁడు.
- ప్రేతో భూతాంతరే మృతే. ప్రేతః—(పు) పిశాచవిశేషము—(త్రి)
- సూతస్తు సారథౌ తక్ష్మీ ప్ర సూతః—(పు) సారథి, వడ్డంగి—(త్రి)
- సూతే ప్రేరితే౭పిచ, త్స ప్ర సవించినది, ప్రేరేపింపఁబడినది, త్స త్రి
- త్రియా ద్బ్రాహ్మణీజే౭పి యునివలన బ్రాహ్మణస్త్రీకి జనించిన
- సూతః పారదవందినోః. వాఁడు, పాదరసము, స్తోత్ర పాఠకుఁడు.
- శ్వేతం రూప్యే౭న్యవ చ్ఛుక్తే శ్వేతం—(న) వెండి-(త్రి) తెల్లనిది, శ్వేతః
- శ్వేతోద్విపాద్రి భేదయోః, — (పు) శ్వేతద్వీపము, శ్వేతఃర్వత
- శ్వేతా వరాటికాకాష్ఠ ము, శ్వేతా—(సీ) గవ్వ, తెల్లకలిగా
- పాటలీ శంఖనీషుచ. ౧౨. ట్టుచెట్టు, కల్లుచెట్టు.
- సత్ప్రశస్తే విద్యమానే స సత్—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, కలిగియున్నది,
- త్యాభ్యర్హితసాధుషు, యథార్థమైనది, పూజింపఁబడినది, సజ్జ
- నుఁడు.

సతీ పతివ్రతా గౌరవ్యో సతీ—(సీ) పతివ్రత, పార్వతీదేవి.
రేతః కర్బుర ఆగతే. ౧౩. ఏతః—(త్రి) కర్బురవర్ణముగలది, వచ్చిన
వాడు. [తండ్రి.

తాతోఽనుకంప్యే జనకే తాతః—(పు) కరుణింపఁదగినవాడు,
జాతం జాత్యోఘజన్తసు, జాతం—(న) జాతి, సమూహము, జన్తము.
పాతస్సా త్పతనే త్రాతే పాతః—(పు) పడుట—(త్రి) రక్షింపఁబడినది.
ఘాతః కాండ ప్రహారయోః. ఘాతః—(పు) బాణము, గాయము.
పోత శ్శిశౌ వహిత్రేచ గృ పోతః—(ప్స) పిల్లవాడు, కలమసు
హస్తానేచ వాససి, నోడ, గృహప్రదేశము, వస్త్రము.
గీతం తు శబ్దితే గానే, గీతం—(త్రి) ధ్వనిచేయఁబడినది—(న)
గానము. [క్రీడ.

ప్రీతం హృషితనర్తనోః. ౧౪. ప్రీతం—(త్రి) సంతోషపెట్టఁబడినవాడు,
వీతం చాసారహస్త్యశ్వే వీత వీతం—(న) యుద్ధమందసమర్థములైనగ
మంకుశఃకర్తణి, జాశ్వములు, అంకుశ వ్యాపారము.

భీతం భయే భయయుతే వా భీతం—(న) భయము—(త్రి) భయము
చ్యవత్పరికీర్తితః. ౧౬. కలవాడు.

భూతం త్క్వాదౌ పిశాచాదౌ భూతం—(న) పృథివ్యాదిపంచభూతము
న్యాయ్యే సత్యసమాన లు, భూతప్రేతపిశాచాదులు, న్యాయ
యోః, భూతో దేవలకే ము, సత్యము, సామ్యము, (పు)—
ప్రాప్తవృత్తయోరభిధే పూజారి—(త్రి) పొందఁబడినది, వర్తిం
యవత్. ౧౭. చునది.

కేతు ర్ద్యతా పతాకాయాం కేతుః—(పు) కాంతి, జెండా, గ్రహవిశే
గ్రహోపాహితలక్ష్మసు, షము, ఉపద్రవము సూచించునవి, చి
హ్నము. [ఉలిమిడిచెట్టు.

నేతు రాశౌచ వరుణే నేతుః—(పు) పాలముచుట్టువేయుకట్ట,
క్రతు ర్యజ్ఞేమునేర్పిది. ౧౮. క్రతుః—(పు) యజ్ఞము, క్రతుమహానుని.
ధాతుస్సా దశ్శవికృతౌవిష ధాతుః—(పు) గైరికము, మణిశిల మొద
యేష్వింద్రియేషుచ, భూ లగు గ్రంథ్యములు, శబ్దస్పర్శాదివిష
వాది రసరక్తాదిశ్లేష్మాది యములు, త్వగాది ఇంద్రియములు,
వసుధాదిషు. ౧౯. వర్తతే భూవాదిధాతువులు, రసాదిశరీరధా

ధాతుశబ్దోఽయం విశేషా దస్థిగైరికే,	తువులు, శ్లేష్మవాతపిత్తములు, పృథివ్యా దిపంచభూతములు, ఎముక, గైరికము.
ఋతుఃస్త్రీ కుసుమే భాసివసంతాదిషు కీర్త్యతే. ౨౦.	ఋతుః—(పు) స్త్రీలరజస్సు, కాంతి, వసంతగ్రీష్మాదిఋతువులు.
గాతుః పుంసోఽకిలే భృంగే గంధర్వే రోషణేఽపిచ, మంతుస్సాన్య దపరాధేఽపి మనుష్యేఽపి ప్రజాపతౌ.	గాతుః—(పు) మగకోకిల, తుమ్మెద, గంధర్వుడు (త్రి) కోపస్వభావుడు. మంతుః—(పు) అపరాధము, మనుష్యుడు, బ్రహ్మదేవుడు.
ధూర్తస్సాన్య త్థండలవణేఖల ధుత్కారయోరపి,	ధూర్తః—(పు) సముద్రలవణము, వంచనము, ఉమ్మెత్త చెట్టు
పూర్తం తు పూరితే ఛన్నే పూర్తం ఖాతాదికర్తణి.	పూర్తం—(త్రి) పూరింపఁబడినది, కప్పఁబడినది, తటాకాదులను ద్రవ్వించుట.
మూర్తం మూర్తిగుతిఖ్యాతం మూర్ఖాలే కఠినేఽన్యవత్,	మూర్తం—(త్రి) ఆకృతిగలది, మూర్ఖపొందినది, కఠినమైనది.
గర్తస్త్రిగర్తదేశే స్యాదవ టీచ కుకుందరే. ౨౩.	గర్తః—(పు) త్రిగర్తదేశము, గోయి, స్త్రీలపిరుదుల మీఁదిచిటుగుంటలు
ఆప్తస్సత్యే హితే లభే	ఆప్తః—(త్రి) సత్యమైనది, ఇప్తమైనది, పొందఁబడినది.
ప్రాప్తం విత్తే సమంజసే, వ్యాప్తం ఖ్యాతే సమాక్రాంతే	ప్రాప్తం—(న) ధనము—(త్రి) యుక్తమైనది. వ్యాప్తం—(త్రి) ప్రసిద్ధమైనది, వ్యాపింపఁబడినది. [బడినది
గుప్తం రక్షితగూఢయోః. లిప్తం విషాక్తే భుక్తేచ వాచ్యవత్సాన్య ద్విలేపితే,	గుప్తం—(త్రి) రక్షింపఁబడినది, దాచఁబడినది, పూయఁబడినది.
దీప్తం నిర్భాసితే దగ్ధే వదంతి జ్వలితేఽపి చ. ౨౪.	దీప్తం—(త్రి) ప్రకాశించుట, తగులఁబట్టఁబడినది, ప్రజ్వలింపఁ జేయఁబడినది.
అస్తం ఊష్టే గతే ప్రోక్తమస్తః పశ్చిమభూధరే,	అస్తం—(త్రి) చిమ్మఁబడినది, అవసానమొందినది, అస్తః—(పు) అస్తపర్వతము.

గ్రస్తం గ్రాసీకృతేఽపి స్యా గ్రస్తం—(త్రి) భక్షింపఁబడినది, లోపిం
లుప్తవర్ణపదోదితే. ౨౬. చినవర్ణములు పదములుగలవాక్యము.

పుస్తం తు పుస్తకే ర్థ్యకర్త పుస్తం—(న) పుస్తకము, బొమ్మలుమున్న
విజ్ఞానయోరపి, గునవిచేయుట, శిల్పశాస్త్రములందుఁ
జేరుబుద్ధి. [మైనది.

శస్తం క్షేమే ప్రశస్తే చ శస్తం—(న) క్షేమము, (త్రి) ప్రశస్త
వ్యస్తం వ్యాప్తే చ సంకులే. వ్యస్తం—(త్రి) వ్యాప్తమైనది, వ్యాకుల
మైనది.

హస్తా నక్షత్రభేదే స్యాత్ హస్తాః—(పు) హస్తానక్షత్రము, చేయి,
రేఖ కరయోరపి, కచా గజతుండము, కచపర్యాయముల కం
త్పరః కలాపార్థే సప్రకో టుఁ బరమగుహస్తశబ్దము శ్రేష్ఠవాచ
ష్టే తతాంగుళౌ. ౨౭. కము, మూర.

విత్తం ఖ్యాతే ధనే లబ్ధే విత్తం—(త్రి) ప్రసిద్ధమైనది. (న) ధనము.
విత్తం జ్ఞాతే విచారితే, (త్రి) పొందఁబడినది, తెలియఁబడినది,
విచారింపఁబడినది.

కృత్తం తు చేష్టితే భిన్నే కృత్తం—(త్రి) అవయవవ్యాపారము,
నలుకఁబడినది. [డినది.

దత్తం విశ్రాణి తేఽగ్నితే. ౨౮. దత్తం—(త్రి) ఇవ్వఁబడినది, పూజింపఁబ
వృత్తోఽతీతే దృఢ ఖ్యాతో వృత్తః—(త్రి) అతిక్రమించినది, దృఢమై
వర్తులేఽపి వృతే మృతే, నది, గుండ్రనిది, ఆవరణ మేర్పలుపఁ
వాచ్య వద్వర్తతేవృత్తం బడినది, మరణించినది. వృత్తం—(న)
చరిత్రచ్ఛంద సోరపి. చరిత్రము, పద్యవృత్తము.

అంతః ప్రాంతేఽంతికే నాశే అంతః—(పు) అగ్రము, సమీపము, నాశ
స్వరూపేఽతిమనోహరే, ము. ఆకారము (త్రి) మిగుల మనో
హరమైనది.

వృంతం ప్రసవబంధే స్యాద్ధృ వృంతం—(న) పూలపండ్లతోడిమ, జల
టధారాకుచాగ్రయోః ధార,కుచాగ్రము (చనుమొన).

దంతో నికుంజే దశనే దంత దంతః—(పు) పొదరిల్లు, కోట, కొండ
స్సానుని కథ్యతే, చరియ.

దంతీ స్యా దోషధీభేదే దంతీ—(సీ) దంతిచెట్టు.

స్వాంతం చేతసి గహ్వరే.
కుంతః ప్రాసే చండభావే తు
ద్రజంతౌ గవేధుకే, కుం
తీపాండుప్రియాయాంచ
శల్లక్యాంగుగ్గులుద్రుమే.
కాంతోఽశ్శని గృహే చా
రా కాంతా తు ఫలినీ
స్త్రీయోః,
శాంతో రసవిశేషే స్యాదభి
యుక్తకదాంతయోః.

ఉక్త మేకాక్షరచ్ఛంద స్యు
క్తం స్యాద్భాషితేఽపి చ,
శుక్తోఽష్టే పదుషే పూతే
వ్యక్తం స్ఫుటమనీషిణోః.
తిక్తో రసే సుగంధే చ తిక్తం
పర్పటకే స్తృతం, తిక్తా
తు కటురోహిణ్యాం
రిక్తం కాననశూన్యయోః.
రక్తం స్యాత్కుంకుమే తా
మ్రే ప్రాచీనామలకేఽపి చ,
అనురాగిణి నీల్యాదిరంజి
తే లోహితేఽన్యవత్.

యంతా హస్తీపకే సూతే
వస్తా పితరీ పావకే,
త్రేతా యుగేఽగ్నిత్రితయే

భర్తా స్యామిని ధారకే. 3౮.
శాస్తా చ శాసకే బుద్ధే

స్వాంతం—(న) మనస్సు, గుహ.
కుంతః—(పు) బల్లెము, కోః స్వభావము,
నల్లి, అడవిగోధుమలు. కుంతీ—(సీ)
పాండురాజుభార్య, అందుగుచెట్టు,
గుగ్గిలపుచెట్టు.
కాంతః—(పు) సూదంటుతాయి, ఇల్లు,
—(త్రి) సుందరమైనది. కాంతా—
(సీ) ప్రేంఖణపుచెట్టు, స్త్రీ.
శాంతః—(పు) శాంతరసము, పరులచే
నిర్బంధింపఁబడినవాఁడు, ఓర్పుగల
వాఁడు.

ఉక్తం—(న) పద్యవృత్తవిశేషము, వా
క్యము. [త్రమైనది.
శుక్తః—(త్రి) పుల్లనిది, కఠినమైనది, పవి
వ్యక్తం—(త్రి) స్పష్టమైనది, ప్రాజ్ఞుఁడు.
తిక్తః—(పు) వగరు, తృణవిశేషము,
తిక్తం—(న) పర్పటకము. తిక్తా—
(సీ) కటుకరోహిణి.

రిక్తం—(న) అడవి, శూన్యమైనది.
రక్తం—(న) కుంకుమ, రాగి, ఒకతెగ
ఉసిరికచెట్టు. (త్రి) అనురాగవంతుఁడు,
రంగువేయఁబడినది, ఎఱుపురంగుగలది.
[సారథి.

యంతా—(ఋ - పు) మావటివాఁడు,
వస్తా—(ఋ-పు) తండ్రి, అగ్నిదేవుఁడు.
త్రేతా—(సీ) త్రేతాయుగము, అగ్నిత్ర
యము.

భర్తా—(ఋ-పు) ప్రభువు, మగఁడు.
శాస్తా—(ఋ-పు) శిక్షించువాఁడు, బుద్ధ
దేవుఁడు.

వక్తా వాగ్నిని పండితే,

వక్తా—(ఋ - పు) మాటకారి, పండితుడు.

ముక్తా తు మాక్తికే ముక్తః
ప్రాప్తము క్తేచ మోచితే.

ముక్తా—(సీ) ముత్యము. (త్రి) మోక్షము
నొందినవాడు, విడువబడినవాడు.

క్షత్తా శూద్రాత్ క్షత్రియా
జే ప్రతిహారేచ సారథౌ,
భుజిష్యాతనయే క్షత్తా
నియుక్తేచ ప్రజాసృజి.

క్షత్తా—(ఋ-పు) శూద్రునివలన క్షత్రియ
స్త్రీకిఁ బుట్టినవాడు, ద్వారపాలకుడు
సారథి, దాసీపుత్రుడు, నియోగింపఁ
బడినవాడు, బ్రహ్మదేవుడు.

ధాతా హిరణ్యగర్భే స్యా
త్పాలకే త్వభిధేయవత్,
మాతా కాలీప్రసూగోషు
బ్రహ్మణ్యాద్యాస్తు మా
తరః.

ధాతా—(ఋ-పు) బ్రహ్మ (త్రి) పరిపాలకుడు.

మాతా—(ఋ-సీ) పార్వతి, తల్లి, గోవు,
బ్రాహ్మిణి మొదలగు సప్తమాతృకలు.

లతా జ్యోతిష్తతీ స్ఫుక్కా
శాఖావల్లీ ప్రియంగుషు,
లతా కస్తూరికాయాం చ
మాధవీ దూర్వయోరపి.

లతా—(సీ) వెక్కుడుతీగ, స్ఫుక్కాయను
గంధద్రవ్యము, కొమ్మ, తీగ, ప్రేంఖ
ణపుచెట్టు, పరిమళలతావిశేషము,
బండిగురుగింజీ, గఱిక.

లూతా విపీలికాయాం స్యా
దూర్జనాభే గదాంతరే,
వీతా స్తృతా హరిద్రాయాం
వీతస్సా ద్ధౌరవీతయోః.

లూతా—(సీ) చీమ, సాలెపురుగు, భగం
ధరమనువ్యాధి.

వీతా—(సీ) పసుపు, (త్రి) పచ్చనివర్ణము
గలది, త్రాంగఁబడినది.

సీతా రామకళత్రే స్యాత్త
థా లాంగలపద్ధతౌ, న
భోనద్యాం చ

సీతా—(సీ) రామునిభార్య, నాగలిచాల్స,
ఆకాశగంగ.

శీతస్తు వానీరబహువార
యోః. రక. శీతం హిమ
గుణే ప్రోక్తం వాచ్యవ
చ్ఛీత లేఽలసే,

శీతః—(పు) నీటిప్రబ్బు చెట్టు, విరిగిచెట్టు,
(న) చల్లదనము, (త్రి) చల్లనిది, మంద
మతి.

చితా ఛన్నేచుల్లికాయాం
చితాసంహతిచిత్యయోః.

చితా—(త్రి) కప్పఁబడినది, ప్రాయ్యి,
సమూహము, కాష్ఠము.

వార్తా వాతింగణే వృత్తౌ వార్తా—(సీ) వంగచెట్టు, వర్ధించుట,
 వార్తా కృష్యాద్యుదంత కృషి మున్నగుబ్రదుకు తెరువులు,
 యోః, వృత్తమన్నీరు వృత్తాంతము(త్రి)వ్యాపారవంతుఁడు,
 జ్యోర్వార్తా వార్త మా ఆరోగ్యవంతుఁడు, (న) ఆరోగ్యము,
 రోగ్యఫల్గునోః. ౪౬. నిస్సారము.

గతి ర్తార్తే దశాయాంచ జ్ఞా గతిః—(సీ) త్రోవ, అవస్థ, జ్ఞానము, నడు
 నే యాత్రా భ్యుపాయ చుట, ఉపాయము, ఎల్లపుడురక్తము
 యోః, నాడీవ్రణ సర కారుచున్న వ్రణమార్గము.
 ణ్యాం చ

మతిర్దీచాస్తృతిష్వపి. ౪౭. మతిః—(సీ) బుద్ధి, అభిలాష, స్మరణము.

చితిస్సముహేచిత్యాయాం చితిః—(సీ) సమూహము, కాష్టము.

దితిస్సన్యత్తండనే దితౌ, దితిః—(సీ) ఖండించుట, రక్షణమాత.

పతిః ప్రభౌ గతౌ మూలే పతిః—(పు) ప్రభువు, గమనము, మొదలు.

దృతి శ్చర్తపుటే ఝషే. ౪౮. దృతిః—(పు) తోలుతిత్తి, చీక.

యతి ర్నికారే యతిని పాఠ యతిః—(పు) ప్రతిక్రియ, సన్యాసి. (సీ)
 ఛేదక్రమే యతిః, పద్యమందలి విశ్రమస్థానము.

శితిః కృష్ణే శితిర్భూజై శితిః—(త్రి) నల్లనివర్ణముగలది(పు)భూజ్జ
 పత్రవృక్షము.

భృతిర్భరణమూల్యయోః. భృతిః—(సీ) జీతము, వెల.

క్షీతి ర్నివాసే మేదిన్యాం క్షీతిః—(సీ) నివాసము, భూమి, ప్రదేశము.

ధృతి ర్యోగాంతరే ధైర్యే ధృతిః—(సీ) పంచాంగయోగము, ధైర్యము,
 ధారణాధ్వరతుష్టిషు. ర్యము, ధరించుట, యజ్ఞము, సంతోషము.

శ్రుతి శ్శోతే తథామ్నాయే శ్రుతిః—(సీ) చెవి, వేదము, వార్త, వినుట.

వార్తాయాం శ్రోతకర్తృణి వార్తాయాం శ్రోతకర్తృణి

స్తృతి రిచ్ఛాధియో ర్ధర్మసం స్తృతిః—(సీ) కోరిక, బుద్ధి, మనుస్తృతి
 హితాయామపి స్తృతిః. మున్నగు ధర్మశాస్త్రములు.

రతి స్సరప్రియాయాం చ రతిః—(సీ) రతీదేవి, అనురాగము, సంభోగము,
 రాగేఽపి సురతే ముది, గము, సంతోషము,

ఋతిర్గతౌ జగుప్సాచూం ఋతిః—(సీ) గమనము, నింద, జగడము, స్ఫుర్థా మంగళయో రపి. శుభము. [శము.	
వృతిస్సాన్యద్వరణే వాతే వృతిః—(సీ) ఆవరణము, మండపప్రదే	
సృతి ర్గమనమార్గయోః, సృతిః—(సీ) నడచుట, త్రోవ.	
మితిర్తానేఽప్యవచ్ఛేదే మితిః—(సీ) ప్రమాణము, ఒకభాగము,	
కృతిః కరణహింసయోః.గీ. కృతిః—(సీ) కర్త, హింస.	
ఈతిః ప్రవాసే డింబే స్యా ఈతిః—(సీ) పరదేశవాసము, దేశోప	
దతివృష్ట్యాదిషట్సుచ, ద్రవము, ఆఱువిధములగు ఈతిబా	
	ధలు (అతివృష్టి, అనావృష్టి, ఎలుకలు, శలభములు, చిలుకలు, సమీపరా
	జులు అనువానివలనిబాధ.)
వీతి ర్గతౌచ దీప్తౌచ ధావనే వీతిః—(సీ) గమనము, ప్రకాశము, పరు	
ప్రజ నేఽశనే. గీ. గెత్తుట, పశువులుసేలగుట, భుజిం	
	చుట.
గీతి శ్చందసి గానే చ గీతిః—(సీ) పద్యవిశేషము, గానము.	
నీతిస్తు ప్రాపణే నయే, నీతిః—(సీ) పొందించుట, న్యాయము.	
రీతిఃప్రచారే స్యందే చ లో రీతిః—(సీ) వ్యవహారము, జారుట, ఇనుప	
హాకిట్టారకూటయోః. చిట్టము, ఇత్తడి.	
పీతిః పానే తురంగే చ పీతిః—(సీ) త్రాగుట (పు) అశ్వము.	
భీతిస్సాధ్వసకంఠయోః, భీతిః—(సీ) భయము, చంచలించుట.	
ప్రీతిర్యోగాంతరే ప్రేష్టి స్త ప్రీతిః—(సీ) ప్రీతియనుపంచాంగయో	
రపత్నీప్రమోదయోః. గము, ప్రేమ, మత్తభునిభార్య, సంతో	
	షము.
భూతి ర్థాతంగశృంగారే జా భూతిః—(సీ) గజాలంకారము, పుట్టుక,	
తౌ భస్మని సంపది, బూడిద, సంపద,	
సూతి స్సీవనసంతత్యో సూతిః—(సీ) కుట్టుట, సమూహము.	
రూతి సూయతౌచ రక్షణే. ఊతిః—(సీ) కుట్టుట, రక్షించుట.	
హేతిస్సాన్యదాయుధే జ్వ హేతిః—(సీ) ఆయుధము, అగ్నిజ్వాల,	
లే హేతి స్తరణి తేజసి, సూర్యునిప్రకాశము.	
వృత్తి ర్వివరణే జీవ్యే కై శి వృత్తిః—(సీ) వ్యాఖ్య, జీవనోపాధి,	

క్యాదిషు చేష్యతే. ౫౮. కైశికి మున్నగు కావ్యవృత్తులు.
కృత్తి శ్చర్మత్వచే భూరే కృత్తిః—(సీ) ఇట్టిమున్నగువానితోలు,
కృత్తికాయాంచ కీర్తితా, త్వగింద్రియము, భుజపత్రి చెట్టు, కృ
త్తికానక్షత్రము.

పత్తిః పదాతౌ గమనే వీర పత్తిః—(పు) కాల్యంటు నడిచుట,
నైన్యప్రభేదయోః. ౫౯. వీరుడు, (సీ) సేనావిశేషము.
విత్తి ర్విచారే జ్ఞానేచ లాభ విత్తి—(సీ) విచారణము, జ్ఞానము, లా
సంభవయోరపి, భము, పుట్టుక.

భిత్తిః కుడ్యే ప్రదేశేచ సంవి భిత్తిః—(సీ) గోడ, ప్రదేశము, విభజిం
భాగావకాశయోః. ౬౦. చుట, ఎడముగానుండుట.

ఆప్తిస్సంవరణప్రాప్తిః ఆప్తిః—(సీ) ఆవరించుట, పొందుట.
ప్రాప్తి స్థాభే మహోదయే, ప్రాప్తిః—(త్రి) లాభము, గొప్పయభివృద్ధి.
గుప్తిః కారాగృహే ప్రోక్తా గుప్తిః—(సీ) చెఱసాల, గోయి, రక్షణ
భూగర్తే రక్షణే యమే. ము, శరీరసాధనమగు నిత్యకర్తృము.

సుప్తి స్సృజ్జాతాయాంచ సుప్తిః—(సీ) స్వర్ణనెఱుంగుండుట, నిద్ర,
స్వాపే విసంభూతిని, విశ్వాసభూతుకుడు.

శాంతిశ్శమేఽపి కళ్యాణే శాంతిః—(సీ) ఓర్పు, మంగళము.

కాంతిశ్శోభాభిలాషయోః కాంతిః—(సీ) ప్రకాశము, కోరిక.

జాతిశ్చందసి సామాన్యే జాతిః—(సీ) పద్యవిశేషము, గోత్రసా
మాలత్యాం గోత్రజన్త మాన్యము, మాలతీలత, గోత్రము,
నోః, జాతి ర్జాతీఫలే ధా పుట్టుక, జాజికాయ, ఉసిరిక చెట్టు,
త్ర్యాం ఛుల్లీ కంపిల్లయో ప్రాయ్యి, కంపిల్లమను గంధద్రవ్యము.
రపి. ౬౩.

జ్ఞాతి స్సగోత్రే పితరి

వ్యాప్తి ర్వాప్యపనలంభయోః, వ్యాప్తిః—(పు) దాయాడి, తండ్రి.
సాతిర్దానేఽవసానే చ వ్యాప్తిః—(సీ) వ్యాపించుట, లాభము.

ప్రాప్తిః పూర్తిప్రదేశయోః సాతిః—(సీ) దానము, అంతము.

వర్తి ర్దీపదశాయాంచ దీపగా ప్రాప్తిః—(సీ) పూర్తి, ప్రదేశము.

త్రాను లేపయోః, వర్తి వర్తిః—(సీ) దీపపువత్తి, దీపము, దేవా

రేషజనిర్ధాణే నయనాం ముపైఁ బూసికొను గంధపుబిళ్ల, భో

షధము చేయుట, కాటుకి, జాబు.

జన లేఖ యోః. ౬౫.

ఆర్తిః పీడాధనుష్కోట్యో ఆర్తిః—(సీ) బాధ, వింటికొన.
 ర్తూర్తిః కారిత్య కాయయోః, మూర్తిః—(సీ) కారిత్యము, దేహము.
 క్షీర్తిః ప్రసాదయశసోర్విస్తా క్షీర్తిః—(సీ) దయ, యశస్సు, విస్తారము,
 రేకర్దమేఽపి చ. ౬౬. బురద.

భ్రాంతిర్భిభ్యామతౌ భ్యాతౌ భ్రాంతిః—(సీ) అసత్యమున సత్యబుద్ధి, తిరు
 భ్రమణే చానవస్థితౌ, గుట, చాంచల్యము.
 నృతిః క్రిమశా నర్తనే చ నృతిః—(సీ) పురుగు, నృత్యము.
 సృతి స్స రితి వర్తని. ౬౭. సృతిః—(సీ) నది, మార్గము.
 భక్తి ర్విభాగే నేవాయాం భక్తిః—(సీ) విభాగము, (వేఱఁగుట,) నేవించుట.

పక్తి ర్గౌరవపాకయోః. పక్తిః—(సీ) గౌరవము, ఫలించుట.
 ముక్తిస్సన్యన్తచనే మోక్షే ముక్తిః—(సీ) విడచుట, మోక్షము.
 యుక్తి ర్నైయ్యే చ యో యుక్తిః—(సీ) న్యాయము, కూర్పుట, జనే. ౬౮.

పంక్తి ర్దశాక్షరచ్ఛందోదశ పంక్తిః—(సీ) పదియక్షరముల ఛందస్సు, సంఖ్యావలీ ష్విపి, పది, వరుస.
 శక్తి ర్భలే ప్రభావాదౌ శ శక్తిః—(సీ) బలము, ప్రభుమంత్రోత్సాహశక్తులు, ఆయుధవిశేషము
 క్తిః ప్రహరణాంతరే.
 శుక్తిః కపాలశకలే నఖ్య శుక్తిః—(సీ) ఖండితమైన తలపుట్టె, నఖ్య
 శ్వావర్తయో రపి, ము మనుసుగంధవస్తువు, గుట్టపుసుడి, ము
 క్తాసోఽపేచ దుర్మా తైపుచిప్ప, ఏనుఁగుజలగ, శంఖము, శంఖశంఖనభేషు చ. ౭౦. నత్తగుల్ల.

అథ తాంత స్త్రీవర్ణః.

తాంత స్త్రీవర్ణము

అమృతం యజ్ఞశేషేస్యాత్మీ అమృతం — (న) యజ్ఞశేషద్రవ్యము, యూషే సలిలే ఘృతే, అ అమృతము, జలము, నేయి, యాచిం యాచితే చ మోక్షే. ౭ అమృతము, జలము, నేయి, యాచిం పకుండలభించినవస్తువు, మోక్షము, అన్నము. అమృతః—(పు) ధన్వంతరి, దేవత. అమృతా—(సీ) కరకచెట్టు,

తోఽమృతాపథ్యా గు తిప్పతీగె, ఉసిరిక చెట్టు.

దూచ్యా మలకీషు చ, [ము.
కృషా వసత్వేఽప్యనృత అనృతం—(న) వ్యవసాయము, అసత్య
మజితః కమలాపతౌ. ౭౨. అ అజితః—(పు) విష్ణుమూర్తి, (త్రి) జయిం
నిర్జితే చాఽ [ధ్వజే, పబడనివాడు. [విష్ణువు.
చ్యుత స్తు స్థిరే స్యా ద్గరుడ అచ్యుతః — (త్రి) స్థిరమైనది — (పు)
ఆర్దితం యాచితే జ్ఞేయం వా ఆర్దితం—(త్రి) యాచింపబడినది—(న)
తవ్యాధౌ చ హింసితే. వాతరోగవిశేషము—(త్రి) హింసిం
పబడినది.

అక్షతం చాపిలాజేషు తృతీ అక్షతం—(న) పేలాలు, నపుంసకత్వము
యప్రకృతావపి, అహిం (త్రి) హింసింపబడినది
సితేఽపి

చాపాత స్తదాత్వే పతనేఽ ఆపాతః—(పు) తత్కాలము, పడుట.
పి చ. ౭౪. [ఆక్రమించినది.

ఆఘ్రీతం శింఘితే క్రాంతేఽ ఆఘ్రీతం —(త్రి) వాసనచూడబడినది.
ప్యాఖ్యాతం భాషితే తిజీ, ఆఖ్యాతం—(త్రి) కలుకబడినది. తిజ్ఞ
త్యయము.

ఆధ్మాతః పవనవ్యాధౌ దగ్ధ ఆధ్మాతః—(పు) వాతరోగము—(త్రి)
శబ్దితయోరపి. ౭౫ కాల్పబడినది, ధ్వనిచేయబడినది.

ఆప్లుత స్నాతకే స్నాతేఽ ఆప్లుతః—(పు) స్నాతకవ్రతము—(త్రి)
స్నానముచేసినవాడు.

ప్యాదృత స్సాదరేఽర్చితే, ఆదృతః—(త్రి) ఆదరముగలవాడు, పూ
జింపబడ్డవాడు.

ఆచితశ్శకటోన్మేయే పలానా ఆచితః—(పు) బండెడు బరువు, రెండు
మయుతద్వయే. ౭౬. ఛ వేలకలముల బరువు (త్రి) కప్పబడి
నది. సంగ్రహింపబడినది.

దాహతం తు మృషార్థకే, ఆ ఆహతం—(న) అసత్యవాక్యము (త్రి)
హతంగుణితేఽపి స్యాత్తా గుణింపబడినది, వాయింపబడినది.
డితే చానకేఽపి చ. ౭౭. ఆహతః—(పు) తప్పట (న) ప్రాతగుడ్డ,
స్యా త్పురాతన వస్త్రేచ నూతనవస్త్రము.

నూత్నవస్త్రేఽపి చాహ

తం,

ఆనర్తదేశభేదేస్యాన్నుత్య అవర్తః—(పు) దేశభేదము, (ద్వారక) నాట్యస్థలము, ఆనర్తదేశవాసి, యుద్ధము.

ఆవర్త ఆవర్తనేస్యాచ్చింత ఆనర్తః—(పు) త్రిప్పుట, చింతనచేయుట, నీటిసుడి.

సంవర్తః ప్రళయే ప్రోక్తో వి సంవర్తః—(పు) ప్రళయము, తాండ్రచెట్టు, సంవర్తమను మేఘము.

త్రిగర్తస్యాజ్జనపదే త్రిగర్తో త్రిగర్తః—(పు) దేశవిశేషము, గణిత విశేషము, (సీ) జలజంతువిశేషము, అంకుటాలు. కామకస్త్రీయాం. ౮౪.

వివర్తస్సముదాయేస్యాదప వివర్తః—(పు) సమూహము, ప్రతికూలము, నాట్యము.

ఉత్తప్తం శుష్కమాంసేఽపి ఉత్తప్తం—(న) ఎండినమాంసము, (త్రి) సంతప్తే చ పరిపుతే. ౮౧. తపింపఁజేయఁబడినది, తడుపఁబడినది.

ఉచితం ప్రోక్తమభ్యస్తే మితే ఉచితం—(త్రి) అభ్యసింపఁబడినది, మితజ్ఞాతే సమంజసే, మైనది, తెలియఁబడినది, యుక్తమైనది.

ఉద్భృతం స్యాదుత్తులితే పరి ఉద్భృతం—(త్రి) ఎత్తఁబడినది, అనుభభుక్తోఽస్తి తేఽపి చ. ౮౨. వించివిడిచిపెట్టినది.

ఉత్థితం వృద్ధియుక్తే స్యా ఉత్థితం—(త్రి) వృద్ధిగలది, ఉద్యమించినది, పుట్టినది. తోఽప్రిద్యతో త్వన్నయో రపి,

ఉషితం వృషితే దగ్ధే ఉషితం—(త్రి) ఉన్నది, కాల్పఁబడినది. ముషితం ఖండితే హృతే. ముషితం—(త్రి) ఖండింపఁబడినది, హరింపఁబడినది.

ఉద్ఘాతః కథ్యతే పాదస్థలనే ఉద్ఘాతః—(పు) కాలుజారుట, ఆరంభించుట, యోగాభ్యసనమునందలి కుంభక, రేచక, పూరకములు, (త్రి) ఉ

త్రయేఽపి చ. ౮౪. ఉ	న్నతమైనది, ఇనుపగుదియ.
త్తుంగే ముద్గరేఽపి స్యా	
దుదితం ప్రోక్త ఉద్గతే,	ఉదితం—(త్రి) బయలుదేరినది.
స్సాదుచ్ఛ్రితం తు సంజాతే	ఉచ్ఛ్రితం—(త్రి) పుట్టినది, పొడవైనది,
సమున్నద్ధప్రవృద్ధయోః	వృద్ధి నొందినది.
రజతం విశదే దంతిదంత	రజతం—(న) తెల్లనిరంగు, గజదంతము
యోస్తారహారయోః,	లు, వెండి, ముత్యాలహారము.
సురతం స్యాన్నిధువనే దేవ	సురతం—(న) సంభోగము, (స్త్రీ) దేవ
త్వే సురతా మతా. ౮౬	త్వము. [గంగొట్టఁబడినది.
ప్రహతం విజితే తుణ్ణే	ప్రహతం—(త్రి) జయింపఁబడినది, నలు
సంహతం సంహతే దృఢే,	సంహతం—(త్రి) కొట్టఁబడినది, దృఢ
	మైనది.
రసితం తు సువర్ణాదిఖచితే	రసితం—(త్రి) బంగారుమున్నగువాని
స్తనితే రుతే. ౮౭.	లోఁగూర్పఁబడినది, ఉటుము, ధ్వని.
పలితం శైలజే తాపే సాండు	పలితం—(న) తాతిపూవు, పరితాపము,
కేశే చ కర్ణమే,	వెండ్రుకలునరయుట, బురద.
లలితం హారభేదే స్యాదీప్సితే	లలితం—(న) హారవిశేషము—(త్రి) ఇష్ట
లలితేఽపి చ. ౮౮.	మైనది, సుందరమైనది. [ట్రుప్తఁబడినది.
స్థలితం చలితే భ్రంశే	స్థలితం—(త్రి) చెరిపివేయఁబడినది, తొ
కలితం విదితాస్తయోః,	కలితం—(త్రి) తెలియఁబడినది, పొందఁ
	బడినది. [కాల్పఁబడినది.
జ్వలితం భాస్వరే దగ్ధే	జ్వలితం—(త్రి) ప్రకాశింపఁజేయబడినది,
త్వరితం ప్రజవే ద్రుతే. ౮౯.	త్వరితం—(న) వేగము, శీఘ్రము.
స్తిమితోఽచంచలే క్లిన్నే	స్తిమితః—(త్రి) నిశ్చలమైనది, తడుగు
	బడినది [బడినది.
హర్తితం క్షిప్తదగ్ధయోః,	హర్తితం—(త్రి) చిచ్ఛఁబడినది, కాల్పఁ
సుహితోఽతిహితే తృప్తే	సుహితం—(త్రి) మిగుల నిష్టమైనది, తృ
	ప్తిఁబొందించఁబడినది.
మూర్ఛితంసోచ్ఛ్రియే దృఢే.	మూర్ఛితం—(త్రి) బొన్నత్యము, దృఢ
	మైనది.

హృషితం విస్తీతే క్రితే ప్రణ హృషితం—(త్రి) ఆశ్చర్య మొందింపఁ
తే హృష్టరోమణి, బడినది, సంతోషపెట్టఁబడినది, నమ
స్కరింపఁబడినది, గగుర్పాటు.

గర్జితో మత్తమాతంగే గర్జితః—(పు) మదపుటేనుఁగ, (న) ఉ
తం జలదధ్వనౌ. ౯౧. టుము.

వర్ధితం ప్రస్మతే చిన్నే పూరి వర్ధితం—(త్రి) విస్తరింపఁబడినది, నలుకఁ
తే చాపి వర్ధితం, బడినది, నిండింపఁబడినది.

స్థాపితం నిశ్చితే న్యస్తే స్థాపితం—(త్రి) నిశ్చయింపఁబడినది, ఉం
చఁబడినది.

చేంగితం గతిచేష్టయాః. ౬౨. ఇంగితం—(న) గమనము, భావానురూ
పమైన కర్తేంద్రియవ్యాపారము.

వేష్టితం లాసకే రుద్ధే స్త్రీ వేష్టితం—(త్రి) నృత్యమొనర్చునది, అడ్డ
ణాం చ కరణాంతరే, గింపఁబడినది, రతిబంధవిశేషము.

భావితం వాసితే ప్రాప్తే భావితం—(త్రి) పరిమళింపఁబడినది, పొం
దఁబడినది. [నము.

విదితం విదితార్థయాః. ౯౩. విదితం—(త్రి) తెలియఁబడినది, (న) ప్రార్థ
వేల్లితం కుటలే ప్రోక్తంవా వేల్లితం—(త్రి) వక్తమైనది, ధరింపఁబడి
చ్యవద్విధృతే స్మృతే, నది, తడుపఁబడినది.

గ్రథితం గుంఫితాక్రాంతహిం గ్రథితం—(త్రి) కూర్పఁబడినది, ఆక్రమిం
సితేషు సమీరితం. ౯౪. పఁబడినది, హింసించఁబడినది.

మథితం నిర్జలోదశ్విత్యాలో మథితం—(న) నీరుగలియనిమజ్జగ, (త్రి)
డితవిఘ్నప్తయాః, కలియఁ బెట్టఁబడినది, ఒలువఁబడినది.

ప్రార్థితం యాచితే శత్రుసం ప్రార్థితం—(త్రి) యాచింపఁబడినది, శత్రు
రుద్ధేఽభిహితేఽపి చ. వుచే నిర్బంధితుఁడు, పలుకఁబడిన
వాఁడు.

జృభితం కరణే స్త్రీణామి జృంభితం—(న) రతిబంధవిశేషము, కో
హస్ఫుటతయోరపి, రిక, (త్రి) వికసించినది.

క్రందితం భ్యాతమాహ్వానే క్రందితం—(న) పిలుచుట, విలపించుట.
క్రందితం రుదితేఽపి చ. ౯౬. [బడినది.

పోషితం నిహతే సిక్తే పోషితం—(త్రి) చంపఁబడినది, తడుపఁ

వాపితం ముండితే మతం, బీ వాపితం—(త్రి) గొలుగఁబడినది, విత్త
జాకృతే నములు చల్లి దున్నినభూమి.

దంశితస్తు దప్తనర్తితయోరపి. దంశితః—(త్రి) కొలుకఁబడినది, కవచ
ము వేయఁబడినది.

క్షారితస్సావితేక్షారే చాభి క్షారితః—(త్రి) స్రవింపఁజేయఁబడినది,
శస్త్రే చ శంసితః, లవణము, దూషింపఁబడినది.

సుకృతం చ శుభే పుణ్యే సుకృతం—(న) శుభము, పుణ్యము,
సువిధానేచ వాచ్యవత్. (త్రి) లెస్సగా నొనరింపఁబడినది.

నికృతం విప్రలబ్ధే స్యాన్నీచే నికృతం—(త్రి) వంచింపఁబడినది, నీచుఁ
విప్రకృతేఽపి చ, డు, తిరస్కరింపఁబడినవాఁడు.

వికృతోఽసంస్కృతేఽపి వికృతః—(త్రి) సంస్కరింపఁబడినది, వికల
స్యాద్భిభత్సే రోగితేఽపి మైనది, రోగముగలవాఁడు.
చ. ౯౯.

సంస్కృతః కృత్రిమే శస్త్రే సంస్కృతః—(పు) కల్పింపఁబడినది, (కుండ
భూషితే భేద్యవన్తతః, మున్నగునవి) స్తుతింపఁబడినది, అలం
సంస్కృతం లక్షణోపేతే కరింపఁబడినది, (న) వ్యాకరణాదుల
చే సంస్కరింపఁబడిన సుశబ్దము.

ప్రభూతం ప్రాజ్య ఉద్గతే. ప్రభూతం—(త్రి) విస్తారము, బయలు
దేరినది.

ప్రసృతస్సంప్రసారే స్యాద్వి ప్రసృతః—(త్రి) వృద్ధి నొందునందునది,
నీతే విగతేఽపి చ, అర్థాం అడఁకువగలది. పోయినది, (న) చే
జలౌ చ ప్రసృతం జంఘా రెడు పరిమితి, (సీ) పిక్క.

యాం ప్రసృతా మతా. సూన్యతం—(న) మంగళము, సత్యము
సూన్యతం మంగళే సత్యప్రి ప్రియమునగు వాక్యము.

ప్రసూతం వాచ్యవజ్జాతే ప్ర ప్రసూతం—(త్రి) పుట్టినది, (న) పు
సూతం కుసుమేఽపి చ. ప్పము.

విశ్రుతం జ్ఞాతసంహృష్టప్రతీ విశ్రుతం—(త్రి) తెలియఁబడినది, సంతో
తేష్వభిధేయవత్. పింపఁజేయఁబడినది, ప్రసిద్ధమైనది.

నిర్దుక్తస్త్యక్తసంగే స్యాన్దుక్త నిర్దుక్తః—(త్రి) విడువఁబడిన సంబంధ

కంచుకభోగిని. ౧౦౩.

ము గలవాఁడు, కుబుసమువిడిచిన పాము.

అవ్యక్తశృంగరే విష్ణోవవ్యక్తం మహదాదికే, ఆత్మస్యపి స్యాదవ్యక్తమస్ఫుటే చాభిధేయవత్.

అవ్యక్తః—(పు) శివుఁడు, విష్ణుమూర్తి, (న) ప్రకృతివికారములైన మహదహంకారాది తత్త్వములు, పరమాత్మ, (త్రి) వ్యక్తముకానిది.

వివిక్తం స్యాదసంకృతే వివేకాన్వితసూతయోః, వాచ్యవద్ధర్మితో ధీరై ర్వివిక్తం రహసి స్త్వతం.

వివిక్తం—(త్రి) సంబంధములేనిది, వివేకవంతమైనది, పావనమైనది, (న) రహస్యస్థలము.

రోహితం రుధిరే ధీర ఋజుశక్రశరాసనే, రోహితోమీనమృగయో ర్భేదే రోహితకద్రుమే. ౧౦౬.

రోహితం—(న) రక్తము, కుంకుమము, వంకరలేని ఇంద్రధనువు, (పు) మత్స్యవిశేషము, వృక్షవిశేషము.

లోహితం కుంకుమే రక్తే గోశీర్షే చ కుచందనే, లోహితస్సాన్యన్నదే భౌమే వర్ణభేదే తు వాచ్యవత్.

లోహితం—(న) కుంకుమ, రక్తము, మిగులసువాసనగల చందనవిశేషము, రక్తచందనము, (పు) నదవిశేషము, అంగారకగ్రహము, (త్రి) రక్తవర్ణముగలది.

పుటితం స్యాద్ధస్తపుటే పాటితసూతయోరపి,

పుటితం—(న) హస్తప్రదేశము, పెల్లగింఁబడినది, కుట్టఁబడినది.

వీడితం బాధితే స్త్రీణాం కరణే చాపి యంత్రితే. ౧౦౮.

వీడితం—(త్రి) బాధింఁబడినది, (న) రతిబంధవిశేషము, (త్రి) కట్టఁబడినది. [నది.

పిండితం గణితే సాంద్రే పండితస్త్విత్త కే కవా,

పిండితం—(త్రి) ఎంఁబడినది, దట్టమైనది. పండితః—(పు) తురుష్కదేశమండుఁ బుట్టిన యందుగుబంకతోఁజేసిన ధూపద్రవ్యము, విద్వాంసుఁడు.

హారీతః షట్కథేదే స్యాన్తునిభేదేఽపి కైతవే. ౧౦౯.

హారీతః—(పు) షసుపుషిట్ట, హారితమహర్షి, నెపము.

ప్రణీతస్సంస్కృతే వహ్నా
విహితే చ ప్రవేశితే, ని
క్షిప్తే చోపసంపన్నే ప్ర
ణీతోభేద్యవన్తతః. ౧౧౦.
ప్రతీతస్సాదరే జ్ఞాతే

ప్రఖ్యాతః ఖ్యాతహృష్ట
యోః,

వాచ్యవత్సాత్ప్రమితం
తు ప్రోక్షితేఽపి మృతే
ఽపి చ. ౧౧౧.

వినీతముపనీతే స్యాదపనీతే
జితేంద్రియే, వాణిజేసువ
హేఽశ్వే చ నిభృతే
చాభిదేయవత్. ౧౧౨

పుషతో హరిణే బిందౌ పు
షత శ్చాశ్వరోహితే, భ
వేత్పుషదివ శ్వేతే బిం
దుయుక్తే తు వాచ్య
వత్. ౧౧౩.

భరతో నాట్యశాస్త్రేఽపి దౌ
ష్యన్తాశబరేనకే, రామా
నుజేఽపి భరతస్తంతువా
యేఽపిచ క్వచిత్. ౧౧౪

భారతం గ్రంథభేదే స్యాజ్జం
బూద్వీపేఽపి భారతం,

భారతీ తు సరస్వత్యాం షక్షీ
వృత్తిప్రభేదయోః. ౧౧౫

దుర్జాతం వ్యసనే ప్రోక్త మస
మృగ్జాతవస్తుని,

ప్రణీతః—(పు) మంత్రములచే సంస్క
రింపఁబడిన అగ్ని, (త్రి) చేయఁబడి
నది, ప్రవేశింపఁజేయఁబడినది, ఉంచఁ
బడినది, కూడుకొనియున్నది.

ప్రతీతః—(త్రి) ఆదరముతోఁగూడినది,
తెలియఁబడినది.

ప్రఖ్యాతః—(త్రి) ప్రసిద్ధము, సంతో
షించినది.

ప్రమితం—(త్రి) ప్రోక్షింఁబడినది, మ
రణించినది.

వినీతం—(త్రి) పొందింపఁబడినది, తొ
లంగింపఁబడినది, ఇంద్రియనిగ్రహము
గలవాఁడు, (పు) వర్తకుఁడు, శిక్షిం
పఁబడినగుఱ్ఱము, (త్రి) దృఢమైనది.

పుషతః } —(పు) ఇట్టి, బిందువు, తెల్ల
పుషత్ } మచ్చల జంతువు, తెలుపు,
(త్రి) బిందువులుగలది.

భరతః—(పు) నాట్యశాస్త్రము, దుష్కం
తుని కొమాఁడు, బోయవాఁడు, నా
ట్యముచేయువాఁడు, దశరథపుత్రు
డు, సాలెవాఁడు.

భారతం—(న) భారతము, జంబూద్వీ
పము.

భారతీ—(స్తీ) సరస్వతి, షక్షీవిశేషము,
భారతీవృత్తి.

దుర్జాతం—(న) దుఃఖము, (త్రి) దుష్ట
మైనది.

పరేతో భూతభేదే స్యాత్ప
రేతో వాచ్యవస్మత్.

పరేతః—(పు) పిశాచభేదము, (త్రి)
మరణించినది.

కపోతః పాశావతే స్యాత్ప
పోతాఖ్యవిహంగమే,

కపోతః—(పు) పావురము, అరణ్యఃక్షి
విశేషము.

కాపోతమంజనేఽపి స్యాత్ప
పోతానాం చ సంహతౌ.

కాపోతం—(న) సౌవీరాంజనము, పావు
రములగుంపు

వ్యాయతం వ్యాప్యతే ద్విర్దే
దృఢే చాతిశయేఽన్య
వత్,

వ్యాయతం—(త్రి) వ్యాపించినది, పొడ
వైనది, దృఢమైనది, అధికమైనది.

వ్యాఘాతో యోగభేదేస్యా
దంతరాయప్రహారయోః.

వ్యాఘాతః—(పు) యంత్రాంగయోగము
లలో నొకటి, విఘ్నము, దెబ్బ.

సంఘాతస్సంహతౌ ఘాతే సం
ఘాతో నరకాంతరే,

సంఘాతః—(పు) సమూహము, చంపుట,
నరకవిశేషము.

రైవతస్తు సువర్ణశౌ శైల
భేదేఽపి శూలిని. ౧౧౯.

రైవతః—(పు) వృక్షవిశేషము, రైవత
కాద్రి, ఈశ్వరుడు.

స్యాత్కిరాతస్తు భూనింబే
ష్టేచ్ఛే చాల్పతనావః,

కిరాతః—(పు) నేలవేము, ష్టేచ్ఛుడు,
పొట్టివాడు

మందాకిన్యాం కిరాతీ స్యా
త్కుట్టన్యామపి దృశ్యతే.

కిరాతీ—(సీ) ఆకాశగంగ, కుంటెనకత్తె.

ఆస్ఫోతశ్చర్కపర్ణే స్యాదా
స్ఫోతః కోవిదారకే, ఆ
స్ఫోతా గిరికర్ణ్యం చ
వనమాల్యాం చ విశ్రుణా.

ఆస్ఫోతః—(పు) జిల్లేడుచెట్టు, ఎఱ్ఱకాం
చనపుచెట్టు, (సీ) విష్ణుక్రాంతలత,
అడవిమల్లె.

ఉదాత్తస్త్వరభేదే స్యా
త్కావ్యాలంకారహృద్య
యోః, ఉదాత్తో దాతృ
మహతో

ఉదాత్తః—(పు) ఉదాత్తస్త్వరము, ఉదా
త్తాలంకారము, (త్రి) మనోహర
మైనది, దాత, అధికమైనది.

ర్నిమిత్తం హేతులక్షణోః
ఉన్మత్త ఉన్మాదవతి ధుత్తార
ముచుకుండయోః,

నిమిత్తం—(న) కారణము, గుర్తు.
ఉన్మత్తః—(త్రి) పిచ్చిపట్టినవాడు, (పు)
ఉన్మత్తచెట్టు, పుష్పవృక్షవిశేషము.

పర్వతశ్చైలదేవర్ష్యః

పర్వతః—(పు) పర్వతము, పర్వతుఁడను
దేవర్షి.

ప్రపాతో నిర్ఘరే భృగౌ.

ప్రపాతః—(పు) సెలయేలు, చరియ.

పర్యాక్షం తు యథేష్టే స్యా

పర్యాక్షం—(న) స్వేచ్ఛ, తృప్తి,

తృప్తా శక్తే నివారణే,

(త్రి) సమర్థుఁడు, (న) నివారించుట.

జీమూతస్సృద్భృతికరే శ

జీమూతః—(పు) కూలి చేయువాఁడు, దే

క్రేఽద్రా ఘోషకే ఘనే.

వేంద్రుఁడు, పర్వతము, చేదుబీట

చెట్టు, మేఘము.

జీవాతుర్జీవితే భక్తే జీవాతు

జీవాతుః—(పు) జీవసము, ఆన్నము, జీవ

రీవనౌషధే,

నాథారమగు నౌషధము.

ఏధతుః పురుషే వహ్నా

ఏధతుః—(పు) పురుషుఁడు, అగ్ని.

వాహతుః ఋధికే వృషే.

వాహతుః—(పు) బాటసారి, ఎద్దు.

విహస్తో విహ్వలే పండే

విహస్తః—(త్రి) వికలమైనది, (పు) నపుం

సకుఁడు.

పర్యస్తః పతితే హతే,

పర్యస్తః—(త్రి) పడినది. చంపఁబడినది.

ఆయస్తః స్థమితే క్షిప్తే క్లేశి

ఆయస్తః—(త్రి) నిశ్చలమైనది, ఉంపఁ

తే కుపితే హతే. ౧౨౬.

బడినది, శ్రమపెట్టఁబడినది, కోపగించి

నది, కొట్టఁబడినది.

నిరస్తః ప్రేషితేషా స్యాన్ని

నిరస్తః—(పు) విడిచినబాణము, చిన్నుఁ

ఘ్నాతే త్వరితోదితే, సం

బడినది, శీఘ్రముగా నుచ్చరించఁబడిన

త్యక్తే చ ప్రతిహతే

మాట, విడువఁబడినది, కొట్టఁబడినది.

విశ్వస్తో నిభృతే స్తృతః.

విశ్వస్తః—(త్రి) దృఢమైనది, విశ్వాస

విశ్వాసయోగే విశ్వస్తో

ముగలది, (స్త్రీ) వితంతువు.

విశ్వస్తా విధవా స్త్రీ

యాం,

నివాతో దృఢసన్నాహే ని

నివాతః—(పు) అభేద్యమగుకవచము,

ర్వాతే చాశ్రయేఽపి చ.

గాలిలేకపోవుట, ఉనికిఁబట్టు.

అనంతశ్చేషవిష్ణోస్సృద్భనం

అనంతః—(పు) శేషుఁడు, విష్ణువు, (న)

తం సురవర్తని, అనంత

ఆకాశము—(త్రి) అంతములేనిది

స్సృద్భనవధౌ వాచ్య

(స్త్రీ) సుగంధిపాలచెట్టు, గతిక, వెన్న

వత్సముదాహృతః ౧౨౯.
అనంతా శారిబాదూర్వా
విశల్యాలాంగలీషు చ,
అనంతా హైమవత్యాం
చ గుడూచ్యాం చావనా
వపి. ౧౩౦.

వెదురు చెట్టు, తరిగొట్టు చెట్టు, పార్వ
తీదేవి, తిప్పతీగ, భూమి.

శకుంతః పక్షిభేదే స్యాద్భా
సపక్షి విహంగయోః,
దృష్టాంతశ్శాస్త్ర ఉభయో
దాహరణే ప్రకీర్తితః.
కృతాంతో యమసిద్ధాంతదై
వాకుశలకర్తృసు,
నిశాంతః కథితశ్శాంతే నిశాం
తం భవనోపసోః. ౧౩౧.
వృత్తాంతో ఽవసరే భావ
కార్తృవ్య వార్తా విశేష
యోః, వృత్తాంతః ప్రక్రి
యాయాం చ క్వచిదే
కాంతవాచి చ. ౧౩౩.

శకుంతః—(పు) ఒకవిధమగుపక్షి, భాస
పక్షి, సామాన్యమగుపక్షి.

దృష్టాంతః—(పు) శాస్త్రము, పరస్పర
దాహరణము.

కృతాంతః—(పు) యముడు, సిద్ధాంత
ము, అదృష్టము, పాపకర్తృము.

నిశాంతః—(త్రి) ఓర్పుగలవాడు, (న)
అంతఃపురము, ప్రాతఃకాలము.

వృత్తాంతః—(పు) సమయము, భావము,
సమగ్రమగువార్త, ప్రకరణము, ర
హస్యవాక్యము.

ఉద్వాంతో నిర్మదగజే సము
ద్గీర్ణే చ వాచ్యవత్,
శుద్ధాంతో ఽంతఃపురే రా
జ్ఞాం రహఃకాయంతరేఽపి
చ. ౧౩౪.

ఉద్వాంతః—(పు) మదముడిగినయేనుఁ
గు, వెళ్లగ్రక్కఁబడినది.

శుద్ధాంతః—(పు) రాజులయంతఃపురము,
రాజులువిహరించు రహస్యస్థలము.

అస్వంతమశుభే ఛుల్యాం మ
రణేఽనవధానపి, క్షేత్రే
ఽపి కథ్యతేఽస్వంత
ముదంతస్సాధువార్తయోః.
జయంతశ్శృంకరేఽపి స్యాజ్జ
యంతః పాకశాసనా,

అస్వంతం—(న) అమంగళము, ప్రాయ్యి,
చావు, అవధిలేకపోవుట, వరిమడి,

ఉదంతః—(పు) సజ్జనుడు, వృత్తాంతము.

జయంతః—(పు) శివుడు, దేవేంద్రుని కు
మారుడు.

జయంతీ పాదపే గౌర్యామిం

ద్రపుత్రీపతాకయోః.

గోదంతో హరితాశే స్యాద్దం

శితే హరితేఽపి చ,

జయంతీ—(సీ) తక్కిడుచెట్టు, పార్వతీ
దేవి, ఇంద్రునికుమార్తె, జెండా.

గోదంతః—(పు) హరిదళము, (త్రి) కవ
చము వేయఁబడినది, (పు) పసుపు
రంగు.

భాసంతస్సుందరాకారే భా

సంతో భాసఃక్షిణి ౧౩౭

మహాద్రాజ్యే విశాలే చ

మహతీ వల్లకిభిది,

మరుద్దేవే సమీరే స్యా

దర్శన్ పూజ్యే జినేఽపి చ.

జగదాఖ్యా స్మృతా వా

యా విష్టవే జంగమేఽపి

చ,

భాసంతః—(త్రి) సౌందర్యవంతమైనది,

(పు) భాసఃక్షి.

మహత్—(పు) రాజ్యము, విశాలము.

మహతీ—(సీ) నారదునివీణె.

మరుత్—(పు) దేవుఁడు, వాయువు.

అర్హన్—(పు) పూజ్యుఁడు, బుద్ధుఁడు.

జగత్—(పు) వాయువు, (న) భువనము,

(త్రి) గమనముగల జీవలోకము.

జగతీ భువనే త్త్వాయాం ఛం

దోభేదే జినేఽపి చ.

పితృన్పితృషన్నేతా పతనే

చ్ఛువిహంగయోః,

హరిత్కకుభి వర్ణే చ తృణ

వాజివిశేషయోః. ౧౪౦.

జగతీ—(సీ)లోకము, భూమి, ద్వాదశా

క్షరచ్ఛందస్సు, జనము.

పితృన్ } (త్రి)పడనిష్టపడినది, (పు)

పితృషన్ } పక్షి.

హరిత్—(సీ) దిక్కు, (పు) పాలాశ

వర్ణము, గఱికి, పాలాశవర్ణముగల

యశ్వము.

హరితోఽపి చ దూర్వా

యాం హరిద్వర్ణయుతే

ఽన్యవత్,

విద్యుత్సదామినీసంధ్యోర్ని

ష్ప్రిభే త్వభిదేయవత్.

గర్భత్సవర్ణలతయో

రోహితున్సర్వలతాభిదోః,

హరితః—(పు) గఱికి, (త్రి) పాలాశ

వర్ణముగలది.

విద్యుత్—(సీ) మెఱుపు, సంధ్యాకాల

ము, (త్రి) కాంతిలేనిది.

గర్భత్—(సీ) బంగారు, తీగ.

రోహిత్—(పు) సూర్యుఁడు, (సీ) ల

తావిశేషము.

భూభృన్నరేంద్రే శైలే చ

భూభృత్—(పు) రాజు, పర్వతము.

పతన్ పాతుకపక్షిణోః.

పతన్—(త్రి) పడునట్టిది, (పు) పక్షి.

కుర్వన్ కర్తకరే భ్యత్యే

కుర్వన్—(త్రి) పనిచేయువాఁడు, బంటు.

స్యాదర్వన్ కుత్సి తేఽన్యవత్,

అర్వన్—(త్రి) కుత్సితుఁడు.

అర్వతీ కుంభదాస్యాం చ
వామ్యాం చ పరికీర్తితా.

అర్వతీ—(సీ) తార్పుడుకత్తె, ఆఁడు
గుట్టఁము.

శ్రీమాం స్తీలకవృక్షే స్యా
న్తనోజ్జే ధనికేఽపి చ,

శ్రీమాన్—(పు) తీలకవృక్షము, (త్రి)
మనోహరమైనది, భాగ్యవంతుఁడు.

ధీమాన్ వాచస్పతౌ ధీరే

ధీమాన్—(పు) బృహస్పతి, విద్వాం
సుఁడు.

భాస్వాన్ భాస్వరసూర్య
యోః. ౧౪౪.

భాస్వాన్—(త్రి) ప్రకాశించునది, (పు)
సూర్యుఁడు.

సువ్రతా సుఖసందోహ్యాసుర
భ్యాం శోభనవ్రతే, వా
చ్యవ

సువ్రతా—(సీ) సుఖముగాఁబాలుపితుక
నిచ్చుగోవు, (త్రి) యోగ్యమగు వ్ర
తముగలవాఁడు.

ద్వివృతా క్షుద్రరోగే స్యా
ద్వివృతం స్ఫుటే. ౧౪౫

ద్వివృతా—(సీ) రోగవిశేషము, (త్రి)
స్ఫుటమైనది.

వనితా జనితా త్యర్థ రాగ
యోషితి యోషితి, వని
తం యాచితేఽపి స్యాద్వ
నితం నేవితేఽపి చ. ౧౪౬.

వనితా—(సీ) అనురాగవతి, సామాన్య
స్త్రీ, (త్రి) యాచింపఁబడినది, నేవిం
పఁబడినది.

జామాతా వల్లభే సూర్యా
వర్తేఽపి దుహితుః పతౌ,

జామాతా—(పు)భర్త, శాకవిశేషము,
అల్లుఁడు.

వినేతా దేశికే రాజ్ఞి

వినేతా—(పు) గురువు, రాజు.

విధాతా వేధసి స్తరే ౧౪౭.

విధాతా—(పు) బ్రహ్మ, మన్తఘ్నుఁడు.

వినతా పిడకాభేదే వినతా

వినతా—(సీ) ఒకవిధమైనకురుపు, గరు

తార్క్ష్యమాతరి, వినతః ప్ర

త్తంతునితల్లి, (త్రి) నమస్కరింపఁ

ణతే భుగ్నే శిక్షితేఽప్య

బడినది, వంగినది, శిక్షింపఁబడినది.

భిధేయవత్. ౧౪౮.

పంచతా పంచభావే స్యా

పంచతా—(సీ) ఐదగుట, మరణము.

త్పంచతా మరణేఽపి చ,
విజాతాఖ్యా ప్ర సూ తా విజాతా—(సీ) ప్రసవించినస్త్రీ, పుట్టింప
యాం జనితే వికృతేఽపి బడినది, వికారస్వరూపముగలది.
చ. ౧౪౯.

సికతా వాలుకాయాం స్యు సికతాః—(సీ. ని. బ.) ఇసుక, (ఏ)రోగ
స్సికతా ప్యామయాంత విశేషము, ఇసుక నేల, పంచదార.
రే, సికతాన్వితదేశే చ
శర్కరాయాం చ కీర్తి
తా. ౧౫౦

వాసితా కరిణీనార్యోర్వాసి వాసితా—(సీ) ఆడేనుఁగు, స్త్రీ, (త్రి)
తం సురభీకృతే, జ్ఞానమా కర్పూరాదులచే బరిమళించునది, (న)
త్రే ఖగారావే వాసితం జ్ఞానము, పక్షిచేయుధ్వని, (త్రి) వస్త్ర
వస్త్రవేష్టితే. ౧౫౧ ముచే జుట్టుబడినది.

పిశితా మాంసికాయాం స్యా పిశితా—(సీ) జటామాంసి, (న) మాం
దామిషే పిశితం మతం, సము.

తృణతాపి తృణత్వే స్యాత్తృ తృణతా—(సీ) తృణమగుట, ధనువు.
ణతా కార్దుకేఽపి చ. [ఋఁడు

ద్విజాతిరండజే విప్రే ద్విజాతిః—(పు) వయ్యదులు, బ్రాహ్మ
శ్రీపతిః త్కౌపతౌ హరా, స్త్రీపతిః—(పు) రాజు, విష్ణువు.
గోపతిశ్శంకరే పండే పార్థివే గోపతిః—(పు) శివుఁడు, ఆబోతు, రాజు,
ఽపి వికర్తనే. ౧౫౩ సూర్యుఁడు.

స్థపతిశ్చిల్పిభేదేఽపి స్థపతిః కం స్థపతిః—(పు) వచ్చంగి, అంతఃపుర రక్ష
చుకిన్యపి, జీవేష్టియాజకే కుఁడు, బృహస్పతి యజ్ఞముచేసిన
సూతేఽ వాఁడు, సూతుఁడు.

ప్యమతిః కాలచంద్రయోః అమతిః—(పు) యముఁడు, చంద్రుఁడు.
అంకతిస్సాన్యదగ్ని హోత్రిజ్వ అంకతిః—(పు) నిత్యాగ్ని హోత్రము
లనాంబుజయోనిషు, గలవాఁడు, అగ్ని, బ్రహ్మ.

రమతిర్నాయకే స్వర్గేఽ రమతిః—(పు) నాయకుఁడు, స్వర్గలో
కము.

ప్యంహతిస్త్యాగరోగయోః అంహతిః—(సీ) విడుచుట, రోగము.

నిఋతిస్సాదలక్ష్యం చ ది నిఋతిః—	(సీ) జ్యేష్ఠాదేవి, (పు) నైఋ
కృతే నిరుపద్రవే,	తి, (త్రి) ఉపద్రవములేనిది.
అగస్త్యిర్వంగసేనేస్యాదగస్త్యిః	అగస్త్యిః—(పు) బక పుష్పపుచెట్టు, అగ
కుంభసంభవే. ౧౫౬	స్త్యముని.
గభస్త్యిః కిరణే సూర్యే స్వా	గభస్త్యిః—(పు) కిరణము, సూర్యుడు,
హాయాం చ విలోక్యతే,	(సీ) స్వాహాదేవి.
సంగతిస్సంగమే జ్ఞానే	సంగతిః—(సీ) కలయిక, జ్ఞానము.
సన్నతిః ప్రణతౌ ధ్వనౌ.	సన్నతిః—(సీ) నమస్కారము, ధ్వని.
ఆయతిస్సంగమే దైర్ఘ్యే ప్ర	ఆయతిః—(సీ) కూడుకొనుట, విస్తార
భావాగామికాలయోః,	ము, సామర్థ్యము, రాబోవుకాలము.
ఆయత్తిస్సాద్యతే స్నేహే	ఆయత్తిః—(సీ) బలము, స్నేహము,
వశిత్యే వాసరేఽపి చ.	అధీనమగుట, దినము, హద్దు.
మర్యాదాయాం తథా	
యత్తి	
ర్విపత్తిర్యాతనాపదోః,	విపత్తిః—(సీ) బాధ, ఆపద.
నియతిర్నియమే దైవే	నియతిః—(సీ) నియమము, అదృష్టము.
పద్ధతిః పంక్తివర్తనోః. ౧౫౭	పద్ధతిః—(సీ) వరుస, మార్గము.
సంతతిః పంక్తివిస్తారగోత్రేషు	సంతతిః—(సీ) వరుస, విస్తారము, వంశ
కవిభిస్త్వృతౌ, పరంపరా	పరంపర, (త్రి) పరంపరయందు జనిం
భవేఽపి స్యాత్సంతతిః	చినది, పుత్రుడు, కన్యక.
పుత్రకన్యయోః. ౧౫౮	
సమృతిస్సాదనుజ్ఞానేఽప్యభి	సమృతిః—(సీ) అంగీకారము, కోరిక.
లాషేఽపి సమృతిః,	
సమితిస్సంగరే సామ్యే సభా	సమితిః—(సీ) యుద్ధము, పోలిక, సభ,
యాం సంగమే చయే.	కూడుకొనుట, సమూహము.
అదితిర్వసుధాయాం స్యాద	అదితిః—(సీ) భూమి, దేవతల తల్లి.
దితిర్దేవమూతరి,	
వసతిస్సాదవస్థానే యామి	వసతిః—(సీ) ఉండుట, రాత్రి, గృహము.
న్యాం చ నికేతనే. ౧౫౯.	
పక్షతిః పక్షమూలే స్యాత్ప	పక్షతిః—(సీ) తెక్కలమొదలు, పాద్యమి.

క్షతిః ప్రతిపత్తిశ్చ, ఉన్నతిస్తార్క్ష్యదారేషు సమృ ద్ధాపుదయేఽపి చ. ౧౬౩.	ఉన్నతిః—(సీ) గరుడునిభార్య, పరిపూర్ణ త్వము, అభివృద్ధి
ప్రసూతి స్తనయోత్పత్తోస్త థా దుహితరి స్తృతా, వ్రతతిర్విస్తృతే వల్యాం వహతిస్సచివే గవి. ౧౬౪.	ప్రసూతిః—(సీ) పుత్రుడు, పుట్టుక, కు మార్తె.
దుర్గతిర్నరకే నిస్సే వికృతిర్ద్వింబరోగయోః, వికృ తిశ్చ వికారే స్యా న్నికృతిశ్చ పరాభవే. ౧౬౫.	దుర్గతిః—(సీ) విస్తారము. తీగ. వహతిః—(సీ) మంత్రి, గోవు.
నికృతిర్భర్తృనే క్షేపే వ దంతి శతశాత్యయోః, ఆకృతిః కథితా రూపసామా న్యవపుషోరపి. ౧౬౬.	దుర్గతిః—(సీ) నరకము, దారిద్ర్యము. వికృతిః—(సీ) ఉపద్రవము, రోగము, వికారస్వరూపము.
ప్రకృతిః కథితా యోనౌ జంత్యమాత్యాదిమాతృ షు, ప్రధానే కారణే చంధఃప్రభేదే భూతపం చకే. ౧౬౭. ప్రకృతిస్స హజే ప్రోక్తా ప్రకృతిః పరమాత్మని, నిర్వృతిస్సస్థితాయాం స్యా దస్తంగమనసౌఖ్యయోః.	నికృతిః—(సీ) తిరస్కారము, భయపె ట్టుట, చిమ్ముట, (పు) ధూర్తుడు, (సీ) కుత్సితము, ఆకృతిః—(సీ) సామాన్యకారము, శరీ రము.
సునీతిశ్శోభననయే సునీతి ర్ధ్రువమాతరి, ప్రవృత్తిః కథితా వృత్తౌ ప్ర వాహోదంతయోరపి.	ప్రకృతిః—(సీ) భగము, ప్రాణి, స్వామ్య మాత్యులు మున్నగువారు, తల్లి, ప్ర ధానము, కారణము, ౨౧ వ ఛంద స్సు, పంచభూతములు, స్వభావము, పరమాత్మ.
విచ్ఛిత్తిరంగరాగే స్యాద్ధా వవిచ్ఛేదయోరపి,	నిర్వృతిః—(సీ) సుఖముగా నుండుట, నశించుట, సుఖము. సునీతిః—(సీ) యోగ్యమగునీతి, ధృఢ నితల్లి. ప్రవృత్తిః—(సీ) వ్యాపారము, ప్రవా హము, వార్త. విచ్ఛిత్తిః—(సీ) మైపుత, స్త్రీలవిలాస విశేషము, భేదము.

సంవిత్తిః ప్రతిపత్తౌ స్యాదవి
వాదే జనస్య చ. ౧౨౦.

ఆపత్తిః ప్రాపణే దోషే
చాసత్తిస్సంగలాభయోః,
పర్యాప్తిస్సాన్యత్ప్రకామేఽపి
తృప్తౌ చ పరిరక్షణే.

సమాప్తిశ్చావసానే స్యాత్స
మాప్తిశ్చ సమర్థనే,

బృహతీ క్షుద్రవార్తాక్యాం
కంటకార్యాం చ వాచి
చ. ౧౨౨. వారిధాన్యాం
మహత్యాం చ ఛందోవ
సనభేదయోః,

మాలతీ జాతీయువతిజ్యో
త్స్నాసు సరిదంతరే.

౧౨౩. కాకమాచ్యాం
విశల్యాయాంవిభావర్యా
మపీష్యతే,

భవతీ బాణభేదే స్యాద్భవ
ద్యుష్కత్సతో స్త్రీషు.

రేవతీ హరిపత్న్యోం స్యా
త్తారాభేదేఽపి మాతృషు,

పార్వతీ శల్లకీదుర్గాద్రౌపదీ
జీవనీషు చ. ౧౨౪.

స్రవంతీ చ ద్రవంతీ చ సరి
దోషధిభేదయోపి,

జీవంతీ జీవనీశమ్యోర్గుడూ
చీవందయోరపి. ౧౨౫.

హసంత్యంగారధాన్యాం చ

సంవిత్తిః—(సీ) జ్ఞానము, వివాదములేక
పోవుట.

ఆపత్తిః—(సీ) పొందించుట, దోషము.

ఆసత్తిః—(సీ) కూడుకొనుట, లాభము.

పర్యాప్తిః—(సీ) అతిశయము, తృప్తి,
రక్షణము.

సమాప్తిః—(సీ) అంతము, సమర్థించుట.

బృహతీ—(సీ) నేలములగచెట్టు, వాకు
డుచెట్టు, మాట, జలపాత్రము, నార
దుని వీణ, నవాక్షరఛందస్సు, ఉత్త
రీయము.

మాలతీ—(సీ) జాజిచెట్టు, యావనస్త్రీ,
వెన్నెల, మాలతీనది, కాచిచెట్టు,
వెన్నవెదురుచెట్టు, రాత్రి,

భవతీ—(సీ) విషముపొదిగినబాణము,
(త్రి) యుష్కదర్థకము (నీవు) సదర్థము,
(ఉన్నది)

రేవతీ—(సీ) బలరామునిభార్య, రేవతీ
నక్షత్రము, సప్తమాతృకలు.

పార్వతీ—(సీ) అందుగుచెట్టు, పార్వతీ
దేవి, ద్రౌపది, పాలకూర.

స్రవంతీ } —(సీ) నది, ఎలుకచెవిచెట్టు.
ద్రవంతీ }

జీవంతీ—(సీ) పాలకూర, జమ్మిచెట్టు,
తిప్పతీగ, బదనిక,

హసంతీ—(సీ) కుంపటి, మల్లెచెట్టు, పెరు

మల్లి కాశాకినీభిదోః,

గుతోఽటకూర.

వాసంతీ మాధవీయూధోః

వాసంతీ—(సీ) బండిగురు వెందతీగ, అడ

పాటలాయాం క్రమే

విమొల్ల, పాటలీలత, ఒంటె, (త్రి)

లక్ష్మీ. ౧౭౭. వాచ్యలింగ

వసంత కాలమునఁబుట్టినది, (పు) కోకి

స్వృతుభవే వాసంతః

ల, విటుఁడు.

కోకిలే విశే,

అథ తాంతశ్చతుర్వర్ణః.

తాంత చతుర్వర్ణము.

భవేదవసితం జ్ఞాతే గతావృ

అవసితం—(త్రి) తెలియఁబడినది, (స)

ద్ధావసానయోః. ౧౭౮.

గమనము, (త్రి) నురిచినధాన్యము,

అంతమొందినది.

అవదాతం సితే పీతే విశుద్ధే

అవదాతం—(త్రి) తెల్లనిది, పచ్చనిది,

ప్రవరేఽపి చ,

పరిశుద్ధమైనది, శ్రేష్ఠమైనది.

అవగీతం తు నిర్వాదే ము

అవగీతం—(స) అనింద, (త్రి) పలు

హుర్ద్వప్తే విగర్హితే.

మాటుచూడఁబడినది. నిందింపఁదగి

నది.

అంతర్గతం విస్తృతే స్యాన్త

అంతర్గతం—(త్రి) మఱునఁబడినది, సగ

ధ్యప్రాప్తే చ వాచ్యవత్,

మును బొందినది.

అంగారితం పలాశీయకలికో

అంగారితం—(స) మోదుగుచెట్టు మొగ్గ

ద్ధమదగ్ధయోః. ౧౮౦.

వేయుట, (త్రి) తగులఁబెట్టఁబడినది.

అత్యాహితం మహాభీతౌ జి

అత్యాహితం—(స) గొప్పభయము, ప్రా

వాసపేక్షకర్తణి,

ణమునం దాశవదలిన సాహసకార్య

ము.

ఉపాహితోఽనలోత్పాత ఆ

ఉపాహితః—(పు) అగ్నివలనఁ గలుగు

హితే చాప్యపాహితః.

నపాయము, కూడుకొన్నది.

ఉపాకృతోఽధ్వరహతపశూ

ఉపాకృతః—(పు) యజ్ఞమునందుఁ జంపఁ

పద్రుతయోర్తతః,

బడినపశువు, (త్రి) ఉపద్రవము చే

యఁబడినది.

ఉదాస్థితః ప్రతీహితేఽధ్యక్షే

ఉదాస్థితః—(పు) ద్వారముగాచువాఁ

ఽపి ప్రణిధావపి. ౧౮౨

డు, నాయకుఁడు, చారుఁడు.

అభినీతో భవేన్న్యాయ్యే అభినీతః—(పు) న్యాయము, (త్రి) సం
సంస్కృతామర్షిణోరపి, స్కరింపఁబడినది, కోపముగలది
అభిజాతస్త్వతో న్యాయ్యే అభిజాతః—(పు) న్యాయము, (త్రి)
కులీనప్రాప్తరూపయోః. సత్కులమునందు జనించినది, సౌంద
ర్యముగలది.

పారిజాతస్ఫురతరౌ మందా పారిజాతః—(పు) దేవతావృక్షము, పారి
రే సారిభద్రకే, జాతవృక్షము, దేవదారుచెట్టు.
భవేత్పరిగతం లాభే ప్రయా పరిగతం—(న) లాభము, (త్రి) గతించి
తే వేష్టితేఽపి చ. ౧౦౮ నది, చుట్టుకొనియున్నది.
ఖ్యాతం ప్రణిహితం లబ్ధే వి ప్రణిహితం—(త్రి) పొందఁబడినది, ఉం
న్యస్తేఽపి సమాహితే, చఁబడినది, అంగీకరింపఁబడినది.
భవేత్ప్రతిహతో ద్విష్టే ప్రతి ప్రతిహతః—(త్రి) ద్వేషింపఁబడినది,
స్థలితరుద్ధయోః. ౧౦౯ జారినది, అడ్డగింపఁబడినది.
ఉల్లిఖితం సముత్కర్ణే వాచ్య ఉల్లిఖితం—(న) చిమ్మఁబడినది, సూక్ష్మ
వచ్చ తనూకృతే, ముగాఁజేయఁబడినది.
విద్యాదుపచితం నిగ్ధే సమృ ఉపచితం—(త్రి) పూయఁబడినది, సమృ
ద్ధే చ సమాహితే. ౧౧౦ ధమైనది, పొందఁబడినది
సముద్ధతస్సముద్గీర్ణే ల్యవిసీ సముద్ధతం—(త్రి) వెళ్లఁగఁకఁబడినది,
తే సముద్ధతః, గర్వించినవాడు.
కుహరితం పికాలా పేరతి కుహరితం—(న) కోకిలధ్వని, చెప్పఁబడి
రతనిస్వనే. ౧౧౧ నది, రతియందలికంఠధ్వని.
భవేత్పల్లవితం లాక్షారక్తే స పల్లవితం—(న) లత్తుకయెఱుపు, (త్రి)
ప్రసవే తతే, పూవులుగల చెట్టు, విస్తారమైనది.
ఉజ్జృంభితం తు చేష్టాయాం ఉజ్జృంభితం—(న) స్త్రీపురుషులుచేయు
ప్రపుల్లే చాభిధేయవత్. శృంగారచేష్ట, (త్రి) వికసించినది.
ఉద్గ్రాహితముపన్యస్తే బద్ధ ఉద్గ్రాహితం—(త్రి) చెప్పఁబడినది, కట్టఁ
గ్రాహితయోరపి, బడినది, స్వీకరింపఁబడినది.
నిస్తుషితం నిస్తుచి స్యాద్వ నిస్తుషితం—(త్రి) పొట్టులేనిది, విడువఁ
ర్జితే చ లఘూకృతే. బడినది, సానపెట్టఁబడినది.
విరావతో లభమాతంగనా విరావతః—(పు) తూర్పుననుండు దిగ్గ

రంగలికుచాఽపిషు, ఐ రావతం మహేంద్రస్య ఋజుదీర్ఘశరాసనే. ౧౯౦ ఐరావతీస్యాత్తటితి సరి ద్యేదేఽపి లక్ష్యతే,	జము, నారింజచెట్టు, గజనిమ్మచెట్టు, సర్పవిశేషము. (న) వంకర లేని పొడ వైన యింద్రధనుస్సు, (సీ) మెఱుపు, పాంచాలదేశమునందలి నది.
కలధౌతంరౌప్యహేమ్నాః కలధౌతం కలధ్వనౌ.	కలధౌతం—(స) వెండి, బంగారు, ఆ వ్యక్త మధురధ్వని.
దివాభీతః కుంభిలే స్వాదు లూకే కుముదాకరే,	దివాభీతః—(పు) దొంగ, గ్రుడ్లగూబ, కలువలున్న కొలను.
పాశుపతో బకపుష్పే పశు పత్యధిదైవతే. ౧౯౨.	పాశుపతః—(పు) శివమల్లెచెట్టు, శివుడధి దేవతగానున్న మంత్రము.
నిష్కాసితో నిర్గమితేఽస్యా హితేఽధిక్యతేఽపి చ,	నిష్కాసితః—(త్రి) వెళ్లఁగొట్టఁబడినది, స్థాపింపఁబడినది, అధికారమొసంగఁ బడి నది.
వ్యతీపాతో మహాత్పాతే యోగభేదాపయానయోః.	వ్యతీపాతః—(పు) దేశోపద్రవము, పం చాంగయోగములలో నొకటి, పరు గెత్తుట.
సమాఘాతో వధే యుద్ధే పరిఘాతోఽస్త్రఘాతయోః, వినిపాతోఽవపాతే స్వాద్దై	సమాఘాతః—(పు) చంపుట, యుద్ధము. పరిఘాతః—(పు) అస్త్రము, దెబ్బ. వినిపాతః—(పు) పడుట, దైవవశమునఁ గలుగు దుఃఖము.
వాదివ్యసనేఽపి చ ౧౯౪ సమాహితః ప్రతిజ్ఞాతే సమా ధిస్తే యతాత్మని, వాచ్యవ న్నిహితే సిద్ధే సమా ధానేసమాహితం. ౧౯౫	సమాహితః—(త్రి) ప్రతిజ్ఞ చేయఁబడి నది, సమాధియందున్నవాఁడు, విష యాంతరసంచారములేని యాత్మగల వాఁడు, ఉంచఁబడినది, సిద్ధమయినది. (స) అంగీకారము.
నంద్యావర్తః స్మృతోవేశ్శ ప్రభేదే తగరుద్రుమే, పరివర్తో వినిమయే కూర్త	నంద్యావర్తః—(పు) రాజగృహవిశేష ము, నందివర్ధనపు చెట్టు. పరివర్తః—(పు) హెచ్చుతగ్గులు మార్పు

రాజే పలాయనే. ౧౯౬

ర్చుకొనుట, ఆదికూర్తము, పరు
గెత్తుట.

అభియుక్తః పరైరుద్ధే తథా
స్యాదతితత్పరే,

అభియుక్తః—(త్రి) శత్రువులచే ముట్ట
డింపఁబడినది, అధికమగు నాసక్తి
గలది.

అతిముక్తస్తు వాసంత్యాం తి
నిశే నిష్కశేఽపి చ.

అతిముక్తః—(పు) బండిగురువెందతీగ,
నెమ్మిచెట్టు, (త్రి) వీర్యములేనివాఁడు.

ఉపరక్తస్సైస్సంహికేయే తద్గ్ర
హే వ్యసనాతురే,

ఉపరక్తః—(పు) రాహుగ్రహము, సూ
ర్యచంద్రులగ్రహణము, (త్రి) కష్టము
లచే బాధనొందువాఁడు.

సూర్యభక్తో బంధుజీవే త
థా భాస్కరపూజకే.

సూర్యభక్తః—(పు) మంకెనచెట్టు, సూ
ర్యోపాసకుఁడు.

నదీకాంతస్సముద్రే స్వాత్సిం
ధువారేఽపి హిజ్జలే, నదీ
కాంతా స్తృతా జంబూ
కాకజంఘాలతాసు చ.

నదీకాంతః—(పు) సముద్రుఁడు, వావిలి
చెట్టు, నీటిగన్నేరుచెట్టు, (సీ) నేరేడు
చెట్టు, కాకిదొండచెట్టు, ప్రేంకణపు
చెట్టు.

నాగదంతో ద్విపరదేగృహం
తర్గతదాగుణి, నాగదంతీ
తుకుంభాయాం శ్రీహస్తి
న్యామపీష్యతే. ౨౦౦.

నాగదంతః—(పు) గజదంతము, ఇంటి
దూలము, (సీ) నాగదంతిచెట్టు,
గురుగుచెట్టు.

పుష్పదంతస్తు డిజ్నాగేనాగ
విద్యాధరాంతరే,

పుష్పదంతః—(పు) వాయవ్యదిగ్గజము,
సర్పవిశేషము, పుష్పదంతుఁడను వి
ద్యాధరుఁడు.

చంద్రకాంతోఽశ్శభేదే స్వా
చ్ఛంద్రకాంతం చక్రైరవే.

చంద్రకాంతః—(పు) చంద్రకాంతమణి,
(న) కలువ.

వైజయంతో గృహే శక్ర
ప్రాసాదధ్వజయోరపి. వై
జయంతీ పతాకాయాం
జయంతీ వహ్నిమంథ
యోః. ౨౦౨.

వైజయంతః—(పు) గృహము, ఇంద్రుని
మేడ, ఇంద్రధ్వజము, (సీ) జెండా,
తక్కుడుచెట్టు, నెల్లికూరచెట్టు.

పురస్కృతం స్వీకృతాభిశస్త	పురస్కృతం—(త్రి) స్వీకరింపబడినది,
యోరభిధేయవత్, అగ్రే	నిందింఁఁ బడినవాఁడు, ముందుగాఁ
కృతాభ్యర్చితయోస్సిక్తే	జేయఁబడినది, పూజింపఁబడినది, తడు
చాపి పురస్కృతం ౨౦౩	పఁబడినది.
అవధ్వస్తం పరిత్యక్తే నింది	అవధ్వస్తం—(త్రి) విడువఁబడినది, నిం
తేఽప్యవచూర్ణితే,	దింపఁబడినది, చూర్ణగాఁ జేయఁబడి
	నది.
ధూమకేతుః స్తృతో వహ్ని	ధూమకేతుః—(పు) అగ్ని, తోఁకచుక్క,
పుత్పతగ్రహభేదయోః.	గ్రహవిశేషము.
చిత్రగుప్తః కృతాంతే స్యా	చిత్రగుప్తః—(పు) యముఁడు, చిత్రగు
ల్లేఖకే చాస్య సమృతః,	ప్తుఁడు.
పంచగుప్తస్తు చార్వాకదర్శ	పంచగుప్తః—(పు) చార్వాకమతశాస్త్ర
నే కమలేఽపి చ. ౨౦౪.	ము, తాఁబేలు.
అధిక్షిప్తః ప్రణిహితే తథా	అధిక్షిప్తః—(త్రి) పంపంఁ బడినది, కూట
నిర్భర్తిన్తేఽపి చ,	సామ్యోదులచే నింపఁబడు.
ప్రతిక్షిప్తం ప్రతిహితే ప్రేషి	ప్రతిక్షిప్తం—(త్రి) కొట్టఁబడినది, పంప
తే చ నిరాకృతే. ౨౦౬.	బడినది, తిరస్కరింపఁబడినది.
మరుత్వాన్తారుతౌ శక్రే	మరుత్వాన్—(పు) హనుమంతుఁడు, ఇం
	దుఁడు,
సరిత్వానంబుధౌ నదే,	సరిత్వాన్—(పు) సముద్రుఁడు, నదము.
ఆయుష్టాన్యోగభేదే స్యాదా	ఆయుష్టాన్—(పు) పంచాంగయోగభేద
యుష్టాన్ చిరజీవిని.	ము, దీర్ఘాయువు గలవాఁడు
వివస్వాన్ విబుధే భానౌ	వివస్వాన్—(పు) పండితుఁడు, సూ
	ర్యుఁడు. [జ్యుఁడు.
భగవాన్ బుద్ధపూజ్యయోః,	భగవాన్—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, పూ
ద్వీపవాన్ సింధునదయౌ	ద్వీపవాన్—(పు) సముద్రము, నదము.
ద్వీపవత్పాపగాభవోః.	ద్వీపవతీ—(సీ) నది, భూమి.
గరుత్మాన్విహగే తక్ష్యే	గరుత్మాన్—(పు) పక్షి, గరుత్మంతుఁడు.
సంఖ్యావాన్పండితేమితే,	సంఖ్యావాన్—(పు) పండితుఁడు, (త్రి)
	సంఖ్యగలది.

అంశుమాన్ భాస్కరే శాలి అంశుమాన్—(పు) సూర్యుడు, (సీ) పర్యాయంశుమతీ మతా. ముయ్యాకులపొన్న చెట్టు.

అర్థపతిః కుబేరే న్యాదీశ్వ అర్థపతిః—(పు) కుబేరుడు, రాజు.

రేఽర్థపతి స్తథా,

గృహపతిర్గృహస్థే న్యా ద గృహపతిః—(పు) గృహస్థుడు, నిత్యా త్యాధానే చ సత్రిణి. గ్నిహోత్రి, యజ్ఞము చేయువాడు.

సేనాపతిః కార్తికేయేఽప్యనీ సేనాపతిః—(పు) కుమారస్వామి, సేనా కాధిక్య తేఽపి చ, నాయకుడు,

లక్ష్మీపతిం వసుదేవే లవంగ లక్ష్మీపతిః—(పు) విష్ణువు, లవంగవు చెట్టు. ద్రుమపూగయోః. ౨౦౧. పోక చెట్టు.

ప్రజాపతిర్విధౌ భూపే ప్రజాపతిః—(పు) బ్రహ్మ, రాజు.

హిమారతిః ఖగేఽనిలే, హిమారతిః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని వనస్పతిర్వృక్షమాత్రే వినా వనస్పతిః—(పు) వృక్షము, పూలులేక పుష్పం ఫలద్రుమే ౨౦౨. ఫలిం చెడి చెట్టు.

సదాగతిస్సాత్పవనే నిం వ సదాగతిః—(పు) వాయువు, సుఖము, సముద్రము. ణే చ నదీశ్వరే,

దివాకీర్తిస్సు చండాలే నాపి దివాకీర్తిః—(పు) మాదిగవాడు, మం తోలూక మూరపి ౨౦౩. గలివాడు, గుడ్లగూబ.

శతధృతిర్ధితరింద్రే శతధృతిః—(పు) బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు.

సుధాసూతిర్త్వ ఘోషధౌ, సుధాసూతిః—(పు) యజ్ఞము, చంద్రుడు.

భవేదపచితిః పూజాక్షయహా అపచితిః—(సీ) పూజ, నాశము, హాని, నిషు నిష్కృతౌ. ౨౦౪. ప్రతీకారము.

అనుమతిస్సావ్యదూనేందుపూ అనుమతిః—(సీ) ఒకకశతకువయైన ర్నిమానుజ్ఞ యోరపి, చంద్రుడుగలపూర్ణిమ, ఆజ్ఞ.

ప్రతికృతిః ప్రతీకారే ప్రతి ప్రతికృతిః—(సీ) ప్రతిక్రియ, విష్ణువినా మాయాం చ పూజనే. యకాదిప్రతిమ, పూజ.

నిరాకృతిః ప్రతిక్షేపేఽప్య నిరాకృతిః—(సీ) తిరస్కారము, అధ్యా స్వాధ్యాయేఽప్యనాకృతౌ, యముచేయనివాడు—(త్రి) ఆకార ములేనిది.

ప్రతిపత్తిః పదప్రాప్తౌ ప్రవృ ప్రతిపత్తిః—(సీ) స్థానమునుబొందుట,

తా గౌరవేఽపి చ. ౨౧౬.	వ్యాపారము, గౌరవము, ప్రతిభ,
ప్రాగల్భ్యే చ ప్రబోధే చ	జ్ఞానము.
ప్రతిపత్తిః ప్రయుజ్యతే,	
ఉపసత్తిసంగమే స్యాతే వా ఉపసత్తిః—(సీ) కలయిక, నేవింపుట,	
యాం ప్రతిపాదనే.	సమర్థించుట.
అభిశస్తిస్సత్తా లోకాప అభిశస్తిః—(సీ) జననిండు, యాచనము,	
వాదే ప్రార్థనేఽపి చ,	
పారావతః కలరవే శైలే మ పారావతః—(పు) పావురము, చర్వత	
ర్కటతిందుకే. ౨౧౮.	ము, కోతితుముకిచెట్టు,
భోగవతీ భుజంగానాం నగరీ భోగవతీ—(సీ) పాతాళమందలి పట్టణ	
సరితోరపి,	ము, పాతాళనది.
గంధవతీ సురాభూమ్యాః గంధవతీ—(సీ) కల్లు, భూమి, వాయు	
పురీయోజనగంధయోః.	దేవునిపట్టణము, వ్యాసునితల్లి.
హైమవత్యభయాస్వర్ణ తీ హైమవతీ—(సీ) కరక చెట్టు, కంకుష్ఠపు	
ర్యోః శ్వేతవచోమయోః,	చెట్టు, తెల్లవస, పార్వతి.
చర్మణ్వతీ నదీభేదే కదళీపాద చర్మణ్వతీ—(సీ) నదీవిశేషము, అరటి	
పేఽపి చ. ౨౨౦.	చెట్టు.
కుముద్వతీ కుముదిన్యాం కు కుముద్వతీ—(సీ) కలువలుగలసరస్సు,	
శపత్న్యాం కుముద్వతీ,	కుశునిభార్య.
శుభదంతీ సుదంత్యాం స్యా శుభదంతీ—(సీ) యోగ్యమగు దంత	
త్పుష్పదంతేభయోషితి.	ములు గలది, వాయవ్యః కుకనందలి
	యాదేనుఁగు
సరస్వతీ నదీభేదే గోవాగ్దేవ సరస్వతీ—(సీ) నదీ విశేషము, గోవు,	
తయోర్గిరి, స్త్రీరత్నే చా సరస్వతీదేవి, మాట, స్త్రీరత్నము,	
పగాయాం చ నదీసామాన్యము.	
సరస్వా న్రసికేఽంబుధౌ. సరస్వా—(పు) రసికుఁడు, సముద్రము.	
రంగమాతాపికుట్టన్యాంస్త్యై రంగమాతా—(సీ) తాత్పుకత్తె, వృక్ష	
తా భూమిరుహామయే,	రోగవిశేషము.
ప్రధూమితా క్లేశితాయాం ప్రధూమితా—(సీ) క్లేశ పెట్టుబడినది,	
సూర్యగంతవ్యదిశ్యపి.	సూర్యుఁడు పొందఁదగినదిక్కు.

ప్రవ్రాజితా తపస్విన్యాం ప్రవ్రాజితా—(సీ) యోగిని, తలవెండు
ముండిన్యాం మాంసికో కలులేని స్త్రీ, జటామాంసి.
షఢా.

ఋష్యప్రోక్తా శతావర్యాం ఋష్యప్రోక్తా—(సీ) పిల్లిపిచ్చర, దూల
శూకశింఖ్యాం బలాభిది. గొండి, చిట్టాముదపు చెట్టు.

కృష్ణవృంతా పాటలాయాం కృష్ణవృంతా—(సీ) కలిగొట్టు చెట్టు, కా
మాషపర్ణ్యాంచభావితా, రుమినుము చెట్టు

సముద్రాంతా తు కంఠస్థే సముద్రాంతా—(సీ) ప్రతి చెట్టు, స్ఫుల
స్ఫులకా దురాలభాసు క్కయను గంధద్రవ్యము, పిన్న రేగ
చ. ౨౨౭.

అథ తాంతః పఞ్చవర్ణః.

తాంత పంచవర్ణము.

స్వాదవలోకితో బుద్ధే ప్రే ఆవలోకితః—(పు) బుద్ధదేవుడు, (త్రి)
క్షితే త్వవలోకితం, చూడఁబడినది.

ఉపధూపిత ఆసన్నమరణే పరి ఉపధూపితః—(త్రి) ఆసన్నమరణముగల
ధూపితే. ౨౨౮. వాడు, పీడింపఁబడినవాడు.

స్వాదపరిజితో విష్ణో శ్రీకం ఆపరిజితః—(పు) విష్ణువు, శివుడు, (త్రి)
రే చాపరాజితే, జయింపసాధ్యముగానిది.

శ్వేతాజయంతీ దుర్గః స్వనిర్జ శ్వేతాజయంతీ—(త్రి) జయింపశక్యము
తే త్వభి ధేయవత్. ౨౨౯. గానికోట

గణాధిపతిరిత్యాఖ్యా శంక గణాధిపతిః—(పు) శివుడు, గణపతి.
రేఽపి గజాననే,

యాదసాంపతిరంభోధౌ ప్ర యాదసాంపతిః—(పు) సముద్రము, వరు
తీచీదిక్పశావపి. ౨౩౦. ణదేవుడు.

స్వాత్పృథివీతిర్భూపే ఋ స్వాత్పృథివీతిః—(పు) మనురాజు, ఋషభ
షభాఖ్యాష ధేఽపి చ, గంధద్రవ్యము.

మూర్ధాభిషిక్తో భూపాలే ప్ర మూర్ధాభిషిక్తః—(పు) రాజు, ముఖ్యుఁ
ధానే క్షత్రియేఽపి చ. డు, క్షత్రియుడు.

వసంతదూతశ్చూతే స్యా వసంతదూతః—(పు) చూమిడి చెట్టు, కో
త్పికపంచమంగయోః, కిల, పంచమస్వరము.

వసంతదూతీ పాటల్యాం గణి వసంతదూతీ—(సీ) పాటలీలత, పుష్ప
కార్యతిముక్తయోః. వృక్షవిశేషము, బండిగురు వెంద చెట్టు.

అథ తాంత షడ్వర్ణః. తాంత షడ్వర్ణము.
అర్థపారావతశ్చిత్రకంఠే తి అర్థపారావతః—(పు) సావరములలో
త్తిరిపక్షిణి, భేదము, తీతువుపిట్ట.

అథ తాంత స్పృష్టవర్ణః. తాంత స్పృష్టవర్ణము.
సముద్రనవనీతాఖ్యాపీయూ సముద్రనవనీతః—(పు) అమృతము, చం
షామృతరోచిసోః. ౨౩౧ ద్రుండు.

అథ థాంతవర్ణః. థాంతవర్ణము.
రథస్సాన్యత్స్యందనే కాయే రథః—(పు) రథము, శరీరము, పాదము
చరణే వేతనేఽపి చ, ప్రబృలిచెట్టు. [దర్భ.
కుథః ప్రవేణీకుథయోః కుథః—(సీ) ఏనుఁగునై (బజుచు వస్త్రము,
సీథోఽర్కే పీథమంభసి. ౧. పీథః—(పు) సూర్యుండు, (న) జలము.
కోథస్తు శతితే నేత్రరుగ్భేధే కోథః—(పు) దుష్టాత్ము, నేత్రరోగ
మంథనేఽపి చ, విశేషము, మధించుట.
ప్రాథోఽధ్వగేఽశ్వఘోణా ప్రాథః—(పు) బాటసారి, గుఱ్ఱపుముట్టె,
యాంకటీస్త్రీగర్భయోరపి. కటిప్రదేశము, స్త్రీలగర్భము.
క్వాథస్సాన్యద్గ్రీవనిష్పాకేదుః క్వాథః—(పు) ద్రవదార్ధము కాచుట
ఖవ్యసనయోరపి, దుఃఖము, ఆపద.
సిక్థం నీల్యాం మధూచ్ఛిష్టే సిక్థం—(న) నీలిమందు, మైనము, (పు)
సిక్థ ఓదనసంబవే. ౩. అన్నకణము.
పృథుర్నృపే కృష్ణజీరే వా పృథుః—(పు) పృథుచక్రవర్తి, నల్లబీలకఱ్ఱ,
పాఠ్యం పృథుమహత్యపి, దిగుడుబావి, (త్రి) విస్తారవైనది.
దుఃస్థస్సాన్యద్దగ్ధతే మూర్ఘే దుఃస్థః—(పు) దరిద్రుండు, మూఢుడు.
ప్రస్థ శ్శిఖరమానయోః. ౪. ప్రస్థః—(పు) శర్వతశిఖరము, కుంచెడు
ప్రస్థస్సానౌ ప్రయాణే పరిమాణము, (న్న) కొండచరియ.
తు ప్రస్థాపి పరికథ్యతే, (సీ) ప్రయాణము.
తుత్థోగ్నాపంజనే తుత్థా తుత్థః—(పు) అగ్ని, తుత్థము, (న) మైల

నీలీసూత్రైలయోరపి. ౫.
మంథస్సా క్తవమంథాననేత్రా
మయదివాకరే,

(సీ) నీలిచెట్టు, సన్న యేలకులు.

మంథః—(పు) సక్తుపిండితోఽజేయుపానీ
యము, కవ్వము, నేత్రరోగవిశేష
ము, సూర్యుడు.

గ్రంథో ధనే స్యాత్సందర్భే
ద్వాత్రింశద్వర్ణనిర్మితే. ౬.
గ్రంథిః పర్వణి కౌటిలే్యగ్రం
థిచ్ఛరే గదాంతరే,

గ్రంథః—(పు) ధనము, ప్రబంధరచన
ము, అనుష్టుపుశ్లోకము.

గ్రంథిః—(పు) చెఱకుమున్నగు వానిక
ణుపు, కుటిలత్వము, స్థానేయమను
గంధద్రవ్యము, కణితి.

అర్థః ప్రకారే పిషయే విత్త
కారణవస్తుషు ౭. అభి
ధేయే చ శబ్దానాం నివృ
త్తౌ చ ప్రయోజనే,
తీర్థం శాస్త్రాధ్వరక్షేత్రో పా
యోసాధ్యాయ మంత్ర
షు. ౮. అవతారర్షిజుష్టాం
భఃస్త్రీరజస్సు చ విశ్రుతం,
సార్థో వణిక్సమూహే స్యా
దపిసంఘాతమాత్రకే. ౯.

అర్థః—(పు) విధము, పిషయము, ధన
ము, కారణము, మృత్పాషాణాది
వస్తువు. శబ్దముయొక్క వాచ్యార్థ
ము, మరలుట, ప్రయోజనము.

తీర్థం—(న) శాస్త్రము, యజ్ఞము, పుణ్య
క్షేత్రము, ఉపాయము, గురువు,
మంత్ర, నీళ్ల రేవు, ఋషులున్నానము
చేయుసరస్సు, రజోర క్తము.

సార్థః—(పు) వర్తక సమూహము, సం
ఘము.

పార్థస్సు కుభే జిష్టా
గాథా వాగ్భేదవృత్తయోః,

పార్థః(పు) వీణకరివె, అర్జునుడు.

గాథా—(సీ) ప్రాకృతాదిభాషలు, శ్లో
కము.

కంథా మృణ్మయభిత్తౌ చ కం
థా ప్రావరణాంతరే. ౧౦.

కంథా—(సీ) మట్టిగోడ, కంచ.

ఆస్థాచాలంబనాస్థానయత్నా
పేక్షాసు కథ్యతే,

ఆస్థా—(సీ) ఆధారము, కొలువుకూట
ము, ప్రయత్నము, కోరిక.

సంస్థా స్థిరా చరే నాశే వ్య
క్తిసాదృశ్యయోరపి. ౧౧.

సంస్థా—(సీ) ఉండుట, (పు) దూత, (సీ)
నాశనము, ఆకారము, సామ్యము.

వీధీ గృహాంగే పంక్తౌ చ నా
ట్యరూపకవర్తనోః,

వీధీ—(సీ) గృహములవరుస, వరుస,
నాటకభేదము, మార్గము.

యూథీ పుష్పప్రభేదే స్యా యూథీ—(సీ) పుష్పవిశేషము, అడివి
 న్తాగధ్యాం చ కురంటకే. మొల్ల చెట్టు, పచ్చపూవులగోరింట.
 యూథం తిర్యక్సమూహే యూథం—(న) పశ్వాదుల సమూహ
 స్యాద్బృందమాత్రే చ ము, సంఘము.
 భాషితం,

అథ థాంత స్త్రీవర్ణః.

థాంత స్త్రీవర్ణము.

మన్తథః కామచింతాయాం మన్తథః—(పు) కామోద్రేశము, వెలగ
 కపితే కుసుమాయుధే. చెట్టు, మన్తధుండు.
 ఉన్తాథః కూటయంత్రే స్యా ఉన్తాథః—(పు) పులిమున్నగు వానిబట్టు
 న్తారణే ఘాతుకేఽపి చ, బోను, చంపుట, ఘాతుకుండు.
 ప్రమథోఽపి గణే ప్రోక్తః ప ప్రమథః—(పు) ప్రమథగణము, (సీ) కర
 థ్యాయాం ప్రమథా మ క చెట్టు.
 తా. ౧౪

నిశీథోఽప్యర్థరాత్రే స్యాన్ని నిశీథః—(పు) అర్థరాత్రి, రాత్రి.
 శీథో రాత్రిమాత్రకే,

విదథో యోగకృతినో విదథః—(పు) యోగి, పుణాత్తుండు.

రుద్రథశ్శుని కుక్కుటే ౧౫. ఉద్రథః—(పు) కుక్క, కోడి.

సనాథస్సదృశే యుక్తే నాథ సనాథః—(త్రి) సమానమైనది, కూడు
 వత్యపి దృశ్యతే, కొన్నది, నాథుండుగలది.

శమథస్సచివే శాంతౌ శమథః—(పు) మంత్రి, ఓరిమి.

దమథో దమదండయోః ౧౬. దమథః—(పు) ఇంద్రియనిగ్రహము, దం
 డనము.

వరూథో రథగుప్తౌ స్యాద్వ వరూథః—(పు) రథమునకుఁ గప్పినవ్యా
 రూథం చర్తవేశ్శనోః, ఘ్రాదిచర్తము, సామాన్య చర్తము,
 గృహము.

అతిథిః కుశపుత్రేఽపి కోపే అతిథిః—(పు) కుశుని కుమారుండు, కో
 ప్రాహుణికేఽపి చ. ౧౭. పము, ఆగంతుకుండు.

వమథుర్వమనేఽపి స్యాద్గజ వమథుః—(పు) వాంతి, వనుఁగుతుండ
 స్యకరశీకరే, ము కొననుండివచ్చు తుంపురులు.

క్షవధుస్సాన్యత్తుతే కాసే హి క్షవధుః—(పు) తుమ్ము, దగ్గు, ఎక్కెల్లు.
క్కాయామపి కథ్యతే.

సమర్థోఽపి హి తే శక్తే సంబం సమర్థః—(పు) ఇష్టుఁడు, సామర్థ్యము
ధార్థేఽపి సమ్మతః, గలవాఁడు, సంబంధార్థము.

సిద్ధార్థశ్శాక్యసింహే స్యాత్సి సిద్ధార్థః—(పు) బుద్ధుఁడు, తెల్లావాలు.
ద్ధార్థస్సితస్స పే. ౧౯.

కాయస్థోఽపి నృజాతే స్యా కాయస్థః—(పు) బ్రాహ్మణస్త్రీయందు క్ష
త్ప్రభేదే పరమాత్తని, త్రియునకు జనించినవాఁడు, పరమా
కాయస్థా తు హరితక్యా త్త, (సీ) కరకకాయ, ఉసిరికకాయ.
మామలక్యాం చ దర్శి
తా. ౨౦

వయస్థో వాచ్యవద్యాని వ వయస్థః—(త్రి) పిన్నవయస్సుగలది,
యస్థా శాలలీ ద్రుమే, (సీ)బూరుగు చెట్టు, పొన్న గంటికూర,
బ్రాహ్మగుభూచీ కాకోలీ తిప్పతీగ, కాకోలియనునోషధి, సన్న
సూక్ష్మలామలకీషు చ. యేలకులు, ఉసిరికకాయ.

అశ్వత్థో గర్ధభాండే స్యాత్పి అశత్థః—(పు) కలజువ్వి చెట్టు, రావి చెట్టు,
ప్పలే పూర్ణిమాతిథౌ, పూర్ణిమాతిథి.

ఉపస్థో మేఘ ఉత్సంగే భగే ఉపస్థః—(పు) శిశ్నము, ఉపరిభాగము,
పాయకా చ కథ్యతే. ౨౧. యోని, గుదస్థానము.

నిర్గ్రంథో నగ్నకేఽపి స్యా నిర్గ్రంథః—(పు) దిగంబరుఁడు, దరిద్రుఁ
న్నిస్వబాలిశయోరపి, డు, వివేకము లేనివాఁడు.

గోగ్రంథిస్తు కరీషే స్యాద్గో గోగ్రంథిః—(పు) ఎరువు, ఆవులమంద,
ష్ఠే గోఽహ్వికాషధే. ౨౨. ఎద్దునాలుక చెట్టు.

అవ్యథా తు హరితక్యాం ప అవ్యథా—(సీ) కరకచెట్టు, పాము,
న్నగే నిర్వ్యధేఽపి చ, బాధలేమి.

షడ్గ్రంథాపి వచాసింహ్యో షడ్గ్రంథః—(పు) వస, ఆరుకణపులకాను
ష్టండ్గ్రంథోఽపి ప్రకీర్త్య గుచెట్టు.
తే ౨౪.

అథ థాంత శ్చతుర్వర్ణః.

థాంత చతుర్వర్ణము.

చిత్రరథస్వాద్గంధర్వే రవౌ
విద్యాధరాంతరే,చిత్రరథః—(పు) చిత్రరథుఁడను గంధ
ర్వుఁడు, సూర్యుఁడు, విద్యాధరుఁడు.చతుష్పథశ్చతుర్థార్గ సంగమే
ఽపి ద్విజేఽపి చ. ౨౧.చతుష్పథః—(పు) నాలుగుత్రోవలుకలి
యుచోటు, బ్రాహ్మణుఁడు.వానప్రస్థో మధూకే స్యా
త్కింశుకే చాశ్రమాంత
రే,వానప్రస్థః—(పు) ఇష్టచెట్టు, మోదుగు
చెట్టు, వానప్రస్థాశ్రమము.దశమీస్థో నష్టబీజే స్థవిరే చ
ప్రచక్షతే. ౨౨.దశమీస్థః—(పు) వీర్యకటుత్వములేని
వాఁడు, ముదుసలివాఁడు.అనీకస్థో రణఖలే గజశిక్షావి
చక్షణే, రాజరక్షే చ చి
హ్నా చ వీరమర్దశకేఽపి
చ. ౨౩.అనీకస్థః—(పు) యుద్ధభటుఁడు, ఏనుగు
లకాట నేర్పువాఁడు, గజయొక్క
అంగరక్షకుఁడు, చిహ్నము, యుద్ధ
మునవాయించు వాద్యము.భవేదితికథా నష్టధర్తేఽపార్థే
వచస్యపి, అశ్రద్ధయేఽఇతికథా—(స) అధర్మమైనది, అపార్థము
నిచ్చువాక్యము, నమ్మదగనిమాట.ప్రదరథి స్సముద్రే చ వియ
న్దతౌ. ౨౪.

ఉదరథిః—(పు) సముద్రుఁడు, సూర్యుఁడు,

అథ దాంతో ద్విపర్ణః.

దాంత ద్విపర్ణము.

గదో భ్రాతరి విష్ణోస్సాస్యదా
మయేఽప్యాయుధేగదా,గదః—(పు) గదుఁడను కృష్ణనియన్న,
రోగము, (స) గదాయుధము.నదస్సముద్రే నినదే నదీ తు
సరితి స్మృతా. ౧

నదః—(పు) సముద్రము, భవని, (స) నది.

మదో రేతసి కస్తూర్యాం గ
ర్వేహర్వే భదానయోః,
మద్యేఽపి మద ఆఖ్యా
తో మదీ చషకవస్తుని.మదః—(పు) రేతస్సు, కస్తూరి, గర్వము,
సంతోషము, గజమదము, కల్లు, (స)
సురాపాత్రము.పదం శబ్దే చ వాక్యే చ వ్య
వసాయాపదేశయోః, పాపదం—(న) శబ్దము, వాక్యము, క్రయ
త్నము, మిష, పాదము, పాదచిహ్నము.

దప చ్చిహ్నయోః స్థాన త్రాణయోరంకవస్తునోః.	ము, ప్రదేశము, రక్షణము, చిహ్న ము, వస్తు.
ఛదః పలాశే గరుతి గ్రంథి పర్ణతమాలయోః,	ఛదః—(పు) ఆకు, తెక్క, స్థాణేయ మను గంధద్రవ్యము, తాపింఛ వృ క్షము.
రదో విలేఖనే దంతే భద్రం కల్యాణశర్తణోః. ౪.	రదః—(పు) వ్రాయుట, దంతము. భద్రం—(న) మంగళము, సుఖము.
భేదో ద్వైధే విశేషే స్యా దుఃఖాతే విదారణే,	భేదః—(పు) వేరగుట, విశేషము, భేదో పాయము, ఖండించుట.
స్వేదస్తు స్వేదనే ఘర్తే శాదః కర్దమశప్పయోః. ౫.	స్వేదః—(పు) మందులువండుబట్టి, ఉక్క. శాదః—(పు) బురద, లేతగడ్డి.
పాదో బుధ్నే తురీయాంశే శైలప్రత్యంతపర్వతే, చ	పాదః—(పు) చెట్టువేరు, నాలవభాగ ము, పర్వత ప్రాంతమునందలి చిన్న మెట్టు, పాదము, కిరణము.
రణే చ మాయూఖే చ క్షోదో రజసి వేషణే. ౬	క్షోదః—(పు) పిండి, నూరుట
సూదస్తు సూశవత్సూః కారే చ వ్యంజనాంతరే,	సూదః—(పు) (సూష శబ్దమునకువలె) వంటలవాడు, ముద్దపప్పు.
స్వాదుర్తనోజ్ఞే మృష్టే చ మృదుస్స్యతోమలేఽఖరే	స్వాదుః—(త్రి) మనోహరమైనది, రుచి గలది. మృదుః—(త్రి) లేతగానుండునది, మె త్తనిది.
అబ్ధస్సంవత్సరే మేఘే గిరి భేదే చ ముస్లకే,	అబ్ధః—(పు) సంవత్సరము, మేఘము, పర్వతవిశేషము, తుంగమునై.
బిందుర్దంతక్షతేఽపి స్వాత్త థా వేనితృవిస్రసోః. ౮.	బిందుః—(పు) దంతక్షతవిశేషము, లౌకిక వైదికజ్ఞానముగలవాడు. జలబిందువు.
కుండశ్చక్రభ్రమకా సూఘేయ నిధిభేదే మురద్విషి,	కుండః—(పు) కత్తులకుఁ బట్టుసాన, మొ ల్ల చెట్టు, కుబేరునినిధి విశేషము, విఘ్నవు.
కందస్స్యత్సూరణే సస్య మూలే జలధరేఽపి చ.	కందః—(పు) కందదుంప, పైరుదుబ్బు, మబ్బు.

మందః ఖలే మదరతే మూర్ఖే
 నైవ రేఽల్పరోగిణోః, అ
 భాగ్యేఽపి చ పాతంగగ
 జజాతిప్రభేదయోః. ౧౦
 ఛందో వశేఽప్యభిప్రాయే
 హృదాఖ్యా చిత్తబుక్కు
 యోః,

వేదిరంగుళిముద్రాయాం బు
 ధేఽలంకృతభూతలే ౧౧

అందుస్స్యా ద్భంధనద్రవ్యే
 ప్రభేదే భూషణస్య చ,
 నందిరానందనే ద్యూతే ప్ర
 తీహారే హరస్య చ. ౧౨

విదా జ్ఞానే చ బుద్ధౌచ
 ధీదా కన్యామనీషయోః,
 నిందాపవాదే కుత్సాయాం
 నందా మణికసంహదోః. ౧౩

అథ దాంత స్త్రీవర్ణః.

దనదో దాతరి శ్రీదే
 జలదో ముస్తకేఽంబుదే
 నలదం స్యాత్పుష్పరసే మాం
 సికోశీరయోరపి. ౧౪.

ప్రమదస్సమ్మదే మత్తే కామి
 న్యాం ప్రమదా మతా,

విశదః పాండురే వ్యక్తే
 జీవదో వైద్యవిద్విషోః. ౧౫.

అంగదః కపిభేదే స్యాత్కే
 యూరేఽంగద మిష్యతే,

మందః—(త్రి) దుష్కర్తుడు, బద్ధకుడు,
 మూర్ఖుడు, స్వేచ్ఛగలవాడు, నీచు
 డు, రోగి, నిర్భాగ్యుడు, (పు) శని
 గ్రహము, మంజూతయేనుగు.

ఛందః—(పు) అధీనము, అభిప్రాయము.

హృత్—(పు) చిత్తము, గుండెలోని
 మాంసము.

వేదిః—(స్త్రీ) సుముఖమునైనది, (పు)
 విద్వాంసుడు, యజ్ఞమందుః శుబంధ
 నము కొఱకు బాగు చేసిన నేల.

అందుః—(పు) గొలుసు, స్త్రీలుపాదమున
 ధరించు అందె.

నందిః—(స్త్రీ) ఆనందము జూచుము, (పు)
 నందికేశ్వరుడు.

విదా—(స్త్రీ) జ్ఞానము, బుద్ధి.

ధీదా—(స్త్రీ) నడుచు, బుద్ధి.

నిందా—(స్త్రీ) అపచానము, దూషణము.

నందా—(స్త్రీ) బానిస, బంధన.

దాంత స్త్రీవర్ణః.

ధనదః—(పు) దాత, కుబేరుడు.

జలదః—(పు) తుంగమునై, మేఘము.

నలదం—(న) ముడిరందము, జటామాంసి,
 వట్టవేరు.

ప్రమదః—(పు) సంతోషము, (త్రి) మ
 దించినది, (స్త్రీ) అడుగు.

విశదః—(త్రి) తెల్లనిది, స్పష్టమైనది.

జీవదః—(పు) వైద్యుడు, శత్రువు.

అంగదః—(పు) వాలికుమారుడు, (స్త్రీ)
 బాహుపురి, (స్త్రీ) వామన మనుచిగ్గ

అంగదా యామ్యుదిగ్దంతి జను భార్య.

హ స్తిన్యాం సముదాహృ

తా. ౧౬.

వరదోఽపి ప్రసన్నే స్యాద్వ వరదః—(పు) అనుగ్రహించినవాఁడు,
రదశ్శాంతచేతసి, వర ఓర్పుగలవాఁడు, (స్త్రీ) కన్యక.

దాపి చ కన్యాయా

నూమోదోగంధహర్షయోః. ఆమోదః—(పు) పరిమళము, సంతో
షము.

నర్తదః కేళిసచివే నర్తదా సరి నర్తదః—(పు) క్రీడాసచివుఁడు, (స్త్రీ)
దంతరే, నర్తదానది.

క్షణదో గణః రాత్రౌ క్షణ క్షణదః—(పు) జ్యోతిష్కుఁడు, (స్త్రీ)
దా క్షణదం జలే. ౧౭. రాత్రి, (న) జలము.

కపర్దః ఖండపరశోర్జ్జటాజూటే కపర్దః—(పు) శివునిజటాజూటము, గవ్వ.
వరాటకే,

ఆస్పదం తు పదే కృత్యే ఆస్పదం—(న) స్థానము, కర్తవ్యము.

నిషాదశ్శ్వసచే స్వరే. ౧౮. నిషాదః—(పు) కిరాతుఁడు, నిషాదస్వ
రము.

ప్రసాదోఽనుగ్రహే కావ్య ప్రసాదః—(పు) దయ, ప్రసాదమను
గుణస్వాస్థ్యప్రసక్తిః, కావ్యగుణము, స్వస్థత, ప్రయోజనము.

ప్రసాదః కథ్యతే దేవనరదేవ ప్రాసాదః—(పు) దేవాలయము, రాజాం
నివాసయోః. ౧౯. తఃపురము.

శారదః పీతముద్గే స్యాచ్ఛా శారదః—(పు) పచ్చపెసలు, (త్రి) పిఱికి
లీనేఽప్రతిభే నవే, వర్షేఽ
వాఁడు, తెలివిలేనివాఁడు, నూతన
థ జలపిఃపిల్యాం సప్తప మైనది, (పు) సంవత్సరము, (స్త్రీ) నీటి
ర్ణే చ శారదీ. ౨౦. పిప్పలి, ఏడాకులరటి.

దారదో విషభేదే స్యాద్ధింగు దారదః—(పు) దరదదేశమునందుఁబుట్టి
శే పారదేఽపి చ, నవిషము, ఇంగువ, పాదరసము.

తోయదం తు ఘృతే ప్రోక్షం తోయదం—(న) నెయ్యి, (పు) తుంగ
తోయదో ముస్తకాబ్ద ముస్తై, మేఘము.

యోః. ౨౧.

నిర్వాదస్సా త్పరీవాదః
నిష్ఠితవాదయోః,

అర్బుదో మాంసకీలే స్యాద్ద
శకోటిషు చార్బుదం. ౨౩

శై లేర్బుదో

థ సంభేదస్సుటనే సింధు
సంగమే,

కుసీదం జీవనే వృద్ధ్యా కుశీ
దశ్చ కుసీదికే ౨౪.

ప్రణాదస్తాగశబ్దే స్యాత్ప్ర
ణాదశ్చ వణామయే,

ప్రహ్లాదః ప్రమదే దై త్యే

నిర్వాదః—(పు) అపవాదము, నిశ్చయ
మగునింద.

అర్బుదః—(పు) మాంసపుకండ, (న) పడి
కోట్లు, (పు) సర్వతము.

సంభేదః—(పు) భేదించుట, నదీసాగర
సంగమము.

కుసీదం—(న) వడ్డీవ్యాసారము, (త్రి)
వడ్డీచేత జీవనముచేయువాడు

ప్రణాదః—(పు) బిగ్గటగా నటచుట,
సర్వరోగవిశేషము

ప్రహ్లాదః—(పు) సంతోషము, ప్రహ్లా
దుడు.

దాయాదో జ్ఞాతిపుత్రయోః
మేనాదః కేకిమార్జాలచ్ఛాగ
లేషు సమీరితః,

గోవిందో వాసుదేవే స్యాద్ద
వాభ్యతే బృహస్పతౌ.

ఆక్రందో దారుణరణే మిత్రే
త్రాతరి రోదనే,

మాకందస్సహకారే స్యాన్తా
కంద్యామలకీఫలే. ౨౫.

అర్ధేందుశ్చంద్రశకలే గళహ
స్తనఖాంకయోః, అర్ధేం
దుస్సాదతిప్రాథస్త్రీ గు
హ్యంగుళియోజనే. ౨౬.

కర్ణేందురుత్తి ప్తికాయాం కర్ణ
పాశ్యామపీరితా,

దాయాదః—(పు) జ్ఞాతి, పుత్రుడు.

మేనాదః—(పు) నెమిలి, పిల్లి, మేక.

గోవిందః—(పు) విష్ణువు, గోవులగాచు
వాడు, బృహస్పతి.

ఆక్రందః—(పు) భయంకరముగు యుద్ధ
ము, స్నేహితుడు, రక్షకుడు,
పద్ముట.

మాకందః—(పు) తియ్యమాయిడి, (సీ)
ఉసిరికకాయ.

అర్ధేందుః—(పు) అర్ధచంద్రుడు, చాచు
బడిన శర్జస్యంగుష్ణములుగల హస్త
ము, నఖవిహ్నము, సంభోగకాల
మున ప్రాథస్త్రీలభగమున నంగుష్ట
మును జూనుపుట.

కర్ణేందుః—(పు) కర్ణ భూషణము, కర్ణప్ర
దేశము.

స్యాత్కౌముదః కార్తికీకే కౌముదః—(పు) కార్తికమాసము, (సీ) చంద్రికాయాం చ కౌ వెన్నెల.
ముదీ. ౨౯

కుముదం కైరవే రక్తపంక కుముదం—(న) తెల్లకలువ, ఎఱ్ఱదామ
జేకుముదః కపా, దై ర, (పు) కుముదుడను వానరుడు,
త్యాంతరే చ దిజ్ఞాగ కుముదాసురుడు, దిగ్గజము, సర్ప
నాగయోరపికి ర్థితః. ౩౦. విశేషము, (సీ) టేకుచెట్టు, గుమ్మడి
కుముదా కుంభ గంభా చెట్టు.

ర్యో
స్సౌ తుక్కుముత్కృపణే కుముత్—(త్రి) లోభి, 'సంతోషము
ఽస్యవత్, కుముదేఽపి లేనివాడు.
కుముతోఽక్రీక్తం

క్రవ్యాన్తాంసాశిరక్షసోః. ౩౧ క్రవ్యాత్—(త్రి) మాంసభోజీ, రాక్ష
సుడు.

కకుద్వత్కకుదం శ్రేష్ఠే వృ కకుత్ } —(న) శ్రేష్ఠము, ఎద్దుమూపుర
షాంకే గాజలక్ష్మణి, కకుదం } ము, ఛత్రచామరాదిరాజ
చిహ్నము.

ముకుందః సుండరీకాక్షే ర ముకుందః—(పు) విష్ణువు, రత్నవిశేష
త్నభేదే చ పారదే. ౩౨ ము, పాదరసము, [భయము.
దరత్ప్రసాతాద్రిభయే దరత్—(సీ) కొండచరియ, పర్వతము,
శరత్సంవత్సరే ఋతౌ శరత్—(సీ) సంవత్సరము, శరదృతువు.
దృషత్ప్రేషణాత్ప్రే స్యాద్దృష దృషత్—(సీ) సన్నెకల్లు, శిల.
త్పాషాణమాత్రకే. ౩౩.

సంపద్యాతౌ గుణోత్కర్షే సంపత్—(సీ) సంపద, గుణాతిశయము,
హారభేదే చ దృశ్యతే, పుష్పమాలికావిశేషము. [ము.
భసత్ప్రభాస్వరే మాంసే భసత్—(త్రి) ప్రకాశించునది, మాంస
తరత్కారండవే ప్లవే. ౩౪. తరత్—(పు) కన్నె లేడిపిట్ట, తెప్పకొ
య్య.

సంవిత్ జ్ఞానే ప్రతిజ్ఞాయాం సంవిత్—(సీ) జ్ఞానము, ప్రతిజ్ఞ, సంకేత
సంకేతాచారనామసు, ము, ఆచారము, నామధేయము,

సంభాషణే తోషణే ౭పి	సంభాషణము, సంతోషము, క్రియా
క్రియాకారే చ సంగరే.	నిశ్చయము, యుద్ధము.
కామదా ధేను కాయాం స్యా	కామదా—(సీ) కామధేనువు, (త్రి) కో
ద్వాచ్యవత్కామదోగ్ధరి,	రికలనిచ్చువాఁడు.
సునందా రోచనానారోః	సునందా—(సీ) గోరోచనము, స్త్రీ.
మర్యాదా సీమని స్థితా. ౩౬.	మర్యాదా—(సీ) హద్దు, ఆచారము
	తప్పకుండుట.

అథ దాంత శ్చతుర్వర్ణః.

దాంత చతుర్వర్ణము.

ఏకపదం స్యా త్తత్కాలే పద	ఏకపదం—(న) అప్పుడు, (సీ) మార్గము.
వ్యా మేకపద్యపి,	
చతుష్పదస్యా త్కరణే గ	చతుష్పదః—(పు) కరణవిశేషము,
వాశ్వాదిపశుష్వపి. ౩౭.	పశువు.
భవేద్విష్ణుపదాభిఖ్యా తీరా	విష్ణుపదం—(న) పాలసముద్రము, ఆకా
బ్ధాగగనేఽంబుజే, ప్రాక్తా	శము, పద్మము, (సీ) గంగ, సంక్రమ
విష్ణుపదీ గంగాసంక్రాంతి	ణవిశేషము, ద్వారకాఃట్టణము.
ద్వారకాసు చ. ౩౮.	
భవేజ్జనపదో దేశే	జనపదః—(పు) దేశము.
జనే జానపదోఽపి చ,	జానపదః—(పు) మనుష్యుఁడు.
ప్రియంవదః ఖేచరేస్యాత్ప్రి	ప్రియంవదః—(పు) ఒకగంధర్వుఁడు,
యవాచి చ వాచ్యవత్.	(త్రి) ప్రియవాక్యములు చెప్పువాఁడు.
అపవాదస్తు నిందాయా మా	అపవాదః—(పు) నింద, ఆజ్ఞ, విశ్వాసము.
జ్ఞావిసంభయోరపి,	
పరివాదః కలంకే స్యాద్విణా	పరివాదః—(పు) నింద, వీణవాయించు
వాదనవస్తుని. ౪౦.	కోడుపు.
సమర్యాదస్సమీపే స్యాన్త	సమర్యాదః—(పు) సమీపము, (త్రి) మ
ర్యాదాసహితేఽపి చ,	ర్యాదతోఽగూడినది.
పుటభేదో నదీవక్త్రే పత్తనా	పుటభేదః—(పు) నదులకు నీరువచ్చు
తోద్యయోరపి. ౪౧.	మార్గము, షట్టణము, వాద్యవిశేషము.
అష్టాపదం స్యాత్కనకే శారీ	అష్టాపదం—(న) బంగారము, పాచిక

ణాం ఫలకేఽపి చ, అష్టా
పదశ్చ శరభే చంద్రమ
ల్యాం చ మర్కటే. ౪౨.
మేఘనాదస్తు వరుణే స్తనితే
రావణాత్తజే,
మహానాదః కుంజరే స్యాద్వ
ర్షకాబ్దే శయానకే ౪౩.
భవేత్కోకనదం రక్తకైరవే
రక్తపంకజే,
విశారదో బుధే ధృష్టే

లాదుబల్ల, (పు) శరభమృగము, వృ
క్షవిశేషము, కోతి.

మేఘనాదః—(పు) వరుణదేవుడు, మే
ఘధ్వని, ఇంద్రజిత్తు.

మహానాదః—(పు) ఏనుగు, వర్షించు
మేఘము, సర్పము,

కోకనదం—(న) ఎఱ్ఱకలువ, ఎఱ్ఱతామర

విశారదః—(పు) విద్వాంసుడు, నేర్పరి.

భిమర్దో రణమంథయోః ౪౪.
పీఠమర్దోఽతిధృష్టే స్యాన్నా
ట్యోక్తౌ నాయకప్రయే,

అభిమర్దః—(పు) యుద్ధము, కవ్వము.

పీఠమర్దః—(పు) మిగుల దిట్టతనముగల
వాడు, ఏంగారనాయక సచివులలో
నొకఁడు

ముచుకుందో ద్రుభేదే స్యా
న్తునిదై త్యవిశేషయోః.

ముచుకుంః—(పు) పుష్పవృక్షవిశేష
ము, ముచుకుందమహాముని, దైత్యు
లలోనొకఁడు,

కురువిందస్తు ముస్సాయాం
కుల్తాషస్త్రిపిభేదయోః,
హింగుశేఃత్త్యుగాగే స్యా
న్తుకురే చ సమీరితః.

కురువింః—(పు) కోలతుంగమునై, అ
లాదలు, ధాన్యవిశేషము, ఇంగువ,
వారాగమణి, అద్దము.

అభిష్యందోఽతివృద్ధౌ స్యా
దాస్త్రావేఽక్షిగదేఽపి చ,
కటుకందం విదుశ్శిగ్రా శృంగి
బేరరసోనయోః. ౪౫.

అభ్యిందః—(పు) మిగుల వృద్ధి నొందు
వాడు, కారుట, నేత్ర రోగము.

కటుకందం—(న) మునగ చెట్టు, అల్లము,
వెల్లుల్లి. [సూర్యుడు.

తమోనుదగ్నింధ్వరే-షు
ప్రతిపత్తిథిసంవిదోః,
శతప్రాదా భవేద్వృషాదా
మిన్యాం చ క్షేర్తితా. ౪౬

మోసుత్—(పు) అగ్ని, చంద్రుడు,

ప్రతిపత్—(సీ) పాడ్యమి, జ్ఞానము.

శతప్రాదా—(సీ) వజ్రయుధము, మెఱ
పు.

చక్రపాచ్ఛక్రపాదశ్చ స్యం చక్రపాత్ } —(పు) రథము, వనుగు.
దనే కుంజరేఽపి చ, చక్రపాదః }

అథ దాంత పంచవర్ణః.

దాంత పంచవర్ణము.

సహస్రపాదః కారండే మా సహస్రపాదః—(పు) కన్నే లేడుపిట్ట, సూ
ర్రాండే యజ్ఞ పూపే. ర్యుడు, యజ్ఞ పురుషుడు.
భవేదుపనిషద్ధర్తే వేదాంతే ఉపనిషత్—(పు) ధర్మము, వేదాంతశా
ఽపి రహస్యసి, స్త్రము, రహస్యస్ర దేశము

అథ ధాంతోద్వివర్ణః

ధాంత ద్వివర్ణము.

రాధో వై శాఖమాసే స్యా రాధః—(పు) వై శాఖమాసము, (సీ) గో
ద్రాధా గోప్యాం చ వి పాంగన, మెఱపు, విష్ణుక్రాంతలత,
ద్యుతి, విష్ణుక్రాంతామల ఉసిరిక చెట్లు, విలుకాండ్ల నైపుణ్య
కోశ్చ చిత్ర భేదేఽపి ధ విశేషము.
న్వినాం. ౧.

గాధఃస్థానే చ లిప్పాయాం గాధః—(పు) ప్రదేశము, కోరిక.
వ్యాధో మృగయుదుష్ట వ్యాధః—(పు) కింతుడు, దుష్టుడు.
యోః,

మేధః క్రతౌ ధియాం మేధా మేధః—(పు) యజ్ఞము, (సీ) ధారణగల
మేధస్సన్యత్థలదారుణి ౨ బుద్ధి, (పు) కల్గమునందలి పశువుల
కట్టుటకు పాతినకొయ్య.

బుధః కవౌ సురే సౌమ్యే బుధః—(పు) విద్వాంసుడు, దేవత,
బుధగ్రహము.

మిథమాలస్యనిద్రయోః, మి మిథం—(న) ఆలస్యము, నిద్ర, మైమఱ
ద్ధం చిత్తాభిసంక్షేపే చుట.

నద్ధముద్వృత్తబద్ధయోః. ౩. నద్ధం—(త్రి) మర్యాద నతిక్రమించినది,
కట్టబడినది.

సిద్ధో వ్యాసాదిషు ఖ్యాతః సిద్ధః—(పు) వ్యాసాదులు, (సీ) సిద్ధులను
సిద్ధాస్యర్థేవయోనిషు, నిత్యే దేవయోని విశేషము. (త్రి) నిత్య
ప్రసిద్ధే నిష్పన్నే ౪ మైనది, ప్రసిద్ధమైనది, సిద్ధమైనది. ✓

వీధ్య మాత ప్రియోః ౪. ఇద్ధం—(పు) తపింపఁజేయఁబడినది, వెలి
గింపఁబడినది.

బుద్ధం త్వతిసమృద్ధేస్యాత్సం బుద్ధం—(న) సమృద్ధమైనది, సాధింపఁ
బడినది.

వృద్ధం తు శైలజే సూరిర్న వృద్ధం—(న) తాతిపువ్వు, (త్రి) విద్వాం
సుఁడు, ముసలివాఁడు, వృద్ధి నొంది
నది.

విద్ధం స్యాద్వేధితే ష్టిశే విద్ధం—(త్రి) తొలువఁబడినది. త్రోయఁ
బడినది, సామ్యమైనది.

బుద్ధో జినే చ కీరే చ సామ్యే బుద్ధః—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, విద్వాంసుఁ
డు, శాంతుఁడు, (త్రి) తెలియఁబడినది.

అర్థః ఖండే సమాంశేఽర్థం అర్థః—(పు) తునుక, సగభాగము (న).

లుబ్ధో మృగయు కాంతీణోః, లుబ్ధః—(పు) కింతుఁడు, లోభి.

అంధం స్యాత్లిమిరే దృష్టి అంధం—(న) అంధకారమా, (త్రి) గ్రుడ్డి
వాఁడు.

తః ౭.

గంధో గంధక ఆమోదే లేశే గంధః—(పు) గంధకము, పరిమళము, స్వ
సంబంధగర్వయోః, ల్పము, సంబంధము, గర్వము.

స్కంధః స్కంధే నై న్యాం స్కంధః—(పు) చెట్టుమొదలు, నై న్య
శే బాహుమూలసము
హయోః. సమీక నృ

పయోశ్చాపి

బంధస్త్యాధో చ బంధనే, బంధః—(పు) వ్యాధి, కట్టుట.

దగ్ధం స్థైర్యవద్దగ్ధస్థితో దగ్ధం— త్రి తగులఁబెట్టఁబడినది, (సీ)
ర్కబిశి దర్శి ౯. సూర్యుఁడున్నదిక్కు.

దిగ్ధం విషాక్షబాణే స్యాద్ది దిగ్ధం— (న) విషముపూసిన బాణము,
గ్ధం లిప్తార్థకేఽన్యవత్, (త్రి) పూయఁబడినది.

దుగ్ధం ప్రపూరణే ష్టిరే దుగ్ధం—(న) పూరించుట, పాలు.

ముగ్ధస్సుందరమూఢయోః ముగ్ధః—(త్రి) సుందరమైనది, అవివేకి.

మధు తౌద్రే జలే ష్టిరే మ మధు— (న) తేనె, ఉదకము, పాలు,

ద్యే పుష్పరసే మధుః, దైతే చైత్రే వసంతే చ జీవశాకే మధుద్రుమే. ౧౧.	కల్లు, మకరందము, (పు) రాక్షసవిశే షము, చైత్రమాసము, వసంతర్తువు, పాలకూర, ఇచ్చెట్టు.
విధుశ్శశాంకే కర్పూరే హృ షీకేశేఽపి రాక్షసే, సాధుర్వాద్ధుషికే చారౌ సజ్జ నే చాభిధేయవత్. ౧౨.	విధుః—(పు) చంద్రుడు, కర్పూరము, విష్ణువు, రాక్షసుడు. సాధుః—(త్రి) వడ్డి చేజీవించువాడు, సుం డరమైనది, సజ్జనుడు.
సింధుస్సముద్రే నద్యాం చ నదే దేశేభదానయోః,	సింధుః—(పు) సముద్రము, (సీ) నది, (పు) నందము, సింధుదేశము, ఏనుగు మదము.
బంధుర్బంధూకపుష్పే స్యా ద్బంధుర్భ్రాతరిభాంధవే. ఆధిర్త్వానసపీడాయాం ప్ర త్యాశాయాం చ బంధకే, వ్యసనే చాప్యధిష్ఠానే వ్యాధిరామయవాక్యయోః. బోధిస్సమాధిభేదే స్యాద్బో ధిఃపిప్పలపాదవే, సంధిర్భేదే సురంగాయాం భగేసంఘటనేఽపి చ. ౧౩.	బంధుః—(పు) మంకెన చెట్టు, అన్న, చు ట్టము ఆధిః—(సీ) మనస్సునందలి చింత, ఆశ, తాకట్టు, దుఃఖము, ఆశ్రయము. వ్యాధిః—(సీ) రోగము, వాక్యము. బోధిః—(పు) సమాధి, శేషము, ౧౪ చెట్టు. సంధిః—(పు) భేదము, రంధ్రము, యో ని, కూర్చుట.
అబ్ధిస్సముద్రే సరసి సిద్ధిర్నిష్పత్తియోగయోః, వృద్ధిరానందనే ఋద్ధౌ వర్ధ నేఽపి కలాంతరే. ౧౪	అబ్ధిః—(పు) సముద్రము, తటాకము. సిద్ధిః—(సీ) సిద్ధమగుట, సిద్ధియోగము. వృద్ధిః—(సీ) సంతోషము, వృద్ధియను, నోషధి, వృద్ధి నొందుట, వృద్ధికి శ.
దోగ్ధా గోపాలకే వత్సే కవా వర్ధోఽజీవిని, విధా గజాన్నే ఋద్ధౌ చ ప్రకారే వేతనే విధౌ. గోధా తలే నిహికాయాం	దోగ్ధా—(పు) గొల్ల వాడు, దూడ, విద్వాం సుడు, యాసచవలన బ్రతుకు వాడు. విధా—(సీ) ఏనుగునకు బెట్టు అన్నము. సమృద్ధి, ప్రకారము, కూలి, పయ్యుట. గోధా—(సీ) నారిచెట్టు తగులనుండుట కై చేతికొడగొను తోలుకవచము

నీరుడుము.

బాధా దుఃఖని సేధయోః,
సుధాఽమృతే స్నుహీ మూ
ర్వా లేః గాంగేష్ఠికాసు
చ. ౧౦.

సంధా స్థితౌ ప్రతిజ్ఞాయాం
శ్రద్ధా శ్రద్ధత్వకాంక్షయోః,
స్పర్ధా సంఘర్షణే సామ్యే స్ప
ర్ధాక్రమసమున్నతౌ. ౧౧.
వధూస్సమ్మోహా వో ధాస్త్రీ
భాంస్యస్పృక్కంగనా
సుచ, శాట్యం చ శారి
బాయాం చ

సృధూద్బద్ధౌ గుదేఽపి చ.

బాధా—(సీ) దుఃఖము, నిషేధించుట.
సుధా—(సీ) అమృతము, జెముడుకాడ,
చాగచెట్టు, గారసున్నము, లతావిశే
షము.

సంధా—(సీ) ఉనికి, ప్రతిజ్ఞ.
శ్రద్ధా—(సీ) ఆదరము, కోరిక.
స్పర్ధా—(సీ) ఒరయుట, సామ్యము,
క్రమముగా వృద్ధి నొందుట.
వధూ—(సీ) కోడలు, క్రొత్తగాఁ బెండ్లి
యైనస్త్రీ, భార్య, స్పృక్కయనుగంధ
ప్రవ్యము, సామాన్యస్త్రీ, నల్లయతి
వస, సుగంధిపాలచెట్టు,
సృధూ—(సీ) బుద్ధి, గుదప్రదేశము.

అశ్ధాంత శ్రీవర్ణః.

వివధో వీవధశ్చాపి రోధ్య
హారేఽధ్వభానియో,
విబుధః కండితే దేవే
సంబాధస్సంకటే భగే. ౧౦
నిషధః కఠినే దేవే తద్రాతే చ
నగాంతరే,
సంరోధో రోధనే తేవే

నిరోధో రోధనాశయోః.
ఉత్సేధశ్చోచ్చ్రయే కామే
దుర్విధో దుష్టతే ఖలే,
విప్రబోఽనువృత్తేఽత్యధే
శాంతవిప్రతమూరపి.

ధాంత శ్రీవర్ణము.

వివధః } —(పు) కావడి, మార్గము,
వీవధః } బరువు.
విబుధః—(పు) విద్వాంసుఁడు, దేవుఁడు.
సంబాధః—(పు) సమ్మర్దము, యోని.
నిషధః—(పు) కఠినము, నిషధదేశము,
నిషధవాజు, నిషధపర్వము.
సంరోధః—(పు) అడ్డగించుట, తిరస్క
రించుట.

నిరోధః—(పు) అడ్డగించుట, నాశనము.
ఉత్సేధః—(పు) బేన్నత్యము, శరీరము.
దుర్విధః—(పు) దరిద్రుఁడు, దుర్భార్గుఁడు.
విప్రబః—(త్రి) అధికముకానిది, అధి
ము, శాంతమైనది, విస్తరింపబడినది.

న్యగ్రోధో వ్యామవటయో న్యగ్రోధః— (పు) బారెడు, ముట్టిచెట్టు,
 ర్న్యగ్రోధశ్చ శమితరౌ జమ్మిచెట్టు, (సీ) అష్టసరపుచెట్టు, మో
 న్యగ్రోధీ వృషపర్ణ్యాం హనమను నోషధి.
 చ మోహనాఖ్యాషధా
 వపి. ౨౪. [తా.పు.

అగాధో వివరే సానే అగాధః— (పు) రంధ్రము, లోతుగల
 ప్రసిద్ధోఽలంకృతేఽపి చ, ప్రసిద్ధః— (త్రి) అలంకరించబడినది, ప్రసి
 ఖ్యాతేఽపి చ ధ్ధమైనది.

సన్నద్ధో వర్తితవ్యాధయో సన్నద్ధః— (త్రి) కవచముగలవాడు,
 రపి. ౨౫ వ్యాహమైనసేన.

ఆనద్ధం బద్ధమాత్రే స్యాదాన ఆనద్ధం— (త్రి) కట్టబడినది, మద్దెల మొ
 ధ్ధం మురజాదికే, దలగునవి.

ఆవిద్ధో వాచ్యవత్ జ్ఞేయః ఆవిద్ధః— (త్రి) వక్తమైనది, కొట్టబడి
 కుటిలే చ పరాహతే. నది.

కబంధస్తూదరే రక్షోవిశేషే కబంధః— (పు) పొట్టు, కబంధులను గా
 ఽపి విధుంతుదే, తునుడు, ం హలగ్రహము.

ఆబంధో దృఢబంధే స్యా ఆబంధః— (పు) దృఢమూగం గట్టుట,
 త్ప్రేమాంకారయోర ప్రేమ, ఆభరణము.
 పి. ౨౬.

సుగంధిస్వ్యాదిష్టగంధే సుగం సుగంధిః— (పు) కరిగుళము, (న) నూగు
 ధిహారివాలుకే, దోసచెట్టు.

ఉపాధిర్ధర్మచింతాయాం కై ఉపాధిః— (పు) ధర్మవైఖరి నిచారణ,
 తవేఽపి విశేషణే. ౨౭. నెఱుము, విశేషణము, కుటుంబమున
 కుటుంబ వ్యాప్యతేఽపి కై బేరముచేయువాడు.

స్వా

దుపధిర్వ్యాజచక్రయోః, ఉపధిః— (పు) మిష, రథచక్రము.

పరిధి ర్యజ్జియతరో శ్శాఖా పరిధిః— (పు) యజ్ఞః శువుచు బంధించు
 యాముపసూర్యకే. ౨౮. స్తంభము, సూర్యుని రవేషము.

అవధి స్త్వవధానేస్యాత్సీమ్ని అవధిః— (పు) విషయావగాహనము,
 కాలే బిలేఽపి చ, హద్దు, కాలము, బిలము.

సమాధిర్నియమే ధ్యానే నీ సయాధిః—(పు) నియమము, ధ్యానిం
వాకే చ సమర్థనే. 30. చుట, మాటలాడకుండుట, సిద్ధాంతీ
కరించుట.

సన్నిధిస్సన్నిధానే స్యాద్భవే సన్నిధిః—(సీ) సమీపము, ఇంద్రియము
దింద్రియగోచరే, లకు గోచరమగుట.

సంసిద్ధిస్సహజే సిద్ధౌ మదో సంసిద్ధిః—(సీ) స్వభావము, సిద్ధించుట,
గ్రాయామపి స్తృణా. మదించినస్త్రీ.

ప్రణిధిశ్చరే యాచ్ఛాయాం ప్రణిధిః—(పు) చారుడు, యాచన.
వీరుద్విటపశాఖయోః, వీరుత్—(పు) బోదలేనిచెట్టు.

మాగధీ పిప్పలీయాధోఽర్థా మాగధీ—(సీ) పిప్పలితీగ, అడవిమొల్ల,
గధో మగధోద్భవే. 31. (త్రి) మగధదేశమునందుఁ బుట్టినది,
వైశ్యజక్షత్రియాశుత్రే (పు) వైశ్యునివలన క్షత్రియస్త్రీయం
శుక్రజీరకవందినోః, దు జన్మించినవాడు, తెల్లజిలకఱ్ఱ,
స్తోత్రసాతకుడు.

అథ ధాంత శ్చతుర్వర్గః.

ధాంత చతుర్వర్గము.

అవరోధస్తిరోధానే శుద్ధాం అవరోధః—(పు) కప్పట, రాణివాసము,
తే రాజవేశ్తని. 32. రాజగృహము.

మహాషధం శృంగిపేరే వి మహాషధః—(పు) శృంగి, అతివస,
షాయాం లశునేఽపి చ, వెల్లులి.

పరివ్యాధో వేతనే స్యాత్పరి పరివ్యాధః—(పు) నీరుప్రబ్బలిచెట్టు,
వ్యాధో ద్రుమోత్పలే కొండగోగు చెట్టు.

అవష్టభనుదూరే స్యాదా అవష్టభి—(త్రి) సమీపము, ఆవరింపఁ
క్రాంతే చావలంబితే, బడినది, ఆశ్రయింపఁబడినది.

సమున్నద్ధస్సముద్భూతే పండి సమున్నద్ధం—(త్రి) పుట్టినది, తాను బండి
తమ్యన్యధృష్టమూః. 33. తుండనుకొనువాడు, దుర్మార్గుడు.

అనిరుద్ధ ఉషానాథే చరే చా అనిరుద్ధః—(పు) అనిరుద్ధుడు, చారుఁ
నర్గశేఽన్యవత్, డు (త్రి) అడ్డములేనిది.

అనుబంధః ప్రకృత్యాదౌ అనుబంధః—(పు) ప్రకృతి ప్రత్యయాగ

దోషోత్పాదే వినశ్వరే.

3౬. ముఖ్యానుయాయీ

ని శిశౌ ప్రకృతస్యాను

వర్తనే, అనుబంధీ చ హి

క్కాయాం తృప్తాయా

మపి కథ్యతే. 3౭.

కాలస్కంధస్తమా లే స్యా

త్తిందుకే జీవకద్రుమే,

అశాబంధస్సమాశ్వాసే తథా

మర్కటజాలకే. 3౮.

బ్రహ్మబంధురధిక్షేపే నిర్దేశే

చ ద్విజన్తనాం,

ఉగ్రగంధాజమోదాయాం

వచాయాం చిక్కికౌష

ధౌ. 3౯.

తీక్షగంధా వచాయాం చ

శిగ్రురాజికయోరపి,

ఇక్షుగంధా కోకిలాక్షేక్రో

ష్ట్యాం కాశే చ గో

క్షురే. ౪౦.

తృణగోధా చిత్రకోలే కృ

కలాసే చ లక్ష్యతే,

ఉపలబ్ధిర్థౌ ప్రాప్తౌ జ్ఞానే

చాపి ప్రయుజ్యతే. ౪౧.

అథ ధాంత పంచవర్ణః.

యోజనగంధా కస్తూర్యాం

సీతాయాం వ్యాసమా

తరి,

మాదేశము, దోషముకలుగఁజేయుట,

ఇత్సంజ్ఞకవర్ణము, ముఖ్యుల ననువర్తిం

చుశిశువు, ప్రకృతముననుసరించుట,

(సీ) ఎక్కిళ్లు, ఆశ.

కాలస్కంధః—(పు) చీకటిమ్రాను, నల్ల

తుమికి చెట్టు, వేగిసమ్రాను.

అశాబంధః—(పు) ఊటిడింపు, సాలె

పురుగుమగ్గము.

బ్రహ్మబంధుః—(పు) నింజివఁబడువాడు,

బ్రాహ్మణుని నిర్దేశించుట.

ఉగ్రగంధా—(సీ) ఓగుములో భేదము,

వస, చిక్కిలమునునోషధి.

తీక్షగంధా—(సీ) వస, మునుగచెట్టు,

నల్లవాలు.

ఇక్షుగంధా—(సీ) గొలిమిడిచెట్టు, నేల

గుమ్మడు, రెట్లు, ఏనుగుల్రేకు.

తృణగోధా—(సీ) జంతునిశేషము,

తొండ.

ఉపలబ్ధిః—(సీ) బుద్ధి, పొందుట. జ్ఞాప

కము.

ధాంత పంచవర్ణము.

యోజనగంధా—(సీ) కస్తూరి, సీతాదేవి,

సత్యవతి.

అథ నాంతవర్ణః.

నాంతవర్ణము.

ఇనస్సూర్యే నృపే షత్యై
ధనం గోధనవిత్తయోః,
జనస్సాదతివృద్ధే చ బుద్ధే
చార్హతి జిత్వరే .౧.
జనో లోకే మహర్లోకా త్ప
రలోకే చ పామరే, జనీ
సీమంతినీ వధోర్వరుత్పత్తౌ
చ జనిర్మతా. ౨.

ఇనః—(పు) సూర్యుడు, రాజు, భర్త.
ధన—(న) పశుసంపద, ద్రవ్యము.
జనః—(పు) మిక్కిలిముసలివాడు, బుద్ధుడు,
(త్రి) పూజ్యుడు, జయశీలుడు.
జనః—(పు) జనము, జనుర్లోకము, మూర్ఖుడు,
(సీ) స్త్రీ, భార్య, పుట్టుక.

ఘనం స్యాత్కాంస్యతాశాది
వాద్య మధ్య మనృత్య
యోః, ఘనం సాంద్రే దృ
ఢే ధార్ద్యే విస్తారే లో
హముద్గరే. ౩. మేఘ
ము సక్యోశ్చాపి

ఘనం—(న) కంచుతాళములవాద్యము,
ఒకవిధమగునాట్యము, (త్రి) దట్టమైనది,
దృఢమైనది, (పు) బలముగలది,
విశాలమైనది, ఇనుపగుదియ, మేఘము,
తుంగమునై.

వనం కానననీరయోః, ప్రవా
సే నిలయేచాపి వనం
ప్రసవణేఽపి చ. ౪.

వనం—(న) అడవి, జలము, పరదేశవాసము,
గృహము, కొండకాలువ.

వానం శుష్కఫలే శుష్కే
కటే సీవనకర్తణి, జలసం
ప్రవవాక్రోర్మిసు రంగా
గతిసౌరభే. ౫.

వానం—(త్రి) ఎండినకాయ, ఎండిన
వస్తువు, గండ్లస్థలము, కుట్టుట, నీటి
షట్టునుండి వీచుగాలి, సొరంగము,
గమనము, సుగంధము.

దానం గజమదే త్యగేపా
లనచ్ఛేదశుద్ధమ్.

దానం—(న) ఏనుగుమదము, ఇచ్చుట,
పరిపాలించుట, ఛేదించుట, పరిశుద్ధి.

మానం ప్రమాణే ప్రస్థాదౌ
మానశ్చిత్తౌన్నతౌ గ్ర
హే. ౬.

మానం—(న) పరిమితి, మానిక, (పు)
గర్వము, గ్రహము.

యానం గతౌ వాహనేఽపి

యానం—(న) గమనము, గజాందోళి
కాదులు.

పానం పీతౌ చ రక్షణే,

పానం—(న) త్రాగుట, రక్షించుట.

స్తానం స్నిగ్ధే ప్రతిభానే
ఘనత్వాలస్యయోరపి. 2.

స్థానం స్థితౌ చ సాదృశ్యే స
న్నివేశావకాశయోః,

యుక్తార్థే కరణార్థే చ స్థా
నే స్యాదవ్యయం పునః.

సూనం వాచ్యవదూనేషు
సూనంప్రసవపుష్పయోః,
సూనా పుత్ర్యాం వధస్థా
న గళశుండికయోరపి. ౯.

ఊనం హీనే రణోద్యోగే

సూనః కిరణసూర్యయోః,
మీనో రాశ్యంతరే మత్స్యే
శీనోఽజగరమూర్ఖయోః. ౧౦
చీనో మృగాంతరే తంతువ్రీ
హిదేశాంశుకాంతరే,

హీనంగర్హ్యోనయోర్మూర్ఖన
మనయోరపి కీర్తితం.

కృత్స్నం కుక్షౌ సమస్తే చ
రస్నస్తక్షకచండయోః,

వస్నం స్యాద్యేతనే మూల్యే
వసనద్రవ్యయోరపి. ౧౨.

స్వప్నస్పృశస్య విజ్ఞానే స్వ
ప్నస్వాప్నే చ దర్శనే,

బుధ్నశ్శిఫాయాం రుద్రే చ
రత్నం శ్రేష్ఠే మణావపి. ౧౩.

స్తానం—(న)నున్నని, ప్రతిభాని, గొప్ప
తనము, ఆలస్యము.

స్థానం—(న) ఉనికి, సామ్యము, నివాస
స్థానము, అవకాశము.

స్థానే—(అవ్యయం) యుక్తము, హే
తువు.

సూనం—(త్రి) స్వల్పమైనది, (న) కా
న్పు, పూవు, (సీ)కుమార్తె, మృగాదు
లఁ జంపుప్రదేశము, కొండనాలుక

ఊనం—(న) తక్కువ, యుద్ధప్రయ
త్నము.

సూనః—(పు) కిరణము, సూర్యుడు.

మీనః—(పు) మీనంశి, చేప

శీనః—(పు) కొండచిలువ, మూర్ఖుడు.

చీనః—(పు) మృగపిశేషము, దారము,
చీనమనుధాన్యము, చీనాదేశము, చీ
నాంబరము.

హీనం } —(త్రి) నిండిపోదగినది, త
మూర్ఖనం } క్కువయైనది.

కృత్స్నం—(న) ఉదరిము, సమస్తము.

రస్నః—(పు) వట్టివాడు, క్షయముగల
వాడు.

వస్నం—(స) కూలి, వెల, వస్త్రము,
ధనము.

స్వప్నః—(పు) కల, నిద్ర, చూచుట.

బుధ్నః—(పు) చెట్టుపేరు, శివుడు.

రత్నం—(న) సజాతీయములో శ్రేష్ఠము,
మణి.

నగ్నోఽపి చ క్షుణ్ణకే వివ
స్త్రే చాభిధేయవత్,

లగ్నం రాశ్యుపయే లగ్నం లగ్నం—(స) మేషాదిరాసులయుదయ
సక్తలజ్జితయోరపి. ౧౪.

నగ్నః—(పు) క్షుణ్ణమతస్థుఁడు, (త్రి)
వస్త్రహీనుఁడు.

లగ్నం—(స) మేషాదిరాసులయుదయ
ము, (త్రి) కలిసినది, సిగ్గునొందిన
వాఁడు. [బడినది.

భన్నం రహస్యానితయోః
స్యాదన్నం భుక్తిభక్తియోః,
భిన్నమన్యార్థవచనే సంగతే
దారితే స్ఫుటే. ౧౫.

విన్నం జ్ఞాతే స్థితే లభే

భిన్నం భిన్నేతు నాచ్యవత్,
భిన్నామృతాయాం పుం
శ్చల్యా

మున్నః క్లిన్నే చ సూరతే.
చిహ్నం ధ్వజే వతాకాయాం
ద్యుమ్నం విత్తే పరాక్రమే,
ధనుస్సంజ్ఞా ప్రియాభుద్రా
రాశిభేదే శరాసనే. ౧౬.

తనుః కాయే కృశే చాల్పే
విరళేఽపిచ వాచ్యవత్,
హనుః ప్రహరణే మృత్యోక
పోలావయవే గదే. ౧౭.

హనుర్వట్టపిలాసేన్యాం
సూనుః పుత్రేఽనుజే రవౌ,
సానుశ్శృంగే బుధే మార్గై
వాత్యయాం పల్లవే
వనే. ౧౮.

దానుర్దాతరి విజ్ఞాతే
భానుః కిరణసూర్యయోః,

భన్నం—(స) రహస్యము, (త్రి) కప్పం
అన్నం—(త్రి) భక్షింఁబడినది, అన్నము.
భిన్నం—(త్రి) వేతైనది, కూడుకొన్న
ది, భేదింపఁబడినది, వికసించినది.

విన్నం—(త్రి) తెలియఁబడినది, ఉన్నది,
పొందఁబడినది.

భిన్నం—(త్రి) భేదింపఁబడినది, (సీ) తిప్ప
తీగె, అంకుటాలు.

ఉన్నః—(త్రి) తడిసినది, దయగలవాఁడు.

చిహ్నం—(స) గురుతు, జెండా.

ద్యుమ్నం—(స) ధనము, పోటరితనము.

ధనుః—(స) మోరటచెట్టు, ధనూరాశి,
విల్లు.

తనుః—(సీ) శరీరము, (త్రి) కృశించి
నది, అల్పమైనది, విరళమైనది.

హనుః—(సీ) దెబ్బ, మృత్యువు, దవడ,
రోగము, బెత్తము.

[సూర్యుఁడు.

సూనుః—(పు) కుమారుఁడు, తమ్ముఁడు,

సానుః—(పు) శిఖరము, విద్వాంసుఁడు,
త్రోవ, వాయుసంఘము, చిగురు,
వనము.

దానుః—(త్రి) దాత, తెలియఁబడినది.

భానుః—(పు) కిరణము, సూర్యుఁడు.

ధేనస్సముద్రే నద్యాంతు ధేనీ
శ్యేనస్సితే ఖగే. ౨౨.

మునిర్యమిం గుదీ బుద్ధప్రి
యాశాగస్తికింశుకే,

జ్యానిర్వానౌ స్రవంత్యాం చ
యోనిస్సాస్యదాకరే భగే.

జ్యోతీస్స పటోలికాయాం
సాఽజ్యోతాస్సయుక్తవి
భావరౌ,

జ్యోతాస్స సచంద్రనక్షత్రే
రాత్రౌ చంద్రాతపేఽపి చ.

రాస్సా స్తృతా భుజంగా
యోమేలాపర్ణ్యాం చ క
భ్యతే,

మృతాస్స తు వరికాయాం
సాఽస్తృతా యామపి
దృశ్యతే. ౨౩.

దీనా మూషికయోషాయాం
దుర్గతే కాతరేఽన్యవత్,

ధానా భృష్టయవే ప్రాక్తా
ధాన్యాకేఽభినవోద్భిది.

ధేనః—(పు) సముద్రము, (సీ) నది.

శ్యేనః—(త్రి) తెల్లనిది, డేగ.

మునః—(పు) మునీశ్వరుడు, గారచెట్టు,
బుద్ధుడు, మొరటచెట్టు, అవినెచెట్టు,
మోదుగుచెట్టు.

జ్యానిః—(సీ) హాని, నది.

యోనిః—(పు) స్థానము, భగము.

జ్యోతీస్స—(స) పొట్లచెట్లు, వెన్నెల
రాత్రీ.

జ్యోతాస్స—(సీ) చంద్రునితోఁగూడిన
రాత్రీ, వెన్నెల.

రాస్సా—(సీ) సర్పాక్షిచెట్టు, సన్నరాష్ట్ర
ము.

మృతాస్స—(సీ) తివరిమన్ను, శ్రేష్ఠ
మగుమన్ను.

దీనా—(సీ) అడెలుక, (త్రి) దరిద్రుడు,
భయపడువాడు.

ధానా—(సీ) పేరుడుబియ్యము, ధనియ
ము, క్రొత్తవిత్తనము.

అథ నాంత శ్రీవర్ణః.

అవనం రక్షణే పీతౌ

భవనం భావవేశ్మనోః

భువనం విష్టపే మహ్యాం సలి
లేఽపి వియత్యపి. ౨౪.

సవనం యజనే స్నానే సోమ

నాంత శ్రీవర్ణము.

అవనం—(త్రి) రక్షించుట, తృప్తినొం
డుట.

భవనం—(స) అభిప్రాయము, గృహము,

భువనం—(స) లోకము, భూమి, జలము,
ఆకాశము. [సానము

సవనం—(స) యజ్ఞము, స్నానము, సోమ

నిగళనేఽపి చ, అయనం వధి భానోస్సాస్యదు అయనం—(న) మార్గము, దక్షిణోత్త దగ్గతీణతో గతా. ౧౬. రాయణములు.	
జయనం స్యాశ్చరంగా డి స జయనం—(స) అశ్వాదుల కవచము, న్నా హే నిజయేఽపి చ, జయము.	
శయనం సుకతే నిద్రాశయ్య శయనం—(న) సంభోగము, నిద్ర, పా యోగవిభాషితం. ౧౭. సుపు.	
శమనం శాంతినభయోశ్శమన శమనం—(చ) ఓరిమి, చంపుట, (పు) శ్శాన్తిదైవతే, యముడు.	
దశనః కవచే వంతే నశనశ్శిఖ రేఽపి చ ౧౮. దశనః—(పు) కవచము, దంతము, అ గ్రము.	
జఘనం కామినీశ్రోణిపురో జఘనం—(న) స్త్రీలకటిముందుభాగము, భాగే కటిరకే, మొల.	
తపన స్తరతౌ నాపే భల్లాతే తపనః—(పు) సూర్యుడు, వేడిమి, జీడి నరకాంతరే. ౧౯. చెట్టు, నరకవిశేషము.	
రసనం స్వాదనే ధ్వానే వసనా రసనం—(న) రుచించుట, ధ్వని, (సీ) కాంచిదిహ్వాయూః, రస మొలనూలు, నాలుక, సన్న రాష్ట్రము, నా చాపి హస్తాయాం	
వసనం ఛాదనేఽంగుళే. ౨౦. వసనం—(న) కప్పుట, వస్త్రము.	
హసనం చ స్థితీ హాసేఽంగా హసనం—(న) చిలునగవు, నవ్వు, (సీ) రథాన్యాం హాసన్యపి, కుంభాది.	
శ్వసనో మాసతే ధ్వాసే శ్వసనః—(పు) వాయువు, నిట్టూర్పు, శ్వసనో మదన ద్రుమే. మ్రంగచెట్టు	
కదనం మర్దనే సాపే కదనం—(న) మర్దించుట, పాశము.	
సదనం మంకిరే జలే. సదనం—(న) గృహము, జలము.	
మదనః స్తరధుశార వసంత మదనః—(పు) మత్తధుడు, ఉమ్మెత్త ద్రుమసింధుకే. ౨౧ చెట్టు, వసంత రువు, మ్రంగ చెట్టు, మైనము.	
దహనశ్చిత్రకే చహ్నా భల్లా దహనః—(పు) చిత్రమూలపు చెట్టు, అగ్ని, తే దుష్టచేష్టితే, జీడిచెట్టు, (త్రి) దుష్టవ్యాపారముగల వాడు.	

గహనం గహ్వరే దుఃఖే విపి నే కలిలేఽపి చ. 33	గహనం—(న) గుహ, దుఃఖము, అరణ్య ము, (త్రి) ప్రవేశించురానిది.
స్తవనం ధ్వనిమాత్రే స్యా త్కుంతనే మేఘగర్జితే,	స్తవనం—(న) ధ్వని, మొక్కపోవుట, మేఘధ్వని.
నిధనం స్యాత్కులే నాశే ప్రధనం దారణే రణే 34	నిధనం—(న) కులము, నాశనము. ప్రధనం—(న) చేసించుట, యుద్ధము.
పవనాఖ్యా కులాలస్య పాక స్థానేఽపిమారుతే, నిష్పావే	పవనః—(పు) ఆవము, వాయువు, తూ ర్పారబట్టుట.
చాథ వపనం బీజాధానేఽపి ముండనే. 35.	వపనం—(న) విత్తనములుచల్లుట, తొ రము.
దమనః కుసుమే వీరే వమనశ్చర్దనేఽర్దనే, స్యాదా హృతౌ చ	దమనః—(పు) దవనము, నీరుడు. వమనః—(పు) క్రక్కుట, పీడించుట, సంగ్రహించుట
యమనం దుఃఖే చోపరతే యమే. 36.	యమనం—(న) దుఃఖము, విరమించుట, ఇంద్రియనిగ్రహము.
కమనః కాముకే కామేఽభి రూపేఽశోకపాదపే,	కమనః—(పు) కాముముగలవాడు, మన్త భుడు, అశోకపుచెట్టు.
ధమనోఽప్యనలే భస్మాధ్మాసక క్రూరయోరపి. 37. ధమ నీ తు హరిద్రాయాం కం థరాశిరయోరపి,	ధమనః—(పు) అగ్ని, తిత్తి డాదువాడు, క్రూరుడు, (స్త్రీ) పసుపు, కంఠము, బోలునరము.
మలనః పటవాసే స్యాన్తర్దనే మలనం మతం. 38.	మలనః—(పు) డేరా, (న) మర్దించుట.
చలనం కంపనం కంపే కంప్రే చలనకంపనౌ,	చలనం } — (న) చలించుట, చలించు కంపనం } నము.
చలనీ వస్త్రఘర్షర్యాం వారి భేదేఽపి చ క్వచిత్. 39.	చలనీ—(స్త్రీ)లంగా, గజబంధనవిశేషము.
సేచనం రక్షణే సేకే నాకా సేచనభాజనే,	సేచనం—(న) కాపాడుట, తడుపుట, ఓడలోని నీరుతొడు పాత్రము.
సేవనం సీవనో పాస్త్యో	సేవనం—(న) కుట్టుట, సేవించుట.

స్సంవ్యాసం ఛాదనే ౭౦శు
కే. ౮౦.

సమానం సత్సమైకేషుసమా
నో నాభిమాయతే,

శోభనో గ్రహయోగే స్యా
చ్ఛోభనో సుందరేఽన్య
వత్.

శాసనం రాజవత్సోర్వ్యం లే
ఖాజ్ఞాశాస్త్రశాస్తిషు,
వాసనం వసనే వీరాసనే జ్ఞా
నే చ ధూపనే. ౮౦.

ఆసనం స్వీరవస్కంధే వీరే
యాత్రానివృత్తనే, అని
పణ్యవీథ్యాం స్యాదాస
నో జీవాద్రుమే ౮౧.

స్పర్శనో మాగుతే పృథ్వా
దాసయోష్స్పర్శనంమతా,

దర్శనం ననుసర్వబుద్ధి
ర్లో లబ్ధిషు ౮౨. శాస్త్ర
దర్పణయూత్పాది

దంశనం దంశనశ్చజ్యోః,
పిశునం గుంసుమే కూరే
సూచ చాభిధేయవత్.

శకునం చ శుభాశంసానిమితే
శకునః ఖగే,

మిథునో రాశిభేదే స్యాన్వి
నం నంః తియుగే.

తలుచు : వనే యూనిస్త్రి,
యాం చ తలునీ విదుః,

సంవ్యాసం—(న) కప్పుట, ఉత్తరీయ
వస్త్రము.

సమానం—(త్రి) యోగ్యమైనది, సమా
నమైనది, ఒక్కటైనది, (పు) సమాన
మనువాయువు.

శోభనః—(పు) శోభనయోగము, (త్రి)
సుందరము.

శాసనం—(న) రాజుచే నొసంగబడిన
భూమి, జాబు, ఆజ్ఞ, శాస్త్రము, శిక్ష.

వాసనం—(న) వస్త్రము, వీరాసనము,
జ్ఞానము, వాసనపట్టుట.

ఆసనం—(న) ఏనుగుమూపు, పీఠము,
దేశకాలముల ననుసరించి యుద్ధ
యాత్రామానుట, (సీ) అంగడివీధి,
(పు) వేగించెట్టు.

స్పర్శనః—(పు) వాయువు, (న) స్పృశిం
చుట, ఈవి.

దర్శనం—(న) నేత్రము, స్వప్నము, బుద్ధి,
ధర్మము, జ్ఞానము, శాస్త్రము, అద్దము.

దంశనం—(న) కొఱకుట, కవచము.

పిశునం—(న) గుంసుమ, (త్రి) కూరమై
నది, కొండెగాడు.

శకునం—(న) శుభమునుసూచించు నిమి
త్తము, (పు) కుటీ

మిథునం—(పు) మిథునరాశి, (న) భాగ్య
భాగము.

తలుచు—(పు) వాయువు, పిన్నవయస్సు
వాడు, (సీ) యావనవతి.

తలినం విరళే స్తోకే స్వచ్ఛేఽ	తలినం—(త్రి) విరళమైనది, స్వల్పమైనది, పి తలినం మతం. ౪౭.	నిర్మలమైనది.			
మలినం దూషితే కృష్ణేఽముతు	మలినం—(త్రి) దూషింపబడినది, నల్ల మత్యాం మలిన్యపి,	నిది, మలినీ, (స్త్రీ) ముట్టుది.			
కఠినం నిఘురే స్థాల్ప్యాం శ	కఠినం—(త్రి) కఠినమైనది, (స్న) పాత్ర ర్కరాయాం గుడస్య చ.	ము, (స్త్రీ) పంచదార, కఠినీ, (స్త్రీ) హరి కఠినా కాటికాయాం చ	దళము మణిశిల మున్నగు ధాతువులు.		
కఠినీతి ప్రయుజ్యతే,	పీతనం హరితాళే స్యాత్కుం	పీతనం—(న) హరిదళము, కుంకుమ, కుమే పీతదారుణి. ౪౯.	(పు) దేవదారుచెట్టు, అంబాళవృక్ష ము, (స్త్రీ) పసుపు, (త్రి) పచ్చని పదార్థము.		
ఆమ్రాతకే పీతనశ్చ హరి	ద్రాయాం చ పీతనా, పీత	నం త్రిషు పీతేఽపి	[గము.		
మైథునం సంగతే గతే. ౫౦.	మైథునం—(న) సంబంధము, సంభో	కేతనం లాంఛనే కార్యే గే	కేతనం—(న) చిహ్నము, చేయఁదగినది, హే చోపనిమంత్తణే,	గృహము, పిలుచుట.	
ఛర్దనోఽలంబుషే నింబే ఛర్ద	ఛర్దనః—(పు) చిట్టికూర, వేచచెట్టు, నం వమనేఽపి చ. ౫౧.	(న) వమనము.	ఛేదనం కర్తనే భేదే	ఛేదనం—(న) నఱుకుట, భేదించుట.	
ఛదనం పక్షపత్రయోః,	ఛదనం—(న) తెక్క, ఆకు.	తోదనం వ్యధనే తోత్రే	తోదనం—(న) బాధ, కొరడా.	రోదనం క్రందనేఽశ్రుణి. ౫౨	రోదనం—(న) ఏడ్చుట, కన్నీరు.
అపానం తు గుదే ప్రోక్తమ	అపానం—(న) గుదము, (పు) అపాన	పానస్తస్య మారుతే,	వాయువు.	సంతానస్సంతతా గోత్రే స్యా	సంతానః—(పు) పుత్రపౌత్ర పారంపర్య ము, కులము, బిడ్డ, కల్పవృక్షము.
దపత్యే సురద్రుషే ౫౩.	వితానో యజ్ఞవిస్తారోల్లోచే	వితానః—(స్న) యజ్ఞము, విస్తారము, షు క్రతుకర్తణి, వృత్త	చాందిని, యజ్ఞకర్తము, (న) వృత్త విశేషము, సమయము, (త్రి) నీచమైనది, మందమైనది.	భేదావసరయో ర్వితానం	తుచ్ఛమందయోః. ౫౪.

ఉత్తానం స్యాదగంభీరే తథా
సుప్తోన్ముఖేఽన్యవత్,
ఆదానం గ్రహణే విద్యాద
లంకారేఽపి వాజినాం.

నిదానం కారణే రోగనిర్ణయే
వత్సదామని,

ఉద్యానం వనభేదే స్యాన్ని
స్సృతేఽపి ప్రయోజనే

ఆమ్లానో యింటికాభేదే వా
చ్యవ నిర్మలే స్తృతః,

వృత్తానం నైర్వరకరణే విరో
ధాచరణేఽపి చ. ౫౭.

ఉత్థాన ముద్యమే తంత్రే పా
రుషే పుస్తకే రణే, అంగ
ణోద్గమహర్షేషు మలవే
గేఽపి కీర్తితం. ౫౮.

సంస్థాన మాకృతౌ మృతౌ
సన్నివేశే చతుష్పదే,

ధావనం ప్రగమే శుద్ధౌ శ్చ
శ్చైవర్ణ్యం తు ధావనీ.

పావనం తు జలే కృచ్ఛే పా
వకాఢానయోరపి, పావన
స్సిల్లకే వహ్నా ప్రాయ
శ్చిత్రే చ పావనం. ౬౦.

వాచ్యవత్పావయితరిహ
రీతక్యాం తు పావనీ,

వామనోఽంకోటవై కుంతఖ
ర్వదక్షిణదిగ్గజే. ౬౧.

ఉత్తానం—(త్రి) లోతులేనిది, ఉర్ధ్వ
ముఖముగా శయనించునది.

ఆదానం—(న) గ్రహించుట, అశ్వము
నలంకరించుట.

నిదానం—(న) కారణము, రోగనిర్ణయ
ము, దూడనుకట్టు కన్నెత్తాడు.

ఉద్యానం—(న) శృంగారవనము, వెడ
లుట, ప్రయోజనము.

ఆమ్లానః—(పు) పెద్దగోరంట, (త్రి)
నిర్మలమైనది.

వృత్తానం—(న) స్వతంత్ర కార్యము,
విరుద్ధముగాఁ జేయుట.

ఉత్థానం—(న) ప్రయత్నము, రాజ్యతం
త్రవిచారణ, పురుషకారము, పుస్త
కము, యుద్ధము, ముంగిలి, బయలు
దేరుట, సంతోషము, మలవిసర్జనము.

సంస్థానం—(న) ఆకారము, మరణము,
సగరముచుట్టునుండుప్రదేశము, నా
లుగుత్రోవలుగలియుచోటు.

ధావనం—(స) ఋగుగెత్తుట, ఋగుద్ధి,(సీ)
కోలపొన్న చెట్టు.

పావనం—(స) జలము, కృచ్ఛవ్రతము,
ఋగుద్ధి, వాతరోగము, (పు)అందుకు
బంకతోఁ జేసినధూపద్రవ్యము, అగ్ని,
ప్రాయశ్చిత్తము, (త్రి) పవిత్రముగా
వించునది, పావనీ, (సీ) కరక చెట్టు

వామనః—(పు) ఉడుగుచెట్టు, విష్ణువు,
పొట్టివాడు, దక్షిణదిగ్గజము

స్థాపనం స్యాత్పుంసవనేసమా
థా రోపణేఽపి చ,

యాపనం వర్తనే కాలక్షేపే
నిరసనేఽపి చ. ౬౨.

యుంజానస్సారథౌ విప్రే
బుధానః పండితే గురౌ,

దృశానం జ్యోతిషి ప్రోక్తం
దృశానశ్చ విరోచనే. ౬౩

జవనో దేశభేదే స్యాద్వేగవే
గాధికాశ్వయోః, జవ
న్యోషధిభేదే స్యాద్వా
చ్యవద్వేగిని స్తృతం.

జీవనం వర్తనే నీరే పుత్రజీ
వే తు జీవనః,

జీవనీ జీవనా చేతి జీవంతీ మే
దయోః క్రమాత్. ౬౪.

దేవనం వ్యవహారే స్యాజ్జగీ
షాక్రీడయోరపి, అక్షే
షు దేవనః ప్రోక్తో

మేహనం మూత్రశిశ్నయోః.
తేమనం వ్యంజనే క్లేదే తేమ
నీ ఛుల్లికాంతరే,

సావనో యజ్ఞకర్తాంతే యజ
మానప్రచేతసోః. ౬౫.

విజ్ఞానం కార్తవేజ్ఞానే

ప్రజ్ఞానం లాంఛనే ధియి,
హాయనోఽర్చిషి వర్షే చ వ్రీ

స్థాపనం—(స) పుంసవనకర్తము, సమాధి,
ఆరోపించుట.

యాపనం—(స) వ్యాపారము, కాలము
జరుపుట, తీరస్కారము.

యుంజానః—(పు) సారథి, బ్రాహ్మణుడు.

బుధానః—(పు) విద్వాంసుడు, బృహ
స్పతి.

దృశానం—(స) కాంతి, (పు) సూర్యుడు.

జవనః—(పు) యవనదేశము, వేగము,
వేగవంతమగుగుఱ్ఱము, జవనీ, (సీ)
ఓషధివిశేషము, (త్రి) వేగముగలది.

జీవనం—(స) వృత్తి, నీరు, (పు) పుత్ర
జీవించెట్లు.

జీవనీ } —(సీ) (క్రమముగా) పాల
జీవనా } కూర, మేధయనుగంధ
ద్రవ్యము.

దేవనం—(స) వ్యవహారము, జయించు
కోర్కె, ఆట, (పు) పాచికలు.

మేహనం—(స) మూత్రము, శిశ్నము.

తేమనం—(స) పులుసు, తడుపుట, తేమ
నీ (సీ) ప్రోయ్య.

సావనః—(పు) యాగాంతము, యజ్ఞము
చేసినవాడు, వరుణదేవుడు.

విజ్ఞానం—(స) స్తంభన మోహనాది క్రి
యలు, శిల్పాజ్ఞానము.

ప్రజ్ఞానం—(స) చిహ్నము, బుద్ధి.
హాయనః—(పు) అగ్నిజ్వాల, సంవత్సర

హిభేదే చ హయనః.	ము, ధాన్యవిశేషము.
ఫాల్గునసు తపస్యైః పూర్తి మాయాం తు ఫాల్గుసీ,	ఫాల్గునః—(పు) ఫాల్గునమాసము, ఫా ల్గుసీ, (సి) ఫాల్గునమాసపూర్ణిమ,
ఫల్గునః కిథిలః పార్శ్వే నదితీ కి కుభైః పి చ. ౧౯.	ఫల్గునః—(పు) అర్జునుడు, బ్రహ్మమేడి చెట్టు, మర్రిచెట్టు
వేష్టనం కర్ణశిష్యుల్యమృషీ మేః రివారణే,	వేష్టనం—(స) చెపవెలువలిభాగము, తల పాసి, చుట్టుకొనుట.
గోసనో హరభద్రైః పి ద్రా క్షాయామృష గోసనీ.	గోసనః—(పు) నలువడిపూసల సరము, గోసనీ, (సి) ద్రాక్షతీగ.
కల్పనం కర్తవ్యే క్షిప్తే సద్భనా యాం తు కల్పనా.	కల్పనం—(స) ఛేదించుట, రచించుట, (సి) ఆయత్తముచేయుటకై యేను గునకు గట్టు నిడుత్రాడు.
కర్తనం ఛేదనే ప్రాహు ౨ రిణాం తూలసేవనే. ౭	కర్తనం—(స) కత్తిరించుట, స్త్రీలు కట్టునయివడికుట.
లంఘనం తూలపాసే స్యా త్క్రమణే క్షిప్తే నైః పి చ,	లంఘనం—(స) లంకణము, నడుచుట, విగిరి దాటుట.
మండనం స్యాపలంకారైః లంకరషా తు వాచ్యవతి.	మండనం—(స) అలంకారము, (త్రి) అలంకరించునది.
భండనం కివచే యుద్ధే భిల్లి కారైః పి వర్తత,	భండనం—(స) కవచము, యుద్ధము, అలంకారము.
ముండనం వపనే ప్రాణే హిండనం లేఖనే రితి. ౭	ముండనం—(స) తొరము, రక్షణము. హిండనం—(స) వ్రాయుట, సంభోగము.
అంగనం ప్రాంగణే యానే కామిన్యామంగనా మ తా, కుబరవిక్రరిణ్యా మన్యంగనాః రిక్ రితా.	అంగనం—(స) ముంగిలీ నడచుట, (సీ) స్త్రీ, ఉత్తరదిగ్గజము భార్య.
గంధనం సూచనోత్సాహహిం సనేషు ప్రకాశనే,	గంధనం—(స) తెలుపుట, ఉత్సాహము, బాధించుట, ప్రకాశించుట.
నందనం వాసవోద్యానే నం	నందనం—(స) నందనవనము, (పు) సం

దనో హర్ష కే సుతే. ౭౫	తోషము, పుత్రుడు
స్యందనం తు స్రుతౌ నీరే	స్యందనం—(న) స్రవించుట, జలము,
స్యందనస్తినిశే రథే,	(పు) నెమ్మిచెట్టు, రథము.
క్రందనం రోదనేఽహ్వనే	క్రందనం—(న) ఏడ్చుట, పిలుచుట.
చందనం మలయోద్భవే ౭౬.	చందనం—(న) మంచిగందము, (పు)
చందనః కపిభేదే స్సాన్న	చందనుఁడను వానరుఁడు, చందనీ,
దీభేదే తు చందనీ,	(సీ) నదీవిశేషము
వర్ధనం ఛేదనే వృద్ధౌ వారి	వర్ధనం—(న) నలుకుడు, వృద్ధి నొందుట,
థాన్యాం చ వర్ధనీ. ౭౭.	వర్ధనీ, (సీ) జలపాత్రము (కూజా)
వ్యంజనం తేమనే చిహ్నా	వ్యంజనం—(న) పులుసు మొదలగునవి,
శ్చ శ్రుణ్యవయవేఽపి చ,	చిహ్నము, గడ్డము మీసములు, అవ
	యవములు.
రంజనో రాగజనకే రంజనం	రంజనః—(పు) అనురాగము కలిగించు
రక్తచందనే. ౭౮. గుం	వాఁడు, (న) రక్తచందనము, రంజనీ,
ద్రారోచనికానీలీ మంజీ	(సీ) ప్రేంకిణపు చెట్టు, గోరొచనము, నీలి
ష్ఠాసు చ రంజనీ,	చెట్టు, మంజీష.
అంజనం కజ్జలే చాక్తౌ సోవీ	అంజనం—(న) కాటుక, కిలుపుట, సోవీ
రే చ రసాంజనే. ౭౯.	రాంజనము, రసాంజనము, (పు) పశ్చి
అంజనో దిగ్గజే జ్యేష్ఠ్యా	మదిగ్గజము, బల్లి, (సీ) అంజనాదేవి,
మంజనాప్యనిలస్త్రీయాం,	అంజనీ, (సీ) పూతపూయుట.
అంజనీ లేపనాయాం చ	
గృంజనస్తు రసోనకే. ౮౦.	గృంజనః—(పు) వెల్లుల్లి, (న) విషము,
విషదిగ్ధపశోర్థాంసే గృం	పొదిగిన విషమూంసము
జనం చ ప్రక్షీర్ణితం,	
లేఖనం ఛర్ధనే భూర్జే లిపి	లేఖనం—(న) వ్రాసము, భుజవత్రి చెట్టు,
న్యాసే చ లేఖనం. ౮౧.	వ్రాత.
యోజనం చ చతుష్కో	యోజనం—(న) అవడ, కూడిక, పర
శ్యాంయోగే చ పరమా	మాత్త.
త్తని,	
గర్జనం నిస్వనే కోపే	గర్జనం—(న) ధ్వని, కోపము,

వర్జనం త్యాగహింసయోః.
మార్జనం కథితం మార్జనో లోధ్రశాఖని,

వర్జనం—(న) విడుచుట, చంపుట,
మార్జనం—(న) తుడుచుట, (పు) లొడ్డు
గుచెట్టు.

సజ్జనో వాచ్యవస్థాధౌ సజ్జ
నం ఘట్టగుల్తకేలాది. సజ్జ
నా కల్పనాయాం తు

సజ్జనః—(త్రి) సత్కులమునఁబుట్టినవాఁ
డు, (న) శిబిరమునకు చుట్టువేయు
కంచె, (సి) నాయకుఁడధిరోహించు
టకై యేనుఁగును సిద్ధముచేయుట.

భాజనం యోగ్యపాత్రయోః,

భాజనం—(న) యోగ్యము, పాత్రము.

అర్జునః కకుభే పార్థే కార్తవీ
ర్యేమయావయోః రుద్ర.
మాతురేకసుతేఽపి స్యా
దర్జునో ధనశ్చేఽన్యవతో,
అర్జునం తు తృణే నేత్ర
గదే స్యాదర్జునీ గవిరంశ
ఉషాయాం కరతోయా
యాం కుట్టన్యామపి చ
ప్రచిత్,

అర్జునః—(పు) మద్దిచెట్టు, అర్జునుఁడు,
కార్తవీర్యార్జునుఁడు, నెమలి, ఒకతల్లి
కొక్కకొడుకు, (త్రి) తెల్లనిది, (న)
తృణవిశేషము, నేత్రరోగము, అర్జునీ,
(సి) గోవు, ఉషాదేవి, బాహుదయను
నది, తోర్పుడుకత్తె.

వృజినం కల్తసే క్లేశే వృజనః
కుటిలేఽన్యవతో రుద్ర.

వృజినం—(న) పాపము, (పు) కష్టము,
(త్రి) కుటిలుఁడు. [యము.

లాంఛనం లక్ష్మణే నామ్ని
బంధనం వధిబంధయోః,
జగన్నరగ్నౌ జంతౌ చ
వచక్సు ర్వాగ్నివిప్రయోః.

లాంఛనం—(న) చిహ్నము, నామధే
బంధనం—(న) చంపుట, కట్టుట.
జగన్నః—(పు) అగ్ని, జంతువు.
వచక్సుః—(త్రి) మాటకారి, బ్రాహ్మ
ణుఁడు.

ప్రసూనం వాచ్యవత్సూనే
ప్రసూనం ఫలపుష్పయోః,
కానీనః కన్యకాజాతతనయే
వ్యాసకర్ణయోః రుద్ర.

ప్రసూనం—(త్రి) పుట్టినది, (న) ఫలము,
పుష్ప.
కానీనః—(పు) కన్యయందు జనించినవాఁ
డు, వ్యాసమహర్షి, కర్ణుఁడు.

కాననం వివినే గేహే పర

కాననం—(న) అడవి, గృహము, బ్రహ్మ

మేష్టిము ఖేఽపి చ,
కాంచనః కాంచనారే స్యా
చ్చగపకే నాగకేసరే ౯౯.
ఉదుంబరే చ ధుత్తూరే
హరిద్రాయాం చ కాంచ
నీ, కాంచనం హేమ్ని
కింజల్కే

కుహనం కాచభాజనే. ౯౦.
గోలకే

చాథ శకునిస్సోబలే కరణే
ఖగే,

రోచనా రక్తకల్పారే రోచ
నః కూటశాల్మలౌ. ౯౧.
మంగళ్యేఽపి చ గోష్ఠితే
రోచనా పుచిరస్త్రియాం,

వ్యసనం త్వశుభే సక్తౌ సాన
స్త్రిమృగయాదిషు. ౯౨.
దైవానిష్ఠఫలే సావేరి
ఽత్తో నిష్ఫలోద్యమే,

ఉదానోఽప్యదరావర్తే మరు
త్సర్పవిశేష మోః. ౯౩.

ఉద్ధానమున్దతే ఘల్వాం
విలగ్నో లగ్నమధ్యయోః,
సంధానం స్యాదభిషవే తథా
సంఘటనేఽపి చ. ౯౪.

రాధనం రాధనే స్త్రాప్తౌ రాధ
నం తోషణేఽపి చ,

సాధనం నిర్వృతౌ మేధ్యే నై
న్యేసిద్ధౌ గతౌ వధే. ౯౫.
ఉపాయే మృతసంస్కారే

ముఖము.

కాంచనః—(పు) కాంచనపు చెట్టు, సంపె
గ చెట్టు, నాగకేసరపు చెట్టు, మేడిచెట్టు,
ఉమ్మెత్తచెట్టు, కాంచనీ, (సీ) చనుపు,
(న) బంగారము, పద్మకింజల్కము.

కుహనం—(న) గాజుపాత్రము, ఉండ.

శకునిః—(పు) పక్షిర్యోధను నూమ, శకుని
కరణము, కత్తి.

రోచనా—(పు) నట్టికలుచ, (పు) కొండ
బూరుగుచెట్టు, నల్లకలుగు చెట్టు,
(సీ) గోరోచనము, సుందరగుగు స్త్రీ.

వ్యసనం—(న) ముఖము, పుష్ప కి, సత్త
వ్యసనములు, పుష్పమునలగు గలుగు
కష్టము, సామము, పాద, నిష్ఫలమైన
యత్నము.

ఉదానః—(పు) నాభి, ఉదాన వాయువు,
సర్పవిశేషము

ఉద్ధానం—(పు) బయలువె లిగి, ప్రాయ్య
విలగ్న—(త) తగులుకొన్నది, వడుము.

సంధానం—(పు) కట్టుకట్టు, కూర్చుట్టు.

రాధనం—(న) పూజించుట, పొందుట,
సంతోషించుట,

సాధనం—(పు) నాశనము, శిక్షణము, నేన,
నెరవేరుట, నశించుట, దంపుట, ఉపా
యము, శవమునకుఁ జేయు దహనాది

దాపనేఽనుగమే ధనే,

క్రియలు, ఋణమునిచ్చుట, వెంటఁ
బోవుట, ధనము.

ప్రధానస్తు మహామాత్రే ప్ర
కృతౌ పరమాత్తని. ౯౬.

ప్రజ్ఞాయాం చ ప్రధానం
స్యాదేకత్వే ఽనుసదోత్త
మే,

ప్రధానః—(పు) ముఖ్యుఁడు, (న) మా
యారూపమగు నీశ్వరశక్తి, పరమా
త్మ, బుద్ధి, ముఖ్యము, (పు) కార్య
సహాయుఁడు.

గ్రామిణో గ్రామసంఘాతే
గ్రామిణశ్శుని వాయసే.

పాతీనో మిసభేదే స్యాత్పా
తకే గుర్గులుదుమే,

కాలీనం స్యాత్కులీనత్వే గు
హ్యే జన్యే కుకర్తణి.

౯౭. కాశేయకే విహం
గాది పశూనాం సంగరే
ఽపి చ,

గ్రామిణః—(త్రి) గ్రామమునందుఁబుట్టి
నది, కుక్క, కాకి.

పాతీనః—(పు) మత్స్యవిశేషము, ఉపా
ధ్యాయుఁడు, గుర్గులపుచెట్టు.

కాలీనం—(న) మంచికులమునఁబుట్టుట,
రహస్యావయవము, యుద్ధము, చెడు
కార్యము, పట్టుబట్ట, పశుపక్ష్యాదుల
పోరు.

కౌపీనం స్యాదకార్యే స్యాద్దు
హ్యచీర్తదేశయోః.

విక్లిన్నో జరయా జీర్ణే శీర్ణే
చార్ద్రేచ వాచ్యవత్,

ఆపన్నస్సవిపత్నౌ స్యాత్ప్రాప్తే
వాచ్యవదీరితః. ౧౦౦.

విపన్నః కథితో నష్టే విపన్న
శ్చ భుజంగమే,

విచ్ఛిన్నం చ సమాలంభే వి
న్నే కుటలేఽన్యవత్.

౧౦౧.

కౌపీనం—(న) పాపపుకార్యము, పురు
షునిమర్త్యాంగము, గోచిపాత.

విక్లిన్నః—(స) ముసలితనము, చినిగి పో
నది, తడిసినది.

ఆపన్నః—(త్రి) ఆపదతోఁగూడినది, పొం
దఁబడినది.

విపన్నః—(త్రి) నష్టమైనది, (పు) పాము

విచ్ఛిన్నం—(త్రి) మైపుఁత, ఆపదనొంది
నది, కుటిలమైనది.

సంపన్నం సాధితే ప్రోక్తం సం
పత్తిరహితేఽన్యవత్,

తమోఘ్నస్సూర్యవహ్నిండు
విశ్వకో—22

సంపన్నం—(త్రి) సాధించఁబడినది, సంప
దతోఁగూడినది.

తమోఘ్నః—(పు) సూర్యుఁడు, అగ్ని,

బుద్ధశంకరవిష్ణుః. ౧౦౨.

చంద్రుడు, బుద్ధదేవుడు, శివుడు,
విష్ణువు,

విషఘ్నాఖ్యా శిరీషే స్యాత్రి
వృతామృతయోరపి,

విషఘ్నః—(పు) దిరిశెనపుచెట్టు, తెల్ల
తెగడ, తిప్పతీగ.

శిఖి వహ్నా బలీవర్ధే శరే
కేతుగ్రహేద్రుమే. ౧౦౩

శిఖి—(పు) అగ్ని, వృషభము, బాణ
ము, కేతుగ్రహము, వృక్షము, నెమి
లి, కోడి, (త్రి) జుట్టుకలది.

కేకికుక్కుటయోశ్చాఽథ
శిఖి చూడాన్వితేఽన్య
వత్,

శాఖి స్యాత్పాదపే వేదే తు
గుమ్మాఖ్యజనేఽపి చ
౧౦౪.

శాఖి—(పు) వృక్షము, వేదము, మహా
వృద్ధియుడు.

ఖడ్గీ ఖడ్గాయుధే ఖడ్గే
శృంగీ నాగద్రుమాద్రిషు,
సాదీ తురంగమాతంగరథా
రోహేషు కథ్యతే.

ఖడ్గీ—(పు) ఖడ్గము, ఖడ్గమృగము.

శృంగీ—(పు) ఏనుగు, చెట్లు, కర్వతము,
సాదీ—(పు) గుఱ్ఱపురొత్తు, మావటి
వాడు, సారథి.

పత్రి కేసేనే రథే కాండే ఖగ
ద్రురథికాద్రిషు,
వజ్రిదశబలే శక్తే
వాజీ బాణాశ్వపక్షిషు.

పత్రి—(పు) డేగ, రథము, బాణము,
పక్షి, వృక్షము, రథినుడు, కర్వతము.

వజ్రి—(పు) బుద్ధదేవుడు, దేవేంద్రుడు.
వాజీ—(పు) బాణము, గుఱ్ఱము, పక్షి.

౧౦౬

చక్రీ కులాలవైకుంఠకోకా
హిగ్రామజాలిషు,

చక్రీ—(పు) కుమ్మరి, విష్ణువు, చక్రవా
కము, సర్పము, గ్రామములకధికారి.

ధన్వీ ధనుర్ధరే పార్శ్వే విదగ్ధే
కకుభద్రుమే. ౧౦౭.

ధన్వీ—(పు) విలుకొడు, అర్జునుడు,
నేర్పరి, మద్దిచెట్టు.

కృతీ స్యాత్పండితే యోగ్యే
పాశీ పాశధరేఽపృతా,

కృతీ—(పు) విద్వాంసుడు, సజ్జనుడు.
పాశీ—(పు) పాశము ధరించినవాడు,
వరుణుడు.

నందీ హరప్రతిహారే గర్ధభాం
దే వటద్రుమే. ౧౦౮.

నందీ—(పు) నందీశ్వరుడు, కలజువ్వి
చెట్టు, మట్టిచెట్టు.

నందినీ తు ననందాయాం ధే నందినీ—(సీ) మగనితోఁబుట్టువు, నందినీ
న్వాం సురసరిత్వపి, ధేనువు, ఆకాశగంగ.

రోహి రోహితః శ్వత్థవట రోహి—(పు) ములుమోదుగు, రావి
పాదపయోరపి. ౧౦౯. చెట్టు, మఱిచెట్టు.

హలీ బలే కృషీ కే స్యా హలీ—(పు) బలరాముఁడు, వ్యవసాయ
ముచేయువాఁడు.

దళీ వృశ్చికభృంగయోః, దళీ—(పు) తేలు, తుమ్మెద.

వర్ణి స్యాల్లేఖకే చిత్రకరే స్యా వర్ణి—(పు) వ్రాయువాఁడు, చిత్రకా
ద్యుష్టాచారిణి. ౧౧౦. టుఁడు, బ్రహ్మచారి.

శిల్పీ తు వాచ్యవత్కారౌ శిల్పీ—(పు) వద్రంగి, (సీ) సమర్థుడని
నగ్ని కాయాం చ శిల్పినీ, స్త్రీ, లేక దిసమొలయాడుది.

కామీ స్యా త్కాముకే చ కామీ—(పు) కామముగలవాఁడు, చక్ర
క్రవాకే పారావతేఽపిచ. వాకపక్షి, పావురము.

గోమీ చోపాసకే ఘోరా గోమీ—(పు) ఉపాసకుఁడు, నక్క.

వాగ్మీ వాచస్పతౌ ఘటౌ, వాగ్మీ—(పు) బృహస్పతి, సమర్థుఁడు.

చర్మీ పలకపాణౌ స్యాద్భూ చర్మీ—(పు) డాలుపట్టినవాఁడు, భుజ
జ్వరే భృంగరిటావపి. ౧౧౧. పత్రి చెట్టు, భృంగిరిటియను శివద్వార
పాలకుఁడు.

అర్థీ స్యా ద్యాచ కేఽపి స్యా అర్థీ—(పు) యాచకుఁడు, సేవించువాఁ
త్సేవకే చ వివాదిని, డు, వివాదములాడువాఁడు.

స్వామీ ప్రభౌ విశాఖే చ స్వామీ—(పు) ప్రభువు, కుమారస్వామి
రాగీ రక్తే చ కాముః. రాగి—(పు) అనురాగముగల వాఁడు,
విటుఁడు.

ధ్వజీ శైలే రధే విప్రే భుజం ధ్వజీ—(పు) పర్వతము, రథము, బ్రాహ్మ
గమతురంగయోః, ణుఁడు, సర్పము, గుఱ్ఱము.

భోగీ భుజంగమే రాజ్ఞి గ్రా భోగీ—(పు) సర్పము, రాజు, నీలిచెట్టు,
మిశ్యాం నాపి తేఽపి చ. మంగలివాఁడు, (సీ) పట్టాభిషిక్తురా
౧౧౨. విహాయ మహి లుగాని రాజభార్య

షీం చాన్య రాజయోషితి
భోగినీ,

ద్యువా త్వభినవే భానా ప్రేత్వా మరుతి వాసవే. రాజా ప్రభౌ నృపే చంద్రే యక్షే క్షత్రియశక్ర యోః,	ద్యువా—(పు) క్రొత్తది, సూర్యుడు. ప్రేత్వా—(పు) వాయువు, ఇంద్రుడు. రాజా—(పు) ప్రభువు, రాజు, చంద్రుడు, యక్షుడు, క్షత్రియుడు, ఇంద్రుడు. అథ్వా—(పు) త్రోవ, చతుష్పథము, ప్రమత్తతావస్థలయందు శత్రువులు పైబడుట, కాలము.
అథ్వా వర్తని సంస్థానే స్యా దవస్కందకాలయోః.	అథ్వా—(పు) త్రోవ, చతుష్పథము, ప్రమత్తతావస్థలయందు శత్రువులు పైబడుట, కాలము.
ధన్వా జాంగలదేశే స్యాద్ధ న్వ చాపే స్థలేఽపి చ, ఆత్తా దేహమనోబ్రహ్మస్వభా వధృతిబుద్ధిషు. ౧౧౭. ప్ర యత్నే చాప్య	ధన్వా—(పు) మైదానము, (న) ధనువు, ప్రదేశము. ఆత్తా—(పు) శరీరము, మనస్సు, పరబ్రహ్మము. స్వభావము, ధైర్యము, బుద్ధి, ప్రయత్నము.
థ గ్రావా ప్రస్తరే జలదే గి రా,	గ్రావా—(పు) తాయి, మబ్బు, పర్వతము.
బ్రహ్మ విరించిద్విజయోః ఋ త్వి కృంద్రార్కయోగ యోః. ౧౧౮.	బ్రహ్మ—(పు) బ్రహ్మ, బ్రాహ్మణుడు, యజ్ఞము చేయించువాడు, గ్రహయోగ విశేషము.
బ్రహ్మ ప్రోక్తం తపోఽథ్వా త్త వేదజ్ఞానేషు సూరిభిః, అర్వా చ కుత్సితే వాపే వృషా కర్ణమహేంద్రయోః. యువా స్యాత్తరుణౌ శ్రేష్ఠే నిసర్గబలశాలిని, పర్వ స్యాదుత్సవే గ్రంథౌ ప్రస్తావే లక్షణాంతరే. ౧౨౦. దర్శ ప్రతిఃదో స్సంధౌ విషువత్ప్రభృతి ష్వపి, భర్త స్వర్ణే భృతౌ భారే	బ్రహ్మ—(న) తపోస్సు, పరమాత్మ, వేదము, బ్రహ్మజ్ఞానము. అర్వా—(ప్ర) కుత్సితుడు, (పు) అశ్వము. వృషా—(పు) ఋద్ధుడు, ఇంద్రుడు. యువా—(ప్ర) యౌవనుడు, శ్రేష్ఠుడు, సహజబలముగలవాడు. పర్వ—(న) ఉత్సవము, కణుపు, సమయము, లక్షణవిశేషము, ఆమావాస్యపాడ్యముల సంధికాలము, సంక్రమణవిషువదాది పుణ్యకాలము. భర్త—(న) బంగారము, కూలి, బరువు.

చర్మ స్యాద్వల్కలత్వచోః. చర్మ—(న) నారచీర, త్వగింద్రియము.
౧౨౧.

కర్మ వ్యాప్యే క్రియాయాం కర్మ—(న) సాధనము, క్రియ.
చ

వర్ష నేత్రచ్ఛదాధ్వనోః, వర్ష—(న) కనుతొప్ప, మార్గము.
వర్ష దేహే ప్రమాణాతిసుం వర్ష—(న) శరీరము, పరిమితి, సుందరా
దరాకారయోరపి. ౧౨౨. కారము.

సద్వ స్యాన్తంబరే నీరే సద్వ—(న) గృహము, జలము.
ఛద్వ శాఠ్యాపదేశయోః, ఛద్వ—(న) కుటిలత్వము, మిష.
ధామ దేహే గృహే రశ్మౌ ధామ—(న) శరీరము, గృహము, కిరణ
స్థానే జన్మప్రభావయోః. ము, స్థానము, పుటుక, ప్రభావము.
౧౨౩

ప్రేమ నర్మణి చ స్నేహే ప్రేమ—(న) పరిహాసము, స్నేహము.
వ్యోమ వారివిహాయసోః, వ్యోమ—(న) జలము, ఆకాశము.
పక్ష సూత్రాదిసూక్ష్మంశే కిం పక్ష—(న) ధారములోనిస్వల్పభాగము,
జల్మే నేత్రలోమని. పుష్పకేశరము, తొప్పవెండ్రుక.

లక్ష్మ చిహ్నా ప్రధానే స్యా లక్ష్మ—(న) గురుతు, ముఖ్యము.
దశనిః పవిపద్యతోః, అశనిః—(పు) వజ్రాయుధము, మెఱపు.
అరత్నిః కఫశౌ హస్తై సప్త అరత్నిః—(పు) మోచేయి, మూర, చా
కోష్ఠతణాంగుళో. ౧౨౪. చినచిటికినవ్రేలుగలమూర.
సేనానీః కార్తికేయే స్యాత్త సేనానీః—(పు) కుమారస్వామి, సైన్యా
ధా సేనాపతావప, ధిపతి.

హ్రాదినీ వజ్రతటతోః హ్రాదినీ—(స్త్రీ) వజ్రాయుధము, మెఱపు.
కామినీ భీరువందయోః. కామినీ—(స్త్రీ) స్త్రీ, బదనిక.
౧౨౫

వాహినీ స్యాత్తరంగిణ్యాం వాహినీ—(స్త్రీ) నది, సైన్యము, సైన్య
సేనాసైన్యప్రభేదయోః, విశేషము.
వర్తనీ తర్కుపిండే స్యాద్వ వర్తనీ—(స్త్రీ) కదురుబిళ్ల, మలినము,
ర్తనీ మలినే వధి. ౧౨౬. మార్గము.

బోధనీ బోధపిష్పల్యోర్బోధ
నం గంధబోధనే,

వాణినీ న రక్షీమత్తవిదగ్ధవని
తాసు చ. ౧౨౮.

రజనీ నీలికాలాక్షాహారిద్రా
యామినీషు చ,

నళినీ పద్మినీపద్మవ్యోమసింధు
సరోవరే ౧౨౯ నళికా

యాం చ నళినీ

నళినం కమలే జలే,

మాలినీ వృత్తభేదే స్యాన్తా
లా కా ర స్త్రీయా మపి.

చంపానగర్యాం గౌర్యాం

చ మందాకిన్యాం చ

మాలినీ,

శంఖినీ శ్వేతపున్నాగే చౌర
పుష్పాన్వంపధూభిది. ౧౩౦

పద్మినీ స్త్రీవిశేషే స్యాత్సర
స్యామంబుజేఽపి చ,

హస్తినీ గజయోషాయాం
నారీభేదే చ హస్తినీ.

సంధినీ తు వృషాక్రాంతాకా
లదుగ్ధగవోః స్మృతా,

భట్టినీ ద్విజభార్యాయాం నా
ట్యోక్తౌ రాజయోషితి.

రేచనీ త్రివృతాదంతీగుడ
రోచనికాసు చ,

అర్కోఘ్నీ తాళమూల్యాం
స్యాదర్కోఘ్నుస్సూరణేఽ
పి చ. ౧౩౪.

బోధనీ—(స్త్రీ) తెలియుట, బోధనం, (న)
పరిమళింజేయుట.

వాణినీ—(స్త్రీ) నాట్యస్త్రీ, మదించినస్త్రీ,
ప్రాధస్త్రీ.

రజనీ—(స్త్రీ) నీలిచెట్టు, లక్క, వసుపు,
రాత్రి.

నళినీ—(స్త్రీ) పద్మసమూహము, పద్మము,
ఆకాశగంగ, పద్మసంస్కృతి, పద్మలత.

నళినం—(న) పద్మము, జలము

మాలినీ—(స్త్రీ) మాలినీవృత్తము, పూలు
గుచ్చెడి స్త్రీ, చంపాఃట్టణము, పార్వ
తి, ఆకాశగంగ.

శంఖినీ—(స్త్రీ) శ్వేతపున్నాచెట్టు, శంఖి
చెట్టు, శంఖినీజాతిస్త్రీ.

పద్మినీ—(స్త్రీ) పద్మినీజాతిస్త్రీ, సరోవర
ము, పద్మము.

హస్తినీ—(స్త్రీ) గజదేనుఁగు, హస్తినీ
జాతిస్త్రీ.

సంధినీ—(స్త్రీ) వెదావు, అకాలమున
బిదుకనిచ్చెడియావు.

భట్టినీ—(స్త్రీ) బ్రాహ్మణునిభార్య, (నాట్య
పరిభాషయందు) ౧ జాభార్య.

రేచనీ—(స్త్రీ) తెల్లతెగడ, దంతిచెట్టు,
కంపిల్లమనుగంధద్రవ్యము.

అర్కోఘ్నీ—(స్త్రీ) తేగ, (పు) పందదుంప.

శతఘ్నీ శస్త్రభేదే స్యాద్వృ
శ్చికాశ్యాం కరంజనే,

అసిక్నీ స్యాదచృద్ధాంతఃపుర
ప్రేష్యస్త్రీయాం ధునా

సూచనా వ్యధనే నృష్టా గం
ధనేఽభినయేఽపి చ,

భావనా లేపనే ధ్యానే
వేదనా జ్ఞానదూఃఖయోః.

కుహనా దంభచక్రయా
మీర్ష్యాశౌ కుహనః

పునః,
పూతనా రాక్షసభేదే హరిత

క్యాం చ పునఃసా.
చేతనా సంకల్పబుద్ధిశ్చ వా

చ్యవద్రాక్షిణిచక్ర
ప్రసన్నా మహామూలస్యా

త్ప్రసాదసహితేఽస్య
వత్. (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) (12) (13) (14) (15) (16) (17) (18) (19) (20) (21) (22) (23) (24) (25) (26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33) (34) (35) (36) (37) (38) (39) (40) (41) (42) (43) (44) (45) (46) (47) (48) (49) (50) (51) (52) (53) (54) (55) (56) (57) (58) (59) (60) (61) (62) (63) (64) (65) (66) (67) (68) (69) (70) (71) (72) (73) (74) (75) (76) (77) (78) (79) (80) (81) (82) (83) (84) (85) (86) (87) (88) (89) (90) (91) (92) (93) (94) (95) (96) (97) (98) (99) (100)

లలనా నాడకాభేదే
యాం పయోషిత,

శ్చేషఘ్నీ కిష్కిణీ మల్యాం
కంపిల్లక ఫల్యేయోః.

అథ నాంత శ్చతుర్వర్ణము.
మహాధనం మహామూల్యే సు

వస్త్రే సిల్పేఽపి చ,
తపోధనస్తానే స్యాత్తుండీ

ర్యాం చ తపోధనా.
తపోధనం తోషణే స్యాత్ప్రా

ప్రా చ పచనేఽపి చ,
అథ నాంత శ్చతుర్వర్ణము.

శతఘ్నీ—(సీ) ఫిరంగి, తేలుమణిచెట్టు,
కానుగు చెట్టు.

అసిక్నీ—(సీ) ముదుసలికాని యంతఃపుర
నిరీచారిక, నది.

సూచనా—(సీ) బాధించుట, చూచుట,
కొండెములు చెప్పుట, అభినయించుట.

భావనా—(సీ) మైపుత, ధ్యానించుట,
వేదనా—(సీ) జ్ఞానము, దూఃఖము.

కుహనా—(సీ) దంభాచారము, (పు) కో
మర్షభావుడు.

పూతనా—(సీ) పూతనయను రాక్షసి,
కిరక చెట్టు.

చేతనా—(సీ) బుద్ధి (త్రి) ప్రాణముగలది.
చ్యవద్రాక్షిణి—(సీ) కల్లు (త్రి) నిర్మలమైనది.

ప్రసన్నా—(సీ) కల్లు (త్రి) నిర్మలమైనది.
త్ప్రసాదసహితేఽస్య

వత్. (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) (12) (13) (14) (15) (16) (17) (18) (19) (20) (21) (22) (23) (24) (25) (26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33) (34) (35) (36) (37) (38) (39) (40) (41) (42) (43) (44) (45) (46) (47) (48) (49) (50) (51) (52) (53) (54) (55) (56) (57) (58) (59) (60) (61) (62) (63) (64) (65) (66) (67) (68) (69) (70) (71) (72) (73) (74) (75) (76) (77) (78) (79) (80) (81) (82) (83) (84) (85) (86) (87) (88) (89) (90) (91) (92) (93) (94) (95) (96) (97) (98) (99) (100)

లలనా—(సీ) నరములలో భేదము, నా
లుక, ఉత్తమస్త్రీ.

శ్చేషఘ్నీ—(సీ) మల్లెచెట్టు, కంపిల్లమను
గంధద్రవ్యము, మరువము.

అథ నాంత శ్చతుర్వర్ణము.
మహాధనం—(త్రి) గొప్ప విలువగలది,

(న) విలువగల వస్త్రము, చిల్లమడ్డి.
తపోధనః—(పు) ఋషీశ్వరుడు, (సీ)

చిత్తీహార.
తపోధనం—(న) సంతోషించుట, పొం

దుట, వండుట.

ఉపధానం విషేఽపి స్యాద్ధేం దుకే ప్రణయేఽపి చ.	ఉపధానం—(న) విషము, తలగడ, ప్షే హము.
ప్రణిధానం ప్రయత్నే స్యా త్ప్రవేశేచ సమాహితౌ,	ప్రణిధానం—(న) ప్రయత్నము, ప్రవే శము, కూడుకొనుట.
ఆయోధనం వధే యుద్ధే ఽవలగ్నో మధ్యలగ్నయోః అభిజనః కులే ఖ్యాతౌ జన్త భూమ్యాం కులధ్వజే,	ఆయోధనం—(న) చంపుట, యుద్ధము. అవలగ్నః—(ప్ర) నడుము, (త్రి) తగులు కొన్నది. అభిజనః—(పు) వంశము, ఖ్యాతి, పుట్టినదే శము, వంశపరంపరగావచ్చుచిహ్నము
భవేత్పుణ్యజనో యక్షే రా క్షసే సజ్జనేఽపి చ. ౧౮౩.	పుణ్యజనః—(పు) యక్షుఁడు, రాక్షసుఁడు, పుణ్యాత్ముఁడు.
విసర్జనం పరిత్యాగే దానే సంప్రేషణేఽపి చ,	విసర్జనం—(న) విడిచుట, ఇచ్చుట, పంపిం చుట.
సృథగ్జనఃస్తృతోనీచే మూఢే చాథ ప్రయోజనం. ౧౮౪ కార్య హేత్వో	సృథగ్జనః—(పు) నీచుఁడు, మూఢుఁడు. ప్రయోజనం—(న) కార్యము, కార ణము.
ర్నిధువనం సుర తే కంపనేఽపి చ,	నిధువనం—(న) సంభోగము, కదలుట
అనూచానో వినీతే స్యా త్సాంగ వేదవిచక్షణే.	అనూచానః—(పు) వినయశాలి, సాంగ ముగా వేదముఁజూచినవాఁడు.
అవాచీనమవాగర్థే విపర్యస్తే చ వాచ్యవత్,	అవాచీనం— (త్రి) తలవంతుకొన్నది, వ్యత్యస్తవైచి.
ప్రవచనం స్మృతం వేదే ప్ర కృష్టవచనేఽపి చ. ౧౮౬.	ప్రవచనం—(న) వేదము, గొప్పవా క్యము.
వైరోచనస్తు సుగతే బలిదై త్యార్కపుత్రయోః,	వైరోచనః—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, బలి చక్రవర్తి, సూర్యునికుమారుఁడు.
విరోచనోఽర్కే దహనే చంద్రే ప్రహ్లాదనందనే.	విరోచనః— (పు) సూర్యుఁడు, అగ్ని, చంద్రుఁడు, ప్రహ్లాదునికుమారుఁడు.
ఆతంచనం ప్రతీవాహజవనా ప్రాయనేషు చ,	ఆతంచనం—(న) చేమిరి పెట్టుట, వేగ ము, తృప్తినిొందుట.

అభిషన్నోఽపరాధేఽభిద్రుతే | అభిషన్నః—(త్రి) అపరాధి, తరుమఁబడిన
గ్రస్తే విపద్ధతే. ౧౮౮. వాఁడు, శత్రువులలోఁ జిక్కుఁబడిన
వాఁడు, అపదనొందినవాఁడు.

అతిషన్నఃస్సృతోఽధీరైర్విజ్ఞా | అతిషన్నః—(త్రి) తెలియఁబడినది, అంగీక
తేఽంగీకృతేఽపి చ, రింపఁబడినది.

సమాషన్నం సమాప్తే స్యా | సమాషన్నం—(త్రి) సమాప్తినొందినది,
త్వాప్తే క్లిప్తే వధేఽపి పొందఁబడినది, కష్టపెట్టఁబడినది, వధ.
చ. ౧౮౯.

భవేత్ప్రజననం యోనౌ జన్త | ప్రజననం—(న) భగము, పుట్టుక, శీఘ్ర
ని ప్రగమేఽపి చ, గమనము.

ఆకలనం నిబంధే స్యాదాకాం | ఆకలనం—(న) కట్టుట, ప్రశ్నము, లెక్క
క్షౌపరిసంఖ్యయోః. వేయుట.

సమ్మూర్చ్ఛనమభివ్యాప్తౌ | స సమ్మూర్చ్ఛనం—(న) వ్యాపించుట, మూ
మ్మూర్చ్ఛామోహయోరపి, ర్చిల్లుట, మోహమునొందుట.

నిర్యాతనం వైరశుద్ధౌ దా | నిర్యాతనం—(న) పగఁ దీర్చుకొనుట, ఇ
నే న్యాసార్పణే మతా. చ్చుట, దాచినధనమును మరలనిచ్చు
ట, బుద్ధి.

కపీతనం గర్ధభాండ శిరీషా | కపీతనం—(న) కలజువ్విచెట్టు, దిరిసెనపు
మ్రాతకేఽపిచ, అశ్వత్థే చ చెట్టు, అంబాశవృక్షము, రావిచెట్టు.
సముత్థానముద్యమే రోగని సముత్థానం—(న) లేచుట, రోగనిర్ణ
ర్ణయే. ౧౯౦. యము.

ఆచ్ఛాదనం సంపిధానే స్త్రి | ఆచ్ఛాదనం—(న) కప్పట, వస్త్రము,
తం వస్త్రే ప్రవారణే, నిషేధించుట.

రాజాదనం క్షీరికాయాంప్రి | రాజాదనం—(న) పాలచెట్టు, మోరటి
యాళౌ కింశుకేఽపి చ. చెట్టు, మోదుగుచెట్టు.

క్రౌంచాదనస్తు పిష్పల్యాంచి | క్రౌంచాదనః—(పు) పిష్పలీతీగ, తృణ
చోటకమృణాళయోః, విశేషము, తామరతూడు.

ఉత్సాదనం సముల్లేఖోద్వా | ఉత్సాదనం—(న) ఎత్తిపొడుపుమాట,
హనోద్వర్తనేషు చ. వివాహము, ఎగురుట.

వృక్షాదన శ్చలదశే మధుచ్ఛ | వృక్షాదనః—(పు) రావిచెట్టు, తేనెతూ
విశగో—౧౯౧

త్రకుతారయోః, వృక్షా దనీ స్తృతా వందా వి దారీ గంధయోరపి.	జ్వై, గండ్రగొడ్డలి, వృక్షాదనీ, (సీ) బదనిక, మూడాకులపొన్న చెట్టు.
సదాదానోఽభ్రమాతంగే హేరంబే గంధహస్తిని,	సదాదానః—(పు) విరావతము, వినాయ కుడు. మదపుటేనుగు.
అవదానం చేతివృత్తకర్తృఖం డనయోరపి. ౧౫౬.	అవదానం—(న) గడచినపని, ఖండించుట.
కుచందనం చ పత్రాంగే ద్రు భేదే రక్తచందనే,	కుచందనం—(న) పద్మ కాష్ఠపుంజెట్టు, భుజ పత్రపృక్షము, రక్తచందనము.
ఆస్కందనం తిరస్కారే రణే సంశోషణేఽపి చ. ౧౫౭.	ఆస్కందనం—(న) తిరస్కరించుట, యుద్ధము, ఎడించుట.
సంవననం సమాలోచే వశీ కారే ప్రకీర్తితం,	సంవననం—(న) ఆలోచించుట, లోబ బించుకొనుట.
విహేడనం చ హింసాయాం మర్దనే చ విడంబనే.	విహేడనం—(న) హింసించుట, కొట్టుట, పరిహింసించుట.
జలాటనో లోహపృష్ఠే జలూ కాయాం జలాటనీ,	జలాటనః—(పు) రామబందుపక్షి, (సీ) జెలగ.
ప్రస్ఫోటనం భవేత్సూర్యే తాడనే చ ప్రకాశనే.	ప్రస్ఫోటనం—(న) చేట, కొట్టుట, ప్ర కాశించుట.
ఉత్పతనం సముత్పత్తౌ తథో ర్ధ్వగమనేఽపి చ,	ఉత్పతనం—(న) పుట్టుక, ఎగురుట.
ఉద్వర్తనం చోత్పతనేఽప్య పావృత్తౌ విలేపనే. ౧౬౦	ఉద్వర్తనం—(న) ఎగురుట, దొరలుట, నలుగుఁబెట్టుట.
సమాదానం సమీచీనగ్రహ ణే నిత్యకర్తృణి,	సమాదానం—(న) చక్కఁగా గ్రహిం చుట, నిత్యకర్తృము.
సంయమనీ వ్రతే పుర్యాం సంయమనీ యమస్య చ.	సంయమనీ—(సీ) వ్రతము, యమునిపట్ట ణము
నిశమనం శ్రుతౌ దృష్టౌ దృష్ట్యాలోచే నిశామనం,	నిశమనం—(న) వినుట, చూచుట. నిశామనం—(న) చూచుట, ఆలోచి చుట.

ప్రతిమానం ప్రతిచ్ఛాయా ప్రతిమానం—(న) ప్రతిబింబము, ఏనుఁ
గజదంతాంత రాశయోః. గుదంతముల మధ్యభాగము.

అభిమానఃస్మృతోజ్ఞానేగర్వే అభిమానః—(పు) జ్ఞానము, గర్వము,
ప్రణయహింసయోః, ప్రేమ, హింస.

అధిష్ఠానంపు రే చక్రే ప్రభా అధిష్ఠానం—(న) పట్టణము, బండిగాలు,
వేదధ్యాసనేఽపి చ. ప్రభావము, ఆక్రమించుట.

వర్ధమానః ప్రశ్న భేదే శరా వర్ధమానః—(పు) అభినయమందలి ప్రశ్న
వైరండవిష్ణుషు, విశేషము, మూకుడు, ఆముదపుఁ
జెట్టు, విష్ణుమూర్తి.

మాలుధానశ్చిత్రసర్పే నూ మాలుధానః—(పు) ముట్టుఁబాము, (సీ)
లుధానీ లతాంతరే. లతావిశేషము.

ప్రతియత్నస్తు సంస్కారలి ప్రతియత్నః—(పు) చక్కఁజేయుట, అభి
ప్సాపగ్రహణేషు చ, లాష, చెఱఁబట్టుట.

భవేదుదయనో వత్సరాజేఽ ఉదయనః—(పు) వత్సరాజు, అగస్త్య
గస్త్యమునావపి. ౧౬౫. ముని.

విహననం విఘాతే స్యాత్పిం విహననం—(న) విఘ్నము, దూదేకు
జనే తూలధూననే, విల్లు, దూదేకుట.

సంవాహనం వాహనేఽపి సంవాహనం—(న) బగువుమోయుట,
భారాదేరంగమర్దనే. ఒడలుపిసుకుట.

ఉద్వాహనం ద్విసీత్యే స్యా ఉద్వాహనం—(న) రెండు మారులు
ద్రజ్వాముద్వాహనీ మ దున్నిననేల, (సీ) త్రాడు.
తా,

మహాసేనో విశాభే స్యాన్త మహాసేనః—(పు) కుమారస్వామి, గొప్ప
హాసైన్యతావపి. ౧౬౬. సేనానాయకుడు.

రసాయనం విషంగే స్యాజ్జ రసాయనం—(న) వాయువిడంగము, త్స
రావ్యాధిజదౌషధే, రసా యరోగమును బోగొట్టుమందు. (పు)
యనః పక్షిరాజే విషేఽపి గరుత్తంతుఁడు, (న) గరళము.
చ రసాయనం. ౧౬౮.

కాత్యాయనో వరరుచౌ గౌ కాత్యాయనః—(పు) మునిత్రయములో
ర్యాం కాత్యాయనీ మ నొకఁడగువరరుచి, (సీ) పార్వతీ, సగ

తా, కామాయవస్త్రవిధ వార్థజరత్యామపీష్యతే.	ముకాలముతీరి కామాయవస్త్ర ధారిణి యగు విధవ.
సుదర్శనో హరేశ్చక్రే ౭మ రావత్యాం సుదర్శనా, ఆ	సుదర్శనః—(పు) సుదర్శనచక్రము, (స్త్రీ) స్వర్గము, ఆజ్ఞ, ఓషధవిశేషము, మేరు
జ్ఞాయామోషధీభేదే మే రుజంబ్వాం సుదర్శనా.	పర్వతమందలి నేరేడుచెట్టు.
నిర్భర్తనం ఖలీకారే ౭ల క్త కే చ	నిర్భర్తనం—(న) అపకారము, లత్తుక.
సమాపనం, పరిచ్ఛేదే సమా ప్తా చ సమాధానే ప్ర	సమాపనం—(న) గ్రంథవిచ్ఛేదము, ముగి యుట, అంగీకారము, చంపుట.
మాపణే. ౧౭౧.	
అన్వాసనం స్నేహవస్తావృషా స్తావనుశోచనే,	అన్వాసనం—(న) చమురువత్తి, నేమి చుట, దుఃఖించుట.
ఉపాసనం శరాభ్యాసే శు శ్రూషాయాం చ హిం	ఉపాసనం—(న) ధనుర్విద్యాభ్యాసము, శుశ్రూష, హింసించుట.
సనే ౧౭౨.	
నిరసనం నిరాసే స్యాద్వధే నిష్ఠివనే ౭పి చ,	నిరసనం—(న) తిరస్కరించుట, చంపుట, ఉమియుట.
నిర్వాసనం హింసనే చ నగ రాదేర్బహిష్కృతౌ.	నిర్వాసనం—(న) చంపుట, వెడలగొ ట్టుట.
ఆవేశనం శిల్పగృహే భూ తావేశప్రవేశయోః,	ఆవేశనం—(న) శిల్పులు పనిచేయుగృ హము, గ్రహముసోకుట, ప్రవేశి చుట.
సారసనం మేఖిలాయా ముర స్త్రే చ తనుత్రిణాం.	సారసనం—(న) స్త్రీలమొలనూలు, భటుల నడికట్టు.
ప్రహసనం భవేద్భంగే ప్ర హసా తేషయోరపి,	ప్రహసనం—(న) భంగము, పెద్దనవ్వు, ఆక్షేపించుట.
వరాసనం వాస్పదనే పిద్గక ద్వారపాలయోః. ౧౭౩.	వరాసనం—(న) జలాధారప్రదేశము, (పు) విటుడు, ద్వారపాలకుడు.
ఘనాఘనో ఘాతుకమత్తదం ఘనాఘనః—(పు)	దుర్ఘాత్తుడు, మదపు

తినోర్ని రంతరే వాసవవ	తేనుఁగు, దట్టము, ఇంద్రుఁడు, వర్షిం
ర్షకాబ్దయోః,	చు మేఘము.
సనాతనశ్శాశ్వతకంసవై రిణో	సనాతనః—(త్రి) నిత్యమైనది, (పు) విష్ణు
శ్శివే పితౄణామతిథౌ	పు, శంకరుఁడు, పితృదేవతలయతిథి,
సునిశ్చలే. ౧౭౬.	(త్రి) నిశ్చలమైనది.
శరాసనం తు కోదండే జల	శరాసనం—(న) ధనువు, జలప్రదేశము,
స్థానే నిషంగయోః,	అముల పొది.
సుయామునో వత్సరాజే ప్ర	సుయామునః—(పు) వత్సరాజు, ప్రసా
సాదేఽభ్రాంతరేఽచ్యుతే.	దము, మేఘవిశేషము, విష్ణువు.
విస్తాపనాఖ్యా కుహాః గంధ	విస్తాపనః—(పు) కృత్రిముఁడు, గంధ
ర్వనగరేఽచ్యుతే,	ర్వలనగరము, విష్ణుమూర్తి.
సుకర్తా గ్రహయోగే స్యా	సుకర్తా—(పు) సుకర్తయోగము, దేవ
త్సుకర్తా దేవశిల్పిని.	శిల్పి.
దుర్నామాఖ్యాపి గుదజదీ	దుర్నామా—(పు) మూలశంక, ఏనుఁగు
ర్షకోశిః యోరపి,	జేలగ.
ద్విజన్తా దశనే విప్రే	ద్విజన్తా—(పు) దంతము, బ్రాహ్మణుఁడు.
భూతాత్తా పుద్గలే విధౌ.	భూతాత్తా—(పు) శరీరము, బ్రహ్మ.
అర్యమా సూర్యభక్తాయాం	అర్యమా—(పు) మంకెన చెట్టు, సూర్యుఁ
సూర్యే చ పితృదైవతే,	డు, పితృదేవతావిశేషము.
సుదామా భూధరే మేఘే	సుదామా—(పు) పర్వతము, మేఘము.
విశ్వస్సాఽనలచంద్రయోః.	విశ్వస్సా—(పు) అగ్ని, చంద్రుఁడు.
సుధన్వా ప్రాథధానుష్కే	సుధన్వా—(పు) మంచివిలుకాఁడు, దేవ
సుధన్వా విశ్వకర్తణి,	శిల్పి.
వనశ్వా గంధమార్జాలే వంచ	వనశ్వా—(పు) జవాదిపిల్లి, నక్క, పెద్ద
కవ్యాప్రయోరపి ౧౮౧.	పులి.
పరిశ్వా క్రతుకర్తజ్ఞే యాజ్ఞి	పరిశ్వా—(పు) యజ్ఞకర్త నెటింగనవాఁ
పరిచారకే,	డు, యాజ్ఞికుఁడు, ఉపచారము చేయు
	వాఁడు.
అథర్వా బ్రాహ్మణే వేదే త్వ	అథర్వా—(పు) బ్రాహ్మణుఁడు, (న) అథ
ధర్వ పరికీర్తితం. ౧౮౨.	ర్వవేదము.

సుపర్వా త్రిదశే వంశే శరే | సుపర్వా—(పు) దేవత, వెదురు, తెల్లు,
 ధూమేఽపి పర్వణి, పొగ, పర్వదినము.

లలామ చ లలామం చ లాం లలామ } —(న) చిహ్నము, టెక్కె
 ఛనధ్వజవాజిషు. ౧౮౩. లలామం } ము, అశ్వము, కొమ్ము,
 శృంగే ప్రధానే భూ ముఖ్యమైనది, అలంకారము, సుందర
 షాయాం రమ్యే వాలధి మైనది, వెండ్రుకలుగలతోక, తిలక
 పుండ్రయోః, ప్రభావే చ ము, సామర్థ్యము.

కలాపీ తు ప్లక్షబర్హణయో కలాపీ—(పు) జువ్విచెట్టు, నెమిలి.
 రపి. ౧౮౪.

ప్రత్యర్థీ కథితశ్చత్రై ప్రత్యర్థీ ప్రత్యర్థీ—(పు) శత్రువు, ఎదురువాదించు
 ప్రతివాదిని, వాడు.

కేసరీ తురగే సింహే పున్నా కేసరీ—(పు) గుట్టము, సింహము, పొన్న
 గే నాగ కేసరే. ౧౮౫. చెట్టు, నాగ కేసరపు చెట్టు.

శిఖరీ పాదపే శైలే తథాపా శిఖరీ—(పు) వృక్షము, కర్వతము, ఉత్త
 మార్గకోట్టయోః, రేణిచెట్టు, దుర్గపురము.

శృంగారీ తు సువేషే స్యా శృంగారీ—(పు) మంచివేషముగలవా
 త్క్రముకే చ మతంగజే. డు, పోకచెట్టు, ఏనుగు.

విలాసీ భోగిని వ్యాశే విలాసీ—(పు) భోగవంతుడు, సర్పము.

పలాశీ వృక్షరక్షసోః, పలాశీ—(పు) వృక్షము, రాక్షసుడు.

శిఖండి తు మయూరే స్యా శిఖండి—(పు) నెమిలి, బాణము, శిఖండి
 ద్బాణక్షత్రియభేదయోః. యనువాడు, నెమలిపించుము.

౧౮౬. కలాపే చా

ధగుంజాయాం యూధికా శిఖండినీ—(సీ) పూసగురువింద, అడవి
 యాం శిఖండినీ, మొల్ల.

విషయి త్వంద్రియే ఖ్యాతం విషయి—(న) నేత్రాదీంద్రియము, (తి)
 వాచ్యవద్విషయాన్వితే. విషయములతోఁ గూడిన.

వ్యవాయీ కాముకే ద్రవ్య వ్యవాయీ—(పు) కాముకుడు, ద్రవ్య
 విశేషే చ సమీరితః, భేదము.

తపస్వీ తాపనే చానుకంపనే తపస్వీ—(పు) మునీశ్వరుడు, దయగల
 చ వాడు.

తపస్వినీ. ౧౮౯. మాంసి కా కటురోహిణ్యో	తపస్వినీ—(సీ) జటామాంసి, కటుక రోహిణి.
స్తరస్వీ వేగిశూరయోః,	తరస్వీ—(పు) వేగముగలవాఁడు, శూ రుఁడు.
లాంగలీ బలభద్రే స్యాన్నా రికేళే చ లాంగలీ. ౧౯౦.	లాంగలీ—(పు) బలరాముఁడు, కొబ్బరి చెట్టు.
కుండలీ వరుణే కేకిభోగినో శ్చ సకుండలే,	కుండలీ—(పు) వరుణదేవుఁడు, నెమిలి, సర్పము, కుండలములధరించినవాఁడు.
చోళకీ తు కరిరే స్యాన్నా రంగే కిష్కుపర్వణి.	చోళకీ—(పు) వెదురుమొలక, నారింజ చెట్టు, మోచేతికణుపు.
ఫలకీ స్యాదల్లిసాఖ్య మత్స్యే ఫలకపాణిని,	ఫలకీ—(పు) మత్స్యవిశేషము (అల్లీస ము) డాలు పట్టుకొనినవాఁడు.
కంచుకీ భుజగే పిద్యే మల్లే జాం గలికద్రుమే. ౧౯౧.	కంచుకీ—(పు) సర్పము, విటుఁడు, భటుఁ డు, అగరుమ్రాను.
సామయోనిస్టు సామోత్థేనా మయోనిర్గజే విధౌ,	సామయోనిః—(త్రి) సామమువలనఁ బు ట్టినది, ఏనుఁగు, బ్రహ్మ.
కుంభయోనిరగస్త్యే స్యాదర్జు నస్య గురూవపి. ౧౯౨.	కుంభయోనిః—(పు) అగస్త్యముని, ద్రో ణాచార్యుఁడు.
ఆత్మయోనిర్విధౌ కామే చిత్రభానుః ఖగేఽసలే	ఆత్మయోనిః—(పు) బ్రహ్మ, మన్మథుఁడు.
మహామునిరగస్త్యే స్యాదర్జు కాగస్త్యయోరపి. ౧౯౩.	చిత్రభానుః—(పు) సూర్యుఁడు, అగ్ని మహామునిః—(పు) అగస్త్యుఁడు, ధని యాలు, అగినె చెట్టు.
కలధ్వనిః కోకిలే స్యాత్పరా వతమయూరయోః,	కలధ్వనిః—(పు) కోకిల, పావురము, నెమిలి.
గదయిత్నుః స్ఫుటః కామే జల్పాకే కాముకేఽపి చ.	గదయిత్నుః—(పు) మన్మథుఁడు, (త్రి) వాచాలుఁడు, విటుఁడు.
మదయిత్నుర్భవేత్సిధౌ మ ద్యే స్యాన్మదయిత్ను చ,	మదయిత్నుః—(పు) చెఱకుసా రాయము, (న) కల్లు.
హర్షయిత్నుస్సుతే హేమ్ని హర్షయిత్నుః—(పు) కొమారుఁడు, బం గారు.	

ఘోషయిత్నుర్ద్విజే పికే. ఘోషయిత్నుః— (పు) బ్రాహ్మణుడు,
కోకిల,

స్తనయిత్నుః పయోవాహే స్తనయిత్నుః—(పు) మేఘము, ఉటుము,
తద్ధ్వనౌ మృత్యురోగ మృత్యువు రోగము.
యోః,

విష్వక్సేనా ఫలిన్యాం స్యా విష్వక్సేనా—(సీ) ప్రేంకణపుచెట్టు, (పు)
ద్విష్వక్సేనో జనార్దనే. విష్ణుమూర్తి.

దేవసేనేంద్రకన్యాయాం సే దేవసేనా—(సీ) ఇంద్రనిపుత్రిక, దేవతల
నాయాం చ దివౌకసాం, సేన.

నాగాంజనా నాగయష్టికరి నాగాంజనా—(సీ) తటాకములమధ్యనా
ముద్గరికాఖ్యయోః. టిన స్తంభము, ఏనుఁగునుశిక్షించు
ఇనుపగుదియ.

శ్లేష్మఘనా మల్లికాయాం కేత శ్లేష్మఘనా—(సీ) మల్లెచెట్టు, మొగలి
క్యామపి కథ్యతే, చెట్టు,

ప్రసాధనీ కంకతికాసిద్ధ్యో ప్రసాధనీ—(సీ) దువ్వెన, సిద్ధి, (న) వే
ర్యేషే ప్రసాధనం.౧౯౯. షము.

సామిధేనీ ఋచి ప్రోక్తా సా సామిధేనీ—(సీ) అగ్నిప్రజ్వలనార్థమైన
మిధేనీ సమిధ్యపి, ఋక్కు, సమిధ.

సరోజినీ స్యాత్కాసారే ప సరోజినీ—(సీ) సరస్సు, పద్మలత, పద్మము.
ద్వినీ పద్మయోరపి.౨౦౦.

విలేపనీ స్యాత్తరళా సువే విలేపనీ—(సీ) కాంపుడుగంజి, మంచివే
షాంగనయోరపి, షముగలస్త్రీ.

మాతులానీ కలాయే స్యా మాతులానీ—(సీ) లంకలనువడ్లు, జనప
ద్భంగాయాం మాతుల విత్తులు, మేనమామభార్య.
స్త్రీయాం. ౨౦౧.

పయస్వినీ తు గోధేన్వాం వి పయస్వినీ—(సీ) కొత్తగ నీనినయావు,
భావర్యాం సరిత్యపి, రాత్రి, నది.

గవాదనీంద్రవారుగ్యాం గ గవాదనీ—(సీ) పెద్దపాపరచెట్టు, గోవు
వాం ఘాసాద నాశ్రయే. లుమేయుతావు.

సౌదామిన్యష్టరోభేదే తటి సౌదామినీ—(సీ) సౌదామినియను నప్ప
తద్భేదయోరపి, రస, మెఱపు, మెఱపులోభేదము.

అథ నాంతః పంచవర్ణః.

నాంత పంచవర్ణము.

పీతచందన మిత్యేతత్కాలే పీతచందనం—(న) దచ్చగందము, పసుపు.
యకహరిద్రయోః. ౨౦౩.

వరచందనమామ్నాతం కా వరచందనం—(న) కృష్ణచందనము, దేవ
లేయే దేవదారుణి, దారుచెట్టు.

హరిచందనమామ్నాతం గో హరిచందనం—(న) పసుపువన్నెగల చం
శీరే సురపాదపే. జ్యో దనము, కల్పవృక్షము, వెన్నెల, కుం
త్సాయాం కుంకుమే, కుమ.

చాతిసర్జనం వధదానయోః, అతిసర్జనం —(న) చంపుట, దానము.
మధుసూదనసంజ్ఞా చ భ్రమ మధుసూదనః—(పు) తుమ్మెద, విష్ణువు.
రే వనమాలిని. ౨౦౪.

స్యాన్మృత్యువంచన శ్శంభౌ మృత్యువంచనః—(పు) శివుడు, మారే
శ్రీఫలద్రోణకాకయోః, డుచెట్టు, మాలకాకి.

స్యాదపవర్జనం మోక్షే పరి అపవర్జనం—(న) మోక్షము, విడుచుట,
త్యాగే విహాయితే. దానము.

అతిసర్జనమామ్నాతం పరివ అతిసర్జనం—(న) విడుచుట, విస్తారమగు
ర్జనదానయోః, దానము,

మహారజనముద్విష్టం శాతకుం మహారజనం—(న) బంగారు, కుసుంభ
భకుసుంభయోః. ౨౦౫. పువ్వు.

స్యాత్ప్రతిపాదనం దానే ప్ర ప్రతిపాదనం—(న) ఇచ్చుట, తెలుపుట,
తిపత్తౌ చ బోధనే, బోధించుట.

గంధమాదనమి త్యాహార్ద్రం గంధమాదనం—(పు) గంధకము, వానర
ధకే వానరాంతరే. ౨౦౬ విశేషము, గంధమాదన పర్వతము,
అద్రిజేధే చ భృంగే చ తుమ్మెద, (సీ) కల్లు.

సురాయాంగంధమాదనీ, అనువాసనం—(న) తైలముచేమర్దించు
స్యాదనువాసనం స్నేహకర్త అనువాసనం—(న) తైలముచేమర్దించు
ధూపనయోరపి. ౨౦౭. ట, పరిమళింపజేయుట.

- శ్వేతవాహన ఇత్యాఖ్యా సు శ్వేతవాహనః—(పు) చంద్రుడు, అర్జు
ధాధామ్ని ధనంజయే, నుడు.
- హరివాహన ఇత్యుక్తశ్శచీప హరివాహనః—(పు) ఇంద్రుడు, సూ
తివివస్వతోః. ౨౧౦. ర్యుడు.
- అభినిష్ఠానశబ్దోఽపి విసర్జనీ అభినిష్ఠానః—(పు) విసర్జము, అక్షరము.
యేఽక్షరే మతః,
- ధూమకేతనమిచ్ఛంతి హుతా ధూమకేతనః—(పు) అగ్ని, తోకచు
శగ్రహభేదయోః. ౨౧౧. క్క.
- స్వాదుఃస్పర్శనం స్పర్శే స్నా ఉపస్పర్శనం—(న) స్పృశించుట, స్నాన
నాచమనయోరపి, ము, ఆచమనము.
- శివకీర్తననామాపి భృంగరీశు శివకీర్తనః—(పు) భృంగరిటి, విష్ణువు.
మురద్విషి. ౨౧౨.
- శాలంకాయనశబ్దస్వాదృషి శాలంకాయనః—(పు) శాలంకాయనము
భేదే చ నందిని, ని, నందికేశ్వరుడు.
- పద్మలాంఛనశబ్దోఽయం వి పద్మలాంఛనః—(పు) బ్రహ్మ, చక్రవర్తి,
ధాలోకేశ్వరార్కయోః. సూర్యుడు, కుబేరుడు, (సీ) సరస్వ
ధనదే చ సరస్వత్యాంతా తి, తార, లక్ష్మీ.
- రాలక్ష్మ్యోరపి స్మృతం,
స్వాత్ పష్టిహాయనో ధాన్య పష్టిహాయనః—(పు) ధాన్యవిశేషము,
విశేషేఽపి మతంగజే. ఏనుగు.
- జానీయాదుపసంపన్నం నిహి ఉపసంపన్నం—(త్రి) ఉంచబడినది, పం
తే చ సుసంస్కృతే, డబడినది.
- విశ్వకర్తా దేవశిల్పిమునిభే విశ్వకర్తా—(పు) దేవశిల్పి, వ్రభాసుడు
దోష్టరశ్మిషు. ౨౧౩. నుమునికుమారుడు, సూర్యుడు.
- కృష్ణవర్తా హుతాశే స్వాద్ధు కృష్ణవర్తా—(పు) అగ్ని, దురాచారవం
రాచారే విధుంతుదే, తుడు, రాహువు.
- అగ్రజన్తా ద్విజే జ్యేష్ఠభాగ్రత అగ్రజన్తా—(పు) బ్రాహ్మణుడు, పెద్దన్న,
రి బ్రహ్మణి స్వతః. బ్రహ్మ.
- శ్వేతధామా కళానాథే ఘన శ్వేతధామా—(పు) చంద్రుడు, కర్పూ
సారాభిధేనయోః, రము, సముద్రపునురుగు.

తిక్తపర్వా తు యష్టాహ్య తిక్తపర్వా—(పు) యష్టిమధుకము, తిప్ప
గుడుచీహిలమోచిషు. తీగ, చక్రవర్తికూర.

కిష్కపర్వా భవేదితౌ, వేణౌ కిష్కపర్వా—(పు) చెఱకు, వెదురు, కి
పోటగ శేఽపి చ, క్కిసగడ్డి.

వృషపర్వా హరే దై త్యే వృషపర్వా—(పు) శంకరుడు, వృషప
భృంగారుణి క శేరుణి. ర్వుడును కాక్షసుడు, వృక్షవిశేష
ము, తుందమునై.

వ్యోమచారి ఖగే దేవే వ్యోమచారి—(పు) ఆకాశమున సంచరిం
చునవి, దేవుడు.

చిరజీవీ ద్వికాజయోః, చిరజీవీ—(పు) కాకి, బ్రహ్మ.
కారంధమీ కాంస్యకారే కారంధమీ—(పు) కంచుపనివాడు,
ధాతువాదరతేఽపి చ. ధాతువాదమందాసక్తిగలవాడు.

వనమాలీతు గోవిందే వాం వనమాలీ—(పు) శ్రీకృష్ణుడు, (సీ) బ్రా
హ్మ్యం వనమాలినీ, హ్మీ మొదలగు సత్తమాతృకలలో
నొకతె.

ప్రచలాకీ భంజంగే స్యాచ్చి ప్రచలాకీ—(పు) పాము, నెమిలి, విలు
త్రమేఖలతేఽపి చ. కాడు.

సంప్రయోగీ కలాతౌ కా సంప్రయోగీ—(పు) మన్తధుడు, విటు
మునే సంప్రయోజనే, డు, సంభోగించువాడు.

అంతేవాసీ భవేద్విష్యే చ అంతేవాసీ—(పు) శిష్యుడు, మాదిగ
దాలే ప్రాంతగేఽపి చ. వాడు, సమీపమునందున్న వాడు.

విఘ్నకారీ స్తృతో ఘోరద విఘ్నకారీ—(పు) భయంకరా కారుడు,
ర్మనేఽపి విఘాతినీ, ఘాతుకుడు

కామచారి తు కమనే స్వచ్ఛం కామచారి—(పు) కామముకలవాడు,
దకలవింకయోః ౨౨౨౨. ఇష్టమువచ్చినట్లు విహరించువాడు,
ఊరబిచ్చుక.

పుష్పశృంగీ భవేద్దంశభీరౌ పుష్పశృంగీ—(పు) మహిషము, నపుంస
షండే వృకోదరే, కుడు, భీమాడు,

శకులాదన్యభిఖ్యా తు మాం శకులాదనీ—(సీ) జటామాంసి, ఎఱ్ఱ,
నీకించులి కాఖ్యయోః. (వానపాము) కటుకరోహిణి, నీరు

౨౨౩. కటుకా జలపిప్ప పిప్పలి.
 ల్యోఃకథ్య తేశకులాదనీ,
 స్యాద్వరవర్ణినీ లాఘోహరి వరవర్ణినీ—(సీ) లక్క, పసుపు, గోరోచ
 ద్రారోచనాసు చ. ౨౨౪. నము, శ్రేష్ఠురాలు, ప్రేంకణపుచెట్టు.
 స్త్రీరత్నే చ ఫలిన్యాం
 చ దృశ్యతే వరవర్ణినీ,

అథ నాంత షడ్వర్ణః.

నాంత షడ్వర్ణము.

అంతావసాయీ శ్వపచే ము అంతావసాయీ—(పు) మాదిగవాడు,
 నిభేదేఽపి నాపితే. ౨౨౫. ఒకానొకముని, మంగలివాడు.
 జాయానుజీవీ తు నతే దుర్గ జాయానుజీవీ—(పు) నాట్యముచేయు
 తేఽపి ప్రకీర్తితః, వాడు, దరిద్రుడు.
 సహస్ర వేధీ స్యాదామ్లవేతనే సహస్ర వేధీ—(పు) పుల్లప్రబ్బలి చెట్టు,
 రామతేఽపి చ. ౨౨౬. ఇంగువ.
 కలానునాదీ రోలంబే కల కలానునాదీ—(పు) తుమ్మెద, పిచ్చుక,
 వింకే కపింజలే, కముజుపిట్ట.

అథ పాంతవర్ణః.

పాంతవర్ణము.

రూపం స్వభావే సౌందర్యే రూపం—(న) స్వభావము, సౌందర్యము,
 నాణకే పశుశబ్దయోః, వెండిబంగారు నాణములు, చతుష్పా
 గ్రంథావృత్తౌ నాటకా జ్ఞంతువు, సంస్కృతాదిశబ్దము, పలు
 దావాకారశ్లోకయోరపి. మారు గ్రంథపఠనముచేయుట, నాట
 కము, ఆకారము, శ్లోకము.

రేపస్యాన్నిందితే క్రూరే రేపః—(త్రి) నిందింపబడినది, క్రూరుడు.
 రోపో రోపణబాణయోః, రోపః—(పు) ఆరోపించుట, బాణము.
 సూపో వ్యంజనభేదే చ సూపః—(పు) పప్పు, వంటవాడు.

సూపకారే చ కీర్తితః. ౨.

ఛుపః తుపస్పర్శనయోశ్చ ఛుపః—(పు) గుఱ్ఱమ్రాను, తాకుట,
 పః పవనయుద్ధయోః, వాయువు, యుద్ధము.

కూపః కూపకగర్తాంధుమృంతా
నగుణవృక్షకే. 3.

కూపః—(పు) పిరుందులమీఁది చిటు
గుంట, గోయి, నూయి, మట్టినికొలు
చు కొలిమిగోయి, ఓడ స్తంభము.

తాపోపతాపే దవధౌ తాపీ
తు సరిదంతరే,

తాపః—(పు) సంతాపము, జ్వరము, (సీ)
నదీవిశేషము.

శాపశ్శపథ ఆక్రోశే
త్రపు సీసకరంగయోః. ౪.

శాపః—(పు) ఒట్టు, తిట్టుట.

స్వాపస్సర్వాజ్ఞతా నిద్రాశ
యనాజ్ఞాతమాత్రకే,

త్రపు—(న) సీసము, తగరము.

నీపో ధూళికదంబే స్యాన్నీ
లాశోకే చ ధన్విని.

స్వాపః—(పు) స్వర్ణజ్ఞానము లేకపోవుట,
నిద్దుర, పండుకొనుట, అజ్ఞానము.

గోపో గ్రామాఘగోష్ఠాధిక్య
తయోర్వల్లవే నృపే గో
పీ గోపాలమహిళాశారి
వారక్తికాసు చ. ౬.

నీః—(పు) కడిమి చెట్టు, నల్లయశోకవృ
క్షము, ఏలుమద్ది చెట్టు.

గోః—(పు) అనేక గ్రామాధికారి, గోవుల
గాచువాఁడు, గొల్లవాఁడు, రాజు,
(సీ) గొల్లది, గూడపాలతీగ, గురి
గింజతీగ.

క్షేపో విలంబే నిందాయాం
హేలాప్రేరణలంఘనే,
గర్వేఽపి

క్షేపః—(పు) ఆలస్యము, నింద, విలా
సము, ప్రేరేపణము, దాటుట, గర్వము.

లేపస్తు సుధాజేమనాలేః
ఘ చ. ౭.

లేపః—(పు) సున్నము, తినుట, పూత.

తల్పం తు శయనీయే స్యా
త్తల్పమట్టః శత్రయోః,
కల్పస్యాత్ప్రళయే న్యాయే
శాస్త్రే బ్రాహ్మడినే విదౌ. ౮.

తల్పం—(న) పాన్పు, కోట కొత్తశము
పైనిగట్టినగృహము, భార్య.

కల్పః—(పు) ప్రళయము, న్యాయము,
కల్పమనునంగము, శ్వేతవరాహాది
కల్పము, వేదాదివిధి.

దర్శోఽహంకారకస్తూర్యో
ర్బాహ్యే నేత్రజలౌష్ణహోః,
పుష్పం వికాసే కుసుమే స్త్రీ
ణాం చ రజసి స్తృతం.

దర్శః—(పు) గర్వము, కస్తూరి.

బాష్పః—(పు) కన్నీరు, ఆవిరి.

పుష్పం—(న) వికసించుట, పూవు, స్త్రీల
రజస్సు.

శష్పం స్యాత్ప్రతిభాహానౌ

శష్పం—(న) ప్రతిజ్ఞాభంగము, లేత

శష్పంబాలతృణేఽపి చ,
శిల్పంస్తు వే క్రియా యోగ్యే

ఖష్పం క్రోధే బలాత్కృతౌ.
కృపా దయా యాం వ్యాస
ర్షా కృపా భారతపూరు
షే,

త్రపా లజ్జాకులటయో
ర్వపా వివరమేదసోః. ౧౧

అథ పాంతస్త్రీవర్ణః.

కుతపస్యా త్కుశే వాద్యే
తపనే ఛాగకంబశే, కుత
పో భాగినేయే స్యాదప్త
మాంశే దివస్య చ. ౧౨.

కుటపో మానభేదే స్యా
త్కుటపో నిఘ్న తే
మునౌ,

విటపః పల్లవే పిదగే విస్తారే
స్తంబశాఖయోః. ౧౩.

ఉలపస్త్రణభేదే స్యాద్దుర్లి
న్యాములపం స్త్రుతం,

కాశ్యపస్యాన్తునౌ మూన
భేదేభూమా తు కాశ్యపీ.

ఉడుపస్తు స్థ వే చంద్రే
ప్రతాపః ఖేదతేజసోః,
రక్తపో రక్షసి ప్రోక్తో జలూ
కాయాం తు రక్తపా.

గడ్డి.

శిల్పం—(న) అందుగుచెట్టు, లేక ఛాగ
చెట్టు, చతుష్షష్టి బాహ్యక్రియలు చతు
ష్షష్టి ఆభ్యంతరక్రియలును.

ఖష్పం—(న) కోఁము, బలాత్కారము.
కృపా—(సీ) దయ, (పు) వ్యాసమహర్షి,
కృపాచార్యులు.

త్రపా—(సీ) సిగ్గు, అంకుటాలు.

వపా—(సీ) రంధ్రము, బొడ్డు చెంతనుం
డు ఉల్లిపొరవంటి కొవ్వ.

పాంతస్త్రీవర్ణము.

కుతపః—(పు) దర్భ, వాద్యవిశేషము,
సూర్యుడు, మేడిబొచ్చుగొంగడి,
మేనల్లుడు, కగళయం దెనిమిదవ
ముహూర్తము.

కుటపః—(పు) మానెడు, గృహోద్యా
నము, ఒక నొకముని.

విటపః—(పు) చిగురు, విటోత్తముడు
చిగిర్చినకొవ్వు, కాడ, కొవ్వు.

ఉలపః—(పు) తృణవిశేషము, (న) బా
గుగానల్లినతీగ.

కాశ్యపః—(పు) కాశ్యపముని, మత్స్య
విశేషము, (సీ) భూమి.

ఉడుపః—(పు) తేవు, (పు) చంద్రుడు.

ప్రతాపః—(పు) డిఁఖము, ప్రతాపము.

రక్తపః—(పు) రక్తసుడు, (సీ) జలగ.

జిహ్వోపశ్శుని మాఙ్గారే జిహ్వోపః—(పు) కుక్క, పిల్లి, పెద్దపులి,
వ్యాఘ్రచిత్ర కయోరపి, చిటుతపులి.

పాదపః పాదపీఠే ద్రా పాదు పాదపః—(పు) పాదపీఠము, వృక్షము,
కాయాం తు పాదపా. (సీ) పావళోల్లు.

అనూపో మహిషే విద్యా అనూపః—(పు) ఎనుబోతు, (త్రి) జవుకు
జలప్రాయే తు వాచ్య గలనేల.
వత్,

ఆవాపో భాండవః నే పరిక్షే ఆవాపః—(పు) తొరము, వ్యథ పెట్టుట,
పాలవాలయోః. ౧౭. చెట్లపాదు.

ఆక్షేపో భర్తనాకృష్టికా అక్షేపః—(పు) భయ పెట్టుట, ఆకర్షిం
వ్యాలంకృతిషు స్పృశః, చుట, ఆక్షేపాలంకారము.

ఏకోక్త్యా కశిపుశ్చక్రచ్చాదన కశిపుః—(పు) (ఏకోక్తి చే) అన్న వస్త్రము
నే చ ద్వయోః కృథన. లు, అన్నము, వస్త్రము.

ఆకల్పః కల్పనే వేషి ఆకల్పః—(పు) కల్పించుట, అలంకరిం
చుట.

వికల్పో భ్రాంతిః క్షయోః, వికల్పః—(పు) భ్రమ, వికల్పము.
కచ్చపీ వల్లకీభేదే ధుల్యాం కచ్చపీ—(సీ) సరస్వతీదేవివీణ, ఆడుతాఁ

క్షుద్రగదాంశరే. ౧౯. బేలు, మొటిమ, (పు) జెట్టిల కుస్తీ
మల్లబంధవిశేషేషేషి క ట్టు.

చృపః కుణపీ పునః, విటూరికా కుణపీ—(సీ) పెంటగోరువంక, (పు) దు
యాం కుణః పూతిగం ర్గంధము, శవము.

ధే శవేషి చ. ౨౦. కలాపో భూషణే బద్ధే తూ కలాపః—(పు) అలంకారము, నెమిలిపిం
ణీరే సంహారావహి, ఛము, అమ్మలపొది, సమూహము.

అథ పాఠ శ్చతుర్వర్గః.

పాఠ చతుర్వర్ణము.

ప్రాక్షరూపో బుధే రమ్యే ప్రాక్షరూపః—(త్రి) (అభిరూప సురూప
ఽప్యభిరూః సురూః వత్. శబ్దములవలె) పండితుఁడు, మనోజ్ఞ
మైనది.

బహురూపశ్చివే విష్ణో ధూ బహురూపః—(పు) శివుఁడు, విష్ణువు,
నకే సరతు స్త రే, సజ్జరసము, ఊసరవెల్లి, మన్మథుఁడు.
వృకధూపస్తు సరశద్రవకృ వృకధూపః—(పు) దేవదారుబంకతో,
త్రిమధూపయోః. ౨౨. జేసిన పూజాద్రవ్యము, కృత్రిమధూ
పము.

పరివాపస్తు పర్యప్తా జలస్థా పరివాపః—(పు) విత్తనములు చల్లుట,
నే పరిచ్ఛదే, పాదు, గుడారము.

ఉపతాప స్త్వరాయాం స్యా ఉపతాపః—(పు) తొందరపాటు, పరితా
దుత్తాపగదయోరపి. ౨౩. పము, రోగము.

అవలేపస్తు గర్వే స్యాల్లేపనే అవలేపః—(పు) గర్వము, పూయుట,
దూషణేఽపి చ, నిందించుట.

విప్రలాహో విరోధోక్తావ విప్రలాహః—(పు) విరోధవచనము, అపా
పార్థవచనేఽపి చ. ౨౪. ర్థకరమగుమాట.

వృషాకపిశ్చివే విష్ణో జ్వలనే వృషాకపిః—(పు) శివుఁడు, విష్ణువు, అగ్ని.
చ వృషాకపిః,

పరికంపో భయే కంపేఽ పరికంపః—(పు) భయము, చలించుట.

అపలాహః ప్రేమ్యపహ్నవే. అపలాహః—(పు) ప్రేమ, కప్పిపుచ్చుట.

బీజపుష్పం మరువకే తథా బీజపుష్పం—(న) మరువము, దవనము.
దమనకేఽపి చ,

హేమపుష్పం జపాపుష్పే హేమపుష్పం—(న) దాసాని పూవు,
చంపకాశోకయోరపి. అశోకపుపూవు.

నాగపుష్పస్తు పున్నాగనాగ నాగపుష్పః—(పు) పొన్న చెట్టు, నాగకే
కేసరచంపకే, సరపు చెట్టు, సంఘి చెట్టు.

పిండపుష్పమశోకే చ జపా పిండపుష్పం—(న) అశోకపుష్పము, దా
యాం చ కుశేశయే. సాని పూవు, పద్మము.

మేఘపుష్పం తు పిండాభ్రే మేఘపుష్పం—(న) వడగండ్లు, నదీజల
నాదేయజలయోరపి, ము, జలము.

జలకూపీ కూపగర్తే పుష్క జలకూపీ—(సీ) నూయి, చెలువు.
రిణ్యాం చ కథ్యతే,

అథ పాంతో పంచవర్ణః.

పాంత పంచవర్ణము.

భవేచ్ఛామరపుష్పస్థుమాతే చామరపుష్పః—(పు) మామిడిచెట్టు,
కేతక కాశయోః. మొగలిచెట్టు, తెల్లు.

అథ పాంతవర్ణః.

పాంతవర్ణము.

రేఘో రవర్ణే కథితః కుత్సితే రేఘః—(పు) రేఘము, (త్రి) కుటిలుఁడు,
వాచ్యవన్తతః,

శఫం మూలే తయాణాం స్యా శఫం—(న) చెట్టువేలు, పశువులగిట్ట,
ద్గవాదీనాం ఘరేఽపి చ.

గుంఘస్సాద్గుంఘనే బాహ్వో గుంఘః—(పు) కూర్చుట, బాహుభూష
రలంకారేఽపి కీర్తితః, ణము.

శిఫా జటాయాం సరితి మాం శిఫా—(సీ) ఊడ, శిఫానది, జటామాం
సికామాం చ మాశరి. సి, తల్లి.

అథ బాంతవర్ణః.

బాంతవర్ణము.

పూర్వాఖ్యాపూర్వజేషుస్యా పూర్వః—(త్రి) పూర్వముపుట్టినది, ముం
దగ్రేస్రాచి చ వాచ్యవత్, దు, తూర్పుదిక్కు.

బింబం ఫలే బింబికాయాః బింబం—(న) దొండపండు, ప్రతిబింబ
ప్రతిబింబే చ మండలే. ము, (పు) సూర్యాదిమండలము.

డింబస్సాద్విష్ణవస్త్రిహ్వో రే డింబః—(పు) దేశోపద్రవము, రొమ్ము
రండే పుష్పసంచయే, ఎడమప్రక్కనుండుమాంసము, ఆము
దపుఁజెట్టు, పూలగుత్తి.

స్తంబో గుచ్ఛే తృణాదీనాను స్తంబః—(పు) గడ్డిదుబ్బు, మ్రానుగాని
ప్రకాంసద్గుమేఽపి చ. చెట్టు.

శంబస్సాన్తుపలాగ్రథలోహ శంబః—(పు) రోకటిపొన్ను, వజ్రయు
మండలకే పవా, శుభా ధము, (త్రి) భాగ్యవంతుఁడు.
న్వితే చ

ఖర్వస్తు హ్రస్వే సంఖ్యాంత ఖర్వః—పొట్టివాఁడు, సంఖ్యాభేదము.
రేఽపి చ. 3.

కంబుశ్శంబూకగజయోర్ద్వి ౧
 వావలయశంఖయోః,
 జంబూస్సుమేరుసరితి ద్వీప
 ద్రుమవిశేషయోః ౪
 కంబిరంశే చ వంశస్య ఖజా
 కాయామపీష్యతే,
 దర్శి భవేత్తజాకాయాం ఫ
 నాయామురగస్య చ. ౫.
 దార్శి దారుహరిద్రాయాం
 దేవదారుహరిద్రయోః,
 చార్శి తు శోభనాబుద్ధ్యో
 ర్లంబా శ్రీతి క్తతుంబయోః.

కంబుః—(పు) న తగుల్ల, ఏనుఁగు, కంఠ
 ము, శంఖము.

జంబూః—(సీ) జంబూనది, జంబూద్వీ
 పము, నేరేడుచెట్టు.

కంబిః—(సీ) వెదురులోనిభాగము,
 గరిట.

దర్శి—(సీ) గరిట, పాముపడగ.

దార్శి—(సీ) మ్రానిపసుపు, దేవదారు
 చెట్టు, పసుపు.

చార్శి—(సీ) పసుపు, బుద్ధి.

లంబా—(సీ) లక్ష్మీదేవి, చేదుసొరచెట్టు

అథ బాంత స్త్రీవర్ణః.

బాంత స్త్రీవర్ణము.

కదంబమాహుస్సిద్ధార్థే నీపే
 ౭పి నికురుంబకే,

కదంబః—(పు) తెల్లవాలు, కడిమిచెట్టు,
 సమూహము.

కాదంబః కలహంసేష్యోర్
 ద్విజిహ్వో భుజగే ఖలే. ౭.
 గజాహ్వో కరిపిప్పల్యాంగజా
 హ్వో హస్తినాపురే,

కాదంబః—(పు) రాజహంస, బాణము.
 ద్విజిహ్వో—(పు) పాము, దుర్మార్గుడు.
 గజాహ్వో—(సీ) ఏనుఁగుపిప్పలిచెట్టు, హ
 స్తినాపురము.

నితంబో రోధసి స్కంధే శి
 ఖరే చ కటిరకే. ౮.

నితంబః—(పు) ఒడ్డు, చెట్టుమొదలు,
 విరవతశిఖరము, మొల.

హేరంబో విఘ్నరాజే స్యా
 న్నహిషే శౌర్యగర్జితే,
 కలంబస్సాయకే నీపే నాళి
 శాకే కలంబ్యపి. ౯.

హేరంబః—(పు) వినాయకుడు, ఎను
 బోతు, శౌర్యముచే గర్జించుట.

కలంబః—(పు) బాణము, కడిమిచెట్టు,
 కలంబీ, (సీ) తూటిమూర.

ప్రలంబో దైత్యభేదే చ తా
 లాంకురక శాఖయోః,
 ప్రలంబో హరిభేదే స్యా
 త్రపుషే ౭పి పయోధరే.

ప్రలంబః—(పు) ప్రలంబాసురుడు, తేగ
 (తాటిమొలక) కొవ్వు, ముక్తాహార
 ము, సీసము, స్తనము.

గంధర్వో మృగభేదే స్యా గంధర్వః—(పు) గంధర్వమృగము, మగ
 త్పుంస్కోకిల తు రం గ కోకిల, అశ్వము, అంతరక్షిణాచము,
 యోః, అంతరాభవసత్త్వే గాయకుఁడు, గంధర్వఁడను దేవ
 చ గాయనే భేచరేఽపి యోని విశేషము.
 చ. ౧౧.

గోతుంబశ్శీర్ణవృంతే స్యాద్గోతుంబః—(పు) బుడమచెట్టు, పిన్న
 వాదన్యాః ఫలేఽపి చ, పాపరకాయ.
 భూజంబూరపి గోధూమే భూజంబూః—(పు) గోధూమలు, పుల్ల
 వికంకతఫలేఽపి చ. ౧౨ వెలంగపండు.

అగ్ర బాంతశ్చతుర్వర్ణః. బాంత చతుర్వర్ణము.
 చలజిహ్వో మతో హింస్తే చలజిహ్వః—(త్రి) ఘాతుకుఁడు, (పు)
 క్రమేళకశునోరపి, ఒంటె, శునకము.
 శతపర్వా చ దూర్వాయాం శతపర్వా—(సీ) గఱికిలోభేదము, శు
 భార్గవస్య స్త్రీయామపి. క్రాచార్యునిభార్య.
 రాజజంబూస్తు జంబూభిత్విం రాజజంబూః—(సీ) అల్లనేరేడుచెట్టు,
 షభిర్జూరయోరపి, ముద్దభిర్జూరము

అగ్ర బాంతః పంచవర్ణః. బాంత పంచవర్ణము.
 ధూళీకదంబో నీపే స్యాత్త ధూళీకదంబః—(పు) కడిమిచెట్టు, నెమ్మి
 నిశే వరుణద్రుమే. ౧౩ చెట్టు, ఉలమిరిచెట్టు.
 గోరక్షజంబూర్గోధూమే త గోరక్షజంబూః—(సీ) గోధూమలు, జిబి
 థా గోరక్షతండులే, లిక(వీర)చెట్టు.
 సృగాలజంబూర్గోతుంబే సృగాలజంబూః—(సీ) నక్కదోసచెట్టు,
 క్వాపి ఘోంటాఫలేఽపి రేగుచెట్టు.
 చ. ౧౪.

అగ్ర భాంతవర్ణః. భాంత వర్ణము.
 భస్మస్యచ్చక్రే మయాభే భః—(పు) శుక్రాచార్యుఁడు, (సీ) కిరణ
 భాభంనక్షత్రే ప్రకీర్తితం, ము, (న) నక్షత్రము.

భూః పృథివ్యాం స్థానమాత్రే | భూః—(సీ) భూమి, ప్రదేశము.

అథ భాంతో ద్వివర్ణః.

భాంత ద్వివర్ణము.

స్వభూర్వేదసి శార్జిణి. ౧. స్వభూః—(పు) బ్రహ్మ, విష్ణువు.

శుభో యోగే శుభం క్షేమే శుభః—(పు) శుభయోగము, (న) మంగళము.

నిభో వ్యాజసదృక్షయోః, నిభః—(పు) మిష, (త్రి) సమానము.

విభుశ్చివే ప్రభౌ నిత్యే విభుః—(పు) శివుడు, ప్రభువు, నిత్యుడు.

శంభుర్బ్రహ్మార్హతో ర్హరే. ౨. శంభుః—(పు) బ్రహ్మ, బుద్ధుడు, శివుడు,

దంభస్తు కైతవే కల్కే దంభః—(పు) మిష, డాబి, వేషము.

డింభో బాలిశపోతయోః, డింభః—(పు) మూర్ఖుడు, బాలుడు.

జంభో దైత్యాంతరే దంభే జంభః—(పు) జంభాసురుడు, కపటము, జంబీరే భక్షణేఽపి చ. నిమ్మచెట్టు, తినుట

కుంభస్సౌత్కంభకర్ణస్యసు కుంభః—(పు) కుంభాసురుడు, విటుడు, తే వేశ్యాపతౌ ఘటే, రాకడవ, కుంభరాశి, ఏనుగు కుంభస్థ శిభేదే ద్విపాంగే చ కుంభము, (న) తెల్ల తెగడి, గుగ్గిలము చెట్టు, భం త్రివతి గుగ్గులా. ౪ కుంభీ, (సీ) లిగొట్టు చెట్టు, నాచు, కుంభీ తు పాటలావారి ప పిడత, పినగుమ్ముడు చెట్టు.

గర్భో భూణేఽర్భకే కుక్షౌ గర్భః—(పు) గర్భస్థపిండము, బాలుడు, సంధౌ పనస కంటకే. ౫. కడుపు, గర్భసంధియను నాటకాంగము, పనపండుతోక్క, అన్నము, అగ్ని.

అన్నే వహ్ని జృంభో ముఖభేదాం జృంభః—(పు) ఆవలింత, ఒడలువిలుపు, గభంగయోః, జృంభో వికసించుట.

మతో వికాసే చ,

స్తంభః స్థూణజడత్వయోః. స్తంభః—(పు) స్తంభము, నిశ్చేష్టత్వము. రంభా కద్యప్సరసో రంభో రంభా—(సీ) అరటిచెట్టు, అప్సరస్త్రీ, వైణవదండకే, (పు) వెదురుకట్ట.

సభా సామాజికే ద్యూతే సభా—(స్త్రీ) సభ్యుడు, జూదము, సభ,
గోష్ఠీమందిరయోరపి. ౨. చావడి.

శోభా కాంతీశ్చయోనుక్తా శోభా—(స్త్రీ) కాంతి, కోరిక.

దృశ్యాభిః పన్నగవజ్రయోః, దృశ్యాభిః—(స్త్రీ) సర్పము, వజ్రాయుధము.

నాభిః ప్రాణ్యంగకే క్షత్రే చ నాభిః—(పు) బొడ్డు, క్షత్రియుడు, చ
క్రతశ్చక్రవర్తినోః. క్రము నడిమిరంధ్రము, చక్రవర్తి,

నాభిః ప్రధానే కస్తూరిమ
దే చ క్వచిదీరితః,

ప్రధానుడు, కస్తూరి.

అథ భాంత స్త్రీవర్ణః.

భాంత స్త్రీవర్ణము.

కరభో మణిబంధాదికనిష్ఠాం
తే క్రమేశకే.

కరభః—(పు) మణికట్టుమొదలు చిటికెన
వ్రేలివరకుండు వెలిభాగము, ఒంటె.

శరభశృలభే చాష్టావదే ప్రా
కో మృగాంతరే,

శరభః—(పు) మిడుత, శరభమృగము,
ఒంటెపిల్ల.

ఋషభస్వరభేదే స్యాదష్టవ
ర్గాషఢే వృషే. ౧౦ శ్రే
ష్ఠార్థే చ వరాహస్య పు
చ్చే రంధ్రే చ కర్ణయోః,
ఋషభి రూకశిబ్దాంస్యా
న్న రాకారస్త్రియామపి.

ఋషభః—(పు) సప్తస్వరములలో నొక
టి, ఋషభమనునోషధి, ఎద్దు. శ్రేష్ఠ
వాచకము, పండితోక్త, చెవిబొక్క,
ఋషభ (స్త్రీ) దూలగొండిచెట్టు, మా
చకమ్మ, విధవ, వృక్షవిశేషము.

విధ వా యాం శిలా
యాం

వృషభః పుంగవే వృషే, వృషభః—(పు) శ్రేష్ఠుడు, ఎద్దు.

వల్లభో దయితేఽధ్యతే న వల్లభః—(పు) భర్త, అధికారి, మంచి
లీనాశ్వేఽపి వల్లభః. జాతిగుఱ్ఱము,

దుర్లభః కచ్చరే జ్ఞయో ద దుర్లభః—(పు) కచ్చారము, (త్రి)పాం
ప్పూపే వల్లభేఽపి చ, దరానిది, ప్రియమైనది.

నికుంభః కథితో దంశ్యాం నికుంభః—(పు) నాగదంతిచెట్టు, నికుం
కుంభకర్ణసు తేఽపి చ. భాసురుడు.

కుసుంభో హేమని మహార	కుసుంభః—(పు) బంగారము, కుసుమ
జనే చ కమండలౌ,	పూవు, కమండలము.
విష్టంభః ప్రతిబంధేఽపి రో	విష్టంభః—(పు) ప్రతిబంధము, రోగవిశే
గభేదేఽపి కీర్తితః. ౧౪	షము.
విస్త్రంభః కేళికలహే విశ్వా	విస్త్రంభః—(పు) ప్రణయకలహము,
నే ప్రణయేఽపి చ,	విశ్వాసము, ప్రేమ.
విష్కంభో యోగ భేదే	విష్కంభః—(పు) విష్కంభయోగము,
స్యాద్విస్తారప్రతిబంధ	విస్తారము, విఘ్నము, నాటకాంగము,
యోః. ౧౫. రూపకాంగ	యోగబంధ విశేషము.
ప్రభేదే చ బంధభేదే చ	
యోగినాం,	
కకుభో రాగభేదేఽపి వీణాం	కకుభః—(పు) కకుభరాగము, వీణాకరివే,
గేఽర్జునపాదపే. ౧౬.	మద్దిచెట్టు.
ఆరంభస్తు త్వరాయాం స్యా	ఆరంభః—(పు) వేగిరపాటు, ప్రయత్న
దుద్యమే వధదర్పయోః,	ము, చంపుట, గర్వము.
సురభిశ్చంపకేస్వర్ణే జాతీఫల	సురభిః—(పు) సంహంగిచెట్టు, బంగారు,
వసంతయోః. ౧౭. గంధో	జాబికాయ, వసంతిరువు, వాసనకలువ,
త్పలే సౌరభేయ్యాం సల్ల	(సీ) కానుధేనువు, అంగుదుచెట్టు.
కీమాతృభేదయోః, సు	మాతృవిశేషము, (త్రి) పరిమళించు
గంధే చ మనోజ్ఞే చ	నది, మనోహరమైనది.
వాచ్యవత్సురభిః స్మృతః.	
సనాభిస్సదృశే జ్ఞాతా	సనాభిః—(త్రి) సమానమైనది, (పు)
	దాయాది.
వాత్తభూర్వేధసి స్తరే,	ఆత్తభూః—(పు) బ్రహ్మ, మన్తభూడు.
వర్షాభూః పునర్నవాయాం	వర్షాభూః—(పు) గలిజీరుచెట్టు, కప్పు
ప్లవే కించుళకేఽపి చ.	వానపాము.
దుందుభిర్దితిజే భేర్యామక్ష	దుందుభిః—(పు) దుందుభియనురాక్ష
బిందుత్రికద్వయే,	సుండు, భేరి, పాచికలయాటయందలి
	యిత్రిగ.
వైదర్భం వాక్యవక్తృత్వే	వైదర్భం—(న) వాక్యచమత్కారము,

వైదర్భశ్చ నృపాంతరే.
గర్భభో గంధభేదే స్యాద్దర్భ
భం కై గవేభిరే, గర్భభో
గర్భభీ తుద్ర రోగజంతు
విశేషయోః. ౧౦౦.

కకుభౌభాదిశో శ్శాస్త్రే ప్ర
వేణ్యం చంపాస్త్రది,

(పు) విదర్భ దేశపురాజు.

గర్భభః—(పు) పరిమళవిశేషము, (న)
తైల్లకలువ, (పు) గాడిద, (సీ) రోగ
విశేషము, జంతువిశేషము.

కకుప్—(సీ) శోభ, దిక్కు, శాస్త్రము,
ఏనుఁగుపై బ్రతుచు చిత్రకంబళము,
సంపంగిదండ.

అగ్ర భాంతశ్చతుర్వర్ణము.

అవష్టంభస్సువర్ణే చ పుంభ
ప్రారంభయోరపి. ౧౦౧.
శాతకుంభం సువర్ణే స్యా
చ్ఛాతకుంభోఽశ్వమూర
కే,

అగ్ర మాంతశ్చతుర్వర్ణము.

మశ్శివే మా రమామూం
స్యాన్తానిసేధేఽశ్వయం
మతః,

అగ్ర మాంతో ద్వివర్ణము.

కిం వితర్కే కరిష్కే తేపే
నిందాప్రకారయోః. ౧౦౨.
దమస్తు దమధే దండే శ్వమే
దమనేఽపి చ,

గమో ద్యూతప్రభేదే స్యా
దపంక్యలోచనేఽధ్వని.

భాంత చతుర్వర్ణము.

అవష్టంభః—(పు) బంగారు, నిశ్చేష్టత్వ
ము, ప్రారంభము.

శాతకుంభం—(న) బంగారము, ఉమ్మెత్త,
లేక గన్నేరు చెట్టు.

మాంతశ్చతుర్వర్ణము.

మః—(పు) శివుడు, (సీ) లక్ష్మీదేవి, మా,
(అవ్యయం) నిషేధము.

మాంత ద్వివర్ణము.

కిం—(త్రి) ఊహ, అడుగుట, ఆక్షేపిం
చుట, నింద, విధము.

దమః—(పు) తపఃక్షేణాదుల సహించుట,
దండోపాయము, బురద, బాహ్యం
ద్రియ నిగ్రహము.

గమః—(పు) ద్యూతభేదము, అనాలో
చనము, మార్గము.

ద్రుమస్తరౌ పారిజాతే ద్రు
మః కింపురుషేశ్వరే,

భ్రమోఽంబునిర్దమే భ్రాంతౌ
కుందాభ్యే శిల్పియంత్ర
కే. 3. మూర్ఛాయాం చ
జలావరే భ్రమణే చ
భ్రమో విదుః,

హిమం శీతే తుషారే చ చం
దనే చ హిమం విదుః. ౪.

రమా లక్ష్మ్యాం రమః కాంతే
రక్తాశోకద్రుమే స్తరే,

యమో దండధరే ధ్వాంక్షే
సంయమే యమజేఽపి చ.

౫. శరీరసాధనాపేక్షనిత్య
కర్తృణి చోచ్యతే,

క్రమశ్శక్తౌ పరిపాట్యాం క్ర
మశ్చరణకంపయోః. ౬.

తౌమమప్తే దుకూలే స్యాద
తసీవసనేఽపి చ,

క్షేమం స్యాన్తంగళే లబ్ధరక్ష
ణేచోరకేఽపి చ. ౭. క్షే

మా ధనహరీగారోః

క్షమః ఖ్యాతః క్షమాన్వితే,
క్షీతిక్షాంత్యోః క్షమా
ఖ్యాతా హితే శక్తే చ
వాచ్యవత్. ౮.

ఆమో రోగే తద్విశేషేఽ
ప్యామోఽపక్వే తు వా
చ్యవత్.

ద్రుమః—(పు) వృక్షము, పారిజాతపు
జెట్టు, కింపురుషులరాజు.

భ్రమః—(పు) నీరువచ్చెడుతూము, భ్రాం
తి, కుంగమనెడి సానపట్టు చక్రము,
మూర్ఛావిశేషము, నీటిసుడి, తిరు
గుట.

హిమం—(న) చల్లదనము, మంచు, మం
చిగందము.

రమా—(సీ) లక్ష్మీ, (పు) పెనిమిటి, రక్తా
శోకవృక్షము, మన్మథుడు.

యమః—(పు) యముడు, జెముడుకాకి,
నియమము, (తీ) కవలపిల్లలు, (పు)
దేహసాధనముగోరు నిత్యకర్తము.

క్రమః—(పు) సామర్థ్యము, పరిపాటి,
పాదము, చలించుట.

తౌమం—(న) తోటబురుజుమీఁదిగృహ
ము, తెల్లనిట్టువస్త్రము, అవినెనార
బట్ట.

క్షేమం—(న) శుభము, సంరక్షణముగల
వాడు, చోరకమును గంధద్రవ్యము,
(సీ) చంపమును గంధద్రవ్యము, పా
ర్వతి

క్షమః—(పు) ఓప్పుగలవాడు, (సీ) భూ
మి, ఓరిమి, (తీ) ఇష్టమైనది, సమర్థ
మైనది.

ఆమః—(పు) రోగము, రోగవిశేషము,
(తీ) పంచనముగాని.

కామస్సరేభిలాషే చ కా
మో రేతోనికామయోః
౯. అవ్యయం త్వభ్యసు
జ్ఞాయాం

యామస్తు ప్రహరే వ్రతే,

శ్యామస్సాన్వేచకే వృద్ధదా
రకేహరితే ఘనే. ౧౦. వట
ద్రుమే ప్రయాగస్య శ్యా
మశ్శ్యామా యో వాగు
జౌ, ఆ ప్రసూతాంగనా
యాం చ తథా సోమల
తాపథా. ౧౧. త్రివృ
తాశారిభా గుండ్రానిశా
కృష్ణాప్రియంగుషు, శ్యా
మా నీల్యాంపి శ్యామం
మరీచే లవణాంతరే. ౧౨.
శ్యామో దమనః గంధ
తృణేశ్యామేభిధేయవ
తో,

గుల్మస్తంబే స్తీహ్ని ఘట్టనై
స్యయోస్సైస్యగక్షణే.
౧౩. గుల్మే స్యాదానుల
క్యేలాఘ్నీ కావస్త్రవేత్తసు,

జాల్మస్సాత్పామరే గూరే
జాల్మోఽసమీక్ష్యకారిణి.

గ్రామస్సరే సంవసథే బృం
దే శబ్దాదిపూర్వకః,

కామః—(పు) మన్మథుడు, కోరిక, రేత
స్సు, విస్తారము, (అవ్యయం) అంగీ
కారము.

యామః—(పు) జాముకాలము, నియ
మము.

శ్యామః—(పు) నలుపురంగు, బొద్దికూర,
ఆకుపచ్చరంగు, మబ్బు, ప్రయాగ
యందలి మఱ్ఱిచెట్టు, (సీ) కారుగచ్చ,
సంతానముకలుగనిస్త్రీ, సోమలత, తె
ల్లతెగడ, నల్లసుగంధిపాల, నాగము
నై, పసుపు, పిప్పలిచెట్టు, ప్రేంకణపు
జెట్టు, నీలిచెట్టు, (పు) కోకిల, (న)
మిరియము, సైంధవలవణము, (పు)
దమనము, సుగంధిపాలచెట్టు, (త్రి)
నల్లనిది.

గుల్మః—(పు) దుబ్బు, వక్షమునకునెడమ
భాగమునందుండు మాంసము, నీళ్ల
రేవు, సైన్యవిశేషము, సేనకువేయు
ఆవరణము, గుల్మీ (సీ) ఉసిరికచెట్టు,
ఏలకిచెట్టు, గుడారము.

జాల్మః—(త్రి) నీచుడు, (క్రూరుడు,
ఆలోచింపకపనిచేయువాడు.

గ్రామః—(పు) సంగీతస్వరము, పల్లెటూ
గు, (శబ్దాదిపూర్వకమయినపుడు) స
మూహము.

భీమోఽష్టవేతనే శంభోఘో
రేచాఽపి వృకోదరే. ౧౫

యుద్ధస్సంగ్రామధనుషో
రిష్టః కామవసంతయోః,
తోక్తం కర్ణమలే తోక్తో హ
రితే చ హరిద్యవే. ౧౬.

రుక్తం చ కాంచనే లోహే
ఖర్తం తౌమే చ పౌరుషే,
ధర్మః పుణ్యే యమే న్యాయే
స్వభావాచారయోః క్ర
తౌ. ౧౭ ఉపమాయా
మహింసాయాం చాపే
చోపనిగద్యతే,

ఘర్తస్సాన్యదాతపే గ్రీష్టేఽ
పున్యస్త్వేదాంభసోరపి.

జిహ్వాస్తు కుటిలే మందే జిహ్వా
స్తగరుపాదపే,

సూక్ష్మస్సాన్యతక్రత కేఽధ్యా
త్మేఽప్యతౌ సూక్ష్మోఽల్ప
కేఽన్యవత్. ౧౮.

భీష్మస్తు భీషణే రుద్రే గాం
గేయే చ నిశాచరే,

శుష్మం తేజోఽర్కయోరు
క్తం

సూమం తీరే నభస్యపి. ౨౦.

దస్త్రస్తు యజమానే స్యాదపి
చౌరే హంతాశనే,

రామః పశువిశేషే స్యాజ్జామ
దగ్ధ్యేహాలాయుధే. ౨౧.

రాఘవే చాసితశ్వేత

భీమః—(పు) పుల్లప్రబ్బలిచెట్టు, శివుడు,
భయానకరసము, భీమసేనుడు.

యుద్ధః—(పు) యుద్ధము, ధనువు.

రిష్టః—(పు) మన్తధుడు, వసంతుడు.

తోక్తం—(న) గుబిలి, (పు) పచ్చనిరంగు,
పచ్చనియవలు.

రుక్తం—(న) బంగారు, లోహము.

ఖర్తం—(న) పట్టుబట్టు, పౌరుషము.

ధర్మః—(పు) అదృష్టము, (పు) యముడు,
న్యాయము, స్వభావము, ఆచారము,
యజ్ఞము, ఉపమానము, అహింస,
(పు) ధనువు.

ఘర్తః—(పు) ఎండ, గ్రీష్మర్తువు, వేడిమి,
చెమట.

జిహ్వాః—(త్రి) కుత్సితుడు, అలసుడు,
తగరపుజెట్టు.

సూక్ష్మః—(పు) ఇండుపుజెట్టు, బ్రహ్మ
పదార్థము, నెరసు (త్రి) అల్పమైనది.

భీష్మః—(పు) భయానకరము, శంకరుడు,
భీష్ముడు, రాక్షసుడు.

శుష్మం—(న) ప్రకాశము, (పు) సూ
ర్యుడు.

సూమం—(న) తీరము, ఆకాశము.

దస్త్రః—(పు) యజ్ఞము చేయువాడు,
దొంగ, అగ్ని.

రామః—(పు) పెద్దదుప్పి, పరశురాముడు,
బలరాముడు, శ్రీరాముడు,
(త్రి) నల్లనిది, తెల్లనిది, మనోహర

మనోజ్ఞేషుచవాచ్యవత్,
రామాంగనా హింగుళ
యోరామం వాస్తుకకుష్ట
యోః. ౨౨.

మైనది, (సీ) స్త్రీ, ఇంగిలీకము, (న)
చక్రవర్తికూర, కుష్టవ్యాధి.

వామం సవ్యే ప్రతీపే చ ద్ర
విణేచాతిసుందరే, సయో
ధరే హరే కామే విద్యా
ద్వామాపి చ స్త్రీయోం.
వామీస్య గాలీః రభీరాస
భీబాడనీషు చ. ౨౩.

వామం—(న) ఎడమభాగము, ప్రతికూ
లము, ధనము, మిగులఁజక్కఁదనము,
(పు) మేఘము, శివుఁడు, మన్మథుఁడు,
(సీ) చక్కనియూడుది, వామీ (సీ)
ఆఁడుజాతిలోని నక్క, ఆఁడుబంటె
ఆఁడుగాడిద, ఆఁడుగుఱ్ఱము.

పద్మస్య త్వన్న గే పూర్వ హ
నిధౌ సంస్యంతరేఽం
బుజే, పద్మకే బిందుజాలే
ఽపి పద్మా భాంగీశ్చ యోం
రపి. ౨౪.

పద్మ—(పు) సర్పవిశేషము, (పు) పద్మ
పూర్వము, కుబేరునిపద్మనిధి, సంఖ్యా
విశేషము, తామరపూవు, (న) పద్మ
కాష్ఠమనునోషధి, ఏనుఁగుపయినుం
డు తెల్లమచ్చలు, (సీ) భారంగిచెట్టు,
లక్ష్మీదేవి.

సోమః కుబేరే పితృదేవతా
యాం వసుప్రభేదే చ సు
ధాకరే చ, వివ్యాఘ్రధీ
సోమలతా సమీర కర్పూ
రనీరేషు చ వాసరే చ.

సోమః—(పు) కుబేరుఁడు, సోముఁడను
పితృదేవత, అష్టవసువులతోనొకఁడు,
చంద్రుడు, దేవలోకమందలి యోషధి,
సోమలత, వాయువు, కర్పూరము,
జలము, వానరవిశేషము.

భూమిః షీతో స్థానమాత్రే
వమిర్వాంతౌ సోమశనే,
రశ్మిరంశౌ ప్రగ్రహే చ
జామిస్వస్పకులస్త్రీ యోః.
నేమిస్త్రీకాయాం కూటస్య
చక్రంతే తనిశద్రుమే,

భూమిః—(సీ) భూమి, ప్రదేశము.
వమిః—(సీ) వమనము, అగ్ని.
రశ్మిః—(సీ) కిరణము, కల్లేము.
జామిః—(సీ) తోఁబుట్టువు, కులస్త్రీ.
నేమిః—(సీ) బావిపైగట్టిన అడ్డగోడ,
చక్రముయొక్కఅంచు, (పు) నెమ్మి
చెట్టు.

నేమః కాలేఽవధౌ గరే
ప్రాకారే కైతవేఽపి చ.

నేమః—(పు) కాలము, అంతము, గొయ్యి,
ప్రాకారము, మిష.

క్రిమిసాస్యత్కృమి వత్కిశే క్రిమిః— (కృమిశబ్దమువలె) (పు) పురు
లాక్షాయాం కృమి లే గు, లక్కి, (త్రి) పురుగులుపట్టినది
ఖరే, (పు) గార్దభము.

కామిసాస్యత్కాముకే రత్యాం కామిః—(పు) విటుడు (సీ) రతీదేవి.
హోమిస్సర్పిషి పాపకే. ౨౮. హోమిః—(పు) నేయి, అగ్ని హోత్రము.
ఊర్తిస్తరంగే వీడాయాం వే ఊర్తిః—(సీ) అల, బాధ, వేగము, భం
గము, ప్రకాశము, తహతహపాటు,
ఉత్కంఠా వస్త్రసంకోచ బట్టకుచ్చెళ్లగుంపు.
లేఖయోరపి కీర్తితా.

లక్ష్మీశ్రీరివ సంపత్తిశోభాప లక్ష్మీః— (శ్రీశబ్దమువలె) (సీ) సమృద్ధి,
ద్వాప్రియంగుషు, కాంతి, లక్ష్మీ, ప్రేమ, నిపుణజ్ఞెట్టు.
కిర్తిపలాశే శాలాయాం లో కిర్తి—(సీ) మాంసము, గృహవిశేషము,
హపుత్యాముదీరితా. లోహపుబొమ్మ.

శమీ సక్తుఫలాయాంచ శిం శమీ—(సీ) జమ్మిచెట్టు, కాయధాన్య
బాయామపి వాగుజౌ, ములపొట్టు, కారుగచ్చ.

బ్రాహ్మీ తు భారతీసోమవల్లరీ బ్రాహ్మీ—(సీ) సరస్వతి, సోమేదకూర,
బ్రహ్మశక్తిషు. ౩౧. ఘం సప్తమాతృకలలోనొకతె, గంటుబా
జికాపంకగడ కాక్షతభేదే రంకి, మత్స్యవిశేషము, పొన్నగంటి
షు చ స్మృతా, కూర.

సమా వర్షే సమం తు లేయే సా సమాః—(పు) (ని.బ) సంవత్సరము, (త్రి)
ధౌ చ సదృశేఽన్యవత్. ఉఃమావాచకము, యోగ్యమైనది,
సమానమైనది.

సీమాఽఘాశే స్థితా క్షేత్రే సీమా—(సీ) పొలిమేర, ఉనికి, వరిమడి,
మర్యాదావేలయోరపి, హద్దు, ఒడ్డు.

తుమాఽతసీనీలికయో తుమా—(సీ) అవినె చెట్టు, నీలిచెట్టు.

ర్నుమా నాన్ని వరద్యుతౌ. నుమా—(సీ) పేరు, శ్రేష్ఠమగు కాంతి.

ఉమాతసీ హైమవతీ హరి ఉమా—(సీ) అవినె చెట్టు, పార్వతి, పసుపు,
ద్రాకీర్తికాంతిషు, కీర్తి, ప్రకాశము.

రుమా సుగ్రీవదారేషు విశి రుమా—(సీ) సుగ్రీవునిభార్య, ఉప్పుగని.
ష్టలవణాకరే. ౩౪.

అథ మాంత స్త్రీవర్ణః.

మాంత స్త్రీవర్ణము.

ఉత్తమా దుగ్ధికాయాం స్యా ఉత్తమా—(సీ) చిటుపాలచెట్టు, (త్రి)
దుత్కృష్టే చోత్తమేఽ
న్యవత్,

మధ్యమస్వాత్స్వరే మధ్యే మధ్యమః—(పు) మధ్యమస్వరము (ష్ట)
మధ్యదేవే చ మధ్యజే. నడుము, (పు) భారతవర్ష నడిమిదేశ
3౫ వాచ్యన్తధ్యమా ము, (త్రి) నడిమిది, (సీ) పూర్ణిమ,
తూక్తా రాకా దృష్టరజస్త్రీ క్రొత్తగారజస్వలయైనది, తామరదుద్దు,
యోః, కర్ణికాత్రిక్షర మూడక్షరముల ఛందిస్సు, నడిమి
చ్చందఃక ర మధ్యాంగు ప్రేలు.
లీఘ చ. ౩౬.

అథమః కుత్సి తీ న్యూనే అథమః—(పు) కుటిలమైనది, తక్కువయై
నది.

ప్రక్రమోఽవసరే క్రిమే, ప్రక్రమః—(పు) సమయము, వరుస.
విక్రమః క్రాంతిమాత్రే స్యా విక్రమః—(పు) ఆక్రమించుట, శౌర్యా
ద్విక్రమశ్చ క్షిప్రంపరి. ౩౭. తిశయము.

సంక్రమః క్రమణే సమ్యగ్వా సంక్రమః—(పు) ఆక్రమించుట, నీటి
రిసంచారయంత్రం, కట్టలోనగునది.

నిష్క్రమో బుద్ధిసంపత్తౌ ని నిష్క్రమః—(పు) బుద్ధిబలము, బయలు
ర్గమే దుష్కలేఽపి చ. దేరుట, చెడుకులము.

ఆగమశ్శాస్త్ర ఆయాతే ఆగమః—(పు) శాస్త్రము, వచ్చుట.

విభ్రమో భ్రాంతిహావయో, విభ్రమః—(పు) భ్రమ, విలాసము.

సంభ్రమస్తు భయేఽపి స్యా సంభ్రమః—(పు) భయము, తొందర,
త్సంవేగాదరయోరపి. ఆదరము.

విద్రమో రత్నవృక్షే స్యా విద్రమః—(పు) పగడపురజెట్టు, పగడము,
త్ప్రవాళే పల్లవేఽపి చ. చిగురొకు.

ఆశ్రమో బ్రహ్మచర్యది చ ఆశ్రమః—(పు) బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమ
తుష్కేఽపి మలేఽపి చ. ము, మతము.

సత్తమశ్చాన్యవత్పూజ్యే శ్రే సత్తమః—(త్రి) పూజ్యమైనది, శ్రేష్ఠ
ష్ఠసాధీయసోరపి, మైనది, యోగ్యమైనది.

నియమో యంత్రణాయాం నియమః—(పు) నియమించుట, ప్రతిజ్ఞ,
స్యాత్ప్రతిజ్ఞాయాంచసంయమే వ్రతనిష్ఠ.

నిగమో వాణిజే పుర్యాం నిగమః—(పు) వర్తకుఁడు, పట్టణము,
పథి వేదే వణిక్పథే, మార్గము, వేదము, బజారు.

నైగమస్స్యాదు పనిషద్వణి నైగమః—(పు) నిషత్తులు, వర్తకుఁడు,
జోర్నాగరేఽపి చ. ర. ౨. నాగరికుఁడు.

కలమో లేఖనీచౌరశాలిలా కలమిః—(పు) కలము, దొంగ, వరిపైరు,
తూరసేషు చ, లాఠిరసము.

తలిమం కుట్టిమే తల్పే చంద్ర తలిమం—(న) తాతితోఁ గట్టుబడిన
హాసే వితానకే. ౪౩. భూమి, శయ్య, పెద్దకత్తి, చాందిని.

పరమం స్యాదనుజ్ఞాతేఽవ్య పరమం—(అవ్యయం), అంగీకృతమైనది,
వ్యయం పరమం పరే, ప (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ముఖ్యమైనది, మొద
రమంస్యాత్ప్రధానాద్యో టిది, ఓంకారము
రోంకారేఽపితథోచ్యతే.

కుసుమం పుష్పఫలయోః స్త్రీ కుసుమం—(న) పుష్పము, ఫలము, రజో
రజోనేత్రరోగయోః, రక్తము, నేత్రరోగము.

కృత్రిమం రచితే ప్రోక్తం సి కృత్రిమం—(త్రి) చేయఁబడినది, అం
ల్లాకే లవణాంతరే. ౪౪. దుగుబంకితోఁజేసిన ధూపద్రవ్యము,
(చిల్లమట్టి) లవణవిశేషము.

సుషమం చారుసమయోః సు సుషమం—(త్రి) సుందరమైనది, సమ
షమా పరమద్యుతే, మైనది, (స్త్రీ) గొప్పప్రకాశము.

సుషీమశ్శిశిరే చారౌ సుషీ సుషీమః—(త్రి) చల్లనిది, సుందరమైనది
మః పన్నగాంతరే. ౪౬. (పు) సర్పవిశేషము.

పంచమో రాగబేదే స్యా పంచమః—(పు) రాగవిశేషము, ఐదవది,
త్పంచానామపి పూరణే, (త్రి) నేర్పరి, మహోహరమైనది, పంచ
పంచమశ్చతురే హృద్యే మీ(స్త్రీ) ద్రౌపది.
పంచమీ పాండవస్త్రీ
యాం. ౪౭.

గౌతమ శ్శాక్య సింహే చ గౌతమః—(పు) బుద్ధదేవుఁడు, గౌతమ
మునిభేదేఽథ గౌతమీ, ముని, గౌతమీ (స్త్రీ) గోరోచనము,

రోచన్యామంబికా యాం సార్వతి.

చ

దాడిమః కర్కశే లయోః. ౧౧౦. దాడిమః—(పు) దానిమ్మచెట్టు, ఏలకి చెట్టు.
గోధూమో నాగరంగే స్యా గోధూమః—(పు) నారింజచెట్టు, ఓషధి
ద్వేషజస్రీహిభేదయోః, విశేషము, గోధుమధాన్యము.

వ్యాయామో దుర్లసంచారే వ్యాయామః—(పు) వంతెనకట్ట, పౌరు
వ్యాయామః పౌరుషే ౨ షము.

పి చ. ౪౯,

విలోమస్తు ప్రతివే స్యాద్భు విలోమః—(త్రి) ప్రతికూలమైనది, సర్ప
జంగే వరుణే శుని, అనుము, వరుణదేవుడు, కుక్క, విలోమీ
లక్ష్మ్యం విలోమీ చ (సీ) ఉసిరిక చెట్టు, (న) పెద్దబావి.
విలోమం చారఘట్లకే.

గోలోమీ శ్వేతదూర్వా గోలోమీ—(సీ) తెల్లగఱిక, వస, వేశ్య.
యాం, పుష్కరింధావార
యోషితోః,

ప్రతిమా దంతబంధే స్యాద్ద ప్రతిమా—(సీ) గజదంతమునందలికట్టు,
జస్యానుకృతా వపి. ౧౧౧. విగ్రహము.

అథ మాంతశ్చతుర్వర్ణః.

మాంతశ్చతుర్వర్ణము.

ప్లవంగమః కపో భేకే ౨ ప్లవంగమః—(పు) కొతి, కప్ప.
నుషమ స్సందరే ౨న్యవత్, అనుషమః—(త్రి) సుందరమైనది, (సీ)
సుప్రతీకస్య యోమా ఈశాన్యదిగ్గజముభార్య.
యాం భ వెదనుషమా
మతా. ౫౨.

అభ్యాగమోఽంతికే ఘాతే అభ్యాగమః—(పు) సమీపము, చావు,
విరోధాభ్యుద్భూతము, వైరము, ఎదుర్కొను, సంగరము.
యాతయామస్తు బద్ధే స్యా యాతయామః—(త్రి) శిధిలమైనది, అను
త్పరిభుక్తోఽస్థి తే ౨ చ భవించి విడువబడినది.

దండయామస్తు కనా శే దివసే దండయామః—(పు) యముడు, దినము,
కుంభసంభవే, అగస్త్యముని.

సార్వభౌమస్తు దిక్షా గే స సార్వభౌమః —(పు) ఉత్తరదిగ్గజము, చక్ర
 ర్వపుభీష్టతావపి. ౫౪. వర్తి.

పరాక్రమో విక్రమే స్యా పరాక్రమః—(పు) పరాక్రమము, దేహ
 త్సమర్థో ద్యోగయో బలము, స్రయత్నము.
 రపి,

ఉపక్రమ స్సాస్య దుపథా చికి ఉపక్రమః—(పు) మంత్రమున్నగువారిని
 త్సారంభవిక్రమే. ౫౫. బరీక్షించుట, రోగచికిత్స, ప్రారం
 భము, పరాక్రమము.

జలగుల్తో జలవర్తే కచ్చపే జలగుల్తః—(పు) నీటిసుడి, తాచేలు,
 జలచత్వరే, నాలుగుకాలువలు కలియుచోటు

మహాపద్మః స్త్వతో నాగనిధి మహాపద్మః—(పు) పర్వనిశేషము, కుశే
 సంఖ్యాంతరేఽపి చ. రునినిధి, సంఖ్యాభేదము.

అథ మాంతకపంచవర్ణః.

మాంత పంచవర్ణము.

అభ్యుపగమస్త్వికారే సమీ అభ్యుపగమః—(పు) స్వీకరించుట, సమీ
 పాగమనేఽపి చ, పించుట

నక్షత్రనేమిశ్చితాంశౌ రేవ నక్షత్రనేమిః—(పు) చంద్రుడు, (సీ) రే
 త్యాం చ ధ్రువే క్వచి వతీనక్షత్రము (పు) ధ్రువుడు.
 త్. ౫౬.

అథ యాంతవర్ణః.

యాంతవర్ణము.

యస్సర్వనామానిలయో యః—(పు) సర్వనామము, వాయువు.
 జ్ఞామార్కీనూతృభూమిషు, జ్ఞా—(సీ) వింటనార, తల్లి, భూమి.
 ద్యురగ్నౌ దివనేఽపి స్యా ద్యుః—(పు) అగ్ని, (న) దివము.
 ద్యౌస్సర్వగురవర్తనో. ౧. ద్యౌః—(సీ) పర్వము, ఆకాశము.

అథ యాంతో ద్వివర్ణః.

యాంతద్వివర్ణము.

జయో జయంతే విజయే జ జయః—(పు) ఇంద్రునిగుమారుడు,
 యా దుర్గాఽగ్నిమంథ యించుట (సీ) పార్వతి, నెల్లి చెట్టు,
 యోః, తక్కిలిచెట్టు, తిథినిశేషము, పార్వతి

జయంతితిథి భేదోమాసఖి ప

చెలిక తై, కరక చెట్టు.

భ్యాసు చ స్తృతా. ౨.

చయస్స మూ హే ప్రాకార

చయః—(పు) సమూహము, కోటకొరడు, సంగ్రహము.

మూలబంధేసమాప్తా,

నయో నీతౌ ద్యూతభేదే

నయః—(పు) నీతి, ద్యూతభేదము.

శయశ్శయ్యాపిపాణి షు.

శయః—(పు) పానుపు, సర్పము, హస్తము.

భయం ప్రతిభయే ఘోరే

భయం—(న) పరులవలనియనిష్టము(త్రి)

ప్రసూనే కుబ్జకస్య చ,

భయంకరమైనది, (న) కుబ్జకపుష్పము.

మయశ్శిల్పిని దైన్యానాం

మయః—(పు) రాక్షసులశిల్ప, ఓంటె, కంచరగాడిద.

కరభేదశ్శతరేపి చ.

లయో వినాశే సంశ్లేషే సా

లయః—(పు) నాశనము, కలసికొనుట,

మ్యే తౌర్యత్రికస్య చ,

నృతగీతవాద్యములసమత్వము.

స్తయో గర్వేఽన్యుతే

స్తయః—(పు) గర్వము, ఆశ్చర్యము.

గేయో గాతవ్యే గాయనే

గేయః—(త్రి) పాట, గానముచేయు

౭పి చ. ౫.

వాడు

క్షయో రోగాంతరే వేశ్మ

క్షయః—(పు) క్షయరోగము, గృహము,

కల్పాంశౌపచయేష్వపి,

ప్రళయము, తక్కువ.

ప్రియో ధవే చ హృద్యే

ప్రియః—(పు) భర్త, (త్రి) మనోహర

చ వృద్ధినామాపదేపి,

మైనది, వృద్ధియనునోషధి.

చ. ౬.

కాయః కదై న తే మూర్తౌ

కాయః—(పు) బ్రహ్మతీర్థము, శరీరము,

సంఘేలక్ష్యస్వభావయోః,

సమూహము, గుఱి, స్వభావము,(న)

కాయం మనుష్యతీర్థేపి

మనుష్యతీర్థము.

సాయః కాండాపరావ్ణాయోః

సాయః—(పు) బాణము, సాయంకాలము.

దాయో దానే యాతకాది

దాయః—(పు) దానము, అరణము, ఎత్తి

ధనే సోల్లుంతభాషణే, వి

పొడుపుమాట (న) పంచుకొనఁదగిన

భక్తవ్యపితృద్రవ్యే దా

పితృధనము.

యమాహుర్తనీషిణః. ౮.

ప్రాయశ్చానశనే మృత్యాతు

ప్రాయః—(న) మరణముకోరిచేయు నిరా

ల్యబాహుశ్యయోరపి, హార వ్రతము, మరణము, తుల్య
ర్థము, బాహుశ్యము.

పేయం పానీయపయసోః పే పేయం—(త్రి) పానముచేయఁ దగినది,
యాశ్రాణాచ్చమండయోః. (న) ఉదకము, (సీ) గంజి, మంచిమీఁ
గడ.

స్థేయో వివాదస్య పదనిర్ణయే స్థేయః—(పు) న్యాయాధికారి, పురో
తరి పురోహితే, హితుఁడు.

పీయః కాలే రవౌ ఘూకే పీయః—(పు) కాలము, సూర్యుఁడు,
గుడ్లగూఁబ.

యయుః క్రతుహయేహయే. యయుః—(పు) యాగాశ్వము, ఆశ్వము.
మయు స్తురంగవదనే మృగే మయుః—(పు) కిన్నరుఁడు, ఒకవిధమగు
ఁపి మయురుచ్యతే, జింక.

మన్యుః క్రోధే క్రతౌ దైన్యే మన్యుః—(పు) కోపము, యజ్ఞము, దీన
త్వము

మృత్యుర్నరణదైవయోః. మృత్యుః—(పు) మరణము, దైవము.

దస్యః స్తేనే చ శత్రౌ చ దస్యః—(పు) చోరుఁడు, విరోధి.

జన్యుః ప్రాణ్యాగ్నిధాతృషు, జన్యుః—(పు) జంతువు, అగ్ని, బ్రహ్మ.

వన్యం వనభవే వన్యా వన వన్యం—(త్రి) వనమునందుఁ బుట్టినది,
వారిసమూహయోః. (సీ) వనసమూహము, జలసమూ
హము.

జన్యం హస్తే పరీవాదే సం జన్యం—(న) అంగడి, నింద, యుద్ధము,
యుగే జనకే పునః, జన్య (పు) తండ్రి (త్రి) సుట్టించువాఁడు,
స్వాజ్ఞననీయే చ జన్యా (సీ) తల్లి చెలికత్తె, సంతోషము, (త్రి)
మాతృసఖిముదోః. ౧౩. తోడిపెండ్లికొడుకు, తోడిపెండ్లికూఁ

జన్యో వరవధూజ్ఞాతి తురు, భర్తబంటు, భర్తమిత్రుఁడు,

ప్రియభృత్యహితేషు చ,

శూన్యాఖ్యా నిర్జనే నశ్యా శూన్యః—(త్రి) జనరహితమైనది, (సీ)
గువ్వగుత్తి గడ్డి.

మన్యో భిన్నసమానయోః. అన్యః—(త్రి) వేతైనది, సమమైనది.

పాయ్యం పానీయకే నింద్యే పాయ్యం—(న) జలము (త్రి) నిందింపఁ

దగినది.

పూజ్యశ్శశురవంద్యయోః, పూజ్యః—(పు) మామ, పూజింపఁదగిన వాఁడు.

హార్యో విభీతకతరౌ హర్త హార్యః—(పు) తాండ్రచెట్టు (త్రి) హరింపఁదగినది.

వీర్యం శుక్లే ప్రభావే చ తే వీర్యం—(న) రేతస్సు, పరాక్రమము, ప్రకాశము, బలము.

ఆర్యస్సాఢౌసావిదల్లేఽప్యా ఆర్యః—(పు) సజ్జనుఁడు, అంతఃపురపుఁ గావలివాఁడు, (సీ) పార్వతి, ఆర్యావృత్తము.

అర్యస్సాన్విమిని వై శ్యే చ అర్యః—(పు) ప్రభువు, కోమటి.

కార్యం హితౌ ప్రయోజనే, కార్యం—(న) హేతువు, పని.

సూర్యస్సూరే తత్త్రియా సూర్యః—(పు) సూర్యుఁడు, (సీ) సూర్యునిభార్య, పిన్నపాపరచెట్టు.

షధావపి. ౧౭.

శౌర్యం చారభటిశక్త్యో శౌర్యం—(న) దర్పము, సామర్థ్యము.

వర్యస్సర్గరవరేణ్యయోః, వర్యః—(పు) మన్తభుఁడు, శ్రేష్ఠుఁడు.

గుహ్యం రహస్యమస్థే చగు గుహ్యం—(త్రి) రహస్యము (న) మర్త్యం గము, (పు) తాఁబేలు, దంభము.

సహ్యశ్చైలాంతరా రోగ్య సహ్యః—(పు) సహ్యపర్వతము, (న) ఆ రోగ్యము, (త్రి) సహింపఁదగినది.

గృహ్యం పురీషమార్గేఽపి గృహ్యం—(న) గుదస్థానము, (త్రి) స్వతంత్రము కానిది, పక్షము, (సీ) పేట, (పు) పెంచినమృగపక్ష్యాదులు.

౧౯. గృహ్య చ శాఖా నగరే గృహ్యశ్చేకేఽ ప్యుదీరితః,

యోగ్యః ప్రవీణయోగార్హో యోగ్యః—(త్రి) నేర్పరి, యోగము నకుఁదగినవాఁడు, ఉపాయశాలి, సమర్థుఁడు, (న) వృద్ధియనునోషధి, (సీ) అభ్యాసము, సూర్యునిభార్య.

గ్యాభ్యాసార్క-యోషి
తోః,

భాగ్యం శుభాత్త కవిధౌ స్యా
చ్ఛుభాశుభకర్తృణి. ౨౦.

పాక్యం విడాలాఖ్య లవణే
యవత్యారేపి దృశ్యతే,

పథ్యం హితే హరీతక్యాం
పథ్యా

రథ్యో రథోద్వహే. ౨౧.
రథ్యా రథోఘే విశిఖా
వర్తనీచత్వరేషు చ.

అర్థ్యం శిలాజతున్యర్థ్యోబుధే
న్యాయే తు వాచ్యవత్.

గ్రామ్యా జనేనన్యనద్ధా
మ్యమశ్లీ లరతేబంధయోః,

సౌమ్యా బుధే మనోజ్ఞేస్యా
దనుగే సోమదైవతే.

ఇల్వలాసు చ సౌమ్యా
స్సుర్నీచే బోధ్యే చ
వాచ్యవత్,

రమ్యం మనోరమే రమ్యా
రాత్రౌ రమ్యశ్చ చంపకే.

సంఖ్యం సమితి సంఖ్యా స్యా
దేకద్వ్యాదివిచారయోః,

మధ్యం న్యాయేఽవకాశేఽవ
లగ్నకే లగ్నకేఽధమే.

మేధ్యం శుచౌ మేదురే చ
వాచ్యవస్తేధ్యమాశ్రమే,
మేధ్యాపిశంఖ్యపుష్పాం

భాగ్యం—(న) శుభమగు నదృష్టము,
పుంకృతశుభాశుభకర్తృ.

పాక్యం—(న) విడాలలవణము, యవ
తూరము.

పథ్యం—(న) ఇష్టమైనది, (సీ) కరకచెట్టు.

రథ్యః—(పు) రథము మోయుగుట్టము,
(సీ) రథసమూహము, రాజవీధి, మా
ర్గము, నాలుగువీధులుగలియుచోటు.

అర్థ్యం—(న) శిలాజత్తు (త్రి) విద్వాం
సుఁడు, న్యాయముతోఁ గూడినది.

గ్రామ్యః—(పు) మనుష్యుఁడు, (త్రి) పా
మరునిమఱుట, రతేబంధవిశేషము.

సౌమ్యః—(పు) బుధగ్రహము, (త్రి)
మనోహరమైనది, శాంతమైనది, చంద్రుఁ
డధిదేవతగాఁ గలది, (పు) ఇల్వలా
నక్షత్రము, (త్రి) స్వల్పమైనది, బో
ధింపఁదగినది.

రమ్యం—(త్రి) మనోహరమైనది, (సీ)
రాత్రి, (పు) సంగంగిచెట్టు.

సంఖ్యం—(న) యుద్ధము, (సీ) లెక్క,
ప్రమాణము చేరియు అర్థనిర్ణయము.

మధ్యం—(త్రి) న్యాయమైనది, నడిమిది,
(పు) నడుము, జామీనుండువాఁడు,
నీచుఁడు.

మేధ్యం—(త్రి) పవిత్రమైనది, తఱచై
నది, (న) నివాసము, (సీ) శంఖపుష్పీ
వృక్షము, వస.

స్వాద్యచాయామపి కీ_రి
తా. ౨౭.

సాధ్యాభిఖ్యా సాధనీయే గ
ణదై వతయోగయోః,
వంధ్యోఽఫలద్రుమే సంధ్యా
త్వప్రజాతస్త్రీయామపి.

హృద్యం ధవళజీరే న హృ
త్ప్రియే హృద్యవేదవచ,
వశక్యద్వేదమంత్రీచహృ
ద్యా వృద్ధ్యాభివృద్ధిమతే.
చోద్యం స్యాదిద్భుతే ప్రశ్నే
చోదనాద్వే తు హృద్య
వత్,

పద్యం శ్లోకే స్తుతౌ ఽద్యా
పద్యశ్శ్లోకాద్యదాన్తయోః.
పుణ్యం మనోజ్ఞోఽభిహితం
తథా సుకృతాధర్మయోః,
ధిష్ణ్యం సద్దని నక్షత్రే స్థానే
శక్తౌ చ సావకే. ౧.

ధాన్యం ప్రహిషు ధాన్యాకే
ధన్యః పుణ్యవత స్మృతిః, ధ
న్యా దాన్యా (ధాన్యా)మల
క్యోశ్చ

కుడ్యం భిత్తౌ విలేపనే. ౩౨.
కావ్యం గ్రంథే గ్రహే కా
వ్యః కావ్యా స్యాత్పూత
నాధియోః,

చవ్యం తు చవికే చవ్యాశత
పర్వోగ్రగంధయోః.

సాధ్యః—(త్రి) సాధింపదగినది, సాధ్య
లనుగణదేవతలు, సాధ్యయోగము.

వంధ్యః—(పు) ఫలింపనిచెట్టు, (సీ) గొడ్డు
రాలు.

హృద్యం—(న) తెల్లజీలకఱ్ఱ (త్రి) మనో
హరమైనది, హృదయమందుఁబుట్టినది,
(పు) వశీకరణముచేయు వేదమంత్ర
ము, (సీ) వృద్ధియనునోషధి.

చోద్యం—(న) అచ్చెరువు, అడుగుట,
(త్రి) ప్రేరేపింపదగినది.

పద్యం—(న) శ్లోకము, (సీ) స్తుతి, (పు)
సూక్తుఁడు, (త్రి) పదమునకుఁదగినది.

పుణ్యం—(త్రి) మనోహరమైనది, (న)
పుణ్యము, ధర్మము.

ధిష్ణ్యం—(న) గృహము, నక్షత్రము,
తావు, సామర్థ్యము, అగ్నిహోత్రము

ధాన్యం—(న) ధాన్యము, ధనియాలు.

ధన్యః—(త్రి) పుణ్యాత్ముఁడు, (సీ) ధని
యాలు, (దాది) ఉసిరిక చెట్టు.

కుడ్యం—(న) గోడ, మైపూత.

కావ్యం—(న) గ్రంథము, (పు) శుక్రగ్ర
హము, (సీ) పూతన, బుద్ధి.

చవ్యం—(న) చవ్యమును గంధద్రవ్య
ము, (సీ) ఒకదినుసుచెఱుకు, లేక
వెదురు, వస.

గవ్యం తు గోహితే గవ్యం గవ్యం—(త్రి) గోవులకు హితమైనది,
తథా ఊరాదికే గవాం, గోవుపాలు మున్నగునవి, (న) రంజక
రాగద్రవ్యే చ గవ్యా తు ద్రవ్యము, (సీ) గోసమూహము.
గోకులే కథితా బుద్ధైః.

ద్రవ్యం స్యాద్ద్రవిణే భవ్యే ద్రవ్యం—(న) ధనము, మంగళము, పృ
పృథివ్యాదౌ చ పితృశే, థివ్యాది నవద్రవ్యములు, ఇత్తడి,
భేషజే వినయే చాపి జతు ఔషధము, వినయము, లక్క, వృక్ష
ద్రుమవికారయోః. 327.

భవ్యం సత్యే శుభే చాథ భవ్యం—(న) నిజము, శుభము, (త్రి)
భేద్యవద్యోగ్యభావినోః, యోగ్యమైనది, కాగలది, (పు) కా
కర్తృరంగతశ్చ భవ్యో మారవృక్షము, (సీ) గజపిప్పలి, పా
భవ్యా కరికణోమయోః. ర్వతి.

దివ్యం లవంగకే దివ్యం వల్ల దివ్యం—(న) లవంగము, (త్రి) సుందర
దివిభవేనృవత్, ఆమల మైనది, స్వర్ణమందుఁబుట్టినది, (సీ) ఊ
క్యాం స్తృతా దివ్యా రికచెట్టు.

సవ్యం వామప్రతీపయోః. సవ్యం—(న) ఎడమవైపుది, (త్రి) ప్రతి
కూలమైనది.

సేవ్యం ప్రోక్తముశీరేచ సేవా సేవ్యం—(న) వజ్రవేరు, (త్రి) సేవింప
ర్హే పునరన్యవత్, దగినది.

గోప్యో దాసీసుతే గోప్యో గోప్యః—(పు) దాసీపుత్రుఁడు, (త్రి)
రక్షణీయేఽభి ధేయనత్. దాచియుంచదగినది.

రూప్యం స్యాదాహతస్వర్ణర రూప్యం—(న) బంగారు వెండినాణె
జలే రజతేఽపి చ, రూ ములు, వెండి, (త్రి) సుందరమైనది.
ప్యం ప్రశస్తరూపే తు
వాచ్యవత్సముదాహృతః.

ఇభ్య ఆధ్యే కరేణ్వాం తు ఇభ్యః—(పు) ధనవంతుఁడు, (సీ) అడే
భవేదిభ్యా తు సల్లకౌ, నుఁగు, అందుఁగుచెట్టు.

లభ్యం యుక్తే చ లబ్ధవ్యే లభ్యం—(న) న్యాయమైనది, పొంద
దగినది.

చార్ఘ్య మర్ఘా ర్హా యోగ్య అర్ఘ్యం—(న) పూజార్హమైనది, యో

యోః. ౪౦.

చిత్వం మృతకచై త్యే స్యా
చ్ఛిత్యా మృతచితావపి,

చైత్యమాయతనే బుద్ధగే
హే చోద్దేశపాదపే.

దైత్యోఽసురే సురాయాం
తు దైత్యా చండోషధా
వపి, [త్యా

భృత్యో దానే భృతౌ భృ
దంత్యో దంతభవేఽథమే.

సత్యం కృతే చ శపథే తథ్యే
తద్వతి వాచ్యవత్, తపో
లోకాత్పరే సత్యో

నిత్యం తు సతతే ధృవే.

మూల్యం తు వేతనే వస్త్రే

మూల్యం మా లా ప్ర సూన

యోః,

బల్యం ప్రధానే ధాతౌ స్యా
ద్యుల్యం బలకరేఽపి చ.

కల్యం సజ్జే ప్రభాతే చకల్యో
నీరోగదక్షయోః, కల్యా
కల్యాణవాచి స్యాత్కా-
దంబర్యామపి స్తృతా.

శల్యం శంకౌశరే వంశకంబి
కాయాం చ తోమరే,

శల్యస్తు కథితశ్శాన్విన్త
దనద్రుమయోరపి. ౪౬.

కుల్యః కులోద్భవే మాన్యే
కులస్యాతిహితేఽపి చ,

గ్యమైనది.

చిత్వం—(న) కాడు, (స్త) శానము (సీ) శవమును గాల్చుటకుఁ బేర్చెడు కట్టెలులోనగునవి.

చైత్యం—(న) దేవాలయము, బౌద్ధుల గృహము, రచ్చచెట్టు.

దైత్యః—(పు) రాక్షసుఁడు, (సీ) కల్లు, చండమనునోషధి.

భృత్యః—(పు) సేవకుఁడు, (సీ) కూలి.

దంత్యః—(పు) దంత్యవర్ణములు, నీచుఁడు.

సత్యం—(న) కృతయుగము, ప్రతిజ్ఞ, నిశ్చయము, (త్రి) సత్యమైనది, (పు) సత్యలోకము.

నిత్యం—(న) శాశ్వతము, నిశ్చయము.

మూల్యం—(న) కూలి, వెల.

మూల్యం—(న) పూలదండ, పూవు.

బల్యం—(న) ప్రధానము, రేతస్సు, (త్రి) బలకరమైనది.

కల్యం—(త్రి) సిద్ధమైనది, (న) ప్రాతఃకాలము, (త్రి) రోగములేనివాఁడు, సమర్థుఁడు, (సీ) మంగళవాక్యము, కల్లు.

శల్యం—(న) మేకు, బాణము, వెదురు మొలక, నేజాకత్తి, (పు) ఏదుపంది, మంగచెట్టు.

కుల్యః—(పు) సత్కులసంభవుడు, గౌరవపాత్రుఁడు, కులమున కిష్టుఁడు, (న)

కుల్యం స్యాత్కిక సేఽప్య
ప్రద్రోణీశూర్పా మిషేషు
చ.ర 2. పయః ప్రణాళీస
రితోః కుల్యా జీవంతికా
షణ్ఠా,

వేశ్యం వేశ్యాగృహే వేశ్యా
గణికాయాముదీరితా.

ఆస్యం వక్త్రే వక్త్రమధ్యే స్థి
తావాస్యా చ విశ్రుతా,

లాస్యం తౌర్యత్రికే నాట్యే

శస్యం శస్త్రే ఫలే గుణే.ర ౧.

కశ్యం మధ్యే తురంగాణాం
కశ్యం మద్యకశార్వాయో,

కాంస్యం తు తైజసద్రవ్యే
వాద్యభిత్పానపాత్రయోః.

మత్స్యో మినాంతరే మి
నేవిగాటాభిఖ్యయాదవే,

తిష్యః పుష్యే కలా ధా
త్యాం తిష్యపుష్పావది
ష్యతే. ౫౧.

దూష్యం తు దూషణీయే
స్యాద్దూష్యం వస్త్రే చ
తద్గుహే,

వీక్ష్యం తు విస్తయే దృశ్యే
వీక్ష్యో లాసకవాజినోః.

తార్క్ష్యస్యాదశ్వకర్ణాఖ్యవృ
క్షే రథ తురంగయోః,

తార్క్ష్యం రసాంజనే తా

ఎముక, ఎనిమిది ద్రోణముల పరిమితి,
చేట, మాంసము, (సీ) కాలువ, నది,
తిప్పతీరగ.

వేశ్యం—(న) బోగముదానియిల్లు, (సీ)
వెలచూలు.

ఆస్యం—(న) ముఖము, నోరు, (సీ)
ఉనిక.

లాస్యం—(న) నృత్యగీత వాద్యములు,
నృత్యము.

శస్యం—(న) శ్రశస్త్రము, ఫలము, గు
ణము.

కశ్యం—(న) గుడ్డిమునడుము, కల్లు,
(త్రి) కొరడాదెబ్బ తిరగదగినది.

కాంస్యం—(న) కంచు, కంచుతాళము,
కంచుపాత్రము.

మత్స్యః—(స) చేడకలలో నొకతెగ,
మత్స్యము, విరాటరాజు.

తిష్యః—(స) పుష్పమినక్షత్రము, కలి
యుగము, (సీ) ఉసిరికచెట్టు, (తిష్య
పుష్పా శబ్దమువలె.)

దూష్యం—(త్రి) దూషించదగినది, (న)
వస్త్రము, డేరా.

వీక్ష్యం—(న) ఆశ్చర్యము (త్రి) చూడ
దగినది, (స) నల్లకుండు, గుట్టము.

తార్క్ష్యః—(స) నల్లమద్దిచెట్టు, రథము,
గుట్టము, (న) రసాంజనము (స)
గరుడుడు, అనూరుడు.

శ్లో గరుడేగరుడాగ్రజే.

లక్ష్యం శరవే సంతాపం

యాం లక్ష్యం ఛద్దని స

మృతం,

యామ్యా వాచ్యాం భర

ణ్యాం చ యామ్యాం

గస్త్యే చ చందనే. ౫౪.

ఇజ్యా దానేఽధ్వరేఽర్ప

యాం సంగే చేజ్యో గు

రౌ మతః,

వ్రజ్యా పర్యటనే ప్రోక్తా వ

ర్గప్రసానయోరపి. ౫౫.

శయ్యా తల్పే శబ్దగుంభే

స్యాంతాయా శాంబరీధియోః,

మాయా దంభే కృపా

యాం చ మాయః పీఠం

బరేఽసురే. ౫౬.

కన్యా కుమారికానారోశ్లో

షధీరాశిభేదయోః,

కష్యా బృహతికాయాం

స్యాత్కాంబూరిమధ్యే

భబంధనే. ౫౭. మాన్యస్య

దీనాం ప్రకోష్టే చ

కృత్యం వివిష్టకార్యయోః,

కృత్యాపి దేవతాభేదే

కృత్యాస్త్యువ్యాదిషు

స్తృతాః. ౫౮.

వింధ్యా భవేల్లవల్యాం చ

వింధ్యోరుక్మైలభేద

యోః,

లక్ష్యం—(న) గుటి, లెక్క, నెపము.

యామ్యా—(సీ) దక్షిణదిక్కు, భరణీ

నక్షత్రము, (పు) అగస్త్యముని, గం

దపుఁజెట్టు.

ఇజ్యా—(సీ) ఈవి, యజ్ఞము, పూజ,

అయిక, (పు) బృహస్పతి.

వ్రజ్యా—(సీ) తిరుగుట, సజాతీయ సమూ

హము, ప్రయాణము.

శయ్యా—(సీ) పాన్పు, శబ్దములకూర్పు.

మాయా—(సీ) ఇంద్రజాలము, బుద్ధి, కప

టము, దయ, (పు) విష్ణువు, రాక్ష

సుఁడు.

కన్యా—(సీ) పెండ్లిగానిబాలిక, స్త్రీ, ఘృ

తకుమారియనునోషధి, కన్యారాశి.

కష్యా—(సీ) ఉత్తరీయము, మొలనూ

లు, ఏనుఁగునడుమునఁగ ట్టెడుమోకు,

తొట్టకట్టు

కృత్యం—(త్రి) శత్రువు, (న) కార్యము,

(సీ) దేవతావిశేషము, (త్రి) కృత్య

ప్రత్యయము.

వింధ్యా—(సీ) వెన్నెలతీర, (పు) రోగ

విశేషము, వింధ్యపర్వతము.

సంధ్యా నదీ కాలభిదోశ్చింతా
మర్యాదయోరపి గృహ.
ప్రతిజ్ఞాయాం చ సంధా
నే సంధ్యా చ కుసుమాం
తరే,

ఛాయా స్యాదాతపాభావే
ప్రతిబింబార్కయోషి
తోః. ౬౦. పాలనోత్కో
చయోః కాంతిసచ్ఛోభా
పంక్తిషు స్త్రుతా,
క్రియా కర్తృణి చేష్టాయాం
కరణే సంప్రధారణే. ౬౧
ఆరంభోపాయశిక్షార్చా
చికిత్సానిష్కృతిష్వపి,
త్రయీత్రి వేద్యాం త్రితయే
పురంధ్ర్యాం సుమతా
వపి.

సంధ్యా—(సీ) సంధ్యానది, సంధ్యాకా
లము, విచారము, మేర, ప్రతిజ్ఞ,
కూర్పుట, పుష్పవిశేషము.

ఛాయా—(సీ) నీడ, ప్రతిబింబము,
ఛాయాదేవి, పరిపాలించుట, లంచ
ము, కాంతి, యోగ్యమగుశోభ,
వరుస.

క్రియా—(సీ) పని, అవయవవ్యాపార
ము, సాధనము, యుక్తాయుక్తనిర్ణయ
ము, ప్రారంభము, ఉపాయము, శిక్ష,
పూజ, రోగచికిత్స, త్రిక్రియ.

త్రయీ—(సీ) ఋగ్యజుస్సామ వేద
ములు, మూడు, కుటుంబముగలస్త్రీ,
మంచినునస్సుగల స్త్రీ.

అథ యోగత స్త్రీవర్ణః.

విజయస్తు జయే పార్థే శౌ
ర్యాంతు విజయాతిథౌ,
వినయః ప్రణతౌ ప్రాహుశ్చ
త్యాయాం వినయా మ
తా. ౬౩.

విషయస్సాదింద్రియార్థే దే
శే జనపదేపి చ, గోచ
రే చ ప్రబంధాదేర్య
స్య జ్ఞాతశ్చ తత్ర చ.
అనయో వ్యసనే దైవే చా

యోగత స్త్రీవర్ణము.

విజయః—(పు) జయము, అద్భుతము,
(సీ) పార్వతీదేవి, విజయదశమి.

వినయః—(పు) అహంకువ, (సీ) దండనము.

విషయః—(పు) శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధ
ములు, దేశము, పట్టణము, ప్రత్యక్ష
నస్తువు, ప్రబంధాదులచే దెలియ
బడువ్యక్తి.

అనయః—(పు) దుఃఖము, దైవము, అమం

శుభే చాపది స్త్రుతః,

గళము, ఆపద.

సన్నయస్సమవాయేఽపి షృ సన్నయః—(పు) సమూహము, వెనుక
ష్టస్థాయి బలేఽపి చ. నున్న దండు.

ప్రణయః ప్రేమ్ని విస్రంభే ప్రణయః—(పు) ప్రేమ, విశ్వాసము,
యాచ్ఞాప్రసరయోరపి, యాచన, వ్యాపకము.

వలయః కంతరోగే స్యాద్వ వలయః—(పు) గండమాలయనురోగ
లయం కంకణేఽపి చ. ము, (న) కడియము.

మలయో దేశ ఆరామే శై మలయః—(పు) మలయదేశము, ఉద్యా
లాంశే పర్వతాంతరే, నవనము, పర్వతమునందలి భాగము,
మలయా త్రివృతాయాం మలయపర్వతము, (సీ) తెల్లతెగడ.
స్యా,

ద్విస్తయోఽద్భుతగర్వయూః విస్తయః—(పు) అచ్చెరువు, గర్వము.
ప్రళయో మృత్యుకల్పాంత ప్రళయః—(పు) మృత్యువు, ప్రళయ
మూర్ఛార్థేషు ప్రయు కాలము, మూర్ఛ.
జ్యతే,

అభయం స్యాదుశీరే చ ప అభయం—(న) వట్టివేరు, (సీ) కరకచెట్టు,
థాయామభయా భ (త్రి) భయములేనిది.
యం. ౬౮. నిర్భయే వా
చ్యవత్ప్రీక్షం

హృదయం మానసోరసోః, హృదయం—(న) మనస్సు, వక్షఃస్థలము,
బుక్కాయా గుండె.

ముదయః పూర్వపర్వతే చో ఉదయః—(పు) ఉదయపర్వతము, అభి
న్నతావపి. ౬౯. వృద్ధి.

ప్రత్యయశ్శపథే రంధ్ర వి ప్రత్యయః—(పు) ఒట్టు, కన్నము, విశ్వా
శ్వా సాచార హేతుషు, సము, ఆచారము, కారణము, ప్రసి
ప్రథితత్వేనాదౌచాప్య ధము, సనాది ప్రత్యయము, వశము,
ధీనే జ్ఞానశబ్దయోః. ౭౦. జ్ఞానము, శబ్దము.

అత్యయోఽతిక్రమే దండే అత్యయః—(పు) మీరుట, శిక్ష, మర
వినాశేదోషకృచ్ఛయోః, ణము, పాశము, కష్టము.

ఆశయస్సాదభిప్రాయే మా ఆశయః—(పు) అభిప్రాయము, మనస్సుః

- నసా ధారయోరపి. 20. | ఆశ్రయము.
- నికాయో నిలయే లక్ష్యే నికాయః—(పు) గృహము. గుటి, ప్రోగు, తెగ, పరబ్రహ్మము.
- సంహతానాం సముచ్చయే, ఏకార్థభాజినివహం పరమాత్మని చేష్యతే.
- క్షేత్రియం క్షేత్రజతృణే పక్షేత్రియం—(న) పంటభూమియందలి గడ్డి, (పు) పక్షి, (పు) పక్షిలోలుడు, మఱొక జన్మమున చికిత్సించఁదగినది, అసాధ్య మగురోగము.
- రదారరతేఽపి చ, అన్యదేహచికిత్సార్థేఽసాధ్యరోగేఽపి కథ్యతే. 23.
- కషాయో రసభేదే స్యాదంగకషాయః—(పు) క్షేపధరసము, చంగ నాదులు, వానిపూత, చెట్లబంక, (త్రి) సుగంధముగలది, ఎఱ్ఱనిది.
- రాగే విలేపనే, నిర్వాసే చ కషాయస్తు సురభౌలోహితేఽన్యవత్. 24.
- కులాయః పక్షినిలయస్థాన కులాయః—(పు) (నీటిలో బిడ్డమువలె) గూడు, స్థానము.
- యోర్నిడవన్తతః, ఉపాయః—(పు) చతురుపాయములు, సమీపించుట.
- ఉపాయస్సామభేదాదాపుపాయస్సాదుపాగతౌ. 25.
- పర్యాయస్తు ప్రకారే స్యాన్నిర్తాణేఽవసరే క్రమే, పర్యాయః—(పు) భేదము, నిర్తాణము, సమయము, వరుస.
- సంస్తాయస్సన్నివేశే చ సంస్థానే విస్తృతావపి. 26.
- సంస్తాయః—(పు) గృహము, (పు) పట్టణము వెలుఁదిభాగము. నిస్తారము.
- వ్యవాయస్సురతేఽంతర్థావ్యవాయం తేజసి స్తృతం, వ్యవాయః—(పు) సంభోగము, అదృశ్య మగుట, (న) క్రమము
- సమయశ్శపథే కాలే సిద్ధాంతే వృత్తసంవిదోః. 27.
- సమయః—(పు) క్రమము, కాలము, నిర్ణయము, వ్యాపారము, జ్ఞానము.
- శాలేయం శతపుష్పాయామాహుశ్శాల్మ్యధ్వవోచితే, శాలేయం—(న) సదాః చెట్టు (పు) వడ్లు పండుభాగము.
- శైలేయం సింధులవణే తాళపర్ణ్యాం చ శైలజే. 28.
- శైలేయం—(న) సైంధవలవణము, మురయనునోషధి, తాతిప్రచ్ఛ, (పు)

చంచరీకే తు శై లేయో
గాంగేయోః జాహ్నువీసుతే,
కశేరుస్వర్ణముస్తాసు గాం
గేయమితి కథ్యతే. ౭౯.

చాంపేయశృంపకే చ్చర్మరే కిం
జల్కే నాగకేసరే,
కాలేయో దైత్యభేదే స్యా
త్కాలేయం కాలఖండకే.
౮౦. కాలేయం కుంకుమే
కృష్ణాగురౌ స్యాత్పిత
చందనే,

బాలేయోఽంగారవల్లంఘ్యం
ఖరే బాలహితే నృదౌ.

ఆత్రేయో మునిభేదే స్యా
దాత్రేయీ సరిసంతరే,
పుష్పచక్రాం చ

పానీయం పేయవాణోః.

ఐణేయమేణీచక్రాదౌ రత
బంధాంతరే స్త్రీయం,
ఆశ్వీయమశ్వసంఘాతేఽశ్వీ
యమశ్వహితేఽన్యవత్.

ఇంద్రియం తు హృషీకే స్యా
దింద్రియం రేతసి స్పృతం,

జఘన్యం చరమే శిశ్నే జఘ
న్యం గర్భిణీతేఽన్యవత్.

వదాన్యో దానశౌండే స్యా
ద్వదాన్యశ్చాపరభాషిణి,

తు మైద.

గాంగేయః—(పు) భీష్మఁడు, (న) కమ్మ
రేఁగుచెట్టు, బంగారము, తుంగము నై.

చాంపేయః—(పు) సంపంగిచెట్టు, బంగా
రము, కేసరము, నాగకేసరపుఁజెట్టు.

కాలేయః—(పు) కాలేయులను రాక్ష
సులు, (న) గర్భమునందలి నల్లని
మాంసము (కారిజము) కుంకుమ,
కృష్ణాగురు, పచ్చవంటి గంధము.

బాలేయః—(పు) నిప్పువన్నెగుత్తుల కా
నుగుచెట్టు, గాడిద, (త్రి) బాలునికి
హితమైనది.

ఆత్రేయః—(పు) ఆత్రేయముని, (స్త్రీ) నదీ
విశేషము, రజస్వలయైనస్త్రీ.

పానీయం—(త్రి) త్రాగఁదగినది (న)
జలము.

ఐణేయం—(న) లేడితోలుమున్నగునది,
స్త్రీల రతిబంధ విశేషము.

ఆశ్వీయః—(పు) అశ్వసమూహము, (త్రి)
గుట్టముల కిష్టమయినది.

ఇంద్రియం—(న) దశేంద్రియములు,
శుక్లము.

జఘన్యం—(న) చివరభాగము, శిశ్నము,
(త్రి) నిందింపఁదగినది.

వదాన్యః—(పు) మిగులదానముఁజేయు
వాఁడు, (పు) బాగుగా మాటలాడు
వాఁడు.

పర్జన్యో మేఘశబ్దే స్యాద్ధన్వ
దంబుదశక్రయోః. ౮౫.

బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మసాధౌ చ
బ్రహ్మణ్యశ్చ శనైశ్చరే,
బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణత్వే స్యా
త్సంహతౌ చ ద్విజన్త
నాం. ౮౬.

శీర్షణ్య మాప స ర్విశదక్షేశశీ
ర్షకయోరపి,
హిరణ్యమక్షయే ద్రవ్యే వ
రాతే స్వర్ణరేతసోః. ౮౭.
సౌకర్యం స్యాదనాయాసే క్రి
యాయాం సూరస్య చ,
శ్వశుర్యో దేవరే శ్యా లే

వ్యహార్యః స్థిరశైలయోః.
ప్రకీర్యః పూతికరజే వికీర్యే
త్వభిధేయవత్,
సౌరభ్యమాహుస్సౌగంధ్యే
చారుత్వే గుణగౌరవే.
నేపథ్యం రంగభూమౌ స్యా
న్నేపథ్యం చ ప్రసాధనే,
ఆతిథ్య మాతిథేయే స్యాదా
తిథ్యశ్చాతిథావపి. ౯౦.

సామర్థ్యం యోగ్యతాశక్త్యో
రపత్యం పుత్రయోర్మతం,
కౌక్యత్యమనుతాపే స్యాద
యుక్తకరణేపి చ ౯౧.

లోహిత్యస్సౌగరే వ్రీహ
వాదిత్యస్త్రిదశే రవౌ,

పర్జన్యః—(పు) ఉలుము, గర్జించుమేఘ
ము, ఇంద్రుడు

బ్రహ్మణ్యః—(ప్ర) బ్రాహ్మణునకు హిత
మైనది, (పు) శనిగ్రహము.

బ్రాహ్మణ్యం—(న) బ్రాహ్మణుఁ డగుట,
బ్రాహ్మణసమూహము.

శీర్షణ్యః—(పు) మంచివెండ్రుకలు, తల
సాగ.

హిరణ్యం—(న) నాశములేనిది, ధనము,
గవ్వ, బంగారు, శుక్లము.

సౌకర్యం—(స) ఆయాసములేకుండుట,
కంటి లుచేయునది.

శ్వశుర్యః—(పు) భిక్షుసోదరుడు, భార్య
సోదరుడు.

అహార్యః—(త్రి) స్థిరమైనది, మర్వతము.

ప్రకీర్యః—(పు) నేపథ్యమగు చెట్టు, (త్రి)
చల్లదగినది.

సౌరభ్యం—(న) సుగంధము, సౌందర్య
ము, గుణాతిశయము.

నేపథ్యం—(న) నాభ్యుచ్చలము, అలంకా
రము.

ఆతిథ్యం—(న) పూజాస్రవ్యము, (పు)
అతిథి.

సామర్థ్యం—(న) యోగ్యత, శక్తి.

అపత్యం—(న) స్త్రీపురుషసంభావనము.

కౌక్యత్యం—(న) శ్వాశ్వాసము, అకా
ర్యముచేయుట.

లోహిత్యః—(పు) సముద్రము, ధాన్యము.

వాదిత్యః—(పు) దేవత, సూర్యుడు.

పాలస్త్యో రావణే శ్రీదేఽ పాలస్త్యః—(పు) రావణుడు, కుబేరుడు

ప్యోచిత్యం సత్యయోగ్య ఔచిత్యం.—(న) నిజము, తగినది.
యోః. ౯౨.

ప్రసవ్యమనుకూలే స్యాత్ప్రతికూలేఽపి వాచ్యవత్, అవధ్యమవధార్హే స్యాదనర్థకవచస్యపి. ౯౩.	ప్రసవ్యం—(త్రి) అనుకూలమైనది, ప్రతికూలమైనది. అవధ్యం—(త్రి) చంపదగనిది, (న) అర్థములేనిది.
--	---

ప్రణాయోఽసమ్మతే ప్రోక్తశ్చాభిలాషవివర్జితే, శాండిల్యో మునిభేదే స్యాచ్ఛాండిల్యః పావకాంతరే ౯౪.	ప్రణాయః—(త్రి) సమ్మతిలేనిది, కోరికలేనిది. శాండిల్యః—(పు) శాండిల్యమహాముని, అగ్నివిశేషము.
--	--

మంగళ్యస్తాయమాణే స్యాద్భిల్వేఽశ్వత్థేమసూరకే, మంగళ్యం దద్ధి మంగళ్యో మనోజ్ఞే త్వభిధేయవత్. ౯౫. మంగళ్యా రోచనాయాం చ ప్రియంగు శతపుష్పయోః, అథః పుష్పీ శంఖపుష్పీశ మిశుక్లవచాసు చ ౯౬.	మంగళ్యః—(పు) కలు కానుగుచెట్టు, మారేడుచెట్టు, రావిచెట్టు, చిలుసెనగలు, (న) మీఁగడ పెరుగు, (త్రి) మనోహరమైనది. (సీ) గోరోజనము, ప్రేంకణపుజెట్టు, సదాపచెట్టు, బరివెంకచెట్టు, సంకుప్పిచెట్టు, జమ్మిచెట్టు, తెల్లవస,
---	--

అధృష్యస్తు ప్రగల్భే స్యాదధృష్యా నిమ్నగాభిది, పారుష్యం పరుషత్వే స్యాద్వనే శక్రస్య గీష్పతా. ౯౭. పారుష్యోఽ	అధృష్యః—(త్రి) ప్రాధమైనది, (సీ) అధృష్యానది. పారుష్యం—(న) కఠినత్వము, నందనవనము, (పు) బృహస్పతి.
---	---

థ భుజిష్యస్సాస్యత్సహాయేహస్తసూత్రకే, స్వతంత్రే చ భుజిష్యా తు దాసీగ	భుజిష్యః—(పు) సహాయుడు, చేతకట్టుకొనెడు తోరము, స్వతంత్రుడు, (సీ) పరిచారిక, వేశ్య.
---	---

ణికయోర్తా. ౯౮.
చతుష్యః కేతకేపుం. రికవృ
క్షే రసాంజనే, కళుత్తి
కాసుభగయోశ్చతుష్యో
ఽక్షిహితేఽన్యవత్. ౯౯

జటాయుర్గులుతరౌ జటా
యర్విహగాంతరే,

ఊర్ణాయః క్షణభంగే న్య
స్తేషకంబళమేషయోః.

దేవయ్యుర్ధ్వోఽఖ్యాతో దే
వయ్యుర్లోకయాత్రికే,

మృగయుచ్ఛ్రిష్టాణి ప్రోక్తో
గోమాయుర్వాధయో

రపి ౧౧౧.

భువన్యర్జ్వలనే భానౌ భువ
న్యశ్శశలాంఛనే,

శరణ్యుర్వారిదే వాతే
క్షిపణ్యస్సరభౌ తనౌ.

తపస్యా వ్రతచర్యయాం
తపస్యో మాసి ఫాల్గునే,

రహస్యా నిమ్నగాభేదే గో
పనీయే తు వాచ్యవత్.

పయస్యా క్షీరకాకోల్యాం
పయోహితభవే ఽన్యవ

త్, పయస్యా దుగ్ధికా
యాం చ స్వర్ణక్షీర్యాం

చ కథ్యతే ౧౧౨.

అహల్యా చాప్సరోభేదే
గౌతమస్య చ యోషితి,

చతుష్యః— (పు) మొగలచెట్టు, పుండ
రీ శృంగము, సనాంజనము, కనుపాల
కొమ్మలు (త్ర) సుందరమైనది, కంటి
కొమ్మన.

జటాయుః—(పు) గుగ్గిలపుండెట్టు, జటా
యువు.

ఊర్ణాయః—(పు) సాలెపురుగు, మేక
బొమ్మకంబళి, మేక.

దేవయ్యుః—(పు) ధర్మశ్శ్రేయః, లోకసం
హారి

మృగయ్యుః—(పు) క్రొవ్వ, నక్క, కిరా
తుండు

భువన్యః—(పు) అగ్ని, సూర్యుడు, చం
ద్రుడు.

శరణ్యుః—(పు) మేకము, వాయువు.

క్షిపణ్యః—(త్ర) కళుత్తికలుగలది, (పు)
శరీరము.

తపస్యా—(పు) వ్రత, నానుభవము, (పు)
ఫాల్గుణమాసము.

రహస్యా—(పు) చీకటి శేషము, (త్ర) దా
చగనికది.

పయస్యా—(పు) పిన్న పాలచెట్టు, (త్ర)
పాలగుడువతెనా, (పు) పాలయందు
బుట్టినది, (వెచ్చ మొకలగునది) రెడ్డి
వారి నానంద్రాలుచెట్టు.

అహల్యా—(పు) అహల్యమను చచ్చర,
గౌతమనిభార్య.

పరిధాయో జలస్థానే పరిచ్ఛే
దనితంబయోః,

సంపరాయస్సమీకే స్యా దా
పదు త్తర కాలయోః.

నిరామయోఽన్యవత్కల్యే
స్యాదిడిక్కే నిరామయః,

సమాహ్వాయస్సౌత్సంగ్రా
మే ద్యూతే చ పశుశతై
భిః. ౧౧౨.

మహాలయో విహారే స్యాత్తి
ర్థే చ పరమాత్తని,
రాహిణీయో భవేద్వత్సేరే
వతీరమణే బుధే. ౧౧౩.

పౌరుషేయో వికారే స్యా
త్పురుషస్య పదాంతరే,
పుంసస్సమూహవధయోః
పురుషేణ కృతేఽపి చ.

భాగధేయం స్మృతం భాగ్యే
భాగప్రత్యాయయోరపి,
బిలేశయో మూషికే స్యా
ద్భుజంగేఽపి బిలేశయః

జలాశయముశీరే చ జలాధా
రే జలాశయః,

చంద్రోదయో వితానే స్యా
త్తథా చంద్రోదయాశ
థా. ౧౧౬.

ఫలోదయస్సౌత్రిదివే లాభే
ఽపి చ ఫలోదయః,

మహోదయః కాన్యకుజ్జేఽ
ప్యాధిపత్యాపవర్గయోః.

పరిధాయః—(పు) నీరునిలచుతావు, భా
గము, పిరుండు.

సంపరాయః—(పు) యుద్ధము, ఆపద,
పాఠబోధ కాలము.

నిరామయః—(త్రి) రోగములేనిది,
గొత్త.

సమాహ్వయః—(పు) యుద్ధము, ప్రాణి
ద్యూతము.

మహాలయః—(పు) పౌద్ధాలయము, పుణ్య
క్షేత్రము, పరమాత్మ,

రాహిణీయః—(పు) ఆవుదూడ, బల
రాముండు, బుధగ్రహము,

పౌరుషేయః—(త్రి) పురుషవికారమైనది,
(స) పురుషయత్నము, పురుషసమూ
హము. చంపుట, (త్రి) పురుషునిచేతఁ
జేయఁబడినది.

భాగధేయం—(స) అదృష్టము, (పు) భా
గము, విన్ను.

బిలేశయః—(పు) ఎలుక, పాము.

జలాశయం—(స) వజ్రవేరు(పు)మడుగు.

చంద్రోదయః—(పు) మేలుకట్టు, చంద్రో
దయమనునొషధము.

ఫలోదయః—(పు) స్వర్గము, లాభము,

మహోదయః—(పు) కన్యాకుబ్జమనుపట్ట
ణము, ప్రభుత్వము, మోక్షము.

స్థూలోచ్చయస్త్య సాకల్యే స్థూలోచ్చయః—(పు) అసంపూర్ణత్వము,
గంఢోపలవరండయోః, పెద్దతాయి, బొటిను, ఏనుగుమధ్య
గజానాం మధ్యమగతౌ మగమనము.
స్థూలోచ్చయ ఉదాహృ
తః. ౧౧౮.

ధనంజయోఽర్జునే వహ్న్నా ధనంజయః—(పు) అర్జునుడు, అగ్ని, మ
కకుభే దేహమారుతే, నా ద్దిచెట్టు, దేహసంబంధమగు వాయువు,
గాంతరే చా సర్పవిశేషము.

ఽపసవ్యం దక్షిణ ప్రతికూల అపసవ్యం—(త్రి) దక్షిణము, ప్రతికూ
లము.

మూర్జాలీయః స్మృతశ్శూద్రే మూర్జాలీయః—(పు) శూద్రుడు, పిల్ల,
బిడాలే కాయశోధనే, శరీరశుద్ధి.

తండులీయశ్శాకభేదే విడంగ తండులీయః—(పు) చిట్టికూర, వాయు
దుమధాన్యయోః. ౧౨౦. విడంగపుజెట్టు, ధాన్యము.

తృణశూన్యం మల్లికాయాం తృణశూన్యం—(న) మల్లెతీగ, మొగలి
కేత క్యాశ్చ ఫలేఽపి చ, పండు.

మహామూల్యం మహార్థే స్యా మహామూల్యం—(త్రి) గొప్పవిలువగల
త్పద్ధ రాగమణావపి. ౧౨౧. ది, (న) పద్ధ రాగమణి.

అధశ్శయ్యా మృతౌ భూమి అధశ్శయ్యా—(సీ) మరణము, భూమి
శయ్యాయాం పితృకాన యందుఁ బరుండుట, శ్మశానము.
నే,

ఉపకార్యా వస్త్రసద్దన్యప ఉపకార్యా—(సీ) డేరా, (త్రి) ఉపకా
కారోచి తేఽన్యపత్. రము నొందఁదగినది.

అథ యాంతః పంచవర్ణః.

యాంత పంచవర్ణము.

దుగ్ధతాలీయమిత్యే తద్దుగ్ధ దుగ్ధతాలీయం—(న) పాలమామిడిచెట్టు,
మే దుగ్ధఫేనకే, పాలమీడి నురుగు.

భవే త్ప్రవచనీయాఖ్యా ప్ర ప్రవచనీయః—(త్రి) చెప్పఁదగినది, వా
వాచ్యే చ ప్రవక్తరి. చాలుడు.

కాలానుసార్యం కాలీయే శై
లేయే శింశుపాద్రుమే,
వృషాకపాయీ శ్రీగోర్యో
ర్జీవంత్యాం చశతావరా.
ప్రత్యుద్గమనీయము ప స్థే యే
స్యాచ్చ ధౌతాంశుకద్వ
యే,
విష్వక్సేనప్రియా లక్ష్మ్యాం
త్రాయమాణౌషధావపి.

అథ రాంతవర్ణః.

రః పావకే చ తీక్ష్ణే చ
రాః స్తృతస్త్వర్ణవిత్రయోః,
సుస్త్వే నిర్ఘరే చాపి
ద్రాస్త్వరే కామరూపిణి. ౧.

శ్రీర్వేషరచనాశోభాభార తీ
సరళద్రుషు, లక్ష్మ్యాం త్రి
వర్ణసంపత్తౌ విషోషకరణే
మతా. ౨.

అథ రాంతో ద్వివర్ణః.

అరం శీఘ్రే చ చక్రాంగే శీ
ఘ్రే పునరన్యవత్,
కరో వర్షోపలే పాణౌ శుం
డాప్రత్యాయరశ్మిషు. ౩.
ఖరస్త్వద్గర్భే దేవతాడే తీ
క్ష్ణేఽసురేఽపి చ,

గరో వ్యాధావుపవిశే విషే

కాలానుసార్యం—(న) తాతిపువ్వు
చెట్టు, ఇసుగుడు చెట్టు.
వృషాకపాయీ—(సీ) లక్ష్మీ, పార్వతి,
తిప్పతీగ, పిల్లిపిచ్చర చెట్టు.
ప్రత్యుద్గమనీయః—(పు) పొందదగినది,
తెల్లని వస్త్రయుగము.
విష్వక్సేనప్రియా—(సీ) లక్ష్మీ, కలుకా
నుగు చెట్టు.

రాంతవర్ణము.

రః—(పు) అగ్ని, తీక్ష్ణము
రాః—(వి, పు) బంగారము, ధనము.
సుః—(సీ) సునము, ప్రవాహము.
ద్రాః—(పు) బంగారము, కామరూపము
గలవాడు.

శ్రీః—(సీ) అలంకరణము, కాంతి, సర
స్వతీదేవి, దేవదారువృక్షము, లక్ష్మీ,
ధర్మార్థకామములు, సంపద, విషము,
సాధనము.

రాంతో ద్వివర్ణము.

అరం—(న) శీఘ్రము, చక్రముయొక్క
అంచు, (త్రి) శీఘ్రగమనముగలది.
కరః—(పు) వడిగండ్లు, హస్తము, ఏనుఁ
గుతుండిము, కన్ను, కిరణము.
ఖరః—(పు) గాడిద, దేవతాళవృక్షము,
(త్రి) తీవ్రమైనది, (పు) ఖరాసురు
డు.

గరః—(పు) వ్యాధి, కృత్రిమవిషము,

చ కరణే గరం. ౪.
 చరో ద్యూతప్రభేదే స్యా
 చ్ఛారజంగమయోశ్చలే,
 నరం తు రామకర్పూరే న
 రోఽజేమానవేఽర్జునే. ౫.
 పరస్స్యాదుత్తమాన్యాత్మైవై
 రిదూరేషు కేవలే, పరమ
 వ్యయమిచ్ఛంతి
 భరోఽతిశయభారయోః. ౬.
 పరోఽభీష్టే దేవతాదేర్వరో
 జామాతృషిద్ధయోః, శ్రే
 ష్టేఽన్యవత్పరివృతౌ ప
 రం కాశ్చీరజే మతం. ౭.
 త్రిఫలాయాం పరాప్రో
 క్తా శతావర్యాం పరీ ప
 రం, అవ్యయం స్యాన్ననా
 గిష్టే
 శరో దధ్యగ్రబాణయోః. ౮.
 శరంసీరే శరః ప్రోక్తశ్శర
 స్తేజనకేఽపి చ,
 స్వరోఽకారాదిమాత్రాసు
 మధ్యమాదిషు చ ధ్వనౌ.
 ౯. ఉదాత్తాదిష్వపి పో
 క్తస్స్వరో నాసాసమీ
 రణే,
 ధరస్తు శైలే కాంక్షసత్తుల
 కే కమతాధిపే. ౧౦. ధ
 రా మేదసి భూమ్యాం
 చ స్త్రీణాం గర్భాశయే
 ఽపి చ,

విషము, (న) ఒక పంచాంగకరణము.
 చరః—(పు) ద్యూతభేదము, గూఢచారి,
 (త్రి) చలించునది (పు) చలించుట.
 నరం—(న) రామకర్పూరమనుగడ్డి, (పు)
 బ్రహ్మ, మనుష్యుడు, అర్జునుడు.
 పరః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, ఇతరము, (పు)
 పరమాత్మ, శత్రువు, (త్రి) దూరమైనది,
 (అవ్య) ముఖ్యము
 భరః—(పు) అతిశయము, బరువు.
 పరః—(పు) దేవతాదు లిచ్ఛువరము,
 అల్లుడు, విటుడు, (త్రి) శ్రేష్ఠమైన
 ది, (పు) ఆవరణము, (న) కుంకుమ, (సీ)
 కరకతాడిఉసిరికలు, పరీ, (సీ) పిల్లిపీ
 చర, (అవ్య) కొంచెము హితమైనది.
 శరః—(పు) మీఁదిపెరుగు, బాణము,
 (న) జలము, (పు) తెల్లు, కాకివెదురు.
 స్వరః—(పు) అకారాదిస్వరములు, ష
 ఙ్గాది స్వరములు, కంఠధ్వని, ఉదా
 త్తాదిస్వరములు, ముక్కులోనిగాలి.
 ధరః—(పు) పర్వతము, పత్తి, కూర్మ
 రాజు, (సీ) మెదడు, భూమి, మావి.

క్షరం నీరే క్షరో మేఘే క్షరం—(న) జలము, (పు) మేఘము.
 దరస్సాధ్వసగర్తయోః. ౧౧. దరః—(పు) భయము, గోయి, దరీ (సీ)
 కందరే తు దరీమాహు గుహ, (అవ్య) కొంచెము.

రీషదర్థే దరావ్యయం.

క్షురస్సాన్యచ్ఛేదనద్రవ్యే కో క్షురః—(పు) క్షత్రి, గొలిమిడిచెట్టు, ఏ
 కిలాక్షే చ గోక్షురే. ౧౨ నుగు వల్లేరు చెట్టు.

పురం పాటలిపుత్రే స్యాద్ధృ పురం—(న) పాటలిపుత్రమనునగరము,
 హో పరిగృహే పురం, మేడ, పట్టణము, దేహము, (పు) గుగ్గి
 పురం పురి శరీరే చ గు లపుఁజెట్టు, (అవ్య) పూర్వకాలము.

గులా కథితః పురః. ౧౩.

పురావ్యయం పూర్వ
 కాలే

[గౌరిజ.

ఖురః కోలదశే శషే, ఖురః—(పు) నఖుగను గంధద్రవ్యము,
 సురో దేవే సురామద్యే చ సురః—(పు) దేవత, (సీ) కిల్లు, పాన
 షకేఽపి సురా క్వచిత్. పాత్రము.

కారో వధే నిశ్చయే చ బలౌ కారః—(పు) చంపుట, నిశ్చయము, పన్ను,
 యత్నే యతావపి, కార ప్రయత్నము, సన్యాసి, మంచుకొండ,
 స్తుమార శైలే చ కారా (సీ) దూతి, నీటెకరివె, చెఱ, చెఱ
 దూత్యాం ప్రసేవకే. ౧౪. సాల, బంగారము, ప్రమాణ స్తోకము.

బంధనే బంధనాగారే

హేమకారికయోరపి,

చారః ప్రియాభువృక్షే చ చారః—(పు) మొరటచెట్టు, గమనము,
 గతౌ బంధాపసర్పయోః. కట్టుట, గుంధచారుడు.

పారం పరతతే ప్రాంతే పారి పారం—(న) ఆవలియొడ్డు, సమీపము,
 పాత్రీపరాగయోః, పారి (సీ) పాత్ర, మన్ను, ఈడు
 ర్కరీపూరయోః పారి ముంత, జలప్రవాహము, ఏనుగు
 పాదరజ్జ్వం చ దంతినః. కాలిగొలుసు.

వారస్సూర్యాదిదివసే వా వారః—(పు) ఆదివారము మున్నగు
 రోఽవసరబృందయోః, వారములు, సమయము, సమూహము,
 కుబ్జవృక్షే హరే వారం కుబ్జకమను వృక్షము, శివుడు, (న)

ద్వారే మద్యస్య భాజ ద్వారము, కల్లుకుండ.
నే. ౧౮.

తారో ముక్తాదిసంశుద్ధౌ త తారః—(పు) ముత్యములు నున్న గునవి
రణే శుద్ధమాత్మికే, తా పులుగడుగుట, దాటుట, పులుగడి
రం చ రజతేఽత్యుచ్చస్య గిన ముత్యము, (న) వెండి, (త్రి) గట్టి
రేఽప్యన్యపదీరితం. ౧౯. మ్రోత, (సీ) నక్షత్రము, కనుగుడ్డు,
ముక్తాక్షిమ్యథ యోస్తా సుగ్రీవునిభార్య, బృహస్పతిభార్య,
రా సుగ్రీవగురుయోషి బుద్ధదేవునిభార్య.
తోః, బుద్ధదేవ్యాం మ
తా తారా

శారశ్శబలవాతయోః. ౨౦. శారః—(పు) శబలవర్ణము, వాయువు.
భారస్తు వీవధే స్వర్ణపలానా భారః—(పు) కావడి, బారువ.

మయుతద్వయే,

మారో మృతౌ వృషేఽనం మారః—(పు) చావు, ఆబోతు, మన్త
గే మారీ చంద్యాం జన ఘండు, మారీ(సీ) పార్వతి, జననాశము.
క్షయే. ౨౧.

స్ఫారస్స్యాద్వికటే స్ఫారః క స్ఫారః—(త్రి) వికటమైనది, (పు)
నకాదేశ్చ బుద్భుదే, బంగారుమున్నగు వానిబుడగ,

క్షారో రసాంతరే ధూర్తే ల క్షారః—(పు) కారము, ధూర్తుడు, లవ
వణే కాచభస్మనోః. ౨౨. ణము, గాజు, బూడిద.

హారో ముక్తావళౌ యుద్ధేఽ హారః—(పు) ముత్యాలహారము, యు
ద్ధము.

పారః క్షీతిసు తేఽర్కజే, ఆ ఆరః—(పు) అంగారకుడు, శని, (సీ)
రా తు చర్మభేదిన్యాం, మాదిగవానిసూది, (ఆరె)

నారస్తర్లకనీరయోః. ౨౩. నారః—(పు) అప్పుడు పుట్టినదూడ, జల
నారం జ్ఞానేఽపి నార ము, (న) బ్రహ్మజ్ఞానము, (త్రి) మను
స్స్యాన్నరసంబంధిని త్రి ష్యసంబంధమైనది.
షు,

సారో బలే మజ్జని చ స్థిరాం సారః—(పు) బలము, ఎముకల మధ్య
శే న్యాయ్యే చ నీరే చ నుండుకొవ్వు, చేవ, (న) న్యాయ్యము,

ధనే చ సారం, వరేఽప్య వత్సారముదాహరంతి	జలము, ధనము, (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది.
ద్వారం పునర్నిర్మమనేఽప్య పాయే. ౨౫.	ద్వారం—(న) ద్వారము, ఉపాయము
పూరో జలస్రవాహే స్యా ద్వ్రిణ సం శుద్ధి ఖా ద్య యోః.	పూరః—(పు) జలస్రవాహము, వ్రణ శుద్ధి, భక్ష్యవిశేషము.
చీరం తు గోస్తనే వస్త్రే చా దాయాం సీసకేఽపి చ.	చీరం—(న) నలువది ఘాసలుగల సరము, వస్త్రవిశేషము, శిఖి, సీసము.
క్రూరస్తు కఠినే ఘోరే నృ శంసేఽప్యభిధేయవత్,	క్రూరః—(త్రి) కఠినమైనది, భయంకర మైనది, ఘాతుకుడు.
సూరశ్చారభటే సూర్యే చోరశ్చారసుగంధయోః.	సూరః—(పు) కాలిబంటు, సూర్యుడు. చోరః—(పు) దొంగ, చోరకమను గంధ ద్రవ్యము
తీరం తటే త్రపా తీరః సీర స్తిగ్ధకరే హలే,	తీరం—(న) ఒడ్డు, (పు) తగరము. సీరః—(పు) సూర్యుడు, నాగలి.
చీరీ కస్తూరికాయుత్యోః నై వ్విరన్వచ్ఛం దమం ద యోః. ౨౬.	చీరీ—(సీ) కచ్చారము, చిమట. నై వ్విరః—(త్రి) స్వేచ్ఛగా విహరించు వాడు, ముందోడు.
జీరః ఖడ్గే వణిగ్రవ్యే మీరస్తోయధిశైలయోః,	జీరః—(పు) కత్తి, జీలః ట్టి. మీరః—(పు) పముద్రిము, పర్వతము.
క్షీరం నీరే చ దుగ్ధే చ కీరో జనపదే శుకే. ౨౭.	క్షీరం—(న) జలము, పాలు కీరః—(పు) కీరదేశము, చిలుక.
గౌరః పీతేఽరుణే శ్వేతే వి శుద్ధే చాభిధేయవత్,	గౌరః—(త్రి) పచ్చనిది, ఎఱుపుగలది, తెల్లనిది, పరిశుభ్రమైనది, (న) స్వచ్ఛ వర్ణము, పర్వ కంజల్కము, (పు) తెల్ల వాలు, చంద్రుడు, గౌరీ (సీ) సమర్థుడని పిల్ల, పార్వతి, గోరోచనము, రాత్రి, పసుపు, ప్రేంకణపుజెట్టు, భూమి, గౌరీనది, వరుణదేవునిభార్య.
గౌరం తు విశదే పద్మకే సరే సితసర్వపే. ౩౦. గౌ రశ్శశిని గౌరీ తు నగ్నక న్యోమయోః స్మృతా, రోచనీరజనీపింగాప్రియం	

గువసుధాసు చ. 30. న

దీభేదేఽపి గౌరీ స్యాద్వ

రుణస్య చ యోషితి.

పౌరం తు కత్తృణే పౌరః

స్తృతః పురభవేఽన్య

వత్. 31.

పౌరం—(న) కామంచిగడ్డి, (త్రి) పట్టణ

మందుఁబుట్టినది.

వేరం శరీరే కాశ్చి రే వేరం

వాతింగణేఽపి చ,

ఘోరం భీమే హరే ఘోర

ష్టాఠో లంగతురంగయోః.

హోరా లగ్నేఽపి రాశ్యర్థే

శాస్త్ర రేఖాభిదోరపి,

వేరం—(న) దేహము, కుంకుమపూవు,

వంగఁచెట్టు.

[శివుఁడు.

ఘోరం—(న) భయానకరసము, (పు)

టారః—(పు) విటుఁడు, అశ్వము.

హోరా—(సీ) లగ్నము, రాశిలోసగము,

జ్యోతిశ్శాస్త్రవిశేషము, రేఖావిశేషము.

హీరా విపీలికాలక్ష్య స్త్విర్విర

శ్శంకరవజ్ర మూః. 32.

గోత్రం నామ్ని కులే తే త్రే

కాననే విత్తవర్తనోః,

సంభావనీయ బోధేఽపి

గోత్రః ఊణిధరే మతః.

గోసమూహభువోర్గోత్రా

గాత్రమంగే శశేబరే, స్తం

జేరమాగ్రజంఘూది విభా

గే చ సమీరితం. 33.

హీరా—(సీ) చీమ, లక్ష్మీ, (పు) శివుఁడు,

వజ్రమణి.

గోత్రం—(న) పేరు, వంశము, వరిమడి,

అడవి, ధనము, మార్గము, కొనియా

డఁదగినజ్ఞానము, (పు) పర్వతము, (సీ)

గోవులమంద, భూమి.

గాత్రం—(న) అవయవము, దేహము,

ఏనుఁగుపిక్కకు ముందరిభాగము.

పత్రం స్యాద్వాహనే పర్ణే

పక్షే చ శరఃపక్షిణోః,

పాత్రం తు భాజనే యోగ్యే

పాత్రం తీరద్వయాంత

రే. 34. పాత్రం స్రువా

దౌ పర్ణేఽపి రాజమం

త్రిణి చోచ్యతే,

పత్రం—(న) వాహనము, ఆకు, బాణ

మునకుఁగట్టినఈకలు, పక్షిఁకెక్క.

పాత్రం—(న) పాత్రము, యోగ్యుఁడు,

రెండుగట్టులమధ్యభాగము, యజ్ఞపా

త్రములు, ఆకు, అమాత్యుఁడు.

పోత్రం వస్త్రే ముఖాగ్రే చ
సూకరస్య హలస్య చ.

చిత్రం స్యాదద్భుతా లేఖ్య
తలకేషు విహాయసి, చి
త్రాఖిపర్లిగోతుం బాసుభ
ద్రాదంతికాసు చ. ౪౯.

ఋక్షాస్సరో హి భేదేషు
కర్బురే చాభిధేయవత్,

చైత్రం మృతకచిత్రే స్యా
చైత్రో మాసాద్రిభేన
యోః. ౫౦.

వృత్తో రిపా ఘనే ధ్వాంతే
శైలే శక్తే చ దానవే,

సత్రమాచ్ఛాననే యజ్ఞే స
దాదానే చ కైతవే.

సూత్రం తు సూచనగ్రంథే
సూత్రం తంతువ్యవస్థ
యోః,

మిత్రం సుహృది మిత్రోఽ
ర్కే.

శాస్త్రం గ్రంథనిదేశయోః.

మాత్రం చావధృతౌ కా
ర్యేనైవ మాత్రా కర్త
విభూషణే, అక్షరావయ
వే విత్తే మానేఽల్పే చ
పరిచ్ఛదే. ౫౩.

శస్త్రం లోహాస్త్రయోశ్శస్త్రీ
ఘరికాయాంచ విశ్రుతా,

అస్త్రం ప్రహరణే చాపే

పోత్రం—(న) వస్త్రము, పందిముట్టె,
నాగచమోచ.

చిత్రం—(న) ఆశ్చర్యము, చిత్రము,
తలకము, అకాశము, (సీ) ఎలుకజీడి
చెట్టు, పిన్న పాకరచెట్టు, గుమ్మడిచెట్టు,
బుడమచెట్టు, చిత్రానక్షత్రము, అప్ప
రస్త్రీవిశేషము, సర్పవిశేషము, (త్రి)
చిత్రవర్ణము.

చైత్రం—(న) నోరి, (పు) చైత్రమాస
ము, చైత్రపంచమీతము.

వృత్తం—(న) శత్రువు, మేఘము, చీక
టి, వర్షపాతశేషము, ఇంద్రుడు, వృ
క్షాసురుడు.

సత్రం—(న) వస్త్రము, యజ్ఞము, ఎడతె
గనిదానము, నోము

సూత్రం—(న) సూచనగ్రంథము, దార
ము, ఏర్పడు.

మిత్రం—(న) స్నేహితుడు, (పు) సూ
ర్యుడు.

శాస్త్రం—(న) నియమగ్రంథము, ఆజ్ఞ.

మాత్రం—(న) నిశ్చయము, అంతయు,
(సీ) కర్మభూషణము, వర్ణోచ్ఛారణ
కాలము, ధనము, పరిమాణము,
స్వల్పము, గజాశ్వాది పరివారము.

శస్త్రం—(న) ఇనుము, అస్త్రము, శస్త్రీ
(సీ) చూటకత్తి.

అస్త్రం—(న) ఆయుధము, ధనువు.

వక్త్రం ఛందోంతరే ముఖే.

నేత్రం మధిగుణే వస్త్రే తరు

మూలే విలోచనే, రథే

జటాయాం నాడ్యాం చ

నేత్రో నేతరి వాచ్యవత్.

క్షేత్రం శరీరే కేదారే సిద్ధ

స్థానకళత్రయోః,

రేత్రం రేతసి పీయూషే ప

టవాసేఽపి సూతకే. ౧౬.

మంత్రో వేదప్రభేదే స్యాద్దే

వాదీనాం చ సాధనే, గు

ప్తవాదే చ

తోత్రం తు ప్రాజనే వేణుకే

ఽపి చ. ౧౭.

తంత్రం కుటుంబకృత్యే స్యా

త్కారణే చ పరిచ్ఛదే,

శాస్త్రే ప్రధానే సిద్ధాంతే

తంతువాయేఽగదోత్త

మే. ౧౮. తత్త్వాది సాధ

నోపాయే శ్రుతిశాఖాంత

రేఽపి చ, ఇతి కర్తవ్య

తాయాం చ తంత్రీ వీ

ణాగుణే తనో. ౧౯. శి

రాయా మమృతాయాం

చ

ఛత్రమాతపవారణే, ఛత్రా

మధురికయాం చ కుసుం

బురుశిలీంధ్రయోః. ౨౦.

చక్రో గణే చక్రవాకే చక్రం

నైన్యరథాంగయోః,

వక్త్రం—(న) వృత్తవిశేషము, ముఖము.

నేత్రం—(న) కవ్వపుద్రాడు, వస్త్రము,

వేరు, కన్ను, రథము, జడ, నరము,

(త్రి) ప్రభువు.

క్షేత్రం—(న) శరీరము, పొలము, పుణ్య

భూమి, భార్య,

రేత్రం—(న) రేతస్సు, అమృతము, పరి

మళవస్తువు, పాదరసము.

మంత్రః—(పు) అధర్వవేదము, దేవతల

ను లోఁగొనుట, రహస్యము.

తోత్రం—(న) కొరడా, ఏనుఁగును

శిక్షించెడుకోల.

తంత్రం—(న) కుటుంబ వ్యాపారము,

కారణము, పరివారము, శాస్త్రము,

ముఖ్యము, సిద్ధాంతము, మగ్గము,

బౌద్ధధర్మము, జ్ఞానాదిసాధనోపా

యము, వేదశాఖావిశేషము, కార్య

విధానము, తంత్రీ (సీ) వీణెతీగ, నర

ము, తిప్పతీగ.

ఛత్రం—(న) గొడుగు, (సీ) అడవిసదా

పచెట్టు, ధనియాలు, నేలతాడిచెట్టు.

చక్రః—(పు) సమూహము, చక్రవాక

పక్షి, (న) చతురంగసేన, చక్రము,

గ్రామజాలే కులాలస్య |
 భాండేరాష్ట్రాస్త్రయోరపి.
 ౫౧. అంభసామపిచావరే
 చుక్రశాచ్ఛ్మేఽమ్లవేతనే, చు
 క్రీచాంగేరికాయాంచ,
 వృక్షామ్లే చుక్రవిష్యతే.
 శుక్రః కావ్యేఽనలే జ్యేష్ఠే
 శుక్రో రేతోఽక్షిరోగ
 యోః, శుక్రం
 శక్రో మహేంద్రే న్యాత్కు
 టజార్జునభూరుహాః. ౫౩
 నక్రః కుంభీరకే నక్రం నానా
 యామగ్రదారుణి,
 వక్రస్యాత్కుటిలే కూరే
 పుటభేదే శనైశ్చరే. ౫౪.
 అగ్రమాలంబనే వ్రాతే పరి
 మాణే ఫలస్య చ, ప్రాం
 తే పురస్తాదధికే ప్రధానే
 ప్రథమార్థ్యయోః ౫౫.
 ఉగ్రశూద్రాసుతే క్షత్రా
 చ్ఛ్రీకంఠే చోత్కశ్చేఽ
 న్యవత్, ఉగ్రా వచాచి
 క్షీకయో

ర్వ్యగ్రో వ్యాసక్త ఆకులే.

భద్రం స్యాన్తంగళే హేమ్ని
 ముస్తకే కరణాంతరే, భ
 ద్రో రుద్రే వృషే రామ
 భద్రే మేరుకదంబయోః.
 ౫౬. హస్తీజాత్యంతరే

గ్రామములసమూహము, కుమ్మరిసారె,
 రాజ్యము, సుదర్శనచక్రము, నీటిసుడి

చుక్రః—(పు) చింతచెట్టు, పుల్లప్రభృచె
 ట్టు, చుక్రీ, (సీ) పులిచింతచెట్టు, (న)
 చింతపండు.

శుక్రః—(పు) శుక్రాచార్యుఁడు, అగ్ని,
 జ్యేష్ఠమాసము, (న) రేతస్సు, నేత్ర
 రోగవిశేషము.

శక్రః—(పు) ఇంద్రుఁడు, కొండమల్లెచె
 ట్టు, మద్దిచెట్టు.

నక్రః—(పు) కాటుమొసలి, (న) ముక్కు,
 అడ్డకమ్మి.

వక్రః—(త్రి) వంకరైనది, భయంకరమైనది,
 (పు) ఏటివంకర, శనిగ్రహము.

అగ్రం—(న) ఆధారము, సమూహము,
 ఫలపరిమాణము, సమీపము, ముం
 దుభాగము, (త్రి) అధికమైనది, ము
 ఖ్యమైనది, మొదటిది, మీఁదిది.

ఉగ్రః—(పు) క్షత్రియునివలన శూద్ర
 స్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు, శివుఁడు,
 (త్రి) తీవ్రమైనది, (సీ) నల్లవస, ఉగ్ర
 యనుగంధద్రవ్యము.

వ్యగ్రః—(త్రి) ఆసక్తిగలది, వ్యాకుల
 ముగలది.

భద్రం(న)—శుభము, బంగారము, భద్ర
 ముస్తక, భద్రకరణము, (పు) శివుఁడు,
 ఎద్దు, శ్రీరాముఁడు, మేరుపర్వతము,
 కడిమిచెట్టు, భద్రజాతియేనుఁగు,
 (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, యోగ్యమైనది,

భద్రో వాచ్యవచ్చేష్ఠ
సాధునోః, భద్రా మందా
కినీరాస్నా కృష్ణానంతాసు
కట్టలే. ౫౮.

(సీ) ఆకాశగంగ, సన్నరాస్నము,
పిప్పలిచెట్టు, సుగంధిపాలచెట్టు, పిన
గుమ్మడుచెట్టు.

క్షుద్రస్సాన్యదధమేక్షారే కృ
పణేఽల్పే చ వాచ్యవత్,
క్షుద్రా వేశ్యానటికంట
కారికాసరఘాసు చ. ౫౯.
చాంగేరీబృహతీ హింస్రా
మక్షీ కామాత్రకేషు చ,

క్షుద్రః—(త్రి) నీచుడు, క్రూరుడు,
లోభి, అల్పుడు, (సీ) వెలయాలు,
నాట్యస్త్రీ, వాకుడుచెట్టు, తేనెటీగ,
పులిచింత, నేలములగచెట్టు, నల్ల
యుప్పి, ఈగ.

క్షౌద్రం మధుని పానీయే
వర్ధ్ధిం త్రపువరత్రయోః.
గృధ్ధిః ఖగాంతరే ప్రిక్తో
వాచ్యవచ్చార్థలుబ్ధకే.
రోధ్ధిశ్శాబరకే రోధ్ధిమప
రాధేఽపి కిల్బిషే. ౬౦.

క్షౌద్రం—(న) తేనె, జలము.
వర్ధ్ధిం—(న) సీసము, తోలువారు.
గృధ్ధిః—(పు) గద్ద, (త్రి) ధనమునం
దాశగలవాడు.
రోధ్ధిః—(పు) తెల్లలొద్దుగుచెట్టు, (న)
తప్పిదము, పాపము.

నీధ్ధిం నేమా వలీకేఽద్రా
రేవతీభే చ కాననే,
రాష్ట్రముద్విష్టముత్పాతే త
థాస్యాదుపవర్తనే ౬౧.

నీధ్ధిం—(న) చక్రాగ్రము, ఇంటిచూరు,
కొండ, రేవతీనక్షత్రము, అడవి.
రాష్ట్రం—(న) ఉపద్రవము, పట్టణసమూ
హము.

కృచ్ఛముద్విష్టమాభీలే పాప
సాంతపనాదినోః,

కృచ్ఛం—(న) కష్టము, పాపము, సాంత
పనాదివ్రతములు.

చంద్రస్సుధాంశుకర్పూరకం
పిల్లస్వర్ణవారిషు. ౬౩.

చంద్రః—(పు) చంద్రుడు, కర్పూరము,
కంపిల్లమను గంధద్రవ్యము, బంగా
రము, జలము.

ఇంద్రశ్శచీపతావం త రా త్త
న్యూదిత్యయో గ యోః,
ఇంద్రా ఫణిజ్ఞకే

ఇంద్రః—(పు) దేవేంద్రుడు, అంతరాత్త,
ఇంద్రుడను నాదిత్యుడు. ఒకగ్రహ
యోగము. (సీ) మరుపము.

సాంద్రోఘనకాననయో ర్మృ
దౌ.

సాంద్రః—(త్రి) దట్టమైనది, (న) అడవి,
మెత్తనిది.

గుండ్రస్తేజనకే గుండ్రా ప్రి గుండ్రః—(పు) కాకివెదురు, (సీ) ప్రేంక
యంగౌ భద్రముస్తకే, ణపుఁజెట్టు, భద్రమునై, గుండ్రని
కై వ ర్తిముస్తకే చాపి తుంగమునై.

రౌద్రో నాట్యరసాంతరే. రౌద్రః—(పు) రౌద్రరసము, (త్రి)
౬౫. రౌద్రోఽపి భీషణే భయంకరమైనది, తీవ్రమైనది, (సీ)
తీవ్రే రౌద్రా స్కందస్య పార్వతి.

ఓఢో జనే జపావృక్షే ఓఢః—(పు) ఓఢదేశమునాడు, దా
చోఢా జనపదాంతరే. సానిచెట్టు, ఓఢదేశము.

పితృకేదారయోర్వప్రో వ వప్రః—(పు) తండ్రి, పంటభూమి, (స్న)
ప్రః ప్రాకారరోధసోః, కోట, ఏటియొడ్డు.

పుండ్రో దైత్యవిశేషేషుభేద పుండ్ర—(పు) పుండ్ర కాసురుడు, చెఱ
యోరతిముక్తకే, ౬౭. కు లోభేదము, పూలగురిగింజచెట్టు,
చిత్రే కృమా పుండరీకే తిలకము, పురుగు, తెల్లతామర, బ.
పుండా స్వర్ణీవృదం పుండ్ర దేశము.

వజ్రం హీరకదంభోభి వా ల వజ్రం—(న) వజ్రమణి, వజ్రాయుధము,
కామలకేషు చ. ౬౮. వజ్ర కురువేరు, ఉసిరికచెట్టు, (సీ) తిప్పతీ
గుఢూచికాయాం స్యా గచెట్టు.

తామ్రం శుల్బేరుణేఽన్య తామ్రం—(న) రాగి, (త్రి) ఎఱ్ఱనిది.
వత్,

తీవ్ర మత్యుష్ణకటుకని తాం తీవ్రం—(త్రి) మిగులవేడిగలది, కార
తేష్వభిధేయవత్. ౬౯. మైనది, విస్తాగమైనది, (సీ) కటుకరో
తీవ్రా చ కటురోహిణ్యా హిణి, నల్లావాలు, ఒకవిధమైనగఱికి.
మాసురీ గం డ దూర్వ
యోః,

అస్రః కోణే శిరసిజే చాస్ర అస్రః—(పు) మూల, తలవెండ్రుక, (న)
మశ్రుణి శోణితే. ౭౦. కన్నీరు, నెత్తురు.

దస్రః ఖరే చాశ్వినేయే దస్రః—(పు) గాడిద, అశ్వినీదేవతలు.
ఘస్రో దివసహింస్రయోః, ఘస్రః—(పు) దినము, (త్రి) హింసించు

	వాఁడు
వాస్తోఽపి దివనే వాస్త్రం మం దిరే చ చతుష్పథే. 20.	వాస్త్రః—(పు) దినము, (న) గృహము, నాలుగుబాటలు కలియుచోటు.
శీఘ్రం ద్రుతగతౌ శీఘ్రం చ క్రాంగోశీరయోరపి,	శీఘ్రం—(త్రి) వేగముగా నడచునది, (న) బండికంటియాకు, వట్టివేరు.
వ్యాఘ్రో ద్వీపిని విఖ్యా తో రక్తైరండ క రం జ యోః. 21. వ్యాఘ్రే ని ద్ధికాయాం చ శ్రేష్ఠే స్యాదుత్తరస్థితః,	వ్యాఘ్రః—(పు) పెద్దపులి, ఎఱ్ఱాముదపుఁ జెట్టు, పులిగోరుచెట్టు, వ్యాఘ్రీ (సీ) వాకుఁడుచెట్టు, ఉత్తరపద్మైనచో శ్రేష్ఠవాచకము.
అభ్రం నభస్స్వర్గబలాహ కేషు	అభ్రం—(న) ఆకాశము, స్వర్గము, మే ఘము.
శుభ్రం ప్రదీప్తే ధనశ్చేభ్ర కే చ. 23.	శుభ్రం—(త్రి) ప్రకాశించునది, తెల్లనిది, అభ్రకము.
బభ్రుర్విశాలే నకులే కృశా నావాజ్యే మునౌ శూలి ని పింగళే చ,	బభ్రుః—(పు) విస్తారము, ముంగిస, అగ్ని, నేయి, ఒకానొకముని, శంకరుఁడు, పింగళవర్ణము
శిగుళ్ళోభాంజనే శాకే శరుః కులిశకోపయోః. 24.	శిగుః—(పు) మునగచెట్టు, శాకము. శరుః—(పు) వజ్రాయుధము, కోపము.
స్వరుర్వజ్రేభ్రరే బాణే యూపఖండేఽపి చ స్వ రుః,	స్వరుః—(పు) వజ్రాయుధము, యజ్ఞము, బాణము, యూపస్తంభ భాగము.
ఖదుర్దంతే హరే దర్పే హ యే శ్వేతేతువాచ్యవత్, చరుర్భండే తు హవ్యాన్నే	ఖరుః—(పు) దంతము, శంకరుఁడు, గర్వ ము, గుఱ్ఱము, (త్రి) తెల్లనిది. చరుః—(పు) హవ్యమువండెడుకుండ, హవ్యము.
భరుర్భర్తరి కాంచనే. 25.	భరుః—(పు) మగఁడు, బంగారము.
గురుర్నిషే కాదికరే పిత్రాదౌ సురమంత్రిణి, దుర్భరా లఘునోః ప్రాక్తో గురు	గురుః—(పు) యథాశాస్త్రము పంచదశ కర్తలు చేసినవాఁడు, తండ్రి పినతం డ్రి అన్న మామ తాతమొదలగు

ర్మహతి వాచ్యవత్. ౭౬	వారు, బృహస్పతి, (త్రి) భరింపశ క్యముగానిది, అధికమైనది, ఉత్తమ మైనది. [సుండు.
రురుర్మృగే దైత్యభేదే కారుః కారకశిల్పినోః, విశ్వ కర్తణి శిల్పే చ కురుశ్శ్రీకంఠజాంగలే. ౭౭ ఓదనే నృపభేదే చ	రురుః—(పు) నల్ల చాటలదుప్పి, ఒక రాక్ష కారుః—(పు) చేయువాడు, వద్దంగి మున్నగుశిల్పులు, విశ్వకర్త, శిల్పము. కురుః—(పు) కురుదేశమందలిమరుభూ మి, అన్నము, కురురాజు.
పురుః ప్రాజ్యపరాగయోః, పురుస్స్వర్లోకనృపయోః మరుర్భూధరధన్వనోః. ౭౮. ఆరుస్తరువిశేషేఽపి తథా కర్కటదంష్ట్రినోః, కద్రూర్ధాతరినాగానాం కద్రుః కనకపింగళే. ౭౯.	పురుః—(పు) విస్తారము, దుమ్ము, స్వర్గ ము, పురుండనురాజు. మరుః—(పు) పర్వతము, నీరు లేనితావు. ఆరుః—(పు) వృక్షవిశేషము, ఎండ్రకా య, పంది. కద్రూః—(సీ) కద్రువ, (పు) బంగారు వంటిచిత్రవర్ణము.
హరిర్వాతార్కచంద్రేంద్ర యమోపేంద్రమరిచిషు, సింహశ్వకపిభేకాహిశుక లోకాంతరేషు చ. ౮౦. హరిర్వాచ్యవదాఖ్యా తో హరిత్కపిలవర్ణ యోః, భూరిర్బ్రహ్మచ్యుతేశేషుభూ రిప్రాజ్యసువర్ణయోః. గిరిర్గిరే గిరియకే క్రిడాకం దుకశైలయోః, నేత్రామ యవిశేషే చ పూజ్యేతు గిరిరన్యవత్. ౮౧.	హరిః—(పు) వాయువు, సూర్యుడు, చంద్రుడు, ఇంద్రుడు, యముడు, విష్ణువు, కిరణము, సింహము, గుఱ్ఱము, కోతి, కప్ప, పాము, చిలుక, విష్ణు లోకము, (త్రి) ఆకుపచ్చనిది, కపిల వర్ణముగలది. భూరిః—(పు) బ్రహ్మ, విష్ణువు, ఈశ్వరుడు, (న) విస్తారము, బంగారము. గిరిః—(పు) తినుట, కొండనుండిపడిన తాయి, బంతి, కొండ, నేత్రరోగ విశేషము, (త్రి) పూజింపఁదగినవాడు.
వారిః స్మృతా సరస్వత్యాం వారిస్త్రీబేరనీరయోః,	వారిః—(సీ) సరస్వతి, (న) కురువేరు, జలము, (సీ) చిన్నకుండ, ఏనుగులను

వారీ ఘటీ భబంధన్యో బట్టుగోయి.
రంఘీ సాన్య త్వా ద బు ధ్న అంఘీః—(పు) పాదము, వేరు.
యోః. ౮౩.

శారీ త్వక్షోపకరణే తథా శ శారీ—(సీ) జూదపుసారె, గోరువంక,
కునికాంతరే, యుద్ధార్థ, యుద్ధముకొఱకు ఏనుఁగునకుఁగట్టు
గజపర్యాణే వ్యవహారే జీను, వ్యవహారము.
ఽపి చ క్వచిత్. ౮౪.

కారిః క్రియాయామాఖ్యా కారిః—(సీ) కార్యము, (పు) మంగలి
తో నాపితాదికశిల్పిని, మొదలగు పనివాండ్లు. [ర్యఁడు.
అద్రిశ్చైలద్రుమార్కేషు అద్రిః—(పు) శైలము, వృక్షము, సూ
చైంద్రిః కాకజయంతయోః. ఐంద్రిః—(పు) బొంతకాకి, జయంతుఁడు,
౮౫. ఐంద్రిరంభోధరే మేఘము, అర్జునుఁడు.

జిష్టా

తంద్రీ నిద్రాప్రమీలయోః, తంద్రీ—(సీ) నిద్ర, కునికిపాటు.
ధాత్రీ జనన్యామలకీవసుమ ధాత్రీ—(సీ) తల్లి, ఉసిరిక చెట్టు, భూమి,
త్యుపమాతృషు. ౮౬. పెంపుడుతల్లి,

ఉష్ట్రీ గోలకికాయాం స్యా ఉష్ట్రీ—(సీ) కడవ, ఆఁడుబంటె.
త్రరభస్య చ యోషితి, కోష్ట్రీ—(సీ) ఆఁడునక్క, నల్ల నేలగుమ్మ
కోష్ట్రీ సృగాలికాక్షీరవిదారి కోష్ట్రీ—(సీ) ఆఁడునక్క, నల్ల నేలగుమ్మ
లాంగలిషు చ. ౮౭. డుచెట్టు, నీటిపిప్పలి.

తరిర్నావి దశాయాం చ వ తరిః—(సీ) నావ, అవస్థ, వస్త్రము ము
స్తాదీనాం చ పేటకే, న్నగునవియుంచువెట్టె.
జారీ స్యాదోషధీభేదే జార జారీ—(సీ) ఓషధీవిశేషము, జారః, (పు)
స్తూపపతావపి ౮౮. విటుఁడు.

ఇరా వారిసురాభూమిభార ఇరా—(సీ) జలము, కల్లు, భూమి,
తీషు ప్రయుజ్యతే, వాక్కు.

స్థిరా భూవకా సాలపర్ణ్యాం స్థిరా—(సీ) భూమి, మూఁడాకులపొన్న
స్థిరోనిశ్చలమోక్షయోః. చెట్టు, (త్రి) నిశ్చలమైనది, (పు)
మోక్షము.

ధారా సైన్యాగ్రిమస్కంధ ధారా—(సీ) సేనాగ్రభాగము, పరంపర,

సంతత్యోః పతనాంతరే,
ద్రవద్రవ్యప్రసాతే ౭ పి
తురంగగతిపంచకే. ౯౦. ఖ
ద్గాదీనాం చ నిశితముఖే
ధారా ప్రకీర్తితా, ధారః
క్వచిద్భునాసారవర్షణే
స్యాద్భుజే ౭ పి చ. ౯౧.

వీరాస్యాత్ క్షీరకాకోలీతా
మలక్యేలవాలుషు, పతిపు
త్రవతీరంభాగంభారీమది
రాసు చ. ౯౨. గోష్ఠోదుం
బరికాక్షీరవిదారీదుగ్ధికా
సు చ, వీరస్తు సుభతే
శ్రేష్ఠే వీరం శృంగ్యా న
తే ౭ పి చ. ౯౩.

ధీరో విదుషి శైలే ౭ పి సము
ద్రే ధైర్యవత్యసి, ధీరం
తు కుంకుమే

శూరస్సూర్యే వీరే చ కు
క్కుటే. ౯౪.

ఆర్ద్రా నక్షత్రభేదే స్యాదా
ర్ద్రం క్షిన్నే ౭ భిధేయవత్,
యాత్రా తు యాపనోపా
యే గతా దేవార్చనో
త్సవే. ౯౫.

ఉస్రా గవ్యపచిత్రాయాము
స్రస్తు కిరణే స్మృతః,

హింస్రా కాకాదనీమాంసో
ర్హింస్రస్సాన్యధాతుకే ౭
న్యవత్. ౯౬.

ధారానగరము, పైనుండిపడు నీరు
మున్నగువాని ధార, గుట్టమునడక,
ఖడ్గము మున్నగువానిపదును, (పు)
వర్ష ధారలు, (పు) ఋణము.

వీరా—(సీ) పిన్నపాలచెట్టు, నేలయుసిరి
కచెట్టు, నూగుదోసచెట్టు, భర్తకు
మారులుగలకాంత, అరటిచెట్టు, గు
మ్మడుచెట్టు, మద్యము, ఒకవిధమగు
మేడిచెట్టు, నల్ల నేలగుమ్మడుచెట్టు,
చిలుపాలచెట్టు, (త్రి) భటుడు, శ్రే
ష్ఠుడు, (న) అతివస, వంగినది.

ధీరః—(పు) విద్వాంసుడు, పర్వతము,
సముద్రము, (త్రి) ధైర్యశాలి, (న)
కుంకుమ.

శూరః—(పు) సూర్యుడు, శూరుడు,
కోడి

ఆర్ద్రా—(సీ) ఆర్ద్రానక్షత్రము, (త్రి)
తడిసినది.

యాత్రా—(సీ) పంపుట, ఉపాయము,
గమనము, దేవతాసేవ, ఉత్సవము.

ఉస్రా—(సీ) గోవు, ఎలుక జీడిచెట్టు, (పు)
కిరణము.

హింస్రా—(సీ) గురుగింజతీగె, జటా
మాంసి, (త్రి) క్రూరమైనది.

అథ రాంత స్త్రీవర్ణః.

రాంత స్త్రీవర్ణము.

అమరస్త్రీదశేఽప్యస్థిహారే చ
వకుళద్రుమే, దూర్వామ
రావతీస్థూణా గుడూచీ
ష్యమరా మతా. ౯౭.

అమరః—(పు) వేల్పు, శివుడు, పొగడ
చెట్టు, (సీ) గఱిక, అమరావతి, స్తం
భము, తిప్పతీగ.

అపరం త్వఘనార్థే స్యాత్ప
శ్చాద్ధాత్రేఽపిదంతినాం,
అర్వాచీనేఽపరం ప్రా
హుర్జ్వరాయా చాపరా
మతా. ౯౮.

అపరం—(న) అల్పార్థము, ఏనుగు పృష్ఠ
భాగము, (త్రి) క్రిందిది, (సీ) మావి.

అధరో దంతవసనేఽనూర్ధ్వే
హీనేఽపి వాచ్యవత్,

అధరః—(పు) అధరోష్ఠము, (త్రి) క్రిం
దుగనున్నది, నీచమైనది.

అధ్వరో వసుభేదే స్యాత్సా
వధానే క్రతావపి. ౯౯.

అధ్వరః—(పు) వసువులలో నొకడు,
సావధానము, యజ్ఞము

అంతరం తు పరీధానే భేదే
రంధ్రావకాశయోః, ఆ
త్తాంతర్ధినినాత్తియబహిర్
ధ్యావధిష్వపి. ౧౦౦.

అంతరం—(న) కట్టుకొనువస్త్రము, భేద
ము, కన్నము, ఎడము, పరమాత్మ,
మఱుగు, లేదనుట, తనది, వెలుపల,
నడిమిప్రదేశము, హద్దు, దానికొఱ
కు, సమయము.

తాదర్థ్యేఽవసరే చోక్త
మవరం చరమేఽన్యవత్, గ
జాంత్యజంఘాదేశే చ భ
వాన్యామవరా మతా.

అవరం—(త్రి) వెనుకటిది, ఏనుగు,
వెనుకటిపిక్కలోనగుకాలు, (సీ) పా
ర్వతీదేవి.

ఉత్తరం ప్రతివాక్యే స్యా
దూర్ధ్వోదీచోత్తమేఽన్య
వత్, ఉత్తరస్తు విరాటస్య
తనయే దిశి చోత్తరా.

ఉత్తరం—(న) ప్రత్యుత్తరము, (త్రి)
మీదుగనున్నది, ఉత్తరదిశయందు
న్నది, శ్రేష్ఠమైనది, (పు) ఉత్తరుడు,
(సీ) ఉత్తరదిక్కు.

ఇతరః పామరేఽన్యస్తి

ఇతరః—(సీ) మూర్ఖుడు, అన్యము.

[లు.

న్నక్షరం బ్రహ్మవర్ణయోః,

అక్షరం—(న) పరబ్రహ్మము, అక్షరము

ఋక్షరం వారిధారాయా

ఋక్షరం—(న) జలధార, (పు) యజ్ఞ

మృక్షరోఽప్యర్విజిస్తృ

ముచేయించువాఁడు.

తః, ౧౦౩.

ప్రవరస్సంతతా గోత్రే శ్రేష్ఠే
తు ప్రవరోఽన్యవత్,

ప్రవరః—(పు) కులము, వేరు, (త్రి) శ్రేష్ఠమైనది.

శబరో వారిచండాళ భేద
యో శ్శంకరేఽపి చ.

శబరః—(పు) జలము, కిరాతుఁడు, శంకరుఁడు.

అంబరం వసనే వ్యోమ్ని కా
ర్పానే చ సుగంధకే,

అంబరం—(న) వస్త్రము, ఆకాశము, ప్రత్తి, పరిమళవస్తువు.

శంబరం సలిలే విత్తబౌద్ధవ్రత
విశేషయోః. ౧౦౪. శం
బరో దైత్యహరిణమ
త్స్యశైలజినాంతరే, ఔ
షధౌ శంబరీమాహుః

శంబరం—(న) ఉదకము, ధనము, బౌద్ధుల వ్రతము, శంబరాసురుఁడు, (పు) ఇట్టి, మత్స్యము, పర్వతవిశేషము, బౌద్ధవిశేషము, శంబరీ (సీ) ఓషధివిశేషము.

ప్రఖరోఽశ్వతరే శుని. ౧౦
౬. తురంగాణాం చ స
న్నాహే ప్రఖరోఽతిభృ
శంఖరే,

ప్రఖరః—(పు) కంచరగాడిద, కుక్క, గుఱ్ఱపుంగవచము, (త్రి) మిగులదీక్ష మైనది.

శిఖరం శైలవృక్షాగ్రకక్షాపు
లకకోటిషు. ౧౦౭. పక్వ
దాడిమబీజాభమాణి క్య
శకలేఽపి చ,

శిఖరం—(వ) పర్వతాగ్రము, వృక్షాగ్రము, చంక, గగుర్పాటు, అంచు, పక్వమగు దానివ్యవితృవంటిరత్నము.

ఖంఖరస్తు శివాభేదే ఖట్వాం
గే వారిబాలకే. ౧౦౮.
ఖంఖీరావద్భహుత్వేఽపి

ఖంఖరః—(పు) ఒక తెగనక్క, ఖట్వాంగ మను శివునియాయుధము, వారిబాలకమనునోషధి, (ఖంఖీరాశబ్దమువలె) బహుత్వము.

విష్టరశ్చ మహీపహే, ఆసనే
కుశముషౌ చ

విష్టరః—(పు) వృక్షము, పీట, దర్భతో నుండు గుప్పిలి.

వతరశ్శతవేష్టయోః. ౧౦౯.
ఘటేఽపి చాథ

వతరః—(పు) సమర్థుఁడు, చెట్టుబంక, కుండ.

పితరో ముస్తమంథానదండ

పితరః—(పు) తుంగమునై, చల్లకవ్వము,

యోః, పితరస్సాన్యదుఖా | కుండ.
యాం చ

జతరః కతి నేఽన్యవత్. ౧౧౦. జతరః—(త్రి), కతినమైనది, (న)గర్భము, కుఱ్ఱ వృద్ధే చ జతరం వృద్ధి నొందినది.

వంతరస్తాశ్శల్లవే, కరీరణో వంతరః—(పు) తాటిమోపు, వెదురు శేఱ పొట్ట.

ప్యరరం కవాతు ఛదనేఽ అరరం—(న) తలుపు, కప్పుట.
పి చ. ౧౧౧.

క్రకరః క్రకచే దీనే కరీరే చ క్రకరః—(పు) అంపము, దీనుడు, వెదు ఖగాంతరే, రు మొలక, కొక్కెర.

కదరశ్శ్వేతఖదిరే యుద్రరో కదరః—(పు) వెలిచండ్ర, రోగవిశేషము.
గేఽపి భాషితః ౧౧౨.

బదరం కోలకార్పాస్యోః ఫ బదరం—(న) రేగుపండు, ప్రత్తికాయ, లే స్యాద్బదరీతయోః, బదరీ (సీ) రేగుచెట్టు, పత్తిచెట్టు, ఏలాపర్ణ్యాం తు బదరా. (సీ) కారేలకిచెట్టు, విష్ణుక్రాంతచెట్టు. విష్ణుక్రాంతౌషధావపి.

ప్రదరో రోగభేదే స్యాత్ప్రదరః—(పు) స్త్రీలకుగలుగురక్త స్రావ దరశ్శరభంగయోః, ము, బాణము, విఱచుట.

మకరో యాదసి జ్ఞేయో ని మకరః—(పు) మొసలి, కుబేరునినిధి, మ ధిరాశిప్రభేదయోః. కరరాశి.

నికరో నివహే సారే న్యా నికరః—(పు) సమూహము, చేవ, న్యా యదేయధనాంతరే, యముగానీయఁదిగినసొమ్ము.

శీకరశ్శబలే వాతస్రుతాంబు శీకరః—(పు) శబలవర్ణము, గాలిచే జి కణయోః స్పృతః. ౧౧౩. వ్వుఁబడిన జలము, తుంపర.

ప్రకరశ్చోపకారశ్చ వికీర్ణ ప్రకరః } — (పు) (ఈ రెండు శబ్దములు కుసుమాదిషు, సంహతౌ ఉపకారః } క్రమముగా చెదరిన చోపకృత్యాయాం య పుష్పాదులు) సమూహము, ఉపకా థాసంఖ్యమవస్థితౌ. ౧౧౪. రము.

జోంగకే ప్రకరం ప్రోక్తం ప్రకరం—(న) అగరు (సీ) ఇంటిముంగిలి.
ప్రకరీ చత్వరావనౌ,

విస్తరస్తు ప్రపంచే స్యాద్విస్తారే ప్రణయేఽపి చ.

సంస్తరప్రస్తరావేతౌ సంస్తరాధ్వరయోరపి, మణిపాషాణయోశ్చాపి యథా క్రమముదీరితౌ. ౧౧౮.

టగరష్టంకణక్షౌరే హేలా విభ్రమగోచరే, వాచ్యవత్కేకరాక్షేతు

ముద్గరం మల్లికాభిది. ౧౧౯. లోష్టాఽదిభేదనేఽపి స్యా

దుదరం జతరే యుధి, ప్రసరః ప్రణయే వేగే సంగరే

చాథ మత్సరః. ౧౨౦. అసహ్యపరసంపత్తౌ మాత్సర్యే కృపణే కృధి, మత్సరా మక్షికాయాం చ

విసరః ప్రసరే వ్రజే. ౧౨౧. కుహరః కోటరే ఛిద్రే నాగరాజవిశేషయోః,

దహరో మూషికాయాం చ స్వల్పే భ్రాతరి బాలకే.

చమరం చామరే ప్రాహుర్జంజరీ మృగభేదయోః, చమరీ

భ్రమరో భృంగే కాముకే చ మధూద్రవత్. ౧౨౩

రుధిరోఽంగారకే ప్రోక్తో రుధిరం కుంకుమాస్పృజోః,

విస్తరః—(పు) ప్రపంచము, విస్తారము, ప్రేమ.

సంస్తరః } — (పు) (క్రమముగా) చిగుప్రస్తరః } రులచే నేర్పఱుపఁబడిన శయ్య, యజ్ఞమును, మాణిక్యము, తాయియు.

టగరః—(పు) వెలిగారము, విలాసము గాఁజూచుట, (త్రి) మెల్లకంటివాఁడు

ముద్గరం—(న) మల్లెచెట్టులో భేదము, ఇనుపదియ.

ఉదరం—(న) కడుపు, యుద్ధము.

ప్రసరః—(పు) ప్రేమ, వేగము, యుద్ధము.

మత్సరః—(త్రి) పరుల మేలోర్వనివాఁడు, (పు) ద్వేషము, లోభి, క్రోధము, (సీ) ఈగ.

విసరః—(పు) వ్యాపించుట, సమూహము.

కుహరః—(పు) తొఱుట, రంధ్రము, సర్పజాతి విశేషము, కుమారుఁడనురాజు.

దహరః—(పు) ఎలుక, అల్పము, సోదరుఁడు, బాలుఁడు.

చమరం—(న) వింజారము, చమరీ (సీ) పూలగుత్తి, చమరీమృగము.

భ్రమరః—(పు) (మధూద్రవమువలె) తుమ్మెద, విటుఁడు.

రుధిరః—(పు) అంగారకుఁడు, (న) కుంకుమ, రక్తము.

చందిరోఽనేకపే చంద్రే
ముదిరః కాముకేఽంబుదే.
మిహిరో భాస్కరే వృద్ధే

చందిరః—(పు) ఏనుఁగు, చంద్రుఁడు.

ముదిరః—(పు) విటుఁడు, మేఘము.

మిహిరః—(పు) సూర్యుఁడు, ముసలి
వాఁడు.

ముహిరః కామమూర్ఖయోః,
వివరం దూషణే గర్త్రే కథి
తంఛిద్రరంధ్రవత్. ౧౨౫

ముహిరః—(పు) మన్మథుఁడు, మూర్ఖుఁడు.

వివరం—(న) (చిద్రరంధ్ర) శబ్దములవలె
దోషము, రంధ్రము.

ఖపురః క్రముకే భద్రముస్త
కేఽలసకేఽపి చ,

ఖపురః—(పు) పోకచెట్టు, భద్రముస్త,
(త్రి) మందుఁడు,

గోపురం తు పురద్వారేద్వా
రమాత్రే చ ముస్తకే.

గోపురం—(న) పట్టణద్వారము, ద్వార
ము, కైవడిముస్త.

చికురశ్చంచలే కేశే గృహబ
భ్రుభుజంగయోః, పక్షీద్రు
భేదయోశ్చైవలే

చికురః—(త్రి) చలించునది, (పు) జుట్టు,
పెంపుడుముంగిస, పాము, చికురప
క్షి, వృక్షభేదము, పర్వతము.

చంకురో రథవృక్షయోః.

చంకురః—(పు) రథము, వృక్షము.

అంకురో రుధిరే రోణ్ణి పా
నీయేఽభినవోద్భిది,

అంకురః—(పు) నెత్తురు, వెండ్రుక. జల
ము, మొలక.

కుక్కురో వక్రపుచ్ఛే స్యా
ద్గ్రంథిపల్లవే తు కుక్కురం.

కుక్కురః—(పు) కుక్క, (న) మాచిపత్రి.

ముకురో మల్లికాపుష్పే ద
ర్పణే చ కలిద్రుమే, కు
లాలదండే వకుళే మకు

ముకురః } — (పు) మల్లెపూవు, అద్దము,
మకురః } — తాండ్రచెట్టు, కుమ్మరి
కట్ట, పొగడచెట్టు.

రోఽప్యేషు విశ్రుతః.

అజిరం ప్రాంగణే వాతే విష
యే దద్ధురే తనా

అజిరం—(న) ఇంటిముందుభాగము, వా
యువు, విషయము, కప్ప, శరీరము.

అశిరో రాక్షసే వహ్నివశిర
స్తపనేఽపి చ. ౧౩౦.

అశిరః—(పు) రాక్షసుఁడు, అగ్ని, సూ
ర్యుఁడు.

శిశిరస్వాదృతోర్భేదే తు
షారే శీతలేఽన్యవత్,

శిశిరః—(పు) శిశిరర్తువు, మంచు, (త్రి)
చల్లనిది.

వశిరం కిణిహిసింధు లవణేభ

వశిరం—(న) ఉత్తరేణుచెట్టు, సముద్ర

కణాసు చ. ౧౩౧.
సుషిరం వివరే వాద్యే సు
రంద్రే సుషిరోఽన్యవత్,
సుషిరోఽగ్నా చ
తిమిరం ధ్వాంతే నేత్రామ
యేఽపి చ. ౧౩౨.

భిదిరః పావకే రజ్జౌ కరవా
లే పరశ్వథే,
దంతురం వాచ్యవద్విద్యా
ద్విషమోన్నతదంతయోః.
విదురో నాగరే ధీరే కౌర
వాణాం చ మంత్రిణి,
విధురం స్యాత్ప్రవిశ్లేషే వి
ధురో వికలేఽన్యవత్.
౧౩౪. విధురాపి రసా
లాయాం

మధురస్లు రసే విషే, మధు
రం రసవత్సాద్విదుప్రియే
షు మధురోఽన్యవత్.
౧౩౫. మధురా శతపు
ష్పాయాం మిశ్రేయాన
గరీభిదోః, మధుకర్కటి
కామేదామధూలీ యష్టి
కాసు చ. ౧౩౬.

బంధూరబంధురౌ గమ్యే న
ప్రే హంసే తు బంధురః,
బంధూకే చ విహంగే చ
బంధురా పణ్యయోషితి.
బర్భరః పామరే కేశవిన్యాసే
నీవృదంతరే, బర్భరా శా

లవణము, గజపిప్పలిచెట్టు.
సుషిరం—(న) రంధ్రము, పిల్లనఁగ్రోవి
మొదలగు వాద్యము, (త్రి) రంధ్ర
ముగలది; (పు) అగ్నిహోత్రము
తిమిరం—(న) చీకటి, నేత్రరోగము.

భిదిరః—(పు) అగ్ని, త్రాడు, ఖడ్గము,
గండ్రగొడ్డలి.
దంతురం—(త్రి) గొగ్గిపండ్లవాఁడు, మిట్ట
పండ్లవాఁడు.
విదురః—(పు) నేర్పరి, విద్వాంసుఁడు,
విదురుఁడు.
విధురం—(న) ఎడబాటు, (త్రి) వికల
మైనది, (సీ) చక్కెరకలిపినపెరుగు.

మధురః—(పు) మధురరసము, (న) విష
ము, (త్రి) తీయనిది, తియ్యన, ఇంపై
నది, (సీ) సదాపచెట్టు, అడవి సదాప
చెట్టు, మధురాపురము, ఇప్పచెట్టు,
దోసచెట్టు, మేదయనుగంధద్రవ్యము,
పూదేనె, అతిమధురము

బంధూరః } — (త్రి) సుందరమైనది, (పు)
బంధురః } హంస, మంకెనచెట్టు,
పక్షి, (సీ) వెలయాలు.

బర్భరః—(పు) నీచుఁడు, కేశపాశము,
బర్భరదేశము, (సీ) భారంగిచెట్టు,

పంజికాయాం తు బర్బరా శాకపుష్పయోః. ౧౩౮.	వాయుంటాకు, పుష్పవిశేషము.
కర్బురం సలిలే హేమ్ని కర్బురఃపాపరక్షసోః, కర్బు రా కృష్ణవృంతాయాం కిమ్మిరే కర్బురాన్యవత్.	కర్బురం—(న) జలము, బంగారము, (పు) పాపము, రాక్షసుడు, (సీ) కలి గొట్టుచెట్టు, (త్రి) చిత్రవర్ణముగలది.
కర్పరస్సస్య త్కపాలే చ శస్త్రభేద కటాహయోః, కూర్పరో జానుని ప్రోక్తః కఘోణావపి కూర్పరః.	కర్పరః—(పు) తలపుట్టె, శస్త్రవిశేషము. కడవ. కూర్పరః—(పు) మోఁకాలు, మోఁచేయి
ఖర్పరస్తస్కరే ధూర్తే భిక్షా పాత్రకపాలయోః, గర్గరో మూనభేదే స్యాన్తంథ న్యామపి గర్గరీ. ౧౪౧.	ఖర్పరః—(పు) చోరుడు, విటుడు, బిచ్చమెతుకొను పాత్రము, పుట్టె. గర్గరః—(పు) మత్స్యవిశేషము, గర్గరీ (సీ) తరికడవ.
ఘర్ఘరస్తు చలద్వారిధ్వానే ఘూకే నదాంతరే, నిర్ఘరస్తుసహస్రాంశుతురంగే తుషపావకే. ౧౪౨.	ఘర్ఘరః—(పు) కదలుచున్న నీటిమ్రోత, గుడ్లగుబ, నదవిశేషము. నిర్ఘరః—(పు) సూర్యుని యశ్వము, ఉముక నిప్పు.
ముర్ఘరస్తుషవహ్న్నా స్యాన్త న్తథే రవివాజిని, జర్జరో వాచ్యవజ్జిరే జర్జరం వాసవధ్వజే. ౧౪౩.	ముర్ఘరః—(పు) ఉముకనిప్పు, మన్తభుండు సూర్యగుఱ్ఱము. జర్జరః—(త్రి) శిథిలమైనది, (న) ఇంద్ర ధ్వజము.
నిర్జరస్తు జరాత్యక్తే వాచ్యవ న్నిర్జరస్సురే, నిర్జరా తు గుడూచ్యాం స్యాత్తాల పత్రామపి క్వచిత్.	నిర్జరః—(త్రి) ముదిమి లేనిది, (పు) దేవత, (సీ) తిప్పతీగె, ముర యనెడుగంధ ద్రవ్యము.
ఝర్ఘరస్సాస్యత్కలియుగేవా ద్యభాండే నదాంతరే, దద్ధరస్తు గిరావీషద్భగ్నవస్తు ని వాచ్యవత్. ౧౪౪.	ఝర్ఘరః—(పు) కలియుగము, వాద్య ఘటము, నదవిశేషము. దద్ధరః—(పు) పర్వతము, (త్రి) కొంచెము శిథిలమైనది, (పు) మేఘము, కప్ప,

దద్ధరస్తోయదే భేకే వా ద్యభాండాద్రిభేదయోః, దద్ధరా చండికాయాంచ గ్రామజాలే చ దద్ధరం.	వాద్యభాండము, దద్ధరపర్వతము, (సీ)పార్వతి, (న) గ్రామసమూహము.
వార్దరం దక్షిణావర్తశంఖే క్రిమిజనీరయోః, కాక చించ్యాస్తు బీజే చ వాచి వార్దరమిష్యతే	వార్దరం—(న) దక్షిణా వర్తశంఖము, అగరుచెక్క, ఉదకము, గురుగింజ, వాక్కు.
దుర్ధరం వాచ్యవద్దుఃఖధా ర్యే స్యాదృషభౌషధే, దుర్ధరో	దుర్ధరం—(త్రి) అతికష్టముచే భరింపఁ దగినది, (పు) ఋషభమనునోషధి.
నిర్దరం సారే నిర్భయే నిరప త్రపే. ౧౮౮.	నిర్దరం—(న) చేవ, (త్రి) భయములేని వాడు, సిగ్గులేనివాడు.
కుంజరోఽనేకపే కేశే ధాత క్యామపి కుంజరా, పింజరం కనకే వాజిభేదే పీతే చ పింజరః. ౧౮౯.	కుంజరః—(పు) ఏనుగు, జుట్టు, (సీ)ఆరె చెట్టు పింజరం—(న) బంగారము, (పు) అశ్వ విశేషము, (త్రి) పచ్చనిది,
మందరో మంథశైలే స్యా త్స్వర్గమందారయోరపి, మందరో బహుళే మందే	మందరః—(పు) మంథరపర్వతము, స్వర్గ ము, కల్పవృక్షము, బహుళము, అల సత.
కందరో వివరేఽంకుశే. ౧౯౦ మందిరం నగరేఽగారే మం దిరో మకరాలయే, వర్కరస్తరుణే మేషే కర్కరో దర్పణే దృఢే.	కందరః—(పు) గుహ, అంకుశము. మందిరం—(న) పట్టణము, గృహము, (పు) సముద్రము. వర్కరః—(పు) లేగపశువు, మేక. కర్కరః—(పు) అద్దము, (త్రి) దృఢమై నది.
కంధరో వారివాహే స్యా ద్గ్రివాఞ్ఞామపి కంధ రా,	కంధరః—(పు) మేఘము, (సీ) కంఠము.
వల్లరం శాద్యలే ప్రోక్తం నిర్జ	వల్లరం—(న) పచ్చికపట్టు, నీరు లేనితావు

లస్థానకుంజయోః. ౧౫౨.
వల్లక్షేత్రే చ మంజర్యాం
వల్లరీతి ప్రకీర్తితా,
మంథరస్సూచకే కోశే మం
థానే చాథ మంథరం.
౧౫౩. కుసుంభ్యాం మం
థరోమందే పృథౌ వక్త్రే
చ వాచ్యవత్,
కంకరం కుత్సితే తక్త్రే
చత్వరం స్థండిలేఽంగణే.

ఛిత్వరం ఛేదనద్రవ్యే ఛిత్వ
రో భూర్తవైరిణోః,
ఛిత్వరో దుర్విధే నీచే పథిక
క్రూరకర్తృణోః. ౧౫౪.

పుష్కరం పంకజే వ్యోమ్ని
పయః కరికరాగ్రయోః,
బౌషధద్వీప విహగతీర్థ
రాజోరగాంతరే. ౧౫౬.
పుష్కరం తూర్యవక్త్రే
చ కాండే ఖడ్గఫలేఽపిచ,

డింగరో డంగరే క్షేపే

సంగరోఽంగీకృతౌ యుధి.
౧౫౭. విషాపదోః క్రి
యాకారే సంగరం తు
శమీఫలే,

గహ్వరం తు గుహాదంభ
నికుంజగహనేష్వపి.

పాదటిల్లు, వల్లరీ (సీ) వైరువెట్టని
భూమి, పూలగుత్తి.

మంథరః—(పు) కొండెగాడు, పూవు
లోనిమిద్దె, కవ్వము, (న) కుసుంభ
పువ్వు, (త్రి) మందము, అధికము, వం
కర.

కంకరం—(త్రి) కుత్సితుడు, (న) మజ్జిగ.
చత్వరం—(న) వ్రతునికి యోగ్యమైన
ప్రదేశము, ముంగిలి.

ఛిత్వరం—(న) ఛిద్దము, (పు) విటుడు,
శత్రువు.

ఛిత్వరం—(పు) బీదవాడు, నీచుడు, తె
రువరి, దుష్టుడు.

పుష్కరం—(న) తామరపూవు, ఆకా
శము, జలము, వీనుగుతుండము
కొన, కుష్మమనునోషధి, పుష్కరద్వీప
ము, (పు) బెగ్గురుపక్షి, పుణ్యక్షేత్ర
విశేషము, పుష్కరరాజు, సర్పవిశే
షము, (న) వాద్యముఖము, బాణ
ము, కత్తివాదర.

డింగరః—(పు) కుడాసానిపుచ్చచెట్టు,
చిమ్ముట.

సంగరః—(పు) అంగీకారము, యుద్ధము,
విషము, అపత్తు, (న) ప్రతిజ్ఞ, జమ్మి
పండు.

గహ్వరం—(న) గుహ, కపటము, అతా
గృహము, వనము.

కర్వరః కథితో వ్యాఘ్రే కర్వరః—(పు) పెద్దపులి, (సీ) పార్వతి.

శివాయామపి కర్వరీ,

చతురశ్చాతురశ్చాపి చక్ర
గండో నియంతరి. ౧౫౯.

ఏతా స్యాతాముభౌ నే

త్రగోచరే చాటుకారిణి,

ఈశ్వరో విభవై రాధ్యే శం
భౌ స్వామిని మన్తథే.

౧౬౦. పార్వత్యా మీ

శ్వరా మాహు

ద్వాపరస్సంశయే యుగే,

ఆకరో నివహాత్పత్తిస్తాన

శ్రేష్ఠఖనిష్వపి. ౧౬౧.

భాస్కరస్తపనే వహ్నా ప్ర

భాకరసమః స్మృతః,

పార్వరో భక్తసిక్థే స్యాత్కీ

నాశే రాజయత్క్షణి. ౧౬౨.

జరాతేఽపి కదంబస్య

కేసరేఽపి చ భస్మ ని,

శార్వరం త్వంధతమనే శార్వ

రో ఘూతుకేఽన్యవత్.

ప్రాంతరం విపినే దూరశూ

న్యవర్త్తిని కోటరే,

శార్కరో దుగ్ధధేనేఽపి శ

ర్కరాన్వితదేశవత్.

శాక్వరో వృషభే ఛందోవి

శేషే శాక్వరం మతం,

నాగరం ముస్తకే శుంత్యాం

విదగ్ధే నాగరోఽన్యవత్.

౧౬౩ శంసంతి నగరో

చతురః } (పు) గుండ్రనిదిండు, సారథి.
చాతురః } (త్రి) కనబడుచున్నది, నేర్పరి.

ఈశ్వరః—(పు) భాగ్యవంతుడు, శంక
రుడు, రాజు, మన్తభుడు, (సీ)
పార్వతి.

[యుగము.

ద్వాపరః—(పు) సందేహము, ద్వాపర.

ఆకరః—(పు) సమూహము, పుట్టినచో
టు, శ్రేష్ఠము, గని.

భాస్కరః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని (ప్ర
భాకరశబ్దతుల్యము).

పార్వరః—(పు) అన్నపు మెతుకు, యము
డు, త్తయరోగము, ముదుసలివాడు,
కడిమిపూవులోని కేసరము, బూడిదె.

శార్వరం—(న) అంధకారము (త్రి) కూ
రమైనది.

ప్రాంతరం—(న) అరణ్యము, దూరమగు
ఎడారిబాట, చెట్టుతోట.

శార్కరః—(పు) పాలనురుగు, ఇసుక
భూమి.

శాక్వరః—(పు) వృషభము, (న) శాక్వర
ఛందము.

నాగరం—(పు) తుంగము స్త్రీ, శొంఠి, (త్రి)
నేర్పరి, నగరమందు జనించినది, (న)
సురతబంధవిశేషము.

ద్భూతే రతబంధే చ నా
గరం,

వాగరో వారకే శాణే నిర్ణ
యే బాడబే వృకే. ౧౬౬.
విశారదే ముముక్షౌ చ
గవామంకే చ వాగరం,

భ్రామరం గ్రావమధునోః
పామరః ఖిలనీచయోః. ౧౬౭
వాసరో దివసే నాగప్రభేదే
చాపి వాసరః,

కాంతారముపసర్గాదౌ వనే
దుర్గమవర్త్తని. ౧౬౮. ఇ
క్షుప్రభేదే కాంతారః
పదారః పాదధూళిషు, పా
దాళిందేఽ

థ మందారః పారిభద్రార్క
సర్ణయోః, ౧౬౯. సుర
ద్రుమేఽపి

గాంధారస్సింధూరే రాగదే
శయోః,

ఆధారశ్చాధికరణేఽప్యా ల
వా లేఽంబుధారణే.

ఆసారస్యాత్ప్రసరణే వేగ
వర్షే సుహృద్భలే,
కేదారః పర్వతే శంభౌ క్షే
త్ర భేదాలవాలయోః.

ఉదారో దాతృమహతోర్ధ
క్షీణేఽపృభిధేయవత్,
మదారో ద్విరదే ధూర్తే
విదారో దారణే రణే.

వాగరః—(పు) నిపేధించుట, ఒరిపిడి
తాయి, నిశ్చయించుట, బడబాగ్ని,
తోడేలు, విద్వాంసుఁడు, మోక్షేచ్ఛ
గలవాఁడు, (న) పశురోగవిశేషము.

భ్రామరం—(న) తాయి, తేనె.

పామరః—(పు) దుష్టుఁడు, నీచుఁడు.

వాసరః—(పు) పగలు, సర్పవిశేషము.

కాంతారం—(న) దై వికమగు నాపద, అడ
వి, పోవశక్యముగాని మార్గము, (పు)
తెలుపుగలిగినపచ్చచెఱుకు.

పదారః—(పు) కాలిదుమ్ము, ఓడ.

మందారః—(పు) బాడిదచెట్టు, జిల్లేడు
చెట్టు, కల్పవృక్షము.

గాంధారః—(పు) సింధూరము, గాం
ధారరాగము, గాంధారదేశము.

ఆధారః—(పు) ఆధారము, పాదు,
చెఱుపు.

ఆసారః—(పు) అంతట దండువిడుచుట,
వడిగలవాన, మిత్రులసై న్యము.

కేదారః—(పు) కేదారపర్వతము, శంక
రుఁడు, మాగాణి, పాదు.

ఉదారః—(త్రి) దాత, అధిక మైనది, తిన్న
నిబుద్ధిగలవాఁడు.

మదారః—(పు) ఏనుఁగు, విటుఁడు.

విదారః—(పు) ఛేదించుట, సంగ్రామము,

౧౭౨. విదారీ సాలప
ర్ణ్యం చ రోగభేదేషు
గంధయోః,

వికారో వికృతౌ రోగేఽ
ప్యాకారస్సంస్థితాంగయోః.

వికారస్సౌత్పరిభవే ధాన్య
స్యోత్పేషణేఽపి చ,

ప్రకారస్సదృశే భేదే
టంకారశ్శింజినీధ్వనౌ. ౧౭౩.

విస్తయే చ ప్రసిద్ధౌ చ
దండారశ్శరయంత్రకే, కు
లాలచక్రే వహనే దండా
రోమత్తవారణే. ౧౭౪.

పిండారః క్షుపణే క్షేపే మ
హిషీరక్షకే ద్రుమే,

తుషారో హిమభేదేఽపి శీక
రే శీతలే హిమే. ౧౭౫.

శునారస్తు శునీస్తన్యేసర్పాం
డకలవింకయోః,

కుమారో బాలకే స్కందే
యువరాజేఽశ్వచారకే.

శుకేఽపి వరుణద్రౌచ కు
మారం జాత్యకాంచనే,
కుమారి రామతరుణీ నవ
మాల్యోర్నదీభిది. ౧౭౬.

కన్యాపరాజితాగౌరీ జం
బూద్వీపేషుచ స్తృతా,

ఆహారో భోజనే హారే భ

విదారీ(సీ)ముయ్యాకులపొన్న, భగం
ధరరోగము, తెల్ల నేలగుమ్మడుచెట్టు.
[ము.

వికారః—(పు) మాటుపొందుట, రోగ
ఆకారః—(పు) మృతి నొందినవాడు,
శరీరము.

వికారః—(పు) తిరస్కారము, ధాన్యము
కుప్పచేయుట.

ప్రకారః—(పు) సామ్యము, భేదము.

టంకారః—(పు) అల్లెత్రాటి మ్రోత, ఆశ్చ
ర్యము, ప్రఖ్యాతి.

దండారః—(పు) బాణయంత్రము, కుష్ట
రిచక్రము, వాహనము, మదపుటే
నుఁగు.

పిండారః—(పు) క్షుపణకమతస్థుఁడు, చిము
ట, గేదెలఁగాచువాఁడు, వృక్షవిశే
షము.

తుషారః—(పు) తుంపురుగా బడుమంచు,
తుంపురులు, (త్రి) చల్లనిది, (పు) మంచు

శునారః—(పు) కుక్కపాలు, పాముగు
డ్డు, ఊరపిచ్చుక.

కుమారః—(పు) బాలుఁడు, కుమారస్వా
మి, యువరాజు, అశ్వశిక్ష, చిలుక, ఉలి
మిరిచెట్టు; (న) మేలిమిబంగారు, కుమా
రీ(సీ) సీతాదేవి, విరజాజిచెట్టు, కుమా
రీనది, కలబందచెట్టు, పెండ్లిగాని బా
లిక, పార్వతి, జంబూద్వీపము.

ఆహారః—(పు) అన్నము, భక్షించుట,

వేదాహరణేఽపి చ.

హరించుట.

విహారో విభ్రమే స్కంధే
లీలాయాం సుగతాలయే,

విహారః—(పు) తిరుగుట, భుజము, విలా
సము, బౌద్ధాలయము.

కుటారం మైథునే విద్యా
త్కుటారం కంబళేఽపి

కుటారం—(న) సంభోగము, గొంగడి.

చ. ౧౮౦.

కోట్టారో నాగరే కూపే పు
ష్కరిణ్యాశ్చ పాటకే,

కోట్టారః—(పు) నగరసంబంధమైనది,
(కోట) బావి, కొలనిపడికట్టు.

కడారః పింగళే దానే

కడారః—(పు) పింగళవర్ణము, బంటు.

సంభారస్సంభృతౌ గణే.

సంభారః—(పు) చక్కఁగాభరించుట,
సమూహము.

కేనారః కుంభినరకే శిరఃకపా
లసంధిషు,

కేనారః—(పు) కుంభీపాకనరకము, తల,
పుట్టెప్రదేశము.

సంకారోఽగ్ని చటాత్కారే
సమ్మార్జన్యవమార్జితే. న

సంకారః—(పు) అగ్నియొక్క చటచట
ధ్వని, చీపురుచే జిమ్మబడినది, సంకా
రీ, (సీ) క్రొత్తగా నిండపాలైన కన్యక.

వదూషితకన్యా యాంసం

కారీ క్వాపి దృశ్యతే,

పంకారశ్శైవలే నేతౌ సోపా
నే జలకుబ్జకే. ౧౮౩.

పంకారః—(పు) నాచు, కట్ట, పడికట్టు,
నీటి నెమ్మిచెట్టు.

సంస్కారః ప్రతియత్నే స్యా
త్సంకల్పేఽనుభవేఽపి చ,

సంస్కారః—(పు) చక్కఁజేయుట, మనో
వ్యాపారము, ఎఱుక.

సాలారం స్యాద్ధస్తినఖే సో
పానే షక్షిపంజరే. ౧౮౪

సాలారం—(న) చిలుకకొయ్య, మెట్టు,
పటులపంజరము.

కంజారో జతరే సూర్యే
విరించౌ వారణే మునౌ,

కంజారః—(పు) జతరాగ్ని, సూర్యుడు,
బ్రహ్మ, ఏనుగు, ముని.

మార్జార ఓతౌ ఖట్టానే

మార్జారః—(పు) పిల్లి, జవ్వాదిపిల్లి.

భృంగారః కనకాలుకే. ౧౮౫

భృంగారః—(పు) బంగారుపాత్రము,

భృంగారీ ఝిల్లికాయాం

భృంగారీ (సీ) చిమట.

స్యా

[హము.

దంగారోఽలాతభౌమయోః

అంగారః—(పు) కొఱవి, అంగారకగ్ర

శృంగారస్సరతే నాట్యరసే శృంగారః—(పు) సంభోగము, శృంగా
 ౭పి గజమండనే. ౧౮౬. రరసము, గజాలంకారము, (న) గంధ
 శృంగారం చూర్ణసింధూ వొడి, సింధూరము, లవంగపుంబువ్వు.
 రలవంగకుసుమేషు చ,

విస్తారో విస్తృతౌ స్తంబ విస్తారః—(పు) విశాలమగుట, గడ్డిదుబ్బు.
 ఉద్ధారశ్చోద్ధృతావృణే. ఉద్ధారః—(పు) వై కెత్తుట, ఋణము.
 మాతరో ద్విజభేదే స్యా మాతరః—(పు) ఒకానొకవిప్రుడు, వ్యా
 ద్వాసేఽర్కపరిపార్శ్వ సమహర్షి, సూర్యనిప్రక్కనుండు
 కే. వారలలో నొకఁడు

శాబరః కథ్యతే లోధే త శాబరః—(పు) లొద్దుగుచెట్టు, పాపము,
 థా పాపాపరాధయోః. నేరము, శాబరీ, (సీ) దురదగొండి
 ౧౮౮. శాబరీ శూకబిం చెట్టు.

బ్యాం చ [షభము.
 శారీరం దేహజే వృషే, శారీరం—(త్రి) శరీరసంబంధమైనది, వృ
 కరీరః కలశే వృక్షభేదే వం కరీరః—(పు) కుండ, వెణుతురుచెట్టు,
 శాంకురేఽపి చ. ౧౮౯. వెదురు మొలక, కరీరీ (సీ) చిమట,
 కరీరీ చీరికాయాం చ ఏనుగుదంతము మొదలు.

దంతమూలేచ దంతినాం, శణీరం—(న) శోణనదమందలి యిసుక
 శణీరం శోణమధ్యస్థపులినేద ధ్వరీతశ్చ. ౧౯౦. తిన్నె, దద్దరీనదియొడ్డు.

జంబీరః ప్రస్థపుష్పాఖ్యశాకే జంబీరః—(పు) మరువము, నివ్వుచెట్టు.
 దంతశతేఽపి చ,

ఔశీరనూహుశ్చమర దం ఔశీరం—(న) చామరదండము, పాను
 డే చ శయనాసనే. పు, పీతము.

సౌవీరం బదరే ప్రోతోఽంజ సౌవీరం—(న) రేగుపండు, సౌవీరాంజన
 నే దేశే చ కాంజికే, ము, (పు) సౌవీరదేశము, పులికడుగు.

కిర్తిరః కర్బురే దైత్యరాక్ష కిర్తిరః—(పు) చిత్రవర్ణము, కిర్తిరుడను
 సాంతరయోరపి. ౧౯౨. రాక్షసుడు, ఒకాసురుని తమ్ముడు.

కాశ్శీరం కుంకుమే ప్రోక్తం కాశ్శీరం—(న) కుంకుమపువ్వు, ఉలి,
 టంకపుష్కరమూలయోః, మొట్టతామరదుంప.

పాటీరో వాతకే రంగే మూ పాటీరః—(పు) సోమిందచెట్టు, రంగు,
లకే తితడన్యపి. ౧౯౩. ముల్లంగిదుంప, జల్లెడ, మేఘము, వరి
ధారాధరేఽపి కేదారే మడి, వెదురుచేవ.

వేణుసారేఽపి చేష్యతే.

అండిరః పురుషే శక్తే అండిరః—(పు) పురుషుఁడు, సమర్థుఁడు.

హిండిరః పురుషే స్తృతః. హిండిరః—(పు) పురుషుఁడు, సముద్రపు

ఫేనే వాతింగణో చా నురుగు, వంగచెట్టు.

ధ ధూసరః పాండురే ఖరే, ధూసరః—(పు) ధూసరవర్ణము, గాడిద.

కూబరః కుబ్జకే చారౌ కూ కూబరః—(పు) నెమ్మిచెట్టు, (త్రి) సుందర

బరశ్చ యుగంధరే. మైనది, (పు) బండినొగ.

తూబరోఽశ్శశ్రు పురుషే తూబరః—(పు) పేడిమొగమువాఁడు,

ప్రాధా శృంగవృషేఽపి కొమ్ములులేనియొద్దు.

చ,

స్యాన్నీవరో వణిజకే వాస్త నీవరః—(పు) వర్తకుఁడు, నివసించు

వ్యేఽపి చ నీవరః. ౧౯౬. వాఁడు.

పీవరః కచ్చపే స్థూలే పీవరః—(పు) తాఁబేలు, (త్రి) బలిసినది.

ధీవరో లుబ్ధకే బుధే, ధీవరః—(పు) జాలరివాఁడు, విద్వాం

సుఁడు.

కేసరం హింగుని ప్రోక్తంకేస కేసరం—(న) ఇంగువ, (పు) నాగకేసరపుఁ

రో నాగకేసరే. ౧౯౭. జెట్టు, సింహపుజూలు, సురపొన్న

సింహచ్చటాయాం పు చెట్టు, పుష్పకింజల్కము, పొగడ

న్నగకింజల్కవకుశేష్వ చెట్టు.

పి,

కిశోరస్తరుణావన్ధే హయశా కిశోరః—(పు) బాలుఁడు, గుఱ్ఱముపిల్ల,

బకసూర్యయోః. ౧౯౮. సూర్యుఁడు, పీతచందనము,

తైలపర్ణ్యాం

కుబేరస్తు నందివృక్షే ధనా కుబేరః—(పు) నందిచెట్టు, కుబేరుఁడు.

ధిపే,

కణేరుస్సౌద్వశావేశ్యాకర్ణి కణేరుః—(సీ) (గణేరుశబ్దమువలె) ఆఁడే

కారే గణేరువత్. నుఁగు, వేశ్య, (పు) కొండగోఁగుచెట్టు.

కోటీరశ్శక్రగోపే స్యాచ్చక్రే ఽపి నకు లేఽపి చ,	కోటీరః—(పు) ఆర్ద్రపురుగు, ఇంద్రుడు, ముంగిస.
అగురుస్సాచ్చింశుపాయాం జ్యోంగ కేఽపి లఘున్యపి.	అగురుః—(పు) ఇరుగుడు చెట్టు, అగు గంధము, చులకనిది.
కింశారుస్సస్యశూకేఽపి సా యకే కంకపక్షిణి,	కింశారుః—(పు) వరిముల్లు, బాణము, రాబందుపక్షి.
భార్యారుశ్శైలభేదే స్యా న్త్యగభేదే చ తత్ర చ. ౨౦౧. క్రీడయా పరభా ర్యాయాం పుత్రో యేనో పపాదితః,	భార్యారుః—(పు) పర్వతవిశేషము, మృ గవిశేషము, పరస్త్రీయందుఁ బుత్రుని గాంచినవాఁడు.
కుతారుః పాదపే కీశే కటప్రాస్సాన్య న్నహనతే. వి ద్యాధరే రక్షసిచ కటప్రా రక్షదేవనే,	కుతారుః—(పు) వృక్షము, కోతి. కటప్రాః—(పు) శంకరుడు, విద్యాధ రుడు, రక్కసుడు, పాచికలాట.
దానేరో దాసికాపుత్రే దా నేరస్సాన్యత్క్రమేశకే.	దానేరః—(పు) దాసీపుత్రుడు, ఒంటె.
మఃచూరో బర్హిచూడా యామపామార్గే శిఖం డిని,	మఃచూరః—(పు) నెమిలిజుట్టు, ఉత్తరే ణుచెట్టు, నెమిలి.
ఖర్జూరం రజతే విద్యాద్వృ శ్చి క ద్రుమ భే ద యోః. ౨౦౨. ఖర్జూర శ్చా ధ కర్పూరం శతీకాంచన యో రపి,	ఖర్జూరం—(న) వెండి, (పు) తేలు, ఖర్జూ రవృక్షము. కర్పూరం—(న) గంట్లకర్పూరముచెట్టు, బంగారము.
సిందూరస్తరుభేదే స్యాత్సిం దూరం రక్తచూర్ణకే. ౨౦౩. సిందూరీ రోచనీ రక్తచేలికాథాతకీషు చ, వల్లూరం స్యాద్వనక్షేత్రే వా	సిందూరః— (పు) సిందూవారపుఁ జెట్టు, (న) చెందిరము, సిందూరీ, (సీ) కంపిల్లమనువృక్షము, ఎఱ్ఱనివస్త్రము, ఆరెచెట్టు. వల్లూరం—(త్రి) అరణ్యభూమి, వాహ

హనోషరయోరపి. ౨౦౬.
వల్లూర మాహు స్సం శు
ష్కమాంససూకర మాం
సయోః,

నము, చవిటిపట్ట, ఎండినమాంసము,
పందిమాంసము.

ఏకాగ్రమేకతానే స్యాదే ఏకాగ్రం— (త్రి) ఒకటమనసుచెల్లిన
కాగ్రం త్రిష్వనాకులే.

వాడు, కలతఁజెందనివాడు.

నరేంద్రో వార్తికే రాజ్ఞి విష
వై ద్యేఽపి కథ్యతే,
మహేంద్రః పర్వతే శక్తే

నరేంద్రః— (పు) జాబులు మోయువాఁ
డు, రాజు, విషచికిత్స చేయువాఁడు.

మహేంద్రః— (పు) మహేంద్రపర్వ
తము, ఇంద్రుఁడు.

జలేంద్రో వరుణేఽంబుధౌ.
౨౦౮. జంభ లేఽపి జలేం

జలేంద్రః— (పు) వరుణదేవుఁడు, సము
ద్రము, నిమ్మచెట్టు.

ద్రసాన్య

సాముద్రం దేహాలక్షణే,
సాముద్రం చ సముద్రీ
యలవణాదిషు భేద్యవత్.

సాముద్రం— (న) సముద్రుని శారీరశాస్త్ర
ము, (త్రి) సముద్రమునఁబుట్టిన లవ
ణాదులు.

ఖండాభ్రమభ్రలేశే స్యాత్
స్త్రీణాం దంతక్షతాంత
రే,

ఖండాభ్రం— (న) మేఘశకలము, స్త్రీల
దంతక్షతవిశేషము.

కటిత్రం రశనాయాం స్యా
చ్చర్తాంగే కటివాససి.

కటిత్రం— (న) మొలనూలు, కాసెకోక,
నడుమునకుఁగట్టిన వస్త్రము.

శిలీంధ్రం కదళీపుష్పే కవక
త్రిపుటాఖ్యయోః, శిలీం
ధ్రః కథితో ధీరైస్తరు
మీనప్రభేదయోః. ౨౧౦.
గంధూపద్యాం మృది
ప్రోక్తాశిలీంధ్రీవిహగేభిది,

శిలీంధ్రం— (న) అరటిపువ్వు, పుట్టగొడు
గు, తెల్ల తెగడ, (పు) నేలతాడిచెట్టు,
మత్స్యవిశేషము, శిలీంధ్రీ, (సీ) ఆడు
కప్ప, మన్ను, పక్షివిశేషము.

తమిస్త్రం తమిరే కోపే తమి
స్త్రా చ తమస్తతౌ. ౨౧౨.
కృష్ణపక్షనిశాయాం చ

తమిస్త్రం— (న) చీకటి, కోపము, (సీ)
చీకటిసమూహము, బహుళపక్ష
రాత్రి.

త్వక్ష్పత్రం తు వరాంగకే, త్వ	త్వక్ష్పత్రం—(న) లవంగపుజెక్క, త్వక్ష్
క్ష్పత్తీచైవ కారవ్యాం	త్తీ (సీ) ఇంగువచెట్టు.
కలత్రం శ్రోణిభార్యయోః.	కలత్రం—(న) కటిప్రదేశము, భార్య,
దుర్గస్థానే నృపాదీనాం	రాజులకోట.
పవిత్రం వర్షణే కుశే, పవిత్రం	పవిత్రం—(న) వర్షము, దర్భ, రాగి,
తామ్రపయసోర్ధేధే చాపి	జలము, (త్రి) పావనమైనది.
తదన్యవత్. ౨౧౪.	
సావిత్రశ్శంకరే ప్రోక్త స్సా	సావిత్రః—(పు) శంకరుడు, సావిత్రి
విత్తీ దేవతాంతరే,	(సీ) దేవతావిశేషము.
దైత్యారిస్త్రిదశే విష్ణౌ	దైత్యారిః—(పు) దేవత, విష్ణువు.
తిత్తిరిర్విహగే మునౌ.	తిత్తిరిః—(పు) తీతువుపిట్ట, తిత్తిరిముని.
శాంకరిర్విఘ్న పే స్కందే	శాంకరిః—(పు) పిల్లారి, కుమారస్వామి.
జసురిః పావకే పవౌ,	జసురిః—(పు) అగ్ని, వజ్రాయుధము.
మందురా వాజిశాలాయాం	మందురా—(సీ) గుఱ్ఱపుసావడి, సమీప
సమీపార్ధే చ వస్తుని.	మందున్నపదార్థము.
ఉర్వరా సర్వసస్యాధ్యభూ	ఉర్వరా—(సీ) అన్నిపైరులుగలభూమి,
మా స్యాద్భూమి మా	భూమి.
త్రకే,	
అసురా రజనీరాసోరసురో	అసురా—(సీ) రాత్రి, మేషాదిరాశి,
దానవే రవౌ. ౨౧౫.	(పు) రాక్షసుడు, సూర్యుడు.
వాసురా వాసి తాయాం	వాసురా—(సీ) ఆడుది, రాత్రి, భూమి.
స్యాద్వాసరేయాం	
మతా భువి,	
మసూరా మసురా వ్రీహి	మసూరా
ప్రభేదే పణ్యయోషితి.	వసురా
మసూరమసురౌ చ ద్వావే	మసూరః
తావప్యేతయోర్తతౌ,	మసురః
శర్కరాఖండవికృతావుపలా	శర్కరా—(సీ) పంచదార, మొరపతా
కర్పరాంశయోః. ౨౧౬.	యి, తలపుట్టె, మొరపనేల, రోగవిశే
శర్కరాన్నిత దే శేఽపి	షము, తునుక.

రుగ్భేదే శకలేఽపి చ, కచ్చరా శూకశింఖ్యాం చ కచ్చరా—(సీ) దురదగొండిచెట్టు, గం శటీ దుస్పర్శయోరపి. ట్లచోరము చెట్టు, వాకుడు చెట్టు, కచ్చరం వాచ్యవత్ప్రా హుః పామనే పుంశ్చలే ఽపి చ, గాయత్రీ కథితా ఛందఃప్ర గాయత్రీ— (సీ) గాయత్రీఛందము, భేదే ఖదిరేఽపి చ. చంద్ర చెట్టు.	
నైరంధీ పరవేశస్థశిల్పకృ నై రంధీ— (సీ) పరులగృహములలో త్సవశస్త్రీయాం, వర్ణ నలంకారాదులఁజేయుచు స్వతంత్ర సంకరసంభూతస్త్రీ మహ ముగానుండు నాఁడుది, సంకరజాతి ల్లకయోరపి. ౨౨౨. స్త్రీ, అంతఃపురముకావలిక తై.	
ఖదిరీ శాకభేదేఽపి ఖదిరో ఖదిరీ—(సీ) ముడుగుదామర, (పు) చం దంతథావనే, ద్ర చెట్టు.	
వాచ్యవత్సుందరం రమ్యే సుందరం—(త్రి) మనోహరమైనది, ఇష్ట ప్రియే పత్యా తు సుంద మైనది, (పు) భర్త, సుందరీ, (సీ) రః. ౨౨౩. సుందరీ స్త్రీ ఆఁడుది, వృక్షవిశేషము.	
తరుభిదో	
శర్వరీ రాత్రియోషితోః, శర్వరీ—(సీ) రాత్రి, స్త్రీ, పసుపు.	
హరిద్రాయాం చ, కబరీ కేశశాకవిశేషయోః కబరీ—(సీ) కొప్పు, వాయింటచెట్టు, కబరం లవణేఽష్టే చ తుంబు కబరం—(న) లవణము, పులుసు, రీశతమర్దయోః, (పు) కొత్తిమేరు, ఓషధివిశేషము.	
మంజరీ వల్లరీ స్థూలముక్తాతి మంజరీ—(సీ) పూలగుత్తి, పెద్దముత్య లకశాఖిషు. ౨౨౪. ము, బొట్టుగుచెట్టు.	
మర్తరీ పీతదారౌ స్యాద్వస్త్ర మర్తరీ—(సీ) మ్రానిపసుపు, (పు) వస్త్ర భేదేఽపి మర్తరః, ములధ్వని.	
టట్టరీ స్యాన్తృషావాదే లం టట్టరీ—(సీ) అసత్యము, లంపావాద్య సాపటహయోరపి. ౨౨౬ ము, ఢక్కావాద్యము.	
శక్వరీ మేఘలానద్యో శ్చం శక్వరీ—(సీ) మొలనూలు, నదీవిశేషము,	

దోభేదేఽపి శక్వరీ, శక్వరీ-ఛందము.
 ఝల్లరీ ఝలరీ చ ద్వే హు ఝల్లరీ } —(సీ) ఉడుక, చక్రాకారముగ
 డుక్లే కేశచక్ర కే. ౨౨౭. ఝలరీ } నుండు వెండ్లుకలు.
 కావేరీ స్యాత్సరిద్భేదే పణ్య కావేరీ—(సీ) కావేరీనది, వెలయాలు,
 నారీహారిద్ర యోః, పసుపు.

అథ రాంత శ్చతుర్వర్ణః.

రాంత చతుర్వర్ణము.

భవేత్పరికరో వ్రాతే పర్యం పరికరః—(పు) సమూహము, శయ్య,
 కపరివారయోః ౨౨౮. పరిజనము, దట్టమగు కౌఁగిలింత, జ్ఞా
 ప్రగాఢగాత్రి కాబంధే వి నము, ఆరంభము.
 వేకారంభయోరపి,
 వ్యతికరస్సమాఖ్యాతో వ్య వ్యతికరః—(పు) దుఃఖము, ఒకరొకరు
 సనవ్యతిషంగయోః. కలయుట.
 విభాకరోఽగ్నా తపనే విభాకరః—(పు) అగ్ని, సూర్యుడు.
 ౭ వ స్క రో గు హ్య గూఢ అవస్కరః—(పు) మర్త్యాంగము, దాచఁదగి
 యోః, నది.
 కర్తకరస్తు కీనాశే భృత్యే వే కర్తకరః—(పు) యముడు, నేవకుడు,
 తనజీవిని. ౨౩౦. కర్తకరీ జీతగాఁడు, (సీ) ఛాగచెట్టు, (ప)
 తు మూర్వాయాం బింబి దొండచెట్టు.
 కాయా మపి క్వచిత్,
 అరుష్కరో వ్రణకరే భల్లా అరుష్కరః—(త్రి) పుండుచేయునది,
 తే చాప్యరుష్కరం. (న) జీడిగింజ.
 భవేత్సహచరో యింట్యాం సహచరః—(పు) నల్లగోరంటచెట్టు, స్నే
 వయస్యే ప్రతిబింబకే, హితుడు, నీడ.
 నిశాచరః వేచకాహియాతు నిశాచరః—(పు) గ్రుడ్లగూబ, సర్పము,
 ధానేషు ఫేరవే. ౨౩౧. రాక్షసుడు, నక్క, (సీ) అంకుటాలు.
 నిశాచరీ పాంసులాయాం
 భవేత్పక్షచరో విధౌ, యూ పక్షచరః—(పు) చంద్రుడు, గుంపువిడిచి
 భభ్రష్టపుథక్చారి వార యొంటరిగాఁదిరుగు నేనుగు.
 ణేఽపి ప్రకీర్తితః. ౨౩౩.

చరాచరం స్యాజ్జగతి వాచ్య వజ్రంగమేంగయోః, విదుర్దశపురం దేశే ముస్తా యాం పట్టణేఽపి చ. అభిమరో వధే యుద్ధే తథా స్వబలసాధ్వనే, ఆహుః ప్రతిసరం హస్తసూ త్రేమాల్యే చ మండనే. ౨౩౫. వ్రణశుద్ధౌచమూ పృష్ఠే నియోజ్యారక్ష కంకణే, మంత్ర భేదేఽ, వ్యవసరో వర్షప్రస్తావయోర పి. ౨౩౬.	చరాచరం—(న) ప్రపంచము, (త్రి) తిర్యగ్జంతువులు, భావము. దశపురం— (న) మాశవదేశభాగము, తుంగము నై, ఒకానొకపట్టణము. అభిమరః—(పు) చంపుట, యుద్ధము, తనసేనవలనిభయము. ప్రతిసరం—(న) దీక్షాసూత్రము, పూల దండ, అలంకారము, వ్రణశోధన, సేనవెనుకవైపు, (పు) బంటు, ఏనుగు కుంభస్థలముక్రిందితావు, కడియము, మంత్రవిశేషము. అవసరః—(పు) వాన, పనికిదగినకాలము.
స్తృతః పరిసరో మృత్యా దైవోపాంతప్రదేశ యోః, దిగంబరస్సౌత్ క్షపణే నగ్నే తమసి శంకరే. ౨౩౭.	పరిసరః—(పు) మృత్యువు, దేవుడు, గ్రామాదులకు జేరువతావు.
పీతాంబరో పద్మనాభే భవే తీతాంబరో నటే, కాదంబరం తు దధ్యగ్రే మ ద్యభేదే చ శీధుని. ౨౩౮.	దిగంబరః—(పు) క్షపణక మతస్థుడు, దిసమొలవాడు, చీకటి, శంకరుడు. పీతాంబరః—(పు) విష్ణువు, నటకుడు.
కాదంబరీ పరభృతాభారతీ శారికాసుచ, ఉదుంబరస్తు దేహశ్యాంవృ క్షజాతౌ చ పండకే. ౨౩౯. ఉదుంబరం స్తృతం తామ్రే కుష్ఠభేదేఽప్య దుంబరః,	కాదంబరం—(న) మీఁగడ, కడిమిపూల కల్లు, కల్లు. కాదంబరీ—(స్త్రీ) ఆడుకోకిల, సరస్వతి, గోరువంక. ఉదుంబరః—(పు) గడప, మేడిచెట్టు, నపుంసకుడు, (న) రాగి, (పు) ఒకా నొక కుష్ఠరోగము.
బౌదుంబరశ్శృద్ధదేవే రోగ బౌదుంబరః—(పు) యముడు, కుష్ఠ	రోగము.

భేదే చ కథ్యతే. ౨౪౦.

నీలాంబరః ప్రలంబఘ్నో నీలాంబరః—(పు) బలరాముడు, రాక్ష
ణపే కూరలోచనే, సుడు, శని.

ఆడంబరస్సమారంభే గజగర్జి ఆడంబరః—(పు) తొందరపాటు, ఏనుగు
తతూర్యయోః. ౨౪౧. ఘీంకారధ్వని, చతుర్విధవాద్యధ్వని.

నిషద్వరస్తు జంబాలే నిశా నిషద్వరః—(పు) అడుసు, నిషద్వరీ, (స్త్రీ)
యాం చ నిషద్వరీ, రాత్రి.

ఉపహ్వారం సమీపే స్యాదే ఉపహ్వారం—(న) సమీపము, రహ
కాంతే చాప్యపహ్వారం. స్యము.

౨౪౨.

ఇందీవరం కువలయే వర్యా ఇందీవరం—(న) కలువ, ఇందీవరీ, (స్త్రీ)
మిందీవరీ మతా, పిల్లిపీచర.

కాలంజరో యోగిచక్రమేళ కాలంజరః—(పు) యోగులగుంపు, శం
కే భైరవే గిరౌ. ౨౪౩. కరుడు, పర్వతవిశేషము.

విశ్వంభరోఽచ్యుతే శక్తే విశ్వంభరః—(పు) విష్ణువు, ఇంద్రుడు,
తథా విశ్వంభరా భువి, (స్త్రీ) భూమి.

దురోదరో ద్యూతకారే ప దురోదరః—(పు) జూదమాడువాడు,
ణే ద్యూతే దురోదరం. (న) పందెము, జూదము.

లంబోదరస్సాదా ద్యూతే లంబోదరః—(పు) తనపొట్టనిండించుకొ
గణానామధిపేఽపి చ, నువాడు, వినాయకుడు.

అనుత్తరః స్త్రుతశ్శ్రేష్ఠే ప్రతి అనుత్తరః—(త్రి) శ్రేష్ఠమైనది, బదులు
జల్పవివర్జితే. ౨౪౪. లేనిమాట.

తులాధరస్తులారాశౌ భవే తులాధరః—(పు)తులారాశి, వర్తకుడు
ద్వాణిజకేఽపి చ,

భవే త్తోయధరో మేఘే సు తోయధరః—(పు) మేఘము, నీరుచెం
నిషణ్ణౌషధావపి. ౨౪౫. చలికూర.

ధురంధరో ధవతరౌ ధూర్వ ధురంధరః—(పు) చంద్రచెట్టు, (త్రి)
హేఽపి ధురంధరః, బరువుమోయునది.

చక్రధరో హరౌ సర్వే వా చక్రధరః—(పు) విష్ణువు, పాము, (త్రి)
చ్యవద్గ్రామజాలిని. ౨౪౬. గ్రామములేలువాడు.

అశ్వతరో వేసరే చ నాగ అశ్వతరః—(పు) కంచరగాడిద, సర్ప
రాజాంతరేఽపి చ, విశేషము.

విదుర్వీరతరశ్చేష్ఠే శరవీర వీరతరః—(పు) సమర్థుడు, బాణము,
ణయోరపి. ౨౮౮. (న) అవురుగడ్డి.

నభశ్చరో ఘనే వా తే విద్యా నభశ్చరః—(పు) మేఘము, వాయువు,
ధరవిహంగయోః, విద్యాధరుడు, పక్షి.

ఉద్ధంతురస్సాన్యదుత్తుంగే క ఉద్ధంతురః—(త్రి) పొడవైనది, భయం
రాలోత్కటదంతయోః. కరమైనది, మిట్టపండ్లది.

ద్వైమాతురో జరాసంధ ద్వైమాతురః—(పు) జరాసంధుడు,
వారణాసనయోర్మతః, వినాయకుడు.

పరంపరః ప్రపాత్రాదౌ మృ పరంపరః—(పు) మునిమనుమడు మొద
గభేదే పరంపరః. ౨౯౦. లగువారు, మృగవిశేషము, (సీ)
పరంపరా పరీపాట్యాం వరుస, సంతానము, వధించుట.
సంతానేఽపి వధే క్వచి
త్,

అవతారోఽవతరణే తీర్థే అవతారః—(పు) దాటుట, నీలాతిరేవు,
జన్తని చేష్యతే. ౨౯౧. పుట్టుక.

ధరాధరః త్వాభృతి చక్ర ధరాధరః—(పు) పర్వతము, విష్ణువు.
పాణౌ

ధారాధరస్తోయధరే కృ ధారాధరః—(పు) మేఘము, ఖడ్గము.
పాణే,

పయోధరస్సాన్యత్కు చ కో శ పయోధరః—(పు) స్తనము, కోశకార
కారకశేరు కాం భో ధ ర మనుచెఱకు, కొట్టిగడ్డ, మేఘము,
నారికేళే. ౨౯౨. కొబ్బరికాయ.

కలికారః కరంజే స్యాద్ధూ కలికారః—(పు) కానుగుచెట్టు, కూకటి
మ్యాతే పీతమస్తకే, మూగపిట్ట, పచ్చపిట్ట.

అలంకారస్తూపమాదౌ హార అలంకారః—(పు) ఉపమాద్యలంకార
కేయూరకాదిషు. ౨౯౩. ములు, ఆభరణములు.

కర్ణికారశ్చ శంపాకే కర్ణికా కర్ణికారః—(పు) తేలచెట్టు, కొండగోగు
రో ద్రుమోత్పలే, చెట్టు.

రథకారస్తు మాహిష్యాత్మక రథకారః— (పు) వడ్డంగిపనిచేయువాఁడు, వడ్డంగి.
రణీజే చ తక్షణి. ౨౫౪.

చర్మకారః స్పృతః పాదూ చర్మకారః } — (పు) మాదిగవాఁడు, సంబరేణిచెట్టు.
కృతిచర్మకషాపధా, చర్మ చర్మకారీ }
కారీ చ కథితా [భటుఁడు.

ప్రతికారస్సమే భటే. ౨౫౫. ప్రతికారః—(పు) సమానుఁడు, యుద్ధ
ఘనసారస్తు కర్పూరే దక్షి ఘనసారః—(పు) కర్పూరము, ఒకతెగ
ణావర్తపారదే, పాదరసము.

కృష్ణసారస్సు హింవక్షే శిం కృష్ణసారః—(పు) జెముడుచెట్టు, నల్ల
శుపామృగభేదయోః. యిరుగుడుచెట్టు, యిట్టిమృగము.

గిరిసారో భవేల్లోహే లింగే గిరిసారః—(పు) ఇనుము, శివలింగము,
మలయపర్వతే, మలయపర్వతము

పీతసారో మలయజే గోమేధి పీతసారః— (పు) మంచిగందపుఁజెట్టు,
కమణావపి. ౨౫౬. పసుపువన్నె గలరత్నము.

శాలసారో ద్రుమే హింగౌ శాలసారః—(పు) వృక్షము, ఇంగువ.
సూత్రధారశ్శచీపతౌ, నాం సూత్రధారః—(పు) ఇంద్రుఁడు, సూత్ర
ద్యనంతరసంచారి పాత్ర ధారుఁడు, (ఆటాడించువాఁడు)
శిల్పిప్రభేదయోః. ౨౫౮. వడ్డంగి.

దండధరో యమే భూపే దండధరః—(పు) యముఁడు, రాజు.
సంప్రహారో రణే గతౌ, సంప్రహారః—(పు) యుద్ధము, నడక.

ప్రతీహారప్రతీహార్యా ద్వాః ప్రతీహారః } (పు) ద్వారపాలుఁడు, ద్వా
స్థే ద్వారేఽప్యనంతరే. ప్రతీహార్యః } రము, వ్యవధిలేమి.

అభిహారోఽభియోగే చ చౌ అభిహారః— (పు) శత్రువు నెదిరించుట,
ర్యే సన్నహనేఽపి చ, దొంగతనము, సిద్ధము.

వ్యవహారో ద్రుభేదే చ వ్యవ వ్యవహారః—(పు) వృక్షవిశేషము, పం
హారః పణే స్థితౌ. ౨౬౦. దెము, ఉనికి.

అవహారః స్పృతశ్చౌరే ద్యూ అవహారః— (పు) దొంగ, జూదము
తయుద్ధాదివిశ్రమే, నిమం మున్నగువానియందలి యూట, నిమంత్రము చెప్పుటగుఁ దీసికొనిపోద
త్రణోపనేతవ్యద్రవ్యే గ్రా గినవస్తువు, మొసలి.
హాఖ్యయాదసి. ౨౬౧.

అగ్నిహోత్రోఽగ్నిహవిషో అగ్నిహోత్రః—(పు) అగ్ని, హోమార్థ మగునన్నము.

వీతిహోత్రోఽనలార్కయో వీతిహోత్రః—(పు) అగ్ని, సూర్యుడు. వీరభద్రోఽశ్వమేధాశ్వే వీర వీరభద్రః—(పు) అశ్వమేధమున వదలిన శ్రేష్ఠే చ వీరణే, గుఱ్ఱము, మహావీరుడు, అపురుగడ్డి.

పారిభద్రస్తు మందారనింబ పారిభద్రః—(పు) పారిజాత వృక్షము, పాదపయోర్థతః. ౨౭౭. బాడిదపుజెట్టు.

బలభద్రో రాహిణీయే త్రా బలభద్రః—(పు) బలరాముడు, (సీ) యమాచౌషధావపి, బల కలుక్రాంతచెట్టు, కలబంద.

భద్రా కుమార్యాం న్యో భద్రచంద్రస్తు చంద్రకే. ౨౭౮. అర్ధచంద్రః—(పు) నెమిలికన్ను, మెడం గళహస్తే బాణభేదేఽప్య బట్టి నెట్టుట, అర్ధచంద్రబాణము, (సీ) ర్ధచంద్రా త్రివృద్భిది, నల్ల తెగడ.

ధార్తరాష్ట్రోఽసితాన్యాం ఘ్రి ధార్తరాష్ట్రః—(పు) నల్లనిముక్కు కాళ్లు హంసకౌరవభోగిషు. గల హంస, ధృతరాష్ట్రుని కుమారుడు, పాము.

ధృతరాష్ట్రస్సురాజ్ఞీ స్యాత్ప ధృతరాష్ట్రః—(పు) మంచిరాజు, పక్షి ఊక్షత్రియ భేదయోః, విశేషము, ధృతరాష్ట్రుడు, ధృతరా ధృతరాష్ట్రీ హంసప ష్ట్రీ (సీ) ఆడుహంస. త్నాన్యం

స్థిరదంష్ట్రో భుజంగమే. ౨౮౦. స్థిరదంష్ట్రః—(పు) సర్పము, ఆదివరాహ ము. వరాహకృతివిష్ణో చ

వక్రవక్తశ్శుకే ఖలే, వక్రవక్తః—(పు) చిలుక, దుర్మార్గుడు. కటంభరా ప్రసారిణ్యాం రో కటంభరా—(సీ) గొంతెమగోరుచెట్టు, హిణ్యాం గజయోషితి. కటుకరోహిణి, ఆడేనుగు, తీగబ ౨౮౧. కలంబికాయాంగో చ్చలికూర, మణిసిల, కప్ప, చేగ లాయాం వర్షాభూమూ చెట్టు. ర్వయోరపి,

మణిచ్ఛిద్రా తు మేదాయా మణిచ్ఛిద్రా—(సీ) మేదయనుగంధద్రవ్య ము, ఋషభమనునోషధి. మృషభాభ్యాషధేఽపి చ.

తుంగభద్రా నదీభేదే తుంగ తుంగభద్రా—(సీ) తుంగభద్రానది, (పు)	
భద్రో మదోత్కటే, మదపుటేనుఁగు.	
దండయాత్రా దిగ్విజయే సం దండయాత్రా—(సీ) దిక్కులు జయిం	
యానవరయాత్రయోః. చుట, యుద్ధయాత్ర, అధ్వరయాత్ర.	
దేహయాత్రా భోజనే స్యా దేహయాత్రా—(సీ) భోజనము, చావు,	
త్కృతాంతగమనేఽపిచ,	
విభావరీ హరిద్రాయాం రజ విభావరీ—(సీ) పసుపు, రాత్రి, వివా	
న్యాం చ విభావరీ. ౨౦౮ దము, దేరా, తార్పుకత్తె, ఆడు	
వివాదే వస్త్రకుట్యాం చ చక్రవాకము.	
కుట్టన్యాంచక్రయోషితి,	
కుంభకారీ కులాల్యాం స్యా కుంభకారీ—(సీ) కుమ్మరిస్త్రీ, కుంభకారః	
త్కుం భ కారః కులాలకే. (పు) కుమ్మరివాఁడు.	
తుండికేరీ తు కార్పస్యాం తుండికేరీ—(సీ) ప్రత్తిచెట్టు, దొండచెట్టు.	
బింబికాయామపీష్యతే,	

అథ రాంతః పంచవర్ణః.

రాంత పంచవర్ణము.

పాంశుచామర ఇత్యేష దూ పాంశుచామరః—(పు) గఱికినేల, జ్యో	
ర్వాంచితతటీభువి. ౨౦౯. తిష్కుఁడు, స్తోత్రము, తెక్కలచప్పు	
వర్ధాపకే ప్రశంసాయాం దు, ధూళిసముహము.	
పురోటా ధూళిగుచ్ఛకే,	
స్వాత్పదచత్వరశ్చాగే వై పాదచత్వరః—(పు) మేక, ఇసుక, రావి	
కతే పిప్పలేఽపి చ. ౨౧౦. చెట్టు, వడగండ్లు, పరులతప్పులెన్ను	
కరకే పరదోమైకభా జి వాఁడు,	
పూరుషకేఽపి చ,	
విప్రతీసారమిచ్ఛంతి కాకృ విప్రతీసారః— (పు) చెడ్డపని, పశ్చాత్తా	
త్యేఽనుశయే రుషి. పము, క్రోధము.	
సమభిహారో భృశార్థే చ సమభిహారః—(పు) మిక్కిలి, పలుమాటు.	
పానఃపున్యేఽపి కథ్యతే,	
పీతకావేరమిచ్ఛంతి పిత్తశే పీతకావేరం—(న) ఇత్తడి, కుంకుమ.	
కుంకుమేఽపి చ. ౨౧౧.	

తాలీసపత్రం తాలీశే తామ తాలీసపత్రం— (న) తాడిసపత్రి, నేల
ల క్యామపి స్మృతం, యుసిరిక చెట్టు.

భవేదుత్పలపత్రం తు తద్దశే ఉత్పలపత్రం—(న) కలువరేకు, నఖక్షత
స్త్రీనఖక్షతే. ౨౯౦. విశేషము.

తమాలపత్రం తాపింఛే ప తమాలపత్రం—(న) చీకటిద్రాను, మక
త్రకే తిలకేఽపి చ, రికాపత్రము, బొట్టు.

సర్వతోభద్ర ఇత్యుక్తః కా సర్వతోభద్రః—(పు) సర్వతోభద్రమను
వ్యచిత్రే గృహంత రే. పద్యబంధము, నలువైపులనుండు
౨౯౧. నింబేఽపి సర్వతో భవంతి, వేషచెట్టు, (సీ) గుమ్ముడు
భద్రా గంభారీనటయో చెట్టు, నాట్యస్త్రీ.
షితోః,

వస్వోకసారా శ్రీదస్య శక్ర వస్వోకసారా—(సీ) కుబేరునినది, అలకా
స్య నళినీపురోః. ౨౯౨. పురి, ఆకాశగంగ, అమరావతి.

భవేత్కపిలధారాఖ్యా స్వ కపిలధారా—(సీ) ఆకాశగంగ, కపిల
ర్నదీ తీర్థభేదయోః, తీర్థము.

అథ లాంతో ద్వివర్ణః.

లాంత ద్వివర్ణము.

బలం గంధరనే రూపే స్థామ బలం—(న) బాలింతబోలు, రూపము,
ని స్థాల్య సై న్యయోః, శరీరపటుత్వము, బలుపు, సైన్యము,
బలో హాలాయుధే దై (పు) బలరాముడు, బలాసురుడు,
త్యభేదే బలిని వాయనే. బలవంతుడు, కాకి, (సీ) ముత్తవ
౧. వాట్యాలకే బలా పులగపుఁజెట్టు.
తూక్తా [మాంసము.

ఫలం తూన్తానమాంసయోః, ఫలం— (న) నాలుగుకర్ణముల యెత్తు,
ఫలం హేతుసముత్థే స్యా ఫలం— (న) ప్రయోజనము, సొగటాల
త్ఫలకే వృష్టిలాభయోః. బల్ల, పండు, లాభము, జాజికాయ,
౨. జాతీఫలేఽపి తక్కో తక్కోలఫలము. పైరుచివర [పంట],
లే సస్యబాణాగ్రయోర బాణముచివర, (సీ) ప్రేంకణపుఁజెట్టు,
పి, ఫలిన్యాం తు ఫలా (ప్ర) కరక తాడిఉసిరికలు.
ప్రామాన్త్రీఫలాయాం ఫ

లం క్వచిత్. 3.

జలం గోకలిలే నీరే ప్రీతేరే
చ జడేన్యవత్,

ఖలం భూస్థానకల్కేషు క్రూ
రే నీచేనధమే ఖలః ౪.

గళస్సర్జరసే కంఠే

చలః కంపే చలాశ్రయే,

దళం శస్త్రీచదోత్సేధ తద్ద

వ్యే ఖండపర్ణయోః ౫.

నలః పోటగళే రాజ్ఞి పితృ

దేవే కపిశ్వరే, నళీ మన

శ్శిలాయాం తు కమలే

తు నళం మతం.

తలం స్వరూపాథరయోః

ఖడ్గముష్టిచపేటయోః,

జ్యాఘాతవారణే ౭ పి

స్యాత్తలస్తాశతరావపి. ౮.

మలం కిష్టే పురీషే చ పాపే

చ కృపణే మలః,

శలం తు శల్లకే లోమ్ని శ

లో భృంగే గణే విశ్వా.

ఖలం భవేదప్రహతే సార

సంక్షిప్తవేధసోః,

బిలం చిద్రే గుహాయాం చ

బిల ఉచ్చైశ్శ్రవాహయే.

చలం తు స్థలితే వ్యాజే

పులం తు విపులేన్యవత్,

పులస్యాత్పులకే చాపి

కులం జనపదే గృహే. ౧౦.

సజాతీయ గణే గోత్రే

జలం—(న) గోగర్భస్థపిండము, జలము,
కురువేరు, (త్రి) మందమతి.

ఖలం—(న) భూమి, చోటు, పాపము,
(త్రి) దుర్తార్థము, నీచము, తక్కువ.

గళః—(పు) సజ్జసరము, కంఠము.

చలః—(పు) కదలిక, (త్రి) కదలికగలది.

దళం—(న) కత్తియొఱ, గొప్పతనము,
(త్రి) ఉన్నతమైనది, (న) తునుక, ఆకు,

నలః—(పు) కిక్కసగడ్డి, నలమహారాజు,
పితృదేవతలలో నొకఁడు, నలుఁడను

వానరుఁడు, నళీ (సీ) మణిసిల, (న)
తామరపూవు.

తలం—(న) ఆకారము, క్రిందిభాగము,
(పు) కత్తిపిడి, చెంపదెబ్బ, నారిదెబ్బ

తగులకుండ చేతికిఁ గట్టుకొను నత్తె
ము, తాటిచెట్టు.

మలం—(న) ద్వాదశమలములు, విరేచ
నము, పాపము, (పు) లోభి.

శలం—(న) ఏదుపంది, ఏదుపంది ముల్లు,
(పు) తుమ్మెద, సమూహము, బ్రహ్మ.

ఖలం—(న) దున్ననిపొలము, సారాం
శము, విష్ణువు లేక బ్రహ్మ.

బిలం—(న) రంధ్రము, గుహ, (పు)
ఉచ్చైశ్రవమను గుట్టము.

చలం—(న) వెనుదియుట, నెపము.

పులం—(త్రి) విస్తారము, (పు) గగు
ర్పాటు.

కులం—(న) దేశము, గృహము, సజాతీ
య సమూహము, వంశము, దేహము.

దేహేఽపి కథితం కులం,
కాలో మృత్యౌ మహాకాలే
సమయేయమకృష్ణయోః.
౧౧. కృష్ణత్రివృతి కాలా
తు నీలీమంజిష్ఠయోరపి,
కాలీ గౌర్యాం క్షీరకీటే
కాలికామాతృభేదయోః
౧౨.నవాంబువాహ బృం
దేఽపి పరివాదేఽపి చ
క్వచిత్,

భాలం లలాటమహసోః కాల
స్కంధమహీరుహే. ౧౩.

శాలో హలన్మపే మత్స్య
ప్రభేదే సర్జకద్రుమే, శా
లా గృహే తరుస్కంధ
శాఖాగార్తై కదేశయోః

మాలం క్షేత్రే జనేమాలో
మాలా పుష్పాదిదామని,
సాలః పాదపమాత్రేఽపి స్రా
కారే సర్జకద్రుమే. ౧౪.

తాలః కరతలేఽంగుష్ఠమధ్య
మాభ్యాం చ సమ్మితే,గీత
కాలక్రియామానే తా
లః ఖడ్గాదిముష్టిషు. ౧౬.
ద్రుమభేదే కరాస్పాలే
తాళం తు హరితాళకే,
వాద్యభాం దేఽపికాంస్య
స్య తాళచ్ఛదిషి కంపనే.

జాలం గవాక్ష ఆనాయే కో
రకే దంభబృందయోః,

విశ్వకో—౩5

కాలః—(పు) మృత్యువు, శంకరుడు,
కాలము, యముడు,నీలవర్ణము, (సీ)
నల్ల లెగడ, నీలిచెట్టు, మంజిడిచెట్టు,
కాలీ, (సీ) పార్వతి, పాలవలన జనిం
చు నొకపురుగు,కాలికాదేవి, మాతృ
కలలోనొక తె, మేఘమాలిక, నింద.

భాలం—(న) ముఖము, తేజము, చీకటి
మ్రాను.

శాలః—(పు) శాలివాహనుడను రాజు,
వేగముగఁబోవుచేఁపు, వేగిసచెట్టు,
(సీ) గృహము, పెద్దకొవ్వు, ఇంటియం
దుఁగొంతభాగము.

మాలం—(న) మెట్టభూమి, (పు) మాల
జనము, (సీ) పూలదండ.

సాలః—(పు) వృక్షము, ఆవరణము,
వేగిసచెట్టు.

తాలః—(పు) కరపుటము, లొడితెడు,
సంగీత సంబంధమగుతాళము, కత్తి
మొదలగు వానిపిడి, తాటిచెట్టు,
చప్పట్లు, (న) హరిదళము, వాయిచు
కుండ, కంచుతోఁజేసిన తాళపుచిప్ప,
చలించుట.

జాలం—(న) కిటికీ, వల, మొగ్గ, మోస
ము, సమూహము, (పు) కడిమిచెట్టు,

జాలో నీపదుమే జాలీ
కోశాతక్యా ము దాహృ
తా. ౧౮.

జాలీ, (సీ) పొట్లచెట్టు.

వ్యాలో భుజంగమే క్రూరే
శ్వాపదే దుష్టదంతిని,
నాశం దండే సరోజాదేర్నా
లీ శాకకలంబకే. ౧౯.

వ్యాళః—(పు) పాము, క్రూరుడు, పెద్ద
పులి, చెడ్డయేనుగు.

స్థాలం భాజనభేదేఽపి స్థాలీ
స్యాత్పాటలోఽయోః,
ఫాలం సీరోపకరణే కార్పా
సాదికవాససి. ౨౦.

నాశం—(న) తామర మొదలగువాని
తూడు, నాలీ, (సీ) తొడిమ.

బాలః కచే శిశౌ మూర్ఖే
ప్రీతేరేఽశ్వేభపుచ్చ
యోః, అలం కారాంతరే
మేధ్యా బాలీ బాలాత్రు
టిష్ఠీయోః. ౨౧.

స్థాలం—(న) కంచము, స్థాలీ (సీ)
కలిగొట్టుచెట్టు, వంటకుండ.

చేలో నీచేఽన్యవచ్చేలమం
శుకే గర్హితేఽన్యవత్,
భేలః ప్లవే భీరుకే చ నిర్భు
ద్ధిమునిభేదయోః. ౨౨.

ఫాలం—(న) నాగటికట్టు, నూలుమున్న
గువానితో నేసిన వస్త్రము.

కోలః కపాల ఉత్సంగే భే
లకే పోత్రిచిత్రయోః,
కోలా కణాయాం చవ్యే
చ కోలం తు బదరీఫలే.

బాలః—(పు) జుట్టు, (త్రి) బాలుడు,
మూర్ఖుడు, (పు) కురువేరు, (పు)
గుట్టముతోక, ఏనుగుతోక, బాలీ,
(సీ) పోగులు, సవిత్రమైనది, (సీ)
తృటికాలము, బాలిక.

శైలో భూభృతి శైలం తు
శైలేయే తార్క్ష్యశైలకే,

చేలః—(త్రి) నీచుడు, (న) వస్త్రము,
(త్రి) నిందించుదగినది.

శీలం స్వభావే సద్వృత్తే
నీలః కృష్ణే నగాంతరే. ౨౪.

భేలః—(పు) తెప్ప, (త్రి) భయస్వభావుడు,
బుద్ధిహీనుడు, భేలముని.

నీలః కపీశ్వరే నీలీ వృక్ష
లాంఛనభేదయోః,

కోలః—(పు) తలపుట్టె, ఒడి, తెప్ప, పంది,
చిటుతపులీ, (సీ) పిప్పలిచెట్టు, చవ్య
మనుగంధ ద్రవ్యము, (న) రేగుడు.

శైలః—(పు) పర్వతము, (న) తాతిపువ్వు,
రసాంజనము.

శీలం—(న) స్వభావము, సద్వృత్తనము.
నీలః—(పు) నలుపు, నీలపర్వతము, నీలుడు
నువానరుడు, నీలీ, (సీ) నీలిచెట్టు,
గుర్లు.

కూలం స్థూపే తటాకే చ కూలం—(న) దిబ్బ, తటాకము, పై న్య
పై న్యపుష్పప్రతీరయోః. ము వెనుకభాగము, ఒడ్డు.

తూలః పిచా భవేత్తూలం తూలః—(పు) దూది, (న) గంగరావి
బ్రహ్మదారువిహాయసోః, చెట్టు, ఆకాశము.

మూలమాద్యే శిఫాయాః మూలం—(త్రి) మొదటిది, (న) వేరు,
స్వాద్యనికుంజాం తి కేషు మూలానక్షత్రము, పొదరిల్లు, చేరువ.
చ. ౨౬.

శూలం ప్రహరణే మృత్యా శూలం—(న) శూలాయుధము, మరణ
కేతనేరోగయోగయోః, ము, జెండా, శూలరోగము, ఒక
శూలాదుష్టవధార్థాయ కీ గ్రహయోగము, (సీ) కొట్టు, వేశ్య.
లకే పణ్యయోషితి ౨౭.

స్థూలం స్యాత్ప్రవరే కూటే స్థూలం—(త్రి) బలిసినది, సమూహము,
నిష్ప్రజ్ఞే పునరన్యవత్, బుద్ధిహీనము.

అమ్లై రసప్రభేదే స్యాద అమ్లః—(పు) పులుసు, అమ్మి, (సీ) చింత
మ్లీ చాంగేరికౌషధౌ. పండు.

శుక్లో యోగాంతరే శ్వేతే శుక్లః—(పు) పంచాంగయోగవిశేషము,
శుక్లం రజతరేతసోః, తెలుపు, (న) వెండి, రేతస్సు.

మల్లః పాత్రే కపాలే చ మ మల్లః—(పు) ప్రమిదె, చెక్కిలి, మత్స్య
త్స్యభేదే బలీయసి. ౨౮. విశేషము, జెట్టివాడు.

భల్లో భల్లీ చ బాణే స్యాద్భ భల్లః } (పు) బాణము, (పు) ఎలుగుబం
ల్లో భల్లూక ఇష్యతే, భ భల్లీ } టు, (సీ) జీడిచెట్టు, కాలము,
ల్యాయతక్యాం చ భల్లీ స్యా అల్లము, కందదుంప.
త్కాల ఆర్ద్రే చ సూర
ణే. ౩౦.

చుల్లచిల్లా మతా క్లిన్ననేత్రే చుల్లః } (పిల్లశబ్దమువలె) (త్రి) తడి
క్లిన్నాక్షి పిల్లవత్, ఆతా చిల్లః } కన్ను కలది, తడికన్ను, చిల్ల,
పిని భవేచ్ఛిల్లశ్చిల్లి స్యా (పు) చీసరపిట్ట, చిల్లీ, (సీ) చిట్టికూర.
ద్దాడవాస్తుకే. ౩౧.

చుల్లీ చితాయాముద్ధానే క్వ చుల్లీ—(సీ) చితి, ప్రాణ్య, వాద్యవిశే
చిద్వాద్యేఽప్యదీరితా, షము.

వల్లి వీరుధి సంతానే వల్క లే వల్లి—(సీ) తీగె, సంతానము, నారచీరె,
కుసుమాంతరే. 3౨. పుష్పవిశేషము.

ఖల్లి తు హస్తపాదావమర్ద ఖల్లి—(సీ) రోగవిశేషము, ఖల్లః, (పు)
నాఖ్యరుజి స్తుతా, ఖల్లో వస్త్రవిశేషము, పల్లపుతావు, తోలు,
వస్త్రప్రభేదే. స్యాన్ని చాతకపక్షి.

ఆలుర్గలంతికాయాం చ కంద ఆలుః—(పు) గిండిచెంబు, (న) ఆలుగడ్డ,
భేదేఽపి భేలకే, తెప్ప.

పీలుర్గజే ద్రుమే కాండే పర పీలుః—(పు) ఏనుగు, గొలుగుచెట్టు,
మాణుప్ర సూ న యోః. బాణము, అన్నిటికంటె చిన్నవస్తువు,
3౪. పీలుస్తాలాస్థిఖండే చ పుష్పము, తాటిచెక్క.

మాలుః పత్రలతాస్త్రియోః, మాలుః—(పు) మకరికాపత్రము, స్త్రీ.
శాలుః కషానుద్రవ్యే స్యా శాలుః—(పు) వగరువస్తువు, చోరకమను
చోరకాఖ్యాప థేఽపి నోషధి.
చ. 3౫.

బలిశ్చామరదండే చ జరయా బలిః—(పు) సురటికట్ట, (సీ) ముడుతలు
శ్లథచర్తణి, ఉదరావయ పడని చర్మముగలవాఁడు, కడుపు
వే దై త్యే కరపూజ్యోప మీదిముడుత, బలిచక్రవర్తి, (పు)
హారయోః. 3౬. గృహ పన్ను, పూజాద్రవ్యము, పంచమోపు
దారువిశేషే చ గంధకే కట్ట, గంధకము.
చ క్వచిన్తతః.

డోలా యానాంతరేనీల్యాం డోలా—(సీ) ఉయ్యాల, నీలిచెట్టు.
మేలా స్యాన్తేలకే మషా. మేలా—(సీ) కలయిక, మసి.

ఇలా కశత్రే సౌమ్యస్య ధరి ఇలా—(సీ) బుధునిభార్య, భూమి,
త్ర్యాం గవి వాచి చ, గోవు, వాక్కు.

కీలా కఫోణసిర్హితే శంకౌ కీలా—(సీ) (కీలశబ్దమువలె) మోచేలి
జ్వాలే చ కీలవత్. 3౭. దెబ్బ, మేకు, (స్స) మంట.

శిలా కునట్యాం దృషది శిలా—(సీ) వణిసిల, తాయి, గుప్తుము,
ద్వారాధః స్థితదారుణి, క్రిందవేసినపలక, (న) ఉంఛవృత్తి,
శిలం శిలీ భవేదుంఛే గం శిలీ, (సీ) ఆడుపిట్ట.

ఊపద్యాం యథాక్ర

మం. 3౯.

తులా పలశతే గాశౌ భాం
డే సాదృశ్యమానయోః,
గృహణాం దారుబద్ధా
యాం పీఠికాయామపీ
ష్యతే. ౪౦.

తులా—(సీ) నూటుపలముల తాయి,
తులా రాశి, కుండ, సామ్యము,
తక్కెడ, దూలమునకడుగునవేయు
దిమ్మె.

వేలా కాలే చ జలదే స్తీరసి
రవికారయోః, అక్షిప్తమ
రణే రాగే సీమ్ని వాచి
బుధస్త్రియాం. ౪౧. భో
జనే ౭ పీ శ్వ రాణాం
స్యాత్

వేలా—(సీ) సమయము, చెలియలికట్ట,
ఉప్పెన, సుఖమగుమరణము, అను
రాగము, పొలమేర, వాక్కు, బుధు
ని భార్య, ప్రభువులభోజనము.

ఝలా దుహితరి స్తృతా,
ఆతపోర్థా జలూకా
యాంఝాలీ క్వాపి విలో
క్యతే. ౪౨.

ఝలా } — (సీ) కుమార్తె, ఎండమావు
ఝాలీ } లు, జలగ.

కలా స్యాన్తూలరై వృద్ధౌ
శిల్పదా వంశమాత్రకే,
ఊడశాంశే చ చంద్రస్య
కలనా కాలభేదయోః
౪౩. కలం శుక్తే కలో ౭
జీర్ణే ౭ ప్యవ్యక్తమధురధ్వ
నౌ,

కలా—(సీ) వడ్డి, శిల్పాదివిద్యలు, భాగ
ము, చంద్రునిలోఁ బదియాటవపాలు,
కూర్పుట, తొమ్మిదిగడియల కాలము,
(న) రేతస్సు, (పు) అజీర్ణవ్యాధి,
అవ్యక్తమధురధ్వని.

లోలా జిహ్వకమలయోగ్లో
లశ్చలసత్పష్టయోః. ౪౪

లోలా—(సీ) నాలుక, లక్ష్మీ, (త్రి) చం
చలమైనది, అభిలాషగలది.

లీలాం విదుః కేళివిలాసభే
లాశ్చంగారభావప్రభవ
క్రియాసు,

లీలా—(సీ) క్రీడ, ప్రేమాతిశయమున
వేషభాషణాదులఁ బ్రియుననుకరించు
ట, శృంగారచేష్ట, విధము.

హేలా మవజ్ఞానవిలాసయో

హేలా—(సీ) తిరస్కారము, శృంగార

శ్చ	చేష్టావిలాసము.
హాలా సురాయాం నృపతౌ	హాలా—(సీ) కల్లు, (పు) హాలుండను
చ హాలః. ౪౫.	రాజు.
గోలా సఖివద్దులయోగ్గోలం	గోలా—(సీ) చెలిక తై, (త్రి) గుండ్రనిది,
లక్ష్మ్యానుసారతః, పత్రాం	(న) పత్రాంజనము, మణిశిల, (సీ) గో
జనే కునట్యాం చ గో	దావరీనది, మండలాకారము,
దావర్యాం చ మండలే.	
అళిస్సురా పుష్పలిహా	అళిః—(సీ) కల్లు, తుమ్మెద.
రాళిస్తు విశదాశయే, ఆళిః	ఆళిః—(పు) నిర్మలాంతఃకరణుడు, (సీ)
పంక్తౌ చ సఖ్యాం చ	వరుస, చెలిక తై, కట్ట.
నేతౌ చ పరికీర్తితా. ౪౬.	
కలిస్సాత్కలహే శూరే	కలిః—(పు) జగడము, శూరుడు, కలి
కలిరంత్యయుగే యుధి,	యుగము, యుద్ధము.
ధూళిస్సంఖ్యాంతరే రేణౌ	ధూళిః—(సీ) సంఖ్యాభేదము, దుమ్ము.
దులిస్తు కమరే మునౌ.	దులిః—(పు) తాఁబేలు, దులిమహాముని.
మూళిః కిరీటే ధమ్మిల్లే కంకే	మూళిః—(స్స) కిరీటము, కొప్పు, (పు)
ళిదుమచూడయోః,	అశోకవృక్షము, (స్స) శిఖ.
శాలిస్తు గంధమాద్భారే కల	శాలిః—(పు) జవ్వాదిపిల్లి, పైరులు.
మాదిషు చ స్తృతః.	
పాళిః కర్ణలతాగ్రే౭శౌ పం	పాళిః—(సీ) చెనితమ్మె, ఆయుధముల
క్తావంకప్రదేశయోః, పా	వాయి, వరుస, గుర్తు, ప్రదేశము,
ళిః ప్రస్థే చ యూకా	కొండచరియ, పేను, మీసములుగల
యాం జాతశ్శశుక్రస్త్రియా	యాడుది.
మపి. ౫౦.	
ఝిల్లీ స్యాదాతపరుచౌ వ	ఝిల్లీ—(సీ) ఎండవెలుగు, వత్తి, తుడి
ర్యాముద్వర్తనాంశుకే,	చెడుగుడ్డ.
వల్లీ స్యాదజమోదాయాం	వల్లీ—(సీ) ఓమము, పుష్పవిశేషము,
పుష్పభేదే౭పి వీరుధి.	తీగె.
పల్లీ కుటీగ్రామకయోః పల్లః	పల్లీ—(సీ) గుడిసె, పల్లెటూరు, పల్లః,
ఘాలకుసూలకే,	(పు) ధాన్యపుబొట్ట.

తల్లీ తలున్యాం తల్లస్తు జల తల్లీ—(సీ) యశావనవతి, తల్లః, (పు)
ధారాంతరేఽపి చ. ౫౨. చెటువు.

అథ లాంత త్రివర్ణః.

లాంత త్రివర్ణము

కమలం సలిలే తామ్రే జలజే
క్లోమ్ని భేషజే, మృగభే
దేఽపి కమలః కమలా
శ్రీవరస్త్రియోః. ౫౩.

కమలం—(న) జలము, రాగి, తామర
పూవు, వక్షమందలి యెఱ్ఱనిమాం
సము, (పు) ఒకతెగజింక, (సీ) లక్ష్మీ,
ఉత్తమస్త్రీ.

చపలః పారదే మిహనే చోర
కే ప్రస్తకాంతరే, చప
లో వానరే నీచే దుర్విసి
తేఽనవస్థితే. ౫౪. చప
లం క్షణికే శీఘ్రే చపల
శ్చికురే చలే, చపలా క
మలావిద్యుత్పుంశ్చలీ పి
ప్పలీషు చ. ౫౫

చపలః—(పు) పాదరసము, చేప, చండ
కమను గంధద్రవ్యము, ఒకవిధమగు
తాయి, కోతి, (త్రి) నీచుఁడు, దుర్వా
ర్థుఁడు, సంచరించునది, (న) క్షణము,
శీఘ్రము, (పు) జొట్టు, (త్రి) చలించు
నది, (సీ) లక్ష్మీ, మెఱపు, అంకుటాలు,
పిప్పలితీగ

ఉపలః ప్రస్తరే రత్నే శర్క
రామాం స్తృతోపలా,
ఉత్పలం మాంసశూల్వే స్యా
త్కుష్మేందీవరయోరపి.

ఉపలః—(పు) తాయి, రత్నము, (సీ)
మొఱపతాయి.

ఉత్పలం—(న) కాల్చుటకై మాంసము
నకు గుచ్చునినుపకమ్మి, చెంగల్వకో
ష్ఠు, నల్ల కలువ. [అగ్ని.

అనలో వసుభేదాగ్నా
వనిలో వసువాతయోః,

అనలః—(పు) వసువులలో నొకఁడు,
అనిలః—(పు) వసువులలో నొకఁడు,వా
యువు.

శకలం త్వచి ఖండే స్యాద్రా
గవస్తుని వల్కులే ౫౬.

శకలం—(న) చర్మము, తునుక, రంజక
ద్రవ్యము, నారచీర.

గరళం తు విషే మానే గర
ళం తృణపూలకే,
తరళశ్చలే పిద్యే హారవధ్య
మణావపి. ౫౭. భాసురే

గరళం—(న) విషము, పరిమాణము, గడ్డి
మోపు.

తరళః—(త్రి) చంచలమైనది, జారుఁడు,
(పు) నాయకమణి, మెఱయునట్టి, (సీ)

చాథ తరళా యవానీ	గంజి, కల్లు.
సురయోర్మ తా,	
సరళః పూతికామే స్యాదు	సరళః—(పు) దేవదారువృక్షము, (త్రి)
దా రావక్రయోరపి. ౫౯.	గంభీరమైనది, తిన్నది.
కపిలో మునిభేదే స్యాద్వా	కపిలః—(పు) కపిలముని, విష్ణువు, అగ్ని,
సుదేవే చ పావకే కపిలా	(సీ) ఇరుగుడుచెట్టు, రేణుకయనుగం
శింశుపాయాం చ రేణు	ధద్రవ్యము, కపిలగోవు, పుండరీకమ
కాగోవిశేషయోః. ౬౦	నుదిగ్గజముభార్య (త్రి) కపిలవర్ణము
పుండరీకకరిణ్యాం చ పిం	గలది.
గే తు కపిలోఽన్యవత్,	
పలలం తిలచూర్ణే స్యాత్పల	పలలం—(న) తెలికపిండి, బురద, మాం
లం పంకమాంసయోః.	సము, (పు) రాక్షసుడు.
౬౧. పలలో యాతుధా	
నే స్యా	
త్పటలం ఛదిషి వ్రజే, పిటకే	పటలం—(న) ఇంటికప్పు, సమూహము,
నేత్రరోగే చ తిలకే చ	కురుపుబొబ్బ, నేత్రరోగము, బొట్టు,
పరిచ్ఛదే. ౬౨.	పరివారము,
జగలః పిష్టమద్యే చ మేదకే	జగలః—(పు) పిండితోఁజేయుకల్లు, కల్లు
మదనద్రుమే, కితవే	మడ్డి, మంగచెట్టు, (త్రి) మోసగాడు.
ఛగల శ్చాగే ఛగలీ ఛాగ	ఛగలః—(పు) మేఁక, ఛగలీ (సీ) ఆడు
మాతరి ౬౩. వృద్ధదార	మేఁక, బొద్దిచెట్టు, (న)నల్లనివస్త్రము.
కభైషజ్యే ఛగలం నీల	
వాససి,	
పిప్పలో బోధివృక్షే స్యా	పిప్పలః—(పు) రావిచెట్టు, బాతు, వ్రేళ్లు
త్పక్షి భేదే నిరంగులే.	లేనివాడు, (న) వస్త్రము, జలము,
౬౪. పిప్పలం వసనచ్ఛేద	పిప్పలీ (సీ) పిప్పలితీగ.
ప్రభేదే సలిలే మతం,	
కణాయాం పిప్పలీ ప్రోక్తా	
ధవళస్సుందరే సితే. ౬౫.	ధవళః—(త్రి) సుందరమైనది, తెల్లనిది,
మహాక్షే చాథ ధవళీ	(పు) ఆఁబోతు, ధవళీ (సీ) తెల్లని

సౌరభేయ్యా ముదీరితా,	యావు.
కువలం చోత్పలే ముక్తాఫ	కువలం—(న) కలువ, ముత్యము, రేగు
లేఽపి బదరీఫలే. ౬౬.	పండు.
కుశలశ్శిక్షితే క్షేమపర్యా	కుశలః—(త్రి) నేర్పరి, (న) క్షేమము,
ప్తిసుకృతేషు చ, కుశ	సమృద్ధి, పుణ్యము.
లం	
ముసలం తు స్యాదయోఽ	ముసలం—(న) రోకలి, ముసలీ (సీ) నే
గ్రే ముసలీ మతా. ౬౭.	లతాడిచెట్టు, ఎలుకజీడిచెట్టు, బల్లి.
తాశమూల్యామాఖుషర్ణి	
గృహగోధికయోరపి,	
నిచుళో హిజ్వలతరౌ నిచుళ	నిచుళః—(పు) ఎఱ్ఱగన్నేరుచెట్టు, బుర
స్తు నిచోలకే ౬౮. నిచు	కా, నిచుళుడనుకవి, నీటిప్రబ్బచెట్టు,
ళః కవిభేదే స్యాద్వానీ	మెట్టప్రబ్బచెట్టు.
రే స్థలవేతసే,	
పిచులో ఝాబుకే తూలే	పిచులః—(పు) పక్కెచెట్టు, దూది, ఎఱ్ఱ
హిజ్వలే జలవాయసే ౬౯.	గన్నేరుచెట్టు, నీరుకాకి.
విపులః పృథులేఽగాధే మే	విపులః—(త్రి) విస్తారమైనది, లోఁతైనది,
రుపశ్చిమభూధరే,	(పు) విపులపర్వతము.
తుముబః కలివృక్షే స్యాత్తు	తుములః—(పు) తాండ్రచెట్టు, (న) యు
ములం రణసంకులే. ౭౦.	ద్ధమందలికలకలము.
బహుళః కృష్ణపక్షేఽగ్నా	బహుళః—(పు) కృష్ణపక్షము, అగ్ని, న
వసితే బహుళా గవి,	ల్లనిది, (సీ) ఆవు, ఏలకుతీగ, నీలిచె
ఏలాయాం నీలికాయాం	ట్టు, (ని-బ)కృత్తికానక్షత్రము, (త్రి)
చ బహుళాః కృత్తికా	విస్తారము, ఆకాశము.
సు చ. ౭౧. బహుళం	
ప్రాజ్యనభసో	
ర్శాతులో మదనద్రుమే, మా	మాతులః—(పు) మంగచెట్టు, మేనమా
తుర్భాతరి ధుత్తారే.	మ, ఉమ్మెత్తచెట్టు, ధాన్యవిశేషము.
వ్రీహిభేదేఽపి మాతులః	
కుటిలం వాచ్యవద్భుగ్నే కు	కుటిలం—(త్రి) వంకరయైనది, (సీ) నదీ

టిలా సరిదంతరే,

విశేషము.

జటిలస్తు జటాయుక్తే జటి జటిలః—(త్రి) జడలుగలది, (సీ) జటా
లా మాంసికౌషధౌ. 23 మాంసి.

సుతలప్రతలౌ చేతి పాతాల సుతలః } (పు) (క్రిమముగా) సుతల
భువనద్వయే, స్యాతామ ప్రతలః } లోకము ప్రతలలోకమును,
ట్టాలికాబంధే తంతాం కోటవాకిలిమీఁదిగృహము, చా
గుళిక రే క్రమాత్. 24 చినవ్రేళ్లుగల హస్తమును.

పిత్తశం తైజసద్వేద్యే పిత్త పిత్తశం—(న) ఇత్తడి, (త్రి) పైత్యోదే
శః పిత్తసంగతే, పిత్తశా కముగలవాఁడు, (సీ) నీటిపిప్పలిచెట్టు.
తోయపిప్పల్యాం

నిస్తలం వద్దులే చలే. 25. నిస్తలం—(త్రి) గుండ్రనిది, చలించునది.
కుంతలస్సాద్యవే దేశే కేశ కుంతలః—(పు) యవధాన్యము, కుంతల
లాంగలయోరపి, దేశము, వెండ్రుకలు, నాగలి.

కంబళో నాగరాజే స్యాద్దజ కంబళః—(పు) సర్పవిశేషము, ఏనుగు
ప్రావరణే కృమా. 26. వైబలచుచిత్రకంబళి, గొంగడిపురు
కంబళశ్చోత్తరాసంగేకం గు, ఉత్తరీయము, (న) జలము.
బళం సలిలే మతం,

శంబళం కూలపాథేయమత్స శంబళం—(న) ఒడ్డు, దారిబత్తెము, పర
రేషు సమీరితం. 22. శ్రేయము సహింపకుండుట.

కందళం తు కపాలే స్యాదు కందళం—(న) తలపుట్టె, సూర్యాదిగ్ర
పరాగే నవాంకురే, కల హణము, క్రొత్తమొలక, అవ్యక్తమ
ధ్వనౌ కందళీ తు మృగ ధురధ్వని, కందళీ (సీ) ఒక తెగజింక,
వృక్షవిశేషయోః. 27. వృక్షవిశేషము.

పింగళస్సాస్తునౌ రుద్రే చం పింగళః—(పు) పింగళముని, శంకరుఁడు,
డాంశోః పారిపార్శ్వకే, సూర్యునిప్రక్కనుండు వేల్పు, నిధి.
నిధిభేదే కపావగ్నౌ పి విశేషము, కోతి, అగ్ని, (త్రి) పింగ
గళః కపిలేన్యవత్. శవర్ణమైనది, (సీ) తామరదుద్దు, వేశ్య,
28. కర్ణికాయాం చ వే దక్షిణదిగ్గజముభార్య.

29. కర్ణికాయాం చ వే
శ్యాయాం పింగళా కు
ముదస్త్రియాం,

జంగలో జలనిర్ముక్తదేశే
మాంసే చ జంగలం. ౮౦
మంగళం శ్రేయసి శ్వేతదూ
ర్వాయామపి మంగళా,
సర్వార్థరక్షణే చాపి మం
గళం మంగళః కుజే. ౮౧

కుండలం వలయే పాశే కుం
డలం కర్ణవేష్టనే, గుడూ
చ్యాం కాంచనద్రాచ
కుండలీ సముదీరితా.

స్యాన్మండలం ద్వాదశరాజకే
చ దేశే చ బింబే చ కదం
బకేచ, కుష్మప్రభేదేఽప్య
పసూర్యకే చ భుజంగ
భేదేశునిమండలస్సృత్.

స్యాదర్గళం తు కల్లోలేదండే
చాంతః కవాటయోః,

నిర్మలం విశదే విద్యాన్నిర్దా
ల్యాభ్రకయోరపి. ౮౪

శౌష్కలశ్శుష్క మాంసస్య
పణికే పిశితాశిని,

పాంసులః పుంశ్చలే శంభోః
ఖట్వాంగేపాంసులాభువి.

సంకులం వాచ్యవద్వాప్తే
విస్పష్టార్థవచస్యపి,

ఉజ్వలో దీప్తశృంగారవిశ
దేషు వికాశిని. ౮౬.

వంజులో వేతసాశోకతనిశే
ష్ట.

జంగలః—(పు) మరుభూమి, (న) మాం
సము.

మంగళం—(స) శ్రేయస్సు, (సీ) తెల్లగ
ఱిక, (న) ధనరక్షణము, (పు) అంగా
రకగ్రహము.

కుండలం—(స) చక్రాకారము, పాశము,
కర్ణాభరణము, కుండలీ (సీ) తిప్పతీ
గె, రక్తకాంచనపుఁజెట్టు.

మండలం—(స) ద్వాదశరాజలు, ఇరువది,
యామడలవెడల్పుగలతావు, సూర్యా
బింబములు, సమూహములు, కుష్మ
రోగవిశేషము, పరివేషము, (పు) స
ర్పవిశేషము, కుక్క.

అర్గళం—(స) పెద్దయల, గడియమాను.

నిర్మలం—(త్రి) స్వచ్ఛమైనది, ధరించితీసి
వేసినది, అభ్రకము.

శౌష్కలః—(పు) ఎండుమాంసమమ్ము
వాఁడు, శౌష్కలుఁడు.

పాంసులః—(పు) విటుఁడు, శివునియా
యుధము, (సీ) భూమి.

సంకులం—(త్రి) వ్యాపించినది, స్పష్టము
గాని వాక్యము.

ఉజ్వలః—(త్రి) ప్రకాశించునది, (పు)
సింగారము, (త్రి) స్వచ్ఛమైనది, విప్ప
రునది.

వంజులః—(పు) ప్రబ్బచెట్టు, అశోకచెట్టు
నెమ్మిచెట్టు.

థ మంజులం, నికుంజే శబలే మంజులం—(న) పొదరిల్లు, (త్రి) చిత్ర
మంజౌ జలరంకౌ తు మం వర్ణము, సుందరము, (పు) కూకురు
జులః. ౮౭. గుండంగిపిట్ట.

పింజలం తు హరిద్రాభే కుశప | పింజలం—(త్రి) పచ్చనికాంతిగలది, (న)
త్రేఽపి పింజలం, దర్భ.

పుద్గలస్సుందరాకారే పుద్గల పుద్గలః—(త్రి) సుందరమైనది, (పు) పర
శ్చాత్త దేహయోః. ౮౮ మాత్త, శరీరము.

జంభలో దేవతాభేదే జంబీ జంభలః—(పు) జంభలుఁడను బుద్ధదేవుఁ
రే చాపి జంభలః, డు, నిమ్మచెట్టు.

కుంభిలస్సావలకే చోరే శ్లోక కుంభిలః—(పు) భార్యతోఁబుట్టువు, కన్న
చ్చాయాహరే యుషే. పుదొంగ, పరుల శ్లోకభావములహరిం
చువాఁడు, మత్స్యవిశేషము.

చండిలో నాపితే ఖ్యాతో చండిలః—(పు) మంగలివాఁడు, శివుడు,
హరవాస్తుకశాకయోః, చక్రవర్తికూర.

గ్రంధిలో గ్రంధిసహితే కరీ గ్రంధిలః—(త్రి) కణుపులుగలది, (పు)
రద్రా వికంకతే. ౯౦. వెణుతురుచెట్టు, ములువెలఁగ చెట్టు.

వామిలో దాంభికే వామే వామిలః—(త్రి) డాంబికుఁడు, ఎడమది
రామిలో రమణే స్తరే, రామిలః—(పు) భర్త, మన్మథుఁడు.

వార్దలం దుర్దినే మేలానం వార్దలం—(న) మేఘవృతమగుదినము,
దాయామపి వార్దలః. (పు) సిరాబుడ్డి.

తండులస్తు విడంగే స్యాద్ధా తండులః—(పు) వాయువిడంగముచెట్టు
న్యాదినికరేఽపి చ, బియ్యము.

వృషలః కథితశ్శూద్రే చం వృషలః—(పు) శూద్రుఁడు, చంద్రగుప్తుఁ
ద్రగుప్తే చ వాజిని. ౯౧. డనురాజు, గుట్టము.

నిష్కలస్తు కలాశూన్యే న నిష్కలః—(త్రి) కాంతిరహితము, వీర్య
ప్రభీజే తు వాచ్యవత్, పటుత్వము లేమి.

పాకలం కుష్టబెషజ్యే పాక పాకలం—(న) చెంగల్వకోష్టు, (పు) ఏ
లో కుంజరజ్వరే. ౯౩. నుఁగుజ్వరము.

పాచలో రాధనద్రవ్యేఽప్య పాచలః—(పు) పండఁబడి పక్వముచేయఁ
నలానిలయోరపి, బడినవస్తువు, అగ్ని, వాయువు.

మాచలో వందిచారే స్యా మాచలః—(పు) స్తోత్రపాఠకుడు, దొం
ద్ద్రాహే రక్షసి చామ గ, మొసలి, రాక్షసుడు, రోగము.
యే. ౯౮.

పాటలశ్చేతరక్తే స్యాదాసు పాటలః—(పు) తెలుపుమించిన యెలుపు,
ప్రీహకా చ పాటలః, ఎఱ్ఱవడ్లు, (సీ) కలిగొట్టుచెట్టు, (న)
పాటలౌ పాటలాపి స్యా కలిగొట్టుపూవు.
దస్యాః పుష్పేఽపి పాట
లం. ౯౯.

లోహలశ్శృంఖలా ధార్యే లోహలః—(త్రీ) గొలుసుచే గట్టుబడి
భవేదవ్యక్తవాచిని, నది, స్పష్టముగామాటలాడనివాడు.
కోహళో వాద్యభేదే స్యా కోహళః—(పు)వాద్యము, (బాకా), నా
తోహళశ్చ మునావపి. ట్యశాస్త్రమువ్రాసిన కోహళముని.
తైతిలో గండకే ప్రోక్షస్తై తైతిలః—(పు) ఖడ్గమృగము, (న) పం
తిలం కరణాంతరే, చాంగకరణము.

హేమలస్స్వర్ణకారే స్యా హేమలః—(పు) బంగారుపనివాడు,
త్కృకలానే శిలాంతరే. తొండ, ఒఱపుడుతాయి.
శ్యామలో మేచకేశ్వతే శ్యామలః—(త్రీ) నల్లనిది, (పు) రావి
చెట్టు.

కోమలం మృదులే జలే, కోమలం—(న) మృదువైనది, జలము.
కామలః కాముకే రోగే కామలః—(పు) విటుడు, కామిలరోగ
మరుదేశవసంతయోః. ము, జలములేనితావు, వసంతర్తువు.
వేశలో రుచిరే దక్షే వేశలః—(త్రీ) సుందరమైనది, సమర్థమై
నది.

గోకిలో ముసలే హలే, గోకిలః—(పు) రోకలి, నాగలి.
కోకిలస్సృతృభృతి కోకి కోకిలః—(పు) కోయిల, (న) రేగుపండు.
లం బదరీఫలే. ౯౯.

గౌరిలో లోహచూర్ణే స్యా గౌరిలః—(పు) ఉక్కుపొడి, తెల్లవాలు.
ద్వారిలో గౌరసర్వపే, ఫేనిలః—(పు) కుంకుడుచెట్టు, (న) రే
ఫేనిలస్సృదరిష్టేఽపి ఫేనిలం గుపండు, ఉమ్మెత్తకాయ, (త్రీ) నురుగు
బదరీఫలే. ౧౦౦. మద

నస్య ఫలే చాపి వాచ్య	గలది.
వత్సేనవత్యపి,	
శీవలాఖ్యా చ శై వాలే శై లే	శీవలం—(న) నాఁచు, తాతిపువ్వు.
యేఽపి చ శీవలం. ౧౦౧.	
శైవలం పద్మ కాష్ఠే చ శై వ	శైవలం—(న) పద్మ కాష్ఠముచెట్టు, నీటి
లం చ జలాంచలే,	పాచి.
శీతలం పుష్ప కాసీనే శై లజ్జే	శీతలం— (న) పర్వత ధాతువిశేషము,
మలయోద్భవే. భవేదాస	తాతిపువ్వు, గందము, (పు) సోమిద
నపణ్ణ్యాం చ శీతలశ్శిశిరే	పుఁజెట్టు, (త్రి) చల్లనిది.
ఽన్యవత్,	
కల్లోలో హర్ష ఉల్లోలే	కల్లోలః—(పు) సంతోషము, గొప్పతరం
కల్లోలః పరిపంథిని.	గము, (త్రి) శత్రువు.
పటోలమోషధీ వ స్త్ర భి దో	పటోలం—(న) ఓషధివిశేషము, ఘూర్జ
ర్జ్యోత్సాన్నిం పటోల్యపి,	రదేశపుఁబట్టుబట్టు, పటోలీ, (సీ) పొ
	ట్లకాయ.
కాకోలో విషభేదే స్యా	కాకోలః—(పు) గరళవిశేషము, బొంత
ద్దోణ కాకకులాలయోః.	కాకి, కుమ్మరివాఁడు.
తమాల స్తీలకే ఖడ్గే తాపింఛే	తమాలః—(పు) తిలకము, ఖడ్గమృగము,
వరుణద్రుమే,	చీకటిమ్రాను, ఉలిమిరిచెట్టు.
సువేలః ప్రణతే శాంతే సు	సువేలః—(త్రి) నమ్ముఁడు, శాంతుఁడు,
వేలః పర్వతాంతరే.	(పు) సువేలపర్వతము.
అవేల స్త్వపలాపే స్యాదవే	అవేలః—(పు) మఱుగు మాట, పోక
లా పూగమార్ణకే,	పొడి.
కపాలం శిరసోఽస్థి స్యా	కపాలం—(న) తలపుట్టె, కుండమున్నగు
ద్భటాదేశ్శకలే వ్రజే.	వానివెంకు, సమూహము, కుష్మరో
౧౦౬. కుష్మరోగ విశేషే	గభేదము.
చ	
గోపాలో గోపభూపయోః,	గోపాలః—(పు) గొల్లవాఁడు, రాజు.
కిట్టాలస్తామ్ర కలశే కిట్టాలో	కిట్టాలః—(పు) రాగిపాత్రము, ఇనుప
లోహగూఢకే. ౧౦౭.	చిట్టెము.

- పాతాళం నాగలోకే స్యా పాతాళం—(న) పాతాళలోకము, బడ
 త్పాతాళం బడబాసలే, బాగ్ని.
 ప్రవాళో వల్లకీదండే విద్రు ప్రవాళః—(పు) వీణాదండము, పగడ
 మే నవపల్లవే. ౧౦౮. ము, చిగురుటాకు.
 అరాళః కుటిలే సర్జరనే సమ అరాళః—(త్రి) వంకరైనది, (పు) యక్ష
 దదంతిని, ధూపము, మదపుటేనుఁగు.
 కరాళో దంతురే తుంగే క కరాళః—(త్రి) మిట్టపండ్లవాఁడు, ఎత్తై
 రాళం చ కురేరకే. ౧౦ నది, (న) నల్లగడ్డెరచెట్టు, (పు) సర్జ
 ౯. కరాళో ధూణతై లే రసమునూనె, (త్రి) భయంకరమైనది.
 ౭పి కరాళో భీషణే౭
 న్యవత్,
 శృగాలో జంబుకే దై త్యే శృగాలః—(పు) నక్క, రాక్షసుఁడు, శృ
 శృగాలీం డమరే విదుః. గాలీ, (సీ) దేశోపద్రవము.
 కులాలః కుంభకారే స్యా కులాలః—(పు) కుమ్మరివాఁడు, గంపపు
 త్కుక్కుభే కౌశికే౭పి చ, లుఁగు, గుడ్డగుంబ.
 కుద్దాలో యుగపత్రే స్యా కుద్దాలః—(పు) కాంచనపుఁజెట్టు, గుద్దలి.
 త్కుద్దాలో భూమిదార
 కే. ౧౧౦.
 బిడాలో నేత్రపిండే చ బి బిడాలః—(పు) కనుగుడ్డు, పిల్లి.
 డాలో౭పి మృగాంతరే,
 జంబాలం శైవలే పంకే జంబాలం—(న) నాఁచు, బురద.
 కీలాలం రుధిరే జలే. ౧౧౧. కీలాలం—(న) నెత్తురు, జలము.
 వంతాలశూరయుద్ధే స్యా వంతాలః—(పు) శూరులయుద్ధము, ఓడ,
 న్నొకాయాం చ ఖని గడ్డపార.
 త్రకే,
 ఆభీలం చైవ కృచ్ఛే స్యా ఆభీలం—(న) కష్టము, భయానకరసము.
 దాభీలం చ భయానకే.
 నాభీలం నాభిగర్భాండే వం నాభీలం—(న) నాభిలోనికణితి, ఉత్తమ
 షణే చోత్తమస్త్రీయాం, స్త్రీయొక్కపొత్తికడుపుతోడలమధ్య
 భాగము (గజ్జ).

ఉత్పల్లః కరణే స్త్రీణాము ఉత్పల్లః—(పు) రతిబంధవిశేషము, (త్రి) తాలే చ వికస్వరే. అధికమైనది, వికసించినది.

శయాభుస్స్వాదజగరే నిద్రా శయాభుః—(పు) కొండచిలువ, (త్రి) శీలేఽపి కుక్కురే, నిద్రించుస్వభావముగలది, శునకము.

శ్రద్ధాభుర్దోహాదిన్యాం చ శ్రద్ధాభుః—(పు) వేవిల్లుగలస్త్రీ, (త్రి) శ్రద్ధావతి తు వాచ్యవత్. ౧౧౫. ధగలది.

లాంగూలం మేహనే పుచ్ఛే లాంగూలం—(న) శిశ్నము, తోక. శార్దూలో రాక్షసాంతరే, శార్దూలః—(పు) రాక్షసుడు, పెద్దపులి, వ్యాఘ్రే చ పశుభేదే చ శరభమృగము, (ఉ) త్తరపదమైనచో) సత్తమే తూత్తరస్థితః. శ్రేష్ఠుడు.

వాతూలో వాతసంఘాతే వాతూలః—(పు) వాయుసమూహము, వాతలే మారుతాసహే, (త్రి) వాతపదార్థము, వాయువుసహింపనిది.

కుకూలం శంకుసంకీర్ణశ్వభే కుకూలం—(న) వసినాటినగుంట, కుమ్ము చాపి తుషానలే. కుకూల

స్నాస్య ద్దుకూలం తు ఔమే సూ దుకూలః—(న) పట్టుబట్టు, సన్ననివస్త్రము. ఔంశుకేఽపి చ, ఔంశుకేఽపి చ,

జంబూలో జంబువిటవే జంబూలః—(పు) నేరేడుచెట్టు, మొగలి బూలః క్రకచచ్ఛదే. చెట్టు.

చత్వాలో హోమ కుండే చత్వాలః—(పు) హోమకుండము, గర్భము. స్వాద్ధర్భే

చోత్తాల ఉత్కృటే, శ్రేష్ఠేఽపి ఉత్తాలః—(త్రి) అధికమైనది, శ్రేష్ఠమైనది, తోట్టుపాటుగలది, పొడవైనది. వికరాశేఽపి స్యాదుత్తాలః స్థవంగమే.

చూడాలా తూచ్ఛటాయాం చూడాలా—(స్తీ) గుండ్రనితుంగమునై, స్వాచ్ఛూడావతి చ వా (త్రి) జుట్టుగలది. చ్యవత్,

విశాలా త్వింద్రవారుణ్యాం విశాలా—(స్తీ) పెద్దపాపరచెట్టు, ఉజ్జయి

విశాలోజ్జయినీపురి. ౧౨౦.	యినీపట్టణము, (పు) వృక్షవిశేషము,
విశాలో వృక్షభేదేఽపి వి	(త్రి) విస్తారమైనది.
శాలః పృథులేఽన్యవత్,	
మేఖలా ఖడ్గబంధే స్యాత్తాం	మేఖలా—(స్త్రీ) కత్తిపిడికిఁ గట్టినత్రాడు,
చీశైలనితంబయోః. ౧౨౧	మొలత్రాడు, కొండమధ్యభాగము.
శృంఖలా పుంస్కటీవస్త్రబం	శృంఖలా—(స్త్రీ) పురుషులమొలత్రాడు,
ధేఽపి నిగళేఽపి చ,	కానెకోక, గొలుసు,
కుచేలా విద్ధపర్ణ్యాం స్యాత్కు	కుచేలా—(స్త్రీ) పాటచెట్టు, (పు) చినిగిన
చేలస్తు కువాససి. ౧౨౨.	వస్త్రము.
అచలా వసుధాయాం స్యాద	అచలా—(స్త్రీ) భూమి, (పు) పర్వతము,
చలశ్చైలకీలయోః,	మేకు.
చంచలా తు తటిల్లక్ష్మ్యోశ్చ	చంచలా—(స్త్రీ) మెఱపు, లక్ష్మీ, (పు) వి
చలః కాముకేఽనిలే.	టుడు, వాయువు.
ఇల్వలాస్తారకాభేద ఇల్వలో	ఇల్వలాః—(స్త్రీ) (ని-బ) మృగశిరా నక్ష
దై త్యమత్యయోః,	త్రముపై నుండు చిన్న చుక్కలు, (పు)
	ఇల్వలాసురుడు, మత్యవిశేషము.
పిచ్చిలా శాల్కలీసింధుభేదపో	పిచ్చిలా—(స్త్రీ) బూరుగుచెట్టు, పిచ్చిలా
తకికాసుచ. ౧౨౩. పిచ్చి	నది, ఆడుపిచ్చుక, ఇరుగుడుచెట్టు,
లా శింశుపాయాం చ	(త్రి) జిడ్డుగలది.
పిచ్చిలో విజిలేఽన్యవత్,	
సత్తలా పాటలౌ గుంజానవ	సత్తలా—(స్త్రీ) కలిగొట్టుచెట్టు, పూసగురు
మాలికయోరపి. ౧౨౪	గింజచెట్టు. విరజాజిచెట్టు, సాంబ్రాణి
భవేచ్ఛర్తకషాయాం చ	చెట్టు.
మహిళా భీరుగుండ్రయోః,	మహిళా—(స్త్రీ) స్త్రీ, ప్రేంకణముచెట్టు.
సిద్ధలా మత్యచూర్ణే స్యా	సిద్ధలా—(స్త్రీ) రొయ్యపొట్టు, (త్రి) పొ
త్సిద్ధలశ్చ కిలాసిని.	డలరోగము,
సంధిలా తు సురంగాయాం	సంధిలా—(స్త్రీ) కన్నము, నది, గృహము.
నదీమందిరయోరపి,	
రసాలా మూర్జికాయాం స్యా	రసాలా—(స్త్రీ) సంబారువులు వేసిన క్వము
జ్జహ్వదూర్వావిచారిషు.	చేసిన పెరుగు, నాలుక, గఱికి, తెల్ల

రసాలం సిల్ప కే బోలే ర
సాలశ్చేక్షు చూతయోః,

నేలగుమ్మడు చెట్టు. (న) చిల్లమడ్డి,
బాలెంతబోలు, (పు) చెఱకు, మా
మిడిచెట్టు.

విమలా శీతలాయాం స్యా
ద్భవో భేదే చ నిర్మలే
౧౨౮. విమలే

విమలా—(సీ) సోమెందచెట్టు, నిర్మలమై
నభూవిశేషము, (త్రి) నిర్మలమైనది.

చామలా లత్యామమలం వి
శదేభ్రకే,

అమలా—(సీ) లక్ష్మీ, (న) నిర్మలమైనది,
అభ్రకము.

శ్రీఫలీ నీలికాథాత్రోద్ధా
లూరే శ్రీఫలః స్తృతః

శ్రీఫలీ—(సీ) నీలిచెట్టు, ఉసిరిక చెట్టు,
(పు) మారేడుచెట్టు.

పాతిలీ వాగుగాయాం స్యా
న్నారీమృత్పాత్ర భేద
యోః,

పాతిలీ—(సీ) వల, స్త్రీ, ఒకవిధమగుమం
టికుంఠ.

జాంగలీ శూకశింఖ్యాం
స్యాజ్జాంగలశ్చ కపింజలే.

జాంగలీ—(సీ) దూలగొండిచెట్టు, జాం
గలః (పు) కవుజుపిట్ట.

లాంగలీ జలపిప్లయాం లాం
గలం కుసుమాంతరే, సీ
రేపి లాంగలం తాళ
గృహదారువిశేషయోః.

లాంగలీ—(సీ) నీరుపిప్పలి, (న) పుష్ప
విశేషము, నాంగలి, తాటిచెట్టు, ఇంటి
దూలము.

అంగులీ కరశాఖాయాం
కర్ణికాయాం గజశ్చ చ,

అంగులీ—(సీ) వ్రేలు, ఏనుగుతుండ
ము చివర.

జాంగులీ విషవిద్యాయాం
జాంగులం జాలినీఫలే.

జాంగులీ—(సీ) విషముఁబోఁగొట్టువిద్య,
(న) పొట్లకాయ.

కదలీ వైజయంత్యాం చ రం
భాయాం హరిణాంతరే,
కదళాశాల్మలీబ్రాహ్మీడింబి
కాసు చ కథ్యతే. ౧౩౩.

కదలీ—(సీ) పెక్కెము, అరటిచెట్టు, జిం
కలలో భేదము, కదళా, (సీ) బూరు
గుచెట్టు, పొన్నగంటిగూర, కోలపొ
న్న లేక దుండిగపుఁజెట్టు.

నకులీ కుక్కుటీమాంసోర్న
కులః సాండవే పశౌ

నకులీ—(సీ) కోడిపెట్టు, జటామాంసి,
(పు) నకులుఁడు, ముంగిస.

నాకులీ కుక్కుటీకందే నా

నాకులీ—(సీ)ఓషధివిశేషము, చవ్యమను

కులీ చవ్యరాస్నయోః. గంధద్రవ్యము, సన్నరాస్నము.
 నైపాలీ నవమాలీమనశ్శిలా నైపాలీ—(సీ) విరజాజిచ్ఛెట్టు, మణిసిల,
 సువహాసు చ, నల్లవావిలిచ్ఛెట్టు.
 తాంబూలీ నాగవల్యాం చ తాంబూలీ—(సీ) తమలముతీఁగ, (న)
 తాంబూలం క్రమః కేఽపి పోకచక్క.

చ. ౧౩౫.

పాంచాలీ పుత్రికారీత్యోః పాంచాలీ—(సీ) బొమ్మ, పాంచాలీరీతి
 పాంచాలో జనదేశయోః, (పు) పాంచాలజాతివాఁడు, పాంచా
 లదేశము.

శాల్మలీ తరుభేదే స్యాద్ద్వీప శాల్మలీ—(సీ) బూరుగుచ్ఛెట్టు, శాల్మలీ
 భేదేఽపి శాల్మలీ. ౧౩౬. ద్వీపము.

కేవలో జ్ఞానభేదే స్యాత్కేవలః—(పు) జ్ఞానవిశేషము, (న) ఒక్క
 వలం చై కకృతస్నయోః, టి, అంతయు' (త్రి) నిర్ణయింపఁబడి
 నిర్ణీతే కేవలం ప్రోక్తం నది, (పు) కుల్పితుఁడు.
 కేవలః కుహనే క్వచిత్.

కాహళీ తు తరుణ్యాం స్యాత్కాహళం భృశశుష్క
 యోః, వాద్యభాండవిశే
 షే తు కాహళా కాహళః
 ఖలే. కాహళీ—(సీ) యావనస్త్రీ, (న) అతిశ
 యము, (త్రి) ఎండినది, (సీ) వాయిం
 చుకుండ, (త్రి) దుర్మార్గుఁడు.

గండ్డోలీ వరటాభద్రాశతీషు గండ్డోలీ—(సీ) కందిరీఁగ, నాగమునై,
 కథితా బుద్ధైః, గంట్లకచోరము.
 అంజలీ కుడపే విద్యాదంజలిః అంజలీ—(సీ) మానెడుకొలఁత, దోసిలి.
 కరసంపుటే. ౧౩౯.

అథ లాంతశ్చతుర్వర్ణః.

లాంత చతుర్వర్ణము.

మదకలస్సాన్తతేభే మదేనా మదకలః—(పు) మదపుటేనుఁగు, మదము
 వ్యక్తవాచి చ, చేనవ్యక్తమైనమాట.
 భవేత్కలకలస్సర్జరసే కోలా కలకలః—(పు) యక్షధూపము, కలకల
 హలేఽపి చ. ౧౪౦. ధ్వని.

స్త్రుతో విచికిలో మల్లీప్రభే విచికిలః—(పు) మల్లెచెట్లలో భేదము, ద
దే దమనేఽపి చ, వనము.

బృహన్నలో గు డా కే శే బృహన్నలః—(పు) అర్జునుడు, పెద్ద
మహాపోటగ లేఽపి చ. కిక్కసగడ్డి.

పరిమళో విమర్దే చ స్యాన్త పరిమళః—(పు) రాయిడి, సుగంధము,
నోహరగంధవత్, రతో రతిసమ్మర్దమువలన నలగినమైపుతా
పమర్దవికసద్దే హరాగాది దులతావి.

యవఫలః స్త్రుతో వేణౌ యవఫలః—(పు) వెదురు, జటామాంసి,
మాంసీకుటజయోరపి, కొడిసెచెట్టు.

ముక్తాఫలం తు కర్పూరే ముక్తాఫలం—(న) కప్పురము, ముత్య
మౌక్తికే లవలీఫలే. ము, వెన్నెలతీగ యొక్కపండు.

సదాఫలం స్కంధఫలే నారి సదాఫలం—(న) కొబ్బరిచెట్లలో భేద
కేలేఽప్యదుంబరే, ము, కొబ్బరిచెట్టు, మేడిచెట్టు.

విదుః కర్తృఫలం కర్తృరంగక కర్తృఫలం—(న) కర్తరంగఫలము, కర్త
ర్తవిపాకయోః. ౧౮౮. ఫలము.

మృత్యుఫలో మహాకాలే మృత్యుఫలః—(పు) ముసిడిచెట్టు, మృ
కదశ్యాం మృత్యుఫల్యపి, త్యుఫలీ (సీ) అరణ్యచెట్టు.

భవేద్వాయుఫలం శక్రకా వాయుఫలం—(న) ఇంద్రధనుస్సు, వడ
ర్తుకే కరణేఽపి చ. ౧౮౯. గల్లు.

హాలాహలో విషే జ్యేష్ఠ్యాం హాలాహలః—(పు) విషము, బల్లి. నల్లి,
హాయలాలా హ్వయోర గండ్లపాము.

కుతూహలం కాతుకే స్యా కుతూహలం—(న) ఉత్సాహము, (త్రి)
త్ప్రిశ స్తే చ కుతూహలం. శ్రేష్ఠమైనది.

దళామలం దమనకే తథా దళామలం—(న) దవనము, మరువము.
మరువకేఽపి చ,

మహాబలం సీసకేఽపి బలా మహాబలం—(న) సీసము, (త్రి) బలవం
ధ్యేఽపిసమీరణే. ౧౯౦. తుడు, (పు) వాయువు, (సీ) సులి
భవే దతి బలాయాం చ తడచెట్టు.

ఖతమాలో బలాహాకే, ధూ ఖతమాలః—(పు) మేఘము, పొగ.

మేఽపి

కందరాశస్సాన్యత్పర్క టీగర్ద కందరాశః—(పు) జువ్వి, కలుజువ్వి.
భాండయోః. ౧౪౮.

మహాకాశస్త్రిణయనే కింపా మహాకాశః—(పు) శివుడు, కాంజీర
కే ప్రమథాంతరే, ముచెట్టు, ప్రమథగణములలో నొ
కడు.

మహానీలో భృంగరాజే మ మహానీలః—(పు) గుంటగలగరచెట్టు,
ణినాగపశేషయోః ౧౪౯ నీలమణి, మహానీలమను సర్పము.

భవేద్భహుఫలాభిఖ్యామలక బహుఫలః—(పు) ఉసిరికచెట్టు, కడిమి
నీపవృక్షయోః, చెట్టు.

జలాంచలం స్తృతం వారినిర్ద జలాంచలం— (న) నీరుపోవుతూము,
మే శైవలేఽపి చ. ౧౫౦. నాచు.

గండశైలో లలాటే స్యా గండశైలః—(పు) నుదురు, కొండనుండి
చ్యుతస్థూలోపలే గిరేః, జారిన పెద్దతాయి.

ఉలూఖలం గుగ్గులుద్రౌ ఖం ఉలూఖలం—(న) గుగ్గిలపుచెట్టు, తోలు.
డన్యర్థేఽప్యలూఖలం.

చక్రవాలోఽద్రిభేదే స్యా చక్రవాళః—(పు) చుట్టుకొండ, (న)
చక్రవాళం తు మం వలయాకారము.
డలే,

స్తృతః పోటగళః కాశే నశే పోటగళః—(పు) తెల్లు, కిక్కసగడ్డి,
పోటగళో యుషే. ౧౫౨. చేప.

హస్తిమల్లోఽభ్రమాతంగే హస్తిమల్లః—(పు) విరావతము, వినాయ
హస్తిమల్లో వినాయకే, కుడు.

భస్మతూలో గ్రామకూటే భస్మతూలః—(పు) గ్రామసమూహము,
పాంసువర్షే హి మేఽపి చ. వానతుంపర, మంచు.

వాతకేళిః కలాలాపే పిద్గా వాతకేళిః—(పు) తుమ్మెద, దంతక్షత
నాం దంతలేఖినే, ములు.

కమండులు స్యాత్కరకే కమండలుః—(పు) గిండివంటి పాత్రము,
పర్కటిపాదపేఽపి చ. జువ్విచెట్టు.

అక్షమాలాక్షసూత్రే స్యాద	అక్షమాలా—(సీ) జపమాల, అరుంధతి.
రుంధత్యామపి స్మృతా,	
మణిమాలా స్మృతా హారే	మణిమాలా—(సీ) రత్నహారము, స్త్రీల
స్త్రీణాం దంతక్షతాంతరే.	దంతక్షతము.
ధ్వనిమాలా స్మృతా వేణౌ	ధ్వనిమాలా—(సీ) వెదురు, ఊదెడి
కాహళావీణయోరపి,	బూర, వీణె.
రజస్వలా పుష్పవత్సాం నై	రజస్వలా—(సీ) రజస్వలయైనస్త్రీ, (పు)
రిభే తు రజస్వలః. ౧౫౬.	దున్న పోతు.
ఏకాష్టిలామపి ప్రాహుశ్శివష	ఏకాష్టిలా—(సీ) బకపుష్పపుజెట్టు, చిటు
ల్లోషధీభిదోః,	బొద్దిచెట్టు.
అతిబలా బలాభేదే ప్రబలే	అతిబలా—(సీ) ముత్తవపు ల గ చెట్టు,
తిబలో మతః. ౧౫౭.	(త్రి) మిక్కిలి బలముగలది.
భద్రకాలీ తు గంధోశ్యా	భద్రకాలీ—(న) కందిరీగ, పార్వతి,
ముమాయామోషధీభిది,	ఓషధివిశేషము.
హరితాలీ నభోరేఖాదూ	హరితాలీ—(సీ) ఆకాశరేఖ, గటిక,
ర్వా ఖడ్గలతాసు చ.	వెద్దకత్తి.
అంకపాలీ స్మృతా కోట్యాం	అంకపాలీ—(సీ) వేదికయను గంధద్ర
ధాత్రి కాపరిరంభయోః,	వ్యము, పెంపుడుతల్లి, కౌగిలింత.
గంధఫలీ ప్రియంగౌ స్యా	గంధఫలీ—(సీ) ప్రేంకణపుజెట్టు, సంపంగి
తోరకే చంపకస్య చ.	మొగ్గ.

అథ లాంతః పంచవర్ణః.

లాంత పంచవర్ణము.

అసుతీబల ఇత్యాఖ్యా కన్యా	అసుతీబలః—(పు) శూద్రజాతివిశేషము
పాలకయజ్వనోః,	నఃబుట్టిన కన్యాపాలుడనువాడు,
	సోమయాజి.
స్యాత్పాండుకంబలశ్చేతకం	పాండుకంబలః—(పు) తెల్లకంబళి, శిలా
బలే చ శిలాంతరే. ౧౬౦.	విశేషము.
ఏకకుండల ఇత్యేషసౌనందిని	ఏకకుండలః—(పు) బలరాముడు, కుబే
ధనాధిపే,	రుడు.
భవేదుద్దండపాలస్తు సర్ప	ఉద్దండపాలః—(పు) సర్పవిశేషము,

మత్స్యప్రభేదయోః.	మత్స్యవిశేషము.
కృపీటపాలమిచ్ఛంతి కేనిపా	కృపీటపాలః—(పు) ఓడ తెడ్డు, సము
తసముద్రయోః,	ద్రము.
భవేత్సురతతాళీ తు దూతి	సురతతాళీ—(సీ) తార్పుడుకత్తె, తల
కాయాంశిరస్సృజి. ౧౬౨.	లోని దండ.

అథ వాంతవర్ణః.	వాంత పర్వము.
వః ప్రచేతసి జానీయాదివా	వః—(పు) వరుణదేవుడు, (అవ్య) ఇవా
ర్థే చ తదవ్యయం,	ర్థము.
స్వం జ్ఞాతావాత్తధనయోరా	స్వం—(పు) జ్ఞాతి, తాను, ధనము,
త్తియే చ ప్రచక్షతే. ౧.	(త్రి) తనది.

అథ వాంతోద్వివర్ణః.	వాంత ద్వివర్ణము.
భవస్సంసారసంప్రాప్తిశ్రేయ	భవః—(పు) సంసారము, పొందుట, శు
శ్శంకరజన్తసు,	భము, శివుడు, పుట్టుక.
దవో దావ ఇవ ఖ్యాతో	దవః—(పు) (దావశబ్దమువలె) దవానల
వనాగ్నివనయోరపి. ౨.	ము, వనము.
ద్రవః ప్రద్రావరసయోర్ద్రతౌ	ద్రవః—(పు) యుద్ధమువలనఁ బొలుట.
నర్తణి విద్రవే,	తడి, వెళ్లుట, పరిహాసము, కాటుట,
ధవః పత్యో నరే ధూర్తే	ధవః—(పు) భర్త, మనుష్యుడు, విటుఁ
వృక్షభేదేఽపి కీర్తితః. ౩.	డు, నండివృక్షము.
జవో వేగిని వేగేస్యాదోఢ్ర	జవః—(త్రి) వేగముగలది, (పు) వేగ
పుష్పే జవా మతా,	ము, (సీ) దాసానిచెట్టు.
లవో లేశే విలాసే చ ఛేద	లవః—(పు) స్వల్పము, విలాసము, కో
నే రామనందనే. ౪.	యుట, లవుడు.
ష్లవః కారండవే భేకే కులకే	ష్లవః—(పు) కన్నె లేడి, కప్ప, కాకితు
భేలకే కపా, శబ్దే పుత	మ్మికచెట్టు, తెప్ప, కోతి, పుతస్వర
గతౌ శ్లక్షే చండాంజల	ము, దాటుట, జువ్విచెట్టు, మాల
కాకయోః. ౫. శ్లవం గంధ	వాడు, నీరుకాకి, (న) వాసనగడ్డి,
తృణే ప్రోక్తం కైవర్తి	కయివడిమునై.

ము స్తకేఽపి చ,

హవో యజ్ఞే తథాహ్వనే హవః—(పు) యజ్ఞము, పిలుచుట, ఆజ్ఞ.
నిదేశేఽపి హవో మతః.

శవో మృతే శవం నీరే

శవః—(పు) పీనుగు, (న) జలము.

సవస్సంధానయజ్ఞయోః,

సవః—(పు) కూర్చుట, యజ్ఞము.

క్షవః క్షుతే రాజికాయాం

క్షవః—(పు) తుమ్ము, నల్లావాలు.

నవం నవ్యే స్తవే విదుః. ౭.

నవం—(త్రి) నూతనము, (న) స్తోత్రము.

ధ్రువః కీలే శివే శంకౌ వసౌ

ధ్రువః—(పు) మేకు, శివుడు, మోడు,

యోగే వతే మునౌ,

అష్టవసువులలో నొకడు, ధ్రువనా

ధ్రువా మూర్వాశాలప

మయోగము, మఱ్ఱిచెట్టు, ధ్రువుడు,

ర్ణ్యోర్నితీస్రుగ్భేదయోరపి.

(సీ) చాగచెట్టు; ముయ్యాకుపొన్న

౮ ధ్రువం తునిశ్చితేతరై

చెట్టు, ధ్రువాగానము, యజ్ఞపాత్ర

నిశ్చలే శాశ్వతేఽన్యవత్,

ము, (త్రి) నిశ్చయము, ఊహ, చలిం

చనిది, స్థిరమైనది.

స్రువాఖ్యా సల్లకీ మూర్వా

స్రువః—(పు) అందుగుచెట్టు, చాగచెట్టు,

స్రుగ్భేదేషు చ విశ్రుతః.

హోమపాత్రనిశేషము.

శివం మోక్షే సుఖే భద్రే

శివం—(న) మోక్షము, సుఖము, మంగ

సలిలే చ శివో హరే,

ళము, జలము, (పు) శివుడు, వేద

వేదే యోగాంతరే కీలే

ము, శివనామయోగము, మేకు,

వాలుకే గుగ్గులావపి

నూగుదోసచెట్టు, గుగ్గిలపుఁ జెట్టు,

౧౦. పుండరీకద్రుమే చా

తీయమామిడిచెట్టు, (సీ) నేలయుసిరి

ధ శివా యుటామరౌష

కచెట్టు, కరకచెట్టు, ఉసిరికచెట్టు, పా

థౌ, అభయామలకీగౌరి

ర్వతి, నక్క, జన్మిచెట్టు.

క్రోష్టిసక్తుఫలాసు చ.

దివం స్వర్గేఽంతరిక్షే చ

దివం—(న) స్వర్గము, ఆకాశము.

క్షీవప్షండ్వేఽన్యపౌరుషే,

క్షీవః—(పు) నపుఁసకుడు, పౌరుషహీ

నుడు.

జీవో వృక్షప్రభేదే స్యాజ్జీ

జీవః—(పు) వేగిసమ్రాను, పాణి, బృ

వః ప్రాణిని గీష్పతౌ ౧౨.

హస్పతి, ప్రాణము, ప్రాణముధరించు

జీవః ప్రాణే ప్రాణధృతౌ

ట, జీవాత్, (సీ) పాలకూర, భూమి,

జీవాత్తస్యపి కీర్తితః, జీ
వా జీవంతికాభూమి
మార్వీశింజి త వృత్తి షు.
౧౩. వచాయామపి జీవా
స్యాజ్జీవం స్యాజ్జీవితే ౭
పి చ,

వింటినారి, భూషణధ్వని, బ్రతుకు
తెరువు, వస, (న) బ్రదుకు.

భావస్వభావేభిప్రాయే చే
ష్టాసత్తాత్తజన్తసు. ౧౪.
క్రియాలీలాపదార్థేషు
బుధజంతువిభూతిషు,
దేవస్సురే ఘనే రాజ్ఞి దేవ
మాఖ్యాతమింద్రియే.
౧౫. దేవీభట్టారికాయాం
చ తేజనీస్సృక్కయో
రపి,

భావః—(పు) స్వభావము, అభిప్రాయ
ము, చేష్ట, ఉండుట, ఆత్మ, పుట్టుక,
క్రియ, విలాసము, శబ్దార్థము, వి
ద్వాంసుఁడు, జంతువు, సంపద.

దేవః—(పు) దేవత, మేఘము, రాజు,
(న) ఇంద్రియము, దేవీ (సీ) రాణి,
చాగచెట్టు, పిక్కచెట్టు.

సత్త్వం గుణే పిశాచాదౌ
బలేద్రవ్యస్వభావయోః.
౧౬. ఆత్మత్వే వ్యవసా
యే చ చిత్తే ప్రాణేషు
జంతుషు,

సత్త్వం—(న) సత్త్వగుణము, పిశాచా
దులు, బలము, పృథివ్యాదిద్రవ్యము
లు, స్వభావము, దేహబలము, ప్ర
యత్నము, మనస్సు, ప్రాణము, జం
తువు. [గమాటము.

సాంత్యం సామని దాక్షిణ్యే
కణ్వం పాపే మునౌ విదుః.
౦ పాపే సురాబీజే

సాంత్యం—(న) సామోపాయము, మొ
కణ్వం—(న) పాపము, (పు) కణ్వముని.
కణ్వం—(న) పాపము, కల్లుదీయుపదా
ర్థము.

బిల్వం తు శ్రీఫలే శలే,

బిల్వం—(న) మారేడుకాయ, ఏదుపం
దిముల్లు.

తత్త్వం వాద్యప్రభేదే స్యా
త్స్వరూపే పరమాత్మని.

తత్త్వం—(న) వాద్యవిశేషము, ఆకా
రము, పరమాత్మ.

హ్రస్వఖర్వావిమా శబ్దా వ
ల్పార్థే వామనార్థకే,

హ్రస్వః } —(పు) స్వల్పమైనది, కులుచ
ఖర్వః } యైనది.

విశ్వం సమస్తే జగతి విశ్వేదే
వేఽపి నాగరే.౧౯.విశ్వా
చాతివిషాయాం స్యా

దశ్వః పుంభేదవాజినోః,
పార్శ్వః కక్షాధరే చక్రోపాం
తే పర్శుగణేఽపి చ. ౨౦.

ప్రాధ్వం సుప్రణతే చాతిదూ
రవర్తన్ని బంధనే,

పక్వం పరిణతేఽపి స్యాద్వినా
శాభిముఖేఽపి చ. ౨౧.

ద్వంద్వం రహస్యే కలహే
ద్వంద్వం మిథునయుగ్మ
యోః,

ఊర్ధ్వం స్యాదుచ్చితే తుం
గే చోపరిష్టాదపి స్మృతం.

ద్యువద్యౌస్సర్వర్గ లోకేఽపి
గగనేఽపి ప్రకీర్తితః,

అవిశ్మలే రవౌ మేషే భవే
న్మాషికకంబళే. ౨౩. ఋ

తుమత్యామపి ప్రోక్తా

శివిర్భూర్జే నృపాంతరే,

కవిః కావ్యకరే సూరౌ కవి
ర్యాల్పికిశుక్రయోః. ౨౪.

కవీ ఖలీనే కథితా

ఛవిశ్శోభారుచోర్మతా,

గ్రీవా తు కంధరాయాం

స్యాత్తచ్చి రాయామపి

స్మృతా. ౨౫.

లట్యా కరంజభేదే స్యాత్ఫలే

విశ్వం—(న) సమస్తము, జగము, (పు)
విశ్వేదేపు లనుగణదేవతలు, శౌంతి,
(సీ) అతివస. [ఋము.

అశ్వః—(పు) అశ్వజాతిపురుషుఁడు, గు

పార్శ్వః—(న్న) చంకలక్రిందిభాగము,

(న) చక్రముయొక్క అంచు, ప్రక్క
యొముకల గుంపు.

ప్రాధ్వం—(త్రి) అనుకూలమైనది, (న)

మిక్కిలి దూరమార్గము, కట్టుట.

పక్వం—(త్రి) పండినది, నశించుటకు

సిద్ధమైనది.

ద్వంద్వం—(న) రహస్యము, ద్వంద్వ

యుద్ధము, భార్యాభర్తలు, జంట.

ఊర్ధ్వం—(త్రి) పొడవైనది, ఉన్నతమైనది,

మీఁదిది.

ద్యౌః—(సీ) (ద్యుశబ్దమువలె) స్వర్గము,

ఆకాశము.

అవిః—(పు) పర్వతము, సూర్యుఁడు,

మేఁక, ఒకవిధమగు కంబళి, ముట్టుది.

[వర్తి.

శివిః—(పు) భుజపత్రిచెట్టు, శిబిచక్ర

కవిః—(పు) కావ్యము రచించినవాఁడు,

పండితుఁడు, వాల్మీకిముని, శుక్రాచార్యుఁడు,

(సీ) కల్లెము.

ఛవిః—(సీ) కాంతి, కిరణము.

గ్రీవా—(సీ) కంఠము, మెడనరము.

లట్యా—(సీ) ఒకతెగ కానుగుచెట్టు,

వాద్యే ఖగాంతరే, లడ్డు, వాద్యవిశేషము, ఊరపిచ్చుక.
నీవీ పరిపణే గ్రంథౌ స్త్రీణాం నీవీ—(సీ) మూలధనము, పోకముడి.

జఘనవాససః. ౨౬.

పుభీ భూమా పృథౌ హిం పుభీ—(సీ) భూమి, విస్తారమైనది, ఇం
గుపత్రి కాకృష్ణజీరయోః, గువచెట్టు, నల్లజీలకఱ్ఱ.

లఘ్వీ హ్రస్వవివక్షయాం లఘ్వీ—(సీ) కుటుచయైనది, బండి.

ప్రభేదే స్యందనస్య చ.

అథ వాంత స్త్రీవర్ణః.

వాంత స్త్రీవర్ణము.

ప్రభవో జలమూలే స్యాజ్జ
స్తభూమా పరాక్రమే,
ఆద్యోపలబ్ధయే స్థానే

ప్రభవః—(పు) నీరుపుట్టినతావు, ఉత్పత్తి
స్థానము, పరాక్రమము, ప్రథమజ్ఞాన
ప్రదేశము.

విభవో నిర్వృతౌ ధనే. ౨౭

విభవః—(పు) సుఖము, ధనము.

ప్రసవస్తు ఫలే పుష్పే వృ
క్షాణాం గర్భమోచనే,
తోకోత్పాదే చ

ప్రసవః—(పు) ఫలము, పువ్వు, కానుపు,
పుటుక.

సచివస్సహాయే మంత్రిణి

సచివః—(పు) సహాయుడు, మంత్రి.

స్తృతః. ౨౮.

కితవో ధూర్తవన్త త్తే వంచకే
కనకాహ్వయే,

కితవః—(పు) (ధూర్తశబ్దమువలె) మదిం
చినవాడు, మోసగాడు, ఉమ్మెత్త
చెట్టు.

త్రిదివస్త్రీదశావాసే త్రిదివా
సరిదంతరే. ౩౦.

త్రిదివః—(పు) స్వర్గము, (సీ) త్రిదివా
నది.

వల్లవస్సూపకారే స్యాద్భీమ
నేనే చ గోదుహి,

వల్లవః—(పు) వంటలవాడు, భీముడు,
గొల్లవాడు.

వల్లవస్సృత్కిసలయే విటపే
విస్తరే బలే. ౩౧. శృం
గారేఽలక్తరాగే చ

వల్లవః—(పు) చిగురు, కొమ్మ, విస్తార
ము, బలము, శృంగారము, లాఠా
రాగము.

విద్రవస్తు పలాయనే, యుద్ధే
చ

విద్రవః—(పు) పరుగెత్తుట, యుద్ధము.

పుంగవశ్చేష్టే వృషభే భేష పుంగవః—(పు) శ్రేష్ఠము, ఎద్దు, ఓషధి
జాంతరే. 3౨. విశేషము.

ఉద్ధవో మాతులే విష్ణోరుత్స ఉద్ధవః—(పు) ఉద్ధవుడు, ఉత్సవము,
వే క్రతుపావకే, యజ్ఞాగ్ని.

ఉత్సవో మహా ఉత్సేక ఉత్సవః—(పు) పండుగ, గర్వము, కోరి
ఇచ్ఛాప్రసరకోపయోః. కలు కొనసాగుట, కోపము.

కేశవో వాసుదేవే స్యాత్పు కేశవః—(పు) విష్ణుమూర్తి, పొన్న చె
న్నాగే కేశవత్యపి, ట్టు, (త్రి) మంచివెండుకలుగలవాడు.

కైతవం తు ఛలే ద్యూతే కైతవం—(న) నెపము, జూదము.

ఫేరవో జంబుకేఽస్రవే. 3౪. ఫేరవః—(పు) నక్క, రాక్షసుడు.

రౌరవో నరకే ఘోరే రౌరవః—(పు) నరకవిశేషము, (త్రి)
భయంకరమైనది.

కైరవః కితవే రిపా, కైరవం కైరవః—(పు) జూదరి, శత్రువు, (న)
కుముదే చోక్తం చంద్రి తెల్లకలువ, కైరవీ (సీ) వెన్నెల.
కాయాం తు కైరవీ.

భైరవం భీషణే భర్గే భైరవ భైరవం—(త్రి) భయంకరమైనది, (పు)
స్సముదాహృతః, ఈశ్వరుడు.

నైంధవో మణిమంధే స్యా నైంధవః—(పు) నైంధవలవణము, సిం
త్సింధు దే శోద్భవా శ్వ ధుదేశమున బుట్టినది, గుఱ్ఱము.
యోః. 3౬.

బాడవం కరణే స్త్రీణామా బాడవం—(న) రతిబంధవిశేషము, (పు)
ర్యే విప్రేఽపి బాడవః, బడబాగ్ని, బ్రాహ్మణుడు, (న) అశ్వ
బాడవం బడబాసంఘే సంఘము, (పు) రాగవిశేషము, పాతా
బాడవో రాగనాగయోః. శము.

బడవాశ్వాకుంభదాసోః బడవా—(సీ) ఆడుగుఱ్ఱము, నీరుమో
స్త్రీవిశేషే ద్విజస్త్రీయాం, యుదాసి, స్త్రీవిశేషము, బ్రాహ్మణస్త్రీ.
ఆశ్రవస్సాన్యత్ప్రతిజ్ఞానే క్లేశే ఆశ్రవః—(పు) అంగీకారము, కష్టము,
చ వచనస్థితే. 3౮. (త్రి) బాగుగా వినువాడు.

శాత్రవం భావసంహత్యోశ్శ శాత్రవం—(న) విరోధము, శత్రుసంఘ
త్రాణాం శాత్రవోద్విషి, ము, (పు) శత్రువు.

మాధవస్తు వసంతే స్యాద్వై
శాఖే గరుడధ్వజే. ౩౯.
మాధవీ మదిరాయాం
చ కుట్టన్యామతిముక్తకే,
మధునశ్శర్కరాయాం చ
గాలవో మునిలోధ్రయోః.

మాధవః—(పు) వసంతుడు, వైశాఖ
మాసము, విష్ణువు, మాధవీ (సీ) కల్లు,
తార్పడుకత్తె, బండి గురిగింజతీగె,
తేనె బెల్లము.

ఆర్తవం త్వృతుసంభూతే
స్త్రీరజఃపుష్పయోరపి,
భార్గవః పర్శురామే చ గజే
శుక్రే సుధన్వని. ౪౦.
భార్గవీ హైమవత్యాం
చ కమలాఽసితదూర్వ
యోః,

ఆర్తవం—(త్రి) ఋతుసంబంధమైనది, (న)
రజోరక్తము, పువ్వు,
భార్గవః—(పు) పరశురాముడు, ఏనుగు,
శుక్రాచార్యుడు, మంచివిలుకాడు,
భార్గవీ (సీ) పార్వతి, లక్ష్మీ, గణికి.

ఆహవస్సంగరే యాగే
రాఘవో రఘువంశజే. ౪౧.
మహామీనప్రభేదే చ
జలధే రాఘవః స్త్రుతః,
తాండవం కథితం నాట్యే
తృణభేదేఽపి తాండవం.
నిహ్నవం నికృతౌ విద్యాద
విశ్వాసాపలాపయోః,
సంభవః కథితో హేతావు
త్పత్తౌ మేళకేఽపి చ. ౪౨.
ఆధారానతిరిక్తత్వ ఆధే
యస్య చ సంభవః,
బాంధవో బంధుసుహృదోః

ఆహవః—(పు) యుద్ధము, యజ్ఞము.
రాఘవః—(పు) రఘువంశపురాజు, సము
ద్రమునందుండు గొప్పచేప.
తాండవం—(ష్ట) ఉద్ధతమైననృత్యము,
తృణవిశేషము.
నిహ్నవం—(న) తిరస్కారము, అపనమ్మిక,
మోసపుమాట.
సంభవః—(పు) కారణము, పుట్టుక, కూ
డిక, ఆధేయమాధారమును మీఠ
కుండుట.
బాంధవః—(పు) చుట్టటికము, స్నేహి
తుడు.

పంచత్వం నిధనే స్త్రుతం.
౪౩. పంచానామపిభావేఽ

పంచత్వం—(న) మరణము, విదవది.

ధ ప్రభావశ్శక్తితేజసోః,
అభావస్సాద్యద స త్తా యామ
భావో నిధనేఽపిచ. ౪౬.

విభావస్సాద్యత్పరిచితౌ కామ
సోద్యద్దీపనేఽపి చ,
నిష్పావ శూర్పపవనే రాజ
మాషే కడంగరే. ౪౭.
పవనే శింబికాయాం చ
చ నిష్పావో నిర్వికల్పకే,
సుగ్రీవ శ్శోభనగ్రీవే సుగ్రీ
వో వానరాధిపే. ౪౮.
రాజీవాఖ్యా మృగేమత్సే
పద్దే రాజోపజీవిని,

గాండివం గాండివం జిహ్వోః
కోదండే కార్తుకేఽపి చ.
అక్షీవం వశిరే విద్యాదమ
త్తేఽక్షీవ మన్యవత్,
పార్థివో నృపతౌ భూమి
వికారే పార్థివోఽన్య
వత్. ౫౦. పార్థివీ స్యాత్
క్షమామాం చ.

దీదివిర్ధిషణాన్న యోః,
ప్రసేవః కథితో ధీరైర్వీణాం
గస్యూతయోరపి. ౫౧.
కారవీ మధురా దీప్యత్త్వ
కృత్రికృష్ణ జీరకే.
సుషవీ కారవల్యాం చ కృష్ణ
జీరక జీరయోః. ౫౨.

ప్రభావః—(పు) సామర్థ్యము. ప్రతాపము.
అభావః—(పు) లేమి, మరణము.

విభావః—(పు) పరిచయము, రసోత్పాద
న కారణము, (ఆలంబనోద్దీపనవిభావము.)
నిష్పావః—(పు) చేటగాలి, అనుములు,
పొల్లు, తూర్పెత్తుట, కాయభాన్యము
ల పొట్టు, (త్రి) నిలుకడైనది.

సుగ్రీవః—(త్రి) మంచి మెడగలది, (పు)
సుగ్రీవుడు.

రాజీవః—(పు) జింకలలోభేదము, పెద్ద
కన్నులుగల చేప, (న) పద్మము, (త్రి)
రాజుననుసరించి జీవించునది.

గాండివం } —(న) అర్జునునివిల్లు, విల్లు.
గాండివం }
అక్షీవం—(న) తనకుఁ దానపుట్టిన సము
ద్రలవణము, (త్రి) మత్తత లేనిది.
పార్థివః—(పు) రాజు, (త్రి) మృద్వికార
మైనది, పార్థివీ (సీ) భూమి.

దీదివిః—(పు) బృహస్పతి, (షు) అన్నము.
ప్రసేవః—(పు) వీణకరివె, దాఁగర, (ఎండ
బెట్టుకొను తట్ట.)
కారవీ—(సీ) పెద్దసదాపచెట్టు, ఓమము,
ఇంగువచెట్టు, నల్లజీలకఱ్ఱ.
సుషవీ—(సీ) కాకర తీగ, నల్లజీలకఱ్ఱ,
జీలకఱ్ఱ.

అథ వాంత శ్చతుర్వర్ణః.

వాంత చతుర్వర్ణము.

భవే దభిషవస్సాన్న నే మద్య
సంధానయజ్జయోః,

అభిషవః—(పు) స్నానము, కల్లు తేట,
యజ్జము.

ఉపప్లవ నై సంహికేయే విప్ల
వోత్పాతయోరపి. ౫౩.

ఉపప్లవః—(పు) రాహువు, ఉపప్రవము,
తోకచుక్క మొదలగునవి.

పరిప్లవశ్చంచలే స్యాదాకు
లేఽపి పరిప్లవః,

పరిప్లవః—(త్రి) చలించునది, చెదరినది.

కుశీలవస్తు వాల్తీకా నట
యాచకయోరపి. ౫౪.

కుశీలవః—(పు) వాల్తీకముని, నటకుడు,
యాచకుడు.

అపహ్నవోఽపలాపే చ స్నే
హే చాపహ్నవోమతః,

అపహ్నవః—(పు) ఘటుగుమాట, స్నే
హము.

పరాభవ స్తిరస్కారే వినాశే
ఽపి పరాభవః. ౫౫.

పరాభవః—(పు) తిరస్కారము, నాశము.

భవే త్వరాశవో పారస్త్యై
ణే శూద్రాసుతే ద్విజా

పరాశవః—(పు) పరస్త్రీయందుఁ బుట్టిన
వాడు, బ్రాహ్మణునివలన శూద్రస్త్రీ

త్, శస్త్రేఽ
ప్యాదీనవో దోషే పరిక్లిప్త

యందుఁబుట్టినవాడు, గండ్రగొడ్డలి.

దురంతయోః. ౫౬.

ఆదీనవః—(పు) దోషము, కష్టము, (త్రి)
అంతము లేనిది.

విదుశ్శీతశివశ్శమ్యాం శైలే
యశతపుష్పయోః, నైంధ

శీతశినః—(పు) జమ్మిచెట్టు, (న) తాతి
పుల్పు, (పు) పెద్దసదాపచెట్టు, ఇం

వేఽపి
పుటగ్రీవో గర్గరీ తామ్రకుం

దుష్ప.

డయోః. ౫౭.

పుటగ్రీవః—(పు) పెరుగుచిలికెడు కుండ,
రాగిపాత్రము.

ధామార్గవ స్త్వపామార్గేమ
హజాల్యామపి స్త్వతా,

ధామార్గవః—(పు) ఉత్తరేణుచెట్టు,
చేదుబీటచెట్టు.

అనుభావః ప్రభావే స్యాన్ని
శ్చయే భావసూచనే. ౫౮

అనుభావః—(పు) సామర్థ్యము, నిశ్చయ
ము, భావమును దెల్పుముఖవికాసాదులు.

బలదేవః స్త్వతో వాతే కా
ళిందీభేదనేఽపి చ, బలదే

బలదేవః—(పు) వాయువు, బలరాముఁ
డు, (సీ) కలుక్రాంతచెట్టు.

వామపి స్త్రాహుస్త్రాయ

మాణౌషధే బుధాః.

జలబిల్వస్తు పంచాంగే కర్క-

శే జలచత్వరే,

రోహితాశ్వో బృహద్భానా

హరిశ్చంద్రనృపాత్తజే.

సహదేవా బలాదండోత్పలా

శారిబభేషజే, సహదేవీ

తు సర్పాక్ష్యోం సహ

దేవశ్చ పాండవే. ౬౦.

జీవంజీవశ్చకోరే స్యాద్ద్రిమ

పక్షివిశేషయోః,

జలబిల్వః—(పు) తాఁబేలు, ఎండ్రకాయ, నీరునిలుచుతావు.

రోహితాశ్వః—(పు) అగ్ని, హరిశ్చంద్రుని కుమారుఁడు.

సహదేవా—(సీ) ముత్తవపులగచెట్టు, తెల్లపువ్వుల సహదేవిచెట్టు, నల్లసుగంధి పాలచెట్టు, సహదేవీ (సీ) శీగగణిక, (పు) సహదేవుఁడు

జీవంజీవః—(పు) చకోరపక్షి, వృక్షవిశేషము, పక్షివిశేషము.

అథ వాంతః పంచవర్ణః.

అశితంభవమన్నా ద్యే తృప్తా

వస్యాశితంభవః. ౬౧.

వాంత పంచవర్ణము.

అశితంభవం—(న) అన్నము మొదలగు నవి, (పు) తృప్తి.

అథ శాంతో ద్వివర్ణః.

వశ ఆయత్తతాయాం స్యా

ద్వశమిచ్ఛాప్రభుత్వయోః,

వశావంధ్యాసుతా యో

షాస్త్రీగవీకరిణీషుచ. ౧.

కుశో రామసుతే దర్భే యో

క్తే ద్వీపే కుశం జలే,

కుశీ ఘోరేఽపి వల్గాయాం

కుశా పాపిష్ఠమత్తయోః.

౨. కుశో వాచ్యవదా

ఖ్యాతః

స్పశః ప్రణిధియుద్ధయోః,

శశో గంధరసే లోధ్రే స్యా

త్పశౌ పురుషాంతరే. ౩.

శాంత ద్వివర్ణము.

వశః—(పు) స్వాధీనము, (న) కోరిక, ఆధిపత్యము, (సీ) గొడ్డాలు, కూతురు, ఆఁడుది, గోవు, ఆఁడేనుఁగు.

కుశః—(పు) కుశుఁడు, (స్న) దర్భ (పు) పలుపు, కుశద్వీను, (న) జలము, కుశీ (సీ) కట్టు, (సీ) త్రాడు, (త్రి) పాపాత్తుఁడు, మదించినవాఁడు.

స్పశః—(పు) దూత, యుద్ధము.

శశః—(పు) బాలెంతబోలు, లొద్దుగు చెట్టు, కుందేలు, శశజ్ఞాతిపురుషుఁడు.

దర్శస్తు సంగ మే సూర్యచం దర్శః—(పు) అమావాస్య, చూపు, అ
ద్ర యో ర వ లో క నే, నూవాస్యనాడు చేయఁదగినకర్త.
పక్షాంతే వై ది క వి ధౌ

దర్శశ్చ సముదాహృతః స్పర్శః—(పు) రోగము, ఈవి, తాకు
స్పర్శో రుజాయాం దానే చ స్పర్శనే స్పర్శకేఽపి చ, డు, తాకునది.

విట్ స్తృతో వై శ్యమనుజ విట్—(పు) కోమటి, మనుష్యుడు,
ప్ర వేశేషు మనీషిభిః. ౫ ప్ర వేశించుట.

పాశః కచాంతే సంఘార్థః పాశః—(పు) (కచపాశః అన్నపుడు) స
కర్ణాంతే శోభనార్థకః, మూహము, (కర్ణపాశః అన్నపుడు)
ఛాత్రాద్యంతే చ నిందా సుకర్ణము, (ఛాత్రాదులు పూర్వమం
ర్థః పాశః పక్ష్యాదిబంధనే. దున్నపుడు) కుత్సితము, త్రాడు.

నాశః పలాయనే ప్రోక్తో ని నాశః—(పు) పరుగు, చేటు, అనుభవము
ధనానుపలంభయోః, లేమి.

కాశ స్తృణే స్యాత్ క్షవధౌ కాశః—(పు) తెల్లు, దగ్గు, కాశీ, (సీ)
వారణాస్యాం తు కాశ్య కాశీయను పుణ్యక్షేత్రము.

పి. ౭.

కేశో దైత్యాంతరే వాలే కేశః—(పు) కేశుఁ డను రాక్షసుడు,
ప్రీతేరే చ ప్రచేతసి, జుట్టు, కురువేరు, వరుణుడు.

కేశో దిగంబరే ప్రోక్తః కేశః కేశః—(త్రి) దిసమొలది, (పు) కోఁతి.
శ్శాఖామృగేఽపి చ. ౮.

ఈశః ప్రభౌ శంకరే స్యా ఈశః—(పు) ప్రభువు, శంకరుడు, ఏడి
దీశా లాంగలదండకే, కోల.

వేశో వేశ్యాగృహే ప్రోక్తో వేశః—(పు) బోగముదానియిల్లు, వేష
నేపథ్యే గృహమాత్రకే. ము, ఇల్లు.

క్లేశో దుఃఖేఽపి రాగాదౌ క్లేశః—(పు) దుఃఖము, కోపము, ప్రయ
వ్యవసాయేఽపి చ క్వచి త్నము.

త్, వంశో వేణౌ కులే వర్గే పృష్ఠ

స్యావయవేఽపి చ. ౧౦ వంశః—(పు) వెదురు, కులము, సమూ
హము, వెన్నెముక.

దంశస్సౌత్థంధనే దోషే దం
శో మర్తణి కీర్తితః, సర్ప
క్షతేఽపి సన్నాహవనమ

క్షికయోరపి. ౧౧.

అంశురేశే రవా రశ్మా
నాశుర్వీహా చ సత్వరే,

పాంశు ర్ధూళిషు సస్యార్థచిర
సంచితగోమయే. ౧౨.

దృగ్దర్శనే లోచనే చ దృ
గ్బద్ధౌ వీక్షకేఽన్యవత్,
దశా వర్తావవస్థాయాం వ
స్త్రాంతే స్యుర్దశా అపి.

నిశా దారుహారిద్రా యాం
స్యాత్త్రియామా హారిద్ర
యోః,

ఆశా తృష్ణాదిశోః ప్రోక్తా
రాశిర్తేషాదిపుంజయోః. ౧౪

వేశీ పలలపిండ్యాం చ మాం
స్యాం ఖడ్గపిథానకే, అం
డభేదేఽపి వేశీ స్యాత్సు
పక్వకణికేఽపి చ. ౧౫

వాశోఽటరూషేఽపి ప్రోక్తో
వాశీ తత్త్వాం చ సాధనే,

దంశః—(పు) నటుకుడు, దోషము, ఆయ
ముపట్టు, పాముకాటు, కవచము,
అడవియీగ.

[కిరణము.

అంశుః—(పు) కొం చెము, సూర్యుడు,
ఆశుః—(పు) ఎఱ్ఱజిలమవడ్లు, (త్రి) వేగ
ము.

పాంశుః—(పు) దుమ్ము, ఎరువు.

దృక్—(స్తీ) చూపు, నేత్రము, బుద్ధి,
(త్రి) చూచునది.

దశా—(స్తీ) వత్తి, అవస్థ, (ని. బ.) బద్దె.

నిశా—(స్తీ) మ్రానిపసుపు, రాత్రి, పసుపు

ఆశా—(స్తీ) కోరిక, దిక్కు.

రాశిః—(పు) మేషాదిరాసులు, సమూ
హము.

వేశీ—(స్తీ) మాంసపుముద్ద, జటామాం
సి, కత్తియొఱ, గుడ్డు, బాగుగావండఁ
బడినలేహ్యము.

వాశః—(పు) అడ్డసరపుఁజెట్టు, వాశీ
(స్తీ) బాడిశె

అథ శాంతః స్త్రీవర్ణః.

కపిశస్త్విల్లా కే శ్యామే మాధ
వ్యాం కపిశీ మతా. ౧౬.

శాంత స్త్రీవర్ణము.

కపిశః—(పు) చిల్లమడ్డి, (త్రి) పసుపు
మీఱినయెలుపు, కపిశీ (స్తీ) బండి
గురిగింజతీగ.

కులిశో మత్స్యభేదే స్యాద్ధం
భోళౌ కులిశం మతం,
వివశస్సాన్యదవశ్యాత్తాఽరిష్ట
దుష్టధియోరపి. ౧౭.

నిస్త్రింశో నిర్దయే ఖడ్గే
సదృశస్తూచితే సమే,

బాలిశశ్శాబకే మూర్ఖే
లోమశో లోమసంయుతే.
౧౮. ఏడకే చాపి కాసీ
సస్యగాలీజటిలాసు చ,
లోమశా శూకశింఖ్యాం
చ మర్కటీకాకజంఘ
యోః. ౧౯. మహామే
దాతిబలయో శ్శాకినీభిది
చేష్యతే,

నికాశో విజనే వ్యక్తా
సకాశస్సదృశేఽంతికే. ౨౦.
ప్రకాశోఽతిప్రసిద్ధే స్యా
త్ప్రహాసాతపయోస్సుభ
టే,

నీకాశో నిశ్చయే తుల్యే
హతాశో నిర్దయేఽబలే. ౨౧.

కీనాశః కర్షకే తుద్రే కృతాం
తపశుఘాతినోః

సుఖాశో రాజతినిశే శోభ
నాశప్రచేతనోః. ౨౨.

పింగాశో మత్స్యభేదే స్యా

కులిశః—(పు) మత్స్యవిశేషము, (న) వ
జ్రాయుధము.

వివశః—(త్రి) స్వాధీనముగాని బుద్ధిగల
వాఁడు, మరణ మాసన్నమగుటచే
గలఁత నొందినబుద్ధిగలవాఁడు.

నిస్త్రింశః—(త్రి) దయలేనివాఁడు, కత్తి,
సదృశః—(త్రి) యోగ్యమైనది, సమాన
మైనది.

బాలిశః—(పు) పిల్లవాఁడు, మూఢుఁడు.

లోమశః—(త్రి) తటచుగారోమములు
గలది, (పు) గొఱ్ఱ, (సీ) మయిలతుత్త
ము, వసచెట్టు, జటామాంసి, దూల
గొండిచెట్టు, తీగ కానుఁగు చెట్టు, వెల
మసందిచెట్టు, మహామేదచెట్టు, పెద్ద
ముత్తవపులగ చెట్టు, ఒకవిధమగు
తోటకూర.

వికాశః—(పు) రహస్యము, వికసించుట.

సకాశః—(త్రి) సమానము, సమీపము.

ప్రకాశః—(త్రి) మిక్కిలి ప్రసిద్ధమైనది,
(పు) తలయాడించుచు నవ్వేడినవ్వు,
ఎండ, (త్రి) బయలుపడినది.

నీకాశః—(పు) నిశ్చయము, సామ్యము.

హతాశః—(పు) దయలేనివాఁడు, బల
హీనుఁడు.

కీనాశః—(పు) దున్నుకొనువాఁడు, నీ
చుఁడు, యముఁడు, కటికివాఁడు.

సుఖాశః—(పు) నెమ్మిచెట్టు, సుఖముగా
భుజించువాఁడు, వరుణుఁడు.

పింగాశః—(పు) మత్స్యవిశేషము, పల్లె

త్రథా పల్లిపతావపి, పి
గాశీ నీలికాయాం చ
పింగాశం జాత్యకాంచ
నే. ౨౩.

టూరియధికారి, పింగాశీ, (సీ) నీలి
చెట్టు, (న) మేలిమిబంగారము.

పలాశః కింశుకే శట్యాం
హరితే రాక్షసేఽపి చ,
పత్రే పలాశం
సంవేశశ్శయనే చాసనేఽపి
చ. ౨౪.

పలాశః—(పు) మోదుగుచెట్టు, గంట్లక
చోరముచెట్టు, ఆకుపచ్చరంగు, రాక్ష
సుఁడు, (న) ఆకు.

నివేశశ్శిబిరోద్వాహ విన్యాస
సదనేష్వపి,

నివేశః—(పు) దండువిడిసినతావు, పెం
డ్లి, ఉంచుట, ఇల్లు.

నిర్వేశో మూర్ఛనే భోగే
నిర్వేశో వేతనేఽపి చ.

నిర్వేశః—(పు) మూర్ఛపోవుట, భోగ
ము, (వేశ్యాదులకిచ్చెడువెల) జీతము.

ప్రదేశో దేశమాత్రే స్యా
తర్జన్యంగుష్ఠసమ్మితే, భి

ప్రదేశః—(పు) స్థానము, లొడితెడు,
గోడ.

తావపి ప్రదేశస్సన్య
త్సదేశోఽభ్యర్థదేశయోః.

సదేశః—(పు) సమీపము, స్థానము.

నిర్దేశ శ్శాసనోపాంతభాషణే
షు ప్రయుజ్యతే,

నిర్దేశః—(పు) ఆజ్ఞ, సమీపము, చెప్పట.

ఆదర్శో దర్పణే టీకాప్రతి
పుస్తకయోరపి. ౨౫.

ఆదర్శః—(పు) అద్దము, అర్థవివరణము,
సంపుటములుగల గ్రంథము.

కర్కశః పదుషే క్రూరే కృప
ణే నిర్దయే దృఢే, ఇతౌ

కర్కశః—(త్రి) కఠినము, క్రూరము,
లోభి, దయలేనివాఁడు, దృఢము,

సాహసికే కాసమర్దకం
పిల్లయోరపి. ౨౬

(పు) చెఱకు, సాహసుఁడు, కసింత
చెట్టు, కంపిల్లమను గ్రంథద్రవ్యము.

గిరీశో వాక్పతౌ రుద్రే గిరీ
శోఽద్రిపతావపి,

గిరీశః—(పు) బ్రహ్మ, శివుఁడు, పర్వత
రాజు.

ఉడ్డీశో గ్రంథభేదే స్యాదు
డ్డీశశ్శుండికాపతౌ. ౨౭.

ఉడ్డీశః — (పు) ఆగమశాస్త్రగ్రంథము,
శివుఁడు.

తుంగీశశ్శుంకరే చంద్రే

తుంగీశః—(పు) శివుఁడు, చంద్రుఁడు,

పక్షీశస్తార్మ్యకృష్ణయోః, ఉపాంశుర్జపభేదే స్యాదుపాం శు విజనేఽవ్యయం. 30	పక్షీశః—(పు) గరుడుఁడు, కృష్ణుఁడు. ఉపాంశుః—(పు) జపవిశేషము, (అవ్య) రహస్యము.
దుస్సర్శఖ్యా ఖరస్పర్శే కంటకార్యాం చ వాసకే,	దుస్సర్శః—(త్రి) తీవ్రస్పర్శగలది, (సీ) వాకుడుచెట్టు, (పు) అడ్డసరలేక తీట కసిందచెట్టు.
విపాశాఖ్యా సరిద్భేదపాశవ ర్జితయోర్మతా. 31.	విపాశా—(సీ) విపాశానది, (త్రి) వదలిన పాశములుగలవాఁడు.
వికేశీ పటవర్తౌ స్యాద్వికేశీ విధవాశ్రీయాం,	వికేశీ.—(సీ) గుడ్డవత్తి, విధవ.
భూకేశ్య వల్లుజేఽపి స్యా ద్భూకేశశ్చైవలే వతు.	భూకేశీ—(సీ) కారుగచ్చుచెట్టు, భూకే శః, (పు) నాఁచు, మఱిచెట్టు.
జలేశో వరుణే వార్ధా వభీశుః ప్రగ్రహే ద్యుతౌ,	జలేశః—(పు) వరుణుఁడు, సముద్రుఁడు. అభీశుః—(పు) పగ్గము, కిరణము.

అథ శాంత శ్చతుర్వర్ణః.

శాంత చతుర్వర్ణము.

అపదేశః స్మృతో లక్ష్మ్యే నిమిత్తవ్యాజయోరపి.	అపదేశః—(పు) గుఱి, కారణము, మిష.
జీవితేశో యమే కాంతే జీ వాతౌ జీవనాధిపే,	జీవితేశః—(పు) యముఁడు, భర్త, బ్రది కించెడి యకాషధము, జీవనమొసంగు ప్రభువు.
ఆశ్రయాశో హుతవహే భవేదాశ్రయనాశకే.	ఆశ్రయాశః—(పు) అగ్ని, (త్రి) ఆశ్ర యమును జెఱచువాఁడు.
నాగపాశః స్మృతః స్త్రీణాం కరణే వరుణాయుధే,	నాగపాశః—(పు) రతిబంధ విశేషము, వరుణపాశము.
పురోడాశో హవిర్భేదే చమ స్యాం పిష్టకస్య చ. 32.	పురోడాశః—(పు) హోమద్రవ్య విశే షము, పిష్టపాత్రము, సోమలతార సము, హోమశేషము.
రసే సోమలతా యా శ్చ హుతశేషేఽపి కీర్తితః,	
పరివేశః పరివృతౌ భానో	పరివేశః—(పు) ఆవరణము, పరివేషము.

స్సవిధమండలే. 31.

ప్రతిష్కశస్సహాయే స్యాద్వా
ద్వార్తాహరపురోగయోః,

ప్రతిష్కశః—(త్రి) సహాయుడు, వృ
త్తాంతమును జెప్పువాడు, ముందుఁ
బోవువాడు.

ఉపస్పర్శస్పర్శమాత్రే స్నానా
చమనయోరపి. 32.

ఉపస్పర్శః—(పు) తాకుట, స్నానము,
ఆచమనము

భూమిస్పృగై వ్యవనరయోః

భూమిస్పృక్—(పు) కోమటి, మను
ష్యుడు.

క్రూరదృక్స్వత్థలే శనౌ,
అపభ్రంశోఽపశబ్దే స్యాద్భా
షాభేదావపాతయోః.

క్రూరదృక్—(పు) దుష్టుడు, శని.

అపభ్రంశః—(పు) అపశబ్దము, గ్రామ్య
భాష, పడుట

ఉపదంశోఽవదంశే స్యాన్తే
ధ్రురోగేఽపి కీర్తితః,

ఉపదంశః—(పు) ఊరుఁగాయ, కొలుకు
రోగము

ఖండపర్శుః పరశురామే శం
కరే చూర్ణలేపిని. 33.

ఖండపర్శుః—(పు) పరశురాముడు, శివుఁ
డు, సున్నము పూయువాడు. ఖం

ఖండామలకభైషజ్యేసిం
హికాతనయేఽపి చ,

డామలకమను బేషధము, రాహువు.

పాదపాశీ ఖడ్గుకాయాం శృం
ఖలాకటకేఽపి చ. 34.

పాదపాశీ—(సీ) గంట, కాలిగొలుసు.

స్త్రాణా పంచదశీ పార్ణమా
స్యమావాస్యయోరపి,

పంచదశీ—(సీ) పున్నమ, అమావాస్య.

అథ శాంతః పంచవర్ణః.

శాంత పంచవర్ణము.

ధూర్జటే ఖండపరశుర్జామద
గ్నేయవిధుంతుదే. 35.

ఖండపరశుః—(పు) శివుడు, పరశురా
ముడు, రాహువు, ఖండామలక
మనుమందు, వట్టువము నైచెట్టు.

ఖండామలకభైషజ్యే
చూడాలేఽపి స్త్రాతో

బుద్ధేః,

అథ షాంతో ద్వివర్ణః.

షాంత ద్వివర్ణము.

వృషస్సాన్వద్వాసకే ధర్మే సౌర
భేయే చ శుక్రలే, పుం
రాశిభేదయోశ్శృంగ్యాం
మూషికశ్రేష్ఠయోరపి. ౧.
కపికచ్ఛాప్తం వృషా ప్రో
క్తావతినామాసనేవృషీ,
విషంతుగరళే తోయేఽతిపి
షాయాం విషా మతా.

వృషః—(పు) అడ్డసరపుజెట్టు, ధర్మము,
ఎద్దు, వీర్యవృద్ధిగలవాడు, వృషభ
జాతి పురుషుడు, వృషభరాశి, వృ
షభమనునోషధి, ఎలుక, (ఉత్తరప
దమైనచో) శ్రేష్ఠము, (సీ) దూలగొం
డిచెట్టు, వృషీ, (సీ) చిత్రాసనము.

తుషో ధాన్యత్వచి ఖ్యాతో
విభీతకతరావపి,

విషం—(న) గరళము, నీరు, (సీ) అతి
వస.

తుషః—(పు) ఉముక, తాండ్రచెట్టు.

మిషం చ స్పర్థనే వ్యాజే
తర్షో లిప్సాపిపాసయోః. 3
వర్షం సంవత్సరే వృష్టౌ జం
బూద్వీపే ఘనే విదుః,
ప్రావృట్కూలే తు వర్షా
స్సయః

మిషం—(న) కలహము, కపటము.

తర్షః—(పు) ఆశ, దప్పిక.

వర్షః—(పు) సంవత్సరము, వాన, జం
బూద్వీపము, మేఘము, (సీ. బ) వా
నకాలము.

కర్షం కషణమానయోః. ౪.

కర్షః—(పు) ఒరయిక, పదియాలుమాష
ములబంగారము.

మాషో వ్రీహ్యంతరే మూ
ర్ఖే మానత్వగ్ధో షభేద
యోః,

మాషః—(పు) మినుములు, మూర్ఖము,
బిదుగురిగింజలయెత్తు, త్వగ్ధోషభేద
ము.

మేషో రాశిప్రభేదే స్యాదుర
ణే భేషజాంతరే. ౫

మేషః—(పు) మేషరాశి, పొట్టేలు, బౌ
షధవిశేషము.

శేషస్సంకరణేఽనంత ఉప
యుక్తేతరే వఘౌ, ప్రసా
దాన్నిజనిర్థాల్యదానే శే
షేతి కీర్తితా. ౬.

శేషః—(పు) బలరాముడు, ఆదిశేషువు,
(పు) మిగిలినది, చంపుట, (సీ) అను
గ్రహించి యిచ్చినఁ పూలులొనగు
నవి.

శోషస్తు శోషణే రాజయత్తు
ణ్యపి నిగద్యతే,

శోషః—(పు) కృశించుట, క్షయరోగము

- దోషస్తు దూషణే పాపే దో దోషః—(పు) దూషించుట, పాపము,
 షా రాత్రౌ భుజేఽపి చ. (సీ) రాత్రి, భుజము.
- కోషస్తు కుట్ట లేపాత్రే దివ్యే కోషః—(పు) మొగ్గ, గిన్నె, శపథము,
 ఖడ్గపిఠానకే, జాతికోశే కత్తియొలు, జాజికాయబెరడు, బొ
 ఽర్థసంఘాతే పేశ్యాం క్కసము, గ్రుడ్డు, నిఘంటువు, వృష
 శబ్దాదिसంగ్రహే రా ము ణము, పుస్తకము
 మ్కే చ పుస్తకే
- చాష స్త్విక్షుపక్షిభిదోర్మతః, చాషః—(పు) చెఱకు, పాలపిట్ట.
 ఘోషస్తు ఘోషకధ్వానగో ఘోషః—(పు) చేతి బీఱచెట్టు, గొల్ల
 సాలాభీరపల్లిఘ్నః. ఘో వాఁడు, గొల్లపల్లె, (సీ) పెద్దసదాప
 షా తు శతపుష్పాయాం చెట్టు, (పు) కంచు, ఉటుము.
- ఘోషః కాన్యేఽంబుద ధ్వనా,
 వైషస్యాత్ప్రేషణే క్లేశే వైషః—(పు) పంపుట, కష్టము, మర్రిం
 మర్దనోన్మాదయోరపి. ౧౦ చుట, పిచ్చి.
- పాషో మాసవిశేషే స్యా పాషః—(పు) పుష్యమాసము, (న)
 త్పాషం తు మహాయుద్ధ ఉత్సవము, యుద్ధము.
 యోః,
- త్విట్కాంతౌ వ్యవసాయే చ త్విట్—(సీ) శోభ, ఉద్యోగము, జయే
 జగీషాయాం చుచౌ గిరి. చ్చ, కిరణము, మాట.
- విడ్వాపస్తే చ విష్టాయాం విట్—(సీ) వ్యాపించుట, విరేచనము.
 శుషిశ్శోషే బిలేఽపి చ, శుషిః—(సీ) కృశించుట, రంధ్రము.
 ఋషిర్వేదే వసిష్ఠాదా దీధి ఋషిః—(పు) వేదము, సప్తర్షులు, కిర
 తావపి పత్యతే. ౧౨. ణము.
- ఉషా బాణసుతా రాత్ర్యోరు ఉషా—(సీ) ఉషాదేవి, రాత్రి, (పు)
 షః కామిని గుగ్గులా, విటుఁడు, గుగ్గిలపుఁజెట్టు.
- ఝషా నాగబలాయాం స్యా ఝషా—(సీ) బీఱచెట్టు, (పు) చేఱ.
 ద్వైసారిణి ఝషో మతః.
- కర్షూః కరీషదహనే కుల్యా కర్షూః—(పు) పిడకనిప్పు, (సీ) కాలువ,
 యాం చ సరిత్యజి, నది.

అథ షాంత శ్రీవర్ణః.

షాంత శ్రీవర్ణము.

నికషశ్శాణఫలకే నికషా యా
తుమాతరి. ౧౪.

నికషః—(పు) సానతాయి, (సీ) రాక్ష
సులతల్లి.

నహుషో రాజ్ఞి భుజగే

నహుషః—(పు) నహుషచక్రవర్తి, సర్ప
విశేషము.

కలుషం త్వావిలై నసోః,
కిల్బిషం వృజినే రోగేఽస్య
పరాధేఽపి కిల్బిషం. ౧౫.

కలుషం—(త్రి) మలినమైనది, పాపము.
కిల్బిషం—(న) పాపము, రోగము, అప
రాధము.

నిమేషనిమిషౌ కాలవిశేషేఽ
తీనిమిలనే,

నిమేషః } (పు) తెప్పపాటు కాలము,
నిమిషః } తెప్పపాటు.

పరుషం కర్బురే రూక్షే స్యా
న్నిష్ఠురవచస్యపి. ౧౬.

పరుషం—(త్రి) చిత్రవర్ణము, నిష్ఠురము,
(న) నిష్ఠురవాక్కు.

పురుషః పూరుషే సాంఖ్యజ్ఞే
చ పున్నాగపాదపే, మృ
గేఽశ్వస్థానభేదే చ విష్ణా
వాత్తని ధాతరి. ౧౭.

పురుషః—(పు) మగవాడు, సాంఖ్యశా
స్త్రము నెఱింగినవాడు, సురపొన్న
చెట్టు, పురుషమృగము, గుఱ్ఱముయొ
క్క స్థానభేదము, విష్ణువు, పరమా
త్మ, బ్రహ్మ.

పౌరుషం పురుషస్యోక్తం భా
వే కర్తృణి తేజసి, ఊర్ధ్వ
విస్తృతదోఃపాణి నృమా
ణ పురుషౌఘయోః. ౧౮.

పౌరుషం—(న) పురుషభావము, పురుష
కర్తృము, పరాక్రమము, పురుషునిచే
యెత్తుపొడవు, పురుషసంఘము.

కల్తాషో రాక్షసే కృష్ణే కల్తా
షః కృష్ణపాండురే,

కల్తాషః—(పు) రాక్షసుడు, నలుపురం
గు, నలుపుమీఠిన తెలుపురంగు.

కుల్తాషో యావకే ప్రోక్తః
కుల్తాషం కాంజికేఽపి చ.

కుల్తాషః—(పు) అలచందలు, (న) పులి
కడుగు.

ఉష్ణీషస్తు శిరోవేష్టే కిరీటే
లక్షణాంతరే,

ఉష్ణీషః—(పు) తలపాగ, కిరీటము,
గుర్తు.

తరీషస్సుందరాకారే భలే
ఽభివ్యవసాయయోః ౨౦.

తరీషః—(పు) అందమైనవాడు, తెప్ప,
సముద్రము, ప్రయత్నము.

రోహిషం కత్తృణే జ్ఞేయం

రోహిషం—(న) కామంచిగడ్డి, (పు)

రోహిణి హరిణాంతరే, కొండగొట్టె.

విశేషస్వాస్విద్విధుటనే విశేషో విశేషః—(పు) ఎడఁబాటు, ఒడఁగూడమి.
విధురేఽపి చ. ౨౧.

ప్రదోషః కాలభేదే స్వాత్ప్రదోషః—(పు) సాయంకాలము, దోష
దోషో దోషశ్చ తే, ను.

అభీషుః ప్రగ్రహే రశ్మౌ అభీషుః—(పు) వర్షము, కిరణము.

ప్రత్యూషోఽహర్దుభే వసౌ. ప్రత్యూషః—(పు) ప్రాతఃకాలము, ఒక
వసువు.

గంధూషో ముఖపూర్తౌ స్వా గంధూషః—(పు) పుక్కిలింత, తుండము
త్కరిహస్తాంగు శా వ పి, చివర, పుడిసిలి.

ప్రసృతేఽపి చ

శైలూషః కథితో నటబిల్వ శైలూషః—(పు) నటుఁడు, మారేడు
యోః, ౨౩. చెట్టు.

మారిషశ్శాకభేదే స్వాన్తారి మారిషః—(పు) తోటగూర, (సీ) దత్తు
షా దక్షమాతరి, నాట్యో నితల్లి, (పు) (నాట్యసరిభాషయందు)
క్తౌ మారిషశ్చర్యే మా పూజ్యుఁడు, బంగారము, సముద్రము.
రిషః కనకేఽంబుధౌ. ౨౪

ఆమిషం పలలే లోభే సంభో ఆమిషం—(స) మాంసము, ఆశ, భోగి
గ్యోత్కోచయోరపి, ఆ పఁదగిన వస్తువు, లంచము, సౌంద
మిషం సుందరాకార రూ ర్యాదులు.
పాదివిషయేఽపి చ. ౨౫.

ఆకర్ష శ్శారి ఫలకే పాశకే ఆకర్షః—(పు) సొగటాలబల్ల, పాచిక,
ద్యూత ఇంద్రియే, ఆకర్ష జూదము, ఇంద్రియములు, లాగుట,
ణేఽపి చాకర్షః కోదం వింటినారి.
డాభ్యాసవస్తుని. ౨౬.

సంహర్ష మా హు స్పృధా సంహర్షః—(పు) ద్వేషము, సంతోష
యాం ప్రమోదేఽపి ప్ర ము, వాయువు.
భంజనే,

విశేష స్త్రీలకే వ్యక్తౌ ప్రతీకే విశేషః—(పు) నొసటి బొట్టు, వింతరూ
ఽత్యంతభేదకే. కావ్యా పము, అవయవము, భేదము, విశేష

లంకారభేదేఽపి

లంకారము.

మహిషస్త్రిభేమతః, మహి
షీ నృపపత్న్యం స్యా
త్తైస్త్రిభ్యామోషధీషుచ.

మహిషః—(పు) దున్నపోతు, (సీ) రాజు
భార్య, గేదె, ఓషధీవిశేషము.

శుశ్రూషా శ్రోతుమిచ్ఛా
యాం పరిచర్యాకథాన

శుశ్రూషా—(సీ) విననిచ్చు, నేవ, చెప్పుట.

యోః,

జగీషా జేతుమిచ్ఛా
యాం వ్యవసాయప్రకర్ష

జగీషా—(సీ) జయేచ్చు, ప్రయత్నము,
ఆధిక్యము.

అథ షాంత శ్చతుర్వర్ణః.

షాంతచతుర్వర్ణము.

అనిమేషస్సురే మత్స్యేఽప్య
సుకర్షోఽనుకర్షణే, అను
కర్షో రథస్యాధఃస్థితేదా
రుణి చేష్యతే. 30.

అనిమేషః—(పు) దేవత, చేప.
అనుకర్షః—(పు) ఆకర్షించుట, నొగ
క్రిందిగోడిపీట.

అనుతర్షస్సురాపానపాత్రే
తృష్ణాభిలాషయోః.

అనుతర్షః—(పు) కల్లుముంత, ఆశ,
కోరిక.

వాతరూపస్త్తు వాతూలో
తోచయోశ్శక్తకార్తుకే.

వాతరూపః—(పు) పిచ్చివాడు, లంచ
ము, ఇంద్రధనుస్సు.

అంబరీషం రణే బ్రాహ్మేఽప్యం
బరీషో నృపాంతరే, మా
ర్తాండే ఖండపరశావా
మ్రాతకకిశోరయోః. 31

అంబరీషం—(న) యుద్ధము, (న్న)మంగ
లము, (పు) అంబరీషుడు, సూర్యు
డు, శివుడు, అంబాళవృక్షము, బా
లుడు.

పరిఘోషో నినాదే స్యాద
వాచ్యే జలదధ్వనౌ,

పరిఘోషః—(పు) ధ్వని, వంచింపఁదగినది,
ఉలుము.

నందిఘోషోఽర్జునరథే
ఘోషే వందిజనస్యచ.

నందిఘోషః—(పు) అర్జునునిరథము,
స్తుతిపాఠకులసందడి.

మహాఘోషం మతం హస్తే
మహాఘోషోఽతిఘో
షణే, స్మృతా కర్కట

మహాఘోషం—(న) బజారు, (పు) గొప్ప
ధ్వని, (సీ) కర్కాటకశృంగి.

శృంగాయం చ మహా
ఘోషా మనీషిభిః. 38.

కింపురుషః కిన్నరేఽపి స్యా
ల్లోకభేదే

కింపురుషః—(పు) దేవయోనివిశేషము,
కింపురుషలోకము.

వ్యలంబుషః, ఛర్దనేఽలం
బుషా ప్రోక్తా గండిరీస్వ
ర్గవేశ్యయోః. 39.

అలంబుషః—(పు) వమనము, (సీ) ములు
జేముడుచెట్టు, అలంబుషయను నప్ప
రస.

పలంకషా గోతురకే రాస్నా
గుగ్గులుకింశుకే, ముండిరీ
లాక్షయోశ్చాపి రాక్షసే
ఽపి పలంకషః. 3౬.

పలంకషా—(సీ) పల్లెరుచెట్టు, సన్న రాష్ట్ర
ము, గుగ్గిలపుజెట్టు, మోదుగుచెట్టు,
ముండిరవృక్షము, లక్క, (పు) నై
రృతి.

అథ సాంతో ద్వివర్ణః.

సాంత ద్వివర్ణము.

రసో గంధరసే స్వాదే తిక్తా
దౌ విషరాగయోః, శృం
గారాదౌ ద్రవే వీర్యే
దేహధాతౌ చ పారదే.
౧. రసా తు సల్లకీపాతా
జిహ్వధరణికంగుఘ,
భాసో భాసి సమాఖ్యాతో
గోష్ఠే కుక్కుటగృధ్ర
యోః. ౨.

రసః—(పు) బాలింతబోలు, రుచి, షడ్ర
సములు, గరళము, అనురాగము, శృం
గారాదినవసరములు, పలుచనిది, రేత
స్సు, దేహధాతువిశేషము, పాదరస
ము, (సీ) అందుగుచెట్టు, చిటుబొద్ది
చెట్టు, నాలుక, భూమి, కొఱ్ఱలు.

భాసః—(పు) కాంతి, గోవులదొడ్డి, కోడి,
రాబందు.

దాసశ్శూద్రే దానపాత్రే
భృత్యధీవరయోరపి,
దాసీ చేట్యాం చ ఝిం
ట్యాం చ

దాసః—(పు) శూద్రుడు, దానార్హుడు.
సేవకుడు, జాలరివాడు, దాసీ (సీ)
పనికత్తె, నల్లగోరంటచెట్టు.

రాసః కోలాహలే ధ్వనా. 3.
రాసా శృంఖలకే రాసః
క్రీడాయామపి గోదు
హం,

రాసః—(పు) కలకలధ్వని, ధ్వని, (సీ) కాలికి
బొండకొయ్యవేసిన ఒంటెపిల్ల, (పు)
గొల్లల క్రీడావిశేషము.

చాసస్సువర్ణచూడే స్యాత్ప్ర) చాసః—(పు) పాలపిట్ట, ఒకవిధమగు
భేదే కిష్కు-పర్వణః. ౪. చెఱకు.

భాః ప్రభావే మయూఢేఽపి భాః—(పు) ప్రతాపము, కిరణము.

మాః స్త్రౌత శ్చంద్రమాస మాః—(పు) చంద్రుడు, మాసము.
యోః,

అదః పరస్మిన్నత్రాపి అదః—(త్రి) ఇతరము, ఇది. [ము.

గోసో గంధరసోషయోః. ౫. గోసః—(పు) బాలింతబోలు, ప్రాతఃకాల

వత్సస్తర్ణకపుత్రాదివర్షే వత్సం వత్సః—(పు) లేగదూడ, పసిబిడ్డ, సంవ
తు వత్ససి, త్వరము, (న) తొమ్ము.

గుత్సస్తంబే హారభేదే స్తబ గుత్సః—(పు) దుబ్బు, ముప్పదిరెండు
కే గ్రంథిపర్ణకే. ౬. పూసల అహారము, గుత్తి, గండివన
ముచెట్టు.

వాసో గేహేఽప్యవస్థానే వాసః—(పు) గృహము, ఉండుట, అడ్డ
వాసస్యాదటరూషకే, సరపుఁజెట్టు.

వ్యాసో మునౌ స్యాద్విస్తారే వ్యాసః—(పు) వ్యాసముని, విస్తారము.

త్రాసో భీమణిదోషయోః. ౭. త్రాసః—(పు) భయము, మణిదోషము.

హంసో విహంగభేదే స్యాద హంసః—(పు) అంచ, సూర్యుడు, విష్ణు
రే విష్ణో హయాంతరే, వు, తెల్లగుఱ్ఱము, యోగులలో భే
యోగిభేదే మంత్రభేదే దము, మంత్రభేదము, పరమాత్మ,
పరమాత్మని మత్సరే. ౮. మాత్సర్యము, లోభగుణము లేని
నిర్లోభనృపతౌ హంసశ్శా రాజు, శరీరమునందున్న ఒకానొక
రీరమరుదంతరే, వాయువు.

అంసస్కుంధే విభాగే చ అంసః—(ప్ర) భుజము, (పు) భాగము.

కంసో దైత్యాంతరే స్తృతః కంసః—(పు) కంసుడు, కంచు, కంచము,
కాంస్యే చ కాంస్యపాత్రే తవ్య.

చ మానభేదేఽపి కీర్తితః,

మాంసం స్యాదామిషే మాం మాంసం—(న) మాంసము, మాంసీ (సీ)
సీ తక్కో లీజటయోగపి. తక్కోలపుఁజెట్టు, జటామాంసిచెట్టు.

వసుర్తయూఖాగ్నిజనాధిపే వసుః—(పు) కిరణము, అగ్ని, వసురాజు,
షయోక్తే బకేస్యాద్వసు పలుపు, బకపుష్పవృక్షము, (న) బం

హాటకే చ, వృద్ధ్యాషధ
శ్యామధనేషు రత్నే వసు
స్తృతం స్యాస్తధురేఽన్య
వచ్చ. ౧౧.

గారము, బుద్ధియను గంధద్రవ్యము
నలుపు, ధనము, రత్నము, (త్రి)
మధురమైనది.

నాసా తు నాసికాయాం స్యా
న్నాసా ద్వారోర్ధ్వదా
రుణి,

నాసా—(స్త్రీ) ముక్కు, ద్వారమునకు
మీఁదుగానుండు నడ్డకమ్మి.

మృత్వా తు కథితా వాశీ
శ్రేష్ఠమృత్తికమోరపి.

మృత్వా—(స్త్రీ) వడ్రంగి బాడిస, మంచి
మన్ను.

హింసా చౌర్యాదివధయో

హింసా—(స్త్రీ) దొంగతనము మొదలగు
నవి, చంపుట.

శృంసా వచనవాంఛయోః,
మిసిస్తు మధురామాంసోశ్శ
తప్రహ్వాజమోదయోః.

శంసా—(స్త్రీ) మాట, కోరిక.
మిసిః—(స్త్రీ) అడవి సదాపచెట్టు, జటా
మాగసిచెట్టు, సదాపచెట్టు, ఓమము
లోభేదము.

కాసూర్వికలవాచి స్యాత్తా
సూశ్శక్త్యాయుధేఽపి చ,
ప్రసూరశ్వాజననోశ్శ కంద
భీవీరుధోరపి. ౧౪.

కాసూః—(స్త్రీ) కుత్సితవాక్యము, శక్తి
యను నాయుధవిశేషము.
ప్రసూః—(స్త్రీ) ఆడుగుఱ్ఱము, తల్లి, నేల
యరఁటి, పెనఁగొన్నతీవలు.

అథ సాంత స్త్రీవర్ణః.

సాంత స్త్రీవర్ణము.

అలసః పాదరోగే స్యాత్కి
యామందే ద్రుమాంతరే,
అలసా హంసపద్యాం చ

అలసః—(పు) పాదరోగము, (బోదకా
లు) (త్రి) పనులయం దాలసించు
వాఁడు, వృక్షవిశేషము, (స్త్రీ) హంస
పాదిచెట్టు.

రభసో వేగహర్షయోః. ౧౫.
పనసః కంటకిఫలే కంటకే కపి
రుగ్భిదోః,

రభసః—(పు) వేగము, సంతోషము.
పనసః—(పు) పనసచెట్టు, ముల్లు, ఒకా
నొక వానరుఁడు, రోగభేదము.

సురసస్సృత్సుమధురే పర్ణానే
సురసాపి చ. ౧౬.

సురసః—(త్రి) మధురమైనది, (స్త్రీ) నల్ల
గగ్గెరచెట్టు.

సారసః పక్షిభేదేందోస్సార సారసః—(పు) బెగ్గురుపక్షి, చంద్రుడు,
సం సరసీరుహే, (న) పద్మము.

శ్రీవాసో వృక్షధూపే స్యా శ్రీవాసః—(పు) దేవదారుబంకతోఁజేసిన
త్పంకజే పీతవాససి. ౧౭. ధూపద్రవ్యము, పద్మము, విష్ణువు.

సాహసం తు బలాత్కార సాహసం—(న) తెగువ,దండోపాయము
కృతకార్యే దమేఽపి చ,

వాహసో జలనిర్యాణేఽజగ వాహసః—(పు) తూముకాలువ, కొండ
రే సునిషణ్ణకే. ౧౮. చిలువ, చెంచలికూర.

లాలసో లాలసాపి స్యాద్యా లాలసః } (పు) యాచన, అత్యాశ, ఉత్సా
చ్ఛాత్పస్తాతిరేకయోః; లాలసా } హము.

బౌత్సుక్యే చ

సమాసస్తుసం తే పేచమసర్థనే. సమాసః—క్లృప్తముగాఁజేయుట, సమర్థిం
చుట.

కీకసః క్రిమిజాతౌ స్యాదస్థి కీకసః—(పు) నులిపురుగు, (న) ఎముక.
కీకసమిష్యతే,

పాయసం పరమాన్నే స్యా పాయసం—(న) పరమాన్నము, (పు) అం
చ్ఛ్రివాసేఽపి చ పాయ దుగుబంకతోఁజేసిన దూపద్రవ్యము.
సః. ౨౦.

వాయసో నాలిజంఘే స్యా వాయసః—(పు) కాకి, ధూపద్రవ్యము,
చ్ఛ్రివాసే చాగురుద్రుమే, అగరుచెట్టు, వాయసీ (స్త్రీ) కాకిమేడి
కాకోదుంబరికాయాం చ చెట్టు, కామంచీచెట్టు.
కాకమాచ్యాం చ వాయ
సీ. ౨౧.

మానసం సరసి స్వాంతేఽ మానసం—(న) మానససరస్సు, మనస్సు.
ప్యాశ్వాసో నిర్వృతౌ మతః, ఆశ్వాసః—(పు) సుఖము, ప్రబంధము
ఆఖ్యాయి కాపరిచ్ఛేదేఽ నందలి భాగము.

ప్యభ్యాసోఽభ్యసనేఽంతికే. అభ్యాసః—(పు) పరిచయము, సమీపము.

ఉచ్ఛ్వాసః ప్రాణనాశ్వాసగ ఉచ్ఛ్వాసః—(పు) బ్రదుకుట, ఊరిడిం
ద్యబంధగుణాంతరే, చుట, ఆఖ్యాయిక పరిచ్ఛేదము.

ఇష్వాసో ధన్విధనుషో ఇష్వాసః—(పు) ధనుర్ధరుడు, ధనువు.

ర్విలాసో భావలీలయోః ౨౩.

విలాసః—(పు) అభిప్రాయము, శృంగార
చేష్టావిశేషము.

వీతంసో బంధనోపాయే మృ
గాణాం పక్షిణామపి,
తేషామపి చ విశ్వాస
హేతోః ప్రావరణే స్త్రో
తః. ౨౪.

వీతంసః—(పు) పశుపక్ష్యాదులఁబట్టెడు
వల, బోను.

ఉత్తంసః కర్ణపూరే స్యాచ్ఛే
ఖరే చ వతంసవత్,
బీభత్సో వికృతే క్రూరేఽప్య
జ్జునే చ ఘృణాత్తని. ౨౫.

ఉత్తంసః—(పు) (వతంసశబ్దమువలె) క
ర్ణాభరణము, కిరీటము.

బీభత్సః—(పు) వికృతరూపముగలవాఁ
డు, ఘాతుకుఁడు, అర్జునుఁడు, దయా
శాలి.

విద్వానాత్తవిది ప్రాజ్ఞే పండితే
చాభిధేయవత్,

విద్వాన్—(త్రి) బ్రహ్మజ్ఞాని, మిగులఁదె
లిసినవాఁడు, పండితుఁడు.

భూయాన్ బహుతరా ర్థే
స్యాత్పునరర్థే త్వదోఽ
వ్యయం. ౨౬.

భూయాన్—(త్రి) అధికము, (అవ్య)
మరల.

జాయాన్ వృద్ధే చ శస్తే చ
హవిర్హోతవ్యసర్పిషోః,
రేఘాస్సాదధమే క్రూరే
కృపణేఽపి చ కథ్యతే.

జాయాన్—(త్రి) వృద్ధుఁడు, శ్రేష్ఠమై
హవిన్—(న) హోమద్రవ్యము, నేయి.
రేఘాః—(త్రి) నీచుఁడు, ఘాతుకుఁడు,
లోభి.

వేధా విఠౌ బుధే విష్ణౌ

వేధాః—(పు) బ్రహ్మ, విద్వాంసుఁడు, వి
ష్ణువు.

వాగః పాపాపరాధయోః,
వరోఽదీప్తా పురీషే చ వరోఽ
రూపేఽపి చ క్వచిత్.

ఆగః—(న) దోషము, నేరము.

వర్పః—(న) ప్రకాశము, మలము, (పు)
రూపము.

ఛందః పద్యే చ వేదే చ
నైర్వరచారాభిలాషయోః
ఏనోఽపరాధే కలుషే

ఛందః—(న) పద్యము, వేదము, స్వేచ్ఛ
గాఁ దిరుగుట, ఇచ్ఛ.

ఏనః—(న) నేరము, పాపము.

మనశ్చిత్తమనీషయోః. ౨౭.

మనః—(న) చిత్తము, బుద్ధి.

రోదశ్చ రోదసీ చాపి దివి రోదః } (న, సీ) ఆకాశము, భూమి,
భూమా పృథక్ పృథక్ రోదసీ } భూమ్యాకాశములు.

సహ ప్ర యో గేఽప్య న
యో రోదస్యాదపి రోద
సీ. 30.

ఓజస్తేజసి ధాతునామవష్టం ఓజః—(న) ఎండ, ధాతుపుష్టి, వెలుతు
భప్ర కాశయోః, ఓజో రు, బలము, కాంతి.
బలే చ దీప్తా చ

తేజో ధామ్ని పరాక్రమే. తేజః—(న) ప్రకాశము, శౌర్యము, సా
30. ప్రభావరేతసోశ్చ మర్థ్యము, శుక్లము.

థ రజస్యాదార్తవేగుణే, ర రజః—(న) (రజశబ్దమువలె) స్త్రీలరజ
జః పరాగే రేణౌచ రజవ స్సు, రజోగుణము, పరాగము, పరా
త్పరికీర్తితం. 31. గకణము.

వపుర్భవ్యాకృతౌ దేహే వపుః—(న) సుందరాకారము, శరీరము.
పయస్యాత్ క్షీరనీరయోః, పయః—(న) పాలు, నీరు.
వయః పక్షిణి బాల్యాదౌ వ వయః—(న) పక్షి, ప్రాయము, యౌవ
యో యౌవనమాత్రకే. నము.

శ్రేయస్తు మంగళే ధర్మే శ్రే శ్రేయః—(న) శుభము, ధర్మము, (త్రి)
యాన్ శస్తే తు వాచ్య ప్రశస్తమైనది, (సీ) గజపిప్పలి, కరక
వత్, శ్రేయసీ కరిపిప్ప చెట్టు, సన్నరాస్తము.
ల్యామభయా రాస్న యో
రపి. 32.

స్తోతోఽంబువేగేంద్రియ స్తోతః—(న) ప్రవాహము, ఇంద్రియము.
యో

రోకస్సద్దని చాశ్రయే, ఓకః—(న) గృహము, ఆధారము.
శిరః ప్రధానే నేనాగ్రభాగ శిరః—(న) ముఖము, నేనముందటిభాగ
మస్తకయోరపి. 33. ము, తల.

తపశ్చాంద్రాయణాదౌ స్యా తపః—(న) చాంద్రాయణాదివ్రతము,
ద్ధర్మే లోకాంతరేఽపి చ, ధర్మము, తపోలోకము.

తపా మాఘే చ శిశిరే తపాః—(పు) మాఘమాసము, శిశిర

రువు.

సరస్తోయతటాకయోః. 3౬.

సరః—(న) జలము, మడుగు.

ఉషః ప్రభాతే సంధ్యాయా

ఉషః—(న) ప్రాతఃకాలము, సాయంకాలము.

మురశ్శేష్టే చ వక్షసి,

ఉరః—(న) శ్రేష్ఠము, తొమ్ము.

తమోఽంధకారే స్వర్భానౌ

తమః—(న) చీకటి, రాహుగ్రహము, దుఃఖము, తమోగుణము.

తనుశ్శోకే గుణాంతరే.

నభో వ్యోమ్ని నభా మేఘే

నభః—(న) ఆకాశము, (పు) మేఘము,

శ్రావణే చ పతద్ధ్రువే,

శ్రావణమాసము, తద్ధ్రువడగము,

ఘ్రాణే మృణాలసూత్రే చ

ముక్కు, బిసతంతువు, వర్షాకాలము.

వర్షాసు చ నభాః స్తృతః.

తరో బలే చ వేగే చ

తరః—(న) బలము, వేగము.

రేతశ్శుక్తే చ పారదే,

రేతః—(న) వీర్యము, సాదరసము.

అర్చిర్తయూఖశీఖయో

అర్చిః—(న) కిరణము, అగ్నిజ్వాల.

ర్భర్త్తిః కుశహతాశయో.

బర్త్తిః—(న్న) దర్భ, (పు) అగ్ని.

సహా బలే జ్యోతిషి మార్గ

సహః—(న) బలము, తేజము, (పు) మా

శీర్షహేమంతయోశ్చాపి

ర్గశీర్షమాసము, హేమంతర్తువు.

సహః ప్రదిష్టః,

రహాఽపి గుహ్యే సురతే

రహః—(న) ఏకాంతము, సురతము, య

ఽపి తత్త్వే

థార్థము.

మహా భవేదుత్సవతేజసో

మహః—(న) ఉత్సవము, ప్రకాశము.

శ్చ. ౪౦.

జ్యోతిః ప్రకాశే దృశి తార

జ్యోతిః—(న) ప్రకాశము, నేత్రము,

కాయాం జ్యోతిర్దినేశా

నక్షత్రము, (పు) సూర్యుడు, అగ్ని.

నలయోరపి స్యాత్,

ధనుః ప్రియా లద్రుమరాశి

ధనుః—(పు) మోరటిచెట్టు, (న) ధనూ

భేదయోశ్శరాసనే చాపి

రాశి, ధనువు, (త్రి) విలుకాడు.

ధనుర్ధనుర్ధరే. ౪౧.

ఆశీరుక్తా హితాశంసాపవనా

ఆశీః—(సీ) హితముకోరుట, (ఆశీర్వా

శనదంష్ట్రయోః,

దము) పాముకోరి.

రాక్షసీతి చ దంష్ట్రాయాం రా రాక్షసీ—(సీ) కోట, రక్కసి.

క్షసీ రక్షసస్త్రియాం.

తామసీతి చ దుర్గాయాం తా తామసీ—(సీ) పార్వతి, తామసః (పు) మసో భుజగే ఖలే, పాము, దుర్గార్దుడు.

పుక్కసీ కాలికానీలోయః పు పుక్కసీ—(సీ) పార్వతి, నీలిచెట్టు, పుక్క-
క్కసశ్శ్వపచేఽథమే. సః (పు) చండాలుడు, నీచుడు.

అథ సాంత శ్చతుర్వర్ణః.

సాంత చతుర్వర్ణము.

భవేద్భునరసస్సాంద్రని ర్యా నే
మోరతుఽపు చ, కర్పూ
రే పీలుపర్ణ్యాం చ సమ్య
క్సిద్ధరసేఽపి చ. ౪౪.

భునరసః—(పు) చిక్కనిబంక, మజ్జిగ,
జలము, కర్పూరము, దొండచెట్టు,
బాగుగా సిద్ధమైనరసము.

సర్వరసః స్త్రుతో వాద్యభాం
డభేదే చ ధూనకే,

సర్వరసః—(పు) వీణాభేదము, సర్వరస
ము.

స్త్రుతం తామరసం పద్మే తా
మ్రకాంచనయోరపి.

తామరసం—(న) పద్మము, రాగి, బంగా
రము.

సిద్ధరసో రసే వ్యాడిప్రభృతి
ష్వపి దృశ్యతే,

సిద్ధరసః—(పు) పాదరసము, వ్యాడిము
న్నగు రససిద్ధిగలవారు.

మహారసస్సాన్యత్థూరే కోశ
కారకశేరుణోః. ౪౬.

మహారసః—(పు) ఖర్జూరపుఁజెట్టు, ఒక
విధమగు చెఱకు, తుంగమునై.

రాసేరసస్తు రాసే స్యాద్రస
సిద్ధిబలావపి, షష్టిజాగరకే
గోష్ఠ్యాం శృంగారపరిహా
సయోః. ౪౭.

రాసేరసః—(పు) రాసక్రీడ, రసవాద
మందు నైపుణ్యము, ప్రసవించిన నా
టవరేయి, సభ, శృంగారరసము, ఎక
సక్కెము.

శ్వశ్రేయసం చ భద్రే స్యాత్ప
రానందే చ శర్తణి,

శ్వశ్రేయసం—(న) శుభము, మోక్షము,
సుఖము.

నిశ్చేయసం చ కల్యాణే
చంద్రచూడాపవర్గయోః.

నిశ్చేయసం—(న) శుభము, (పు) శంక
రుడు, (న) మోక్షము.

కుంభీనసో విషజ్వాలాకుల
దృష్టిభుజంగమే, కుంభీనసీ

కుంభీనసః—(పు) విషజ్వాలలుగ్రక్కెడు
పాము, కుంభీనసీ, (సీ) లవణాసురుని

జనన్యాం చ లవణాఖ్యస్య తల్లి.

రక్షసః. ౮౯.

మలీమసం తు మలినే పుష్ప మలీమసం—(త్రి) మలినమైనది, (న) మైల
కాసీసలోహయోః, తు త్తము, లోహము.

పౌర్ణమాసః పౌర్ణమాసీ పౌరమాసః } —(పు) (సీ) (వరుసగా)
యజ్ఞపూర్ణిమయోః పౌర్ణమాసీ } యాగవిశేషము, పూ
క్రమాత్. ౧౦. ర్ణిమ.

అధివాసో నివాసే చ సం అధివాసః—(పు) ఉనికి, ధూపాదులచే
స్కారే ధూపనాదిభిః, బరిమళింపఁజేయుట, ఆదిశబ్దముచే
ధాన్యశయ్యాదులు.

చంద్రహాసో దశగ్రీవకరవా చంద్రహాసః—(పు) రావణుని ఖడ్గము,
లేఁసిమాత్రకే. ౧౧. ఖడ్గము.

విశ్వావసుస్సాన్యద్గంధర్వభేదే విశ్వావసుః—(పు) గంధర్వవిశేషము,
విశ్వావసుర్నిశి, (సీ) రాత్రి.

విభావసుర్ద్దినమణౌ హారభేదే విభావసుః—(పు) సూర్యుఁడు, ముత్తై
చ పావకే. ౧౨. ములదండ, అగ్ని.

పునర్వసుర్భవేదృక్షే కాత్యా పునర్వసుః—(పు) పునర్వసు నక్షత్రము,
యనమునావపి, కాత్యాయనముని.

రాజహంసస్తు కాదంబే కల రాజహంసః—(పు) ధూమ్రవర్ణములైన
హంసే నృపోత్తమే. ౧౩. ముక్కుకాళ్లు తెక్కలుగల హంస,
ఎఱ్ఱనైన కాళ్లు ముక్కుగల హంస,
రాజశ్రేష్ఠుఁడు.

కలహంసస్తు కాదంబే రాజ కలహంసః — (పు) ధూమ్రవర్ణములైన
హంసే నృపోత్తమే, ముక్కుకాళ్లు తెక్కలుగల హంస,
ఎఱ్ఱనగు కాళ్లు ముక్కుగల హంస,
రాజశ్రేష్ఠుఁడు.

అవధ్వంసః పరిత్యాగే నింద అవధ్వంసః—(పు) విడుచుట, నిందించు
నేఁపవచూర్ణనే. ౧౪. ట, చూర్ణముచేయుట.

స్తృతా మధురసా ద్రాక్షా మధురసా—(సీ) ద్రాక్షలత, చేగచెట్టు,
మూర్వికాదుగ్ధికాసు చ, పిన్నపాలచెట్టు.

నీలంజసాప్సరోభేదే సరిద్యే నీలంజసా—(సీ) నీలంజస యనునచ్చర, దేఽపి విద్యుతి. ౫౫.	నదీవిశేషము, మెఱపు.
సుమేధాస్తు సుబుద్ధౌ స్యా సుమేధాః—(త్రి) మంచిబుద్ధిగలవాఁడు, జ్యోతిష్తత్యామపీష్యతే, (సీ) మానేరుతీగ.	
సుమనాః పుష్పమాలత్యో శ్రీదశే కోవిదేఽపి చ. సుమనాః—(సీ) పుష్పము, జాజితీగ, (పు) దేవత, విద్వాంసుఁడు.	
ప్రచేతాస్తు మునౌ హృష్టే ప్రచేతాః—(పు) ప్రచేతసముని, (త్రి) స్యాత్ప్రశీచీపతావపి, ఆనందించినవాఁడు, (పు) పరుణుఁడు.	
విహాయాస్తు శకుంతే స్యా విహాయాః—(పు) పక్షి, (ష్ట) ఆకా ద్విహాయస్సురవర్తని. ౫౭ శము.	
త్రిస్తోతా జహ్ను కన్యా త్రిస్తోతాః—(సీ) ఆకాశగంగ, నదీవిశేష యాం త్రిస్తోతాస్సరిదం ము.	
తరే,	
అగౌ కాశ్చ నగౌ కాశ్చ శరభే అగౌ కాః } —(పు) శరభమృగము, సిం సింహపక్షిణోః. ౫౮. నగౌ కాః } హము, పక్షి. [అగ్ని.	
ఉదర్చిధుత్ప్రభే వహ్న్నా ఉదర్చిః—(పు) పై కెగయుజ్వాలలుగలది, దివౌ కాశ్చాతకే సురే, దివౌ కాః—(పు) చాతకపక్షి, దేవత.	
దీర్ఘాయుశ్శాల్మలౌ కాకే మా దీర్ఘాయుః—(పు) బూరుగుచెట్టు, కాకి, ర్కండేయేఽతిజీవిని. ౫౯. మార్కండేయముని, (త్రి) చాలకా లము బ్రదుకువాఁడు.	
సప్తార్చిః పావకే ప్రోక్షస్సప్తార్చిః క్రూరలోచనే, సప్తార్చిః—(పు) అగ్ని, క్రూరమైన దృష్టి గలవాఁడు.	
కనీయాననుజేఽత్యల్పే కనీ కనీయాన్—(పు) తమ్ముఁడు, (త్రి) మి గులఁ జిన్నది, మిగుల వయస్సుగల యానతియూని చ. ౬౦. వాఁడు.	
వరీయానతియూని స్యాద్వ వరీయాన్—(త్రి) మిగులఁ ప్రాయపు రిష్టే శ్రేష్ఠయోగయోః, వాఁడు, మిగుల శ్రేష్ఠుఁడు, (పు) పం చాంగయోగము.	
సాధీయానతిబాధే స్యాదతి సాధీయాన్—(త్రి) మిగులదృఢమైనది, సాధౌ చ వాచ్యవత్. మిగులమంచిది.	

అథ సాంతః పంచవర్ణః.

సాంత పంచవర్ణము.

స్యాన్న భశ్చ మసశ్చం ద్రే

చిత్రాపూపేంద్రజాలయోః

హింగునిర్యాస ఇత్యేష నిం

బే హింగురసేఽపి చ.

దివ్యచక్షుస్సుగంధస్య భేదే

ఽంధే చ సులోచనే,

అథ సాంత షడ్వర్ణః.

హిరణ్యరేతసం ప్రాహుర్ద్దివా

కరహవిర్భుజోః. ౬౩.

అథ హింతో ద్వివర్ణః.

సహా బలే సహా ముద్గ

ప్యర్థ్యాం చ నఖభేషజే,

సహా దేవీకుమారోశ్చ

సహా కాంతౌ సహా

భువి. ౧.

గ్రహాఽనుగ్రహనిర్భంధగ్ర

హణేషు రణోద్యమే,

సూర్యాదౌ పూతనాదౌ

చ నైఃహి కేయోపరాగ

యోః. ౨.

వహస్సాన్యద్వృష భస్కంధ

దేశే గంధవహేఽపి చ,

బర్హం దశే కేకిపింఛే

గృహాః పత్న్యాం గృహే

స్తృతాః. ౩.

గ్రాహా గ్రహేఽవహారే చ

నాహా బంధనకూటయోః,

స్నేహస్త్రిలాదిక రసద్రవ్యే

నభశ్చమసః—(పు) చంద్రుడు, భక్ష్య

విశేషము, ఇంద్రజాలము.

హింగునిర్యాసః—(పు) వేపచెట్టు, ఇం

గువ.

దివ్యచక్షుః—(పు) పరిమళవిశేషము, (త్రి)

గుడ్డివాడు, మంచికన్నులుగలవాడు.

సాంత షడ్వర్ణము.

హిరణ్యరేతాః—(పు) సూర్యుడు, అగ్ని.

హింతో ద్వివర్ణము.

సహా—(పు) బలము, (సీ) పిల్లి పెసరతీగ,

నఖమను గంధద్రవ్యము, చాగచెట్టు,

పిన్నగోరంటచెట్టు, (పు) తేజస్సు, (సీ)

భూమి.

గ్రహాః—(పు) రక్షించుకోరిక, చెఱ, స్వీక

రించుట, యుద్ధప్రయత్నము, నవగ్ర

హములు, పూతనమున్నగు బాలగ్ర

హములు, రాహువు, గ్రహణము.

వహాః—(పు) ఎద్దుమూపురము వాయువు.

బర్హం—(న) ఆకు, నెమిలిపురి.

గృహాః—(పు) (ని-బ.) భార్య, గృహము.

గ్రాహా—(పు) స్వీకరించుట, మొసలి.

నాహా—(పు) కట్టుట, కపటము.

స్నేహాః—(పు) చమురు, చెలిమి.

స్యాత్సహృదేఽపి చ.౪.	
ప్రోహో నిపుణతర్కే స్యా	ప్రోహః—(పు) నేర్పరి, ఊహ, ఏనుగు
త్వోహో హస్త్యంఘ్రి	కాలు, గనుపు.
పర్వణోః,	
మోహమిచ్ఛంతి మూర్ఖా	మోహః—(పు) మూర్ఖ, అజ్ఞానము.
యామవిద్యాయాం చ	
సూరయః ౫.	
లోహస్తు శస్త్రకే లోహం	లోహః—(పు) ఇనుము, (న) అగరు,
జోంగ కేసర్వతైజసే,	పంచలోహములు.
వ్యూహస్తు బలవిన్యాసే	వ్యూహః—(పు) సైన్యమును వ్యూహ
నిర్దాణే బృందతర్క	ములుగా నేర్పఱచుట, నిర్ద్వంద్వము, సమూహము. ఊహ.
యోః. ౬.	
సింహః కంఠీరవే రాశౌ సత్త	సింహః—(పు) సింహము, సింహరాశి,
మే చోత్తరస్థితః, సింహీ	(ఉత్తరపదమైనచో) శ్రేష్ఠము, సింహీ
క్షుద్రాబృహత్యోస్సాస్య	(సీ) వాకుడుచెట్టు, ములకచెట్టు, అడ్డ
ద్వాసకే రాహుమాతరి.	సరపుజెట్టు, రాహువుతల్లి.
బహుస్సాస్యద్విపులే త్ర్యాది	బహుః—(త్రి) విస్తారమైనది, మూడు
సంఖ్యాస్వప్యభిధేయవత్,	మొదలగు సంఖ్య.
అహిర్వృత్రాసురే సర్పే ౭	అహిః—(పు) వృత్రాసురుడు, పాము.
వీహః కూద్యమవాంఛ	ఈహః—(సీ) ప్రయత్నము, కోరిక.
యోః. ౮.	
గుహః తు గహ్వరే సింహ	గుహః—(సీ) కొండబిలము, నక్కతోక
పుచ్ఛ్యాం స్కందే	పొన్నచెట్టు, (పు) కుమారస్వామి.
గుహోమతః,	
వాహః భుజాయాం వాహస్తు	వాహః—(సీ) భుజము, (పు) రెండుకుంచ
మానభేదేవృషేహయే.౯.	ములకొలఱత, ఎద్దు, గుఱ్ఱము.
మహీ భూమా మహీ	మహీ—(సీ) భూమి, మాలవదేశమునం
నద్యాం మహ ఉత్సవతే	దలి యొకనది, మహాః, (పు) ఉత్సవ
జసోః,	ము, ప్రకాశము.
కుహుస్సాస్యతోకిలారావ	కుహూః—(సీ) కోకిలధ్వని, చంద్రకళా

నష్టేందుకలదర్శయోః.

రహితమగు నచూవాస్య.

అథ హాంత స్త్రివర్ణః.

హాంత స్త్రివర్ణము.

పటహస్తు సమారంభ ఆనకే పటహః—(పు) ఆరంభము, (న) తప్పెట.
పటహం మతం,

కలహః ఖడ్గకోశే స్యాద్భం కలహః—(పు) కత్తియొట, వివాదము,
డనే యుద్ధరాధయోః. యుద్ధము, శోభ.

ప్రగ్రహస్తు తులాసూత్రే ప్రగ్రహః—(పు) తక్కిడత్రాడు, కారా
బంద్యానియమనే భుజే, గృహము, నియమించుట, భుజము,
హయాదిరశ్చౌ రశ్చౌ చ కల్లపుడ్రాడు మొదలగునవి, పగ్గము,
సువర్ణే హరిసాదపే. బంగారము, పూనిపసుపు.

నిగ్రహో భర్తసే ప్రాక్తో నిగ్రహః—(పు) బెదరించుట, హద్దు,
మర్యాదాయాంచబంధనే, చెఱ.

విగ్రహస్సమరే కాయే విస్తా విగ్రహః—(పు) యుద్ధము, శరీరము,
రప్రవిభాగయోః. ౧౩. విస్తారము, విభాగము

సంగ్రహో బృహదుత్తుంగే సంగ్రహః—(పు) మిగుల నొన్నత్యము,
ముష్టిసంక్షేపయోరపి, పిడికిలి, పిడికటఁబట్టుట.

ఆగ్రహోఽనుగ్రహసక్తో ఆగ్రహః—(పు) రక్షించుట, ఆసక్తి,
రాక్రమేగ్రహణేఽపి చ. ఆక్రమించుట, స్వీకరించుట.

నవాహస్సాన్యన్నవదినే నవా నవాహః—(పు) కొత్తదినము, పాడ్యమి.
హః ప్రతిపత్తిథౌ,

ప్రవాహో వ్యవహారే స్యా ప్రవాహః—(పు) వ్యవహారము, వెల్లువ.
దపి స్రోతసి వారిణః. ౧౪.

కటాహో ఘృతతైలాదిపాక కటాహః—(పు) నూనె మొదలగునవి
పాత్రే చ ఖర్పరే, కటా కాఁచెడిపాత్రము, గాబు, తాఁబేటి
హఃసూర్త్యప్యమేచస్తూపే చ వెన్నుచిప్ప, దిబ్బ, కొమ్ములుమొలచు
మహిషీశిశౌ. ౧౬. చున్న గేదె కూడ.

ఉత్సాహస్తూద్యమే సూత్రేఽ ఉత్సాహః—(పు) ప్రయత్నము, దారము
ప్యారోహో దైర్ఘ్యమాన ఆరోహః—(పు) పొడవు, పరిమాణవిశే
యోః, ఆరోహణే నితం షము, ఎక్కుట, కటిప్రదేశము,

బే చ సముచ్చ్రయ నిషా
డినోః. ౧౭.

బౌన్న త్యము, మావటివాఁడు.

నిరూహ శ్చేఖరే ద్వా రే ని
ర్యాసే నాగదంతకే,

నిరూహః—(పు) సిగదండ, ద్వాగము,
మ్రానిబంక, నాగవాసము.

విదేహో దేహయాన్యే స్యా
ద్విదేహో మిథిలే స్తృతః.

విదేహః—(త్రి) దేహములేనివాఁడు,
విదేహదేశము.

నిరూహో వ స్తిభేదే స్యా త్త
ర్కనిశ్చితయోరపి,

నిరూహః—(పు)నిరూహవ స్తి(ఎనిమా,) డాహ, నిశ్చయము.

దాత్యూహః కాలకంఠే స్యా
ద్దాత్యూహశ్చాత కేఽపి చ.

దాత్యూహః—(పు) కూకురు గుండంగి
పిట్ట, వానకోయిల.

అత్యూహః నీలికాయాం స్యా
దత్యూహశ్చిత్ర మేఖలే,

అత్యూహః—(సీ) నీలిచెట్టు, నెమిలి.

సువహః సల్లకీగోధాపదీశేఘ
లికాసు చ. ౨౦. ఏలాప

సువహః—(సీ) అందుగుచెట్టు, చెప్పతట్ట
చెట్టు, నల్ల వావిలిచెట్టు, కారేలకి
చెట్టు, వీణె, సర్పాక్షిచెట్టు, (త్రి)బా
గుగ మోయఁదగినది.

ర్థ్యాం చ సువహః వల్లకీ
రాన్నయోరపి, సమ్యగ్
హేతు సువహో వాచ్య
వత్సముదాహృతః. ౨౧.

వై దేహీ రోచనీసీతావణిక్
స్త్రీపిప్పలీషు చ,

వై దేహీ—(సీ) గోరోజేనము, సీతాదేవి,
వైశ్యస్త్రీ, పిప్పలితీగ.

వారాహీ మాతృభేదే స్యా
ద్దృష్టినామకాష ధేఽపి చ.

వారాహీ—(సీ) సప్తమాతృకలలో నొ
కతె, పాచితీగ.

అథ హాంత శ్చతుర్వర్ణః.

హాంత చతుర్వర్ణము.

అవగ్రహ ఇతి ఖ్యాతో వృష్టి
రోధే గజాలికే, స్వతంత్ర
తానిషే ధేఽపి ప్రతిబం
ధేఽప్యవగ్రహః. ౨౩.

అవగ్రహః—(పు) వానలేమి, ఏనుఁగు
నొసలు, స్వతంత్రములేమి, అడ్డపాటు.

ప్రతిగ్రహస్వీకరణే నైన్య
పుష్టే పతద్గ్రహే, ద్విజే

ప్రతిగ్రహః—(పు) తీసికొనుట, నేనకు
వెనుకటిబలము, ఉమ్మివేయుపాత్రము,

భ్యో విధివద్దేయే తద్ధృ హే చ గ్రహింతరే. ౨౪.	దానద్రవ్యము, దానము గ్రహించుట, గ్రహవిశేషము.
పరిగ్రహః పరిజనేపత్న్యాంస్తీ కారమూలయోః, శాపే	పరిగ్రహః—(పు) పరివారము, భార్య, స్తీకరించుట, మొదలు, శాపము.
ప్యపగ్రహో బంద్యాముప యో గేఽనుకూలనే. ౨౫.	ఉపగ్రహః—(పు) చెఱసాల, ఉపయో గము, అనుకూలించుట.
అభిగ్రహో ౭ భియోగేఽభి గ్రహణే గౌరవేఽపి చ,	అభిగ్రహః—(పు) యుద్ధమున నెదు ర్కొనుట, ఎదుర్కొని యాక్రమిం చుట, గౌరవము.
పరిబర్హస్తు రాజార్హవస్తున పి పరిచ్ఛదే. ౨౬.	పరిబర్హః—(పు) రాజయోగ్యమగు పదార్థము, పరివారము.
పితామహో విరించౌ స్యాత్తా తస్య జనకేఽపి చ,	పితామహః—(పు) బ్రహ్మ, తండ్రితండ్రి.
తమోఽపహస్స హ స్త్రాం శు మృంగాంకజినవహ్నిషు.	తమోఽపహః—(పు) సూర్యుడు, చం ద్రుడు, బుద్ధదేవుడు, అగ్నిహోత్రుడు.
ఉపనాహో వ్రణాలేపపండే వీణానిబంధనే,	ఉపనాహః—(పు) వ్రణములకుఁ బూయు మందు, వీణతీఁగెలుచుట్టెడి బిరడా.
పరీవాహో జలోచ్ఛ్వాసేమ హీభృద్యోగ్యవస్తుని.	పరీవాహః—(పు) తటాకాదులనుండి నీరుపోవుటకు తాతితోఁ గట్టినమా ర్గము, రాజయోగ్యమగు వస్తువు.
తనూరుహం గరుల్లోమ్నా ర్వరారోహః కటావపి, వరా	తనూరుహం—(న) తైక్క, వెండుక.
రోహస్తు కథితో హస్త్యా రోహఃవరోహయోః.	వరారోహః—(స్తీ) కటిప్రదేశము, (పు) మావటీడు, దిగుట.
అవరోహోఽవతరణే తరో రంగే లతోద్గమే,	అవరోహః—(పు) దిగుట, చెట్టు ఊడ, లతాంకురము.
అశ్వారోహశ్వగం ధా యా మశ్వారోహోఽశ్వవార కే. ౩౦.	అశ్వారోహః—(స్తీ) పెన్నేరుగడ్డ, (పు) గుట్టపురౌతు.
మహాసహ మాషపర్ణ్యా	మహాసహః—(స్తీ) కాలుమినుపచెట్టు,

మమ్మానకుసుమేఽపి చ, పెద్దగోరంట చెట్టు.
గంధవహా తు నాసాయాం గంధవహా—(సీ) ముక్కు, (పు) వా
వాయా గంధవహా మ యువు.

తః. 3౧.

భవేద్దేవసహాభిఖ్యా సూతే దేవసహా—(సీ) పాదరసము, సహదేవి
దండోత్పలాపధే, చెట్టు.

అథ హాంతః పంచవర్ణః.

హాంత పంచవర్ణము.

ప్రపితామహ ఇత్యేష విధౌ ప్రపితామహః—(పు) బ్రహ్మ, ముత్తాత.
పితృప్రపితామహే. 3౨.

శ్లో. హాంతాస్సృర్యద్యపి తాంతా వర్ణానామనురోధతః,
పృథక్క్రమేణ కథ్యంతే తథాప్యేతే సమన్వయాత్.

తా. వర్ణసంయోగమువలన తాంతశబ్దములు హాంతశబ్దములే
యైనను వర్ణక్రమము ననుసరించి వేరుగఁ జెప్పఁబడుచున్నవి.

అథ తాంతో ద్వివర్ణః.

తాంత ద్వివర్ణము.

అక్షః కర్షే తుషే చక్రే శకట అక్షః—(పు) పదియాలు మాషముల
వ్యవహారయోః, ఆత్మజ్ఞే యెత్తు, తాండ్ర చెట్టు, బండికన్ను,
పాశకే చాక్షం తుత్థసౌవ బండి, వ్యవహారము, బ్రహ్మజ్ఞాని, పా
ర్శలేఽంద్రియే. ౧. చిక, (న) మైలతుత్తము, సౌవర్చలవ
ణము, ఇంద్రియము.

ఋక్షోఽంద్రిభేదే భల్లా కే ఋక్షః—(పు) ఋక్షపర్వతము, ఎలుగు
శోణకే కృతవేధనే, ఋక్ష బంటు, దుండిగప్పుజెట్టు, (త్రి) గ్రుచ్చు
ముక్తం చ నక్షత్రే బడినది, (న) నక్షత్రము.
యక్షశ్శ్రీదే చ గుహ్యకే. యక్షః—(పు) కుబేరుడు, దేవయోని
విశేషము.

దక్షః పటౌ హరవృషే తామ్ర
చూడే ప్రజాపతౌ, ముని
భేదే ద్రుమే వహన్నా ద
క్షో దక్షా భువి స్మృతా.

పక్షో మాసార్థకే పార్శ్వే
గృహే సాధ్యవిరోధ
యోః, పక్షశ్చాపరతో
బృందే బలే సంహారయ
యోః. ౪. పతత్రే ఛుల్లి
రంధ్రే చ దేహంగే రాజ
కుంజరే,

లక్షం శరవ్యే సంఖ్యాయాం
లక్షం ఛద్దని కథ్యతే. ౫.

ష్టక్షో ద్వీపవిశేషే స్యాత్పర్క
టీగర్దభాండయోః, పిష్పలే
ద్వారపార్శ్వే చ గృహస్య
పరికీర్తితః. ౬.

న్యక్షః పరశురామే స్యాన్న్య
క్షః కృత్స్ననికృష్టయోః
చోక్షో గీతే శుచౌ దక్షే
తథా తీక్ష్ణమనోజ్ఞయోః.

ధ్వాంక్షస్తు కాక బకయోస్త
ర్కుకే భిక్షుకే గృహే,
ధ్వాంక్షీ కక్కోలి కా
యాం స్యా

త్కక్షో దోర్ధూలకచ్ఛయోః.
౭. నైరిభే చ తృణే కక్ష
శ్శుష్క కానన వీరుధోః,
కక్షా గ్రాహణికా కాచీ

దక్షః—(త్రి) సమర్థము, (పు) శంకరుని
వాహనము, కోడి, దక్షప్రజాపతి,
దక్షముని, వృక్షభేదము, అగ్ని, (సీ)
భూమి.

పక్షః—(పు) మాసములో సగము, ప్రక్క,
గృహము, తర్కవిషయ సాధ్యము,
విరోధము, (ఉత్తరపదమైనచో) సమా
హము, బలము, చెలికాడు, సహ
యుడు, తెక్క, ప్రాయ్యికోరు,
దేహపార్శ్వము, అంబారియేనుగు.

లక్షం—(న) గుఱి, (స్మ) లక్షసంఖ్య,
(న) మిష.

ష్టక్షః—(పు) ష్టక్షద్వీపము, జువ్విచెట్టు,
కలుజువ్విచెట్టు, రావిచెట్టు, గువ్వుము
ప్రక్క.

న్యక్షః—(పు) పరశురాముడు, (త్రి)
సమగ్రమైనది, నీచమైనది.

చోక్షః—(పు) గానముచేయఁబడినది,
పవిత్రమైనది, సమర్థమైనది, తీవ్రమై
నది, రమ్యమైనది.

ధ్వాంక్షః—(పు) కాకి, కొంగ, రాటపు
గదురు, యాచకుడు, గృహము,
ద్వాంక్షీ (సీ) తక్కులపుఁజెట్టు.

కక్షః—(పు) చంక, జలప్రాయమగుతావు,
కాటుదున్నపోతు, గడ్డి, ఎండినయడవి,
పొద, (సీ) తీటకసిందచెట్టు, మొలనూ
లు, ముంగిటిచావడి, ఏనుగునుగట్టు

ప్రకోష్ట గజరజ్జుషు. ౯.
స్పర్ధాపదే పరిధానపశ్చా
దంచలపల్లవే, రథభాగేఽ

త్రాడు, వివాదస్థానము, కట్టుబట్టు
యొక్క వెనుకపింజ, రథమునందలి
యంతస్తు.

పి కత్తా స్యా
దీక్షం విస్తయదృశ్యయోః.
మోక్షో ముష్క కవృక్షే
స్యాదపవర్గే చ మోచనే,
యాక్షః పాదపజాతౌ స్యా
ద్రూక్షోఽప్రేమణ్యాచిక్క
ణే. ౧౧.

వీక్షం—(త్రి) ఆశ్చర్యము, చూడఁదగినది.
మోక్షః—(పు) మొక్కపుఁజెట్టు, ముక్తి,
విడుచుట.
యాక్షః—(పు) వృక్షము, (త్రి) ప్రేమ
లేనిది, కఱకై నది.

భిక్షా భృతౌ చ యాచ్ఛా
యాం సేవాభిక్షితవస్తు
నోః.

భిక్షా—(సీ) కూలి, యాచన, సేవ, యా
చించిన వస్తువు.

ప్రేక్షాన్మ త్యేక్షణే బుద్ధౌ
రక్షౌ రక్షణలాక్షయోః. ౧౨.

ప్రేక్షా—(సీ) నాట్యముచూచుట, బుద్ధి.
రక్షౌ—(సీ) రక్షించుట, లక్క.

అథ తూత స్త్రీవర్ణః.

తూత స్త్రీవర్ణము.

అధ్యక్షోఽధికృతే ప్రోక్తః
ప్రత్యక్షేఽధ్యక్షమిష్యతే,
గోరక్షో నాగరంగే స్యాద్ధ
వాంచ పరిరక్షకే ౧౩.

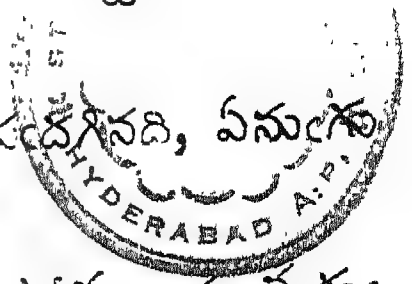
అధ్యక్షః—(పు) అధికారి, (త్రి) దృగ్గో
చరమైనది.
గోరక్షః—(పు) నారింజచెట్టు, గోవుల
రక్షించువాఁడు.

ఆరక్షం రక్షణీయే స్యాచ్ఛీర్ష
మర్షణి దంతినాం,
రక్తాక్షః కాసరే కూరే పా
రావతచకోరయోః. ౧౪.

ఆరక్షం—(త్రి) రక్షించఁదగినది, ఏనుఁగు
కుంభముల సంధి.
రక్తాక్షః—(పు) దున్నపోతు, ఘాతుకుఁ
డు, పావురము, చకోరపక్షి.

సమీక్షా గ్రంథభేదే స్యా
త్తత్వబుద్ధౌ నిభాలనే,
ఉత్ప్రేక్షాఽనవధానే స్యా
త్కౌఽవ్యాలంకరణేఽపి
చ. ౧౫.

సమీక్షా—(సీ) మీమాంసశాస్త్రము,
యథార్థము, బుద్ధి, చూచుట.
ఉత్ప్రేక్షా—(సీ) ఏమఱుపాటు, ఉత్ప్రే
క్షాలంకారము.

మృగాక్షీ చేంద్రవారుణ్యాం మృగాక్షీ—(సీ) పెద్దపాపరచెట్టు, లేడి
మృగనే త్రాత్రి యా మ కన్నులవంటి కన్నులుగలస్త్రీ, రాత్రి.
యోః,

గవాక్షీ శక్రవారుణ్యాం గ గవాక్షీ—(సీ) పెద్దపాపరచెట్టు, గవా
వాక్షో జాలకే కపా. తుః, (పు) కిటికీ, గవాక్షుడను వాన
రుడు.

అథ తొంత శ్చతుర్వర్ణః.

తొంత చతుర్వర్ణము.

వీరవృక్షస్తు భల్లాతకకుభద్రు వీరవృక్షః—(పు) జీడిచెట్టు, మద్దిచెట్టు.
మయోరపి,

రాజవృక్షః ప్రియాలే స్యా రాజవృక్షః—(పు) మోరటిచెట్టు, తేల
త్సువర్ణకతరావపి. ౧౭ చెట్టు.

దేవవృక్షస్సప్తపర్ణే మందా దేవవృక్షః—(పు) ఏడాకు లరటిచెట్టు,
రాదిషు గుగ్గులే, దేవతావృక్ష పంచకము, గుగ్గిలపుఁ
జెట్టు.

భూతవృక్షస్తుశాఖోచే తథా భూతవృక్షః—(పు) తాండ్ర చెట్టు, దుండి
శోనాకపాదపే. ౧౮. గపుఁజెట్టు

విశాలాక్షో హరే తాక్ష్యే విశాలాక్షః—(పు) శివుడు, గరుత్మంతుఁ
విశాలాక్షీ వరస్త్రీయాం, దు, విశాలాక్షీ, (సీ) ఉత్తమస్త్రీ.

సకటాక్షో ధవద్రౌ స్యాత్క సకటాక్షః—(పు) ఉమ్మెత్తచెట్టు, (త్రి)
టాక్షసహితేఽపి చ. ౧౯. క్రేగంటిచూపుగలది.

ఇతి శ్రీసకలవైద్యరాజచక్రముక్తాశేఖరస్యగద్యపద్యవిద్యానిధేః
శ్రీమహేశ్వరస్యకృతౌ విశ్వప్రకాశే అనేకార్థశబ్ద
పరిచ్ఛేదః ప్రథమః.

ఇట్లు విశ్వప్రకాశమునందలి యనేకార్థశబ్దములుగల
మొదటిపరిచ్ఛేదము ముగిసినది.

అథావ్యయపరిచ్ఛేదః.

శ్లో. అథావ్యయాని వక్ష్యంతే వ్యక్తం పూర్వాక్షరక్రమాత్,
అకారాదికమప్యస్తి నాధికం పూర్వతోఽపి చ.

తా. ఇటఃబూర్వము పాటించిన యంత్యాక్షరాది నియమములఁ బాటించి నానార్థావ్యయములు చెప్పఁబడుచున్నవి. అకారాది స్వరావ్యయములు మాత్రమే యీపరిచ్ఛేదమునఁ నధికముగఁ గలవు. అధికనియమము లిందుఁ బాటించఁబడలేదు.

అ స్యాదభావే స్వల్పార్థే వి అ—లేమి, కొంచెము, (పు) విష్ణువు.

ష్టావేష త్వనవ్యయం
ఆజ్ సీమాయామభివ్యాప్తౌ ఆజ్—(ఉప) అద్దు, అంతట, క్రియోప
క్రియా మో గేష దర్థ సర్థము, కొంచెము.
యోః. ౧.

ఆ ప్రగృహ్యఃస్మృతౌ వా క్యే ఆ—(ప్రగృహ్యసంజ్ఞకము) స్మరణము,
వాక్యపూరణము, లేక పూర్వోక్త
వాక్యసూచనము.

ఆః స్యాత్సంతాపకోపయోః, ఆః—పీడ, కోపము.

ఇ ఖేదే పరుషోక్తౌ చ కామ ఇ—దుఃఖము, క్రోధవాక్యము, (పు)
దేవే త్వనవ్యయం. ౨. మన్తభుండు.

ఈ దుఃఖభావనే కోపే లక్ష్మ్యా ఈ—దుఃఖించుట, కోపము, (సీ) లక్ష్మీ.
మీ స్యాదనవ్యయం

ఉ సంబుద్ధౌ రుషోక్తౌ చ శం ఉ—పిలుచుట, క్రోధవాక్యము, (పు)
భువాచీ త్వనవ్యయం. ౩ శంకరుండు.

ఉ వాక్యారంభానుకంపార ఉ—వాక్యారంభము, దయ, రక్ష
తాస్వపి చ దృశ్యతే, ణము.

ఋ వా క్యే చాపి కుత్సా ఋ—వాక్యము, నింద, (సీ) అదితి.
యాం దేవాంబాయా

మనవ్యయం. ౪.

ఏ ఐ శబ్దా తు హే హైవత్ ఏ } — (హే హై శబ్దముల వలె) స్థరిం
స్త్రాత్యామంత్రణ హూ ఐ } — చుట, వీడుకోలు, పిలుపు.
తిషు,

ఓ ఔ శబ్దా తు హో హావ ఓ } — (హో హా శబ్దములవలె) సం
త్సంబుద్ధ్యాహ్వానయోర్త ఔ } — బోధనము, పిలుచుట.
తా. ౫.

అథ కాంతవర్ణః.

కాంతవర్ణము.

కు పావే చేషదర్థే చ కుత్సా కు—పాపము, కొంచెము, నింద, నివా
యాం చ నిహరణే, రించుట.
మనాగల్పే చ మందే చ మనాక్—కొంచెము, మెల్లన.
ధిజ్ఞిర్భర్తననిందయోః. ౬. ధిక్—తిరస్కరించుట, నిందించుట.

అథ గాంతవర్ణః.

గాంతవర్ణము.

అంగ సంబోధనే హ్వరే పున అంగ—సంబోధనము, సంతోషము,
రర్థే చ కీర్తితం, మఱల.

అథ చాంతవర్ణః.

చాంతవర్ణము.

తిర్యక్తిరోర్థే వక్త్రే చ విహం తిర్యక్—అడ్డము, వంకర, (త్రి) పశు
గాదౌ త్వనవ్యయం. ౭. పక్ష్యాదులు.
చాన్వాచయే సమాహారేఽ చ—అప్రధానము, సంతోషము, పరస్ప
ప్యనోయన్యా ర్థే సము రము, ఏకక్రియాన్వము, సంధిగ్గసా
చ్చయే, పక్షాంతరే తథా ధ్యవస్తువు, పాదపూరణము, నిశ్చ
పాదపూరణేఽప్యవధార యము
ణే. ౮.

ప్రాశ్నభా తేఽప్య తీ తే చ ప్రాక్—ప్రాతఃకాలము, తూర్పుదిక్కు,
దిగ్దేశకాలతః స్మృతం, తూర్పుదిక్కు, తూర్పుదేశము, పూ
ప్రాగగ్రేఽపి చ పూర్వ ర్వకాలము, ముందు, పూర్వజన్మము,
స్థితా భవే ప్రాగప్యవాం మధ్యభాగము.

తరే. ౯.

ననుచ ప్రశ్నదుష్టోక్త్యో	ననుచ—అడుగుట, విరోధవచనము.
సమ్యక్భాగప్రశంసయోః	సమ్యక్—అంగీకారము, స్తుతి.
కించారంభే చ సాకల్యే	కించ—ప్రారంభము, అంత.
హిరుజ్జధ్యవినార్థయోః. ౧౦.	హిరుక్—మధ్యము, వదలుట.

అథ ఖాంతవర్ణః.

ఖాంతవర్ణము.

నఖ భావే నిషేధే చ స్వ	నఖ్—లేదు, అడ్డగింత, స్వరూపము,
రూపార్థే లప్యతిక్రమే,	అతిక్రమము, కొంచెము, సామ్య
ఈషదర్థే చ సాదృశ్యే	ము, విరోధము, ఇతరము.
తద్విరుద్ధతదన్యయోః.	

అథ తాంతవర్ణః.

తాంతవర్ణము.

సుష్టు ప్రశంసనేఽపి స్యాద	సుష్టు—మంచి, మిక్కిలి.
త్యర్థేఽపి చ కథ్యతే,	
అపష్టు నిరవద్యే స్యాచ్ఛోభ	అపష్టు—యోగ్యమైనది, శుభము.
నార్థేఽపి చ స్మృతం. ౧౧.	

అథ ణాంతవర్ణః.

ణాంతవర్ణము.

అంతరేణ పదం విద్యాద్విना	అంతరేణ—వదలుట, మధ్యభాగము.
మధ్యార్థయోరపి,	

అథ తాంతవర్ణః.

తాంతవర్ణము.

తు పాదపూరణే భేదే సము	తు—పాదపూరణము, విశేషము, ఏక
చ్ఛయేఽవధారణే. ౧౩.	క్రియాన్వయము, నిశ్చయము.
అస్తు స్యాదభ్యనుజ్ఞానేఽప్య	అస్తు—అంగీకారము, ఓర్వలేనితనము,
సూయాపీడయోరపి,	పీడ.

కింస్విత్ప్రశ్నే వితర్కే చ	కింస్విత్—ప్రశ్నము, ఊహ.
శశ్వత్పునస్సదార్థయోః. ౧౪	శశ్వత్—పలుమాటలు, ఎల్లప్పుడు.
పశ్చాత్ప్రతిచాం చరమే	పశ్చాత్—పడమటిదిక్కు, వెనుక.
సాక్షాత్ప్రత్యక్షతుల్యయోః,	సాక్షాత్—ఎదుట, సామ్యము.
సకృత్సహకవారే స్యా	సకృత్—కూడ, ఒకసారి.

దా రాద్ధూరసమీపయోః.	ఆరాత్—దూరము, సమీపము.
యా వ త్తా వ త్ప రి చ్చే దే	యావత్ } అవధి, అంతయు, పరిమాణము, నిశ్చయము.
కా ర్తే స్స నూ నేఽవథా	తావత్ }
రణే,	
పురస్తాచ్చతుర్షు ప్రా చ్యాం	పురస్తాత్—తూర్పుదిక్కు, పూర్వకాలము, మొట్టమొదలు, ముందు.
పురా ర్థే ప్రథమేఽగ్రతః.	
ఉత ప్ర శ్నే వితర్కే స్యా	ఉత—అడుగుట, ఊహ, మఱియు, అవాంతరకల్పనము.
దుతాప్యర్థవికల్పయోః,	
కిముతాతిశయే ప్ర శ్నే విక	కిముత—మిక్కిలి, అడుగుట, అవాంతరకల్పనము.
ల్పేచ ప్రయుజ్యతే. ౧౭.	
హంత హర్షే విషాదే చ వా	హంత—సంతోషము, దుఃఖము, వా
క్యారంభాను కంపయోః.	క్యారంభము, దయ. [దులు.
స్వస్త్వాశీః క్షేమపుణ్యాదౌ	స్వస్తి—ఆశీర్వాదము, శుభము, పుణ్యాయ (త) ద్వత్ప్రిశ్నవితర్కయ (త) ద్వత్—అడుగుట, ఊహ.
యోః. ౧౮.	
బతామం త్రణసంతోషభేదా	బత—సంబోధనము, సంతోషము, దుఃఖము, దయ, అచ్చెరువు.
నుక్రోశవిస్తయే,	
అహోబతాను కం పా యాం	అహోబత—దయ, దుఃఖము, పిలుచుట.
భేదే సంబోధనేఽపి చ.	
తత ఆదౌ పరిప్ర శ్నే పంచ	తతః—మొదలు, అడుగుట, అందువలన, మఱియొకకథ, తరువాత.
మ్యర్థే కథాంతరే, ఆనం	
తర్యే	
కుతః ప్ర శ్నే పంచమ్యర్థే చ	కుతః—అడుగుట, ఎందువలన, మోసపుమాట.
నిహ్నావే. ౨౦.	
అతో భవేత్కారణాపదేశ	అతః—హేతువు, మిష, చెప్పుట, అందువలన.
నిర్దేశయోరపి, పంచమ్య	
ర్థే	
అంతతః ప్రోక్తం పంచమ్యర్థే	అంతతః—అందువలన, ఆజ్ఞ, అభిప్రాయము, అవయవము.
చ శాసనే. ౨౧. సంభావ	
నావయవయోరంతతః ప	

దమిష్యతే,

ఇతో యతశ్చ నియమే పంచ ఇతః } — నియమము, ఇందువలన, ఎం
మ్యర్థ విభాగయోః. ౨౨. యతః } — దువలన, ఇక్కడ, ఎక్కడ.

ఇతి ప్రకరణే హేతౌ ప్రకా ఇతి—ప్రకరణము, కారణము, ప్రసిద్ధి,
శాదిసమాప్తిషు, నిదర్శనే మొదలు, తుది, నిర్దేశము, విధము,
ప్రకారే స్యాదనుకర్తే చ ఆకర్షణము.
సమ్మతం. ౨౩.

అతి శబ్దః ప్రశంసాయాం అతి—(ఉప) స్తుతి, ఉత్కర్షము, దాటు
ప్రకర్తే లంఘనేఽప్యతి, ట, అతిశయము, అతిక్రమించుట,
నితాంతాసం ప్రతిక్షేప
వాచకేఽప్యేష దర్శితః.

ప్రతి ప్రతినిధౌ వీప్సలక్ష అతి—(ఉప) సదృశము, వ్యాపనేచ్ఛ,
ణాదౌ ప్రయోగతః, మా గురు, ఆదిశబ్దమువలన విఘ్నంగీకా
త్రార్థే చాభిముఖ్యే చ రాదులు, అల్పము, ఎదుర్కొనుట,
ప్రతిదానాదిషు ప్రతి. వినిమయము.

అథ ధాంతవర్ణః.

ధాంతవర్ణము.

అథో అథ చ సంప్రశ్నే మం అథో } అడుగుట, మంగళము, ప్రారం
గళారంభయోరపి, అనం అథ } భము, తరువాత, సమస్తము,
తరే చ కార్త్యే చ సం సం దేహము.
శయే చ ప్రకీర్తితః. ౨౬.

యథా శబ్దస్తు నిర్దిష్టస్తుల్య యథా—సాదృశ్యము, ఊహ.

యోగానుమానయోః, తథా—నిశ్చయము, ప్రత్యుత్తరము,
తథా స్యాన్నిశ్చయే పృష్ట సముచ్చయము.

ఉభౌ చోద్దేశనిర్దేశసాదృశ్యే యథా } ఉద్దేశించుట, నిశ్చయము,
షు ప్రకాశితౌ, కారక తథా } — సామ్యము, హేతుసం
సోపపత్తౌ చ బంధము

సర్వథా హేతుబాధయోః సర్వథా—కారణము, అనుమతి

అన్యథా వితథార్థే స్యాదన్య అన్యథా—అసత్యము, వేటొకవిధము

థా చాపరార్థకే,
 వృథా నిష్కారణే వంద్యే వృథా—కారణము లేనిది, ఫలరహిత
 వృథా స్యాద్విధివర్జితే. మైనది, శాస్త్రవిహితము కానిది.

అథ దాంతవర్ణః.

దాంతవర్ణము.

ఉత్ప్రకాశే విభాగే చ ప్రా ఉత్—(ఉప) ప్రకాశము, విభాగము,
 బల్యాస్వాస్యశక్తిషు, ప్రా బలాధిక్యము, స్వస్థత లేక యుండుట,
 ధాన్యే బంధనే భావే సామర్థ్యము, ప్రధానము, కట్టుట,
 మోక్షే లాభోర్ధ్వకర్త అభిప్రాయము, మోక్షము, లాభము,
 ణోః. 30. మించు చేయఁదగినవిధి.

అథ నాంతవర్ణః.

నాంతవర్ణము.

నుస్యాత్ప్రశ్నే వికల్పార్థే ను—ప్రశ్న, సంశయార్థము, గడచినది,
 పృథితానునయార్థయోః, ఊట.
 నను ప్రశ్నేఽప్యనునయేఽ నను—అడుగుట, ఊట, ఆజ్ఞ, నిశ్చయ
 నుజ్ఞానేఽప్యవధారణే. ము, పిలుపు.
 31. ఆమంత్రణే చాపి
 నను

కిన్ను ప్రశ్న వితర్కయోః, కిన్ను—ప్రశ్నము, ఊహించుట.
 నానా వినార్థేఽపి భవేన్నా నానా—పరిత్యాగము, అనేకము, ఉభ
 నానేకోభయార్థయోః. యము.
 ధానే తు కారణార్థే చ యు ధానే—హేతువు, యుక్తము, సామ్య
 క్తసాదృశ్యయోరపి, ము.
 అను హీనే సహార్థే చ పశ్చా అను—(ఉప) తక్కువ, కూడ, తరువా
 త్సాదృశ్యయోరను. 33 త, సామ్యము, విస్తారము, సమీప
 ఆయామే చ సమీపార్థే ము, చిహ్నము మొదలగునవి, వరుస.
 లక్షణాదావనుక్రమే,
 ని నివేశభృశార్థాధోభావవి ని—(ఉప) గృహము, మిక్కిలి, క్రింద
 న్యా సరాశిషు 34. ఆ గుట, ఉంచుట, రాశి, ఆధారము,
 శ్రయే బంధనే మోక్షే కట్టుట, మోక్షము, దానము, చూ

దానకర్తణి దర్శనే, అంత
ర్భావే చ సామీప్యకాశ
లోపరమేషు చ, నిత్యాధి
సంశయే చాపి క్షేపార్థే
ఽపి చ విశ్రుతం. 3౫.

చుట, అణఁగుట, సమీపము, నేర్పు,
చాలించుట, శాశ్వతము, సందేహ
ము, నింద.

అథ పాంతవర్ణః.

అప స్యాదపకృష్టార్థే వర్జనా
ర్థవియోగయోః, విపర్య
యేఽపి వికృతౌ చార్థే
నిర్దేశ హర్షయోః. 3౬.

ఉప సామర్థ్యయోగ్యత్వదో
షాఖ్యానాత్యయేషు చ,
ఆచార్య క రణే దా నే
వ్యాప్తావారంభ పూజ
యోః. 3౭ తద్యోగేఽపి
చ లిప్సాయాం మరణా
ర్థోపమార్థయోః, ఉప
హీనేఽధికే ప్రోక్తోఽప్యా
సన్నేఽప్యపకీర్తితః. 3౮.

అపి సంభావనాప్రశ్నశంకా
గర్హ సముచ్చయే, తథా
యుక్తపదార్థేషు కామ
చారక్రియాసు చ. 3౯.

అథ బాంతవర్ణః.

వ శబ్ద ఉపమాయాం స్యా
ద్వరు వస్తనవ్యయం,
వా స్యాద్వికల్పోపమయో
రేవార్థే చ సముచ్చయే.

పాంతవర్ణము.

అప—(ఉప) తక్కువ, విడుచుట, ఎడఁ
బాయుట, వ్యత్యయము, రూపాంత
రము, దొంగతనము, చెప్పుట, సంత
సము.

ఉప—(ఉప) శక్తి, యోగ్యత, దోష
మును జెప్పుట, అతిక్రమించుట, ఆచా
ర్యత్వమును జేయుట, దానము, వ్యా
పించుట, ప్రారంభము, పూజ, దాని
సంబంధము, అశ, చావు, సామ్యము,
తక్కువ, అధికము, సామీప్యము.

అపి—(ఉప) ఊహ, అడుగుట, సందే
హము, నింద, సముచ్చయము, గూడు
కొనిన వస్తువులు, సంభోగక్రియలు.

బాంతవర్ణము.

వ—ఉపమావాచకము, (పు) వరుణుఁడు.

వా—వికల్పము, ఉపమావాచకము, ఏ
వార్థకము, సముచ్చయము.

వి శ్రేష్ఠాతీతనానార్థే విస్వా వి—శ్రేష్ఠము, అతిక్రమించుట, అనే
 త్పక్షాణ్యనవ్యయం, కము, (పు) పక్షి.
 వై స్యాత్సంబోధనే పాదపూ వై—పిలుచుట, పూదపూరణము, బ్రతి
 రణేఽనునయేఽపి చ. మాలుట.

అథ భాంతవర్ణః.

భాంతవర్ణము.

అభీర్థంభూత క థ నేఽప్యభి అభి—(ఉః) ఈప్రకారము, అంతట, ఎదు
 వీప్సాభిముఖ్యయోః, రగుట.

అథ మాంతవర్ణః.

మాంతవర్ణము.

స్త పాదపూరణేఽతీతే స్త—పాదపూరణము, భూతార్థము.
 సామి నిందార్థయోరపి ర.౨ సామి—నింద, సగము.
 అమా సహార్థాంతికయో అమా—కూడ, సమీపము.
 రూనం నిశ్చితతర్కయోః, నూనం—నిశ్చయము, ఊహ.
 కామం ప్రకామేఽనుమతా కామం—ఇచ్చవచ్చినట్లు, అంగీకారము,
 వసూయానుగమేఽపి చ. ఓర్వమి, వెంబడించుట.
 నామ ప్రాకాశ్య సంభావ్య నామ—ప్రసిద్ధత్వము, పూజనీయము,
 కుత్సాభ్యుపగమేషు చ, నింద, అంగీకారము.
 సాంప్రతం చాధునార్థే స్యా సాంప్రతం—ఇప్పుడు, యుక్తము.
 ద్యుక్తార్థేఽపి చ సాం
 ప్రతం. ౪౪.

హం వితర్కే పరిప్రశ్నే హం—ఊహ, అడుగుట.
 హం రుషోక్త్యనునీతిషు, హం—క్రోధము, ఊటడించుట.
 ఉంప్రశ్నేఽంగీకృతారోషేఽ ఉం—అడుగుట, అంగీకారము, కోపము.
 ప్యాం స్మృతౌ చావధారణే. ఆం—స్మరణము, నిశ్చయము.
 ఊం ప్రశ్నే పరుషోక్తౌ చ ఊం—అడుగుట, క్రోధము.
 ప్రాధ్వం నర్తానుకూలయోః, ప్రాధ్వం—పరిహాసము, అనుకూలము.
 కిం ప్రశ్నేఽపి చ కుత్సా కిం—ప్రశ్నము, నింద.
 యాం

కం శిరస్సుఖవారిషు. ౪౬.

కం—శిరము, సుఖము, ఉదకము.

ఓమిత్యనుమతౌ ప్రోక్తం ప్ర ణవే చాప్యపక్రమే,	ఓం—అంగీకారము, ప్రణవము, ఉపక్ర మించుట.
ఏవం ప్రకారోపమయోరం గీకారేఽవధారణే. ౪౭.	ఏవం—విధము, ఉపమానాచకము, అంగీ కారము, నిశ్చయము.
అలం భూషణర్యాప్తివార ణేషు నిరర్థకే, అలం శక్తౌ చ నిర్దిష్టం	అలం—అలంకారము, చాలును, వలదు, నిరర్థకము, సామర్థ్యము.
శం కల్యాణే సుఖేఽపి చ.	శం—మంగళము, సుఖము.
సం సంగార్థే ప్రకృష్టార్థే శో భనార్థసమార్థయోః,	సం—(ఉప) కలియుట, అధికము, మంగ ళము, సమానము.
జోషం సుఖే ప్రశంసాయాం తూష్ణీం లంఘనయోరపి.	జోషం—సుఖము, కొనియాడుట, ఊట కుండుట, దాటుట.
తూష్ణీకాం తు స్తుతం మా నే మకానశీలే త్వనవ్య యం,	తూష్ణీకాం—ఊటకుండుట, (త్రి) ఊరక యుండు స్వభావముగలది
తద్దినం దినమధ్యే స్యాత్తద్ద నం ప్రతివాసరే. ౫౦.	తద్దినం—మధ్యందినము, ప్రతిదినము.
అభీష్టం ముహూరశ్రాంతే శీ ఘప్రకర్షయోరపి,	అభీష్టం—పలుమాట, ఎల్లప్పుడు, శీఘ్ర ము, ఉత్కర్షము,
ఇదానీం వాక్యభూషాయాం సంప్రశ్యర్థే చ వర్తతే.	ఇదానీం—వాక్యభూషణము, (ఉత్పద ము) ఇప్పుడు.
కథం ప్రశ్నే సంభ్రమే చ ప్ర కారార్థో చ సంభవే,	కథం—అడుగుట, వేగిరపాటు, ఇట్లు, పుట్టుక
కిము సంభావనాయాం స్యా ద్విమర్శే చ కిము స్తు తం. ౫౧.	కిము—ఊహ, విమర్శించుట.
భృశం ప్రకర్షే చాత్యర్థే వశ్యం నిత్యప్రయత్నయోః,	భృశం—ఉత్కర్ష, మిక్కిలి. అవశ్యం—శాశ్వతము, ప్రయత్నము.

అథ యాంతవర్ణః.

యాంతవర్ణము.

అయి ప్రశ్నానునయయోః అయి—అడుగుట, వేడికొనుట.
 సమయాంతికమధ్యయోః. సమయా—సమీపము, మధ్యము.
 అయే క్రోధే విషాదే చ సం అయే—కోపము, దుఃఖము, వేగిరపాటు,
 భ్రమే స్మరణేఽపి చ, స్మరించుట.

అథ రాంతవర్ణః.

రాంతవర్ణము.

ప్ర ప్రకర్షే గతాద్యర్థే ప్ర—(ఉప) ఉత్కర్షము, గమనము
 మొదలగునవి.
 దుస్సౌత్కప్తనిషేధయోః. దుర్—దుఃఖము, నిషేధము.
 పునరప్రథమే భేదే పునః—రెండవసారి, విశేషము.
 స్వస్వర్గపరలోకయోః, స్వర్—స్వర్గము, ఉత్తరలోకము.
 పరా విమోక్షప్రాధాన్యప్రతి పరా—విడుచుట, ముఖ్యము, విపరీత
 లోమ్యేషు వర్తతే. ౫౫. ము, ఎదురుపడుట, మిక్కిలి, పరాక్ర
 ఆభిముఖ్యేభృశార్థే చ మము, గమనము, చంపుట.
 విక్రమే చ గతౌ వధే, పురా—ప్రాచీనము, సమీపము, వాక్య
 పురా పురాణే నికటప్రబంధాతీతభావిషు. ౫౬. రచనము, అతిక్రమించినది, రాబో
 వునది.
 పరి స్యాత్సర్వతోభావే వర్జనే పరి—అంతటనుండుట, విడిచిపెట్టుట,
 లక్షణాదిషు, పూజాలిం చిహ్నము మొదలగునవి, పూజ, కౌగి
 గనవిస్సాసు భూషణే లింత, వ్యాపనేచ్ఛ, అలంకారము,
 వ్యాధిశోకయోః. ౫౭. రోగము, దుఃఖము, దోషమును జె
 దోషాఖ్యానేఽప్యప ప్పట, విరమించుట, వ్యాపన, నివ
 రమే వ్యాప్తా నివసనేఽ సింఛుట.
 పి చ,
 ప్రాదుః ప్రాకాశ్యవృత్తౌ స్యా ప్రాదుః—(సీ) ప్రకాశించుట, వ్యాపార
 జ్వంతసంభావ్యయోరపి. ము, పుట్టుక, కాదగినది.
 నిర్నిశ్చయే క్రాంతాద్యర్థే నిర్—నిశ్చయము, అతిక్రమించుట,
 నిర్నిశ్చేషనిషేధయోః మొదలగునవి, సమగ్రము, నిషేధం

చుట.

అంతర్మధ్యే తథా ప్రాంతే అంతః—మధ్యము, సమీపము, స్వీక
స్వీకారార్థేఽపి దృశ్యతే. రించుట.

ఉద్యురయ్యారరీత్యేతే విస్తా ఊరీ
రేఽంగీకృతౌ త్రయః, ఊరరీ } విస్తారము, అంగీకారము.
ఉరరీ

అంతరాపి వినార్థే స్యాన్త అంతరా—పాయుట, మధ్యము, సమీ
ధ్యాన్తనికటార్థయోః. పము.

అథ లాంత వర్ణః.

లాంతవర్ణము.

కిలశబ్దస్తు వార్తాయాం సంభా కిల—వార్త, ఊహింపఁదగినది, వేడి
వ్యానునయార్థయోః, కొనుట.

ఖలు స్యా ద్వాక్య భూషా ఖలు—వాక్యాలంకారము, తెలియఁగో
యాం జిజ్ఞాసాదౌ చ సాం రుట, ఓదార్పుట, వలదనుట, వ్యాప
త్వనే. ౬౦. నిషేధనేఽపి నేచ్చ, గర్వోక్తి.
వీప్సాయాం ఖలు మానే
చ కీర్తితం

అథ వాంత వర్ణః.

వాంతవర్ణము.

అవాలంబనవిజ్ఞానవియోగ అవ—అధారము, తెలివి, భేదము, వ్యా
వ్యాప్తిశుద్ధిషు. ౬౨. పించుట, పరిశుద్ధి, ఇంచుక, తిరస్కా
ఈషదర్థే పరిభవేఽ రము.

వ్యవౌపమ్యేఽవధారణే, ఏవ—సాదృశ్యము, నిశ్చయము.

అథ షాంత వర్ణః.

షాంతవర్ణము.

ఉషా రాత్రౌ తదంతే స్యాద ఉషా—రాత్రి, ప్రాతఃకాలము, (సీ)
త్రా నవ్యయమప్యషా.

దోషా రాత్రిముఖే రాత్రా దోషా—సాయంకాలము, రాత్రి, (సీ).
 వత్రా నవ్యయమప్యసా,
 నికషా త్వంతికేమధ్యే నికషా—సమీపము, మధ్యము, (సీ)
 రక్షోఽంబాయాం త్వన రాక్షసులతల్లి,
 వ్యయం. ౬౪.

అథ సాంతవర్ణః.

సాంతవర్ణము.

సు పూజాయాం భృశార్థాను సు—(ఉప) పూజ, మిక్కిలి, అంగీకార
 మతికృచ్ఛసమృద్ధిషు, ము, కష్టము, సంపూర్ణము.
 పురతః ప్రథమే చాగ్రే౭ పురతః—మొదలు, నుందు.
 ప్యగ్రతః ప్రథమాగ్రయోః. అగ్రతః—మొదలు, చివర.
 పురో౭గ్రే ప్రథమే చ స్యా పురః—ఎదుట, మొదలు.
 దంజసా తత్త్వతూర్ణయోః, అంజసా—నిజము, శీఘ్రము.
 అభితశ్శీఘ్రసాకల్య సమ్మఖో అభితః—వేగము, సంపూర్ణము, ఎదురు,
 భయతో౭ంతికే. ౬౬. రెండువైపులు, సమీపము.
 భూయః పునఃపునః ఖ్యాతం భూయః—పలుమాలు, (త్రి) విస్తారము.
 భూతార్థే త్వనవ్యయం, భూతార్థే—పలుమాలు, (త్రి) విస్తారము.
 నిర్నిశ్చయే నిషేధే చ సాక నిన్—నిశ్చయము, నిషేధము, అంతయు,
 ల్యాతీతయోరపి. ౬౭. గడచినది.
 తిరో౭ంతర్థౌ తిర్యగర్థే తిరః—అదృశ్యము, అడ్డము.
 మిథో౭నోన్యన్యం మిథో మిథః—పరస్పరము, ఏకాంతము.
 రహః,
 పూర్వేద్యురిష్యతే ప్రాతః పూర్వేద్యుః—ప్రాతఃకాలము, నిన్నటి
 పూర్వేద్యుః పూర్వవా రోజు.
 సరే. ౬౮.
 శనై శ్శనై శ్చరే నైశ్చరే శనైః—శనిగ్రహము, మెల్లన.
 నీచైః నైవీరాల్యయోర్హతం, నీచైః—మెల్లన, కొంచెము.

అథ హింతవర్ణః.

హింతవర్ణము.

హ స్యాత్సంబోధనే పాద హ—పిలుచుట, పాదపూరణము, (పు) పూరణేనవ్యయం శివే. శివుఁడు.

హ విషాదే చ శోకే చ దుః హ—కష్టము, దుఃఖము, పీడ.

ఖారేఽపి చ కథ్యతే,

హి పాదపూరణే హితా హి—పాద పూరణము, కారణము, భే విశేషేఽప్యవధారణే. దము, నిశ్చయము.

హి దుఃఖ హితావృద్ధిష్టో హి హి—శోక కారణము, ఆశ్చర్యము, భే విస్తయవిషాదయోః, దము.

హహి దుఃఖే హహహహ హహహి } (వరుసగా) దుఃఖము, సం హర్షే గంధర్వేఽమూర్త్య హహహహ } తోషము, (పు) గంధ సవ్యయా. ౭౧. ద్వులు.

హహై వ్యస్తా సమస్తా చ హే హే హై హై హై హై } పిలుచుట, సంబోధన వాచకము.

హో హా చైవంవిధౌ హో హో హా హా హోహా } —సంబోధనవాచకము, పి జ్ఞేయా సంబుద్ధ్యాహ్వాన యోరపి. ౭౨. లుచుట.

సహ సాకల్య సాదృశ్యయా సహ—సర్వము, సామ్యము, ఒక్కనూ గపద్యసమృద్ధిషు, విద్య లు, సంపూర్ణము, ఉండుట, సంబం మానే చ సంబంధే సహ ధము.

శబ్దః ప్రకీర్తితః. ౭౩.

అహోధిగర్ధే శోకే చ కరు అహో—నింద, శోకము, దయ, భేదము. తార్థవిషాదయోః,

అహో ఉతాహో ద్వావేతా అహో } ప్రశ్నించుట, విచారిం పరిప్రశ్నవిచారయోః. ఉతాహో } చుట.

అహ శబ్దో నియోగార్థే తే అహ—ఆజ్ఞ, త్రోసివేయుట. పార్థేఽపి నిగద్యతే,

అథ తాంతవర్ణః.

తాంతవర్ణము.

మంతు శీఘ్రే భృశార్థే చ మంతు — వేగము, మిక్కిలి, నిశ్చయము.
తత్త్వార్థే చ క్వచిన్తతం.

గద్య. ఇతి శ్రీమత్సకలవైద్యరాజచక్రముక్తాశేఖరస్య గద్యపద్య
విద్యానిధేః శ్రీమహేశ్వరస్యకృతా
విశ్వప్రకాశేనకార్థావ్యయ
పరిచ్ఛేదోద్వితీయః.

ఇట్లు విశ్వప్రకాశమునందలి యనేకార్థావ్యయములుగల
ద్వితీయపరిచ్ఛేదము ముగిసినది.

విశ్వకోశము సంపూర్ణము.

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
		అంతరేణ	337	అగ్రా-కాః	325
అ	335	అంతర్గతం	128	అగ్నిముఖః	41
అంకః	7	అంతావసాయా	188	అగ్నిశిఖా	41
అంకతిః	124	అంతికం	20	అగ్నిహోత్రః	269
అంకపాలీ	294	అంతేవాసీ	187	అగ్రం	236
అంగ	336	అందుః	142	అగ్రజన్మా	186
అంగం	44	అంధం	149	అగ్రతః	346
అంగజం	60	అంధికా	25	అఘం	51
అంగదః	142	అంబకః	25	అచలా	289
అంగనం	165	అంబరీషం	315	అచ్ఛః	56
అంగాః	44	అంబవృః	75	అచ్యుతః	112
అంగారకః	30	అంబికా	25	అజః	57
అంగారికా	30	అంశుః	305	అజితః	112
అంగారిణీ	99	అంశుకం	20	అజ్ఞః	62
అంగారితం	128	అంశుమాన్	133	అట్టం	65
అంగులీ	290	అంసః	317	అణిః	87
అంఘ్రిః	51,241	అంహారిః	124	అణుః	88
అంజనం	166	అకం	5	అణుకః	10
అంజలీ	291	అకూపారః	267	అతః	333
అంజనా	346	అక్షః	331	అతి	339
అండం	77	అక్షతం	112	అతిథిః	138
అండజః	60	అక్షమాలా	294	అతిబలా	294
అండీరః	257	అక్షీవం	302	అతిముక్తః	131
అంతః	105,345	అగః	42	అతిసన్నః	177
అంతతః	338	అగాధః	152	అతిసర్జనం	185
అంతరా	345	అగురుః	258	అత్యయః	219

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
అత్యాహితం	128 అనుపమః	207 అబ్జః	141
అత్యూహః	329 అనుభావః	303 అబ్ధిః	150
అథ	339 అనుమతిః	133 అభయం	219
అథో	339 అనువాసనం	185 అభావః	302
అదః	317 అనుశయః	225 అభి	342
అదితిః	125 అనూకం	19 అభిఖ్యా	225
అద్రిః	241 అనూచానః	176 అభిగ్రహః	330
అధమా	205 అనూపః	191 అభిజనః	176
అధర్వణః	96 అన్యతం	112 అభిజాతః	129
అధర్వా	181 అనేడమూకః	36 అభితః	346
అధశ్శయ్యా	227 అన్నం	157 అభినిష్ఠానః	186
అధిక్షిప్తః	132 అన్యః	210 అభిసీతః	129
అధివాసః	324 అన్యథా	339 అభిషన్నః	177
అధిష్ఠానః	179 అన్వాసనం	180 అభిమరః	263
అధృష్యః	223 అప	341 అభిమర్దః	147
అధ్యక్షః	333 అపచితిః	133 అభిమానః	179
అధ్యారూఢం	84 అపత్యం	222 అభియుక్తః	131
అధ్యూధా	84 అపదేశః	309 అభిశస్తిః	134
అధ్వా	172 అపభ్రంశః	310 అభిషంగః	50
అనంగః	48 అపరం	243 అభిషవః	303
అనంతః	120 అపరాజితః	135 అభిష్యందః	147
అనఘః	52 అపలాపః	192 అభిహారః	266
అనయః	218 అపవర్గః	50 అభీకః	18
అనలః	279 అపవర్జనం	185 అభీక్షం	343
అని మేషః	315 అపహాదః	146 అభీశుః	309
అనిరుద్ధః	153 అపఘ్నః	75,337 అభీషః	314
అనిలః	279 అపసవ్యం	227 అభ్యాగమః	207
అనీకం	18 అపహ్నాపః	303 అభ్యాసః	319
అనీకస్థః	140 అపాంగః	48 అభ్యుపగమః	208
అను	340 అపానం	162 అభ్రం	239
అనుకర్షః	315 అపి	341 అమతిః	124
అనుతర్షః	315 అపొగండః	82 అమరః	243
అనుత్తరః	264 అబ్జః	58 అమలా	290

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

3

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అమా	342	అర్యమా	181	అవలేషః	192
అమృతం	111	అర్వతీ	123	అవలూకితః	135
అమోఘం	52	అర్వక్	123	అవశ్యం	343
అమ్లః	275	అర్వా	172	అవశ్యాయః	225
అమ్లకా	25	అర్వోన్నీ	174	అవష్టంభః	199
అయనం	159	అర్హ	122	అవషబం	153
అయి	344	అలం	343	అవసరః	263
అయే	344	అలంకారః	265	అవసితం	128
అయోగః	46	అలంబుషః	316	అవస్కరః	262
అరం	228	అలర్కః	24	అవహరః	266
అరణిః	95	అలసః	318	అవాచీనః	176
అరత్నిః	173	అలిః	278	అవిః	298
అరాలః	287	అలిపకః	29	అవీచిః	54
అరిష్టః	70	అలిమకః	29	అవేలః	286
అరుణః	88	అలీ	171	అవ్యక్తః	117
అరుష్కరః	262	అలీకం	18	అవ్యథా	139
అర్కః	5	అస్తు	337	అశతః	139
అర్కలం	283	అవ	345	అశనీః	173
అర్కః	51	అవగీతం	128	అశితంభవః	304
అర్కస్థం	214	అవగ్రహః	329	అశోకః	17
అర్కా	54	అవగ్రహణం	99	అశ్శంతకం	31
అర్చిః	322	అవటః	68	అశ్వః	298
అర్జునః	167	అవతారః	265	అశ్వతరః	265
అర్జః	137, 149	అవతారణం	113	అశ్వారోహః	330
అర్ధపతిః	133	అవదాతం	128	అష్టాపదం	147
అర్ధీ	171	అవదానం	178	అసిక్నీ	175
అర్ధస్థం	212	అవధిః	152	అసిపత్రం	268
అర్ధచంద్రః	269	అవధ్యం	223	అసురా	260
అర్ధపారావతః	136	అవధ్యంసః	324	అనుతీబలః	294
అర్ధేందుః	144	అవధ్యస్తం	130	అస్తం	104
అర్బుదః	144	అవరోధః	153	అస్తు	337
అర్భకః	19	అవరోహః	330	అస్త్రం	234
అర్యః	211	అవలగ్నః	176	అస్త్రః	238

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
అస్వంతం	121 ఆధకం	12 ఆమ్లానః	163
అహ	347 ఆతంకః	24 ఆయతిః	125
అహల్యా	224 ఆతంచనం	176 ఆయస్తః	120
అహర్వ్యః	222 ఆతర్పణం	96 ఆయుష్మాక్	132
అహిః	327 ఆతిధ్యం	222 ఆయోగః	46
అహిభుక్	62 ఆత్మభూః	197 ఆయోధనం	176
అహా	317 ఆత్మయోనిః	183 ఆరంభః	197
అహోబత	338 ఆత్మవీరః	267 ఆరః	231
	ఆత్మ	172 ఆరక్షం	333
ఆ	335 ఆత్రేయః	221 ఆరాత్	338
ఆం	342 ఆదర్శః	305 ఆరాధనం	175
ఆః	335 ఆదానం	163 ఆరుః	240
ఆకరః	252 ఆదిత్యః	222 ఆరోహః	328
ఆకర్ష	314 ఆదీనవః	305 ఆరోహణం	96
ఆకలనం	177 ఆదృతః	112 ఆర్తవం	301
ఆకల్పః	29,191 ఆధారః	253 ఆర్తిః	111
ఆకారః	254 ఆధిః	150 ఆర్దితం	112
ఆకృతిః	126 ఆధ్వాతః	112 ఆర్ద్రా	242
ఆక్రందః	144 ఆనకః	12 ఆర్యః	211
ఆక్షేపః	191 ఆనద్ధం	152 ఆలిః	278
ఆక్షేపకః	29 ఆనర్తః	113 ఆలుః	276
ఆఖనికః	33 ఆపత్తిః	127 ఆలోకః	12
ఆఖ్యాతం	112 ఆపన్నః	169 ఆవాపః	191
ఆగః	320 ఆపాతః	112 ఆవిద్ధః	152
ఆగమః	205 ఆప్తః	104 ఆవేశనం	180
ఆగ్రహః	322 ఆప్తిః	110 ఆశయః	219
ఆఘాతం	112 ఆప్లుతః	112 ఆశా	304
ఆజ్ఞ	335 ఆబంధః	152 ఆశాబంధః	154
ఆచితః	112 ఆభీలం	287 ఆశీః	320
ఆచ్ఛాదనం	177 ఆభోగః	46 ఆశుః	304
ఆచ్ఛరితకం	36 ఆమః	200 ఆశుగః	46
ఆజిః	58 ఆమిషం	314 ఆశ్రమః	205
ఆదంబరః	264 ఆమోదః	143 ఆశ్రయాశః	309

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఆశ్రమః	300	ఇత్థం	149	ఉజ్జ్వంభితం	129
ఆశ్వాసః	319	ఇత్వరం	251	ఉజ్జ్వలః	283
ఆశ్వీయః	221	ఇత్వరః	243	ఉడుపః	190
ఆషాఢః	83	ఇదానీం	343	ఉడ్డిశః	305
ఆసత్తిః	127	ఇనః	155	ఉత్	340
ఆసనం	161	ఇభ్యః	214	ఉత	338
ఆసారః	253	ఇరా	241	ఉతాహా	347
ఆస్కందనం	178	ఇలా	276	ఉత్కలికా	35
ఆసా	157	ఇల్వలా	289	ఉతేవణం	97
ఆస్పదం	143	ఇష్టం	65	ఉత్తంసః	320
ఆస్ఫోతః	119	ఇష్టిః	66	ఉత్తప్తం	113
ఆస్యం	216	ఇచ్ఛః	202	ఉత్తమా	205
ఆహతం	112	ఇష్వాసః	319	ఉత్తరం	243
ఆహవః	301			ఉత్తానం	163
ఆహరః	254			ఉత్తాలః	288
ఆహ్నికం	21	ఈ	335	ఉత్తానం	163, 168
		ఈక్షణం	90	ఉత్థితం	113
		ఈతిః	109	ఉత్థితనం	178
ఇ	335	ఈరిణమ్	90	ఉత్పలం	279
ఇంగితం	115	ఈశః	305	ఉత్పలపత్త్రం	271
ఇందీవరం	264	ఈశ్వరః	252	ఉత్ప్రేక్షా	333
ఇందురేఖా	41	ఈహః	327	ఉత్ఫుల్లః	288
ఇంద్రః	237	ఈహామృగః	50	ఉత్సర్గః	47
ఇంద్రాణీ	95			ఉత్సవః	300
ఇంద్రియం	221			ఉత్సాదనం	177
ఇక్షుగంధా	154	ఉ	335	ఉత్సాహః	328
ఇక్ష్యాకుః	22	ఉం	342	ఉత్సేధః	151
ఇజ్యా	217	ఉక్తం	106	ఉత్తేధః	121
ఇడా	79	ఉగ్రః	236	ఉదంతః	219
ఇతం	101	ఉగ్రగంధా	154	ఉదయః	179
ఇతః	339	ఉచితం	113	ఉదరం	246
ఇతరః	243	ఉచ్ఛింగటః	71	ఉదరభిః	140
ఇతి	339	ఉచ్ఛితం	114	ఉదర్కః	24
ఇతికథః	140	ఉచ్ఛాప్యసః	319		

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
ఉదర్చిః	325 ఉపతాపః	192 ఉల్లిఖతం	129
ఉదాత్తః	119 ఉపదంశః	310 ఉషః	322
ఉదానః	168 ఉపధానం	176 ఉషా	312,345
ఉదారః	253 ఉపధిః	152 ఉషితం	113
ఉదాస్థితః	128 ఉపధూపితః	135 ఉష్మికా	28
ఉనితం	114 ఉపనాహః	330 ఉష్మి	241
ఉదుంబరః	263 ఉపనిషత్	148 ఉష్ణః	86
ఉదూఢః	83 ఉపప్లవః	303 ఉష్ణకః	22
ఉద్దాహితం	129 ఉపరక్తః	131 ఉష్ణిమః	313
ఉద్భః	51 ఉపరాగః	50 ఉస్త్రా	242
ఉద్భాతః	113 ఉపలబ్ధిః	154 ఉ	
ఉద్బంధపాలః	294 ఉపవర్గః	50 ఉః	335
ఉద్బంతురః	265 ఉపసంపన్నః	136 ఉః	342
ఉద్ధరణం	97 ఉపసత్తిః	134 ఉః	109
ఉద్ధవః	309 ఉపస్థః	139 ఉః	156
ఉద్ధారః	256 ఉపస్పర్శః	310 ఉః	345
ఉద్ధృతం	113 ఉపస్పర్శనం	186 ఉః	345
ఉద్యానం	163 ఉపహ్వారం	264 ఉః	59
ఉద్రఢః	138 ఉపాంశుః	306 ఉః	224
ఉద్వర్తనం	178 ఉపాకృతః	128 ఉః	298
ఉద్వాంతః	121 ఉపాధిః	152 ఉః	204
ఉద్వాహనం	179 ఉపాయః	220 ఉః	28
ఉద్వేగః	46 ఉపాసనం	130 ఉః	91
ఉన్నః	157 ఉపాహితః	128 ఉః	
ఉన్నతిః	126 ఉపాధః	83 ఉ	
ఉన్నతః	119 ఉమా	204 ఉ	335
ఉన్మాదః	237 ఉరః	322 ఉ	331
ఉపకారః	245 ఉరరీ	345 ఉ	243
ఉపకారికా	38 ఉర్వరా	260 ఉ	101
ఉపకార్యా	227 ఉలపః	190 ఉ	109
ఉపక్రమః	208 ఉలూకః	19 ఉ	104
ఉపగ్రహః	330 ఉలూఖలం	293 ఉ	149
ఉపచితం	129 ఉల్లాఘః	52 ఉ	197

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

7

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఋషిః	312	కంకః	7	కటంభరా	269
ఋష్యప్రాక్తా	135	కంకణం	93	కటః	63
ప		కంకరం	251	కటకం	11
పి	336	కంచుకః	20	కటఖాదకః	37
పికః	7	కంచుకీ	183	కటపూః	258
పికకుండలః	294	కంజః	57	కటభంగః	50
పికపదం	145	కంజారః	255	కటాహః	328
పికాగ్రం	259	కంటకః	22	కటిత్త్రం	259
పికాష్ఠిలా	294	కంతః	73	కటిప్లకః	31
పిడమూకః	34	కందః	141	కటుః	64
పితః	103	కందనం	166	కటుకం	11
పిథతుః	120	కందరః	250	కటుకందం	147
పినః	320	కందరాలః	293	కఠినం	162
పివ	345	కందలం	282	కఢారః	255
పివం	343	కంధాః	137	కణః	84
పిషణీ	95	కంధరః	250	కశికా	25
		కంపనం	160	కణ్వం	297
వి	336	కంబలః	282	కత్త్రణం	90
వింద్రిః	241	కంబిః	194	కదంబః	194
విణేయం	221	కంబుః	194	కదనం	159
విరావతః	129	కంభోజః	60	కదరః	245
ఘ	336	కంసః	317	కదళీ	290
ఘికః	321	కః	5-73	కద్రూః	240
ఘిఘుః	51	కకుత్	145	కథం	343
ఘిజః	321	కకుదం	145	కథాప్రసంగః	51
ఘిఢః	238	కకువ్	199	కనకం	9
ఘా	336	కక్షః	332	కనిష్ఠః	75
ఘాచిత్యం	223	కక్షావేషకః	37	కనీచిః	55
ఘాదుంబరః	263	కక్ష్య	217	కనీనికా	35
ఘాశీరం	256	కచః	53	కనీయాన్	325
కం	342	కచ్చురా	261	కన్యా	217
		కచ్చుః	56	కపర్దః	143
		కచ్చునీ	191	కపర్దకః	31

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
క పాలం	286 కర్ణః	85 కలుషం	313
క పిలః	280 కర్ణ పూరః	267 కల్కః	8
కపిలధారా	271 కర్ణి కా	25 కల్పః	189
కపిశః	306 కర్ణి కారః	265 కల్పనం	165
కపీతనం	177 కర్ణేందుః	144 కల్తాషః	313
కపోతః	119 కర్తనం	165 కల్యం	215
కబంధః	152 కర్దటః	69 కల్యాణం	92
కబరం	261 కర్పరః	249 కల్లోలః	286
కబరీ	261 కర్పరం	249 కవచః	54
కమండలుః	293 కర్పూరం	258 కవిః	298
కమతః	74 కర్త	173 కశిపుః	191
కమనః	160 కర్త కరః	262 కశ్యం	216
కమలం	279 కర్త ఫలం	292 కషాయః	220
కరంకః	24 కర్వరః	252 కష్టం	65
కరండః	81 కర్షః	311 కశ్రత్రం	260
కరః	228 కర్షుః	312 కశింగః	48
కరకః	9 కలంకః	24	
కరకా	9 కలంబః	194 కాంచనః	163
కరజః	59 కలకంఠః	76 కాంచీ	54
కరటః	68 కలకలః	291 కాండం	79
కరణం	89 కలధౌతం	130 కాంతః	106
కరభః	197 కలధ్వనిః	183 కాంతారం	253
కరవీరః	267 కలమిః	206 కాంతిః	110
కరహటః	72 కలవింకః	34 కాంభోజః	60
కరాలః	287 కలహంసః	324 కాంభోజీ	60
కరీరః	256 కలహః	328 కాంస్యం	216
కరుణః	88 కలా	277 కాకః	6
కరేణుః	94-257 కలానునాదీ	188 కాకరూకః	34
కర్కః	5 కలాపః	191 కాకిణీ	96
కర్కటః	69 కలాపీ	182 కాకృత్యం.	222
కర్కరః	250 కలిః	278 కాకోలః	286
కర్కశః	308 కలికారః	265 కాచః	53
కర్కోటకః	33 కలితం	114 కాచవర్తికః	36

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
కాచిఘః	52 కార్తణం	93 కిణ్వాం	297
కాణః	84 కార్తకం	23 కితవః	299
కాత్యాయనః	179 కార్యం	211 కిము	343
కాదంబః	94 కార్యకూటః	72 కిముత	338
కాదంబరం	263 కార్వాపణః	97 కిరాతః	119
కాదంబరీ	263 కాలంజరః	264 కిరాతీ	119
కాననం	167 కాలః	273 కిర్తి	204
కానీనః	167 కాలకంతః	76 కిర్తిరః	256
కాపటికః	33 కాలప్రవృత్తి	76 కిల	345
కాపోతం	119 కాలస్కంధః	154 కిల్బిషం	313
కామం	342 కాలానుసార్యం	228 కిశోరః	257
కామః	201 కాలికా	26 కిష్కః	8
కామకూటః	72 కాలీనః	169 కిష్కపర్వా	287
కామగుణః	98 కాలేయః	221 క్రి	
కామచారీ	187 కావృకః	14 కీకట	69
కామదా	146 కావేరీ	262 కీకసః	319
కామలః	285 కావ్యం	213 కీచకః	16
కామిః	204 కాశః	305 కీటకః	16
కామినీ	173 కాశ్మీరం	256 కీనాశః	307
కామీ	171 కాశ్మీరజా	61 కీరం	232
కాముకః	12 కాశ్యపః	190 కీర్ణం	86
కాయః	209 కాష్ఠా	74 కీర్తి	111
కాయస్యః	139 కాసూః	318 కీలా	276
కారంధమీ	187 కాహళీ	291 కీలాలం	287
కారః	230 కాళింగః	48 కీశః	305
కారకః	12 క్రి		
కారణం	93 కిం	199,342 కు	336
కారవీ	302 కించ	337 కుంజః	58
కారిః	241 కింను	340 కుంజరః	250
కారికా	26 కింపురుషః	316 కుంతః	73
కారుః	240 కింశారుః	258 కుండం	78
కారుజః	59 కింస్వీ	337 కుండలం	283
కార్పటః	69 కిటాలః	286 కుండలీ	183

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
కుంతః	106 కుముత్	145 కూపః	189
కుంతలః	282 కుముదం	145 కూపకః	16
కుందః	141 కుముద్వత్	134 కూబరః	257
కుందకీటః	71 కురంటి	71 కూర్చః	53
కుంఘః	196 కురవకః	29 కూర్చికా	27
కుంభకారీ	270 కురుః	240,258 కూర్పరః	249
కుంభయోనిః	183 కురువిందః	147 కూలు	275
కుంభిలః	284 కుర్వన్	123 కూలకః	16
కుంభీనసః	323 కుర్వాణః	93 కూష్ఠః	73
కుకూలం	288 కులం	272 కూష్ఠాండః	81
కుక్కుటః	69 కులకం	10	
కుక్కురః	247 కులాయః	220	
కుచందనం	178 కులాలః	287 కృకవాకుః	34
కుచేలా	289 కులికః	11 కృచ్చ్రం	237
కుజః	58 కులిశః	307 కృతం	101
కుటంనటః	71 కుల్తాషః	313 కృతజ్ఞః	63
కుటః	63 కుల్యః	215 కృతాంతః	121
కుటజః	59 కుపలం	281 కృతిః	109
కుటిలం	281 కుశః	304 కృతీ	170
కుటీ	63 కుశలః	281 కృత్తం	105
కుటీరః	255 కుశికః	11 కృత్తిః	110
కుద్యం	213 కుశీలవః	303 కృత్రిమం	206
కుణప	191 కుషాకుః	23 కృత్సం	217
కుణిః	87 కుసుంభః	198 కృత్సం	156
కుతః	338 కుసుమం	206 కృపణః	93
కుతపః	190 కుహనం	168 కృపా	190
కుతాకుః	23 కుహనా	175 కృపాణః	92
కుతూహలం	292 కుహరః	246 కృపీటం	69
కుద్దాలః	287 కుహరితం	129 కృపీటపాలః	295
కుఢః	136 కుహణః	327 కృమికంటకం	37
కుబేరః	257	కృషకః	9
కుబ్జః	58 కూటం	64 కృష్టం	65
కుమారః	254 కూతనా	175 కృష్టిః	66

కృ

కూ

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

11

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
కృషి	86 కోదండః	81	(కో
కృష్ణవర్ణ	186 కోధః	136	
కృష్ణవృంతా	135 కోమలం	285 క్రోడః	
కృష్ణసారః	266 కోరకం	17	
కృష్ణా	86 కోలః	274	(క్రా
	కోశాతకః	31 క్రాంచః	
	కోషః	312 క్రాంచాదనః	క్రా
క్వారః	232 కోష్ఠః	73	
క్వారదృక్	310 కోష్ఠీ	241	
	కోహలా	285 క్లిష్టః	క్లి
కేతనం	162		క్లి
కేతుః	103 కాక్కుటికః	33	
కేదారః	253 కాతుకం	18 క్లిశః	క్వా
కేనారః	255 కాపీనం	169	
కేపలః	291 కాముదః	145 క్వాధః	క్ష
కేశః	305 కాలేయకః	32	
కేశటః	69 కాశికః	18	క్ష
కేశవః	300	క్షణదః	
కేసరం	257	క్షతా	క్ష
కేసరీ	182 క్రందితం	115	
	క్రకచః	55	క్ష
	క్రకరః	245	
క్రైతవం	300 క్రతుః	103	క్ష
క్రైరవః	300 క్రమః	200	
	క్రముకః	10	క్ష
	క్రవ్యాత్	145	
కోంకణః	93	క్షాత్రం	క్ష
కోకః	6	క్షామం	
కోకనదం	147	క్షారః	క్ష
కోకిలః	285 క్రిమిః	204	
కోటిః	67 క్రియా	218	క్ష
కోటీరః	258		
కోటారం	255	క్షిలిః	క్ష
కోణః	85 క్రిడా	79	
		క్షిపణ్యః	

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
	ఖటః	63 గండకః	22
క్షీరం	232 ఖడ్గః	45 గండశైలః	293
క్షీరాబ్జం	61 ఖడ్గారీటః	71 గండోలీ	291
	ఖడ్గికః	21 గందూషః	314
	ఖడ్గీ	170 గంధః	149
క్షుద్రః	237 ఖతమాలః	293 గంధనం	165
క్షుమా	204 ఖదిరీ	261 గంధఫలీ	294
క్షురః	230 ఖనకః	9 గంధమాదనం	185
క్షురకః	12 ఖపురం	247 గంధర్వః	195
క్షుల్లకః	23 ఖరః	228 గంధవతీ	134
	ఖరుః	239 గంధవహః	331
	ఖర్జూః	59 గజాహ్వ	194
క్షేత్రజః	63 ఖర్జూరం	258 గడః	76
క్షేత్రయం	220 ఖర్పరః	249 గడుః	76
క్షేపః	189 ఖర్తం	202 గణః	84
క్షేపణీ	95 ఖర్వః	193, 297 గణకః	26
క్షేమం	200 ఖలం	272 గణాధిపతిః	135
	ఖల్లీ	276 గణికా	26
	ఖష్పం	190 గతం	101
క్షోధః	141	గతిః	108
క్షౌద్రం	237 ఖాటిః	67 గదః	140
		గభస్తిః	125
		గమః	199
క్షేదః	77 ఖంఖరః	244 గరః	228
	ఖలం	272 గరయిత్నుః	183
		గరళం	279
ఖం	39	230 గరుత్మాన్	132
ఖంఖా	40 ఖురః	గర్గః	249
ఖండః	77	65 గర్జనం	166
ఖండపరశుః	310 ఖేటః	16 గర్గః	104
ఖండపర్శుః	310 ఖేలకః	గర్దభః	199
ఖండాభ్రం	259	58 గర్భః	196
ఖగః	42 గంజా	77 గర్జితః	115
ఖజా	59 గండః		

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

13

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
గర్భత్	122	గు	గో
గవాక్షీ	334		
గవాధనీ	184 గుంజా	58 గోండః	78
గవ్యం	214 గుండకః	21 గోకంటకః	29
గహనం	160 గుండ్రః	238 గోకర్ణః	94
గహ్వరం	251 గుంఘః	193 గోకిలః	285
గళః	272 గుచ్ఛః	56 గోకుణికః	33
	గుడః	76 గోగ్రంథిః	139
	గుణనికా	35 గోజాకరికం	37
గాంగః	45 గుత్సః	317 గోతుంబః	195
గాంగేయః	221 గుప్తం	104 గోత్రం	233
గాండివం	302 గుప్తిః	110 గోదంతాః	122
గాంఢీవం	302 గురుః	239 గోధా	150
గాంధారః	253 గుల్మః	201 గోధూః	207
గాంధికః	21 గుహః	327 గోపః	189
గాఢముష్టిః	72 గుహ్యం	211 గోపతిః	124
గాతుః	104	గోపాలః	286
గాత్రం	233 గూఢం	గోపురం	247
గాధః	148	82 గోప్యః	214
గాధా	137	గోముఖం	40
గామీ	171 గృంజనః	166 గోమేధికం	31
గాయత్రీ	261 గృధ్రః	237 గోరంకుః	24
గారుడం	80 గృష్టిః	67 గోరక్షం	333
గాలవః	301 గృహపతిః	133 గోరక్షజంబూః	195
	గృహః	326 గోలా	278
	గృహ్యం	211 గోలామీ	207
	గృహ్యకః	21 గోవిందః	144
గిరిః	240	21 గోవృం	73
గిరిజం	60	గోక్షీ	73
గిరిసారః	266	209 గోసః	317
గిరిశః	308	87 గోస్తనః	165
	గేయః	గోళకః	16
	గేఘః		
గీతం	103	గో	
గీతిః	109 గైరికం	17 గాః	72

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
గౌతమః	206	ఘనరసః	323	చండీ	77
గౌరః	232	ఘనసారః	266	చందనమ్	166
గౌరిలః	285	ఘనాఘనః	180	చందిరః	247
		ఘర్మ రః	249	చంద్రః	237
		ఘర్మ రికా	36	చంద్ర కాంతః	139
గ్రంథః	137	ఘర్మః	202	చంద్ర హాసః	324
గ్రంథిః	137	ఘస్మః	238	చంద్రోదయః	226
గ్రంథికం	21			చక్రః	235
గ్రంథిలః	284	ఘా		చక్ర పాత్	148
గ్రంథితం	115	ఘాతః	103	చక్ర పాద్	145
గ్రస్తం	105			చక్ర రథః	264
గ్రహః	326	ఘృ		చక్ర వాటః	72
గ్రహణం	90	ఘృణా	88	చక్ర వాడః	82
గ్రహరాజః	62	ఘృతం	101	చక్ర వాళః	293
		ఘృష్టిః	67	చ. కాంగీ	49
				చ కాటః	69
		ఘో		చక్రీ	170
గ్రామః	201			చక్షుః	224
గ్రామణీః	95	ఘోంటా	67	చటక	11
గ్రామమద్దురికా	33	ఘోరం	233	చటుః	64
గ్రామిణిః	169	ఘోషః	312	చతుఃషష్టిః	72
గ్రామ్యః	212	ఘోషయిత్నుః	184	చతురః	252
గ్రావా	172			చతుషీ	29
గ్రాహః	326	ఘ్రా		చతుష్పథః	140
గ్రాహకః	13	ఘ్రాణం	84	చత్వరమ్	257
				చత్వారః	280
		చ		చపలః	279
		చంకురః	247	చమరః	236
గ్రీవా	298	చంగః	44	చయః	209
		చంచః	53	చరః	229
		చంచలా	289	చరణమ్	89
ఘః	51	చంచుః	53	చరాచరః	263
ఘటః	63	చండః	73	చరుః	239
ఘటికా	25	చండాలికా	35		
ఘనం	155	చండీలః	284		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
చర్చరీకః	35	చి.తా.టీరః	267	చైత్రమ్	234
చర్చా	54	చిరంటి	71	చో	
చర్పటః	68	ఓరజీవీ	187	చోడః	77
చర్మ	173	చిలనీలికా	37	చోద్యమ్	213
చర్మకారః	226	చిల్లః	275	చోరః	232
చర్మకారీ	226	చిహ్నమ్	157	చోలకీ	183
చర్మణ్యతీ	134				
చర్మ	170	చీనః	156	చందః	142,320
చలః	272	చీరమ్	232	చగలః	280
చలజిహ్వః	195	చీరకః	17	చత్రమ్	235
చలనమ్	160	చీరీ	232	చత్రభంగః	50
చలనీ	160	చీరపర్ణః	99	చదః	141
చవ్యమ్	213			చదనమ్	112
చషకం	11	చురబకః	23	చద్మ	173
		చుక్రః	236	చన్మమ్	156
చాంపేయః	221	చులుకః	11	చర్దనమ్	162
చాతురః	252	చుల్లః	275	చలమ్	272
చామరపుష్పః	193	చుల్లకీ	28	చవిః	298
చారః	230	చుల్లీ	275		
చారకః	12			చాయా	218
చార్వీ	194	చూ	79	చి	251
చాసః	317	చూడా	98	చిత్వరం	248
		చూడామణిః	288	చిదిరః	157
చికురః	247	చూడాలా	16	చిన్నమ్	188
చిపిటః	68	చూతకః	86	చు	6
చితా	107	చూర్ణః	27	చుపః	162
చితిః	108	చూలికా			
చిత్తమ్	215			చే	283
చిత్రమ్	234	చేతనా	175	చేతనమ్	256
చిత్రకః	20	చేలః	274		
చిత్రగుప్తః	132			జ	
చిత్రభానుః	183			జంగః	283
చిత్రరథః	140	చైత్యమ్	215	జంబీరః	256

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
జంబూః	194	జలకూషీ	192	జిహ్వాః	202
జంబూలః	288	జలగుల్మః	208	జిహ్వాగః	46
జంభః	196	జలజం	59	జిహ్వపః	191
జంభలః	234	జలదః	142		
జంభాలః	287	జలబిల్వః	304	జీమూతః	120
జః	57	జలరుండః	82	జీరః	232
జకుటః	68	జలవాపికః	37	జీర్ణః	86
జగత్	122	జలసూచిః	55	జీవంజీవః	304
జగతీ	122	జలాంచలం	283	జీవంతికా	36
జగలః	280	జలాటనః	178	జీవంతీ	127
జహ్నుః	167	జలాశయం	226	జీవః	286
జఘనమ్	159	జలేంద్రః	259	జీవదః	143
జఘన్యమ్	221	జలేశః	309	జీవనీ	164
జఘన్యజః	61	జవః	295	జీవాతుః	120
జటా	67	జవనః	164	జీవితేశః	309
జటాయుః	224	జసురిః	260		
జటిలః	282				
జతరః	245	జాంగలీ	290	జుహురాణః	98
జడః	76	జాంగులీ	290		
జనః	155	జాతం	103	జూః	57
జనపదః	146	జాతిః	113		
జన్యమ్	210	జానపదః	146		
జన్యః	210	జానిః	158		
జయంతః	121	జామాతా	123	జృంభః	169
జయంతీ	121	జామిః	203	జృంభితం	115
జయః	208	జాయానుజీవీ	188		
జరతః	75	జారీ	241	జై నం	159
జరణమ్	89	జాలం	273	జైవాత్మకః	32
జర్జరీకమ్	35	జాల్మః	201		
జర్జరః	241			జోషం	343
జర్జరి	86	జిగీషా	315		
జలం	272	జినః	155		
జలకరంకః	37	జిహ్వాః	86	జాతిః	110

పదము.

పుట. పదము.

పుట. పదము.

పుట.

జ్యో
జ్యోనిః
జ్యోయాన్

208 టారః
158 డింగరః
319 డింబః

టా
డి

233 తమాలః
తమాలపత్రం
తమిస్త్రం
251 తమోఘ్నః
193 తమోనుత్
28 తమోపహః
196 తరండః

286
271
259
169
147
330
80

జ్యేష్ఠః
జ్యేష్ఠా

74 డింభః
74 డుండుకః

దు

23 తరణిః
తరత్

322
95

జ్యోతిః
జ్యోతానా
జ్యోతీనా

322 డోలా
158 తండకః
158 తండురీణః

డో
త

276 తరిః
తరీషః
22 తరుణః
98 తర్కః

279
241
312
89

జ్వలితం

114 తండులః
తండులీయః

284 తర్కరీకం
227 తర్కః
241 తలం

35
311
272

ఝ

62 తక్షకః

22 తలినం

162

ఝంఝూ

249 తడాగః

47 తలిమః

206

ఝగః

262 తతం

101 తలునః

161

ఝలరీ

277 తతః

338 తల్పం

189

ఝలా

262 తథా

339 తల్లి

279

ఝల్లరీ

312 తద్దినం

343 తా

ఝషా

64 తద్వత్

338 తాండవం

301

ఝూటః

87 తనుః

157 తాంబూలం

291

ఝూణిః

277 తనూరుహం

330 తాడః

76

ఝూలీ

తపః

321 తాతః

103

ట

7 తపనః

159 తాతగుః

48

టంకః

254 తపస్యా

224 తాపః

189

టంకారః

44 తపస్వీ

182, 183 తామరసం

323

టంగః

246 తపోధనః

175 తామసీ

323

టగరః

261 తమః

322 తామ్రం

238

టటరీ

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
తారః	231	తురంగీ	49	త్ర	
తారకః	12	తురుష్కః	23	త్ర	
తార్క్ష్యః	216	తులా	277	త్రపా	190
తాలః	273	తులాధరః	264	త్రపు	189
తాలపత్రం	268	తుషారః	254	త్రయీ	218
తాలీసపత్రం	271			త్రా	
తావత్	338	తూణీ	88	త్రా	
		తూబరః	257	త్రాణా	84
తింతిడః	81	తూలః	275	త్రాసః	317
తిక్తః	106	తూలికా	27	త్రి	
తిక్తపర్వా	187	తూష్ణికాం	343	త్రికా	8
తిక్తశాకః	33			త్రికూటం	70
తిత్తిడః	81			త్రిగర్తః	113
తిత్తిరిః	260	తృణగోధా	154	త్రిదివః	299
తిమిరః	268	తృణతా	124	త్రిపుటా	71
తిరః	346	తృణశూన్యం	227	త్రివర్గః	48
తిర్యక్	336	తృష్ణా	87	త్రివర్గకం	32
తిలకం	10			త్రిశంకుః	24
తిష్యః	216	తేజః	321	త్రిశిఖం	40
		తేమనం	164	త్రిస్తోతాః	325
తీక్షణం	85			త్రి	
తీక్షణగంధా	147	తైలిలః	285	త్రి	
తీరం	232	తైలపరీ	99	త్రి	
తీరం	137			త్రి	
తీర్థం	238	తోకం	5	త్రి	
		తోకం	202	త్రి	
తు	337	తోత్త్రం	235	త్రి	
తుంగః	44	తోదనం	162	త్రి	
తుంగభద్రా	270	తోయదం	143	త్రి	
తుంగీశః	308	తోయధరః	264	త్రి	
తుండికేరి	270			త్రి	
తుప్తః	136			త్రి	
తుములః	281	త్యాగః	43	త్రి	

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
త్వ	54,297	దరత్	145	దాసః	316
		దర్దురః	249	దాసీరకః	30
		దర్పః	189	దాసేరః	258
		దర్పి	194	ది	263
		దర్పి	305		
త్వక్	260	దర్పి	19		
త్వక్-ప్రతం	114	దర్పి	161		
త్వరితం	66	దర్పకః	30		
త్వి	312	దర్పనం	295	దిగంబరః	149
		దర్పాధికః	159	దిగం	108
		దవః	73	దితిః	296
		దశనః	263	దివం	133
		దశనోచ్ఛ్వాసః	140	దివాక్షి ర్తిః	130
దండః	266	దశపురం	306	దివాభీతః	325
దండధరః	270	దశమిస్థః	202	దివ్యం	214
దండయాత్రా	207	దశా	210	దివ్యచక్షుః	326
దండయామః	254	దస్తః	38	దిష్టం	65
దండారః	105	దస్యః	159	ద్రి	302
దంతః	75	దస్త్రః	246		
దంతశతః	105	దహనః	272		
దంతీ	248	దహరః	292		
దంతురః	215	దశం	99		
దంత్యః	34	దశామలం	207	దు	198
దందశూకః	196	దా	83		
దంభః	30		329		
దంశం	161		155		
దంశనం	116		157		
దంశితః	332		209		
దక్షః	91	దానం	144	దుందుభిః	267
దక్షిణః	149	దానుః	13	దుంధుమారః	136
దగః	105	దాయః	143	దుఃసః	149
దగ్ధం	198	దాయాదః	194	దుఃస్థి	227
దమః	135	దారకః	143	దుఃస్థితాశీయం	22
దమధః	160	దారదః	194	దుఃస్థితః	344
దమనః	230	దార్పి	143	దుఃస్థితః	264
దరః			194	దుఃస్థితః	45

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
దుర్గ లిః	126 దేవమణిః	98	
దుర్జాతం	118 దేవయుః	224	ద్రా
దుర్ధరం	250 దేవవృక్షః	334 ద్రావకః	14
దుర్నామ	181 దేవసహ	331 ద్రావిడః	80
దుర్ముఖః	40 దేవసేనా	184	దు
దుర్లభః	197 దేష్ఠః	87	
దుర్వర్ణం	94 దేహయాత్రా	270 ద్రుణం	85
దుర్విధః	151	ద్రుతం	102
దులీ	278	ద్రుమః	200
దుష్కర్తః	309 దైత్యః	215	ద్రో
దుష్టః	73 దైత్యారిః	260 ద్రోణః	85
	దైవజ్ఞః	63 ద్రోహటః	70
దూషికా	28		ద్వ
దూష్యం	216		
	దోగ్ధా	150 ద్వంద్వం	298
	దోషః	312	
దృక్	306 దోషా	346	ద్వా
దృగ్భూః	197 దోహదలక్షణం	100 ద్వాపరః	252
దృఘణః	90	ద్వారం	232
దృఢః	82 దౌర్వాణం	93	ద్వి
దృతిః	108		
దృశానం	164	ద్వికః	5
దృషత్	145 ద్యుః	208 ద్విజః	57
దృష్టాంతః	121 ద్యుమ్నం	157 ద్విజస్తా	181
దృష్టిః	66 ద్యువా	172 ద్విజరాజః	61
		ద్విజాలిః	124
		ద్విజిహ్వాః	194
ద్రాః	228 ద్యౌః	208, 298 ద్వితీయా	225
		ద్విపవాన్	132
దేవకాష్టం	76	ద్విష్టిః	66
దేవః	297 ద్రవః	295	ద్వి
దేవదాడః	82 ద్రవంతీ	127	
దేవనం	164 ద్రవ్యం	214 ద్వీపవతీ	132

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
	ధారా	241 ధేనుకమ్	17
	ధారాంకురః	268 ధేనుకా	27
ద్వైమాతురః	265 ధారాజ్ఞః	48 ధ్రువః	296
	ధారాటః	70 ధ్వజమ్	57
ధటః	67 ధారాధరః	265 ధ్వజీ	171
ధటీ	67 ధార్తరాష్ట్రః	269 ధ్వనిమాలా	294
ధనం	155 ధావనమ్	163 ధ్వాజ్ఞః	332
ధనంజయః	227		
ధనదః	142 ధిక్	336 నందకః	22
ధనికః	10 ధిషణః	91 నందనమ్	165
ధనుః	157, 322 ధిష్ణ్యమ్	213 నందా	142
ధన్యః	213	నందిః	142
ధన్వా	172 ధీమాన్	123 నందిఘోషః	313
ధన్వీ	170 ధీరః	242 నందినీ	171
ధమనః	160 ధీవరః	257 నందీ	170
ధరణం	90	నంద్యావర్తః	130
ధరః	229	నకులీ	290
ధరాధరః	265 ధుతమ్	101 నక్రః	236
ధర్మః	202 ధురంధరః	264 నక్షత్రనేమిః	208
ధర్మణః	93	నఖిః	39
ధర్మరాజః	61 ధూతమ్	101 నగౌకాః	325
ధర్మణమ్	91 ధూమకేతనః	196 నగ్నః	157
ధవః	295 ధూమకేతుః	132 నగ్నికా	27
ధవళః	280 ధూర్తః	104 నఞ్	337
	ధూళిః	278 నటీ	67
ధాతా	107 ధూళీకదమ్బః	194 నతమ్	101
ధాతుః	103 ధూసరః	257 నదః	140
ధాత్రీ	341	నదీకాంతః	131
ధానా	158	నదమ్	148
ధాన్యం	213 ధృతరాష్ట్రః	269 నను	340
ధామ	173 ధృతిః	108 ననుచ	337
ధామార్ద్రవః	303	నభః	322
ధారణీ	95 ధేనః	158 నభశ్చమసః	326

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
నభశ్చరః	265 నాభిః	197 నిదానమ్	163
నముచిః	55 నాభీలం	287 నిధువనమ్	176
నయః	209 నామ	342 నిభః	196
నరంగమ్	48 నాయకః	13 నిమిత్తమ్	119
నరకః	9 నారంగమ్	49 నిమేషః	313
నరమ్	229 నారః	231 నియతిః	125
నరేంద్రః	259 నారకీటః	72 నియమః	216
నర్తకీ	28 నారాచః	55 నియామకః	30
నర్తకః	74 నారాయణః	97 నిర్	344
నర్తకదః	143 నాలః	305 నిరసనమ్	180
నలః	272 నాలీకమ్	18 నిర్జః	120
నలదమ్	142 నాహః	326 నిరాకృతిః	133
నలినమ్	174	నిరామయః	226
నలినీ	174 ని	340 నిర్మతిః	125
నవం	296 నిందా	142 నిరూపణమ్	97
నవఫలికా	38 నికరః	245 నిరోధః	151
నవాహః	328 నికమః	313 నిర్గ్రంధః	139
నహుషః	313 నికషా	346 నిర్దుండీ	82
	నికాయః	220 నిర్గ్రంధకః	31
నాకః	6 నికారః	254 నిర్జరః	249
నాకుః	7 నికుంభః	197 నిర్ద్వరః	249
నాకులీ	290 నికృతమ్	116 నిర్ద్వరమ్	250
నాగచారికః	37 నికృతిః	126 నిర్ద్వటః	68
నాగదంతః	131 నిగమః	206 నిర్దేశః	308
నాగవాసః	309 నిగరణమ్	97 నిర్భర్తనమ్	180
నాగపుష్పమ్	192 నిగూఢః	83 నిర్ద్వలమ్	283
నాగమ్	42 నిగ్రహః	328 నిర్ద్వాణమ్	92
నాగరమ్	252 నిచులః	281 నిర్ద్వక్తః	116
నాగాంజనా	184 నిజః	57 నిర్దోకమ్	23
నాడి	79 నితంబః	194 నిర్ద్యాణమ్	92
నాడితరంగః	51 నిత్యమ్	265 నిర్ద్యాతనమ్	177
నాదేయీ	225 నిధనమ్	160 నిర్ద్వాణమ్	92
నానా	318, 340 నిదాఘః	52 నిర్ద్వాదః	144

పదము	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
నిర్వాసనమ్	180 నిహ్నవమ్	301	న్య
నిర్వృతిః	126	న్యంకుః	7
నిర్వేశః	308 నీకాశః	307 న్యంఖః	139
నిర్వ్యాహాః	328 నీచః	53 న్యత్తుః	332
నివాతః	120 నీచైః	346 న్యగ్రోధః	152
నివేశః	308 నీడమ్	74 న్యజ్ఞే	54
నిశమనమ్	178 నీతిః	109	న్య
నిశా	306 నీధ్రమ్	237	న్య
నిశాంతః	121 నీవః	189 న్యజ్ఞమ్	58
నిశాచరః	262 నీరజమ్	59	న్యా
నిశామనమ్	178 నీలంగుః	49	న్యా
నిశీధః	138 నీలంజనా	325 న్యూనమ్	156
నిశాచరకః	30 నీలః	274	ప
నిశ్చేషిణిః	95 నీలాంబరః	264 పంకః	7
నిశ్చేయనమ్	323 నీలికా	26 పంచగుప్తః	132
నిషంగః	48 నీవరః	257 పంచతా	123
నిషధః	151	పంచత్వమ్	301
నిషాదః	143	పంచదశి	310
నిషద్వరః	264 ను	340 పంచనఖః	41
నిష్కమ్	8 నుమా	214 పంచమః	206
నిష్క్రమః	205	పండః	78
నిష్కలమ్	284 నూనమ్	342 పండితః	118
నిష్కాసితః	130	పక్షిః	111
నిష్కటః	68 నృతిః	111 పక్ష్యమ్	298
నిష్ఠా	74	పక్షుః	332
నిష్ఠావః	302 నేత్రమ్	235 పక్షకః	22
నిన్	346 నేపథ్యమ్	222 పక్షచరః	262
నిసర్గః	47 నేమః	203 పక్షతిః	125
నిస్తరణమ్	97 నేమిః	203 పక్షిణీ	96
నిస్తలమ్	282	పక్షీశః	309
నిస్తపితమ్	129	పక్ష	173
నిస్త్రంశః	307 నైగమః	206 పక్షిగ్రః	111
నిస్సరణమ్	97 నైపాళి	291 పటః	64

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పటలమ్	280	పరంజి	61	పరీరణి	98
పటహాః	328	పరంపరః	265	పరీష్టిః	70
పటిః	67	పరపుష్టః	72	పరుషం	313
పటుః	65	పరమమ్	206	పరేతః	119
పటోలమ్	286	పరవాణిః	98	పర్కటీ	71
పట్టిః	65	పరా	344	పర్జన్యః	222
పట్టి	65	పరాక్రమః	208	పర్జః	86
పణః	84	పరాగః	47	పర్పటః	68
పతంగః	48	పరాభవః	303	పర్వస్తః	120
పతక్	123	పరాయణం	97	పర్యాప్తః	120
పతాకా	27	పరాశవః	303	పర్యాయః	220
పతిః	108	పరి	344	పర్వ	172
పత్తిః	110	పరికంపః	192	పర్వటీ	71
పత్రమ్	233	పరికరః	262	పర్వతః	120
పత్రాంగమ్	49	పరిగతం	129	పర్వరీణః	98
పత్రీ	170	పరిగ్రహః	330	పలం	271
పత్రోర్ణమ్	94	పరిఘః	52	పలంకషా	316
పథ్యం	212	పరిఘాతః	130	పలలం	280
పదం	140	పరిఘోషః	315	పలాశః	308
పద్ధతిః	125	పరిధయః	226	పలాశీ	182
పద్ధః	203	పరిధిః	152	పల్యంకః	24
పద్ధకం	20	పరిష్టవః	303	పల్లవః	299
పద్ధలాంఛనః	186	పరిబర్హః	330	పల్లవితం	129
పద్ధినీ	174	పరిభాషణం	100	పల్లీ	278
పద్ధ్యం	213	పరిమళః	232	పవనః	160
పద్మోక్తిః	127	పరివర్తః	130	పవిత్రం	260
పనసః	318	పరివాదః	146	పశ్చాత్	337
పన్నగం	46	పరివాపః	192		
పయః	321	పరివారః	267	పాంచాలికా	35
పయస్యా	224	పరివాహః	330	పాంచాలీ	291
పయస్వినీ	184	పరివేశః	309	పాండుకమ్పళః	294
పయోధరః	265	పరివ్యాధః	153	పాండుః	78
పరః	229	పరిశ్వా	181	పాంశుః	360

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పాంశుచామరః	270	పార్థి వః	302	పితృ	122
పాంసులః	283	పార్షరః	252	పినాకః	14
పాకః	6	పార్వతీ	127	పిపతిష	122
పాకలం	284	పార్శ్వః	298	పిష్పలః	280
పాక్యం	212	పార్షిః	87	పిష్పలకం	32
పాచలః	284	పార్షిణి	24	పిశితా	124
పాటకః	14	పాలంకః	278	పిశునం	161
పాటలః	285	పాళిః	12	పిష్టకః	23
పాటీరః	257	పావకః	163		
పాఠః	73	పావనం	305	పీఠమర్దః	147
పాఠీనః	169	పాశః	170	పీఠా	79
పాతః	103	పాశీ	130	పీడితం	117
పాతాళః	287	పాశుపతం		పీతకావేరం	270
పాతిలీ	290			పీతచందనం	185
పాతుకః	12	పింగః	45	పీతనం	162
పాత్రటీరః	268	పింగళః	282	పీతసారః	266
పాత్రం	233	పింగాళః	59	పీతా	107
పాదచత్వరః	270	పింజః	250	పీతాంబరః	263
పాదపః	191	పింజరం	284	పీఠిః	109
పాదపాశీ	310	పింజలం	59	పీఠిః	136
పాదః	141	పింజా	78	పీయః	210
పానం	155	పిండః	192	పీలవర్ణి	99
పానీయం	221	పిండపుష్పం	117	పీలుః	276
పాయసం	319	పిండితం	32	పీవరః	257
పాయ్యం	210	పిండితకః	53		
పారం	230	పిచుః	80		
పారాయణం	97	పిచండం	68	పుంగవః	300
పారావతః	134	పిచ్చటః	56	పుండరీకం	35
పారావారః	267	పిచ్చా	289	పుండ్రః	238
పరిజాతః	129	పిచ్చిలా	244	పుక్తసీ	323
పరిభద్రః	269	పితరః	14	పుచ్చః	56
పరుష్యం	223	పిన్యాకః	330	పుటగ్రీవః	303
పర్థః	137	పితామహః	282	పుటభేదః	146
		పిత్తశం			

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
పుటితం	117 పూతమ్	101 పూ	
పుణ్యజనః	176 పూత్యండుః	80 పూరమ్	233
పుణ్యం	213 పూరః	232 పూరుషః	313
పుత్రకః	28 పూరణః	93 పూరుషేయః	226
పుత్రికా	28 పూర్ణః	86 పూర్ణమాసః	324
పుద్గలః	284 పూర్ణకః	19 పూర్ణమాసీ	324
పునః	344 పూర్ణపాత్రమ్	268 పూషః	312
పునర్వసుః	324 పూర్ణానకమ్	30 పూలస్త్యః	223
పున్నాగః	47 పూర్తమ్	104	
పురః	346 పూర్వః	193	
పురతః	346 పూర్వేద్యః	346 ప్రకరః	245
పురమ్	230	ప్రకరమ్	245
పురస్కృతమ్	132	ప్రకాండః	81
పురస్తాత్	338 పృథివీపతిః	135 ప్రకాశః	307
పురా	344 పృథగ్జనః	176 ప్రకీర్ణకమ్	30
పురాణమ్	92 పృథుః	136 ప్రకీర్ణ్యః	222
పురుః	240 పృథుకం	10 ప్రకృతిః	126
పురుషః	313 పృథ్వీ	299 ప్రకౌష్ఠ్యః	75
పురోడాశః	310 పృథాకుః	23 ప్రక్రమః	205
పులకః	11 పృషత్	118 ప్రఖరః	244
పులకః	14 పృషతః	118 ప్రఖ్యాతః	118
పుష్కరమ్	251 పృష్ఠమ్	73 ప్రగాఢః	83
పుష్కరిణీ	99 పృష్ఠశృంగీ	188 ప్రగహః	328
పుష్కలకః	31	ప్రఘుణః	90
పుష్టిః	66	ప్రచండః	80
పుష్పకమ్	19 పేచకః	15 ప్రచలాకః	30
పుష్పదంతః	131 పేటకమ్	17 ప్రచలాకీ	187
పుష్పమ్	189 పేయమ్	210 ప్రచేతాః	325
పుస్తమ్	105 పేశమ్	285 ప్రజననమ్	177
		ప్రజా	58
పూ		ప్రజాపతిః	133
పూగః	43 పోటగలః	293 ప్రజా	62
పూజ్యః	24 పోతః	103 ప్రజ్ఞా	164
పూతనా	175 పోత్రమ్	234 ప్రజ్ఞానమ్	

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
ప్రణయః	119 ప్రత్యయః	219 ప్రవిదారణమ్	100
ప్రణాదః	144 ప్రత్యర్థి	182 ప్రవృత్తిః	126
ప్రణాయ్యః	223 ప్రత్యుద్గమనీయః	228 ప్రవేణిః	95
ప్రణిధానమ్	176 ప్రత్యూషః	314 ప్రష్ఠః	74
ప్రణిధిః	153 ప్రదరః	245 ప్రసన్నా	175
ప్రణిహితమ్	129 ప్రదేశః	308 ప్రసరః	246
ప్రణీతః	118 ప్రదోషః	314 ప్రసవః	299
ప్రతలః	282 ప్రధనమ్	160 ప్రసవ్యమ్	223
ప్రతాపః	190 ప్రధానః	169 ప్రసాదః	143
ప్రతి	339 ప్రధూమికా	134 ప్రసాధనీ	184
ప్రతికృతిః	133 ప్రపంచః	55 ప్రసిద్ధిః	152
ప్రతికృష్టః	72 ప్రపితామహః	331 ప్రసూః	318
ప్రతికృష్టమ్	72 ప్రభావః	302 ప్రసూతమ్	116
ప్రతిక్షిప్తమ్	132 ప్రభూతమ్	116 ప్రసూతిః	126
ప్రతిగ్రహః	329 ప్రమథః	138 ప్రసూనమ్	167
ప్రతిఘః	52 ప్రమదః	142 ప్రస్ఫుటః	116
ప్రతిపత్	147 ప్రమాణః	92 ప్రసేకః	17
ప్రతిపత్తిః	133 ప్రమిథః	83 ప్రసేవః	302
ప్రతిపాదనమ్	185 ప్రమితమ్	118 ప్రస్తరః	246
ప్రతిమా	207 ప్రముఖః	40 ప్రస్థః	136
ప్రతిమానమ్	179 ప్రయాగః	47 ప్రస్థోటనమ్	178
ప్రతియత్నః	179 ప్రయోగః	47 ప్రహతమ్	114
ప్రతిశ్రయః	225 ప్రయోజనమ్	176 ప్రహసనమ్	180
ప్రతిష్కృతః	310 ప్రరూఢః	83 ప్రహ్లాదః	144
ప్రతిష్ఠా	75 ప్రలంబః	194 ప్రశయః	219
ప్రతిసరమ్	263 ప్రవచనమ్	176	
ప్రతిసూర్యకమ్	36 ప్రవచనీయః	227	
ప్రతిహతః	129 ప్రవణః	190 ప్రాక్	336
ప్రతీకః	18 ప్రవరః	244 ప్రాజ్ఞా	63
ప్రతీకారః	266 ప్రవ్రాజితా	135 ప్రాణః	84
ప్రతీతః	118 ప్రవాతః	120 ప్రాణకః	13
ప్రతీహారః	266 ప్రవారణమ్	98 ప్రాదుః	344
ప్రతీహార్యః	266 ప్రవాళః	287 ప్రాధ్వమ్	298, 342

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
ప్రాప్తం	104 ఫలిఘః	52 బాలకః	13
ప్రాప్తరూపః	191 ఫలొదయః	226 బాలికా	26
ప్రాప్తిః	110 ఫల్గు	116 బాలేయః	221
ప్రాయః	209 ఫల్గునః	165 బాష్పః	189
ప్రాధిక్తమ్	115	బాహుజః	60
ప్రాసాదః	143 ఫాణిః	88 బాష్టీకః	21
	ఫాలమ్	274	
	పాల్గునః	165 బిందుః	141
ప్రియంగుః	49	బింబమ్	193
ప్రియంవదః	146 ఫేనలః	285 బిలేశయః	226
ప్రియః	209 ఫేరవః	300	
ప్రియకః	10	బీజమ్	57
	బకః	5	
ప్రీతమ్	103 బకేరుకః	36	
ప్రీతిః	109 బదరమ్	245 బుధః	148
	బద్ధశిఖా	41 బుధానః	164
ప్రేంఖా	40 బద్ధః	149 బుద్ధః	149
ప్రేతః	102 బద్ధకః	21 బుద్ధ్విః	156
ప్రేత్వా	172 బద్ధనమ్	167	
ప్రేమ	173 బద్ధుః	150	
ప్రేమః	312 బద్ధురః	248 బృందారకః	30
	బద్ధూకః	19 బృహతికా	36
	బద్ధూరః	248 బృహతీ	127
ప్రక్షణమ్	90 బభ్రుః	239 బోధనీ	174
ప్రక్షేతమ్	115 బర్పరః	248 బోధా	151
ప్రతమ్	102 బలాహకః	29 బోధిః	150
ప్రధః	136 బల్యమ్	215	
ప్రహః	327 బహుకః	10	
	బహురూపః	192	
ఫర్పరీకః	35	బ్రహ్మ	172
ఫలకీ	183 బాధం	82 బ్రహ్మణ్యః	222
ఫలమ్	271 బాణః	84 బ్రహ్మబద్ధుః	154
		84 బ్రహ్మ	172

పదము.

పుట. పదము.

పుట. పదము.

పుట.

బ్రాహ్మణీ
బ్రాహ్మణ్యమ్
బ్రాహ్మీ

భ

భంగః
భండనమ్
భ
భక్తిః
భగమ్
భగవాన్
భటః
భట్టారకః
భట్టిసీ
భద్రమ్
భయమ్
భయానకః
భరః
భరణిః
భరణీ
భరతః
భరుః
భర్త
భర్తా
భవతీ
భవనమ్
భవ్యమ్
భవత్
భస్మకమ్

భా

భాండమ్
భాకూటః

భాగః
భాగధేయమ్
96 భాగ్యమ్
222 భాజనమ్
204 భానుః
భారః
44 భారతమ్
165 భారతీ
195 భారద్వాజః
111 భార్యాటికః
42 భాలాంకః
132 భావనా
63 భావాటః
30 భావితమ్
174 భాసన్తః
141, 236 భాస్కరః
209 భాస్వాన్
35
229 భిత్తిః
95 భిన్నమ్
95
118 భీతమ్
239 భీతిః
172 భీమః
106 భీషణః
127 భీష్మః
158
214 భుజంగః
145 భుజః
23 భుజిష్యః
79 భువనమ్
70 భువన్యుః

భి

భీ

భు

42 భూ
220 భూః
212 భూకః
167 భూజంబూః
157 భూతమ్
231 భూతాత్మా
118 భూతిః
118 భూతీకమ్
61 భూభృత్
33 భూమిః
24 భూమికా
175 భూమిజః
69 భూరిః

భృ

భృంగః
252 భృంగరాజః
123 భృంగారః
భృగుః
110 భృతిః
157 భృత్యః
భృష్టిః

భే

103 భేకః
109 భేదః
202 భేరుండా
91

భో

భోగః
48 భోగవతీ
58 భోగీ

భ్ర

223 భ్రమః
158
224

196
7
195
103
181
109
18
122
203
25
60
240
44
61
255
42
108
215
66
7
141
81
43
134
171
200

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
భ్రమరః	246	మకరః	245	మయూఖః	40
భ్రా		మకురః	247	మయూరః	258
భ్రాన్తిః	111	మకుష్ఠః	75	మయూరకః	33
భ్రామకః	14	మఘా	52	మరీచిః	55
భ్రామరం	253	మణిః	87	మరుః	240
భ్రామరకః	29	మణిచ్ఛద్రా	269	మరుత్	122
భ్రూ		మణిమాలా	294	మరుత్వాన్	132
భ్రూణః	85	మతం	101	మరువకః	29
మ		మతిః	108	మర్కటీ	71
మంత్రు	348	మత్కుణః	93	మర్జూః	59
మంగలమ్	283	మత్తవారణః	100	మర్మరీ	261
మంగళ్యః	223	మత్సరః	246	మర్యాదా	146
మంజరీ	261	మత్స్యః	216	మలం	272
మంజురం	284	మథితం	115	మలనః	160
మండం	78	మదః	140	మలయః	219
మండనం	165	మదకలః	291	మలినం	162
మండలం	283	మదనః	159	మలినముఖః	41
మండలకః	32	మదనశలాకా	33	మలినముచః	55
మందూకః	19	మదయిత్నుః	183	మలీమసం	324
మందూకపద్మః	100	మదారః	253	మల్లః	275
మండోదకః	31	మధు	149	మల్లనాగః	50
మంతుః	104	మధుకః	9	మల్లికా	27
మంత్రః	235	మధురః	248	మశకః	10
మంథః	137	మధురసా	324	మసురః	260
మంథరః	251	మధుసూదనః	185	మసూరః	260
మందః	142	మధ్యం	212	మసూరా	260
మందరః	250	మధ్యమః	205	మస్పణః	91
మందారః	253	మనః	320	మహః	322
మందిరం	250	మనాక్	336	మహత్	122
మందురా	260	మన్తధః	138	మహతీ	122
మః	199	మన్యుః	210	మహాకచ్ఛః	57
		మయః	209	మహాకాలః	293
		మనుష్యః	210	మహాఘోషం	315

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మహాధనం	175	మాతులపుత్రకః	38	మిథం	148
మహానాదః	147	మాతులానీ	184	మిషం	311
మహానీలః	293	మాతృకా	27	మిసిః	318
మహాపద్మః	208	మాధవః	301	మిహిరః	247
మహాబలం	292	మానం	155	మీ	
మహామాతృకః	268	మానసం	319	మీనః	156
మహామునిః	183	మామకం	13	మీనామ్రాణః	98
మహామూల్యః	227	మాయా	217	మీరః	232
మహారజనం	185	మారః	231	మీలా	276
మహారసః	323	మారిషః	314	ము	
మహార్ఘ్	52	మారీచః	55	ముండః	79
మహాలయః	226	మారీచీ	55	ముండనం	165
మహావీరః	267	మారుండః	81	ముకుండః	145
మహాశంఖః	41	మాలం	273	ముకురః	247
మహాసహః	330	మాలతీ	127	ముఖమ్	39
మహాసేనః	179	మాలికా	26	ముచికుండః	147
మహిలా	289	మాలినీ	174	ముదిరః	247
మహిషః	315	మాలుః	276	మునిః	158
మహీ	327	మాలుధానః	179	మునిభేషజమ్	62
మహేంద్రః	259	మాషః	311	ముషితమ్	113
మహోదయః	226	మాత్రం	234	ముసలమ్	281
మహాషధః	153	మార్గః	45	ముహిరః	247
		మార్గణం	93	ముక్తా	107
మాంసం	317	మార్జనం	167	ముక్తాఫలమ్	292
మాః	317	మార్జారః	255	ముక్తిః	111
మాకండః	144	మార్జాతీయః	227	ముగ్ధః	149
మాగధీ	153	మార్తాండః	80	ముచ్చటా	69
మాచలః	285	మాల్యం	215	ముద్గరమ్	246
మాతరః	256	మి		ముద్దురః	249
మాధిః	83	మితిః	109	ముష్కః	8
మాతంగః	49	మిత్రం	234	ముష్టిః	66
మాతా	107	మిథః	346	మూ	
మాతులః	281	మిథునః	161	మూకః	7

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మూఢః	82	మేహనమ్	164	యమనమ్	160
మూర్తమ్	104	మై		యమాః	200
మూర్ధాభిషిక్తః	135			యయుః	210
మూర్ఛితమ్	114	మైథునం	162	యవఫలః	292
మూర్తిః	111	మో		యప్తిః	66
మూలం	275			యా	
మూల్యమ్	215	మోఘా	51		
మృ		మోచః	53	యాజకః	13
		మోచకః	15	యాజ్ఞికః	21
మృగః	42	మోచాటః	69	యాతయామః	207
మృగయుః	224	మోణః	55	యాత్రా	242
మృగాంకః	24	మోదకః	16	యాదసాంపతిః	135
మృగాక్షీ	334	మోరటః	70	యానమ్	155
మృతమ్	101	మోహః	327	యాపనమ్	164
మృదంగః	48	మోక్షః	333	యామః	201
మృదుః	141	మా		యామ్యా	217
మృత్వా	318			యావత్	338
మృత్వాన్	158	మి		యు	
మృత్యుః	210				
మృత్యుఫలః	292	మిష్టం	65	యుంజానః	164
మృత్యువంచనః	185	మే		యుక్తిః	11
మృప్తేరుకః	34			యుగమ్	42
మే		య		యతమ్	102
				యతకమ్	9
మేఘః	51	యంతా	106	యధ్ధః	202
మేఘనాదః	147	యః	208	యవా	172
మేఘపుష్పమ్	190	యక్షః	331	యూ	
మేచకః	15	యక్షరాట్	62		
మేధః	148	యతః	339	యూధమ్	138
మేధ్యం	212	యతిః	108	యూధికా	25
మేనాదః	144	యథా	339	యూధీ	138
మేషః	311	యద్వత్	338	యో	
		యన్త్రణమ్	90		
		యమకమ్	10	యోగః	43
				యోగ్యః	211
				యోజనం	166

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

33

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
యోజనగన్ధా	154	రధ్యః	212	రాజిః	58
యోనిః	158	రభసః	318	రాజికా	25
		రమణం	90	రాజీవః	302
యకావనలక్షణమ్	100	రమతిః	124	రాధా	83
		రమా	200	రాత్రకః	13
		రమ్యమ్	212	రాధః	148
రంకః	7	రల్లకః	13	రాధనమ్	168
రంగః	44	రవణమ్	89	రాధరంకుః	34
రంగమాలా	134	రశ్మిః	203	రామః	202
రంజనః	166	రసః	316	రామిలః	284
రండా	80	రసనమ్	159	రావణః	306
రంభా	196	రసాయనమ్	179	రాశిః	98
రః	228	రసాలా	289	రాష్ట్రమ్	237
రక్తమ్	106	రసికా	25	రాసః	316
రక్తకః	20	రసితమ్	114	రాసేరసః	323
రక్తపః	190	రస్మః	156	రాస్నా	158
రక్తరేణుః	99	రహః	322		
రక్తాంగః	49	రహస్యా	224	రిక్తమ్	100
రక్తాక్షః	333			రిషమ్	65
రక్షా	333			రిష్టిః	66
రజః	321	రాః	9		
రజకః	9	రాకా	323	రితిః	109
రజతమ్	114	రాక్షసీ	43		
రజనీ	174	రాగః	99	రుండికా	25
రజస్వలా	294	రాగచూర్ణః	268	రుక్	54
రజుః	59	రాగసూత్రమ్	171	రుక్తం	202
రజ్జి	101	రాగీ	301	రుచకః	11
రతమ్	56	రాఘవః	195	రుచిః	54
రతనారీచః	32	రాజజంబూః	61	రుధిరః	246
రతర్ధికః	108	రాజరాజః	334	రుమా	204
రతిః	156	రాజవృక్షః	324	రురుః	240
రత్నమ్	136, 141	రాజహంసః	172		
రథః	266	రాజా	177	రూ	333
రథకారః	49	రాజాదనమ్			
రథాంగః					

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
రూపమ్	188 రోహిషమ్	313 లలామ	182
రూపకమ్	16 రోహీ	171 లలామం	182
రూప్యమ్	214 రా	లలితమ్	114
రేకః	6 రాద్రః	238 లవః	295
రేఖా	39 రారవః	300 లవణః	89
రేచనీ	174 రాహిణీయః	226 లా	
రేణుః	88 ల	లాంగలీ	183, 290
రేణుకా	27 లంకా	8 లాంగూలమ్	283
రేతః	322 లంగః	44 లాంచనమ్	167
రేత్రమ్	235 లంఘనమ్	165 లాజాః	58
రేపః	188 లంజః	59 లాటః	64
రేఫః	193 లంపాకః	15 లాల్సః	319
రేఫాః	320 లంబకర్ణః	98 లాలసా	319
రేరిహణః	98 లంబా	194 లాలాటికః	33
రేవతీ	127 లంబోదరః	214 లాసకః	14
	లక్షమ్	332 లాస్యమ్	216
	లక్షణం	90 లింగమ్	44
రై వతః	119 లక్ష్య	173 లిప్తమ్	104
	లక్ష్యమ్	90 లీలా	277
రోకః	6 లక్ష్యః	204 లు	148
రోగః	43 లక్ష్యపతిః	133 లూ	107
రోచనా	163 లక్ష్యపుత్రః	268 లూతా	38
రోదః	321 లక్ష్యమ్	217 లూతామర్కటః	16
రోదనమ్	162 లగ్నమ్	157 లూనకః	39
రోదనీ	321 లఘిష్ఠః	75 లూతా	166
రోధః	237 లఘుః	51 లూతా	189
రోషః	188 లఘీ	298 లూతా	
రోమహర్షణమ్	100 లటః	64 లూతా	
రోషణః	94 లటా	298 లూతా	
రోహిణీ	96 లతా	107 లే	
రోహిత్	122 లభ్యమ్	214 లేఖః	39
రోహితమ్	117 లయః	209 లేఖనమ్	166
రోహితాశ్వః	304 లలనా	175 లేపః	189

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
లో		వత్సః	317	వరాసనం	180
	లోకః	5 వదాన్యః	221	వరిష్ఠః	74
	లోచకః	15 వధూః	151	వరీయాన్	325
	లోమశం	307 వనం	155	వరుణః	83
	లోలా	277 వనజః	60	వరూధః	138
	లోహః	327 వనశ్వా	181	వర్కరః	250
	లోహలః	285 వనస్పతిః	133	వర్కరాటః	72
లోహితమ్		117 వనమాలీ	187	వర్గటః	69
		వనితా	123	వర్చః	320
తాహిత్యః		222 వన్యం	210	వర్జనం	167
		వపనం	160	వర్జః	86
వ		వపా	190	వర్జకః	19
	వ	341 వపుః	321	వర్జవిలోకః	38
వంకః	7	వప్తా	106	వర్జాటః	69
వంగః	44	వప్త్రః	237	వర్ణి	171
వంచకః	21	వమధుః	138	వర్తకః	19
వంజులః	283	వమనః	160	వర్తనీ	173
వంతః	73	వమిః	203	వర్తరూకః	34
వంతాలః	287	వయః	321	వర్తః	110
వండా	80	వయస్యః	139	వర్తనం	166
వంధ్యః	213	వరండ్లః	80	వర్తనీ	166
వంశః	305	వరండ్లకః	33	వర్తమానః	179
వః	213	వరండా	81	వర్తితం	115
వక్తా	107	వరః	229	వర్త్రం	237
వక్త్రః	235	వరచందనం	185	వర్త	173
వక్త్రః	236	వరటా	71	వర్త్యః	211
వక్త్రవక్త్రః	269	వరణః	89	వర్తః	311
వచమ్నః	167	వరదః	143	వర్తాభూః	198
వచా	54	వరవర్తి నీ	188	వర్త	173
వజ్రం	238	వరాంగం	48	వర్త	59
వజ్రీ	170	వరాకః	29	వలయః	219
వతరః	244	వరాటకః	330	వలితం	114
వణిక్	60	వరారోహః			

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
వల్కం	8 వాతధుండః	82 వాసితా	124
వలుః	46 వాతపుత్రః	268 వాసురా	260
వల్లీకః	18 వాతరాయణః	100 వాస్త్రః	239
వల్లభః	197 వాతరూపః	315 వాహతుః	120
వల్లరం	250 వాతిగః	47 వాహసః	319
వల్లవః	299 వాతూలః	288 వాహః	327
వల్లీ	276, 278 వానం	155 వాహినీ	173
వల్లూరం	258 వానప్రస్థః	140	
వశః	304 వాపితం	116 వి	342
వశిరం	247 వామం	203 వింధ్యా	217
వసతిః	125 వామనః	163 వికచః	54
వసనం	159 వామిలః	284 వికటః	68
వసన్తదూతః	135 వాయసః	319 వికల్పః	191
వసన్తదూతీ	136 వాయుఫలం	292 వికారః	254
వసుః	317 వారం	230 వికాశః	307
వసుకః	10 వారకః	12 వికృతః	116
వసురా	260 వారణం	93 వికృతిః	126
వన్నం	156 వారాహీ	329 వికేశీ	309
వస్వోకసారా	271 వారిః	240 విక్రమః	205
వహః	326 వారుండః	81 విక్లిన్నః	169
వహతిః	126 వారుణీ	96 విగ్రహః	328
	వారుధః	83 విఘ్నకరీ	187
వా	341 వార్తా	108 విచికిలః	292
వాక్	54 వార్దశం	284 విచ్ఛిత్తిః	126
వాగరః	253 వార్దరం	250 విచ్ఛిన్నం	169
వాగ్నీ	171 వార్ధకం	13 విజయః	218
వాణం	58 వార్షికం	21 విజాతా	124
వాణీ	170 వాటుకా	27 విజ్ఞానం	164
వాటః	64 వాశః	306 విట్	305, 312
వాణిః	87 వాసః	317 విటః	64
వాణిజకః	31 వాసనం	161 విటపః	190
వాణినీ	174 వాసరః	253 విడంగః	48
వాతకేళిః	293 వాసన్తీ	128 వితండా	81

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
వితర్కః	24 విపాకః	15 విశేషః	314
వితానః	162 విపాశా	309 విశేషకః	34
వితున్నకం	33 విపులః	281 విశ్రుతం	116
విత్తం	105 విప్రతీసారః	270 విశ్లేషః	314
విత్తిః	110 విప్రలాపః	192 విశ్వం	298
విదధః	138 విబుధః	151 విశ్వంభరః	264
విదా	142 విభవః	299 విశ్వకద్రుః	268
విదారః	253 విభాకరః	262 విశ్వకర్తా	186
విదారణం	97 విభావః	302 విశ్వస్యా	181
విదితం	115 విభావరీ	270 విశ్వస్తః	120
విదురః	248 విభావసుః	324 విశ్వావసుః	324
విదూషకః	34 విభుః	196 విషం	311
విదేహః	229 విభ్రమః	205 విషఘ్నం	170
విధం	149 విరూఢః	83 విషయః	218
విద్యుత్	122 విరోచనః	176 విషయా	182
విద్రవః	299 విలగ్నః	168 విషాణం	94
విద్రుమః	205 విలాసః	320 విష్కంభః	198
విద్వాన్	320 విలాసీ	182 విష్టంభః	198
విధా	150 విలామః	207 విష్టరః	244
విధాతా	123 వివధః	151 విష్టిః	66
విధుః	150 వివరం	247 విష్ణుః	86
విధురం	248 వివర్తః	113 విష్ణుపదం	146
వినతా	123 వివశః	307 విష్వక్సేనః	184
వినయః	218 వివస్వాన్	132 విష్వక్సేనప్రియా	228
విన్యాయకః	30 వివిక్తం	117 విసరః	246
వినిపాతః	130 వివృతా	123 విసర్గః	47
విసీతం	118 వివేకః	17 విసర్జనం	176
వినేతా	123 విశదః	142 విస్తరః	246
విన్నం	157 విశల్యా	225 విస్తారః	256
విపంచీ	55 విశారదః	147 విస్తయః	219
విపణః	95 విశాలా	288 విస్తాపనః	181
విపత్తిః	125 విశాలాక్షః	334 విస్తంభః	198
విపన్నః	169 విశిఖః	40 విస్తృతః	151

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
విహగః	46	వృద్ధం	149	వై జయంతః	131
విహననం	179	వృద్ధిః	150	వై జికం	17
విహస్తః	120	వృథా	340	వై తరణీ	99
విహారః	255	వృశ్చికః	20	వై తాళికః	33
విహేడనం	178	వృషః	311	వై దర్భం	198
		వృషపర్వా	187	వై దేహకః	32
వీక్షం	333	వృషభః	197	వై దేహీ	329
వీక్ష్యం	216	వృషభధ్వజః	62	వై నాసికః	32
వీచిః	54	వృషలః	284	వై రోచనః	176
వీణా	88	వృషా	172	వై శాఖః	40
వీతం	103	వృషాంకః	24		
వీతంసః	320	వృషాక పాయీ	228	వో	83
వీతిః	109	వృషాకపిః	192		
వీతిహోత్రః	262	వృష్టిః	87	వ్య	
వీధి	137			వ్యంగః	44
వీరతరః	265	వేకటః	70	వ్యంజనం	166
వీరభద్రః	269	వేగః	43	వ్యక్తం	106
వీరవృక్షః	334	వేణీ	87	వ్యగ్రః	236
వీరా	242	వేణుః	88	వ్యతీకరః	262
వీరుల్	153	వేదనా	175	వ్యతీపాతః	130
వీర్యం	211	వేదిః	142	వ్యలీకః	18
వీవధః	151	వేధాః	320	వ్యవహారః	266
		వేరం	233	వ్యవహారి కా	38
		వేరటః	70	వ్యవాయః	220
వృంతః	105	వేలా	277	వ్యవాయీ	182
వృకధూమః	192	వేశః	305	వ్యసనం	168
వృక్షాదనః	177	వేశ్యం	216	వ్యస్తం	105
వృజినం	167	వేష్టనం	165		
వృతిః	109	వేష్టితం	115	వ్యా	
వృత్తః	105			వ్యాఘాతః	119
వృత్తాంతః	121			వ్యాఘ్రః	239
వృత్తిః	109	వై	342	వ్యాఘ్రనఖః	47
వృత్తః	234	వై కంతః	74	వ్యాజః	58

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
వ్యాదః	76	శంఖకః	22	శమనమ్	159
వ్యాధః	148	శంఖినీ	174	శమి	204
వ్యాధిః	150	శంపాకః	15	శయః	209
వ్యాప్తం	104	శంబః	193	శయనమ్	159
వ్యాప్తిః	110	శంబరమ్	244	శయాలుః	238
వ్యాయతం	119	శంబశమ్	282	శయ్యా	217
వ్యాయామః	207	శంబూకః	19	శరః	229
వ్యాసః	317	శంభుః	196	శరణమ్	90
వ్యాశః	274	శంసా	318	శరణ్యః	224
		శకః	5	శరత్	145
		శకలమ్	279	శరభః	197
వృత్తానం	163	శకునమ్	161	శరవాణిః	98
వృష్టం	66	శకునిః	168	శరాసనం	181
వృష్టిః	66	శకుంతః	121	శర్కరా	260
		శకులాదనీ	187	శర్వరీ	261
		శక్తిః	111	శలమ్	272
వృద్ధః	82	శక్రః	236	శలాకా	28
వృహః	327	శక్వరీ	261	శల్కమ్	8
		శచీ	54	శల్యమ్	215
		శరః	73	శల్లకీ	28
		శణః	84	శవః	296
వృష్ణమ	173	శణీరమ్	256	శశః	304
వృష్ణమచారీ	187	శతఘ్నీ	175	శశిరేఖా	41
		శతధృతిః	133	శశ్వత్	337
		శతపత్రః	268	శష్పమ్	189
		శతపర్వా	195	శస్త్రమ్	105
		శతపర్వికా	38	శస్త్రమ్	234
		శతప్రదా	147	శస్యమ్	216
		శక్తైః	346		
వ్రహ్మరాజికః	37	శం	193	శాండిల్యః	223
శం	343	శఫం	239	శాంతః	106
శంకా	9	శఫః	244	శాంతిః	110
శంకుః	7	శబరః	138	శాకః	6
శంఖః	39	శమధః			

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
కాక్వరః	252 శిఖండి	182 శీర్ణమ్	86
కాఖా	40 శిఖరమ్	244 శీర్షణ్యః	222
కాఖి	170 శిఖరిణిః	99 శీలమ్	274
కాతమ్	102 శిఖరీ	182 శీవలమ్	286
కాతకుంభః	199 శిఖా	39 శు	
కాత్రపమ్	300 శిఖి	170 శుండా	80
కాదః	141 శిగ్రుః	239 శుకః	5
కాపః	189 శితమ్	102 శుక్తిః	111
కాబరః	256 శితిః	108 శుక్తః	236
కారః	231 శిపివిప్రుః	72 శుక్లః	275
కారదః	143 శిఫా	193 శుచిః	53
కారీ	241 శిరః	321 శుద్ధాంతః	121
కారీరమ్	256 శిలా	276 శునారః	254
కార్మకః	14 శిలాటకః	33 శుభః	196
కార్మరః	252 శిలీంధ్రమ్	259 శుభదన్తీ	134
కార్మ	46 శిలీముఖః	41 శుభమ్	239
కార్దులః	288 శిల్పమ్	190 శుల్కమ్	8
కార్వరమ్	252 శిల్పి	171 శుశ్రూషా	315
కాలః	273 శివమ్	296 శుష్కమ్	202
కాలంకాయనః	186 శివకీర్తనః	186 శుషిః	312
కాలసారః	266 శివిః	298 శూ	
కాలిః	278 శిశిరః	247 శూకః	7
కాలుః	276 శిశుకః	10 శూకకః	16
కాలేయః	220 శ్రీ	శూన్యః	210
కాల్పశ్రీ	291 శ్రీకరః	245 శూరః	242
కాసనమ్	161 శ్రీఘ్రమ్	239 శూలమ్	275
కాస్తా	106 శీతః	107 శృ	
కాస్త్రమ్	234 శీతకః	22 శృంఖలా	189
	శీతచంపకః	37 శృంగమ్	45
శింఘాకః	15 శీతమయూఖః	286 శృంగాటకః	29
శింశుమారః	267 శీతలమ్	303 శృంగారః	256
శిఖండః	80 శీతశివః	156 శృంగారజంబూః	195
శిఖండినీ	182 శీనః		

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా

41

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
శృంగారీ	182	శ్రవణం	92	శ్లో	
శృంగీ	46, 170	శ్రవణః	92	శ్లోకః	5
శృంగాలః	287			శ్వ	
శేషః	311	శ్రాణా	88	శ్వశుర్యః	222
		శ్రావణః	92	శ్వశ్రేయసం	323
				శ్వసనః	159
శైలః	274				
శైలాటః	70	శ్రీ	228	శ్వేతం	102
శైలూషః	314	శ్రీకంఠః	74	శ్వేతధామా	186
శైలేయమ్	220	శ్రీపతిః	124	శ్వేతవాహనః	180
శైవలమ్	286	శ్రీపర్ణం	94	శ్వేతాజయనీ	135
		శ్రీపర్ణి	94		
శోణః	85	శ్రీఫలీ	290	ష	
శోభనః	161	శ్రీమాన్	123	షండం	77
శోభా	197	శ్రీవాసః	319	షంధః	82
శోషః	311			షడః	76
				షడ్బంధః	139
				షష్ఠీ	74
శౌండః	97	శ్రుతం	101		
శౌకమ్	7	శ్రుతిః	108	సం	
శౌర్యమ్	211	శ్రుతికటః	71	సంకారః	255
శౌష్కలః	283			సంకీర్ణమ్	94
				సంకులమ్	283
				సంకోచమ్	55
శ్యామః	201	శ్రేణిః	87	సంక్రమః	205
శ్యామలః	285	శ్రేయః	321	సంఖ్యం	212
		శ్రేష్ఠః	74	సంఖ్యావాన్	132
				సంగతిః	125
శ్యేనః	158	శ్వాసూ	52	సంగరః	251
				సంగ్రహః	328
				సంఘాటికా	36
శ్రద్ధా	151	శ్లేష్మఘనా	184	సంఘాతః	119
శ్రద్ధాలుః	288	శ్లేష్మఘ్నీ	175	సంజః	59

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
సంజ్ఞా	62 సంవేశః	308 సనాతనమ్	180
సంతతిః	125 సంవ్యానం	161 సనాథః	138
సంతానః	162 సంసరణం	97 సనాభిః	198
సంతానికా	36 సంసిద్ధిః	153 సన్నతిః	125
సందంశికా	36 సంస్కారః	255 సన్నద్ధః	152
సందేశః	308 సంస్కృతః	116 సన్నయః	219
సంధా	151 సంస్తరః	246 సన్నిధిః	153
సంధానమ్	163 సంస్త్రాయః	220 సప్తలా	289
సంధిః	150 సంస్థానమ్	163 సప్తార్చిః	325
సంధినీ	174 సంహతమ్	114 సభా	197
సంధిలా	289 సంహర్షః	314 సమ్	343
సంధ్యా	218	సమభిహారః	270
సంపత్	145 సః	273 సమయః	220
సంపన్నమ్	169 సకటాక్షః	334 సమయా	344
సంపర్కః	24 సకాశః	307 సమర్థః	139
సంప్రదాయః	226 సకృత్	337 సమర్యాదః	146
సంప్రయోగః	50 సఖా	40 సమస్తా	137
సంప్రయోగీ	187 సచివః	299 సమృతిః	125
సంప్రహారః	266 సజ్జః	57 సమ్యక్	337,55
సంబంధః	151 సజ్జనః	167 సమాః	204
సంభవః	301 సటా	67 సమాఘాతః	130
సంభారః	255 సత్	102 సమాధానమ్	178
సంభేదః	144 సతీ	103 సమాధిః	153
సంభోగః	47 సత్తమః	205 సమానమ్	161
సంభ్రమః	205 సత్యమ్	215 సమాపనమ్	180
సంయమనీ	178 సత్తమ్	234 సమాపన్నమ్	177
సంరూఢః	83 సత్త్వమ్	297 సమాప్తిః	127
సంరోధః	151 సదనమ్	159 సమాయోగః	50
సంవననమ్	178 సదాగతిః	133 సమాసః	319
సంవర్తః	113 సదాదానః	178 సమాహితః	130
సంవాహనమ్	179 సదాఫలమ్	292 సమాహ్వాయః	226
సంవిత్	145 సదృశః	307 సమితిః	125
సంవితతిః	127 సద్	173 సమితా	333

పదము.	పుట. పదము.	పుట. పదము.	పుట.
సమీరణః	98 సహ	347 సారసః	319
సముచ్చయః	225 సహః	326, 322 సారసమ్	180
సముదయః	225 సహచరః	262 సార్థః	137
సముదాయః	225 సహజః	59 సార్వభౌమః	208
సముద్రనవనీతః	136 సహదేవః	304 సాలారం	255
సముద్రాంతా	135 సహస్రపాద్	188 సాలావృకః	32
సముద్రారుః	268 సహస్రపాదః	148 సావనః	164
సముద్ధతమ్	129 సహ్యః	24 సావిత్రః	260
సమున్నద్ధమ్	153	సాహసమ్	319
సమూఢః	83 సాంత్యమ్	297	
సమ్మార్ఛనమ్	177 సాంద్రః	237 సిందూరః	358
సరండః	81 సాంప్రతమ్	342 సిందూరతిలకః	38
సరః	322 సాక్షాత్	337 సింధుః	150
సరగః	9 సాతిః	110 సింహః	327
సరణిః	95 సాదీ	170 సింహాం	92
సరళః	280 సాధనమ్	168 సికతాః	124
సరస్వతీ	134 సాధ్యః	213 సిక్తమ్	136
సరస్వాత్	134 సాధిష్ఠః	75 సితః	102
సర్గః	45 సాధీయాన్	325 సిద్ధః	148
సరిత్వాన్	132 సాధుః	150 సిద్ధరసః	323
సరోజినీ	184 సానుః	157 సిద్ధార్థః	139
సర్జః	59 సామజః	60 సిద్ధిః	150
సర్వగమ్	46 సామయోనీ	183 సిద్ధిలా	289
సర్వజః	63 సామర్థ్యం	222	
సర్వతోభద్రః	271 సామి	342 సీతా	107
సర్వతోముఖమ్	41 సామిధేనీ	184 సీమా	204
సర్వథా	339 సాముద్రమ్	259 సీరః	232
సర్వరసః	323 సాయమ్	209	
సర్వాఘః	52 సాయకః	12 సు	346
సవః	296 సారంగః	49 సుందరమ్	261
సవనమ్	158 సారః	231 సుకర్తా	181
సవ్యమ్	214 సారిణః	96 సుకుమారః	267
సస్యకః	20 సారణీ	96 సుకృతమ్	116

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సుఖమ్	39	సుహితమ్	114	నేనానీః	173
సుఖాశః	307	సూ		నేవకః	17
సుగంధిః	152		212	నేవనమ్	160
సుగ్రీవః	302		15	నేవ్యమ్	214
సుతః	102, 282	సూచనా	175	సై	
సుదర్శనః	180	సూచిః	54		
సుధన్వా	181	సూతః	102		300
సుధా	151	సూతకమ్	16	సైకతికమ్	34
సుధామా	181	సూత్రమ్	234	సైరంధ్రీ	161
సునందా	146	సూత్రకంఠః	75	సో	
సునీతిః	126	సూత్రధారః	266		83
సుపర్వా	182	సూనమ్	156		204
సుప్రతీకః	32	సూనుః	157	సోమవల్క్యః	35
సుప్తిః	110	సూన్యతమ్	116	సౌ	
సుమనాః	325	సూపః	188		222
సుమేధాః	325	సూమమ్	202		34
సుయామునః	181	సూరః	232	సౌదామినీ	185
సురః	230	సూర్యః	211	సౌమ్యః	212
సురతమ్	114	సూర్యభక్తః	131	సౌరభ్యమ్	222
సురతతాళీ	295	స్య		సౌవీరమ్	256
సురభిః	198		5	స్కం	
సురసః	318		195		
సువతంసకః	37	స్యగాలికా	35		149
సువర్ణమ్	94	స్యతిః	109, 111	స్కంధః	
సువహః	329	స్యదాకుః	24		
సువేలః	286	స్యధూః	151		114
సువ్రతా	123	స్యప్తమ్	66	స్కం	
సుషమః	206	స్యప్తిః	66		
సుషవీ	302	స్త్రి			
సుషిరమ్	248			స్తంబః	193
సుషీమః	206			స్తంభః	196
సుషేణః	94	స్తేచకః	15	స్తంబకః	24
సుష్మ	337	స్తేచనమ్	160	స్తనయిత్నుః	184
		స్తేతుః	103	స్తవనమ్	160
		స్తేనాపతిః	133		

విశ్వకోశస్థ పద సూచికా.

45

పదము.

పుట. పదము.

పుట. పదము.

పుట.

ప్రో

స్మే

స్మృతః

156

ప్రోకః

5 స్నేహః

326

(స్మ)

ప్ర్య

స్మ

స్మః

288

ప్ర్యానం

156 స్పర్థా

151

స్మః
స్మవః
స్మవస్తీ

296

ప్రపతిః

124 స్పర్థనః
స్పశః

161

స్మృతః

321

ప్ర

స్మ

(ప్రో)

ప్ర

ప్ర

ప్రశాణః

88 స్ఫటా

67 స్వజమ్

57

ప్రశానం

156

స్వప్నః

156

ప్రశానే

156,340

స్ఫ

స్వభూ

196

ప్రశాపనం

164

స్ఫారః

231

స్వర్

344

ప్రశాపితం

115

స్మ

స్వరః

229

ప్రశాలం

274 స్ఫుటః

64

స్వరాః

239

ప్రశాపకః

14 స్ఫుటిః

64

స్వస్తికః

20

ప్ర

ప్ర

స్వా

ప్రశాంతం

102 స్త

342 స్వాంతమ్

106

ప్రశాంతిమితః

114 స్తయః

209 స్వాదుః

141

ప్రశాంతిరదంప్తః

269

స్వాపః

189

ప్రశాంతి

241 స్తృతిః

108

స్వామి

191

ప్ర

స్మ

స్వే

ప్రశాణా

88 స్వప్తనమ్

166

స్వేదః

141

ప్రశాలం

275 స్వమికా

28

స్వే

ప్రశాలాచ్ఛయః

227

స్మృ

స్వైరః

232

ప్ర

హ

ప్రశాయః

210 స్మృతమ్
స్మృతిః

101

హ

347

109 హం

342

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
హంతా	338	హరికంఠః	76	హృదయం	219
హంసః	317	హరీతః	117	హృద్యం	213
హఠః	73	హర్యః	211	హృషితం	115
హతాశః	307	హాలాహలః	292	హృష్టః	66
హనుః	157	హాలా	278		
హరణం	91			హే	
హరిః	240	హి	347	హే	347
హరిచందనం	185	హింగునిర్యాసః	326	హేతిః	109
హరిణః	91	హిండనం	165	హేమపుష్పం	192
హరిణీ	91	హిండిరః	257	హేమపుష్పికా	38
హరితః	122	హింసా	318	హేమలః	285
హరితాళీ	294	హింసా	242	హేమాంగః	49
హరితీ	122	హితం	102	హేమిః	204
హరివాహనః	186	హిమః	200	హేరంబః	194
హరేణుః	94	హిమజా	61	హేరుకః	17
హర్తితం	114	హిమారాతిః	133	హేలా	277
హర్షుటః	68	హిరణ్మయః	225		
హర్షణః	91	హిరణ్యం	222		
హర్షయిత్తుః	183	హిరణ్యరేతాః	326	హై	
హలీ	171	హిరుక్	337	హైమవతీ	133
హవః	296				
హవిః	320	హీ	347	హో	
హసంతీ	127	హీనం	156	హో	347
హసనం	159	హీరా	233	హోమః	204
హస్తః	105			హోరా	233
హస్తీకర్ణః	99	హు	347		
హస్తినీ	174	హుం	342	హా	347
హస్తమల్లః	293	హుడుక్కః	23		
				హా	
హః	347	హూ	347	హ్రస్వః	297
హయనః	164				
హరః	231	హృ		హ్ర	
హరకః	16	హృత్	142	హ్రదినీ	173

సంస్కృత గ్రంథములు.

కావ్యములు, నాటకములు.

		ప్రతి	1-కి	రు.	ఆ.
ఉత్తరరామచరిత్రము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	1	0	
ఋతుసంహారము, సాంధ్ర టీక	...	...	0	8	
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	0	14	
,, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	...	1	8	
కాదంబి, చక్కనిప్రతి	...	...	1	8	
గీతానిందము, (అష్టపది)	...	...	1	4	
దశకుమారచరిత్రము, చక్కనికూర్పు	...	...	0	12	
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు	...	...	1	0	
పుష్పబాణవిలాసము, సటీక	...	...	0	4	
పంచబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	...	0	4	
ప్రహసనము	...	...	0	4	
సంస్కృత (నాగరిలిపి), బాలశిక్ష	...	...	0	3	
బిల్వణచరిత్ర, సాంధ్ర టీక	...	...	0	8	
భర్తృహరి సుభాషితము, ఆట్టబైండు	...	...	0	14	
,, వ్యాఖ్యాన ప్రతిపదాంధ్ర టీకాపద్యతాత్పర్యసహితము	...	...	2	0	
భాషామంజరి, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	...	0	4	
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు	...	...	0	12	
భారతచంపు, సవ్యాఖ్యానము, నూతనముద్రితము	...	...	2	0	
భోజచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	...	...	1	8	
మణిమంజరీ భేదిని, రామయోగీంద్ర విరచితము	...	...	0	6	
రామాయణచంపు, సవ్యాఖ్యానము	...	...	2	0	
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము 6 సర్గలు	...	...	1	0	
,, 3 సర్గలు, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానము	...	...	2	0	
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	0	6	
,, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	...	0	12	
రఘువంశము, 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యానము	...	...	1	0	
రఘువంశము, 6 సర్గలు, సటీక, మేలుప్రతి	..	...	5	0	
రూపావతి	..	...	0	1	

		ప్రతి	1-కి	రు.	అ.
విశ్వగుణాదర్శము, మేలుప్రతి	...	...	0	12	
వసంతతిలకభాణము, చక్కనికూర్పు	...	...	0	4	
విలాపతరంగిణీ	...	...	0	2	
విక్రమార్కచరిత్రము, సటిక	...	...	1	0	
శాకుంతలనాటకము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	1	8	
శివకంఠమాలిక, సటిక	...	...	0	3	
హంససందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	0	5	
హితోపదేశము	...	...	0	8	

వ్యాకరణము, అలంకారము.

అధర్వణకారి కావళి	...	...	1	0	
కావ్యప్రకాశిక, సవ్యాఖ్యానము	...	...	3	8	
చంద్రాలోకము, సటిక	...	...	0	8	
తిజ్జన్మంజరీ, ధాతుమంజరీ	...	...	0	4	
తర్కసంగ్రహము, సవ్యాఖ్యానము	...	...	1	0	
ప్రతాపరుద్రీయము, మేలుప్రతి	...	...	1	12	
కవిరాక్షసియము, సటిక	...	...	0	12	
లఘుకౌముది, సటిప్పణము	...	...	0	12	
శబ్దమంబరి, శుద్ధప్రతి	...	...	0	3	
డిటో ఉత్తమప్రతి	...	...	0	4	
డిటో (నాగరిలిపి) చిన్ననైజు	...	...	0	6	

నిఘంటువులు.

ప్రకాండశేషము, సటికము	...	...	1	12	
విశ్వకోశము	...	...	2	8	
మేదినికోశము	...	...	4	0	
హారావళి	...	...	0	12	
అమరము, మూలము	...	...	0	8	
అమరము, సటిక	...	...	1	0	
,, మేలుకాగితములు	...	...	1	12	
ధనంజయనిఘంటువు	...	...	0	12	
నానార్థరత్నమాల	...	...	1	0	
గురుబాలప్రబోధిక, చక్కనిప్రతి	...	...	4	0	

ఇవి మొదలగు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అనేకములు మావద్ద దొరకును.

హావిల్దార్ రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్.ప్లస్.నేడ్, చెన్నపురి. ఈ